ΔΗΜΗΤΡΗ Ν. ΚΑΤΣΗ

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗ ΤΟΥ ΔΣΕ
1946-1949

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ - ΠΕΡΙΟΔΟΣ 23/12/48-5/5/49

(Ακολουθεί άλλος ένας τόμος)

ΑΘΗΝΑ 1997

ΔΗΜΗΤΡΗ Ν. ΚΑΤΣΗ

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗ ΤΟΥ ΔΣΕ 1946-1949

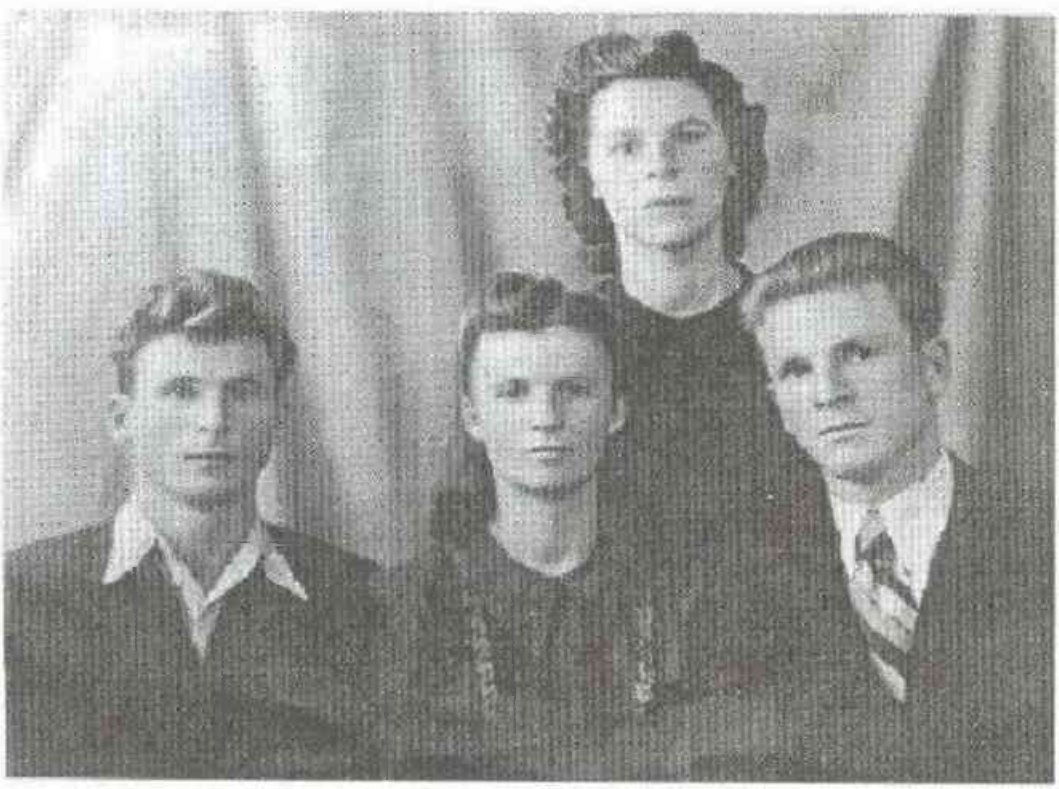
ΤΟΜΟΣ ΤΕΑΡΤΟΣ - ΠΕΡΙΟΔΟΣ 23/12/48-5/5/49

(Ακολουθεί άλλος ένας τόμος)

ΑΘΗΝΑ 1997

Μήτσος Κατσής. Νοέμβρης 1949.

Τα τέσσερα απ' τα πέντε αδερφιά αντάρτες της οικογένειας Κατσή σμίγουν και ζούν ξανά όλα μαζί στην προσφυγιά. Από τα δεξιά: Μήτσος, Ελένη, Βούλα, Γιώργος, Τασκένδη, Φλεβάρης 1950.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΟ ΤΡΙΧΡΟΝΟ ΗΡΩΙΚΟ ΕΠΟΣ ΤΟΥ ΔΣΕ

Οχθη αριστερά, όχθη δεξιά,
μες στην κόλαση βαρούνε τα κανόνια,
μάχη γίνεται ιερή και δίκια,
μάχη γίνεται όχι για τη δόξα,
μάχη γίνεται για τη ζωή στη γη.

Αλεξάντρ Τβαρντόφσκι, σοβιετικός ποιητής

Αυτόν τον γενναίο άνισο και δίκαιο αγώνα τον θαύμαζαν οι λαοί της Ευρώπης και όλου του κόσμου. Και είμαι ευγνώμων στην καλοπροαίρετη τύχη μου, που μου πρόσφερε τη δυνατότητα να μου αναθέσει ο εξαίρετος λαϊκός αγωνιστής-κομμουνιστής Δημήτρης Κατσής, ταγματάρχης του ΔΣΕ, τη θεώρηση και επιμέλεια του δεύτερου, τρίτου και τώρα του τέταρτου τόμου του εμπνευσμένου πατριωτικού επαναστατικού έργου του «Το ημερολόγιο ενός αντάρτη του ΔΣΕ 1946-1949».

Στον παρόν 4ο τόμο ο συγγραφέας περιγράφει με συγκλονιστική δύναμη την πολυαίμακτη και τραγική για το ΔΣΕ μάχη της Φλώρινας, που σου σπαράζει την καρδιά.

Σε όλο αυτό το πατριωτικό έργο του κατέβαλε τεράστιες προσπάθειες να φωτίσει τα γεγονότα με βάση την υλιστικο-διαλεκτική επιστημονική μέθοδο με κύριο γνώμονα τη διατράνωση της ιστορικής αλήθειας, που τη βίωσε ο ίδιος έντονα πολεμώντας πάντα στην πρώτη γραμμή του πυρός στο διάστημα της τρίχρονης επαναστατικής ένοπλης πάλης.

Είναι μια ηρωική αθάνατη εποποιία, που περιποιεί μεγάλη τιμή στο συγγραφέα. Βαθιά συγκίνηση, αφατο πόνο, αλλά και τέρψη και επαναστατική αισιοδοξία στον αναγνώστη για το μέλλον του λαού μας, που κάθε μέρα τραβά στη μάχη, όπως

λέει ο μεγάλος Γερμανός ποιητής, φιλόσοφος και στοχαστής Γκαίτε, για να είναι άξιος να χαίρεται τη λευτεριά και τη ζωή, καταξιωμένος νοικοκύρης στο σπίτι του και στον τόπο του, καθαγιασμένο και ποτισμένο με ποτάμια αίμα των γενναίων υπερασπιστών της πατρίδας μας στον αγώνα ενάντια στους ντόπιους δυνάστες και τους ξένους κατακτητές, ενάντια στους Αγγλοαμερικάνους ιμπεριαλιστές, που άναψαν τον Εμφύλιο πόλεμο στη χώρα μας, ενάντια στη μοιρολατρία και την πιτοπάθεια.

Ολο το έργο του είναι διαποτισμένο από το αήττητο και αγέρωχο πνεύμα της λεβεντιάς, της ανθρωπιάς, της φιλίας μεταξύ των ανθρώπων και των λαών, του πάθους του αγώνα για τη λευτεριά, την ανεξαρτησία, τη δημοκρατία, την ειρήνη και την προκοπή στην πατρίδα μας και σ' όλον τον κόσμο.

Κάνοντας την επιμέλεια αυτού θαυμαστού έργου, γεμάτου συγκλονιστική αλήθεια, δύναμη και φιλοπατρία, πολλές φορές βούρκωσαν τα μάτια μου από συνταρακτικά στιγμιότυπα του αγώνα μας από τις γραμμές του ΔΣΕ, που καθοδηγούνταν από το πρωικό ΚΚΕ με αρχηγό τον Νίκο Ζαχαριάδη, αλλά και γέλασε η καρδιά μου και από εύθυμες ιστορίες αυτής της τιτάνιας αναμέτρησης με τις αντιδραστικές δυνάμεις, που μάταια πασχίζουν να πισωστρέψουν τον τροχό της ιστορίας.

Επίσης όλο το έργο του διαπερνά ένα αίσθημα λεπτής ευαισθησίας, ευγένειας, αγάπης, φιλίας, φωτεινής ελπίδας, αισιοδοξίας και χαράς για τη ζωή, για τα λαμπρά ιδανικά του επιστημονικού σοσιαλισμού και κομμουνισμού, που δίχως άλλο θα θριαμβεύσουν.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΝΟΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Προαγωγές μαχητών καί άξιωματικών τοῦ Δημ. Στρατοῦ γιά ἀνδραγαθία

Ἔχοντας ὑπ' ὄψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947 καί τό Νόμο ἀριθ. 13 «Γιά ἀπονομή ἠθικῶν ἀμοιβῶν» τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετικές προτάσεις τῆς Διεύθυνσης Μηχανικοῦ τοῦ Γ.Α.

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Τούς παρακάτω μαχητές καί ἀξιωματικούς τῆς Διεύθυνσης Μηχανικοῦ τοῦ Γ.Α. προαγουμε γιά ἀνδραγαθία στούς βαθμούς πού ἀνεφέρουμε:

1. Τόν Ὑπολοχαγό Μηχανικοῦ Κατσή Δημήτρη τοῦ Νίκου σέ Λοχαγό Μηχανικοῦ
2. Τόν Ὑπολοχαγό Μηχανικοῦ Χαρισσόπουλο Βαγγέλη τοῦ Χριμλάμπου σέ Λοχαγό Μηχανικοῦ
3. Τόν Ἀνθυπολοχαγό Μηχανικοῦ Φελεκίδη Γιάννη τοῦ Γιώργη σέ Ὑπολοχαγό Μηχανικοῦ
4. Τό συναγωνιστή Βαρβαρούδη Κώστα τοῦ Γιάννη σέ Λοχαγό Μηχανικοῦ
5. Τό συναγωνιστή Ἀλεφάντη Γιάννη τοῦ Κώστα σέ Ὑπολοχαγό Μηχανικοῦ
6. Τό συναγωνιστή Κατάντια Γιώργο τοῦ Δημήτρη σέ Ἀνθυπολοχαγό Μηχανικοῦ
7. Τό συναγωνιστή Μαγαλιό Γιώργο τοῦ Χρήστου σέ Ἀνθυπολοχαγό Μηχανικοῦ
8. Τό συναγωνιστή Σλήμα Νίκο τοῦ Θανάση σέ Ἀνθυπολοχαγό Μηχανικοῦ
9. Τό συναγωνιστή Γκέκουρα Ἡρακλῆ τοῦ Γιάννη σέ Ἀνθυπολοχαγό Μηχανικοῦ
10. Τό συναγωνιστή Τσακρικούδη Βασίλη τοῦ Ἀντώνη σέ Ἀνθυπολοχαγό Μηχανικοῦ
11. Τό συναγωνιστή Κωστάκη Νίκο τοῦ Σταμάτη σέ Ἀνθυπολοχαγό Π. Ε.
12. Τό συναγωνιστή Μπουζοβίτη Ἀχιλλέα τοῦ Γιάννη σέ Ἀνθυπολοχαγό Π. Ε.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
19 Μαρτη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἀπονομή Μετάλλων καί παραλήμων σέ μαχητές καί Ἀξιωματικούς τοῦ Δημ. Στρατοῦ

Ἔχοντας ὑπ' ὄψη τήν Ἰδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκεμβρη 1947, τούς Νόμους ριδ' 13 καί 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετικές προτάσεις τῆς Διευθυνσης Μηχανικοῦ τοῦ Γ. Α

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Α. Ἀπονέμουμε τό Μετάλλιο ἀνδρείας στούς παρακάτω μαχητές καί ἀξιωματικούς τῆς Διεύθυνσης Μηχανικοῦ τοῦ Γ. Α. πού διακρίθηκαν γιά πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, τόλμης, ἀπαράσιστικότητας, αὐταπάρνησης καί ἡρωισμοῦ

1. Στόν Ὑπολ)γό Μηχανικοῦ Κατσή Δημήτριο τοῦ Νίκου
2. Στόν ἀνθ)γό Μηχανικοῦ Τζήκα Ἀντώνη τοῦ Μιχάλη
3. Στό μαχητή Μιχαλόπουλο ... ιο
4. Στό μαχητή Κύρκο Δημήτριο
5. Στό μαχητή Θεοφανίση Θοδωρο
6. Στό μαχητή Στάμο Γιώργο

Β. Ἀπονέμουμε τό Μετάλλιο ἐξαιρετικῆς Σαμποταριστικῆς δράσης στούς παρακάτω μαχητές καί ἀξιωματικούς τῆς Διεύθυνσης Μηχανικοῦ τοῦ Γ. Α. πού πραγματοποίησαν ἐξαιρετικά κατορθώματα σαμποταριστικῆς δράσης

1. Στόν Ὑπολ)γο Μηχανικοῦ Κατσή Δημήτριο τοῦ Νίκου
2. Στόν Ὑπολοχαγο Μηχανικοῦ Παπαθεοδώρου Ἀποστόλη τοῦ Κώστα
3. Στόν Ο.Ε Δημοσίας Μπαζιβίτη Ἀχιλλέα τοῦ Γιάννη
4. Στό μαχητή Μπέλο Γιάννη τοῦ Κώστα

Γ. Ἀπονέμουμε τό παρασημο «Ἐ ξ α ι ρ ε τ ι κ ή» στίς παρακάτω μαχήτριες καί ἀξιωματικούς τῆς Διεύθυνσης Μηχανικοῦ τοῦ Γ. Α. πού μέ τήν πειθαρχία τους, τή μαχητικότητα, τήν αὐταπάρνηση καί ψυχραιμία τους ὑπερέβαλαν πάσες εἴδους ἀξίες συντροφισσες τῆς ἀξέχαστης ἡρωΐδας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

1. Στήν Ἀνθ)γο Π. Ε. Ζαμπιρίδου Εἰρήνη τοῦ Ἡρακλῆ
2. Στή μαχήτρια Στεργιοπούλου Ὀλυμπία τοῦ Θωμᾶ
3. Στη μαχήτρια Καλτσῆ Ρεβέκκα τοῦ Ἠλία
4. Στη μαχήτρια Ρίζου Ἀγορή τοῦ Μιλτιαδη

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης

29 Μαρτη 1949

Ὁ Πρωθυπ ς

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.

ΣΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ 1948.

Μετά την ανεπιτυχή επιχείρηση κατά της Εδεσσας.

23 Δεκεμβρίου 1948. Ο λόχος μας αυτήν τη φορά βρέθηκε ξεκομμένος απ' τα άλλα τμήματα, και ύστερα από μια νυχτερινή κουραστική πορεία αναγκάστηκε να καταυλιστεί προσωρινά σε ένα ομαλό και σχεδόν ακάλυπτο χώρο ανάμεσα στο Μαυροβούνι και Σκύδρα. Δεν έχουμε επαφή με καμιά παραπάνω διοίκηση. Δεν γνωρίζουμε ακόμα τίποτες για το ποιά ήταν η έκβαση της επίθεσης κατά της Εδεσσας. Αγνωστη παραμένει για μας και η κατάσταση που επικρατεί στο γύρω γεωγραφικό χώρο. Γι αυτό πριν ακόμα φέξει καλά κάναμε μια σύντομη οπτική αναγνώριση της περιοχής. Βρήκαμε το πιο κατάλληλο μέρος για να καλυφτεί το τμήμα μας την ημέρα. Και οι μαχητές μας έκαναν έγκαιρα λούφα σε κάτι μικρογουπατάκια με ασήμαντη κάλυψη.

Ο ουρανός γαλάζιος, κατακάθαρος. Το έδαφος ήταν σκεπασμένο με ένα παχύ στρώμα πάχνης. Φυσούσε ένας παγερός καμπίσιος αέρας. Σε λίγο βγήκε ο ήλιος. Και πράγματι, «ένας ήλιος με δόντια». Το γερό τρεμούλιασμα δίνει και παίρνει. Κάνουμε συνεχώς επί τόπου βήμα σημειωτόν για να λιγοστέψουμε τις συνέπειες του τσουχτερού κρύου. Σε τούτο το άγνωστο για μας περιβάλλον, σε συνθήκες αντάρτικης λούφας, και πάντα με την προσμονή για κάτι το καλύτερο, περιμέναμε με αγωνία πώς θα εξελιχθούν σήμερα τα πράγματα.

Δεν είχε ανεβεί ο ήλιος και πολύ ψηλά όταν είδαμε έναν «Γαλατά», το γνωστό αναγνωριστικό αεροπλάνο να πετάει ήδη χαμηλά πάνω από τα κεφάλια μας, να κάνει στροφές, να ανιχνεύει, να παρατηρεί. Οι υποψίες ότι ο καταυλισμός μας είναι προδομένος και ότι το αεροπλάνο ήρθε ειδικά για μας δεν βγαίνει απ' το μυαλό μας. Αποδείχτηκε ότι ο αεροπειρατής έψαχνε να βρει άλλα τμήματα. Βεβαιωθήκαμε γι' αυτό όταν σε λίγο κατέφθασαν δυο μαχητικά

αεροπλάνα κι αρχίζουν να μυδραλλιοβολούν τα μικρά υψώματα που ήταν πιο μπροστά από μας. Το ίδιο μέρος σφυροκοπείται στη συνέχεια απ' το εχθρικό πυροβολικό. Ακολούθησε ανταλλαγή πυρών. Αρχισε να διεξάγεται μάχη. Αυτό μας έδωσε να καταλάβουμε ότι στο σημείο αυτό υπήρχαν αντάρτικα τμήματα. Αργότερα μάθαμε ότι σ' αυτόν τον τομέα βρισκόταν ένα τμήμα ιππικού και ο 2ος λόχος του Β. Χαριζόπουλου. Μαζί μ' αυτόν το λόχο κινούνταν και ο ταγματάρχης μας Τάκης Κουλιαλής (Φλόγας). Τις απογευματινές ώρες αναγκάστηκε να μπει στη μάχη και ο δικός μας λόχος. Αυτήν τη φορά στριμωχτήκαμε άσχημα. Με δυσκολία κρατηθήκαμε μέχρι τον ερχομό της νύχτας.

Ομαδικό δυστύχημα από έκρηξη αντιαρματικής νάρκης.

Το Γ. Αρχηγείο του ΔΣΕ φρόντισε και είχε πάρει μέτρα για την απαραίτητη ειδική εκπαίδευση όλων των μαχητών και στελεχών των σαμποταριστικών σχηματισμών. Σε ότι αφορά συγκεκριμένα το διοικητικό προσωπικό από ομαδάρχη και πάνω, όλοι τους, στην συντριπτική τους πλειοψηφία, είχαν περάσει από ειδικές σχολές σαμποτέρ.

Αυτοί που είχαν τη δυνατότητα να γνωριστούν από κοντά με τα τμήματα σαμποτέρ του ΔΣΕ χωρίς δυσκολία διαπίστωναν ότι στο συνολό τους αποτελούνταν από άνδρες με πολλή καλή ειδική τεχνική κατάρτιση. Με σημαντική τεχνική εξάσκιση και με πλούσιες εμπειρίες. Ολα αυτά τα μαχητικά προσόντα σε συνδυασμό με την τόλμη κι αποφασιστηκότητα που πάντα διέκρινε αυτούς τους σχηματισμούς, τους εξασφάλιζε τις πιο ευνοϊκές προϋποθέσεις για αποτελεσματική δράση. Τους δημιουργούσε απεριόριστες δυνατότητες να εφαρμόσουν στην πράξη τις πιο βαθιές τεχνικές μεθόδους και τρόπους στα πεδία των μαχών. Να αναπτύξουν τις πιο αποτελεσματικές πολεμικές δραστηριότητες στον τομέα των σαμποτάζ και του ναρκοπολέμου. Τα υψηλά αυτά πολεμικά προσόντα τους έκανε να γίνουν ο φόβος και ο τρόμος του αντίπαλου στρατού. Παράλληλα απ' αυτά οι σαμποταριστές μας γνώριζαν ότι θα πρέπει να είναι άκρως προσεκτικοί στο χειρισμό και τη χρησιμοποίηση των εκρηκτικών υλών, και ιδιαίτερα των πυροτεχνικών μέσων. Ήξεραν ακόμα ότι ο σαμποταριστής δεν έχει δικαίωμα να κάνει δεύτερο λάθος. Γιατί εάν κάτι τέτοιο συνέβαινε αυτό θα ήταν το πρώτο και το τελευταίο. Στο ΔΣΕ χρησιμοποιούνταν κατά κύριο λόγο αντιαρματικές νάρκες γερμανικής κατασκευής τύπου τελερμάϊν. Το τρομερό αυτό πολεμικό όπλο

προορίζονταν κατά κύριο λόγο για την καταστροφή αρμάτων μάχης και άλλων μηχανοκίνητων οχημάτων. Η γερμανική βιομηχανία παρήγαγε και μια ποσότητα αυτοπαγιδευμένες αντιαρματικές νάρκες τύπου τελερμάϊν. Οι τελευταίες ήταν έτσι κατασκευασμένες που σε περίπτωση που κάποιος έκανε απόπειρα να τις ανοίξει για να τις αφοπλίσει, προκαλούσε την αυτοέκρηξή τους. Αυτός ο τύπος από αυτοπαγιδευμένες νάρκες σε μέγεθος, χρώμα, φόρμα και ισχύ σε τίποτες δεν διέφεραν από εκείνες που μπορούσαν να αφοπλιστούν. Ο τρόπος αφοπλισμού τους ήταν άκρως αυστηρό πολεμικό μυστικό. Αυτές μπορούσαν να τις γνωρίζουν και να τις αφοπλίζουν μονάχα λίγοι ειδικοί εμπιστευτικοί μηχανικοί του γερμανικού στρατού. Αρκετά χαρακτηριστικές απ' αυτή την άποψη είναι οι πληροφορίες που μας δίνει γι' αυτό το θέμα ο αρχιμπουρλοτιέρης του ΔΣΕ Αντώνης Βρατσάνος. Από αυτόν μαθαίνουμε ότι στο ΔΣΕ δεν υπήρχε ούτε ένας ειδικός που να ήταν σε θέση να ξεχωρίσει και να αφοπλίσει αυτόν τον τύπο από αυτοπαγιδευμένες νάρκες. Από αυτόν μάθαμε ακόμα ότι στον ΕΛΑΣ τυχαία βρέθηκε ένας τέτοιος ειδικός. Πρόκειται για έναν γερμανό αντιφασίστα που εθελοντικά αυτομόλησε και πέρασε στους αντάρτες του ΕΛΑΣ. Στους σαμποταριστές του ΔΣΕ υπήρχε ένα είδος μη τεκμηριωμένες οδηγίες που συμβούλευαν τους σαμποταριστές να αποφεύγουν να ανοίγουν για έλεγχο τις νάρκες τελερμάϊν με τα μεγάλα και πλατιά καπάκια.

Τις βραδυνές ώρες αυτής της ημέρας πληροφορηθήκαμε ότι από έκρηξη αντιαρματικής νάρκης σκοτώθηκαν ταυτόχρονα 4 διαλεκτοί σύντροφοί μας σαμποταριστές του 2ου λόχου. Αυτοί ήταν ο διμοιρίτης Παναγιώτης Σκαρλάτος απ' το Κυριακοχώρι Φθιώτιδας, ο Φώτης Καμαρέτσος απ' το Μπόσκλαβο Καρδίτσας, ο Δημήτρης Μπέλος απ' την Κρύα Ιωαννίνων, και ο Δημήτριος Λιακόπουλος. Το λυπηρό και γρουσουζικο αυτό γεγονός μας συνταράζει μέχρι τα βάθη της ψυχής. Μας προκάλεσε απέραντη θλίψη και πόνο. Δίνουμε μια σύντομη περιγραφή τόσο για τα αίτια, όσο και για την τεχνική πλευρά αυτού του τραγικού συμβάντος.

Συνεργείο σαμποταριστών με επικεφαλής το διμοιρίτη Π. Σκαρλάτο πήρε αποστολή να τοποθετήσει αντιαρματικές νάρκες στο δημόσιο δρόμο Γιαννιτσών - Εδεσσας. Πριν ξεκινήσουν ο διμοιρίτης θέλησε να ανοίξει το καπάκι μιας νάρκης τελερμάϊν με σκοπό να βεβαιωθεί εάν μέσα σ' αυτή υπάρχει η προβλεπόμενη γόμωση. Σ' αυτή την προσπάθεια η νάρκη αυτοεκρήχτηκε. Από το τραγικό αυτό επεισόδιο ο Π. Σκαρλάτος τινάχτηκε στον αέρα, ενώ οι τρεις συναγωνιστές έμειναν επί τόπου. Μόλις ακούστηκε η τρομερή

έκρηξη στο σημείο του δυστυχήματος έφτασαν αμέσως ο ταγματάρχης Δ. Κουλιαλής, ο λοχαγός Β. Χαριζόπουλος, ο τότε ομαδάρχης Αχ. Μπουζοβίτης, η Ολυμπία Τσεκούρα, και οι άλλοι. Ο Αχ. Μπουζοβίτης πρωτοστάτησε για την ταφή των πεσόντων σαμποταριστών. Οπως μας πληροφορεί ο ίδιος, η νάρκη αυτή ήταν ακριβώς της κατηγορίας με τα πλατιά καπάκια.

Ο Ηρακλής Τσεκούρας, γαλουχημένος με τις παλιές ρουμελιώτικες παραδόσεις της Επανάστασης του 1821, όπου τους ανδρείους αγωνιστές που έπεφταν στα πεδία των μαχών πολεμώντας για τη λευτεριά ο λαός τους αποθανάτιζε τραγουδώντας τους και σε ένδειξη ενός μικρού φόρου τιμής προς τον συμπατριώτη του Π. Σκαρλάτο σύνθεσε το παρακάτω τραγούδι:

Σκαρλάτος Παναγιώτης του Γιάννη, απ' το Κυριακοχώρι Φθιώτιδας. ΕΠΟΝίτης, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στα τμήματα σαμποτέρ σαν ομαδάρχης και διμοιρίτης. Επεσε στη Σκύδρα Εδεσσας στις 23/2/48. Με Δ/γμα της ΠΔΚ απ' τις 29/3/49 υπολοχαγός τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

«Να μην το μάθει η Ρούμελη το θλιβερό χαμπάρι
πως ο Σκαρλάτος χάθηκε, το άξιο παλικάρι.
Τον κλάψαν φίλοι και γνωστοί, αντάρτες του Βρατσάνου,
τον κλάψαν κι άλλοι αγωνιστές πολεμιστές του Γράμμου....».

Οι σαμποταριστές του τμήματός μας συνέχισαν να το τραγουδούν για πολύ καιρό αργότερα.

Είχε νυχτώσει όταν ο λόχος μας συνδέθηκε με το υπόλοιπο τάγμα και ένα τμήμα του ιππικού. Στη συγκέντρωση που έγινε ο

ταγματάρχης ανάμεσα στ' άλλα μας ανακοίνωσε ότι αυτήν τη βραδυά θα ελιχθούμε προς Σαρακίνα και ότι στην πορεία υποχρεωτικά θα διασχίσουμε το δημόσιο δρόμιο Αρδέας - Εδεσσας που ελέγχονταν απ' τον αντίπαλο και απ' τον οποίο συχνά κυκλοφορούσαν φάλαγγες από εχθρικά μηχανοκίνητα. Το ξεκίνημά μας καθυστερεί για λίγο, γιατί οι μαχητές του ιππικού ασχολούνταν με την ταφή ενός νεκρού συντρόφου τους που μόλις την τελευταία στιγμή σκοτώθηκε.

Η κίνηση των τμημάτων μας γίνεται στο σκοτάδι. Στην πορεία συναντάμε την δημοσιά. Η εμπροστοφυλακή μας μόλις πρόλαβε να την διασχίσει. Και να τώρα αυτή τη στιγμή τελείως απρόοπτα για μας βλέπουμε τα φώτα μιας μηχανοκίνητης φάλαγγας να κινείται απ' την πλευρά της Αρδέας προς Εδεσσα. Να έρχεται ίσια κάτω πάνω μας. Η αιφνιδιαστική εμφάνισή της και μάλιστα σ' απόσταση 500 μέτρα περίπου κυριολεκτικά μας ξαφνιάζει. Μας κάνει να τα χρειαστούμε για τα καλά. Η κατάσταση αυτή μας έφερε σε δύσκολη θέση, μιας και το μεγαλύτερο μέρος των δικών μας τμημάτων και μαζί μ'αυτά τα μεταγωγικά μας, οι τραυματίες μας δεν είχαν προλάβει να περάσουν τη δημοσιά. Είχε διαμορφωθεί πραγματικά μια εξαιρετικά κρισημότατη και απελπιστική κατάσταση, γιατί τα εχθρικά μηχανοκίνητα μπορούσαν μέσα σε 1-2 λεφτά να μας πάρουν σβάρνα μέσα σε τούτο το γυμνό έδαφος και να μας τσαλαπατήσουν. Ο χρόνος που είχαμε στην διάθεσή μας ήταν τόσο λίγος που στην ουσία δεν μας επέτρεπε να καλοσκεφτούμε, για να μπορέσουμε να καταλήξουμε σε καποια πιο σωστή επιλογή. Ωστόσο διέξοδος έπρεπεπ να βρεθεί. Δίνεται εντολή στους άνδρες να πάρουν την ανάλογη διάταξη. Εδώ στη λάκα, όπου βρέθηκαν αναπτύσσονται στα γρήγορα και όπως όπως πιάνουν θέσεις μάχης. Κι αμέσως έστρεψαν τα όπλα προς την κατεύθυνση της απειλής με σκοπό να χτυπήσουν την εμπροστοφυλακή της μηχανοκίνητης φάλαγγας για να την σταματήσουν, έστω και για λίγο για να δοθεί η δυνατότητα στον κύριο όγκο των δικών μας τμημάτων να περάσει απ' τη δημοσιά και στη συνέχεια να υποχωρήσουμε και μείς μαζί τους. Ολες τις ελπίδες μας να πετύχουμε το σκοπό μας τις στηρίζαμε στα οπλοπολυβόλα μας. Τα μηχανοκίνητα που κινούνται με μέτριους ρυθμούς αρχίζουν να μας πλησιάζουν. Προλαβαίνουμε και διακρίνουμε ότι τα πρώτα οχήματα που αποτελούνταν από στρατιωτικά επιβατικά αυτοκίνητα ηταν γεμάτα στρατό. Το δυνατό φώτισμα των κινούμενων φαναριών κάνει να λάμπει μπροστά τους το κατάστρωμα της δημοσιάς, ενώ το εκτυφλωτικό τους φως κυριολεκτικά μας θαμπώνει τα μάτια. Το τρομερό και απειλητικό φαινόμενο που τώρα ξετυλίγεται μπροστά μας σε συνδυασμό με την δυσχερή θέση που βρισκόμασταν ήταν επόμενο να μας κάνει όλους

να αισθανόμαστε σε δύσκολη ψυχολογική κατάσταση. Το καρδιοχτύπι δίνει και παίρνει, η αγωνία κορυφώνεται. Οπως είχε διαμορφωθεί η κατάσταση αυτήν τη στιγμή της σύγκρουσης τα πράγματα έδειξαν ότι το σκιάξιμο ήταν εξίσου έντονο και για τους δυο αντιπάλους και πολύ έμοιαζε με τη γνωστή παροιμία: «Ο Γιάννος φοβάται το θεριό και το θεριό το Γιάννο».

Η έντονη αγωνία μας, η αρρυθμία της αναπνοής που παρατηρείται εν όψει της αναμενόμενης σύγκρουσης διακόπτεται με την εντολή ν'ανοιχτούν πυρά, ν' αρχίσει η μάχη. Οι οπλοπολυβολητές μας με πρώτο και καλύτερο τον ανδρείο Μιχαλόπουλο γαζώνουν με αδιάκοπες ριπές τα οχήματα της εμπροστοφυλακής.

Η αποτελεσματικότητα των εύστοχων βολών δεν άργησε να φανεί. Απ' την πρώτη κιόλας βολή το πρώτο αυτοκίνητο παίρνει φωτιά κι αρχίζει να φλέγεται. Οι φαντάροι, που βρισκόντουσαν πάνω σ' αυτά τα αυτοκίνητα, πανικόβλητοι απ' τα αιφνιδιαστικά πυρά που δέχτηκαν, κατατρομαγμένοι πηδούν κάτω απ' τα αυτοκίνητα προσπαθώντας εσπευσμένα να προφυλαχτούν όπως μπορούσαν. Η αντίσταση που προβλήθηκε ήταν σχεδόν ασήμαντη. Μπροστά σ' αυτή την απειλητική κατάσταση τα υπόλοιπα οχήματα της φάλαγγας κάνουν αμέσως πίσω, και κακήν κακώς φεύγουν προς Αρδέα. Η συμπεριφορά τους αυτή γίνεται έγκαιρα αντιληπτή απ' τους μαχητές μας κι αμέσως σηκώνονται όρθιοι και περνούν στην αντεπίθεση και στη συνέχεια στην καταδίωξη. Ανάμεσα στους πρώτους που έφτασαν στο μέρος του φλεγόμενου αυτοκινήτου ήταν και ο ατρόμητος σύνδεσμός μου Γ. Τσουλοχρήστος. Ούτε καν κατάλαβα πότε και πώς έφυγε από κοντά μου. Πάρθηκαν λάφυρα τα είδη που είχε εγκαταλείψει ο στρατός, πιάστηκαν δυό φαντάροι αιχμάλωτοι.

Είχαν κάνει λούφα μέσα σε κάτι μικροπατλιές. Τυχαία μέσα στη νύχτα πέσαμε απάνω τους. 'Οπως οι ίδιοι αργότερα μας είπαν εκεί μέσα στους θάμνους υπήρχαν κι άλλοι φαντάροι κρυμμένοι. Και οι δυό αιχμάλωτοι εντάχθηκαν αργότερα στο ΔΣΕ.

Τα τμήματα πέρασαν τη δημοσιά και μέσα στη νύχτα συνεχίζουν την πορεία τους προς βορρά. Δεν προλάβαμε ν' απομακρυνθούμε και πολύ και δεχτήκαμε συνεχείς βολές πυροβολικού. Ανάμεσα στους τραυματίες μας ήταν και ο μαχητής του λόχου μας Νίκος Μότσιος. Είχε τραυματιστεί σοβαρά στο χέρι και στο κεφάλι. Η νοσοκόμα του λόχου μας Αγγελική εκεί μέσα στο σκοτάδι του κάνει την πρώτη επίδεση. Από δω και πέρα η μεταφορά του γίνεται καβάλα στ' άλογο. Από οβίδες πυροβολικού σκοτώθηκαν και δύο μεταγωγικά μας. Η πορεία συνεχίζεται μέσα στο χιόνι όλη τη νύχτα.

24 Δεκεμβρίου. Είχε φέξει όταν φτάσαμε έξω από τις Κερασιές.

Οι ελπίδες μας να μπούμε σ' αυτό το χωριό για να μπορέσουμε να ξεκουραστούμε, να κοιμηθούμε για λίγο, να τροφοδοτηθούμε έμειναν πια όνειρο. Εκεί ήρθε εντολή να κινηθούμε προς Σαρακίνα προς συνάντηση της 103 Ταξιαρχίας. Έτσι η πορεία συνεχίζεται μέσα στο χιόνι που το πάχος έφτανε μέχρι το γόνατο. Με παράκληση των μαχητών η διοίκηση του τάγματος αποφάσισε να γίνει μια κανονική στάση για ξεκούραση. Μερικοί απ' τους μαχητές μας που τα κότσια τους κρατούσαν, εκμεταλλεύτηκαν αυτήν την ευκαιρία και σκόρπισαν μέσα στο δάσος ψάχνοντας κάτω απ' τις καστανιές να βρουν κάνα κάστανο για να παρηγορήσουν έστω και για λίγο τα πεινασμένα στομάχια τους.

Μότσιος Νίκος του Βαγγέλη απ' το Δεσπότι Γρεβενών. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στα τμήματα σαμποτέρ. Τραυματίσθηκε δυό φορές

Εξαντλημένοι, κατάκοποι, νηστικοί και μουσκεμένοι φτάνουμε τις απογευματινές ώρες στο εγκατελειμμένο χωριό Σαρακίνα. Οι πιό δυνατοί στην αντοχή μαχητές μας αμέσως κινητοποιούνται, πρωτοστατούν, μαζεύουν ξύλα κι αμέσως μέσα στα παρατημένα έρημα σπίτια ανάβονται φωτιές που μας επιτρέπουν να ζεσταθούμε, να στεγνώσουμε τα μουσκεμένα μας ρούχα. Η επιμελητεία της 103 Ταξιαρχίας μας εφοδίασε με μερικά τρόφιμα. Εδώ πληροφορηθήκαμε για πρώτη φορά για την αρνητική έκβαση της επίθεσης κατά της Έδεσσας.

25 Δεκεμβρίου. Το τάγμα μας μετακινήθηκε και στρατοπέδευσε έξω από το χωριό Όρμα. Εδώ στα ριζά του βουνού το χιόνι είχε απομείνει μονάχα στ' απόσκια μέρη.

26 Δεκεμβρίου. Ήταν μια ξάστερη ηλιούλοστη μέρα. Επωφελούμενη τις ευνοϊκές συνθήκες της καλής μέρας, η διοίκηση του τάγματος έδωσε εντολή στα τμήματα να ασχοληθούν με το να καθαρίσουν τα όπλα.

Κατά κακή ώρα, μια αδέσποτη οβίδα εχθρικού πυροβολικού που είχε ριχτεί από εχθρική πυροβολαρχία που ήταν εγκατεστημένη κοντά στην Αρδέα, έρχεται και σκάζει μέσα στον καταυλισμό μας, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν ταυτόχρονα 4 συναγωνιστές μας. Αυτοί ήταν οι: Γεώργιος Σαλονικιός (Δημόπουλος) απ' τη Νιγρίτα Σερρών, Πολιτικός Επίτροπος Λόχου, Βεντζόπουλος Χρήστος, κουρέας, Βλάχος Πέτρος και Γιαννάκης Τριαντάφυλλος. Το τραγικό αυτό

γεγονός που συνέβη, ο αδικοσκοτωμός τεσσάρων συντρόφων μας προκάλεσε απέραντη βαθιά λύπη και μεγάλη συγκίνηση ανάμεσα σε όλους τους μαχητές και στελέχη του τάγματος. Και σαν επιστέγασμα αυτού του θλιβερού γεγονότος, άθελα και τελείως αυθόρμητα φώλιασε και δεν έβγαινε απ' το μυαλό μου η οδυνηρή σκέψη απ' τη διαβολική αυτή σύμπτωση, όταν μια και μοναδική αδέσποτη οβίδα αφαίρεσε ταυτοχρόνως τη ζωή 4 συναγωνιστών μας. Ανάμεσά τους ο αξιόμαχος και αναγνωρισμένος ικανός Πολιτικός Επίτροπος του λόχου μας Γιώργος Σαλονικιός, που τόσο τον αγαπούσα και τον εμπιστευόμουν.

27 Δεκεμβρίου. Στο χωριό Λουτράκι και στη γύρω περιοχή είχαν στρατοπεδεύσει όλες οι δυνάμεις του ΔΣΕ που έπαιρναν μέρος σ' αυτή τη μεγάλη στρατιωτική διείσδυση. Εκεί μετακινήθηκε και το δικό μας τάγμα. Ήταν όμως επόμενο, ώστε μια τέτοια σημαντική συγκέντρωση ανταρτικών δυνάμεων σ' αυτό το χώρο και μάλιστα σε μια τέτοια κοντινή απόσταση απ' την πόλη της Αρδαίας να γίνει αντιληπτή απ' την αντίπαλη διοίκηση με αποτέλεσμα όλη την ημέρα να δεχόμαστε συνεχείς αεροπορικές επιδρομές και επανειλημμένα σφυροκοπήματα απ' τις εχθρικές πυροβολαρχίες που ήταν εγκατεστημένες έξω από την Αρδαία.

Τις απογευματινές ώρες πραγματοποιήθηκε πλατιά σύσκεψη στελεχών των τεσσάρων ταξιαρχίων από λοχαγό και πάνω και στην οποία πήρα μέρος και γω. Εκεί μας ανακοινώθηκε ότι την άλλη μέρα θα γίνει επίθεση για την κατάληψη της πόλης Αρδαίας. Ήταν φανερό ότι η καθυστέρηση της επίθεσης για μια μέρα ακόμα αποτελούσε μια καλή ευκαιρία για τον αντίπαλο να προετοιμαστεί ακόμα καλύτερα για την αντιμετώπιση της αναμενόμενης δικής μας επίθεσης.

Σ' αυτήν την επιχείρηση προβλέπονταν να πάρουν μέρος οι δυνάμεις τεσσάρων ταξιαρχιών: 14η, 18η, 103η, η ταξιαρχία του Καϊμακτσαλάν και μια σειρά άλλοι ειδικοί και βοηθητικοί στρατιωτικοί σχηματισμοί.

Ο εισηγητής Γ. Βοντίτσιος (Γούσιας) έκανε μια λεπτομερή ανάλυση για τις βασικές πλευρές του πολεμικού σχεδίου, αλλά και για τις δύσκολες πλευρές του. Στάθηκε ιδιαίτερα στην εδαφική διαμόρφωση και τις ιδιομορφίες του στόχου σαν σύνολο. Μας μίλησε για την οχύρωση της πόλης, για το σύστημα της κυκλικής άμυνας, πως σε όλη σχεδόν την περίμετρο της πόλης υπάρχουν χαρακώματα, συρματοπλέγματα, πλαισιωμένα με ναρκοπέδια. Δεν παρέλειψε να μας πει για μια υπαρκτή πραγματικότητα, ότι οι πληροφορίες που υπήρχαν μιλούσαν ότι η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία τις τελευταίες δύο μέρες μετέφερε στην πόλη καινούργιες σημαντικές δυνάμεις, ενισχυμένες

με αντιαρματικά, άρματα μάχης, βαριά όπλα κλπ. Το συμπέρασμα που έβγαινε απ' τα παραπάνω μιλούσε μόνο του. Και πρώτα απ' όλα αυτό σήμαινε ότι ο αντίπαλος είχε ήδη αντιληφθεί τις δικές μας επιθετικές προσθέσεις. Επαγρυπνούσε. Έπαιρνε αυστηρά μέτρα ασφάλειας τις βραδυνές ώρες. Κρατούσε τα τμήματά του σε ανώτατο βαθμό ετοιμότητας. Και ανά πάσα στιγμή περίμενε πανέτοιμος να αποκρούσει τη δική μας επίθεση. Εδώ πάνω ο εισηγητής απευθυνόμενος προς εμάς μας είπε περίπου τα παρακάτω: «Εμείς αυτή τη φορά θα πρέπει να ενεργήσουμε με ορμητικότητα και αποφασιστικότητα για να μπορέσουμε να πετύχουμε το στοιχείο του αιφνιδιασμού, που θα μας επιτρέψει σε σύντομο χρονικό διάστημα να σπάσουμε την εχθρική άμυνα στις τρεις βασικές επιθετικές κατευθύνσεις της κάθε ταξιαρχίας. Εκεί να ανοιχτούν ρήγματα και από εκεί να εισορμήσουν τα τμήματά μας στο εσωτερικό της πόλης». Εδώ φαίνεται μια περίεργη λογική. Μια αντιφατική και ουτοπική αντίληψη της εισήγησης. Ενώ απ' τη μια μεριά διαπίστωνε ότι ο αντίπαλος αγρυπνούσε και ανά πάσα στιγμή περίμενε δική μας επιθετική ενέργεια, και απ' την άλλη πίστευε ότι αυτή τη βραδιά τα τμήματά μας θα μπορούσαν να πετύχουν το στοιχείο του αιφνιδιασμού. Μονάχα αφελείς θα μπορούσαν να πιστέψουν σε ένα τέτοιο θαύμα.

Σύμφωνα με το σχέδιο επιχείρησης η κάθε ταξιαρχία θα ενεργούσε αυτόνομα σε μια ξεχωριστή επιθετική κατεύθυνση. Στην κύρια κατεύθυνση της επιχείρησης από Λουτράκι προς Αρδαία θα ενεργούσε η 103 Ταξιαρχία του Αχ. Παπαϊωάννου. Λόγω της ιδιομορφίας του στόχου (κατοικοιμένος χώρος) η κάθε ταξιαρχία συμπληρωματικά ενισχύθηκε με ένα λόχο σαμποτέρ. Αυτοί οι λόχοι είχαν συγκεκριμένη αποστολή που καθορίζονταν απ' τη γενική διαταγή της επιχείρησης: να μπουν στη μάχη μονάχα μόλις ανοιχτούν ρήγματα στις εχθρικές διατάξεις, έχοντας σαν κύριο σκοπό την αντιμετώπιση των τανκς και άλλων μηχανοκίνητων οχημάτων του αντιπάλου που θα κινούνταν μέσα στη πόλη, αλλά και τη σταδιακή εξουδετέρωση άλλων σημαντικών ισχυρών αμυντικών στόχων μέσα στην πόλη. Η 18η Ταξιαρχία θα ενεργούσε απ' την νότια πλευρά της πόλης. Μετά την καθαίρεση του Γ. Γεωργιάδη, διοικητή της 14ης Ταξιαρχίας ανέλαβε ο Λαζαρίδης Λευτέρης (Λευτεριάς).

Είχε αποφασιστεί η επίθεση να εκδηλωθεί την ίδια ώρα ταυτόχρονα σε όλες τις επιθετικές κατευθύνσεις. Σ' ότι αφορά ειδικά την αρχική φάση της επίθεσης προβλέπονταν να τηρηθεί η γνωστή πρακτική και τακτική που συχνά εφάρμοζαν οι αντάρτες σε παρόμοιες περιπτώσεις για το άνοιγμα ρήγματος στις αμυντικές διατάξεις του αντιπάλου. Που συνοπτικά σήμαινε: οι μαχητές της

διμοιρίας σαμποτέρ της κάθε ταξιαρχίας αναλάμβαναν το καθήκον να πλησιάσουν απαρατήρητοι στην πρώτη γραμμή της άμυνας του αντιπάλου και από κοντινή απόσταση να ρίξουν τους αυτοσχέδιους κατασκευασμένους «σταυρούς», πλαισιωμένους με τυποποιημένα καλούπια εκρηκτικών υλών. Μ' αυτόν τον τρόπο θα κατέστρεφαν τα συρματοπλέγματα και τα ναρκοπέδια του αντιπάλου σ' αυτόν τον τομέα κι έτσι ακριβώς από αυτά τα σημεία θα εισορμούσαν τα τμήματα πεζικού στο εσωτερικό της άμυνας του αντιπάλου. Σ' αυτήν τη φάση οι σαμποταριστές θα βρίσκονταν μπροστά σ' ένα εξαιρετικά μεγάλο ρίσκο, θα τα έπαιζαν όλα κορώνα γράμματα με ασήμαντες πιθανότητες να μείνουν ζωντανοί. Μονάχα εκείνοι που έτυχε να πάρουν μέρος σε παρόμοια πειράματα (εννοείται αυτοί που ήταν τυχεροί και έμειναν ζωντανοί) θυμούνται το μέγεθος του κινδύνου που ένιωθαν και δοκίμασαν.

Ο εισηγητής επισήμανε επίσης ότι το κλειδί για τη θετική εξέλιξη της μάχης εξαρτάται άμεσα απ' την αποφασιστικότητα και ορμητικότητα των σαμποταριστών στην αρχική φάση της επιχείρησης. Μετά την ομιλία του εισηγητή η προσοχή όλων μας στράφηκε αμέσως σε ένα ασυνήθιστο φαινόμενο σε τέτοιες περιπτώσεις. Είδαμε έναν από τους συμμετέχοντες να ζητάει προαιρετικά το λόγο να μιλήσει. Αυτός ήταν ο ταγματάρχης μηχανικού του ΔΣΕ Ηλίας Κουνέλας, που αυτή τη φορά είχε αναλάβει προσωρινά τη διοίκηση της διμοιρίας σαμποτέρ της 103ης Ταξιαρχίας. Σ' αυτόν με τη διμοιρία του ανάθεσε η διοίκηση της 103 της Ταξιαρχίας το καθήκον να βρεθεί αυτή τη βραδιά στην πρώτη γραμμή της φωτιάς με σκοπό να καταστρέψει τα συρματοπλέγματα και τα ναρκοπέδια στην εχθρική διάταξη. Ο Ηλίας Κουνέλας ήταν ένας ικανός διοικητής με πολύπλευρη πολεμική δράση και σαμποταριστική εμπειρία στο παρελθόν. Πάντα διακρίνονταν για την άφταστη παλικαριά του. Με ιδιαίτερη προσοχή ακούσαμε όλοι μας την σύντομη και εμπνευσμένη ομιλία του. Παίρνοντας το λόγο, με σταθερότητα και ψυχραιμία μας είπε τα παρακάτω: «Αγαπητοί συναγωνιστές! Ακούσαμε με προσοχή την εισήγηση, αλλά και το σοβαρό καθήκον που ανατίθεται να εκπληρώσουν οι σαμποταριστές αυτή τη βραδιά. Γνωρίζω πολύ καλά τα εξαιρετικά μέτρα ασφάλειας που παίρνει αυτές τις μέρες η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία. Γνωρίζουμε ακόμα πόσο δύσκολο είναι σ' αυτές τις συνθήκες να πλησιάσεις απαρατήρητα στην εχθρική διάταξη και από κοντινή απόσταση να ρίξεις «σταυρούς». Εγώ δηλώνω ανοιχτά μπροστά σε όλους τους εκπροσώπους του ακτίφ στελεχών και υπόσχομαι ότι ακόμα και ο τόπος να καεί απ' τα εχθρικά πυρά εγώ μαζί με τους μαχητές της διμοιρίας μου θα ανοίξω

ρήγμα στην εχθρική διάταξη για να μπορέσουν τα τμήματα πεζικού να μπουν μέσα στην πόλη«. Αυτή η ανδρεία στάση, η επαναστατική έξαρση και υπόσχεση του γενναίου αυτού κομμουνιστή καταχειροκροτήθηκε από όλους τους παραβρισκόμενους. Και πράγματι όταν αργότερα αυτός ο ατρόμητος αγωνιστής πήγε στη μάχη, εκπλήρωσε στο ακέραιο την υπόσχεση που έδωσε. Εκεί πολεμώντας μπροστά ανάμεσα στη μπούκα των εχθρικών πολυβόλων έπεσε ηρωϊκά.

Η επίθεση για την κατάληψη της πόλης Αρδαίας ήταν προδικασμένη σε αποτυχία και σε καμιά περίπτωση δεν έπρεπε να γίνει.

Δεν είναι εύκολο να αποτυπώσει κανείς στο χαρτί το σύνολο των συγκλονιστικών αναμνήσεων απ' την τραγική περίοδο της ιστορίας του Εμφύλιου πολέμου, τις αμέτρητες περιπέτειες, τις ατέλειωτες κακουχίες, τις τρομερές δυσκολίες, τις σκληρές και άνισες αιματηρές μάχες, τις μεγάλες κουραστικές πορείες, τις θυσίες και τους ηρωϊσμούς των μαχητών, μαχητριών και αξιωματικών του ΔΣΕ. Ωστόσο απ' τη στιγμή που αποφασίσαμε να ασχοληθούμε μ' αυτή θα προσπαθήσουμε να εκθέσουμε το σύνολο των ιστορικών γεγονότων, όπως τα ζήσαμε στην εξέλιξη και την έκβασή τους. Επισημαίνουμε ακόμα ότι όλη αυτή η εξιστόρηση είναι απαλλαγμένη από κάθε είδους σκοπιμότητες και εσκεμμένες αποσιωπήσεις κάποιων συμβάντων. Τα πάντα γράφτηκαν, όπως αυτά διαδραματίστηκαν στην πράξη: επιτυχίες, επιθυμητά και ανεπιθύμητα γεγονότα, λάθη, στραπάτσα κλπ. Μ' αυτή τη λογική των πραγμάτων έγινε και η περιγραφή της μάχης της Αρδαίας. Η επιχείρηση για την κατάληψη της Αρδαίας ίσως είναι μια απ' τις πιό αποτυχημένες επιχειρήσεις του ΔΣΕ στην προσπάθειά του να καταλάβει ένα τέτοιο σημαντικό αστικό κέντρο.

Σ' αυτήν την πολεμική αντιπαράθεση οι αντάρτες υποχρεώθηκαν να πολεμήσουν κάτω από εξαιρετικά πολλαπλές μειονεκτικές θέσεις. Η μάχη που δόθηκε ήταν σκληρή και άνιση. Κι έτσι αυτή τη φορά τελικά οι αντάρτες βρέθηκαν μπροστά σε μια αναπόφευκτη στρατιωτική ήττα-γκάφα, που κατά κύριο λόγο οφείλονταν στον παραλογισμό και την απερισκεψία της διεύθυνσης της επιχείρησης με επικεφαλής τον Γ. Βοντίτσιο (Γούσια). Η επίθεση απότυχε παταγώδικα, ενώ τα τμήματα του ΔΣΕ που πήραν μέρος σ' αυτή είχαν τρομακτικές απώλειες. Θα ήταν μεγάλη παράλειψη εκ μέρους μου, άμα σαν αυτόπτης μάρτυρας που ήμουν δε θα έκφραζα την

προσωπική μου γνώμη και άποψη για τα αίτια που οδήγησαν σ' αυτήν την οδυνηρή έκβαση αυτής της επιχείρησης.

Από μια σύντομη ανάλυση του συνόλου των δεδομένων για την κατάσταση που είχε διαμορφωθεί αυτήν τη στιγμή θα φανεί περίτρανα ότι:

Πρώτο. Η επιθετική ενέργεια των ανταρτών κατά της Αρδαίας δε συγκέντρωνε ούτε την παραμικρή πιθανότητα επιτυχίας. Ήταν προδικασμένη εκ των προτέρων σε αποτυχία και σε καμιά περίπτωση δεν θα έπρεπε να γίνει.

Δεύτερο. Η επιχείρηση για τη κατάληψη της Αρδαίας έρχονταν σε αντίθεση με την ιδέα και το σκοπό που είχε αναθέσει το Γενικό Αρχηγείο στα τμήματα που είχαν αναλάβει να κάνουν τη βαθιά διείσδυση στο χώρο το Καϊμακτσαλάν. Είναι γνωστό ότι το Γ. Αρχηγείο του ΔΣΕ ενεργώντας με ταχύτητα και πλήρη μυστικότητα κατάφερε μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα να απελευθερώσει απαρατήρητα απ' τον αντίπαλο σημαντικές δυνάμεις απ' το μέτωπο του Βίτσι με σκοπό να μεταφέρουν τον ανταρτοπόλεμο στα βαθιά κατεχόμενα μετόπισθεων του εχθρού και εκεί να δώσουν ισχυρά συγκεντρωτικά και αιφνιδιαστικά χτυπήματα σε κατοικημένους χώρους. Να βρεθούν εκεί που ο αντίπαλος δεν τα περίμενε, να προσβληθούν στόχοι με ασήμαντη οχύρωση και λιγότερες αξιόμαχες φρουρές. Εκεί να χτυπηθούν και να καταληφθούν κεφαλοχώρια, κωμοπόλεις και αστικά κέντρα, που θα έδιναν τη δυνατότητα στους αντάρτες για μια μαζική στρατολόγηση καινούργιων μαχητών του ΔΣΕ.

'Ομως διαφορετικά διαμορφώνονταν τώρα εδώ τα πράγματα για τους αντάρτες. Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπόψη το σύνολο των συνθηκών της υπάρχουσας κατάστασης, είναι ολοφάνερο ότι κανένα δεδομένο δε συνηγορούσε υπέρ της διεξαγωγής μιας αντάρτικης επίθεσης για την κατάληψη της Αρδαίας. Την κατάσταση των ανταρτών την επιδείνωσε ακόμα πιο πολύ ένα μεγάλο λάθος της διεύθυνσης της επιχείρησης που στη συνέχεια έκανε και τελείως αδικαιολόγητα καθυστέρησε για κάμποσες μέρες την έναρξη της επίθεσης. Το παρακάτω περιστατικό είναι αρκετά παραστατικό απ' αυτή την άποψη. Ακόμα απ' τις 23 Δεκεμβρίου στην περιοχή του Λουτρακιού και της 'Ορμας που απέχει λίγα χλμ. απ' την Αρδαία καταφτάνουν και στρατοπεδεύουν 4 ταξιαρχίες του ΔΣΕ. Παραμένουν στις ίδιες θέσεις 5 ολόκληρα εικοσιτετράωρα χωρίς να αναλαμβάνουν κάποια επιθετική ενέργεια. Ο ερχομός αυτών των σημαντικών αντάρτικων δυνάμεων εντοπίζεται έγκαιρα απ' τον αντίπαλο και απ' την πρώτη κιόλας μέρα οι αντάρτικοι καταυλισμοί

που βρίσκονταν σε απόσταση που τους έφτανε το βελτνεκές των εχθρικών πυροβολαρχιών, να δέχουνται αεροπορικούς βομβαρδισμούς και συνεχή σφυροκοπήματα πυροβολικού. Το γεγονός αυτό έδωσε ακόμα τη δυνατότητα στην αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία να μαντέψει τις προθέσεις των ανταρτών. Κι αμέσως άρχισε εντατικές προετοιμασίες για την ενίσχυση του αμυντικού συστήματος της πόλης με τις απαραίτητες δυνάμεις και πολεμικά μέσα. Για το σκοπό αυτό μεταφέρει επειγόντως όσες καινούργιες δυνάμεις και πολεμικά μέσα χρειάζονταν για την αντιμετώπιση ενδεχομένης επίθεσης των ανταρτών.

Παίρνει τα πιό αυστηρά μέτρα ασφάλειας και επαγρύπνησης και έτσι ο αντίπαλος πάνοπλα εξοπλισμένος από στιγμή σε στιγμή περίμενε δική μας επίθεση. Με αποτέλεσμα μέσα σε δυο-τρεις μέρες η ακριτική αυτή πόλη να εξοπλιστεί άριστα και να μεταβληθεί σε ένα ισχυρό περιχαρακωμένο φρούριο, που από την άποψη αυτή σε τίποτες δεν διέφερε από εκείνα τα αστικά κέντρα-οχυρά του αντιπάλου που βρισκόταν άμεσα κοντά στο μέτωπο του Βίτσι και του Γράμμου.

Το γνώριζαν οι πάντες ότι ο ΔΣΕ δεν διέθετε εκείνα τα απαραίτητα πολεμικά μέσα για να μπορεί να χτυπάει και να καταλαμβάνει παρόμοια ισχυρά οχυρωμένα αστικά κέντρα. Γιατί εάν είχε τέτοιες δυνατότητες θα προτιμούσε να χτυπήσει εκείνα που βρίσκονταν άμεσα κοντά στην πρώτη γραμμή του μετώπου όπως ήταν η Φλώρινα, η Καστοριά κλπ. Κι έτσι δεν θα χρειαζόταν να πραγματοποιήσει τη γνωστή πολυήμερη κουραστική και βασαντιστική πορεία για να χτυπήσει πιό εύκολους εχθρικούς στόχους. Ο Γούσιας αγνοώντας στοιχειώδεις κανόνες της πολεμικής τέχνης και της αντάρτικης στρατιωτικής τακτικής, αλλά και κόντρα στην απλή λογική δίνει διαταγή να πραγματοποιηθεί η επίθεση κατά της Αρδαίας. Αυτή η επιθετική ενέργεια σαν πράξη άγγιζε σταθερά τα όρια του τυχοδιωκτισμού.

Τρίτο. Στην δοσμένη στιγμή εάν τα τμήματα του ΔΣΕ που έπαιρναν μέρος σ' αυτή τη μεγάλη διείσδυση ήθελαν να ανταποκριθούν στο καθήκον που τους είχε αναθέσει το Γενικό Αρχηγείο, έπρεπε αμέσως μετά την αποτυχία της 'Εδεσσας, να απομακρυνθούν και να εξαφανιστούν απ' το μέρος που εντοπίστηκαν και να εμφανισθούν ξανά σε χώρους που ο αντίπαλος δεν τα περίμενε.

Η Νάουσα και η Βέροια ήταν, ανάμεσα στ' άλλα, τα πιό πιθανά αστικά κέντρα που αυτή τη φορά μπορούσαν να γίνουν στόχοι προσβολής των ανταρτών. Ο Γούσιας όμως πήρε τη δικη του απόφαση. Συνήθως η ορθότητα της κάθε απόφασης κρίνεται απ' τα

αποτελέσματα. Και τα αποτελέσματα αυτής της επιχείρησης ήταν πολύ οδυνηρά για τους αντάρτες.

28 Δεκεμβρίου. Την ημέρα αυτή είχε αποφασιστεί να χτυπηθεί και να καταληφθεί η πόλη της Αρδαίας. Στο ακτίφ στελεχών της προηγούμενης μέρας ακούσαμε απ' την εισήγηση για την αποστολή που ανατίθονταν στο λόχο μας. Στην αρχική φάση της επιχείρησης θα κινούνταν πίσω απ' τα τμήματα της 103ης Ταξιαρχίας του Αχ. Παπαϊωάννου. Σύμφωνα με το σχέδιο της επιχείρησης ο λόχος μας θα έμπαινε στη μάχη μονάχα όταν τα τμήματα του πεζικού θα άνοιγαν ρήγμα στην εξωτερική γραμμή της εχθρικής άμυνας. Από αυτό το ρήγμα προβλέπονταν να εισορμήσουν οι σαμποταριστές μας στο εσωτερικό της πόλης με σκοπό τη διεξαγωγή οδομαχιών, την αντιμετώπιση εχθρικών τανκς, την ανατίναξη σημαντικών αμυντικών στόχων του αντιπάλου κλπ. Η μορφή αυτή του πολέμου τακτικά διδάσκονταν στα τμήματά μας. Τη θεωρούσαμε δική μας πολεμική ειδικότητα. Δεν έτυχε όμως μέχρι τώρα να πάρουμε μέρος σε τέτοιου είδους αποστολή. Ήταν όμως κάτι που το περιμέναμε. Και να τώρα ήρθε η στιγμή να βαφτιστούμε και σ' αυτό το νερό της κολυμβήθρας. Παρόμοιες αποστολές είχαν πάρει και οι άλλοι λόχοι σαμποτέρ που θα δρούσαν στα πλαίσια των άλλων ταξιαρχιών του πεζικού. Απ' τα παραπάνω φαίνεται ότι η διεύθυνση της επιχείρησης μ' αυτόν τον τρόπο χρησιμοποίησης των σαμποταριστικών σχηματισμών έλπιζε να πετύχει πολλά. Υπολόγιζε σε μεγάλο βαθμό να διευκολυνθεί η κατάληψη της πόλης απ' τα μέσα.

Έντονες ήταν αυτή τη μέρα οι προσπάθειες των ομαδαρχών, των διμοιριτών για μια πιό ολοκληρωμένη και καλύτερη προετοιμασία του κάθε τμήματος εν όψει της αναμενόμενης μάχης.

Στη συγκέντρωση του λόχου που ακολούθησε ανακοινώθηκε στους μαχητές η αποστολή που είχε ανατεθεί στο τμήμα μας, αλλά έγινε και μια λεπτομερής και αντικειμενική ανάλυση για τον τρόπο ενέργειας, τις δυσκολίες και δυσχέρειες που θα μπορούσαν να παρουσιαστούν στην πορεία της μάχης.

Στο λόχο μας είχε γίνει παράδοση, πριν απ' την κάθε μάχη, και μετά την ανακοίνωση της αποστολής να μπαίνουν ερωτήματα απ' τα κάτω. Μια απ' τις ερωτήσεις που καταγράψαμε ήταν και του ομαδάρχη Χρυσ. Βλαχάκη, από έναν έμπειρο και πάντα προβληματισμένο κατώτερο διοικητή μας, που ανάμεσα στ' άλλα είπε τα εξής: «Εμείς πάμε σ' αυτήν τη μάχη με την πεποίθηση να πολεμήσουμε για να εκπληρώσουμε το καθήκον που μας ανατέθηκε, μα και θα κάνουμε ό,τι μπορούμε γι' αυτό. Εκείνο όμως που θα πρέπει να προσέξει η διοίκηση είναι να έχει συνεχώς επαφή με τις διοικήσεις

των τμημάτων του πεζικού. Να παρθούν μέτρα απ' αυτές να μας εξασφαλίσουν σταθερά τα μετόπισθεων όταν εμείς θα μπούμε μέσα στην πόλη, για να αποφύγουμε τυχόν εγκλωβισμό μας απ' τον αντίπαλο». Είχε πικρές εμπειρίες ο ομαδάρχης μας από παρόμοιες περιπτώσεις των τμημάτων του πεζικού, όταν τα τμήματά του έπαιρναν εντολή να υποχωρήσουν, ενώ οι διοικητές τους σαν «ξένοι» που είμασταν, «ξεχνούσαν» να μας ειδοποιήσουν.

Ο καιρός ακόμα απ' το πρωί άλλαξε. Ήταν μια συννεφιά ανακατεμένη με ασθενή ομίχλη. Έπεφτε ψιλή βροχή. Όταν όμως σουρούπωσε και το κάθε τμήμα πήρε τη θέση του στη γενική φάλαγγα της 103ης Ταξιαρχίας ο καιρός επιδεινώθηκε ακόμα πιό πολύ. Άρχισε να χιονίζει, να φυσάει ένας παγερός αέρας. Στην εμπροσθοφυλακή της 103ης Ταξιαρχίας κινούνταν το τάγμα του Αχ. Παππά. Σ' αυτό το τμήμα είχε ανατεθεί το καθήκον να επιτεθεί πρώτο με σκοπό να ανοίξει ρήγμα στην εξωτερική γραμμή της άμυνας του αντιπάλου. Το έδαφος μπροστά και γύρω γυμνό, κάμπος ταψί. Οι άνδρες αυτού του Τάγματος έγκαιρα πήραν την αναγκαία διάταξη μάχης κι ακροβολισμένοι προχωρούσαν προσεκτικά προς τα μπρος με σκοπό να πλησιάσουν απαρατήρητοι όσο μπορούσαν πιο κοντά στη γραμμή της εχθρικής άμυνας και από εκεί να επιτεθούν αιφνιδιαστικά και ορμητικά. Δεν πρόλαβαν, όμως, να πετύχουν αυτό που επιδίωκαν και σχεδίαζαν. Την ώρα που ακριβώς πατούσαν πάνω στο επισημασμένο πεδίο βολής του αντιπάλου και όπως βάδιζαν εκτεθειμένοι και ακάλυπτοι στο γυμνό έδαφος, γίνονται αντιληπτοί απ' τους κινητούς περιπόλους και τις πολλαπλές σκοπιές του αντιπάλου, που όπως φάνηκε τους περίμεναν άγρυπνοι και πανέτοιμοι. Εκεί αυτοστιγμής δέχονται ταυτόχρονα και αιφνιδιαστικά μαζικά πυρά απ' το σύνολο των όπλων του εχθρικού αμυντικού συστήματος. Καίγονταν πραγματικά το πελεκούδι. Η εικόνα που αυτή τη στιγμή παρουσίαζε η κατάσταση εδώ στην πρώτη γραμμή δεν είναι εύκολο να περιγραφεί τέτοια, που αυτή ήταν. Όλος ο τομέας στο άμεσο μέρος μπροστά απ' την πρώτη γραμμή του μετώπου μεταβλήθηκε σε μια πραγματική κόλαση πυρός. Παρίστανε ένα συγκλονιστικό φρικιαστικό θέαμα φαντασμαγορικού πολεμικού πυροτεχνήματος, που αγκάλιαζε ολοκληρωτικά το χώρο της γης και του ουρανού αυτής της περιοχής.

Τα πολλαπλά εχθρικά πολυβόλα με συνεχείς κι αστομάτητες βολές ξερνούν αστομάτητα άφθονη φωτιά και καυτό σίδερο. Τα πάντα μπροστά θερίζονται, ενώ οι φωτοβολίδες που συχνά εκτοξεύονται στον ουρανό, φωτίζουν τόσο καλά το έδαφος λες και ήταν πραγματική μέρα. Δίνουν τη δυνατότητα απ' τη πλευρά τους να

7. Παππάς Αχιλλέας, απ' την Ομαλή Κοζάνης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Απόφοιτος της Σχολής Αξιωματικών του ΕΛΑΣ Ρεντίνας. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ταγματάρχης του ΔΣΕ.

Σανίδας Χριστόφορος απ' το Λεοντάρι Καρδίτσας. Αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το Σεπτέμβρη του 1946. Απόφοιτος της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός πεζικού. ΠΕ τάγματος του ΔΣΕ.

γίνονται στην πορεία οι αναγκαίες διορθωτικές βολές στα όπλα ευθείας τροχιάς. Το σύμπλεγμα αυτού του τρομερού και καταστροφικού φαινομένου συμπληρώνεται με τα αδιάκοπα σφυροκοπήματα των εχθρικών πυροβολαρχιών κι ολμαρχιών. Αυτή η δραματική εξέλιξη των πραγμάτων είχε σαν αποτέλεσμα τα αντάρτικα τμήματα που προορίζονταν να επιτεθούν μπροστά, πριν ακόμα φτάσουν στην πρώτη γραμμή εφόδου να έχουν σημαντικές απώλειες. Να βγουν εκτός μάχης και ολοκληρωτικά να καθηλωθούν απ' την πρώτη στιγμή χωρίς να προλάβουν να προτάξουν κάποια αντίσταση. Να αναγκαστούν να κολλήσουν πάνω στο γυμνό και πεδινό έδαφος της γης θεωρώντας αυτή την επιλογή σαν τη μοναδική διέξοδο να σωθούν. Σκέψη για μετακίνηση, για σύμπτυξη, ακόμα και για σήκωμα του κεφαλιού δεν μπορούσε να γίνει. Αυτό θα σήμαινε ακαριαίο θάνατο, μιας και όλη η επιφάνεια ετούτου του επισημασμένου μέρους στο ύψος 40-50 εκατοστά απ' τη γη θερίζονταν κυριολεκτικά απ' τις αδιάκοπες, καταιγιστικές εχθρικές ριπές. Ανάμεσα στους τραυματίες συγκαταλέγονταν και ο διοικητής του τάγματος Αχ. Παππάς. Απ'

αυτήν τη στιγμή όλα χάθηκαν. Η αρνητική έκβαση της μάχης είχε οριστικά κριθεί.

Την ίδια τύχη είχαν και τις ίδιες εφιαλτικές στιγμές δοκίμασαν αυτή τη βραδιά και τα τμήματα των άλλων ταξιαρχίων (14ης και 18ης), που επιτέθηκαν από άλλες κατευθύνσεις κατά της Αρδαίας. Περιορίζομαστε να περιγράψουμε συνοπτικά πως εξελίχθηκε η μάχη στον τομέα που επιτίθονταν η 18η Ταξιαρχία, όπως μας τα αφηγείται ο Χρ. Σανιδάς. «Όταν, λέει, για πρώτη φορά χτυπήσαμε τη Νάουσα εγώ ήμουν διοικητής λόχου. Πριν ξεκινήσουμε για τη μάχη της Αρδαίας τοποθετήθηκα ΠΕ του τάγματος Τζαβέλα με λοχαγούς τον Σαββόπουλο και Καρανικόλα. Το δικό μας τάγμα επιτίθονταν απ' τη Νοτια πλευρά της πόλης. Το έδαφος ήταν πεδινό. Μόλις φτάσαμε στις παρυφές της πόλης δεχτήκαμε αιφνιδιαστικά καλά οργανωμένα καταιγιστικά πυρά που ανάγκασε το τάγμα απ' την πρώτη κιόλας στιγμή να καθηλωθεί εκεί που βρέθηκε.

Ρήνα Χαλβατζή-Γκόγκου, απ'το Λεοντάρι Καρδίτσας. Στο ΔΣΕ από το 1947. Αναδείχτηκε διαδοχικά ομαδάρχισσα και διμοιρίτισσα. Ήταν υπεύθυνη της ΕΠΟΝ της 103ης Ταξιαρχίας. Ονομάστηκε αξιωματικός του ΔΣΕ με τον βαθμό ανθ/γού Π Επιτρόπου. Τραυματίστηκε τρεις φορές. Τιμήθηκε με το μετάλλιο Ανδρείας. Συγγραφέας του βιβλίου: «Από τον θρύλο και την πραγματικότητα του Εμφυλίου».

Αποδείχτηκε ότι ο αντίπαλος μας περίμενε άγρυπνος με το χέρι στη σκανδάλη. Τα μαζικά και αιφνιδιαστικά πυρά που δεχτήκαμε σταμάτησαν οποιαδήποτε επιθετική μας ενέργεια. Οι φωτοβολίδες φωτίζουν σε μόνιμη βάση όλο τομέρος γύρω μας. Τα εχθρικά πολυβόλα θερίζουν τα πάντα. Δεν μπορούσαμε να σηκώσουμε κεφάλι. Ευτυχώς που στο έδαφος υπήρχαν κάτι φυσιολογικά μικροαναχώματα. Σ' αυτά χρωστούμε το ότι το τάγμα μας δεν είχε θύματα. Είχαμε όμως αρκετούς τραυματίες. Να προχωρήσουμε

μπροστά ήταν πια αδύνατο. 'Ηταν φανερό ότι εάν εκεί μας έπαιρνε το πρωί, δε θα γλίτωνε κανένας από μας. Σ' αυτήν τη μάχη σκοτώθηκε η Θώδου Πατρούλα απ' το χωριό μου. Υπηρετούσε στα τμήματα της 103ης Ταξιαρχίας».

Η Ρήνα Χαλβατζή, ομαδάρχισσα της 103 Ταξιαρχίας, που πήρε μέρος σ' αυτή τη μάχη, γράφει στο βιβλίο της:

«Αυτή τη φορά προχωρούσαμε σε κάμπο, τα χιόνια είχαν λιώσει, αλλά έκανε πολύ κρύο.

Περνούσαμε ανάμεσα από χωριά που έλαμπαν από φωτισμό. Τα χωριά αυτά τα κατείχε ο κυβερνητικός στρατός. Εμείς κατευθυνόμασταν προς τη πόλη Αριδαία. Πλησιάσαμε στην πόλη. Μπροστά μας θα πήγαινε μια ομάδα σαμποτέρ, αυτοί θα ρίξουν πάντζερ στα οχυρά που είχε ο αντίπαλος κι αφού καταστρέψουμε τα οχυρά, εμείς θα προχωρήσουμε με αυτόματα μέσα στην πόλη. Θα μας έδιναν το σύνθημα και συγχρόνως με άλλα τμήματα θα κάναμε επίθεση σε συγκεκριμένο στόχο.

Εκεί δεν υπήρχαν ούτε βράχια ούτε πεύκα να μπορούμε ν' καλυφτούμε. Μόνο κανάλια γεμάτα νερό μισοπαγωμένο. Στον κάμπο περνούσε ένα ποτάμι ή μεγάλο κανάλι, νύχτα ήταν, δε διακρίναμε τι ήταν, το γεγονός ήταν ότι εμείς μόνο εκεί μέσα έπρεπε να καλυφτούμε από τα πυρά του αντιπάλου.

Μπήκαμε ο καθένας σύμφωνα με το ανάστημα που είχε, το λιγότερο ήταν μέχρι το γόνα το νερό. Στους κοντότερους ίσως έφτανε πάνω από τη μέση. Εκεί μέσα στο νερό περιμέναμε το σύνθημα για επίθεση.

'Αρχισε η μάχη. Τα πρώτα τμήματά μας αποκρούστηκαν από τον αντίπαλο. Δεν κατάφεραν να μπουν μέσα στην πόλη. Ο δικός μας στόχος δεν χτυπήθηκε, εκεί που ο σαμποτέρ έριξε το πάντζερ απότυχε, έτσι μου είχε πει κάποιος σαμποτέρ απ' το λόχο του Δ. Κατσή. Από την πρώτη στιγμή έδειχναν όλα ότι η επιχείρηση απέτυχε. Ο αντίπαλος σφυροκοπούσε τις θέσεις μας με όλα τα μέσα που διέθετε. Είχαμε πολλούς νεκρούς και τραυματίες. Μας πήρε η μέρα να στεκόμαστε μέσα στο νερό, περιμένοντας νεότερη διαταγή. Κάποτε ήρθε ο σύνδεσμος του ταγματάρχη και μας είπε γρήγορα να συμπτυχθούμε προς την κατεύθυνση από όπου ήρθαμε. Μόλις βγήκαμε από το ποτάμι πάγωσαν τα ρούχα επάνω μας, δεν μπορούσαμε να λυγίσουμε τα πόδια μας, τα παντελόνια είχαν γίνει σαν σανίδια. Χωθήκαμε μέσα σε κάτι αμπέλια, ανάμεσα είχε δρόμους και δεξιά και αριστερά ήταν πολλά βάτα και καλυπτόμασταν. Οι αντίπαλοί μας βγήκαν από την πόλη με τα τανκς. 'Εφτασε η αεροπορία. Εκεί στα αμπέλια συνάντησα την ξαδέρφη μου, τη

Θωμαή. Σε μια ανασυγκρότηση την έστειλαν σε άλλο λόχο μαζί με την Πατρούλα Θώδου από το Λεοντάρι.

Μόλις είδα τη Θωμαή μόνη της τη ρώτησα που είναι η Πατρούλα; μου απάντησε, φύγε γρήγορα και μετά θα σου πω που είναι η Πατρούλα.

Γυρίζοντας από κάθε μάχη πάντα ενδιαφερόμασταν μεταξύ μας, αν καμιά μας σκοτώθηκε ή τραυματίστηκε. Μόλις ξεφύγαμε από τον κίνδυνο μου είπε το δυσάρεστο, ότι η Πατρούλα σκοτώθηκε. 'Ηταν δίπλα της. Τη χτύπησε μια σφαίρα ακριβώς στο μέτωπο. Είπε μια φορά: «Μανούλα μου!» κι έπεσε μέσα στο ποτάμι. Χάσαμε την Πατρούλα μας, την Πατρούλα με τον αγαθό της χαρακτήρα, με τα γλυκά μάτια της, με την τίμια συμπεριφορά της, απέναντι στους συναγωνιστές της, με τα καλά χαρίσματά της. Μας τη ρούφηξαν τα παγωμένα νερά του ποταμού της Αριδέας. 'Ολοι την εκτιμούσαν και την αγαπούσαν και όταν τη χάσαμε, όλοι την κλάψαμε. «Απ' τον θρύλο και την πραγματικότητα» (σελ. 97).

Μιλήσαμε πιό πάνω για την τραγική εξέλιξη που πήραν τα πράγματα στον τομέα που επιτίθονταν τα τμήματα της 103ης Ταξιαρχίας. Ο λόχος μας αυτή τη φορά, λόγω της γνωστής ειδικής αποστολής που του είχε ανατεθεί κινούνταν στην πορεία λίγο πιό πίσω απ' την εμπροστοφυλακή. Η απόσταση που μας χώριζε απ' την πρώτη γραμμή όταν εκδηλώθηκαν τα καταιγιστικά πυρά του αντιπάλου ήταν ασήμαντη. Βρεθήκαμε και μεις στη ζώνη, όπου μας έφτανε το φοβερό βελησνεκές των εχθρικών όπλων ευθείας βολής. Ανάμεσα στους τραυματίες που είχαμε απ' τις πρώτες ριπές ήταν και ο διμοιρίτης μας Μπάτιος. Πήρε ταυτόχρονα δύο διαμπερή τραύματα στα πόδια. Για να γλυτώσουν οι μαχητές μας απ' τις θεριστικές βολές των πολυβόλων, σπεύδουν και πιάνουν θέσεις πίσω από κάτι σούδες και όχθες των μικρών αρδευτικών αυλακιών που υπήρχαν. Η καθήλωση του τμήματός μας είναι ολική. Αδύνατο να σηκώσεις κεφάλι να δεις τι γίνεται πιό πέρα.

Οι άνδρες του μηχανισμού και της διοίκησης της 103ης Ταξιαρχίας που ήταν δίπλα μας βρέθηκαν κι αυτοί στην ίδια κατάσταση. 'Ολα αυτά τα σημεία ήταν επισημασμένα εκ των προτέρων απ' τα βαρεία όπλα του αντιπάλου. Γι' αυτό τριγύρω μας συχνά σκάζουν οβίδες πυροβολικού και όλμων. Μια πυκνή ομίχλη που επικρατούσε, ανακατωμένη με το σκότος της νύχτας και ένας παγερός καμπίσιος αέρας που φυσούσε προκαλούν σύγχιση. Κάνουν την κατάσταση σαν σύνολο αφάνταστα δραματική.

Και σ' αυτές τις τρομακτικές τραγικές στιγμές ο γενναίος ταγματάρχης μηχανικού Ηλίας Κουνέλας, άνθρωπος που πάντα

χαρακτηρίζονταν για την άφταστη παλικαριά του και τη δυνατή θέληση, δεν ξέχασε το λόγο που έδωσε στο χτεσινό ακτίφ στελεχών. «Ακόμα και αν ο τόπος καεί απ' τα εχθρικά πυρά εγώ με τους σαμποταριστές του τμήματός μου θα ανοίξω ρήγμα στην εχθρική διάταξη». Το υποσχέθηκε και το έκανε. Μαζί με το τμήμα σαμποταριστών της 103ης Ταξιαρχίας, έρποντας και με προφυλακτικά μέτρα πετυχαίνουν να απαγκιστρωθούν και να αποτραβηχτούν απ' την καθήλωση που είχαν βρεθεί και να μπουν σε ένα βαθύ χαντάκι με νερό και βάλτο. Από κει κινήθηκαν σκυφτά και προσεκτικά μέσα από τα πυκνά καλάμια και το παγωμένο νερό που σε ορισμένα σημεία έφτανε μέχρι τη ζώνη. Χρησιμοποιούν όσο μπορούν καλύτερα το απυρόβλητο μέρος και κάθε φυσικό προκάλυμμα, κάθε προσοχή του εδάφους. Έτσι κατορθώνουν να πλησιάσουν απαρατήρητοι στην πρώτη γραμμή της εχθρικής διάταξης και από κοντινή απόσταση να ρίξουν με επιτυχία τους «αυτοσχέδιους σταυρούς», με αποτέλεσμα να τινάξουν στον αέρα τα εχθρικά συρματοπλέγματα και μαζί μ' αυτά να εξοντωθεί η εχθρική αντίσταση, που κρατούσε αυτό το σημείο, αλλά και να ανοιχτεί ρήγμα στη διάταξη του αντιπάλου σ' αυτό τον τομέα. Η διοίκηση της 103ης Ταξιαρχίας δεν γνώριζε τίποτες γι' αυτό το γεγονός, αλλά και εάν ακόμα γνώριζε δεν μπορούσε να κάνει απολύτως τίποτε, μιας και ο κύριος όγκος των δυνάμεών της είχε ήδη βγει εκτός μάχης, συνάμα δεν διέθετε και κάποια εφεδρική δύναμη για να μπορέσει να σταλεί μπροστά με σκοπό να αξιοποιήσει και να διευρύνει το ρήγμα. Μεταξύ Ταξιαρχίας και διοικήσεων τμημάτων μπροστά αρκετό διάστημα δεν υπήρχε καμιά σύνδεση. Η διοίκηση της Ταξιαρχίας πληροφορήθηκε για την ζοφερή κατάσταση που επικρατούσε μπροστά με αρκετή καθυστέρηση από τραυματίες που είχαν έρθει απ' την πρώτη γραμμή. Όλα έδειχναν ότι η επίθεση κατά της Αρδαίας είχε παταγωδώς αποτύχει. Τίποτες δεν μπορούσε πια να αλλάξει αυτή την ολέθρια κατάσταση.

Η λογική των πραγμάτων σ' αυτήν την περίπτωση υπαγόρευε, ώστε ο διοικητής της Ταξιαρχίας να πάρει αμέσως πρωτοβουλία και να δώσει εντολή για μια άμεση διαδοχική σύμπτυξη των τμημάτων με την ταυτόχρονη περισυλλογή των πολλών τραυματιών, μιας και ήταν φανερό ότι η παραπέρα παραμονή των τμημάτων σ' αυτές τις θέσεις θα είχε ακόμα πιό πολλές καταστροφικές συνέπειες. Γι' αυτό μια τέτοια μοναδική σωστή απόφαση έπρεπε ν' αρχίσει να πραγματοποιείται αμέσως και να ολοκληρωθεί πριν ακόμα φέξει για τα καλά. Από στρατιωτικής άποψης απαγορεύεται κατά τη διάρκεια της μάχης να γίνονται αλλαγές στη γενική διαταγή και στο αρχικό σχέδιο της επιχείρησης, επίσης να τιμωρείται αυστηρά όποιος διοικητής παίρνει

αυτοκέφαλες πρωτοβουλίες χωρίς την έγκριση της παραπάνω διοίκησης. Για τους διοικητές που παραβιάζουν την παραπάνω αρχή οι στρατιωτικοί κανονισμοί για όλους τους στρατούς είναι πολύ αυστηροί και κατηγορηματικοί. Αν όμως στη δοσμένη στιγμή ο Αχ. Παπαϊωάννου δεν καθοδηγούνταν απ' την παραπάνω λογική και έπαιρνε πρωτοβουλία για την διαδοχική σύμπτυξη του τάγματος της 103ης Ταξιαρχίας θα τον θεωρούσαν σαν κύριο φταίχτη. Θα του φόρτωναν όλες τις ευθύνες για την αποτυχία της επιχείρησης. Στα σίγουρα θα αντιμετώπιζε την δαμόκλεια σπάθα του Γούσια. Θα είχε παρόμοια τύχη σαν και εκείνη που είχαν οι ταξίαρχοι Γιαννούλης και Γεωργιάδης. Παρόλο, που ήταν ξεκάθαρο ότι την κύρια ευθύνη για τις ολέθριες συνέπειες που είχαν αυτή τη φορά τα τμήματα του ΔΣΕ την έφερνε η διεύθυνση της επιχείρησης με επικεφαλής τον Γούσια.

Ο λόχος μας βρισκόταν σε κατάσταση αναμονής. Περίμενε από στιγμή σε στιγμή να πάρει εντολή να μπει στη μάχη. Σύμφωνα με την διαταγή της επιχείρησης, το τμήμα μας θα έπαιρνε εντολή να μπει στην πόλη για την διεξαγωγή οδομαχιών μονάχα ύστερα από το ρήγμα που θα άνοιγαν στην εκθρική διάταξη τα τμήματα του πεζικού. Οι μαχητές του τμήματός μας έχουν πάσει θέσεις πίσω από κάτι μικρές αρδευτικές σούδες, αυλάκια. Σ' αυτά τα μικροαναχώματα οι μαχητές μας βρίσκουν κάποια σχετική προφύλαξη απ' τα όπλα ευθείας τροχιάς του αντιπάλου. Μέχρι αυτή τη στιγμή για μας ήταν τελείως ασαφής η κατάσταση που επικρατούσε στην πρώτη γραμμή. Έκανε τσουχτερή παγωνιά. Φυσούσε ψυχρός καμπίσιος αέρας ανακατεμένος με ψιλό χιόνι. Ο χρόνος περνούσε. Καμιά εντολή να πάμε μπροστά δεν έρχεται. Και να τώρα με ειδοποιούν να παρουσιαστώ στον ταξίαρχο Αχ. Παπαϊωάννου. Κατάλαβα ότι κάτι το σοβαρό συμβαίνει. Με τον σύνδεσμό μου Γιωργάκη τραβήξαμε αμέσως για εκεί. Η διοίκηση της ταξιαρχίας και μαζί της και όλοι οι άλλοι άμεσοι βοηθητικοί μηχανισμοί της είναι εγκατεστημένοι πίσω από μια όχθη ενός αρδευτικού καναλιού. Σε τούτο το σχετικά απυρόβλητο μέρος έχουν μαζευτεί αρκετοί τραυματίες. Γίνεται αμέσως αισθητό ότι εδώ επικρατεί μια πνιγηρή και αγωνιώδης ατμόσφαιρα. Ήταν φανερές οι εντατικές φροντίδες των πάντων για τη σωτηρία των λαβωμένων συναγωνιστών μας. Εδώ τους γίνεται η πρώτη επίδεση και στη συνέχεια τους βαριά τραυματίες τους προωθούν στα φορεία προς τα πίσω. Άλλους καβάλα στα ζώα και άλλους με συνοδεία. Πριν φθάσουμε στο Σ. Διοίκησης εκεί μέσα σ' αυτήν την κόλαση του πυρός συνάντησα την συμπατριώτισσα Σοφία Παππά απ' την Ομβριά του Δομοκού. Εκεί στα γρήγορα ανταλλάξαμε ένα «Γειά σου». Αυτή υπηρετούσε τηλεφωνήτρια της Ταξιαρχίας.

Γνώριζα και είχα καλή γνώμη για τον Αχ. Παπαϊωάννου σαν έναν απ' τους έμπειρους και ικανούς διοικητές που δίκαια κατείχε αυτή την υψηλή και υπεύθυνη διοικητική θέση του ταξίαρχου του ΔΣΕ. Η συμπεριφορά του, που αυτή τη φορά αντίκρυσα σ' αυτήν τη συνάντηση, το φέρσιμό του και ο δύστροπος χαρακτήρας του, μου άφησαν άσχημη εντύπωση, που καθόλου δεν έμοιαζε και δεν ταίριαζε με διαγωγή λαϊκού αγωνιστή-διοικητή. Μόλις παρουσιάστηκα και χωρίς να μου δώσει κάποια εξήγηση για την κατάσταση που επικρατούσε μπροστά στην πρώτη γραμμή και με ένα αυστηρό αρχηγικό ύφος μου δίνει μια ξερή εντολή:

«Να πάρεις το λόχο και να πας μπροστά». Ο παρακάτω διάλογος που ακολούθησε μαζί του επιβεβαιώνει αυτή τη διαπίστωση. Τον παραθέτω:

Πρεμέτη Σοφία - Παππά απ' την Ομβριακή Δομοκού. ΕΠΟΝίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ'το 1947. Τελείωσε τη Σχολή διαβιβάσεων. Στις μάχες της Εδεσσας, Αριδέας, Νάουσας υπηρετούσε σαν τηλεφωνήτρια της 103 Ταξιαρχίας Λοχίας του ΔΣΕ.

- Να πάρεις το λόχο σου και να πας μπροστά.
- 'Εχει ανοιχτεί ρήγμα στην εχθρική διάταξη;
- Το ρήγμα θα τ' ανοίξεις μόνος σου.
- Αυτή δεν είναι δική μας δουλειά. Ο λόχος μας έχει ρητή διαταγή να μπει στην πόλη μονάχα ύστερα από το ρήγμα που θα άνοιγαν τα τμήματα της ταξιαρχίας σας.
- 'Ολα αυτά εγώ τα γνωρίζω. Τώρα όμως τα πράγματα άλλαξαν, γι' αυτό χωρίς καθυστέρηση πάρε το λόχο σου και προχώρα μπροστά.
- Εάν δεν ανοιχτεί το ρήγμα εμείς δεν μπορούμε να πάμε πουθενά. Τέτοια διαταγή έχουμε. Το άνοιγμα του ρήγματος δεν είναι δική μας δουλειά.
- Εγώ σε διατάσσω.
- Μην επιμένεις. Εγώ δεν πρόκειται να πάω πουθενά, εάν δεν ανοιχτεί το ρήγμα.
- Είσαι δειλός.

Αγρίεψα, έγινα θηρίο. Τα μαλλιά μου σηκώθηκαν όρθια, έγιναν

σαν τις βελόνες του σκαντζόχοιρου, μόλις άκουσα αυτόν τον εξαιρετικά προσβλητικό χαρακτηρισμό. Ο τόνος, το ύφος και η οξύτητα της λογομαχίας έδειχνε ότι τα πράγματα τραβούσαν να πάρουν μεγαλύτερες προεκτάσεις. Εγώ αυτή τη στιγμή ήμουν έτοιμος για όλα. Ευτυχώς που έγκαιρα παρέμβη σ' αυτή τη διαμάχη ο ΠΕ της Ταξιαρχίας Δ. Βύσσιος, άνθρωπος άλλου επιπέδου και συμπεριφοράς, και καταπράϋνε την κατάσταση. Μου είπε: «Συν. Μήτσιο, δε βλέπεις πόσο ανάποδα εξελίχθηκαν τα πράγματα. Υπάρχει ανάγκη να βοηθήσεις και εσύ με το λόχο σου για να σωθούν τα τμήματα από αυτή τη δύσκολη κατάσταση που έχει διαμορφωθεί». Το αγωνιστικό φιλότιμο δεν μπορούσε να με αφήσει αδιάφορο μπροστά σ' αυτή την έκκληση. Αποφάσισα να πάω με το λόχο μπροστά στη μάχη κι ότι θέλει ας γίνει.

Η απόφαση και η επιμονή του ταξίαρχου να ρίξει στη μάχη και το δικό μας λόχο σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να θεωρηθεί σαν μια ύστατη προσπάθεια για την αλλαγή της κατάστασης, μιας και ήταν ξεκάθαρο ότι η υπόθεση είχε ήδη χαθεί και η επιχείρηση είχε οριστικά αποτύχει. Αλλά αυτή την ενέργεια πρέπει να την βλέπουμε και να την κρίνουμε σαν μια απεγνωσμένη και πέρα για πέρα απελπιστική πράξη, χωρίς να υπάρχει ούτε η παραμικρή πιθανότητα και ελπίδα για ανατροπή της καταστροφικής κατάστασης.

Ο λόχος πήρε εντολή και ετοιμάστηκε στα γρήγορα για να μπει στην μάχη. 'Οταν όμως θελήσαμε να βγούμε από το απυρόβλητο που βρισκόμασταν, αμέσως αντιληφθήκαμε ότι ήταν αδύνατο να ξεμυτίσεις και να πας μπροστά σε τούτο το πεδινό και γυμνό έδαφος που συνεχώς βάζονταν από διασταυρωμένα ευθείας βολής πυρά του αντιπάλου. Αυτό το γεγονός απόκλειε κάθε δυνατότητα στο τμήμα ν' αναπτυχθεί και να πάρει από τώρα διάταξη μάχης. Αποφασίστηκε από δω και πέρα η κίνησή μας να γίνει κατά μήκος ενός βαθιού αρδευτικού καναλιού που είχε αρκετό νερό και ήταν σκεπασμένο με πολλά πυκνά καλάμια βάλτου. 'Ενας ολόκληρος λόχος, πάνω από 90 άνδρες, ο ένας πίσω από τον άλλον βαδίζουμε σκυφτά κατά μήκος του πυθμένα του καναλιού μέσα στο νερό που σε ξεχωριστά σημεία μας έφτανε μέχρι τη μέση. Τόσο μεγάλη ήταν η παγωνιά αυτή τη βραδιά που η επιφάνεια του νερού είχε σκεπαστεί με κρύσταλλα σαν γιαλί. Πόσο δύσκολο είναι να σπάζεις βαδίζοντας αυτά τα σκληρά παγωμένα γιαλιά. Στην πορεία αναγκαζόμασταν να ανοίγουμε δρόμο με τα χέρια ανάμεσα από τα πυκνά καλάμια του βάλτου. Το βάθος αυτού του καναλιού μας προφυλάει απ' τις ριπές των εχθρικών πολυβόλων. Παρόλα αυτά τα μέτρα, απ' την πρώτη στιγμή είχαμε τραυματίες, που στην πορεία, όσο προχωρούσαμε πιό πέρα ο αριθμός

μεγάλωνε. Ανάμεσα στους πρώτους τραυματίες ήταν και ο διμοιρίτης μας Βασίλης Τσικρικούδης, κατάγονταν από την περιοχή του 'Εβρου. Ο αντίπαλος που είχε επισημάνει εκ των προτέρων αυτό το απυρόβλητο μέρος του καναλιού το βομβάρδιζε συνεχώς με όπλα καμπύλης τροχιάς με όλμους, ολμίσκους. Απ' αυτά τα όπλα είχαμε και τους πρώτους τραυματίες μας. Η νοσοκόμα του λόχου μας Αγγελική Κύρκου, που μας ακολουθούσε σ' αυτήν τη μάχη, εκεί επί τόπου κάνει τις επιδέσεις των τραυματιών μας. Παίρνει μέτρα για την προώθησή τους πιό πίσω. Από αυτή τη στιγμή γίνονται αισθητές οι σημαντικές απώλειες των στελεχών του λόχου μας. Δεν υπήρχε πια ΠΕ του λόχου, ενώ απ' τους τρεις διμοιρίτες οι δύο είχαν τραυματιστεί και βγήκαν εκτός μάχης. Επιτέλους συναντάμε στην προώθησή μας τμήματα πεζικού που είχαν πάρει μέρος στην επίθεση. Το θέαμα που αντικρύσαμε έδειχνε τόσο την απόγνωσή τους όσο και τις θλιβερές επιπτώσεις που είχαν υποστεί. Οι εκθρικές φωτοβολίδες που συχνά εκτοξεύονται στον ουρανό, μας δίνουν τη δυνατότητα να διαπιστώσουμε αυτή τη φρικτή κατάσταση με τα ίδια τα μάτια μας. 'Ολοι τους ξαπλωμένοι και κολλημένοι πάνω στη γη, και καθηλωμένοι στο σύνολό τους στις όχθες του αρδευτικού καναλιού. Ανάμεσά τους νεκροί, τραυματίες, ζωντανοί. Κανένας δεν σκέφτεται να προβάλει κάποια αντίσταση. Αδιαφορούν για τα πάντα. 'Αλλους σ' αυτή την κατάστση τους είχε πάρει ο ύπνος.

Ζίγκλου Αγγελική - Κύρκου απ' το Νεστόριο Καστοριάς. ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Υπηρετούσε στα τμήματα σαμποτέρ. Ανθ/γός υγειος υπηρεσίας.

Από πουθενά δεν τους έρχεται διαταγή για σύμπτυξη. Παρά την προσπάθειά μας να βρούμε κάποιον διοικητή, (ομαδάρχη, διμοιρίτη, λοχαγό κλπ.) για να κατατοπιστούμε για την κατάσταση που επικρατούσε, στάθηκε αδύνατο. Το μόνο που ακούγαμε από ξεχωριστούς μαχητές ήταν: «Που πάτε; Γυρίστε πίσω. 'Ολα πια χάθηκαν». Δεν σταματάμε. Στην πορεία παρακάμπτουμε και προσπερνούμε τους ξαπλωμένους και καθηλωμένους αντάρτες και συνεχίζουμε την προώθησή μας. Νύχτα και ομίχλη μαζί σχηματίζουν

ένα πυκνό σκοτάδι. Κάνουν την ορατότητα μηδαμινή. Δεν βλέπεις τίποτες πιό πέρα απ' τη μύτη σου. Το βάδισμα γίνεται στα τυφλά ανάμεσα από τα πυκνά καλάμια του βάλτου σε ένα ανισόπεδο και εναλλασσόμενο πυθμένα με παγωμένο νερό και εμπόδια που συχνά στην πορεία σκοντάφταμε πάνω σ' αυτά. Την όλη κατάσταση την δυσχεραίνουν οι εχθρικές φωτοβολίδες που ύστερα από την καθε εκτόξευσή τους αναγκαζόμασταν να σκύφτουμε, να πέφτουμε κάτω, να τηρούμε ακινησία. Πόσο ανάποδο και ανυπόφερτο ήταν για μας, όπως είμασταν μουσκεμένοι και ασφυκτιούσαμε με τις χλαίνες και το φορτίο εκστρατείας να σταματάμε κάθε λίγο και λιγάκι, να σκύφτουμε, να πέφτουμε κάτω, όπου βρισκόμασταν, και μετά να ξανασηκωνόμαστε και να προχωρούμε. Όσο προχωρούμε πιό πέρα το αρδευτικό κανάλι στενεύει, το βάθος του λιγοστεύει, γίνεται πιό ανοιχτό, τα πυρά του αντιπάλου γίνονται πιό επικίνδυνα και απειλητικά. Το προειδοποιητικό σύνθημα που συχνά μεταδίδεται και επαναλαμβάνεται ανάμεσα ήταν: «Σκύψτε!» «Φυλαχτήτε!» «Προχωρείτε προσεχτικά!» Παρόλα αυτά τα μέτρα στάθηκε αδύνατο να αποφύγουμε τους τραυματισμούς. Η Αγγελική, η γενναία νοσοκόμα του λόχου μας, αψηφώντας τα πάντα, έμπειρη καλόκαρδη και γεμάτη στοργή και ανθρωπιά εκεί επιτόπου κάνει την επίδεση των λαβωμένων συναγωνιστών μας, τους ενθαρρύνει, παίρνει μέτρα για την προώθησή τους προς τα πίσω. Όσοι δεν μπορούσαν μόνοι τους, εξασφάλιζε γι' αυτούς συνοδό. Από στιγμή σε στιγμή η αριθμητική δύναμη του λόχου μας μειώνεται.

Σ' απόσταση 60-70 μέτρα απ' την πρώτη γραμμή της άμυνας του αντιπάλου τελείως ανεπάντεχα για μας συναντάμε τον ταγματάρχη μηχανικού Ηλία Κουνέλα με άλλους 3-4 σαμποταριστές της 103ης Ταξιαρχίας. Είχε περάσει αρκετός χρόνος από τότε που αυτοί οι ανδρείοι μπουρλοτιέρηδες κατόρθωσαν να πλησιάσουν μπροστά στις θέσεις του αντιπάλου, έριξαν στους «σταυρούς» και τίναξαν στον αέρα την εχθρική αντίσταση και τα συρματοπλέγματα σ' αυτόν τον τομέα. Για τους γνωστούς λόγους τα τμήματα του πεζικού δεν μπόρεσαν να αξιοποιήσουν αυτό το ρήγμα και να μπουν στην πόλη. Εκεί καθηλωμένοι και τελείως απομονωμένοι περίμεναν κάποια εντολή από πίσω τι θα κάνουν πιό πέρα. Δεν είχαν επαφή με καμία απ' τις παραπάνω διοικήσεις. Μόλις μας είδαν ξαφνιάστηκαν, χάρηκαν. Είχαν απογοητευτεί, δεν έλπιζαν να συναντήσουν πια αντάρτικη ψυχή. Ο ταγματάρχης Η. Κουνέλας δεν έκρυψε την αγανάκτηση και την απόγνωσή του για την ασαφή κατάσταση που επικρατούσε και για την δυσάρεστη εξέλιξη των πραγμάτων. Μου είπε συγκεκριμένα: «Τι γίνεται, ρε Μήτσιο, αυτού πίσω, δεν υπάρχουν

πουθενά τμήματα, διοικήσεις λόχων, ταγμάτων, ταξιαρχίας;» Και στη συνέχεια πρόσθεσε: «Να πεις στα παιδιά από δω και πέρα να φυλάγονται. Να σκύφτουν όσο μπορούν πιό χαμηλά. Να μην σηκώνουν κεφάλι. Το μέρος εδώ είναι επισημασμένο και συχνά βάλλεται. Εμείς εδώ την πληρώσαμε ακριβά τη νύφη, απ' τους 10 που είμασταν μείναμε 5». 'Ηταν σύμφωνος και έτοιμος να λάβει μέρος με το τμήμα του για παραπέρα ενέργειες. Μιλήσαμε για την από κοινού δράση. Αυτός με το συνεργείο του αναλάβαινε να ρίξει τους «σταυρούς» στον τομέα της αριστερής όχθης του καναλιού και απ' το ρήγμα που θ' ανοίγονταν θα εισορμούσε στο εσωτερικό της εχθρικής διάταξης η διμοιρία του Ηρ. Τσεκούρα. Εγώ με μια άλλη διμοιρία θα ενεργούσαμε στον τομέα της δεξιάς όχθης. Κατά καιρούς απ' τις εστίες των εχθρικών πολυβολείων συχνά ρίχνονταν ριπές. Παρά το πυκνό σκοτάδι που επικρατούσε διακρίναμε τις φλόγες που έβγαιναν απ' τα στόμια των πολυβόλων. Ιδιαίτερα διακρίνονταν τα δύο κοντινά πολυβολεία που ήταν άμεσα εγκατεστημένα στη δεξιά και την αριστερή όχθη του καναλιού. 'Οπως είχα λίγο σηκωμένο το κεφάλι για να βλέπω μπροστά, ακούστηκε μια ριπή, αυτοστιγμής ο Κουνέλας με πιάνει απ' το σβέρκο και το κατεβάζει κάτω, λέγοντας: «Τι κάνεις εσύ, ρε Μήτσιο, δεν κατάλαβες ακόμα που βρίσκεσαι;» Και πράγματι αυτήν τη στιγμή μια σφαίρα μου πήρε το δίκωχο. Ευτυχώς χωρίς ζημιά. Μια σφαίρα απ' την ίδια ριπή πήρε ξυστά στην ωμοπλάτη τον ομαδάρχη Δ. Κύρκο που ήταν δίπλα μου.

Το συνεργείο σαμποταριστών του ταγματάρχη Η. Κουνέλα και η διμοιρία του Ηρ. Τσεκούρα χρησιμοποιώντας το πυκνό σκοτάδι, έρποντας προσεκτικά με την κοιλιά κολλημένοι στη γη φτάνουν απαρατήρητοι στα 40 περίπου μέτρα απ' την πρώτη γραμμή της εχθρικής άμυνας. Εκεί ανακόπτουν για λίγο την προώθησή τους. Μια φωτοβολίδα που εκτοξεύτηκε στον ουρανό τους επιτρέπει να εντοπίσουν καλύτερα την απόσταση που τους χώριζε απ' τα συρματοπλέγματα του αντιπάλου. Μόλις έγινε αντιληφτό ότι η ένταση των εχθρικών πυρών άρχισε να εξασθενεί και τελικά να σταματήσει, το συνεργείο σαμποταριστών με επικεφαλής τον ταγματάρχη Ηλ. Κουνέλα βγαίνουν στο ίσιωμα. Ετοιμάστηκαν να κάνουν το τελευταίο αποφασιστικό άλμα. Δεν πρόλαβαν όμως να ρίξουν τους «σταυρούς» σ' αυτό το ακάλυπτο πεδινό έδαφος, εκεί τους βρήκε μια ριπή και άφησε επιτόπου νεκρό τον ταγματάρχη Ηλ. Κουνέλα μαζί με όλο το συνεργείο των σαμποτέρ. Απ' τα ίδια πυρά τραυματίστηκε ο Ηρ. Τσεκούρας και μερικοί άλλοι μαχητές της διμοιρίας του.

Για τα αποτελέσματα αυτής της αποτυχημένης προσπάθειας και για

τις αρνητικές συνέπειές της εγώ πληροφορήθηκα πολύ αργότερα όταν μάλιστα και ο ίδιος είχαν τραυματιστεί. Σε όλο το μέτωπο των συγκρούσεων από καιρό είχαν σιγήσει τα όπλα των ανταρτών. Με το πέρασμα του χρόνου άρχισε να μειώνεται και η ένταση των πυρών του αντιπάλου. Οι βολές των εχθρικών όπλων από δω και πέρα επαναλαμβάνονται με διακοπές. Και γίνονταν καθαρά για προληπτικούς λόγους, αλλά και να διατηρείται ζωντανό το μέτωπο που κρατούσαν ως τον ερχομό της ημέρας. Μια διμοιρία μας με τον Π. Επιτροπό της Θωμά Δαλαμάγκα ανέλαβε να επιτεθεί στον τομέα της δεξιάς όχθης του καναλιού. Μ' αυτό το τμήμα κινούμαι κι εγώ. Στην πορεία έγινε δυνατό να εξακριβώσουμε ότι ένα πολυβολείο που ήταν εγκαταστημένο σε ένα δεσπόζων σημείο στη δεξιά όχθη του καναλιού ήταν η πιό επικίνδυνη εστία πυρός. Ακριβώς από αυτή την εστία το τμήμα μας είχε μέχρι τώρα τις περισσότερες απώλειες. Για μας γίνεται πιά ξεκάθαρο ότι αν δεν εξουδετερώναμε αυτή την εξαιρετικά επικίνδυνη εστία δεν θα μπορούσαμε να ελπίζουμε για κάποια παραπέρα επιτυχία. Αυτού τώρα στρέφεται και η κύρια προσοχή μας.

Προχωρώντας στην πορεία με προφυλακτικά μέτρα πέφτουμε πάνω στα εχθρικά συρματοπλέγματα. Η απόσταση που τα χώριζε απ' το γνωστό δεσπόζων πολυβολείο ήταν γύρω στα 30-35 μ. Σταματάμε. Εδώ αρχίζει τώρα ο προβληματισμός μας για το πως θα ενεργήσουμε πιό πέρα. Λόγω της αρχικής αποστολής που είχε ο λόχος, εμείς δεν κουβαλούσαμε μαζί μας «σταυρούς». Αλλά και να είχαμε σ' αυτές τις συνθήκες και την απόσταση που χώριζε τα συρματοπλέγματα απ' το πολυβολείο, η χρησιμοποίηση των «σταυρών» δεν θα μπορούσε να φέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, γιατί δεν θα εξασφαλίζονταν η ταυτόχρονη έκρηξη των πρώτων με την ανατίναξη του δεύτερου στόχου. Τα ψαλίδια καλούνταν τώρα να δώσουν την μοναδική λύση. Αν και οι υποψίες μας ότι τα συρματοπλέγματα θα είναι παγιδευμένα με νάρκες ήταν παραπάνω από πιθανές, ωστόσο άλλη διέξοδος δεν υπήρχε. Στα τυφλά αρχίζει ένας εμπεριστατωμένος έλεγχος. Μια φωτοβολίδα που εκτοξεύτηκε στην πορεία διευκόλυνε κάπως το έργο μας. Περισσότερο καταλήξαμε ότι παγιδευμένες νάρκες δεν υπάρχουν. Οι άνδρες της ομάδας του Δ. Κύρκου που κινούνταν μπροστά βάζουν αμέσως μπρος τα ψαλίδια και με την πλούσια εμπειρία που διέθεταν από παρόμοια επικίνδυνα εγχειρήματα πετυχαίνουν χωρίς να γίνουν αντιληπτοί απ' τον άγρυπνο αντίπαλο ν' ανοίξουν όχι απλώς μια μικρή πορτούλα, αλλά ένα ευρύτερο πέρασμα. Από αυτό περνά μέσα προσεκτικά όλη η ομάδα και μαζί μ' αυτή κι εγώ με τον Θ. Δαλαμάγκα. Και χωρίς καθυστέρηση παίρνουμε

διάταξη στη δεξιά όχθη του καναλιού. Το μέρος που βρισκόμαστε προσφέρεται για την εκτόξευση των πάντζερ. Για να είναι το χτύπημα σίγουρο και πιό αποτελεσματικό αποφασίσαμε να εκτοξευτούν ταυτόχρονα και τα τρία πάντζερ που διέθετε η ομάδα του Δ. Κύρκου. Μια διακεκομμένη ριπή που μόλις ρίχτηκε απ' το πολυβολείο που άμεσα βρίσκεται μπροστά μας μας επιτρέπει να διασαφηνίσουμε καλύτερα την απόσταση και το σημείο του κύριου στόχου. Για την πρώτη εύστοχη βολή προτιμήθηκε ο αναγνωρισμένος και καλύτερος εκτοξευτής του λόχου μας Χρ. Βλαχάκης. Ο επίλεκτος αυτός μπουρλοτιέρης με μια καταπληκτική εύστοχη βολή τινάζει στον αέρα το πολυβολείο και μαζί μ' αυτό και τους υπερασπιστές του. Δικαίωσε την τιμητική προτίμηση που του κάναμε. Ακολουθούν άλλα δύο πάντζερ. 'Ενα απ' αυτά το εκτόξευσε ο γράφων ετούτες τις αράδες. 'Οταν στη συνέχεια φτάσαμε σ' αυτό το σημείο είδαμε με τα μάτια μας την έκταση αυτού του εκπληκτικού συντριπτικού χτυπήματος. 'Ολο το έδαφος σ' αυτό το σημείο είχε ανασκαφτεί και παραμορφωθεί. Οι άνδρες της ομάδας του Κύρκου πρώτοι φτάνουν στο σημείο της ανατίναξης. Ταμπουρώνονται πίσω απ' το ανάχωμα που είχε δημιουργηθεί και από κει αρχίζουν να βάζουν πυρά. Αυτή η επιτυχής ανατίναξη σε συνδυασμό με την τρομερή έκρηξη που αντήχησε ανεπάντεχα ξάφνιασε τον αντίπαλο. Κι αυτοστιγμής παίρνει μέτρα και στρέφει απ' όλες τις πλευρές τα πυρά όλων των όπλων προς αυτό το μέρος. Από αυτά πρώτος τραυματίζεται ο ΠΕ της διμοιρίας Θ. Δαλαμάγκας, καταγόταν από το Καστράκι Καλαμπάκας.

Τα απαντητικά σφοδρά πυρά σε συνδυασμό με μια αντεπίθεση που στη συνέχεια οργάνωσε ο αντίπαλος για να ανακαταλάβει αυτό το δεσπόζων σημείο επιδεινώνουν σημαντικά την κατάσταση σ' αυτόν τον τομέα. Η πίεση που δεχόμαστε γίνεται από ώρα σε ώρα πιό απειλητική. Ωστόσο οι σαμποταριστές δεν τα βάζουν κάτω. Αμύνονται με πείσμα. Δεν σκέφτονται για πίσω. Εκεί στην πρώτη γραμμή της φωτιάς βρίσκομαι κι εγώ μαζί τους. Το αμερικάνικο τόμσον που κρατούσα στα χέρια μου βάζει ασταμάτητα, παίρνοντας δραστήρια μέρος στην προσπάθεια της απόκρουσης της εχθρικής αντεπίθεσης.

Γίνεται απ' όλους μας αντιληπτό ότι τα επιτιθέμενα εχθρικά φουσάτα όλο και περισσότερο μας πλησιάζουν. Και να τώρα άξαφνα σ' αυτές τις στιγμές νοιώθω ένα δυνατό κάψιμο στη πλάτη. Τραυματίστηκα. Μια σφαίρα από εχθρικό τόμσον που προέρχονταν από πολύ κοντινή απόσταση (από αυτή προέρχονταν και το δυνατό κάψιμο) με χτυπάει στη δεξιά ωμοπλάτη, περνάει δίπλα απ' τη ραχοκοκκαλιά και σταματάει στην άκρη της άλλης ωμοπλάτης. Δεν

άργησα να νιώσω ότι πρόκειται για σοβαρό τραυματισμό, με όλες τις συναισθηματικες του επιπτώσεις. Τα μάτια μου θάμπωσαν. Τα ψυχολογικά και σωματικά εφόδια αντοχής λιγοστεύουν. 'Αρχισα να ζαλίζομαι. 'Αθελά μου αφήνω το τόμσον και ακουμπάω το κεφάλι μου στην παγωμένη γη. Ο σύνδεσμός μου Γιωργάκος που ήταν δίπλα μου και πρώτος αντιλήφθηκε το σταμάτημα της βολής του δικού μου τόμσον, αμέσως υποψιάστηκε. Μου φωνάζει και αφού δεν άκουσε ανταπόκριση τρέχει και όπως με βρήκε ξαπλωμένο με τραβάει απ' το μανίκι. Με ρωτάει να μάθει τι συμβαίνει. Αφού έμαθε ότι τραυματίστηκα φωνάζει και τ' άλλα τα παιδιά να έρθουν για βοήθεια. Ευτυχώς που το μυαλό ακόμα δούλευε. Κατάλαβα ότι από δω και πέρα όλα είχαν καθεί κι ακαριαία παίρνω αυτοκέφαλα μια τολμηρή πρωτοβουλία και δίνω εντολή στον ομαδάρχη Δ. Κύρκο ν' αρχίσει η σύμπτυξη των μαχητών προς τα πίσω. Υποχωρώντας με τη βοήθεια των παιδιών κάνουμε μια μικρή στάση σε ένα σχετικά απυρόβλητο μέρος, στο βάθος του χαντακιού. Εδώ συναντάμε και άλλους μαχητές μας που έρχονταν για ενίσχυση μπροστά. Στην πλάτη μου ένιωθα ένα ζεστό μούσκεμα. Το θερμό αίμα συνέχιζε να τρέχει προς τα κάτω. Η νοσοκόμα μας Αγγελική έρχεται προς βοήθειά μου. 'Οπως όμως ήμουν ντυμένος, με τη χλαίνη, μουσκεμένος και σφιχτοκουμπωμένος με την εξάρτυση αξιωματικού και το πιστόλι δεν ήταν και τόσο εύκολο να με πλησιάσει και να επιδέσει τις πληγές. Η θαυμάσια και γενναία νοσοκόμα μας και σ' αυτή την κατάσταση βρήκε τον τρόπο να σταματήσει προσωρινά την αιμορραγία μου. Εδώ πληροφορήθηκα για την αποτυχημένη έκβαση της προσπάθειας στον αριστερό τομέα. Για το σκοτωμό του ταγματάρχη Ηλ. Κουνέλα, για τον τραυματισμό του διμοιρίτη Ηρ. Τσεκούρα κλπ.

Αυτή τη στιγμή εκείνο που συνεχίζει να σκεπάζει τα πάντα σε τούτο το χώρο είναι μια εντατική πύρινη συναυλία από βολές, εκρήξεις και φωτοβολίδες που δημιουργούσαν ένα φοβερό, πολύχρωμο πολεμικό πυροτέχνημα. Οι απώλειες που είχε ο λόχος μας ήταν σημαντικές, ίσως να έφταναν και τα 50% της συνολικής δύναμής του. Ιδιαίτερα απογοητευτική από αυτήν την άποψη ήταν η εικόνα που παρουσίαζε το διοικητικό δυναμικό του τμήματός μου. Από τα 8 στελέχη του λόχου μας που κατείχαν διοικητικές θέσεις, από διμοιρία και πάνω, μέχρι αυτή τη στιγμή μονάχα ένας έμεινε άτρωτος. Αυτός ήταν ο ΠΕ διμοιρίας Χρυσόστομος Ζιούδας. Σ' αυτόν κι ανέθεσα τη διοίκηση του λόχου με ρητή εντολή να οργανώσει προσωπικά και χωρίς καθυστέρηση τη σύμπτυξη του τμήματός μας προς τα πίσω. Να πάρει όλα τα μέτρα για να βοηθηθούν και να μεταφερθούν οι τραυματίες στα μετόπισθεν. 'Ενιωσα την ανάγκη να

επαναλάβω αυτή την οδηγία δυό και τρεις φορές. Και πράγματι αυτός ο ανδρείος διοικητής που κατάγονταν απ' τη Χρυσαυγή Βοΐου έκανε ότι ήταν δυνατό για την εκπλήρωση αυτού του υπεύθυνου καθήκοντος που του είχε ανατεθεί. Ενθαρρύνει τους μαχητές να κάνουν κουράγιο. Βοηθάει εκείνους που είχαν ανάγκη. Πέτυχε να βγάλει το τμήμα από αυτή την επικίνδυνη ζώνη πριν ακόμα φέξει. Σ' αυτή τη γενναία του προσπάθεια στην πορεία τραυματίστηκε και ο ίδιος.

Ζιούδας Χρυσόστομος, απ' την Χρυσαυγή Κοζάνης. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 17/2/47. Ανθ/γός για ανδραγαθία. Διοικητής διμοιρίας του ΔΣΕ.

Τη δική του μεταφορά προς τα πίσω την ανέλαβαν ο σύνδεσμος Γιωργάκος και η νοσοκόμα Αγγελική. Πόσο βασανιστικό ανυπόφερτο και κουραστικό είναι να μεταφέρει κανείς έναν ανήμπορο τραυματία σε συνθήκες μάχης. Τι τράβηξαν και οι δύο σωτήρες μου συνοδοί αυτή τη φορά, δεν είναι εύκολο να περιγραφεί. Μονάχα εκείνοι που βρέθηκαν σε παρόμοιες καταστάσεις μπορούν να νιώσουν σ' όλη την έκταση τις τεράστιες δυσχέρειες που αντιμετώπισαν σ' αυτή την ευγενική τους προσπάθεια. Εδώ ακόμα μια φορά φάνηκε περίτρανα η αγωνιστική φροντίδα η στοργή και το ενδιαφέρον που συχνά έδειχναν οι μαχητές του ΔΣΕ για τους συντρόφους τους λαβωμένους.

Η κίνησή μας προς τα μπρος γίνεται στο πυκνό σκοτάδι στα τυφλά, μέσα απ' το αυλάκι με παγωμένο νερό, από έναν άγνωστο και ανώμαλο πυθμένα, με συχνές απότομες γούρνες. Σ' αυτές τις αντίξοες συνθήκες με κρατούσαν απ' τις μασχάλες και με μετέφεραν πότε βαδίζοντας και πότε σβαρνώντας. Τα βλήματα των βαριών όπλων, οι εκρήξεις που δεν σταματούν να σκάζουν δίπλα μας, οι φωτοβολίδες που επανειλημμένα εκτοξεύονται μας ανάγκαζαν συχνά να πέφτουμε στη γη, όπου βρισκόμασταν. Μουσκεμένος μέχρι το κόκαλο, άϋπνος, κουρασμένος και εξαντλημένος απ' την αιμορραγία -όλα αυτά μαζί στην πορεία άρχισαν να με κάνουν να νιώθω ότι οι δυνάμεις μου λιγοστεύουν. Έβαζαν αρνητικά τη σφραγίδα τους σε όλα τα σωματικά και ηθικά επίπεδα. Οι συνοδοί με ενθαρρύνουν. Μου

δίνουν κουράγιο. Με βοηθούν να κάνω κι εγώ μόνος μου κάποιες ψυχολογικές προσπάθειες να κρατηθώ. Να αντέξω. Να τα βγάλω πέρα. Παραμένει γεγονός ότι σε τέτοιες αντίξοες συνθήκες, τόσο οι ικανότητες του ανθρώπινου οργανισμού, όσο και το ανεβασμένο ηθικό του τραυματία παίζουν σημαντικό ρόλο.

Φτάνοντας στο Σταθμό επίδεσης της 103ης Ταξιαρχίας, με βάζουν καβάλα σε ένα άλογο. Με σφιχτοδένουν για τα καλά, και μαζί με την ίδια συνοδεία, ακολουθούμε μια φάλαγγα τραυματιών που κινούνταν προς Λουτράκι. Συνέχιζε να φυσάει παγωμένος αέρας ανάκατος με ψιλό σπειρωτό χιόνι. Όπως ήμουν μουσκεμένος, τα ρούχα μου κοκκάλωσαν πάνω μου έγιναν σαν καραβόπανο και κόλλησαν πάνω στο πληγωμένο μου κορμί. Απ' τα φρύδια μου, τα αυτιά, τη μύτη, τα σαγόνια κρέμονταν κρύσταλλα. Παγωνιά, πόνοι, κούραση κάνουν τώρα τον οργανισμό ανήμπορο ν' αντισταθεί πιό πέρα. Με έκαναν να χάσω τις αισθήσεις μου. Να παγώσω και να γίνω ένα με το σαμάρι. Να μη καταλαβαίνω πιά τίποτες.

Νύχτα φτάνουμε στο χωριό Λουτράκι στο Σταθμό επίδεσης της 10ης Μεραρχίας. Ούτε καν κατάλαβα, πως και πότε με κατέβασαν απ' το άλογο. Ευτυχώς στα σπίτια που μας υποδέχτηκαν υπήρχε θέρμανση, ζεσταθήκαμε, συνήλθαμε κάπως. Νιώσαμε πάλι ότι είμαστε ζωντανοί. Εδώ είχαν στοιβαχτεί πάρα πολλοί τραυματίες. Όλο το υγειονομικό προσωπικό: γιατροί, νοσοκόμες, τραυματιοφορείς βρίσκονται επί ποδός. Δουλεύουν έντονα, ασταμάτητα. Κάνουν ό,τι μπορούν για μας. Ανάμεσα στις νοσοκόμες που δούλευαν με πάθος για να μας εξυπηρετήσουν όσο το δυνατό καλύτερα ήταν και η Δέσποινα Κοτζιά. Έπρεπε το γρηγορότερο να μας δώσουν τις πρώτες επαγγελματικές ιατρικές βοήθειες, αλλά και να προλάβουν να μας προωθήσουν προς τα πίσω πριν ακόμα φέξει. Όταν ήρθε η σειρά μου για εξέταση, με γδύσανε, μου κάνουν μια κανονική επίδεση. Επειδή υπήρχαν υποψίες ότι η σφαίρα μπορεί να είχε πειράξει τη σπονδυλική στήλη, μου δέσανε τα χέρια στο σώμα να μην μπορώ στην πορεία να τα κουνάω. Με βάλανε σε ένα φορείο τα μπρούμυτα και με συμβούλεψαν να βρίσκομαι σε ακινησία. Ρώτησα το γιατρό να μου πει κάτι για τον τραυματισμό μου. Και πήρα τη γνωστή τυποποιημένη απάντηση: «Μην ανησυχείς, όλα θα πάνε καλα». Τέσσερις νεαρές τραυματιοφορίνες ανέλαβαν τη μεταφορά μου από δω και πέρα.

29 Δεκεμβρίου. Νύχτα ακόμα ξεκινήσαμε μαζί με τη φάλαγγα τραυματιών για το Άνω Λουτράκι. Μόλις έφεξε ο καιρός άρχισε ν' αλλάζει. Σταμάτησε η χιονόπτωση. Άρχισε να φεύγει η αντάρα, ο ουρανός στην πορεία καθάρισε, έγινε ξάστερος, βγήκε ο ήλιος. Δεν είχε έρθει ακόμα το μεσημέρι, όταν η φάλαγγα των τραυματιών

Κοτζιάς Νίκος του Θανάση, απ'το Λάυκο Μαγνησίας. ΕΛΑΣίτης, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Απόφοιτος της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός πεζικού του ΔΣΕ. Τραυματίστηκε σοβαρά στη μάχη Λύκος της Εδεσσας.

Μάρκου Δέσποινα-Κοτζιά του Γιάννη απ' τη Σμίξη Γρεβενών. ΕΠΟΝίτισσα, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Στις μάχες Εδεσσας, Αριδέας-Νάουσας υπηρέτησε σαν νοσοκόμα στην υγειονομική υπηρεσία της 10ης Μεραρχίας.

έμπαινε στο 'Ανω Λουτράκι. Εκεί μας εντόπισαν τα εχθρικά αεροπλάνα και αμέσως δεχτήκαμε μια σφοδρή αεροπορική επιδρομή με μυδραλλιοβολισμό, ρουκέτες κλπ. Οι τραυματίες που μπορούσαν να κινηθούν μόνοι τους αμέσως σκόρπισαν όπως και όπου μπορούσαν να κρυφτούν, να προφυλαχτούν. Για μας που βρισκόμασταν στα φορεία η παραπέρα τύχη μας δεν εξαρτιώταν πια από εμάς. Ευτυχώς που οι γενναίες τραυματιοφορίνες με μεγάλη ψυχραιμία αντιμετώπισαν την κατάσταση. Δεν τα χάνουν. Δεν μας εγκαταλείπουν και με μια αποφασιστική τόλμη μας μεταφέρουν σε μια σάλα ενός εγκατελειμμένου σπιτιού. Ο εφιάλτης των επιδρομών συνεχίστηκε όλη τη μέρα. Με κομμένη την ανάσα περιμέναμε ακίνητοι στο ίδιο σημείο τον ερχομό της νύχτας.

Τις βραδυνές ώρες από επιτροπή γιατρών γίνεται εξέταση της κατάστασης των βαριών τραυματιών, καθώς και η επιλογή εκείνων που είχαν οξεία ανάγκη για τη μεταφορά τους με φορεία. Με βάση αυτά τα κριτήρια συγκροτείται το πρώτο κλιμάκιο των τραυματιών που θα έπρεπε πρώτοι να προωθηθούν για νοσηλεία στη Γιουγκοσλαβία. Σ' αυτό συμπεριλήφθηκα κι εγώ. 'Αλλοι με φορεία, άλλοι καβάλα στα ζώα και άλλοι πεζοί με συνοδεία αποτέλεσαν τη φάλαγγα που πήρε τον ανήφορο προς τις κορφές του Καϊμακτσαλάν.

Η πορεία προς τα πάνω γίνεται μέσα από δασωμένες πλαγιές, από ένα στενό μονοπάτι με πολλά καγγέλια, με σκοτάδι, μέσα στο χιόνι που το πάχος του έφτανε τους 60 πόντους. Στην εμπροστοφυλακή κινούνταν ένα συνεργείο ανδρών που άνοιγε τορό, πατούσε το χιόνι, έκοβε κλωνάρια των δέντρων για να διευκολύνει το πέρασμα των φορείων. Ήταν μια πορεία εξαιρετικά κουραστική και αγωνιώδης για τους πάντες. Ιδιαίτερα βασανιστική και σκληρή ήταν για εκείνους που μετέφεραν τραυματίες με τα φορεία. Το τμήμα των τραυματιοφορέων αυτή τη φορά στην συντριπτική του πλειοψηφία αποτελούνταν από νεαρές σκλαβόφωνες, κοπέλες ηλικίας 18-20 χρόνων που οι περισσότερες προέρχονταν απ' τα χωριά του Βίτσι και του Καϊμακτσαλάν. Όλες ήταν ντυμένες με ζεστά χειμωνιάτικα ρούχα που ανταποκρίνονταν στις συνθήκες του ψυχρού κλίματος των βόρειων περιοχών της χώρας. Φορεμένες με μια ιδιόμορφη και ομοιόμορφη μαύρου χρώματος ενδυμασία, παλτό με κουκούλα που πολύ έμοιαζε τις κατσούλες των τσοπάνων, ψηλές μπότες που έφταναν μέχρι το γόνατο, μάλλινα γάντια στα χέρια.

Οι εξαιρετικά δυσμενείς και αντίξοες συνθήκες, οι αφάνταστες δυσκολίες και δυσχέρειες που παρουσίαζε σαν σύνολο αυτή τη βραδιά η ενέργεια της μεταφοράς των τραυματιών, η έκταση της σκληρής δοκιμασίας που καλούνταν ν' αντέξουν αυτές οι νεαρές τραυματιοφορίνες, μιλούν για τις υπεράνθρωπες προσπάθειες που κατέβαλαν για να ανταποκριθούν στην αποστολή τους. Στην πραγματικότητα πρόκειται για έναν ηρωϊκό άθλο αυτών των γενναίων και αφοσιωμένων στον αγώνα κοριτσιών. Αυτό θα το διαπιστώσει περίτρανα κάθε καλόπιστος αναγνώστης, αν παρθεί υπόψη ότι η μεταφορά των τραυματιών με φορεία γινόταν μέσα στο σκοτάδι, με χιόνι και δυνατή παγωνιά, από ένα πολύ δύσκολο δρομολόγιο που περνούσε ανάμεσα από δύσβατες ανηφοριές, ανώμαλες δασωμένες πλαγιές. Από ένα στενό μονοπάτι με πολλές κογγέλες κι απότομες στροφές, που η κίνηση προς τα πάνω γινόταν υποχρεωτικά πάνω από έναν πρόχειρο τορό. Πως εδώ σ' αυτές τις δυσχερείς συνθήκες να στρίψεις, να κρατηθείς, να μη γλιστρήσεις, να μην κάνεις να πέσει ο βαριά λαβωμένος. Είναι ένα απερίγραπτο, ηρωϊκό και θαυμαστό τρόπαιο, που επιτέλεσαν εκείνη τη βραδιά οι νεαρές τραυματιοφορίνες ιδιαίτερα μάλιστα όταν η πορεία περνούσε από απότομες και κάθετες στροφές. Αυτό σημαίνει ότι τον ηρωϊσμό σαν σύνολο των μαχητών του ΔΣΕ, δεν τον συναντούσες μονάχα στα μάχιμα τμήματα, αλλά κι ανάμεσα σε τόσες άλλες πολεμικές ειδικότητες: στους τραυματιοφορείς, τις νοσοκόμες, τις τηλεφωνήτριες, τους επιμελητές, τους ημιονηγούς κλπ.

Μια ολοφάνερη πράξη συγκάλυψης ευθυνών.

Αναφερθήκαμε πιό πάνω αρκετά αναλυτικά ότι με βάση τα υπαρκτά δεδομένα, που στοιχειοθετούσαν αυτή τη φορά την εικόνα της πολεμικής κατάστασης σ' αυτήν την περιοχή, μπορούσε κανείς αβίαστα να κατασταλάξει στο συμπέρασμα ότι η επίθεση για την κατάληψη της Αριδαίας ήταν καταδικασμένη εκ των προτέρων σε αποτυχία και σε καμιά περίπτωση δεν έπρεπε να γίνει.

Η απόφαση του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ απ' τις 2 Φεβρουαρίου 1949, που αφορούσε ειδικά τα αρνητικά αποτελέσματα των μαχών κατά της Έδεσσας και Αριδαίας διαπίστωνε ότι τα αίτια που οδήγησαν σε αποτυχία και τις δυό μεγάλες επιθετικές ενέργειες οφείλονταν αποκλειστικά και στο σύνολό τους στα ανεπίτρεπτα μεγάλα στρατιωτικά λάθη που διέπραξε η διεύθυνση της επιχείρησης. Παραθέτουμε συνοπτικά τα κυριότερα σημεία της απόφασης.

α) Μάχη της Έδεσσας:

«Πρώτο. Η διοίκηση της επιχείρησης δεν είχε εφεδρεία, ενώ μπορούσε να εξασφαλίσει. Η έλλειψη εφεδρείας την έκανε ανίκανη να παίξει τον καθοδηγητικό ρόλο κατά τη διάρκεια της μάχης. Έτσι παρέμεινε σαν απλός θεατής.

Δεύτερο. Η θέση του Σταθμού Διοίκησης της επιχείρησης ήταν μακριά απ' την πόλη, έτσι δεν είχε εποπτεία, ακόμα και οπτική πάνω στο πεδίο της μάχης. Τρίτο. Δεν χρησιμοποιήθηκαν το πυροβολικό, οι όλμοι, τα αντιαρματικά πυροβόλα ενάντια στον εχθρό μέσα στην πόλη. Τέταρτο. Δεν χρησιμοποιήθηκαν σωστά οι σαμποτέρ. Πέμπτο. Δεν υπολογίστηκαν σωστά τα όρια της σωματικής αντοχής των μαχητών. Η έλλειψη της απαιτούμενης ανάπαυσης ύστερα από μια πολύ κοπιαστική πορεία, το πέρασμα των μαχητών μας μέσα απ' το ποτάμι με εξαιρετική παγωνιά, όλα αυτά έπαιξαν σοβαρό ρόλο στην ελάττωση της μαχητικής απόδοσης των τμημάτων μας. Έκτο. Η έλλειψη αναγνώρισης του στόχου απ' τα στελέχη σε συνδυασμό με την έλλειψη ενός καλού σχεδιαγράμματος της πόλης Έδεσσας έπαιξε σοβαρό αρνητικό ρόλο. Έβδομο. Η έλλειψη αποφασιστικότητας και σβελτάδας ορισμένων διοικητών ταγμάτων αποτέλεσε ένα σοβαρό συντελεστή της αποτυχίας. Όγδοο. Η ακαρακτήριστη συμπεριφορά της διοίκησης της 14ης Ταξιαρχίας είχε αποφασιστική επίδραση και αποτέλεσε σοβαρό παράγοντα της αποτυχίας. Υπογραμμίζουμε, όμως, ότι εάν η διοίκηση της επιχείρησης είχε την απαιτούμενη εφεδρεία, αν δεν απομονώνονταν μακριά απ' το πεδίο της μάχης,

ασφαλώς θα απέφευγε αυτήν την επικίνδυνη κατάσταση, είτε το λιγότερο, θα εξουδετέρωνε τις συνέπειές της».

β) Μάχη της Αριδαίας.

«Η αποτυχία μας στη μάχη της Αριδαίας οφείλονταν βασικά στην έλλειψη σωστού σχεδίου επιχείρησης και στην όχι καλή προετοιμασία της. Στη πρόχειρη προετοιμασία της επιχείρησης στην Αριδαία επέδρασε και η ανάγκη να καλυφτεί στα βιαστικά η αποτυχία της Έδεσσας».

Η απόφαση αυτή είναι ένας πραγματικός καταπέλτης για τον οργανωτή και αρχισυντονιστή αυτών των δυό τυχοδιωκτικών στρατιωτικών εγχειρημάτων, χωρίς κανένα ελαφρυντικό. Ύστερα από αυτές τις δυό παταγώδεις πολεμικές αποτυχίες που αποκαλύπτουν περίτρανα τις τεράστιες ποινικές ευθύνες του εκπονητή και καθοδηγητή και των δυό ανεδαφικών στρατιωτικών σχεδίων, δικαιολογημένα θα περίμενε κανείς και την παραδειγματική του τιμωρία. Σε τέτοιες περιπτώσεις οι κανόνες της πολεμικής δεοντολογίας και της στρατιωτικής δικαιοσύνης υπαγόρευαν ότι ο Γ. Βοντίτσιος (Γούσιας) έπρεπε το λιγότερο αμέσως να απομακρυνθεί απ' το αξίωμα που κατείχε και στη συνέχεια να στέλνονταν στη στρατιωτική δικαιοσύνη για να κριθεί ανάλογα. Κάτι τέτοιο όμως δεν έγινε.

Ο αναγνώστης χωρίς δυσκολία θα αντιληφθεί πως η παραπάνω απόφαση φάσκει και αντιφάσκει. Ενώ απ' τη μια μεριά διαπιστώνει χοντροκομμένα λάθη μεγάλης στρατιωτικής σημασίας και απ' την άλλη αποφεύγει να καταλογίσει ευθύνες στον Γ. Βοντίτσιο, στον κατ' εξοχήν κύριο φταίχτη των παραπάνω αποτυχιών. Εδώ το στοιχείο μιας συνειδητής συγκάλυψης των ευθυνών είναι φανερό. Οι γνωρίζοντες τα πράγματα μιλούσαν ότι αυτή τη φορά ο Γ. Βοντίτσιος τα χρειάστηκε. Ένιωθε σε όλο το βάθος το μέγεθος των βαριών ευθυνών του. Ήξερε πολύ καλά τι τον περίμενε, εάν τα πράγματα έφταναν και μαθαίνονταν στο ΠΓ, όπως αυτά πραγματικά εξελίχθηκαν. Ήξερε ακόμα ότι εκείνος που αυτή τη φορά θα μπορούσε να τον σώσει και να τον γλιτώσει απ' την παραπομπή του στο στρατοδικείο ήταν ο παλιός του φίλος απ' την Ακροναυπλία Β. Μπαρτζιώτας. Γνώριζε ακόμα ότι αυτή την περίοδο ο Β. Μπαρτζιώτας αποφάσιζε για τα πάντα στο Κόμμα και στο ΔΣΕ, μια και ο Ν. Ζαχαριάδης απουσίαζε στο εξωτερικό. Ήταν επομένως η πιό κατάλληλη ευκαιρία να ζητήσει την συμπαράσταση του φίλου του Φάνη. Έπρεπε όμως να βρεθεί τρόπος να συναντηθεί μαζί του προσωπικά, αλλά και να βρεθεί η αφορμή να δικαιολογήσει την επιστροφή του το γρηγορότερο στην έδρα του Γ. Αρχηγείου. Το πανούργο μυαλό δούλεψε κι

αυτή τη φορά σατανικά και η αφορμή βρέθηκε. Σ' ένα εγκαταλειμμένο ορεινό χωριό του Καϊμακτσαλάν που βρισκόταν κάνει τον άρρωστο ότι δήθεν του πονάνε τα νεφρά του. Και από εκεί στέλνει τηλεγράφημα στο Γενικό Αρχηγείο να του στείλουν αντικαταστάτη. Στη θέση του το Γ Αρχηγείο στέλνει τον Δ. Βλαντά. Επιστρέφοντας στην έδρα του Γ. Αρχηγείου εκεί τα βρήκε με το φίλο του Φάνη. Εξάλλου, είναι γνωστός ο καθοριστικός ρόλος του Β. Μπαρτζιώτα στα παρασκήνια για την ανάδειξη του Γ. Βοντίτσιου στα ανώτατα καθοδηγητικά κλιμάκια του ΚΚΕ και του ένοπλου αγώνα. Τα πράγματα έδειξαν ότι κι αυτή τη φορά ο Β. Μπαρτζιώτας ανταποκρίθηκε θετικά στην παράκληση του παλιού του φίλου.

Με τον τρόπο που διατύπωσε την απόφαση που πρότεινε και πέρασε απ' το ΠΓ, πέτυχε να γλυτώσει τον Γ. Βοντίτσιο από την παραπομπή του στο στρατοδικείο. Ακόμα και ένας απλός, καλά σκεπτόμενος άνθρωπος διαβάζοντας το κείμενό της χωρίς δυσκολία θα αντιληφθεί την αντιφατικότητα αυτής της απόφασης, όταν βλέπει απ' τη μια μεριά να διαπιστώνεται ότι και οι δυό βαριές ήττες που υπέστησαν τα τμήματά μας στις μάχες της 'Εδεσσας και της Αριδαίας οφείλονταν αποκλειστικά σε λάθη που διέπραξε η διεύθυνση της επιχείρησης, ενώ απ' την άλλη δεν καταλογίσει ευθύνες σε κανέναν, αλλά και σκόπιμα αποφεύγει να κατονομάσει επωνύμως τους κύριους φταίχτες. Δεν είναι άραγες αυτή μια ολοφάνερη και συνειδητή πράξη συγκάλυψης ευθυνών;

Αρκετά ενημερωτικός και αποκαλυπτικός σχετικά μ' αυτό το θέμα είναι ο Δ. Βλαντάς με τις πληροφορίες που μας δίνει στο βιβλίο του: «ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ, Β' ΗΜΙΤΟΜΟΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ 1981». Παραθέτουμε μερικές περικοπές που αφορούν ειδικά το θέμα αυτό:

«Τις μέρες που πετσοκόβονταν η 10η Μεραρχία μας στην 'Εδεσσα - Νάουσα - Αριδαία, βρισκόμουν στη Σόφια, επικεφαλής της αντιπροσωπείας του ΚΚΕ στο 5ο Συνέδριο του ΚΚΒ. 'Οταν επέστρεψα στο ΣΔ του Γ. Αρχηγείου στο Βίτσι, βρήκα εκεί μόνο τον Β. Μπαρτζιώτα, γιατί ο Ζαχαριάδης βρισκόταν σε αποστολή στο εξωτερικό. Ο Β. Μπαρτζιώτας μου έκθεσε σύντομα τις ήττες μας στην 'Εδεσσα - Νάουσα - Αριδαία, όπως του είχε γράψει ο Γούσιας. Μου πρότεινε να πάω στο Καϊμακτσαλάν για να αναλάβω τη διοίκηση της 10ης Μεραρχίας μας, να οργανώσω μια πετυχημένη επιχείρηση, γιατί εάν τα τμήματά μας επέστρεφαν στο Βίτσι, ηττημένα, αυτό θα είχε αποσυνθετική επίδραση στις υπόλοιπες μονάδες μας. Μου είπε ότι ο Γούσιας ήταν άρρωστος και να τον στείλω σε νοσοκομείο της Γιουγκοσλαβίας. Συμφώνησα. 'Ετσι έφυγα στις 12.1.1949 για το Καϊμακτσαλάν. Εκεί έφτασα στις 3.1.1949». Αντιγράφω από το

ημερολόγιό μου. «Ο Γούσιας τα φόρτωσε όλα στους άλλους. Μου είπε ότι υποφέρει απ' τα νεφρά του. Του είπα να φύγει αμέσως για το νοσοκομείο. Συμφώνησε, αλλά αντί να πάει στο νοσοκομείο, πήγε στο ΣΔ του Γ. Αρχηγείου» (σελ. 215). «Βέβαια ο Γούσιας παρέστηνε τον άρρωστο. Έτσι αντί να πάει στο νοσοκομείο, πήγε κατευθείαν στο ΣΔ του Γ.Αρχηγείου στο Βίτσι. Εκεί μαζί με το Β. Μπαρτζιώτα έστειλαν στο στρατοδικείο το διοικητή της 14ης Ταξιαρχίας μας σαν δήθεν υπεύθυνο για τη βαριά ήττα μας στην Έδεσσα. Μάρτυρας κατηγορίας ήταν ο ίδιος ο Γούσιας. Το ασπόνδυλο στρατοδικείο καταδίκασε τον Γεωργιάδη σε θάνατο κι αμέσως τον εκτέλεσαν. Η εκτέλεση του Γεωργιάδη ήταν άνανδρη εγκληματική πράξη με συνένοχο τον Β. Μπαρτζιώτα. Στο Γράμμο ο Γούσιας είχε κυριολεκτικά δολοφονήσει τον Γιαννούλη για να καλύψει τις δικές του βαριές ευθύνες». «Αν θα υπήρχε στοιχειώδης εντιμότητα θα ντουφεκίζονταν ο Γούσιας, είτε το λιγότερο θα καθαιρούνταν» (σελ. 212).

Το κράτος του Τίτου εμποδίζει τους τραυματίες μας να μπουν στην Γιουγκοσλαβία.

30 Δεκεμβρίου. Στην χτεσινή ολονύχτια πορεία κάναμε όλοι μας υπομονή ν' αντέξουμε. Κουράγιο ακόμα μας έδινε και η ελπίδα ότι μπαίνοντας στο Γιουγκοσλαβικό έδαφος θα τελείωναν οι ταλαιπωρίες και από εκεί και πέρα όλα θα πήγαιναν καλά. Είχαμε ήδη περάσει τις τελευταίες δασωμένες πλαγιές, όταν έφεξε. Έτσι τώρα η φάλαγγα των τραυματιών μας συνεχίζει την ανηφορική της πορεία στα γυμνά μέρη της κορυφογραμμής του Καϊμακτσαλάν. Είχαν απομείνει μερικές εκατοντάδες μέτρα ν' ανεβούμε στην κορυφή, όταν οι τραυματιοφορίνες συνοδοί μας μας πληροφορούν ότι πλησιάζουμε στον αυχένα του μεθοριακού φυλακίου της Γιουγκοσλαβίας. Νιώσαμε κάποια ανακούφιση. Μας ενθάρρυνε και μας έδωσε καινούργιο κουράγιο αυτό το νέο που ακούσαμε. Πιστεύαμε ότι τα βάσανά μας τελείωσαν πια και γρήγορα θα βρεθούμε σε νοσοκομεία της Γιουγκοσλαβίας για νοσηλεία. Και να τώρα για μια στιγμή η φάλαγγα των τραυματιών σταμάτησε. Ο χρόνος περνούσε και κανένας δεν μπορούσε να μας εξηγήσει τα αίτια αυτής της καθυστέρησης. Άρχισαν να ακούγονται οι πρώτες φωνές απ' τους τραυματίες με την απαίτηση η φάλαγγα να συνεχίσει την πορεία της προς τα μπρος. Με το πέρασμα του χρόνου οι ανησυχητικές φωνές γίνονται πιό πολλές και πιό έντονες. Σαν να μην έφταναν όλα αυτά,

φτάνει και μια πιό δυσάρεστη εντολή, που έλεγε η φάλαγγα να γυρίσει πίσω και να καλυφτεί στις δασωμένες πλαγιές. Εκεί τελικά μας ανακοίνωσαν ότι η Γιουγκοσλάβικη Κυβέρνηση δεν μας δέχεται και δεν μας επιτρέπει να μπούμε στο έδαφός της.

Αυτό το τελεσίγραφο-εντολή της Γιουγκοσλαβικής Κυβέρνησης έδωσε σε αντιπροσωπεία μας ο διοικητής του παραμεθοριακού φυλακίου. Για μας που μέχρι τώρα δεν γνωρίζαμε και πολλά για το βαθμό της επιζήμιας στροφής που πήρε ο Τίτο απέναντι στο ελληνικό επαναστατικό κίνημα, αλλά και την έκταση της έντασης που υπήρχε ανάμεσα στο ΚΚΕ και το ΚΚΓ αυτή η είδηση κυριολεκτικά μας ξάφνιασε. Μας φάνηκε σαν κάτι το απίστευτο. Δεν μπορούσε να χωρέσει στο μυαλό μας κάτι τέτοιο, ώστε να φτάσουν στο σημείο να μην αφήνουν βαριά τραυματίες αντάρτες να μπουν στην Γιουγκοσλαβία για νοσηλεία. Ήταν σαν ένας κεραυνός εν αιθρία. Δεν άργησαν να ξεσπάσουν και να ακουστούν φωνές δυσφορίας, διαμαρτυρίας, αγανάκτησης ενάντια σ' αυτή τη στάση της Γιουγκοσλαβικής Κυβέρνησης. Ιδιαίτερα ξέσπασαν με μεγάλη οργή εκείνοι οι τραυματίες μας που γνώριζαν περισσότερα από μας για την εχθρική στάση του Τίτο και το βρωμερό παιχνίδι που έπαιζε τότε. Μα και τα συνθήματα που άρχισαν να ακούγονται επιβεβαίωναν την έκταση της οργής τους: «Η Γιουγκοσλαβία μας εγκατέλειψε». «Ο Τίτο πέρασε στο ιμπεριαλιστικό στρατόπεδο». «Αυτή η στάση της Γιουγκοσλαβίας είναι προδοσιά». «Ο Τίτο έγινε πράκτορας του ιμπεριαλισμού» κλπ. Φρικιαστική η παραμονή μας σ' αυτήν την κατάσταση δυό ολόκληρα εικοσιτετράωρα, στα φορεία με βαριά τραύματα, χωρίς στέγη στο ανοιχτό και παγωμένο έρημο ύπαιθρο, μέσα στο χιόνι, χωρίς θέρμανση, νηστικοί και χωρίς νερό. Αυτή η απάνθρωπη συμπεριφορά των γιουγκοσλαβικών αρχών μας έκανε όλους να πειστούμε ότι πίσω από αυτή την απάνθρωπη συμπεριφορά κρύβονταν η ύποπτη και προδοτική στάση του Τίτου.

31 Δεκεμβρίου 1948. Απ' το πρωί ακόμα και σήμερα αντιπροσωπεία μας βρίσκεται ξανά στο μεθοριακό φυλάκιο και επικαλούμενη την άκρως απελπιστική κατάσταση των τραυματιών μας, με κάθε τρόπο οι συναγωνιστές μας παρακαλούν, επιμένουν, προσπαθούν να πείσουν το διοικητή του φυλακίου να επιτρέψει να περάσουν οι τραυματίες μας στο έδαφος της Γιουγκοσλαβίας. Ο διοικητής του φυλακίου μένει αδιάλλακτος. Εξηγεί ότι χωρίς την άδεια της Κυβέρνησης δεν μπορεί να μας επιτρέψει να μπούμε μέσα. Η αντιπροσωπεία μας μάλιστα του πρότεινε να έρθει επί τόπου, να δει με τα ίδια τα μάτια του τη θλιβερή και αξιολύπητη κατάσταση που βρίσκονται οι τραυματίες μας. Και πράγματι, συγκινημένος, παίρνει

πρωτοβουλία και δίνει εντολή να επιτραπεί προσωρινά στους βαριά τραυματίες μας να εγκατασταθούν στο χώρο του φυλακίου. Σε λίγο μας μεταφέρουν και κάπως λίγο στριμωγμένα μας τακτοποιούν στις αίθουσες του φυλακίου. Εδώ υπήρχαν σόμπες, καλή θέρμανση. Ζεσταθήκαμε. Συνήλθαμε απ' τις παγωμένες και μισοπεθαμένες καταστάσεις που βρισκόμασταν. Μας πρόσφεραν γαλέτες και ζεστό τσάϊ. Ένας τραυματίας σλαβομακεδόνικης καταγωγής που ήξερε καλά τα σερβικά, συγκινημένος από το προσωπικό ενδιαφέρον που έδειξε ο διοικητής του φυλακίου, τον κάλεσε να έρθει κοντά στο φορείο του, και δίνοντας το χέρι του τον χαιρετά και τον ευχαριστεί θερμά γι' αυτή την ευγενική ανθρώπινη συμπεριφορά του.

Και να τώρα λαμβάνει χώρα κάτι ανεπάντεχο για όλους μας γεγονός. Τις απογευματινές ώρες έφτασαν και σταμάτησαν λίγο πιο μπροστά απ' το φυλάκιο τρία αυτοκίνητα. Ο γιουγκοσλάβος αξιωματικός που τα συνόδευε μπήκε στο φυλάκιο και ανακοίνωσε ότι ήρθε για να μας πάρει και να μας μεταφέρει στο νοσοκομείο των Σκοπίων. Τι είχε όμως προηγηθεί πριν απ' την ευχάριστη για μας εξέλιξη. Ο Δ. Βλαντάς πήρε εντολή απ' το Γ. Αρχηγείο και έφυγε επειγόντως με αυτοκίνητο για τα Σκόπια. Εκεί συναντήθηκε με τους αρμόδιους παράγοντες της Γιουγκοσλαβίας, οι οποίοι, όπως λέγανε οι πληροφορίες, συμφώνησαν για τελευταία φορά να μας δεχτούν, ενώ ταυτόχρονα προειδοποίησαν τον Δ. Βλαντά να μη ελπίζουμε στο μέλλον για άλλες παρόμοιες χειρονομίες. Και πράγματι από εδώ και πέρα δεν ξαναεπιτράπηκε σε αντάρτικο τμήμα να μπει στο Γιουγκοσλαβικό έδαφος. Εάν τώρα κάποιος ξεκομμένος αντάρτης, ή ξεχωριστό μικρό τμήμα του ΔΣΕ κάτω από πίεση του αντιπάλου εξαναγκάζονταν να μπουν κρυφά στη Γιουγκοσλαβία συλλαμβάνονταν, αφοπλίζονταν, στέλνονταν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και δεν τους επέτρεπαν να γυρίσουν στο Βίτσι. Αυτά τα στρατόπεδα συγκέντρωσης για τους αντάρτες διατηρήθηκαν για πολύ καιρό αργότερα, και μετά την λήξη του Εμφυλίου Πολέμου.

Κάπως στριμωγμένα μας τακτοποιούν στις ανοιχτές καρότσες των αυτοκινήτων. Η κίνηση γίνεται μέσα στο χιόνι από έναν ανώμαλο χωματόδρομο, όπου τα τινάγματα στις λακούβες και τις πέτρες ήταν πολύ συχνά. Οι τρομεροί και αβάστακτοι πόνοι που προκαλούνταν ύστερα από κάθε δυνατό τράνταγμα έφταναν βαθιά στα σωθικά μας, μας σμπαράλιαζαν ψυχή και ηθικό.

Η Ρήνα Χαλβατζή που κι αυτή συμμετείχε σε μια άλλη παρόμοια αποστολή και ήταν υπεύθυνη για την μεταφορά τραυματιών σχετικά μ' αυτή τη υπόθεση γράφει στο βιβλίο της:

«Ετοιμαζόμασταν ξανά για κάποια επιχείρηση. Μια μέρα το τάγμα

μας (το ΙΙ) με τον ταγματάρχη Θησέα και τον επίτροπο Τζεφρώνη ξεκινήσαμε πρωί προς τα Γιουγκοσλαβικά σύνορα. Πήγαμε στα Λουτρά. Εκεί είναι τα Λουτρά με κτίρια και το χωριό Λουτράκι. Τα κτίρια από τα λουτρά οι αντάρτες τα χρησιμοποίησαν για νοσοκομείο. Ήταν όλο γεμάτο τραυματίες από τις μάχες Έδεσσα και Αριδαία.

Τραυματίες ήταν και ελαφρά και βαριά. Όταν λέμε βαριά, ήταν αυτοί που δεν μπορούσαν να βαδίσουν, ούτε σε ζώα να μεταφερθούν ήταν σε θέση. Το τάγμα μας είχε την αποστολή να μεταφέρει τους βαριά τραυματίες με φορεία μέσα στην Γιουγκοσλαβία. Κάθε οχτώ άτομα αναλάβαμε ένα φορείο, τα τέσσερα άτομα, μόλις κουράζονταν τους άλλαζαν οι άλλοι τέσσερις. Η οχτάδα μου είχε ένα τραυματία, με ένα πόδι στο γύψο και κοιλιακό τραύμα. Ήταν πολύ εύσωμος και κάπως ηλικιωμένος. Προσπαθούσαμε ζευγάρια να ήμαστε στο ανάστημα, κάπως το ίδιο για να μη πέφτει το βάρος στον ψηλότερο. Εγώ με τη Σοφία Πρεμέτη πηγαίναμε πάντα ζευγάρι και στην άλλη μεριά δυό άντρες. Όταν μεταφέραμε τα φορεία εμείς τα κορίτσια, μας έλεγε ο τραυματίας: «Κοριτσάκια μου τι με θέλετε εμένα, εγώ δεν αξίζω για τίποτα, δε θα είμαι σε θέση να προσφέρω τίποτε στον αγώνα μας. Πετάξτε με σ' αυτόν τον γκρεμό να απαλλαχτείτε και εσείς από την ταλαιπωρία». Εμείς με τα καλύτερα λόγια του κάναμε κουράγιο. Βαδίζαμε σε ορεινή περιοχή σε δρόμο στενό που περνούσαν ζώα και άνθρωποι, για φορεία όμως ήταν στενός. Έκανε ένα κρύο τσουχτερό, παρόλο που δεν είχε πολύ χιόνι. Την ταλαιπωρία μας αυτή δύσκολα βρίσκονται λέξεις να την περιγράψει κανείς. Φύγαμε νύχτα από τα Λουτρά για να περάσουμε το Ελληνικό έδαφος, νύχτα γιατί ο Γαλατάς (αεροπορία) έκανε τις αναγνωρίσεις του.

Όλη την ημέρα βαδίζαμε αλλάζοντας τα φορεία, βαδίζοντας σε γιουγκοσλαβικό έδαφος. Νύχτα φτάσαμε στον τόπο που έπρεπε να αφήσουμε τα φορεία με τους τραυματίες. Μόλις φτάσαμε σε ένα δημόσιο δρόμο μας σταμάτησαν. Η Γιουγκοσλαβική φρουρά ειδοποίησε τις αρχές τους. Εμείς στεκόμασταν με τα φορεία στις πλάτες, περιμένοντας εντολή.

Η διοίκηση του τάγματος μας έδωσε εντολή να αφήσουμε τα φορεία στο έδαφος, ώσπου να τελειώσουν οι διαδικασίες. Κάποια στιγμή ήρθε ένας Γιουγκοσλάβος Αξιωματικός. Κάτι είπε στον διερμηνέα. Ο διερμηνέας μετάφρασε ό,τι άκουσε. Το είπε στον ταγματάρχη, ότι από αυτή τη στιγμή είστε αιχμάλωτοι. Ο ταγματάρχης μας ζητούσε εξήγηση με οξύ τόνο διαμέσου του διερμηνέα. Τότε ήταν η εποχή που ο Τίτο διαφώνησε με την Κομινφόρμ. Οι σχέσεις τους

μεταξύ των σοσιαλιστικών χωρών και κομμουνιστικών κομμάτων είχαν χαλάσει. Με τη συμπεριφορά του Τίτο ο ΔΣΕ στερήθηκε τη μεγαλύτερη βοήθεια από το εξωτερικό που ερχόταν διαμέσου Γιουγκοσλαβίας.

Περιμέναμε αρκετές ώρες εκεί στο τσουχτερό κρύο ώσπου να ταχτοποιηθεί το ζήτημα. Οι τραυματίες μας βογγούσαν, έτρεμαν χειρότερα από εμάς ξαπλωμένοι κάτω στον παγωμένο δρόμο. Κάποτε μας είπαν πάρτε τα φορεία. Μας κόπηκε η αναπνοή, νομίσαμε ότι θα γυρίσουμε πίσω με τα φορεία στην πλάτη.

Βλέπουμε κάμποσοι φαντάροι Γιουγκοσλάβοι ήρθαν και μας βοηθούσαν πολιτισμένα. Μας οδήγησαν στην τοποθεσία που θα αφήναμε τους τραυματίες μας. Μας οδήγησαν σε κάτι μεγάλες καλύβες καλοφτιαγμένες σαν στρατώνες. Μας έφεραν δεμάτια ξερό χόρτο, στρώσαμε στους τραυματίες μας, τους ανάψαμε φωτιές (είχαμε και κουβέρτες πάνω στο χόρτο), τους σκεπάσαμε. Τους περιποιηθήκαμε και τους αποχαιρετήσαμε.

Οι Γιουγκοσλάβοι φαντάροι μας θαύμαζαν, ήξεραν ότι είχαμε ένα εμφύλιο πόλεμο στην πατρίδα μας, η συμπεριφορά τους ήταν πολύ ευγενική απέναντί μας, ιδιαίτερα όταν έβλεπαν τόσα πολλά κορίτσια μέσα σε ένα στρατό. Χαμογελούσαν, μας χαϊδευαν τις πλάτες, μας έσφιγγαν το χέρι, όταν τους αποχαιρετούσαμε, σε τι μπορούσαν να έχουν φταίξει οι φαντάροι αυτοί ήταν παιδιά του λαού, που είχαν πολεμήσει κατά των Γερμανών και ήξεραν τι θα πεί πόλεμος. 'Οπως μάθαμε αργότερα οι τραυματίες μας είχαν μείνει εκεί δυο βδομάδες χωρίς γιατρούς είχαν σκουληκιάσει τα τραύματά τους». «Απ' το θρύλο στην πραγματικότητα» σελ. 98, 97.

Νύχτα φθάσαμε στο νοσοκομείο των Σκοπίων. Εκεί μας περίμεναν και γρήγορα μας τακτοποιούν σε καθαρούς, επιπλωμένους και θερμούς θαλάμους. Μας άλλαξαν, μας έδωσαν άσπρα εσώρουχα. Το υγειονομικό προσωπικό στην συντριπτική του πλειοψηφία (γιατροί, νοσοκόμες, τραυματιοφορείς, καθαρίστριες, μαγείρισσες κλπ.) ήταν δικοί μας. Απ' την πρώτη στιγμή που μπήκαμε στους θαλάμους, το δικό μας προσωπικό με τρόπο άκρας μυστικότητας μας προειδοποιεί να μη μιλάμε ενάντια στον Τίτο, και στο ΚΚΓ. Να μην αναφέρουμε τα ονόματα του Στάλιν, του Ζαχαριάδη κλπ. Μας είπαν ακόμα ότι έχει αποφασιστεί ότι μέσα σε 20 περίπου μέρες το νοσοκομείο θα κλείσει και ότι όποιοι απ' τους τραυματίες μας δεν προλάβουν μέχρι αυτή τη προθεσμία να βγουν έξω από τα σύνορα θα μείνουν για πάντα στη Γιουγκοσλαβία. Μας είπαν επίσης ότι όσοι απ' τους τραυματίες έχουν ανάγκη από μακρόχρονη νοσηλεία θα σταλούν το συντομότερο στα νοσοκομεία της Ρουμα-

νίας. Αυτές οι λίγες πληροφορίες ήταν αρκετές για να πάρουν για τα καλά τα μυαλά μας φωτιά. Να καταλάβουμε που βρισκόμαστε, αλλά και τι θα κάνουμε πιό πέρα. Οι γιατροί, το υπόλοιπο προσωπικό ξέχασαν αυτή τη βραδιά ότι έρχεται Πρωτοχρονιά. Δουλεύουν εντατικά. Ξενυχτούν, προσφέροντας τις επαγγελματικές τους δυνάμεις στο έργο της διάσωσης των πληγωμένων συντρόφων μας.

Την ίδια βραδιά με βάλανε και μένα στο χειρουργικό τραπέζι. Με τοπική ένεση μου αφαίρεσαν την σφαίρα από αυτόματο τόμσον, η οποία μπήκε στο σώμα απ' την δεξιά ωμοπλάτη. Μετά πέρασε ξυστά από τη σπουδυλική στήλη και έφτασε στο κόκκαλο της δεξιάς ωμοπλάτης και εκεί σταμάτησε. Αξίζει να επισημανθούν δύο αρκετά παράξενες και εντυπωσιακές πλευρές του τραυματισμού μου. Το πρώτο πράγμα που διαπιστώθηκε αμέσως μόλις ο γιατρός μου έδειξε τη σφαίρα που αφαίρεσε, ήταν οι σημαντικές αλλοιώσεις που παρουσίαζε τώρα η τελευταία σε όγκο και φόρμα. Τη μεγαλύτερη παραμόρφωσή της τη βλέπουμε σε μια μεγάλη κοιλότητα που είχε δημιουργηθεί απ' την μια μεριά της. Και η μεγάλη απορία που προέκυπτε ύστερα από αυτήν την σημαντική αλλοίωσή της είναι το που βρέθηκε αυτή η δυνατή αντίσταση του σώματος που είχε σαν αποτέλεσμα να επιφέρει αυτήν την τεράστια παραμόρφωση της φόρμας και τους μολυβένιου όγκου της σφαίρας. Το γεγονός ότι η σφαίρα είχε ριχτεί από πολύ κοντινή απόσταση, 10-15 μ. και μπήκε στο σώμα σε καυτή κατάσταση ίσως να έπαιξε κάποιο ρόλο σ' αυτήν τη φθορά της. Μια άλλη εξίσου απίστευτη κι ανεξήγητη πλευρά αυτού του τραυματισμού που έκανε ακόμα και τους γιατρούς να απορούν, ήταν το πως μια σφαίρα των 6,5 χλ. που μπήκε αρχικά στο σώμα απ' τη δεξιά ωμοπλάτη έγινε δυνατό να περάσει ανάμεσα από το δέρμα και την ραχοκοκκαλιά χωρίς να προκαλέσει σημαντική ζημιά στην τελευταία. Πρόκειται στην πραγματικότητα για ένα φαινόμενο και σπάνια εγχείρηση, που θα ήταν πολύ δύσκολη και ακατόρθωτη, ακόμα και για έναν πεπειραμένο ειδικό χειρούργο. Τη σφαίρα την κρατούσα σαν κειμήλιο. Την κουβαλούσα μαζί μου μέχρι την Τασκένδη. Εκεί χάθηκε σε κάποια μετακόμιση.

Οι σαμποταριστές δίνουν και εδώ το μαχητικό τους παρών.

1 Γενάρη 1949. Πρωτοχρονιά. Μένω σ' ένα θάλαμο με τον Αντώνη Τζήκα, διμοιρίτη σαμποτέρ. Κατάγονταν απ' την Κρανιά

Ολύμπου. Οι συνθήκες στο νοσοκομείο πολύπλευρα καλές: θέρμανση, καθαριότητα, περιποίηση, πλούσιο φαγητό με μπόλικο ψωμί. Μετά το βραδινό συσσίτιο ήρθε στο θάλαμό μας ο διμοιρίτης του λόχου μας Ηρ. Τσεκούρας. Ήταν κι αυτός τραυματίας απ' τη μάχη της Αριδαίας. Ήρθαμε με την ίδια φάλαγγα τραυματιών χωρίς να το γνωρίζουμε. Όπως ήταν σφιχτοδεμένος στο γύψο, πήρε τους θαλάμους παγανιά ψάχνοντας και τελικά με βρήκε. Πρόκειται για ένα συναγωνιστή μας που παντού και πάντοτε διακρίνονταν για την εξυπνάδα του και την ενεργητικότητα. Εξάλλου αυτό το βλέπουμε και αρκετά παραστατικά και τούτη τη φορά. Παρά τη δύσκολη κατάσταση του τραυματισμού του, στη συζήτηση που κάναμε απ' την πρώτη στιγμή μου προτείνει να κάνουμε κι εδώ κατι που να φανεί τι σημαίνουν σαμποταριστές, αλλά και να δείξουμε, όπως και στον πόλεμο ότι όπου υπάρχουν μπουρλοτιέρηδες, πάντα υπάρχει ζωντάνια, εφευρετικότητα, μαχητικός ενθουσιασμός, υψηλό ηθικό, ρωμαλέο πνεύμα. Μου προτείνει ν' αρχίσουμε από την ψυχαγωγία με ένα δικό μου τραγούδι του τραπεζιού από αυτό το θάλαμο. Δεν έφερα αντίρρηση. Προτίμησα αυτήν τη φορά ένα τραγούδι του τραπεζιού που παλιότερα τόσο καλά το τραγουδούσε ο αδερφός μου Κώστας. Ήταν αφιερωμένο στον Ελληνοϊταλικό πόλεμο. Το τραγουδάμε:

«Τι έχεις, καημένε κόρακα, και σκούζεις και φωνάζεις,
μήνα διψάς για αίματα για ανθρώπινα κουφάρια;
Ανέβα παν στο Σμόλικα, ψηλά στο Τεπελένι,
θα δεις κουφάρια ελληνικά, θαμμένα αράδα-αράδα...».

Το λυπητερό και πρωτόγνωρο αυτό τραγούδι για όσους βρίσκονται στο νοσοκομείο, προκαλεί βαθιά συγκίνηση και μεγάλο ενδιαφέρον. Πολλοί ρωτούν να μάθουν ποιοί είναι αυτοί που τραγουδούν. Όταν η νοσοκόμα του δικού μας θαλάμου τους εξηγεί ότι αυτοί είναι σαμποταριστές του Βρατσάνου, γίνεται πανζουρλισμός. Ανάβουν τα αίματα σε όλους. Βλέπεις τώρα τους τραυματίες, όπως μπορούσε ο καθένας άλλοι με τις πατερίτσες, τα καροτσάκια κι άλλοι συνοδευόμενοι από κάποια νοσοκόμα να καταφτάνουν και να κατακλύζουν το χώρο του θαλάμου μας. Επιθυμούν να ιδούν με τα ίδια τους τα μάτια τους πρωταγωνιστές αυτής της ωραίας και γενναίας ψυχαγωγικής εκδήλωσης. Να τους θαυμάσουν. Να χαρούν. Να τους χειροκροτήσουν. Ανάμεσα σ' αυτούς που ήρθαν ήταν και μια σειρά σαμποταριστές και άλλοι γνωστοί μας, όπως οι διμοιρίτες Β. Τσικρικούδης, Ν. Κυρίτσης και άλλοι. Το τραγούδι καταχειροκροτήθηκε απ' όλους. Μάλιστα μας παρακαλούν να το ξανατραγουδήσουμε να το ακούσουν ακόμα μια φορά. Εκπληρώσαμε την παράκλησή τους.

Ξανά μαζικά και θερμά χειροκροτήματα, επευφημίες, συγχαρητήρια. Το μεγάλο ενδιαφέρον και ο ενθουσιασμός που προκάλεσε το τραγούδι στο ακροατήριο μας δίνει φτερά, δύναμη και ζωντάνια. Και έτσι με τον ίδιο ενθουσιαμό και την επαναστατική έξαρση τραγουδάμε τα παρακάτω τραγούδια:

«Σήκωσε απάνω, Γιάννο μου, και μη βαριά κοιμάσαι.
Βρέχει ο ουρανός και βρέχεσαι, χιονίζει θα κρυώσεις,
θα σου βραχούνε τ' άρματα και τα χρυσά τσαπράζια...».

«Του Κίτσου η μάνα κάθονταν στην άκρη στο ποτάμι.
Με το ποτάμι μάλωνε και το πετροβολούσε:
«Ποτάμι για λιγόστεψε, ποτάμι στρέψε πίσω,
για να περάσω αντίπερα στα κλέφτικα λημέρια...».

Κυρίτσης Νίκος του Χρήστου, απ' τα Ασπρόγεια Αμυντιαίου. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

Και η εκδήλωση έκλεισε με το γνωστό αντιστασιακό επαναστατικό τραγούδι:

«Βροντάει ο 'Ολυμπος, αστράφτει η Γκιώνα,
μουγκρίζουν τ' 'Αγραφα σιέται η στεργιά.
Στ' άρματα, στ' άρματα εμπρός στον αγώνα
για τη χιλιάκριβη την λευτεριά...».

Αυτό το αθάνατο και ηρωϊκό τραγούδι το τραγουδούμε όλοι με μεγάλη χαρά, συγκίνηση και ενθουσιασμό. Βροντάει σε όλους τους θαλάμους του νοσοκομείου. 'Ολοι έμειναν κατευχαριστημένοι. Μας ευχήθηκαν γρήγορη επούλωση των τραυμάτων και να μας ξαναδούν και ξανακούσουν και την άλλη βραδιά.

Είναι Γενάρης του 1989, ύστερα ακριβώς από 40 χρόνια. Βαδίζω ξένοιαστος στην οδό Πειραιώς προς την Ομόνοια. Και να τώρα ένα περιστατικό που μ' έκανε να θυμηθώ ξανά εκείνες τις αγωνιστικές στιγμές απ' το παρελθόν. 'Ενας άγνωστος περαστικός με σταματάει και μου δίνει το χέρι του και μου λέει: Γειά σου, συναγωνιστή Μήτσιο. Του απάντησα με ένα ξερό «Γειά σου». Ακολούθησε ο παρακάτω διάλογος:

- Με γνωρίζεις;

- 'Οχι.
- Για κοίταξέ με, ρε Μήτσιο, καλά στα μάτια.
- Φαίνεται να είσαι γνωστός, όμως εγώ δεν σε θυμάμαι.
- Εγώ γιατί σε θυμάμαι;
- Αυτό δεν αλλάζει την ουσία.
- 'Εκανες τραυματίας στο νοσοκομείο των Σκοπίων το 1949;
- 'Εκανα.
- Δεν είσαι εσύ, ρε Μήτσιο, που μας τραγουδούσες το θαυμάσιο τραγούδι: «Τι έχεις, καημένε κόρακα, και σκούζεις και φωνάζεις...» Είμαι ο Νίκος Κυρίτσης απ' τα Ασπρώγεια Αμυνταίου. 'Υστερα από αυτό όλα ξαναζωντάνεψαν στη μνήμη μου. Ξαναζήσαμε και οι δύο εκείνες τις ιστορικές στιγμές της πολεμικής ζωής.

5 Γενάρη 1949. Σήμερα αναχώρησε για τη Ρουμανία η πρώτη αποστολή με τους βαριά τραυματίες μας. Ανάμεσά τους οι Β. Τσικρικούδης, Ηρ. Τσεκούρας, Ν. Κυρίτσης, Μπάτιος και άλλοι γνωστοί μας. Ο τελευταίος ήταν σε ιδιαίτερη βαριά κατάσταση. Είχε διαμπερή τραύματα και στα δύο πόδια. Κατάγονταν απ' την περιοχή του Βόλου.

Εδώ στο νοσοκομείο οι φήμες ότι γρήγορα θα κλείσουν τα γιουγκοσλαβικά σύνορα, δίνουν και παίρνουν. Η νοσοκόμα του θαλάμου μας, που κατάγονταν απ' τα χωριά της Αριδαίας μόλις άκουγε κάτι το νεότερο γι' αυτό το θέμα έρχονταν και μας το έλεγε. Τελείως ανεπάντεχα αυτή τη μέρα με επισκέφτηκε ένας πολύ καλός κοντινός μου φίλος, συμπολεμιστής μου και συμμαθητής απ' τη Σχολή Αξιωματικών του ΔΣΕ ο Θανάσης Πάνος. Είχε τραυματιστεί βαριά το Νοέμβριο του 1948 στο Σινιάτσικο. Από τότες δεν γνωρίζαμε τίποτες για την τύχη του. Περισσότερο πιστεύαμε ότι δεν υπάρχει πια στη ζωή. Και να τώρα τον βλέπω μπροστά μου. 'Ηταν, όπως πάντα ευδιάθετος, χαρούμενος, γελαστός. Αγκαλιαστήκαμε, φιληθήκαμε. Δε θέλαμε να ξεχωρίσουμε. Ο Θ. Πάνος, που ήταν από καιρό εδώ στο νοσοκομείο και ήταν αρκετά καλά κατατοπισμένος για την έκταση των οξυμένων σχέσεων μεταξύ του Τίτο και του ΚΚΕ, μας βεβαιώνει κι αυτός ότι θα πρέπει το γρηγορότερο να φύγουμε για το Βίτσι, γιατί εάν κλείσουν τα σύνορα δε θα μας αφήσουν να γυρίσουμε πίσω και θα καταλήξουμε στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

6 Γενάρη 1949. Μαζί με τον Αντώνη Τζήκα μας κάλεσαν στο διοικητήριο του νοσοκομείου και μας πρότειναν να οργανώσουμε μια ψυχαγωγική βραδιά για τους τραυματίες. Μας είπαν ακόμα ότι σ' αυτήν την προσπάθειά μας θα έχουμε και τη δική τους βοήθεια. Συμφωνήσαμε. Και ύστερα από μια σύντομη προεργασία με τους γνωστούς μας εδώ αποφασίσαμε αυτό να γίνει στις 11 Γενάρη.

7 Γενάρη. Το γνωρίζαμε πια όλοι μας ότι η Γιουγκοσλαβία είχε αποφασίσει να κλείσει μέσα στο Γενάρη τα σύνορά της με την ελεύθερη Ελλάδα. Γι' αυτό το κύριο θέμα που βασάνιζε το μυαλό του καθενός μας ήταν πως θα βρεθεί τρόπος να επιστρέψουμε το γρηγορότερο στο Βίτσι, πριν κλείσουν τα σύνορα. Η ανησυχία όλων μας γύρω απ' αυτό το θέμα ήταν γενική και φανερή. Αυτή η ανησυχητική σκέψη κυριαρχούσε και κάλυπτε τον περισσότερο χρόνο στις συζητήσεις ανάμεσά μας. Με δική μας πρωτοβουλία, μαζί με τον Αντώνη Τζήκα και μερικούς άλλους τραυματίες παρουσιαστήκαμε στο διοικητήριο του νοσοκομείου και ζητήσαμε να περάσουμε από επιτροπή γιατρών με σκοπό να μας επιτρέψει να γυρίσουμε στο Βίτσι. Η απάντηση που πήραμε ήταν αρνητική. Η επιτροπή θεωρούσε ότι είναι πρόωρο ακόμα να εξετάσει αυτό το θέμα. Μπροστά στη δική μας απαίτηση, που επιμέναμε να μας αφήσουν σ' αυτή την κατάσταση, να επιστρέψουμε στο Βίτσι και εάν χρειαστεί να μπορέσουμε να συνεχίσουμε τη νοσηλεία μας στα εκεί αναρωτήρια, πετύχαμε τελικά την υπόσχεση ότι θα εξετάσουν ξεχωριστά την κατάσταση του καθενός. Σ' ότι αφορά τον φίλο μου Αν. Τζήκα που κάθονταν δίπλα μου και είχε σοβαρά τραύματα, του είπαν ρητά εκεί μπροστά μας: «Για σένα, Αντώνη, δεν μπορεί να γίνει ακόμα λόγος». Εδώ αυτός ο γενναίος σαμποταριστής σηκώθηκε όρθιος και απευθυνόμενος προς τα μέλη της επιτροπής είπε: «Εάν εσείς δεν μου επιτρέψετε εγώ θα βρω τον τρόπο να πάω με τα πόδια στο Βίτσι». Αυτό ήταν ένα μήνυμα προς τους γιατρούς να αντιληφθούν τη διάθεση και τις μελλοντικές προθέσεις των τραυματιών.

11 Γενάρη. Η ψυχαγωγική βραδιά που οργανώθηκε με δυνάμεις των ίδιων των τραυματιών μας διεξήχθηκε με επιτυχία και έγινε δεκτή με μεγάλη ικανοποίηση απ' το ακροατήριο. Το πρόγραμμα αυτής της εκδήλωσης αποτελούνταν από δύο μέρη. Το πρώτο συμπεριλάβαινε ομαδική και ατομική εκτέλεση επαναστατικών και λαϊκών τραγουδιών. Το δεύτερο από μια μικρή θεαατρική παράσταση απ' τη πολεμική ζωή των ανταρτών με το εξής περιεχόμενο.

Στο ΣΔ του λόχου, κάτω από ένα έλατο κάθεται ο διοικητής, ντυμένος κομπλέ στα στρατιωτικά, με εξάρτυση, πιστόλι, τσάντα κλπ. Σε λίγο εκεί καταφτάνουν δύο συνεργεία ελεύθερων σκοπευτών. Το κάθε συνεργείο αποτελούνταν από ένα μαχητή και μια μαχήτρια. Ντυμένοι κι αυτοί κομπλέ με στρατιωτικές στολές, εξοπλισμένοι με αυτόματα και διασταυρωμένες αρμάθες στο στήθος, το γνωστό σήμα Δ στο δίκωχο. Χαιρετούν στρατιωτικά και κάθονται δίπλα στο διοικητή. Ο λοχαγός τους ανακοινώνει την αποστολή που ήταν να

πάνε τη νύχτα στα μετόπισθεν του εχθρού να πιάσουν «γλώσσα», δηλαδή, να πιάσουν αιχμάλωτους φαντάρους απ' τον αντίπαλο στρατό. Τους εξηγεί το πιθανό δρομολόγιο που έπρεπε να ακολουθήσουν, τις δυσκολίες που υπήρχαν, τη μεγάλη σημασία που θα έχουν για τα επιτελεία μας οι πληροφορίες που θα μας έδιναν οι αιχμάλωτοι φαντάροι κλπ.

Τους κύριους ρόλους τους έπαιζαν: Λοχαγός ο υποφαινόμενος, ομαδάρχες ο Γιώργος Παπαδόπουλος και ο Αντώνης Τζήκας. Διαφορετικά εξελίχθηκαν τα πράγματα στην κάθε ομάδα στην πορεία της αποστολής. Το συνεργείο του Γιώργου, όπως προχωρούσε τη νύχτα μέσα στο δάσος πέφτει πάνω σε εχθρική ενέδρα. Δέχεται αιφνιδιαστικά πυρά. Πέφτουν αμέσως στη γη να προφυλαχτούν. Εκεί καθηλώνονται. Δεν μπορούν να σηκώσουν κεφάλι. Σ' αυτήν τη σύγκρουση τραυματίζεται σοβαρά ο Γιώργος. Τα αίματα τρέχουν. Αρχίζει να χάνει τις δυνάμεις του. Να μη μπορεί πια μόνος του να κινηθεί πιό πέρα. Και απογοητευμένος πια ότι όλα γι' αυτόν τελείωσαν, προτείνει στην αντάρτισσα να φύγει να μην την πιάσουν κι αυτή ζωντανή. Η μαχήτρια αρνείται κατηγορηματικά: «Δεν σ' αφήνω μόνο σου. Θα μείνω μαζί σου κι ότι θέλει ας συμβεί». Παραμένει δίπλα του. Του επιδένει όπως μπορεί τις πληγές του. Μιλώντας ψιθυριστά, του δίνει κουράγιο. Τον ενθαρρύνει. Του υπόσχεται ότι θα τον βοηθήσει να γυρίσει στο τμήμα. Μόλις τα εχθρικά πυρά άρχισαν να κοπάζουν και σταμάτησαν να πέφτουν φωτοβολίδες, πότε κουβαλώντας τον στην πλάτη εκεί μέσα στο σκοτεινό δάσος και πότε σβαρνίζοντάς τον, κάνει υπεράνθρωπες προσπάθειες και πετυχαίνει να τον βγάλει έξω απ' την επικίνδυνη ζώνη. Να τον σώσει και στη συνέχεια να τον μεταφέρει πιό πίσω. Φτάνοντας κοντά στη διάταξη του τμήματος, αρχίζει από μακριά να φωνάζει δυνατά: «Συναγωνιστές είμαι τραυματίας, ελάτε να με βοηθήσετε». Η ανταπόκριση των συντρόφων ήταν ακαριαία. Τρέχουν. Τους συναντούν. Τους προσφέρουν τα πάντα. Το επεισόδιο αυτό, τόσο με το περιεχόμενό του, όσο και από την άποψη της επικαιρότητας και την εκτέλεσή του προκαλεί συγκίνηση στο ακροατήριο. Ζωηρά χειροκροτήματα. Μας συγχαίρουν: «Μπράβο, λεβέντες!»

Ακολουθεί το δεύτερο επεισόδιο. Το συνεργείο του Αντώνη Τζήκα τραβάει για αποστολή. Κινείται νύχτα μέσα στο δάσος. Περνάει από δύσβατες χαράδες και πριν ακόμα φέξει φτάνει απαρατήρητο και κάνει λούφα δίπλα σε μια πηγή νερού που βρισκόταν αρκετά κοντά στην εχθρική διάταξη. Εκεί αποφασίζει να μείνει την ημερα να δει πως θα μπορέσει να εκπληρώσει την

αποστολή του που ήταν να πιάσει «γλώσσα». Απ' το μέρος που βρίσκονται βλέπουν πολύ καλά με γυμνό μάτι τις κινήσεις του αντιπάλου. Σε λίγο βλέπουν να ξεκινάει μια μικρή εφοδιαπομπή του αντιπάλου με μπιτόνια φορτωμένα στα μουλάρια. Έρχονταν να πάρουν νερό για τις ανάγκες του τμήματος. Η ομάδα που την συνόδευε έρχεται και στήνει φυλάκιο κυριολεκτικά μερικά μέτρα πιό πέρα απ' το μέρος που έχουν κάνει λούφα οι αντάρτες. Τηρούν αυστηρή ακινησία. Το πυκνό ρουμάνι τους προφυλάει να μείνουν απαρατήρητοι. Σ' αυτές τις συνθήκες και με μια τέτοια σημαντική συνοδεία η κατάσταση δεν προσφέρονταν για τους αντάρτες να εκπληρώσουν την αποστολή τους. Σε λίγο, αφού το συνεργείο εφοδιάστηκε με νερό μαζί με τη συνοδεία επέστρεψε στον καταυλισμό του. Οι ελεύθεροι σκοπευτές μας παραμένουν στην θέση τους κι από εκεί παρακολουθούν την κατάσταση. Και να τώρα δυό φαντάροι, έχοντας μαζί τους από καμιά δεκαριά άδεια παγούρια ο καθένας, έρχονται να πάρουν νερό. Με τα όπλα χιαστί κι απολύτως ξέγνοιαστοι βαδίζουν καλαμπουρίζοντας και φτάνουν στη βρυσούλα. Σκύβουν και πίνουν ο ένας μετά τον άλλον αχόρταγα νερό. Εκεί ένας από τους φαντάρους φανερά ευχαριστημένος-ικανοποιημένος απ' το δροσερό νερό, λέει στον άλλον: «Αυτό είναι νερό!» Η ευκαιρία για δράση ήταν ιδανική. Αυτή τη στιγμή με μια σβέλτη κίνηση βγαίνει η μαχήτρια απ' τη λούφα και τους προτείνει το αυτόματο. Χωρίς απολύτως καμία αντίσταση οι φαντάροι σηκώνουν τα χέρια. Τους παίρνουν τα όπλα. Τους δένουν τα χέρια. Τους προειδοποιούν ότι εάν βγάλουν μιλιά θα δεχτούν σφαίρα στο κούτελο. Κι έτσι βαδίζοντας προσεχτικά την ημέρα μέσα στο δάσος, πετυχαίνουν να απομακρυνθούν απαρατήρητοι απ' την εχθρική διάταξη. Την άλλη μέρα φανερά ικανοποιημένοι απ' την εκπλήρωση της αποστολής τους οδηγούν τις «γλώσσες» στο λοχαγό τους. Ο διοικητής τους συγχαίρει θερμά. Με τον ίδιο ενθουσιασμό και συγκίνηση δέχτηκε το ακροατήριο και αυτό το επεισόδιο. Χειροκροτήματα, ζητωκραυγές υπέρ του ΔΣΕ και του ΚΚΕ.

11 Γενάρη. Γνωρίζαμε ότι αυτήν την ημέρα θα περνούσε η υγειονομική επιτροπή για να γνωματεύσει ποιοί μπορούν να επιστρέψουν στο Βίτσι. Ανάμεσά μας υπήρχε ένα έντονο ρεύμα, μια δυνατή επιθυμία να γυρίσουμε όσο το δυνατόν το συντομότερο στα τμήματά μας. Σ' αυτό συνέβαλαν και οι πληροφορίες που έλεγαν ότι γρήγορα θα κλείσουν τα σύνορα. Ετοιμαστήκαμε να διασταυρώσουμε τα ξίφη με τους γιατρούς με την απαίτηση να μας επιτρέψουν να γυρίσουμε στο Βίτσι, έστω κι αν ακόμα δεν είχαν επουλωθεί πλέρια τα τραύματά μας. Στην πραγματικότητα όμως, μονάχα μερικοί

που είχαν τραυματιστεί πολύ παλιότερα, δηλαδή, πριν τις μάχες της Έδεσσας και της Αριδαίας θα μπορούσαν να πάρουν φύλλο πορείας για το μέτωπο. Οι γιατροί, μπροστά στην επίμονη απαίτηση των συναγωνιστών μας μετρίαζαν όσο μπορούσαν τους κανόνες τους. Τον φίλο μου Αντώνη Τζήκα τον απέρριψαν. Για να γίνει δυνατό να τον αφήσουν χρειάστηκε να μεσολαβήσουμε και να τους παρακαλέσουμε και εμείς. Να τους υποσχεθούμε ότι τον παίρνουμε υπεύθυνα πάνω μας.

12 Γενάρη. Μετά το φαγητό με φώναξαν στη διεύθυνση του νοσοκομείου, εκεί μου δώσανε έναν κατάλογο με τα ονόματα των μαχητών, που θα επέστρεφαν στην Ελλάδα. Ταυτόχρονα μου ανακοίνωσαν ότι επικεφαλής αυτής της αποστολής θα είμαι εγώ. Πριν την καθορισμένη ώρα στο προαύλιο του νοσοκομείου έφτασαν όσοι έπρεπε να αναχωρήσουν. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που ήρθαν να μας αποκαιρετήσουν. Οι αναχωρούντες όλοι βαθιά ικανοποιημένοι που επιστρέφουν στο Βίτσι. Ακόμα από αυτή τη στιγμή διακρίνει κανείς τον επαναστατικό παλμό των αναχωρούντων. Και αυτός ο παλμός γίνεται ιδιαίτερα πιό έντονος μετά την επιβίβασή τους στα αυτοκίνητα. Το ξεκίνημα αρχίζει με το ομαδικό επαναστατικό τραγούδι «Βροντάει ο 'Ολυμπος, αστράφτει η Γκιώνα, μουγκρίζουν τ' 'Αγραφα σιέται η στεργιά...». Ο δυνατός απόηχος φθάνει πολύ μακριά. Σκορπάει τη συγκίνηση και τον ενθουσιασμό ανάμεσα στους αναχωρούντες και τους ξεπροβοδούντες.

Ο αποχαιρετισμός γίνεται με υψωμένα τα χέρια και απ' τις δυό μεριές και είναι πολύ συγκινητικός. Συνεχίζεται μάλιστα ώσπου η φάλαγγα των αυτοκινήτων κρύφτηκε πίσω από μια στροφή του δρόμου. Τα τραγούδια συνεχίστηκαν για πολλή ώρα και στην παραπέρα διαδρομή μας. 'Οταν φτάσαμε στο χωριό Μηλιώνα της Πρέσπας, παρέδωσα τον κατάλογο με τα ονοματεπώνυμα στο στρατολογικό γραφείο. Ενώ εγώ με τον Αντ. Τζήκα και τον Φώντα τραβήξαμε ίσια για την Οξυά που ήταν η έδρα των σαμποτέρ του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ. Εκεί συναντηθήκαμε με το διοικητή μας Αντώνη Βρατσάνο, με τα βασικότερα στελέχη του επιτελείου του, όπως ήταν ο Ν. Βυθούλκας, ο Γ. Τσαπράζης, ο Τ. Περδίκης, καθώς και με τ' άλλα γνωστά πρόσωπα των διαφόρων υπηρεσιών. Οι σαμποταριστές όταν επέστρεφαν απ' τα νοσοκομεία ή από κάποια άλλη αποστολή και έφταναν εδώ στην έδρα του αρχηγείου τους στην Οξυά, πάντα έβρισκαν θερμή υποδοχή. 'Ενιωθαν ιδιαίτερη μεγάλη χαρά. Αισθάνονταν ότι γύριζαν στο δικό τους σπίτι, στην πατρική οικογένειά τους ύστερα από κάποια μακρόχρονη ξενιτιά. Τα σπίτια του χωριού που τακτοποιηθήκαμε ήταν καθαρά. Υπήρχε θέρμανση,

καλή τροφοδοσία, ιδανικές συνθήκες για ξεκούραση και ανάρρωση στον καθαρό αέρα κοντά στην πεντακάθαρη ακρογιαλιά της λίμνης Πρέσπας. Ενημερώσαμε τον Βρατσάνο για τους λόγους που μας ανάγκασαν να εγκαταλείψουμε πριν την προθεσμία το νοσοκομείο των Σκοπίων καινα επιστρέψουμε στο Βίτσι με ανοιχτά τραύματα. Κανονίσαμε να πηγαίνουμε μαζί με τον Αν. Τζήκα κάθε τρεις μέρες στο αναρρωτήριο της Κώττας για τις αλλαγές στα τραύματά μας.

Στις επάλξεις του αγώνα και το αντάρτικο ταχυδρομείο.

Απ' τις αρχές του 1948 άρχισε να λειτουργεί η Ταχυδρομική Υπηρεσία (ΤΥ) του ΔΣΕ με έδρα την Πρέσπα. Στην ΤΥ είχε ανατεθεί ένα υπεύθυνο καθήκον σημαντικής στρατιωτικής και πολιτικής σημασίας. 'Ενα τεράστιο σε όγκο και πολύπλευρο στο είδος έργο διαφόρων ειδικών υπηρεσιών. Η απόφαση για τη δημιουργία και τη λειτουργία του αντάρτικου ταχυδρομείου ήταν ταυτόχρονα μια ακόμα απόδειξη για τη φροντίδα που έδειχνε το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ για την κάλυψη των πολλαπλών ανθρωπιστικών αναγκών των μαχητών και των οικογενειών τους, του επαναστατημένου πληθυσμού της υπαίθρου, αλλά και γενικά ολόκληρου του πολυβασανισμένου λαού μας στις αντίξοες συνθήκες του Εμφύλιου πολέμου. Για το σκοπό αυτό δημιουργήθηκε ένα ευρύ δίκτυο υπηρεσιών που αγκάλιαζε όλες τις μεγάλες μονάδες του ΔΣΕ, μεραρχίες, ταξιαρχίες, επίσης και άλλους σημαντικούς ειδικούς σχηματισμούς, τμήματα πληροφοριών, πολιτικούς Επιτρόπους υπαίθρου, τις κοινότητες των χωριών των ελεύθερων περιοχών, τα φρουραρχία στα μισοανταρτοκρατούμενα χωριά κλπ. Στο αντάρτικο ταχυδρομείο είχε ανατεθεί να διεκπεραιώνει όλη την επίσημη, επείγουσα, απόρρητη και συνηθισμένη αλληλογραφία μεταξύ της καθοδήγησης του Κόμματος, του Γενικού Αρχηγείου και των πολιτικών οργανώσεων. Το προσωπικό της ΤΥ επί το πλείστον αποτελούνταν από ανάπηρους συναγωνιστές μας. 'Ολοι τους δούλευαν με πάθος. Αρκετοί απ' αυτούς στην πορεία αναδείχτηκαν σε υπαξιωματικούς και αξιωματικούς του ΔΣΕ. Για την καλύτερη εκπλήρωση του καθήκοντος οι περισσότεροι είχαν περάσει από ειδικά σεμινάρια. Η αλληλογραφία γινόταν με αυτοσχέδια φάκελα που ο κάθε αντάρτης έμαθε να τα φτιάχνει μόνος του από μια απλή κόλλα. Γραμματόσημα δεν χρειαζόταν. Η δουλειά της διακίνησης της αλληλογραφίας ήταν καλά οργανωμένη και για τους πολίτες. Απ' τις κοινότητες των χωριών του ελεύθερου Βίτσι, της Β. Πίνδου και άλλες περιοχές την καθορισμένη μέρα περνούσε από

αυτές ο ταχυδρόμος αντάρτης. Άφηνε εκεί την αλληλογραφία που έφερνε και έπαιρνε εκείνη που προοριζόταν για να προωθηθεί. Οι κάτοικοι αυτών των χωριών με ανυπομονησία περίμεναν τον ερχομό αυτής της ημέρας. Απερίγραπτη και απροσμέτρητη η χαρά που ένοιωθαν οι μανάδες, οι πατεράδες, οι παντρεμένες γυναίκες, τα παιδιά, αδέρφια και οι συγγενείς όταν έπαιρναν γράμμα απ' τους δικούς τους που βρισκόταν στο μέτωπο. Γι' αυτό μόλις λάβαιναν παρόμοιο γράμμα ήταν πρόθυμοι κάτι να προσφέρουν στον ταχυδρόμο. Να τον κεράσουν. Να τον φιλοξενήσουν.

Μαυρίδης Αριστείδης του Αλεξίου. Γεν. το 1925 στο Κομνήνιο Βέροιας. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' την άνοιξη το 1947. Τραυματίστηκε στην μάχη του Γράμμου με αποτέλεσμα να χάσει το ένα του χέρι. Μετά τον τραυματισμό του τοποθετήθηκε υποδιευθυντής της Στρατιωτικής Ταχυδρομικής υπηρεσίας του ΔΣΕ. Ανθ/γός Σ.Τ.Υ. του ΔΣΕ.

Το παρακάτω περιστατικό είναι αρκετά πειστικό απ' αυτήν την άποψη. 'Οταν στις 12.1.49 έφτασα στην Οξυά βρήκα 4 γράμματα, τα οποία προορίζονταν για μένα. Είχαν έρθει εδώ στην έδρα των σαμποταριστικών σχηματισμών από πρωτύτερα και ο υπεύθυνος τα κρατούσε. Περίμενε την επιστροφή μου απ' το νοσοκομείο. Το πρώτο προέρχονταν απ' το χωριανό μου Γιάννη Κατσαρή που μου ζητούσε τη συμπαράστασή μου για ένα θέμα που αφορούσε τον αδερφό του Βασίλη. 'Ηταν κι αυτός αντάρτης. Μιλήσαμε με το τηλέφωνο, και συναντηθήκαμε γι' αυτή την υπόθεση στο χωριό Καρυές της Πρέσπας. Το δεύτερο προέρχονταν απ' το χωριανό μου Κώστα Σκονδρογιάννη, που κι αυτός υπηρετούσε στα τμήματα του Γράμμου. Μου απαντούσε σε δικό μου προηγούμενο γράμμα που είχε πάρει. Το τρίτο ήταν απ' τον αδερφό μου Πέτρο που τότες βρισκόταν τραυματίας στο νοσοκομείο Ελμπασάν της Αλβανίας. Είναι αδύνατο οποιοσδήποτε άλλος, εκτός απ' τους αντάρτες, να καταλάβει και να νιώσει την απέραντη χαρά που αισθανόταν ο παραλήπτης. Σε έκαναν να το διαβάσεις ένα τέτοιο γράμμα κάμποσες φορές, αλλά και το κρατούσες για πολύ καιρό στην τσέπη του σαν ενθύμιο. Ωστόσο εκείνο το γράμμα που μου προκάλεσε ιδιαίτερη

μεγάλη χαρά και συγκίνηση ήταν το τέταρτο, το οποίο προέρχονταν απ' τα βάθη της στρατοκρατούμενης Νότιας Ελλάδας, απ' τη γενέτειρά μου, τη μακρινή Δρανίστα. Ήταν γραμμένο απ' τον ίδιο τον πατέρα μου. Ανάμεσα στ' άλλα που μας έγραφε ο πατέρας μου ήταν ότι αυτός μαζί με την μητριά μου, τη μικρότερη αδελφή μου Γεωργία συνέχιζαν να κρύβονται σαν καταδιωκόμενοι στα δάση του χωριού μας, ενώ όταν εκεί εμφανίζονταν τμήματα του Κυβ. Στρατού μετακινούνταν και κρύβονταν στα δάση των εγκαταλειμένων γειτονικών χωριών. Σε όλη την διάρκεια αυτών των βασανιστικών ταλαιπωριών και υποχρεωτικών ελιγμών είχαν μαζί τους την αγελάδα μας, τη φοράδα φορτωμένη με τα απαραίτητα πράγματα: λίγα ρούχα, μαγειρικά σκεύη, τρόφιμα κλπ.

Μου έγραφε ακόμα ότι είναι το πρώτο γράμμα, που πήρε απ' τα 5 παιδιά του που υπηρετούσαν αντάρτες μετά το 1947, που είχε να μας ιδεί. Και ότι μέχρι αυτήν τη στιγμή δεν γνώριζε τίποτες για την τύχη μας. Και παρακάτω σημείωνε: «Πριν από λίγο καιρό πέρασε απ' το χωριό μας ένα αντάρτικο τμήμα κι αφού ρώτησαν και έμαθαν ότι υπάρχει στο χωριό ο Νίκος Κατσής με φώναξαν να πάω στη διοίκησή τους, να πάρω κάποιο γράμμα. Δεν μπορούσα ποτέ να φανταστώ ότι είναι δικό σου γράμμα. Στο μυαλό μου στριφογύριζαν πολλές σκέψεις, ασφαλώς καλές και άσχημες. Δεν πρόκανα καλά-καλά να πω την καλημέρα μου και ο διοικητής που κατάλαβε ποιός είμαι, φανερά χαρούμενος μου λέει: «Έλα, μπάρμπα Νίκο, να σου δώσουμε ένα γράμμα απ' το γιό σου Μήτσο. Στην αρχή μου φάνηκαν απίστευτα αυτά που άκουσα. Όταν όμως πήρα και άνοιξα το γράμμα πείστηκα πλέον ότι το γράμμα ήταν δικό σου. Η χαρά και η συγκίνηση που ένιωσα ήταν τόσο μεγάλη που δύσκολα συγκρατήθηκα απ' τα δάκρυα. Εκεί και αποφάσισα να σφάξω την αγελάδα μας και να δώσω το κρέας να το φάνε οι συναγωνιστές μας. Αρκεί, είπα, να την φάνε δικά μας παιδιά κι όχι οι μοναρχοφασίστες με τους χαραμοφάηδες ΜΑΥδες».

Η επίθεση και η κατάληψη της πόλης Νάουσας ήταν ένα λαμπρό παράδειγμα δημιουργικής εφαρμογής της αντάρτικης τακτικής.

Η κατάληψη της Νάουσας ήταν μια εξαιρετικά μεγάλη νίκη των δυνάμεων του ΔΣΕ στη Βόρεια Ελλάδα. Για πρώτη φορά ο ΔΣΕ κατέλαβε ολοκληρωτικά μια τέτοια πόλη και την κράτησε όσο θεώρησε αναγκαίο. Η μεγάλη σημασία αυτής της επιθετικής

ενέργειας δε βρίσκεται μονάχα στο γεγονός των αποτελεσμάτων της, μα και στο ότι αυτή πραγματοποιήθηκε σε εξαιρετικά δύσκολες και κρίσιμες στιγμές, όταν τα τμήματα της 10ης Μεραρχίας είχαν υποστεί πρόσφατα δυο επανειλημμένες σοβαρές ήττες, όπως ήταν της Εδεσσας και της Αριδαίας. Η νίκη στη Νάουσα ήταν αποτέλεσμα ενός αριστοτεχνικού στρατιωτικού σχεδίου, υπέροχης στρατιωτικής σκέψης και σωστής επιτελικής διεύθυνσης της επιχείρησης με επικεφαλής τον Δ. Βλαντά. Στο σχέδιο της επιχείρησης βρήκαν την ορθή τους λύση σαν σύνολο όλες οι πλευρές της που αφορούσαν την προετοιμασία και την καθοδήγηση στην εκτέλεσή της.

Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία από στρατιωτικής άποψης ήταν ότι το σχέδιο και γενικά η ιδέα της επιθετικής ενέργειας στηρίχθηκε σε μια πολύπλευρη και αντικειμενική μελέτη όλων των πλευρών του στόχου, αλλά και έγινε δυνατό να εφαρμοστεί στην πράξη, όπως είχε εκπονηθεί. Ολα αυτά τα στοιχεία μαζί αποτέλεσαν εκείνο το ζωντανό και δημιουργικό συντονισμό που καθόρισε την επιτυχία της. Αυτή η επιχείρηση είναι ακόμα μια περίτρανη και ρωμαλέα έκφραση στην πράξη του δεύτερου σκέλους της παρτιζάνης λαϊκοεπαναστατικής τακτικής που εφάρμοζε ο ΔΣΕ, δίπλα στο πρώτο και βασικότερο σκέλος που ήταν η διεξαγωγή μαχών με την μορφή του τακτικού στρατού, δηλαδή, την κατά μέτωπο σύγκρουση. Αυτήν τη φορά, μπροστά στη διεύθυνση της επιχείρησης μπήκαν απ' την αρχή σαν αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης τα βασικά αίτια που προκάλεσαν τις δυο πρόσφατες μεγάλες αποτυχίες κατά της Εδεσσας και Αριδαίας. Με βάση αυτά τα διδάγματα γίνεται όλη η παραπέρα προεργασία, προπαρασκευή και επεξεργασία του καινούργιου σχεδίου επιχείρησης με κύριο και καθοριστικό προσανατολισμό και αρχή να μην μείνει τίποτες το απαρατήρητο και αμελέτητο απ' τις προηγούμενες αλλεπάλληλες ήττες μας. Ολα να εξεταστούν με την μεγαλύτερη προσοχή, και μέχρι την πιο σχολαστική λεπτομέρεια. Μ' αυτό το πνεύμα πραγματοποιείται όλη η δουλειά στην αρχική φάση της, δηλαδή, η προπαρασκευή και ο ελιγμός απ' την Ορμα του Καϊμακτσαλάν προς το στόχο. Σ' αυτή τη φάση είχε μπεί στην πρώτη γραμμή το καθήκον της ηθικοπολιτικής προετοιμασίας των τμημάτων. Στο χώρο του Καϊμακτσαλάν πραγματοποιούνται συνελεύσεις των τμημάτων, ακτίφ στελεχών, όπου μαχητές και στελέχη μίλησαν για όλες τις αρνητικές πλευρές που παρατηρήθηκαν στις δυο προηγούμενες αποτυχίες. Χτυπήθηκε το πνεύμα της πιτοπάθειας και τις νοσταλγίας των τμημάτων να επιστρέψουν το γρηγορότερο στο Βίτσι. Είχαν υπολογιστεί με τον καλύτερο τρόπο όλες οι λεπτομέρειες που αφορούσαν τη συμπεριφορά, την κίνηση και την πορεία των

τμημάτων κατά την διάρκεια του μεγάλου άλματος. Στο κάθε τμήμα δόθηκαν ντόπιοι οδηγοί. Τα δρομολόγια κίνησης είχαν αναγνωριστεί και εξεταστεί με την απαιτούμενη προσοχή. Πάρθηκαν όλα τα μέτρα για το πέρασμα της φάλαγγας και των μεταγωγικών που την συνόδευαν για το ξεπέρασμα των φυσικών εμποδίων, όπως, λ.χ.,με την κατασκευή έτοιμης, φορητής γέφυρας, η οποία μεταφέρθηκε με τα ζώα και μονταρίστηκε στο ποταμό Βόδα για το πέρασμα της φάλαγγας.

Με βάση αυτήν την προετοιμασία και τους υπολογισμούς, ο κύριος όγκος των τμημάτων της 10ης Μεραρχίας εγκαταλείπει απαρατήρητα το χώρο του Καϊμακτσιλάν, ενώ η διοίκηση της Μεραρχίας άφησε εκεί μερικές δυνάμεις για παραπλάνηση και την διατήρηση της φυσιογνωμίας του μετώπου.

Έτσι τώρα με ταχύτητα κι απόλυτη μυστικότητα τα τμήματα της, πραγματοποιούν τα τολμηρά νυχτερινά άλματα, απ' το ένα σημείο κάλυψης στο άλλο. Τα τμήματα της 14ης, 18ης και 103ης ταξιαρχίας ξεκίνησαν απ' το χώρο του Καϊμακτσιλάν στις 8 Γενάρη. Τρία ολόκληρα εικοσιτετράωρα συνεχίζουν με επιτυχία τα νυχτερινά άλματα. Το βράδι στις 11 Γενάρη φτάνουν στο στόχο και στις 21.15 λεπτά αρχίζουν την επίθεση κατά της Νάουσας. Η επιτυχής εκτέλεση αυτού του μεγάλου αντάρτικου ελιγμού δικαίωσε απόλυτα τους υπολογισμούς της διεύθυνσης της επιχείρησης. Όλα είχαν εξελιχθεί όπως ακριβώς είχαν σχεδιαστεί. Τα τμήματα έφτασαν έγκαιρα στη βάση εξόρμησης. Από δω και πέρα αρχίζει η δεύτερη φάση της επιχείρησης, που ήταν το χτύπημα και η κατάληψη της πόλης. Το σωστό στρατιωτικό σχέδιο που είχε στηριχτεί σ' αυθεντικές πληροφορίες για τις δυνάμεις, την οχύρωση και τα μέτρα ασφάλειας του αντιπάλου και απ' την άλλη ο σωστός καταμερισμός των δυνάμεων των τμημάτων που έπαιρναν μέρος στην επίθεση, η ταυτόχρονη εκδήλωσή τους με πυρά σε όλους τους τομείς, επίσης τα αποτελέσματα απ' την πρώτη κεραυνοβόλα επίθεση επιτρέπουν στα τμήματά μας να καταλάβουν τους πρώτους βασικούς στόχους. Στη συνέχεια με το μπάσιμο των εφεδρειών, σε χρονικό διάστημα περίπου λίγο περισσότερο από ένα εικοσιτετράωρο ο ΔΣΕ γίνεται κυρίαρχος ολοκληρωτικά στην πόλη. Η Νάουσα καταλήφθηκε. Η μάχη κερδήθηκε. Δεν βάζουμε εδώ σαν σκοπό να περιγράψουμε την σταδιακή εξέλιξη του συνόλου της μάχης. Περιοριζόμαστε να αναφερθούμε απλώς στις απώλειες των δυο αντιπάλων, και στ' άλλα βασικά αποτελέσματα αυτής της μάχης, όπως μας τα δίνει ο Δ. Βλαντάς. «Ποιές ήταν οι απώλειες του αντιπάλου μέσα κι έξω από την Νάουσα: Νεκροί 500, τραυματίες περίπου 700, αιχμάλωτοι 300.

Σύνολο 1500. Λάφυρα: 4 πεδινά πυροβόλα με 3000 βλήματα, 7 αλυσοφόρα τάνκς, 20 κάργες, 210 αυτοκίνητα φορτηγά, 5 αυτοκίνητα τζίπ, 27 μοτοσυκλέτες, ένα ολμοβόλο με 250 βλήματα, 5 ομαδικοί όλμοι με 2000 βλήματα, 9 καναδικοί όλμοι με 3000 βλήματα, 15 πολυβόλα βίκερς, 110 οπλοπολυβόλα μπρέντ, 70 ημιαυτόματα, 550 ατομικά όπλα, περίπου δυο εκατομμύρια σφαίρες, 15 αμερικάνικοι ασύρματοι, 13 γραφομηχανές, 5 ραδιόφωνα, 135 μουλάρια ειδικού φορτίου, 120 μουλάρια κοινού φορτίου, 33 τηλέφωνα εκστρατείας, 3 τηλεφωνικοί πίνακες, μεγάλες ποσότητες υγειονομικού υλικού, μεγάλες ποσότητες ρουχισμού και αρβύλων, που τις περισσότερες τις μοιράσαμε στο λαό, ένα τσουβάλι επιτελικοί χάρτες, τ' αρχεία της ασφάλειας και των στρατιωτικών μονάδων. Γκρεμίσαμε δυο αεροπλάνα. Στρατολογίσαμε 300 μαχητές.

Δικές μας απώλειες:Νεκροί 58, τραυματίες 184, αγνοούμενοι (οι περισσότεροι νεκροί) 36, λιποτάκτες 4. Σύνολο 272.» (Δ. Βλαντάς, Β' ημίτομος, σελ - 222). Θα πρέπει ν' αναγνωριστεί ο εξαιρετικά σημαντικός ρόλος του Δ.Βλαντά σαν εμπνευστή, οργανωτή και αρχισυντονιστή της μάχης της Νάουσας.

Ανάμεσα στους βασικότερους παράγοντες που επέτρεψαν αυτήν τη φορά στα τμήματα της 10ης Μεραρχίας να σημειώσουν αυτήν τη λαμπρή στρατιωτική νίκη ήταν ο πετυχημένος σχεδιασμός της επιχείρησης, η καλή προετοιμασία και η σωστή καθοδήγησή της κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης. Κάνοντας τώρα ένα μικρό παραλληλλισμό του τρόπου σχεδιασμού της μάχης της Νάουσας και αν τη συγκρίνουμε αντίστοιχα με εκείνον το σχεδιασμό, τις προετοιμασίες, τις ενέργειες και την εκτέλεση των επιχειρήσεων, που έλαβαν χώρα στις προηγούμενες επιθέσεις για την κατάληψη της Εδεσσας και Αριδαίας, θα δούμε όχι μονάχα μια τεράστια διαφορά σαν αυτή που έχει η νύχτα με την ημέρα, αλλά και θα φανεί περίτρανα ότι οι σοβαρές ήττες που υπέστησαν τα τμήματά μας στις δυο προηγούμενες επιχειρήσεις, οφείλονταν κατά κύριο λόγο στα μεγάλα και σοβαρά λάθη που διέπραξε η τότε διεύθυνση των επιχειρήσεων με επικεφαλής τον Γούσια. Το γεγονός αυτό μας κάνει στα σοβαρά να υποθέσουμε ότι τα αποτελέσματα της μεγάλης διείσδυσης στο χώρο του Καϊμακτσαλάν θα ήταν διαφορετικά εαν τη διοίκηση των τμημάτων της 10ης Μεραρχίας την αναλάμβανε κάποιο άλλο ανώτερο καθοδηγητικό στέλεχος του ΔΣΕ, εκτός από τον Γούσια.

Η λαμπρή νίκη που σημείωσαν τα τμήματα του ΔΣΕ με την κατάληψη της Νάουσας είχε μεγάλη πολιτική και στρατιωτική σημασία, γιατί έδειχνε ότι και σ' αυτήν την περίοδο που ο Κυβ.

Στρατός με την τεράστια υπεροχή του σε αριθμητική δύναμη και πολεμικά μέσα, που διέθετε και τα πολλαπλά μέτρα που είχε πάρει για την οχύρωση των πόλεων και των αστικών κέντρων, υπήρχαν ακόμα περιθώρια για καινούργιες επιτυχίες, πολεμικές δραστηριότητες των ανταρτών, αν ακολουθούσαν την τακτική των συγκεντρωτικών και αιφνιδιαστικών χτυπημάτων σε παρόμοιους στόχους, που ήταν και ο μοναδικός τρόπος για το σπάσιμο του αποκλεισμού που τους είχε επιβάλει ο αντίπαλος, αλλά και θα συνέβαλλε στις στρατολογήσεις καινούργιων μαχητών.

Στην μάχη της Νάουσας τα τμήματα σαμποτέρ χρησιμοποιήθηκαν αυτήν την φορά σύμφωνα με τον προορισμό τους σαν αυτοτελείς ειδικοί σχηματισμοί. Και έπαιξαν εξαιρετικά σημαντική ρόλο στις οδομαχίες με τα τάνκς μέσα στην πόλη, στις ναρκοθέτησεις οδικών αρτηριών γύρω απ' αυτή, στην ανατίναξη με εκρηκτικές ύλες ισχυρών οχυρωμένων κτιρίων, στην καταστροφή εχθρικών οδοφραγμάτων κλπ. Στη μάχη αυτή έπεσαν ηρωϊκά δυο γενναίοι και διαλεκτοί δημοιρίτες μας, ο Κατσαμάκης Νίκος απ' το Μονόπυλο Καστοριάς και ο Κουτσιανάς Δημήτριος απ' τα Γαυράκια Δομοκού. Αναμέσα στους τραυματίες μας ήταν ο ταγματάρχης μας Κουλιαλής Δημήτριος και ο λοχαγός Χαριζόπουλος Βαγγέλης.

Μετά τη μάχη της Νάουσας τα τμήματα της 10ης Μεραρχίας πήραν εντολή να επιστρέψουν στο Βίτσι. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά δύσκολο έργο μιας και έπρεπε μέσα στην καρδιά του σκληρού χειμώνα να διανύσουν μεγάλες αποστάσεις, να διασχίζουν πολλά ποτάμια και ρέματα κατεβασμένα με παγωμένα νερά, όταν μάλιστα το δρομολόγιο της επιστροφής υποχρεωτικά περνούσε από στρατοκρατούμενα εδάφη, που ελεγχόταν απ' τον αντίπαλο. Ενώ απ' την άλλη μεριά η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία που αντιλήφθηκε τις προθέσεις των ανταρτών παίρνει έκτακτα μέτρα, που απόβλεπαν όχι μονάχα να εμποδίσουν τους αντάρτες να επιστρέψουν στο Βίτσι, αλλά θεώρησε αυτήν τη στιγμή σαν την πιο κατάλληλη ευκαιρία, να τους χτυπήσει, να τους εγκλωβίσει, να τους αιχμαλωτίσει, να τους συντρίψει. Για το σκοπό αυτό αμέσως κινητοποιεί πολυάριθμες δυνάμεις υποστηριζόμενες απ' την αεροπορία και τα πολυάριθμα βαριά όπλα. Και μ' αυτόν τον τρόπο προσπαθεί να καταφέρει στην πορεία συντονισμένα συγκεντρωτικά χτύματα κατά των ανταρτών απ' όλες τις κατευθύνσεις. Τα τμήματα μας αυτήν τη φορά βρέθηκαν μπροστά σε μια τρομερή κατάσταση. Υποχρέωνονται να δίνουν μάχες κάτω από εξαιρετικά μειονεκτικές συνθήκες. Να μην τα βάζουν κάτω. Να πολεμούν σε ολοήμερες μάχες χωρίς ανάσα, ενώ με τον ερχομό της νύχτας να ακολουθούν τα πιο κατάλληλα, λιγότερο ακίνδυνα

δρομολόγια που περισσότερο προσφέρονταν για να μετακινούνται σε άλλα σημεία μαζί με τους τραυματίες, τα λάφυρα, τα μεταγωγικά, τους αισχαλώτους, τους νεοεπιστρατευμένους. Ο μεγάλος αυτός υποχωρητικός και υποχρεωτικός ελιγμός των ανταρτών παρουσιάζεται σαν ένα μόνιμο και ασταμάτητο φαινόμενο των σκληρών μαχών, από ολήμερες ανελέπτες αεροπορικές επιδρομές κατά των θέσων και τον καταυλισμό των ανταρτών, που επιδεινώναν τρομερά το δράμα των τραυματιών μας, που από στιγμή σε στιγμή γινόταν όλο και πιο φριχτό και αβάσταχτο. Τέσσερα ολόκληρα εικοσιτετράωρα διάρκησε αυτός ο βασανιστικός, αλλά επιτυχής υποχωρητικός ελιγμός απ' την Νάουσα στο Βίτσι.

Βαγγελιώ Αναγνωστοπούλου-Ηλία, απ' το Θραψίμι Καρδίτσας. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. ΕΠΟΝίτισσα, μέλος του ΚΚΕ. Με τα τμήματα της 103 Ταξιαρχίας πήρε μέρος στις μάχες της Εδεσσας-Αριδέας-Νάουσας.

Κλείνοντας αυτή τη συνοπτική αναφορά για τη μεγάλη μάχη της Νάουσας, θέλω να υπογραμμίσω ότι αυτά που αναφέρονται είναι απειροελάχιστα σε σύγκριση με εκείνα τα αναρίθμητα σημαντικά επεισόδια και περιστατικά που πραγματικά έλαβαν χώρα. Αλλά ταυτόχρονα να τονίσω ότι υπάρχει ανάγκη να γίνει μια πιο ολοκληρωμένη περιγραφή, που να περιλαμβάνει σαν σύνολο όλες τις πλευρές αυτής της στρατιωτικής νικηφόρας επιχείρησης των ανταρτών.

Είναι αυτονόητο ότι μια τέτοια περιγραφή θα ήταν πιο αποτελεσματική εάν αυτή γινόταν από κάποιον αυτόπτη μάρτυρα, που πήρε μέρος σ'αυτήν τη μάχη.

18 Γενάρη. Είναι η τρίτη φορά που μαζί με τον Αν. Τζίκα πηγαίνουμε στο αναρρωτήριο της Κώττας για αλλαγές των τραυμάτων μας. Εμένα αυτήν τη φορά μου αφαίρεσαν τους επιδέσμους και απαλλάχτηκα. Ενώ στον Αντώνη, που ήταν πιο σοβαρά τα τραύματά του συνέχιζαν να του κάνουν αλλαγές.

19 Γενάρη. Στην Οξυά είχαν έρθει από διάφορα νοσοκομεία καμιά δεκαριά σαμποταριστές μας. Μόλις μάθαμε ότι έφτασαν στο Βίτσι τα τμήματα που είχαν πάρει μέρος στη μάχη της Νάουσας αποφασίσαμε να πάμε να υποδεχτούμε τους συναγωνιστές του

τάγματός μας έξω απ' το χωριό. Στον χαρακτηριστικό αυχένα Περβάλι τους περιμένουμε να τους συναντήσουμε. Μόλις τους αντικρύζουμε να πλησιάζουν αμέσως ριχτήκαμε ίσα να τους ανταμώσουμε. Ακολουθούν γερά σφιχτοαγκαλιάσματα, φιλιά. Δεν μας κάνει η καρδιά να ξεχωρίσουμε. Είμασταν όμως πολλοί, ποιόν τώρα να πρωτοχαιρετήσεις να πρωτοαγκαλιάσεις; Ολοι τους ήταν ο ένας καλύτερος απ' τον άλλον. Αυτός ο φιλικός τρόπος συνάντησης κράτησε για πολλή ώρα. Επικρατεί αυτήν τη φορά μια εξαιρετικά εγκάρδια συντροφική ατμόσφαιρα, που προκάλεσε μεγάλη χαρά και συγκίνηση σε όλους. Το υψηλό μαχητικό ηθικό και η επαναστατική έξαρση συνεχίζεται και όταν πήραμε τον κατήφορο προς το χωριό. Ετσι μπαίνουμε τώρα στην Οξυά πιασμένοι όλοι μαζί χέρι με χέρι, χορεύοντας και τραγουδώντας δυνατά το αγαπημένο τραγούδι της Ολυμπίας:

«Να κατακάτσει ο κουρνιαχτός, να σηκωθεί η αντάρα.
Να μετρηθούν τ' ασκέρια μας να δούμε πόσοι λείπουν.
Μετριούνται οι μαύροι δυό φορές και λείπουν τρεις χιλιάδες.
Μετριούνται τ' ανταρτόπουλα και λείπουν τρεις λεβέντες.
Να κι οι λεβέντες πό 'ρχονται με τ' άλογα καβάλα...»

Κυριακίδης Βασίλης του Σπύρου, απ' τον Τρίλοφο Φθιώτιδας. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Με τα τμήματα της 103ης Ταξιαρχίας πήρε μέρος στις μάχες της Εδεσσας-Αριδέας-Νάουσας. Επιλοχίας-νοσοκόμος του ΔΣΕ. Κατά την επιστροφή των τμημάτων του ΔΣΕ απ' τη Νάουσα σαν επικεφαλής ενός μεγάλου τμήματος τραυματιοφορέων κατέβαλε υπεράνθρωπες προσπάθειες για την διάσωση ανήμπορων τραυματιών μας.

Οι κάτοικοι της Οξυάς, οι αντάρτες διαφόρων Υπηρεσιών που ήταν εγκαταστημένοι σ' αυτό το χωριό γνωρίζουν τα λαμπρά πολεμικά αποτελέσματα των ανταρτών στην μάχη της Νάουσας. Ηδη είχαν μάθει ότι αυτά τα τμήματα έφτασαν στο χώρο του Βίτσι. Περίμεναν με ανυπομονησία τον ερχομό τους στα χωριά της Πρέσπας. Γι' αυτό μόλις πήραν αυτήν τη μαχητική είδηση των σαμποταριστών στο χωριό, κατενθουσιασμένοι, παρατούν τις δουλειές τους, τα πάντα και βγαίνουν στους δρόμους. Φτάνουν στην

κεντρική πλατεία να δούν τους γενναίους και αξιόμαχους μπουρλοτιέρηδες. Να χαρούν, να τους χαιρετίσουν, να τους συγχαρούν. Αλλά ένιωθαν και την ανάγκη ότι σε τέτοιους καταξιωμένους αντάρτικους σχηματισμούς άξιζε παρόμοια θριαμβευτική υποδοχή.

Ονόματα αγωνιστών που έπεσαν στη μάχη της Νάουσας και έγινε δυνατό να εξακριβωθούν

1. ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Αναστάση. Γεννήθηκε το 1918 στον Καλυδώνα Ολυμπίας. Δάσκαλος. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 5/7/47. Έπεσε στην Νάουσα στις 22/12/48. Με δ/γμα η ΠΔΚ τον προήγαγε σε αντισυνταγματάρχη πεζικού του ΔΣΕ.

2. ΑΝΔΡΕΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ του Αποστόλη, απ' την Κορυφή Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 7/1/48. Σκοπεύτρια οπλοπολυβόλου. Έπεσε στην Νάουσα στο Δαλαμάρι. Με Δ/γμα της ΠΔΚ ονομάστηκε τιμητικά ανθ/γός πεζικού και της απονεμήθηκε το μετάλλιο ανδρείας.

3. ΒΟΓΔΑΝΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ του Θανάση απ' το Βαψιώρι Φλώρινας. Μέλος του ΚΚΕ. Εργάτης. Στο ΔΣΕ από 24/5/48. ΠΕ διμοιρίας της 18ης Ταξιαρχίας. Διακρίνονταν για την παλικαριά του. Έπεσε στο ύψωμα Αη Λιά Νάουσας στις 11/1/49. Με διάταγμα της ΠΔΚ ονομάστηκε τιμητικά ανθ/γός ΠΕ.

4. ΒΟΛΙΩΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ του Βασίλη. Γεν. το 1927 στο Ασπρόγια Φλώρινας. Μέλος του ΚΚΕ. Διμοιρίτης του ΔΣΕ. Έπεσε στις 28/12/48 στη μάχη της Αριδέας.

5. ΓΚΕΛΕΒΙΤΗΣ ΝΙΚΟΣ του Πολυχρόνη. Απ' το Βαψιώρι Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 8/5/47. Με πρόταση της XI Μεραρχίας του απονεμήθηκε το μετάλλιο στρατιωτικής αξίας Β' τάξης. Έπεσε το 1948 στην πρώτη μάχη της Νάουσας. Λοχαγός τιμημένος νεκρός. Δ/γμα ΠΔΚ 3/2/49.

6. ΓΚΟΥΜΑΣ ΚΩΣΤΑΣ του Γιάννη. Γεν. το 1926 στο Ελληνοχώρι Διδιμότοιχου. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 22/10/46. Ανθ/γός πεζικού της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στην Νάουσα. Με Δ/γμα της ΠΔΚ έχει προαχθεί τιμητικά σε υπ/γό.

7. ΓΑΡΔΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ του Διαμαντή. Γεν. το 1926 στο Πισωδέρι Φλώρινας. Στο ΔΣΕ από 10/8/47. Μέλος του ΚΚΕ. Ομαδάρχης στη 18η Ταξιαρχία. Έπεσε στον Αη Λιά Νάουσας 23/12/48. Ονομάστηκε τιμητικά σε ανθ/γό πεζικού.

8. ΕΛΕΥΡΕΡΙΑΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ του Θόδωρου απ' το Σιδερόνερο Δράμας. Γεν. το 1928. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 28/8/46. Ανθ/γός

πεζικού της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στην Νάουσα στις 22/12/48. Με Δ/γμα της ΠΔΚ έχει προαχθεί τιμητικά σε υπ/γό μηχανικού.

9. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ του Λαζάρου. Γεν. το 1922 στο Κρανοχώρι Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 18/11/46. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στην Νάουσα στις 22/12/48.

10. ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΤΡΟΣ του Γιώργου. Απ' το Μπάχοβο Αριδαίας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 25/12/47. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στο ύψωμα Αη Λιά Νάουσας στις 11/1/49. Με Δ/γμα της ΠΔΚ είχε προαχθεί τιμητικά σε λοχαγό πεζικού, τιμημένο νεκρό.

11. ΚΑΤΣΙΑΜΑΚΗΣ ΝΙΚΟΣ του Αχιλλέα, απ' το Γιαννοχώρι Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Απόφοιτος της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στη μάχη της Νάουσας σαν διοικητής διμοιρίας σαμποτέρ στη Νάουσα στις 8/1/49.

12. ΚΟΤΣΙΑΝΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ του Κώστα. Γεννήθηκε το 1915 στα Γαυράκια Δομοκού. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ονομάστηκε στις 21/10/48 ανθ/γός ΠΕ. Έπεσε στις 13/1/49 στη μάχη της Νάουσας. Είχε προαχθεί τιμητικά σε υπολοχαγό μηχανικού τιμημένο νεκρό.

13. ΚΟΣΜΙΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ του Ευσταθίου απ' την Ξιφώνεια Αλλωπίας Γεν. το 1926. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 15/8/46. Ηταν ΠΕ διμοιρίας. Έπεσε στη μάχη της Νάουσας στις 12/1/49. Ονομάστηκε τιμητικά υπ/γός ΠΕ.

14. ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΛΕΚΟΣ του Βαΐου. Γεν. το 1918 στο Βουνέσι Καρδίτσας. Στο ΔΣΕ από 20/10/47. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός επιμελητείας. Έπεσε στις 11/1/49 στην Νάουσα. Εχει προαχθεί τιμητικά σε υπ/γό επιμελητίας.

15. ΓΑΡΔΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ του Διαμαντή. Γεν. το 1926 στο Πισοδέρι Φλώρινας. Στο ΔΣΕ από 10/8/47. Μέλος του ΚΚΕ. Ομαδάρχης στη 18η Ταξιαρχία. Έπεσε στον Αη Λια Νάουσας 23/12/48. Ονομάστηκε τιμητικά ανθ/γός πεζικού.

16. ΜΗΛΩΣΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Παντελή. Γεν. το 1927 στη Βυσσινιά Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Λοχαγός Πεζικού του ΔΣΕ. Έπεσε στη μάχη της Αριδέας, στις 28/12/48. Του είχε απονεμηθεί το μετάλλιο ανδρείας. Ταγματάρχης τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

17. ΜΗΤΟΥΣΗΣ ΚΩΣΤΑΣ του Αντώνη. Γεν. το 1924 στη Νέα Βήσσα Εβρου. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 17/1/48. ΠΕ διμοιρίας. Έπεσε στο ύψωμα Αη Λιά Νάουσας στις 11/1/49. Ονομάστηκε τιμητικά σε υπ/γό ΠΕ.

18. ΠΕΤΣΑΣ ΚΩΣΤΑΣ του Γιάννη. Γεν. το 1927 στην Τσαρίτσανη Ελασσώνας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1/5/46. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Επεσε στη Νάουσα στις 11/1/49.

19. ΤΖΙΔΗΜΠΟΥΛΟΣ ΣΑΒΒΑΣ του Παναγιώτη απ' τον Τρανόβαλτο Σερβίων. Γεν. 1921. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 18/11/46. Ανθ/γος ΠΕ. Επεσε στη Νάουσα το Γενάρη του 1949. Είχε προαχθεί τιμητικά σε υπ/γό μηχανικού.

20. ΤΖΙΜΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ του Πασχάλη. Γεν. το 1922 στο Γλυκονέρι Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 7/7/47. Ονομάστηκε ανθ/γός ΠΕ για ανδραγαθία. Επεσε το Γενάρη το 1949 στη Νάουσα. Της απονεμήθηκε τιμητικά το παράσημο «Ηλέκτρα».

21. ΤΟΠΟΥΖΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ του Θανάση. Γεν. το 1922 στη Διδιά Σουφλιού. Στο ΔΣΕ από 4/5/47. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός πεζικού. Επεσε στις 11/1/49 στην Νάουσα. Εχει προαχθεί τιμητικά σε λοχαγό πεζικού.

ΒΟΛΙΩΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ του Βασίλης. Γεν. το 1927 στο χωριό Ασπρόγεια Φλώρινας. Μέλος του ΚΚΕ. Διμοιρίτης του ΔΣΕ. Επεσε στις 12.12.1948 στη μάχη της Αριδέας.

Ο ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΔΣΕ.

Του ταγματάρχη του ΔΣΕ Ηλία Αρμάγου.

Ενα απ' τα κυριότερα προβλήματα κάθε σύγχρονου στρατού είναι ο εφοδιασμός του και οι μεταφορές. Το πρόβλημα αυτό αντιμετώπισε με αφάνταστες δυσκολίες και εμπόδια ο ΔΣΕ στον Εμφύλιο πόλεμο (1946-1949), που άναψαν στην πρωϊκή και πολύπαθη πατρίδα μας η ντόπια μονορχοφασιστική αντίδραση και οι Αγγλοαμερικάνοι ιμπεριαλιστές για να τσακίσουν τη θέληση του αδάμαστου λαού μας για λευτεριά, δημοκρατία, ανεξαρτησία, να είναι νοικοκύρης στον τόπο του χωρίς ντόπιους και ξένους δυνάστες.

Πώς λύθηκε αυτό το πρόβλημα απ' το ΔΣΕ; Για τη διεξαγωγή ενός δίκαιου, απελευθερωτικού λαϊκοδημοκρατικού πολέμου, όπως ήταν, ο πόλεμος του ΔΣΕ, είναι απαραίτητο να παίρνονται σοβαρά υπόψη μια σειρά παράγοντες, που μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά στη νικηφόρα έκβασή του. Είναι ο σκοπός του πολέμου, οι δυνάμεις και οι εφεδρείες του δικού σου στρατού, αλλά και του αντιπάλου: πολεμικά μέσα, μηχανοκίνητα, διαβιβάσεις, οικονομικά μέσα, οπλισμός, στελέχωση με έμπειρους, άρτια εκπαιδευμένους αξιωματικούς. Είναι η μορφολογία του εδάφους, που σχετίζεται όχι μόνο με τη διεξαγωγή των μαχών, αλλά και με το πρόβλημα του εφοδιασμού και των μεταφορών. Αν, δηλαδή, το έδαφος είναι ορεινό, πεδινό,

καλυμμένο από δάση ή άκαλυπτο. Οι συγκοινωνίες: οδικές, σιδηροδρομικές, θαλάσσιες, αεροπορικές, μέσω ποταμών. Η πυκνότητα πληθυσμού. Αστικά κέντρα, μη αστικά, αγροτικός πληθυσμός, διαθέσεις γενικά του πληθυσμού. Ηθικό λαού και στρατού. Ολα αυτά πρέπει να μελετιούνται βαθιά και ολόπλευρα. Να σταθμίζονται και να αξιοποιούνται με μεγάλη προσοχή όλοι αυτοί οι παράγοντες.

Με το πρόβλημα του εφοδιασμού και των μεταφορών, με το πρόβλημα γενικά της επιμελητείας του μαχητή του ΔΣΕ έχουν ασχοληθεί ελάχιστοι ιστορικοί μας και συγγραφείς. Υπάρχουν μόνο αναφορές σ' αυτό σε περιπτώσεις που σχετίζονται με τις μάχες του ΔΣΕ. Δυστυχώς, ειδικά άρθρα και μελέτες πάνω σ' αυτό το θέμα δεν υπάρχουν. Ακροθιγώς ασχολήθηκαν μ' αυτό οι ιστορικοί της Εθνικής μας Αντίστασης Δημήτρης Κατσής, Δήμος Βότσικας, Αλέκος Καρυάς, Δημήτρης Ψημένος, Γ. Μπλάνας (Κίσσαβος), Γεράσιμος Μαλτέζος (Τζουμερκιώτης), Κοσμάς Σούφλας και άλλοι.

Οσο αξιόμαχος και αν είναι ένας στρατός, όσο ακμαίο ηθικό και αν έχει στο δίκαιο αγώνα του που κάνει, όπως είναι ο ΔΣΕ, εάν δεν είναι επαρκώς εφοδιασμένος με τα απαραίτητα πολεμικά μέσα, επίσης τρόφιμα, ενδυμασία, υπόδηση, σκηνές, κλινοσκεπάσματα, φάρμακα, μεταφορικά μέσα, είναι πολύ δύσκολο να νικήσει τον αντίπαλο στρατό. Ο ΔΣΕ, για πολλούς λόγους, σε όλη τη διάρκεια του Εμφυλίου δοκίμαζε τεράστιες ελλείψεις απ' όλα τα εφόδια, αλλά και από έμψυχο υλικό, εφεδρείες. Ο εφοδιασμός του γινόταν βασικά με τη διάλυση μετά από μάχες τμημάτων του αντίπαλου Κυβερνητικού Στρατού, που τον εφοδίαζαν οι Αμερικάνοι ιμπεριαλιστές με όλα τα μέσα. Μόνο στην τριετία, 1947-1950, ξεφόρτωσαν στα ελληνικά λιμάνια 500 αμερικάνικα υπερωκεάνεια πολεμικό υλικό και άλλα εφόδια για να συντρίψουν το ΔΣΕ, να καθυποτάξουν το λαό μας.

Ετσι, για να εφοδιαστούμε οπλισμό και πολεμοφόδια, ιματισμό, τρόφιμα και φάρμακα, να στρατολογήσουμε νέους μαχητές δίναμε μεγάλες θυσίες. Χάναμε δοκιμασμένους αγωνιστές και αγωνίστριες του ΔΣΕ.

Ας ρίξουμε μια ματιά, γιατί πάθαμε μεγάλες καταστροφές στα τμήματα του Κλιμακίου Νότιας Ελλάδας του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ. Στα τμήματα της 3ης πρωϊκής Μεραρχίας της Πελοποννήσου του ΔΣΕ, της 2ης Μεραρχίας Ρούμελης και κάπως λιγότερες της 1ης Μεραρχίας της Θεσσαλίας και των τμημάτων στην Ηπειρο, Τζουμέρκα, τη Λάκα Σούλι, την Εύβοια κλπ. Η βασική αιτία ήταν ότι δεν υπήρχε επαρκής εφοδιασμός και σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν εντελώς ανύπαρκτος σε πολεμοφόδια, τρόφιμα, υγειονομικό υλικό, υποδηση, ενδυμασία, που τα προμηθευόμασταν βασικά από τον αντίπαλο. Οταν ο εχθρός άρχισε τις συνδυασμένες και με άφθονα

μέσα επιχειρήσεις κατά των δυνάμεων του ΔΣΕ σε μεγάλη έκταση και χρονικό διάστημα, τα τμήματά μας εξαντλούσαν τα εφόδιά τους, αφού δεν είχαν εφεδρείες. Και όταν δεν έχεις πυρομαχικά, ψωμί, ρούχα και φάρμακα για τους τραυματίες και αρρώστους, πως θα πολεμήσεις; Με την πίστη και την ανδρεία μόνο δεν τον νικάς τον αντίπαλο, που είναι εξοπλισμένος σαν αστακός με όλα τα σύγχρονα μέσα του πολέμου. Εχουμε πάρα πολλά παραδείγματα στους πολέμους σε όλον τον κόσμο, που οι στρατοί λόγω έλλειψης εφοδιασμού ηττήθηκαν. Ο Ναπολέων Βοναπάρτης νικήθηκε από την Κοτούζοφ στη Μόσχα το 1812 από έλλειψη εφοδίων. Η σοβιετική στρατιά του Μιχαήλ Λεβαντόφσκι στην Υπερκαυκασία αποδεκατίστηκε στις μάχες με τους Λευκοφρουρούς αντεπαναστάτες στρατηγούς Ντίνακιν, Βρόγγελ και τους κοζάκους ataμάνους το 1918-1920, λόγω έλλειψης πυρομαχικών, τροφίμων, φαρμάκων και γιατρών. Π.χ., σε 100 χιλιάδες στρατό υπήρχαν 33.405 σφαίρες. Αναλογούσε λιγότερο από μία σφαίρα σε τρία όπλα, 10 βλήματα σε κάθε πυροβόλο. Χωρίς φάρμακα και γιατρούς 50 χιλιάδες μαχητές είχαν προσβληθεί από τύφο. Ο χιτλερικός στρατός συντρίφτηκε στο Στολιγκράντ από τον Κόκκινο Στρατό, αφού έμεινε χωρίς ανεφοδιασμό σε πολεμοφόδια και τρόφιμα, και εξαναγκάστηκε να παραδοθεί αφού σκοτώθηκαν ή είχαν πεθάνει τα 2/3 της στρατιάς απ' την πείνα και πάνω από 100 χιλ. πιάστηκαν αιχμάλωτοι μαζί με τον στρατάρχη τους τον Πάουλς.

Το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ, εκτιμώντας την τεράστια σημασία αυτού του προβλήματος και αναμένοντας τις μεγάλες επιχειρήσεις του Κυβερνητικού Στρατού το 1949, αποφάσισε να συγκροτήσει στα τέλη του 1948 αρχές Γενάρη 1949, μονάδες μεταγωγικών και επιμελητείας.

Θα αναφερθώ ειδικά στο ρόλο των μονάδων αυτών στο Βιτσι πριν τις επιχειρήσεις του Αυγούστου 1949 και κατά τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων, επίσης στο Γράμμο. Οι μονάδες αυτές ήταν οι 8η, η 9η, η 10η και η 11η Μεραρχίες του ΔΣΕ, η μονάδα πυροβολικού, σαμποτέρ, οι διαβιβάσεις, η Σχολή αξιωματικών του ΓΑ και άλλες βοηθητικές υπηρεσίες, πολιτικές οργανώσεις και αγροτικοί Σύλλογοι, Συνεταιρισμοί, Τοπική Αυτοδιοίκηση κλπ.

Η οργανωτική συγκρότηση. Στις αρχές του 1949 είχε συγκροτηθεί η Μονάδα Μεταφορών του Γενικού Αρχηγείου. Ηταν ένα μεγάλο τμήμα με δύο τάγματα μεταφορών και διοικητές τους Παντελή Γκέσιο και Αλέκο Σακαλή (Πετρόμπεη), αντισυνταγματάρχες του ΔΣΕ, ένας Λόχος κάρων. Ολη η δύναμη της Μονάδας ήταν περίπου χίλιοι άνδρες και γυναίκες. Διοικητής της μονάδας ο Δήμος Βότσικας,

Ταγματάρχης, πολιτικός επίτροπος του ΔΣΕ, εξαίρετος αγωνιστής, ικανός καθοδηγητής.

Στον όρχο αυτοκινήτων στην αρχή διοικητής ήταν ο αεροπόρος Παναγιώτης Παπαλέξης και πολιτικός Επίτροπος ο Ανδρέας Ζήσης (μπαρμπά-Ανδρέας), παλιός κομμουνιστής με εξορίες και φυλακές. Ηταν άρρωστος, έπασχε από παχυσαρκία.

Εκπαιδευτές και διοίκηση στην Σχολή οδηγών ήταν παλιοί αυτοκινητιστές, ο μπαρμπα Ντάνος και ο Κώστας Κοτσαλής (Κόκκινος).

Διοικητές λόχων ήταν οι Γιώργος Σεραφείμ και Γιώργος Γκιτσάκης (Βαρδάρης), ο Αλέκος Μπίτζιος, ο Πάνος Θεοδώρου, ο Χρήστος Κοτίκας (Μπίλης), ο Λάμπρος Λιώτος και άλλοι. Επικεφαλής στη διμοιρία συνεργείων ήταν ο καλός τεχνίτης Γιάννης Μανακίτσας (αργότερα ο όρχος ονομάστηκε Μοίρα Αυτοκινήτων). Είχε μεγάλη δύναμη. Η Μονάδα Μεταφορών συνέβαλε αποφασιστικά στον εφοδιασμό και την μεταφορά των εφοδίων στα τμήματα που διεξήγαγαν επιχειρήσεις το χειμώνα του 1948-1949, επίσης στη διείσδυση στο Γράμμο, στα τμήματα της 8ης Μεραρχίας και στο Απόσπασμα του Κώστα Παλαιολόγου, της 9ης Μεραρχίας, αργότερα στις επιχειρήσεις στη Νάουσα, την Εδεσσα, τη Φλώρινα κλπ.

Δήμος Βότσικας του Κώστα. Γεν. το 1920 στο Σταυράκι Γιαννίνων. Στην ΟΚΝΕ απ' το 1937. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1942. Πήρε ενεργό μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Διατέλεσε επιμελητής του Αρχηγείου Ηπείρου, Π Επίτροπος της 137 Ταξιαρχίας. Διευθυντής Μονάδας Μεταφορών του ΓΑ και διοικητής της Μονάδας Εφοδιασμού του ΓΑ του ΔΣΕ. Ταγματάρχης Π Επίτροπος του ΔΣΕ. Σημαντική είναι η συγγραφική προσφορά του Δήμου Βότσικα στα θέματα της Εθνικής Αντίστασης και του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας.

Στη μάχη της Φλώρινας στις 12 του Φλεβάρη 1949 τραυματίστηκε ο διοικητής Δήμος Βότσικας. Προβλήματα πολλά. Χειμώνας καιρός. Πάγωναν τα νερά στα ψυγεία των αυτοκινήτων. Οδηγοί νέοι. Απειροι. Στα τέλη του Μάρτη του 1949 το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ στη θέση της Μονάδας μεταφορών συγκροτεί τη Μονάδα Εφοδιασμού Βίτσι του Γενικού Αρχηγείου. Η Μονάδα αυτή είχε δικαιώματα Μεραρχίας. Στη Μονάδα εντάχθηκαν, εκτός από τη Μονάδα Μεταφορών, το τμήμα οπλισμού του Γενικού Αρχηγείου, η επιμελητεία του ΓΑ, η Διλοχία φορτοεκφορτωτών, το τάγμα

Συνεργείων με τους Φλώρο Δούμπλη και Γιώργο Βουλγαράκη, επίσης η Μοίρα Αυτοκινήτων. Διοικητής της Μονάδας παρέμεινε ο Δήμος Βότσικας και πολιτικός Επίτροπος ο Λευτέρης Βουτσάς. Στη Μοίρα Αυτοκινήτων έγιναν ορισμένες αλλαγές. Ο Παναγιώτης Παπαλέξης, διοικητής της Μοίρας, έφυγε για εκπαίδευση σαν αεροπόρος, για το ΓΑ. Ο Ανδρέας Ζήσης τοποθετήθηκε Επίτροπος της Σχολής σοφέρ. Διοικητής της Μοίρας τοποθετήθηκε ένας παλιός αυτοκινητιστής, ο Αλέκος Αδαμίδης, ταγματάρχης αυτοκινήτων του ΔΣΕ, Πολιτικός Επίτροπος ο Αρμάγος Ηλίας (Ζαχαριάς), ταγματάρχης πεζικού του ΔΣΕ, τραυματίας από τις μάχες του Γράμμου, ανάπηρος, κούτσαινε. Στη Μοίρα υπήρχαν ορισμένες γκρίνιες, τοπικιστικές παρέες, μα και ανταρτίστικα φαινόμενα στην πειθαρχία, αλλά ξεπεράστηκαν με την οργανωτική και πολιτική δουλειά της κομματικής οργάνωσης της Μοίρας και των άλλων τμημάτων, με αχτίφ των ΠΕ και γραμματέων για την κομματική δουλειά με τη υπεύθυνο γυναικών Χρυσούλα Σιτοπούλου, τον Γιώργο Μπανιτσιώτη κλπ. Εμπεδώθηκε η συνειδητή πειθαρχία και ο σεβασμός στην στρατιωτική ιεραρχια. Σ' αυτό βοήθησαν και οι

Αρμάγος Ηλίας του Γιάννη. Γεν. το 1924 στην Ελάτη (Τύρνα) Τρικάλων. Στον ΕΛΑΣ απ' το Δεκέμβρη του 1942. Μέλος του ΚΚΕ. Απόφοιτος της Δ' σειράς της Σχολής Αξιωματικών Ρεντίνς του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές του 1946. Διατέλεσε διαδοχικά διμοιρίτης, λοχαγός, Επίτροπος Μοίρας Αυτοκινήτων, Αξιωματικός Επιχειρήσεων της Μονάδας Εφοδιασμού Βίτσι του Γ. Αρχηγείου του ΔΣΕ. Τρείς φορές τραυματίας. Ταγματάρχης πεζικού του ΔΣΕ. Ο Η. Αρμάγος είναι συγγραφέας βιβλίων σε θέματα της Εθν. Αντίστασης και του ΔΣΕ.

αποφάσεις που πάρθηκαν στις συνελεύσεις των λόχων, Σχολή οδηγών, στα Συνεργεία αυτοκινήτων. Βασικό καθήκον έμπαινε, η εξασφάλιση της ζωής των μαχητών και αυτοκινήτων από τους βομβαρδισμούς της εχθρικής αεροπορίας. Με απόφαση των συνελεύσεων των λόχων άρχισε μια εντατική δουλειά για το φτιάξιμο αμπριών για τους μαχητές - τριες και «ρεμίζες» για τα αυτοκίνητα, επίσης για το Συνεργείο, τις αποθήκες με τα καύσιμα και τρόφιμα, τα ανταλλακτικά. Οι μαχητές και μαχήτριες με επικεφαλής τους αξιωματικούς της Μοίρας δούλεψαν με αυταπάρνηση και έτσι έφτιαξαν τα αμπριά, σκάβοντας σε βραχώδες μέρος, σκεπάζοντας τα με κορμιούς δέντρων. Εξασφάλισαν τους μαχητές από την εχθρική αεροπορία που ήταν τακτική επισκέπτρια.

Η μεταφορά εφοδίων στα τμήματα της πρώτης γραμμής, γινόταν με αυτοκίνητα από τις αποθήκες του Γ.Α. που ανήκαν στη Μονάδα εφοδιασμού του ΓΑ στο Βίτσι. Κύρια βάση του εφοδιασμού μας η ΛΔ Αλβανίας. Βοηθούσε η ΕΣΣΔ και οι Λαϊκές Δημοκρατίες της Ευρώπης. Οι δυσκολίες πολλές. Δεν υπήρχαν δρόμοι. Μόνο κεντρικοί - Φλώρινα-Πισωδέρι-Κρυσταλλοπηγή προς Αλβανία και από Καστοριά προς Γαύρο - Κώττα - Βατοχώρι - σύνορα και ο χωματόδρομος προς Πρέσπες μέσω «Πρεβάλι» προς Πύλη-Αφρικα. Χωματόδρομοι, στενοί. Τότε η διοίκηση της Μονάδας έκανε έκκληση στα τμήματά της και έστειλαν μαχητές και μαχήτριες για το τμήμα οδοποιΐας, περίπου 300 άτομα. Με την επίβλεψη αξιωματικών του Μηχανικού υπό τον Θύμιο Ζούλα και άλλων αξιωματικών του ΔΣΕ. Ανοίχτηκαν καινούργιοι δρόμοι, από το χωριό Καρυές προς Σφήκα - Βέρμπα, και από Κρυσταλλοπηγή προς Μαλιμάδη και έγιναν άλλες επισκευές στους στενούς χωματόδρομους. Έτσι καλυτέρεψαν κάπως οι δρόμοι και η μεταφορά με τα αυτοκίνητα διευκολύνθηκε. Υπήρχαν και άλλες δυσκολίες, όπως έλλειψη ανταλλαχτικών. Πάρθηκαν εξαιρετικά μέτρα ασφάλειας από την εχθρική αεροπορία και το πυροβολικό με καμουφλάζ από κλαδιά, τη νύχτα άναβαν μόνο τα μικρά φώτα, βαμμένα με πράσινο χρώμα, να μην τα διακρίνει ο εχθρός από μακριά. Τα αυτοκίνητα παλιά με ελαττωματικά φρένα μετέφεραν εκατοντάδες και χιλιάδες τόννους εφόδια, πυρομαχικά όπλα, τρόφιμα, τραυματίες, μαχητές και πολίτες. Κάτω από αυτές τις αντίξοες συνθήκες οι άνδρες και γυναίκες της Μονάδας και ιδιαίτερα της Μοίρας έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους, χωρίς να λυπηθούν την ίδια τη ζωή τους. Μετέφεραν πυροβόλα στα βουνά, στο Μάλι-Μάδι με μικρά αυτοκίνητα «Ντόιτς» με τον άξιο λοχαγό Γιώργο Σεραφείμ, Αργύρη Απόστολη και Λάμπη Λιώτο. Εικοσιτετράωρα οι οδηγοί δεν κλείνανε μάτι, βρισκόταν πάνω στο τιμόνι, μεταφέρνοντας εφόδια

Ανδρέας Ζήσης (Μπάρμπα Ανδρέας), δεσμώτης της μεταξικής Δικιακτορίας. Δραστήριος Αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης, Επίτροπος λόχου της Μοίρας Αυτοκινήτων της Μονάδας εφοδιασμού του ΓΑ του ΔΣΕ.

Λάμπης Λιώτος, Στέλεχος του ΚΚΕ στην περίοδο της Εθνικής Αντίστασης, Επίτροπος Λόχου της Μοίρας Αυτοκινήτων της Μονάδας εφοδιασμού του ΓΑ του ΔΣΕ.

Γιώργος Γκιτσάκης (Βαρδάρης), διοικητής Λόχου της Μοίρας Αυτοκινήτων της Μονάδας εφοδιασμού του ΓΑ του ΔΣΕ.

στα μαχόμενα τμήματα και ιδίως πυρομαχικα, επίσης τραυματίες.

Γιώργος Σεραφείμ, Διοικητής Λόχου, λοχαγός Αυτοκινήτων. Κατάγονταν απ' τα Γιάννενα.

Οταν γινόταν οι μάχες στα Κουλκουθούρια στις 16 Μάη 1949 και έπρεπε να μεταφερθούν επειγόντως πυρομαχικά στη Μοίρα, βρισκόταν μόνο ένα «Ντόιτς», που μόλις είχε επιστρέψει από αποστολή με οδηγό τον άξιο αγωνιστή Απόστολο Αργύρη από το χωριό Κίττα του Δομοκού. Ηταν στο τιμόνι ένα εικοσιτετράωρο, χωρίς να κλείσει μάτι, όμως, όταν πήρε εντολή την εκπλήρωσε με ακρίβεια χωρίς να φέρει καμιά απολύτως αντίρρηση. Μαζί με τον Αργύρη συνοδηγός ήτανε και ο ΠΕ, ο υποφαινόμενος. Στο σμίξιμο της μέρας με τη νύχτα κατεβαίναμε από το «Πρεβάλι». Ο Αποστόλης λέει στον επίτροπο: «Εχω δυό μέρες σχεδόν να κλείσω μάτι, κουράστηκα. Πάρε λίγο το

τιμόνι να ξεκουραστώ λιγάκι. Έτσι και έγινε. Εκεί που κατεβαίναμε το «Πρεβάλι», συνέβη ένα περιστατικό. Ο Νίκος Ζαχαριάδης, ο Δημήτρης Βλαντάς και ο Γιώργος Βοντίσιος (Γούσιας) πήγαιναν με ένα μαύρο επιβατικό αυτοκίνητο με οδηγό τον Κώστα για τα Κουλκουθούρια που γινότανε μάχες. Βιαζόταν και κορνάριζαν συνεχώς να τους ανοίξουμε δρόμο να περάσουν. Ερχότανε από πίσω μας. Που να βρούμε κατάλληλο μέρος να τους ανοίξουμε δρόμο να προσπεράσουν; Οταν κάπου βρέθηκε κάποιο φαρδύ μέρος σταματήσαμε απότομα το αυτοκίνητο, τους αφήσαμε να περάσουν. Από το μαύρο αυτοκίνητο βγήκαν τρεις άνδρες και ο οδηγός τέσσερις. Ο Ζαχαριάδης μας κάνει την παρατήρηση: «Γιατί δεν μας ανοίξατε δρόμο να περάσουμε, αφού κορνάραμε τόση ώρα;»

Αργύρης Αποστόλης απ' την Μαρκυράχη (Καϊτσα) Φθιώτιδας. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ενάς απ' τα πιο έμπειρα τεχνικά στελέχη της Μοίρας Αυτοκινήτων. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

- Δεν ακούσαμε, συναγωνιστή. Τώρα, που ακούσαμε και βρήκαμε κατάλληλο μέρος, σας ανοίξαμε δρόμο.

- Δεν τα αφήνετε αυτά τα σοφεράδικα;

- Δεν είμαστε σοφεράτζες, είμαστε τραυματίες, μαχητές του ΔΣΕ, που φύγαμε από τα νοσοκομεία με ανοιχτά τραύματα, για να κάνουμε πράξη το κάλεσμα του Κόμματος και του ΓΑ να κερδίσουμε τη νίκη. Δεν μας απάντησε. Μόνο ο Βλαντάς ρώτησε, τι συνέβη; Του εξήγησα την αιτία. Δεν είπαν τίποτα άλλο και φύγανε. Τους γνώριζα και τους τρεις συντρόφους από νωρίτερα. Την άλλη μέρα, το πρωί, με παίρνει τηλέφωνο στην έδρα της Μοίρας ο Πολιτικός Επίτροπος της Μονάδας Εφοδιασμού Βίτσι Λευτέρης Βουτσάς και ζητά να μάθει, ποιός ήτανε οδηγός χθες βράδυ κατά τις 8 η ώρα με ένα «Ντόιτς» στο «Πρεβάλι»; Του απάντησα ότι εγώ. Μου λέει:«Ξέρεις με ποιούς μίλησες;»

- Ναι, με τους Ζαχαριάδη, Βλαντά και Γούσια.

Ο Ζαχαριάδης είχει ζητήσει να μάθει για τον οδηγό. Ο Βουτσάς του απάντησε: «Ηταν ο ΠΕ της Μοίρας.

«Να του δώσετε συγχαρητήρια, είπε, από μένα για την απάντηση, που μας έδωσε». Αυτό έδειχνε την έμμεση αυτοκριτική του Ζαχαριάδη.

Η Μονάδα είχε αναλάβει, εκτός από τις μεταφορές και τον εφοδιασμό, να μεταφέρει στο Βίτσι τη γαλλική αντιπροσωπεία το καλοκαίρι του 1949 με επικεφαλής το μεγάλο φίλο του κινήματός μας και ποιητή Πωλ - Ελυάρ, αλλά και την άμυνα της περιοχής της Πρέσπας από εναέρια επίθεση με αλεξιπτωτιστές. Γι αυτό και γινότανε εντατικές ασκήσεις και μαθήματα αεροάμυνας από τον υπεύθυνο της Μονάδας Ζαχαριά. Τις μέρες των μεγάλων μαχών από τις 9 μέχρι 15 Αυγούστου οι οδηγοί μας έδειξαν άφταστο ηρωϊσμό.

Στις 14 σκοτώθηκε ο οδηγός Μπαρμπαλιάς, όταν το αυτοκίνητό του χτυπήθηκε με ρουκέτα από εχθρικό αεροπλάνο στην Πύλη της Πρέσπας.

Ούτε για μια στιγμή δεν άφησε η Μοίρα χωρίς πυρομαχικά τα μαχόμενα τμήματα, αλλά και κατά την υποχώρηση έσωσε όλα τα αυτοκίνητα, μα και πολύ οπλισμό. Για το ρόλο της Μοίρας αυτοκινήτων στις μάχες του Βίτσι αναφέρεται το εξής στην απόφασή του το ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ στις 20 Αυγούστου 1949: «Οι μεταφορές και ειδικά οι σοφέρ επέδειξαν ηρωϊσμό και προπάντων στις δύσκολες στιγμές».

Το Κόμμα κατέβαλλε μεγάλες προσπάθειες για τον εφοδιασμό του ΔΣΕ και ιδιαίτερα των τμημάτων της Νότιας Ελλάδας. Για τα τμήματα της Βόρειας Ελλάδας, που βρισκόταν στο Γράμμο στο Βίτσι, τη Μουργκάνα, το Καϊμακτσαλάν και το Μπέλες, κοντά στα σύνορα, υπήρχε η δυνατότητα μεταφοράς εφοδίων και με αυτοκίνητα τουλάχιστον, μέχρι τα σύνορα.

Πολύ δύσκολο ήταν το πρόβλημα να εφοδιαστούν τα τμήματα της Νότιας Ελλάδας, Θεσσαλίας, Ρούμελης, Εύβοιας, Τζουμέρκων, Νησιών, Ολύμπου, Πιερείων και ιδιαίτερα της Πελοποννήσου που ήταν μακριά από τον εφοδιασμό του Γενικού Αρχηγείου. Υπήρχαν τρεις τρόποι: 1. Ο πιο πρόσφορος ήταν η μεταφορά με τα ζώα, αλλά για να φτάσουν απ'το Γράμμο στην Θεσσαλία και Ρούμελη έπρεπε να διασχίσουν τα κακοτράχαλα βουνά της Πίνδου, να περάσουν ποτάμια και υποχρεωτικές διαβάσεις που τις φύλαγε ο εχθρός, παγωμένες βουνοπλαγιές και μονοπάτια. Ελειπε κάθε βοήθεια από τον ντόπιο πληθυσμό, διότι δεν υπήρχε, τον είχε μαζέψει με τη βία ο Βαν Φλιτ στα στρατόπεδα των πόλεων. Ελλειψη ζωοτροφών. Δυσκολίες αφάνταστες. Επρεπε να υπάρχει θέληση, θάρρος, υπομονή και πίστη στον αγώνα για μια τέτοια αποστολή για να τη φέρεις σε πέρας. Ολα αυτά δεν έλειπαν από τους μαχητές και μαχήτριες του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας. Επεφταν τα ζώα μέσα στο χιόνι. Οι μαχητές, μισονηστικοί και ξυπόλυτοι να παλεύουν με όλα τα στοιχεία της φύσης και να δίνουν μάχες για να περάσουν τις ενέδρες του

αντιπάλου. Ολα ξεπερνιόντουσαν γιατί είχαν πίστη στον αγώνα και στο Κόμμα τους. Αυτός ο τρόπος απαιτούσε και χρόνο και θυσίες. 2. Ο δεύτερος ήταν με οργανωμένα τμήματα, που ξεκινούσαν από Θεσσαλία, Ολυμπο, Πιέρεια, Ρούμελη κλπ. Αοπλα κατά 80%, έφταναν στο Γράμμο και Καϊμακτσιλάν να εξοπλιστούν, να πάρουν και εφεδρικά, ό,τι μπορούσαν να κουβαλήσουν στην πλάτη, όπλα, πυρομαχικά. Και αυτός ο τρόπος ήταν επικίνδυνος, διότι το τμήμα ήταν σχεδόν άοπλο και αν το έπαιρνε είδηση ο εχθρός πως να τον αντιμετώπιζε;

Θεοχάρης Χάρης του Σιδέρη απ' τους Αμπελόκηπους Καστοριάς. (Φώτο απ' τα δεξιά). ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Δύο φορές τραυματίας. Ανθ/γός του ΔΣΕ επί ανδραγαθία. Τσολακόπολος Μιχάλης του Γιάννη, απ' την Μόλαση Κοζάνης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Δυο φορές τραυματίας. Ανθ/γός του ΔΣΕ.

Νασιόπουλος Κώστας του Θανάση, απ' το Βοτάνι Καστοριάς. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Τραυματίας του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ από το 1947. Με τα τμήματα της 14ης Ταξιαρχίας πήρε μέρος στις μάχες της Εδεσσας-Αριδέας-Νάουσας. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

Μια τέτοια αποστολή πήρε το ανεξάρτητο Θεσσαλικό Τάγμα από την Ανατολική Θεσσαλία, στις αρχές του Γενάρη 1948 για το Καϊμακτσιλάν, με διοίκηση τους Κώστα Κηπουρό (Μολέτσκο), Ταγματάρχη, τον Απόστολο Κουσιάντζα, πολιτικό Επίτροπο, Ταγματάρχη, τον Χρήστο Νικολάου (Κίτσο), υπολοχαγό, επιτελή. Αποτελούνταν από τρεις λόχους, (ο 1ος λόχος από το Πήλιο με τον λοχαγό Ηλία Αρμαγο (Ζαχαριά) και τον Νίκο Βαφειάδη, πολιτικό Επίτροπο, τον 2ο από το Μαυροβούνι με τους Αντώνη Χατζή υπολοχαγό, τον Γ. Ξηρό, πολιτικό Επίτροπο, και τον 3ο λόχο Κισσαβου, με τον Βαγγέλη Μόκα (Τρικαλινό), λοχαγό και πολιτικό Επίτροπο,

Τμήμα ανταρτών του Αρχηγείου Βόϊου - Γιαννούλη την ημέρα συνάντησης με την Βαλκανική Επιτροπή Ερεύνης του ΟΗΕ, στο Καστανόφυτο τον Οκτώβρη του 1946. Ορθιοι απ' τ' αριστερά 1.Μιχαλόπουλος Αναστάσιος απ' το Δισπηλιό Καστοριάς. 2. Νασιόπουλος Στάθης απ' το Βοτάνι Καστοριάς. 3. Καλιόπουλος Παναγιώτης απ' το Βοτάνι Καστοριάς, αξιωματικός του ΔΣΕ, έπεσε στις μάχες του Βίτσι το 1948. 4. Κατσέλας Λάζαρος απ' το Αργος Ορεστικό Καστοριάς. Καπετάνιος Τάγματος του ΕΛΑΣ. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. 5. Παπαλαζάρου Λάζαρος απ' το Σπήλαιο Καστοριάς. 6. Αγνωστος. Καθιστοί αριστερά. Γνώστός είναι μονάχα ο τέταρτος. Αυτός είναι ο Δόλας Λάζαρος απ' το Κωσταράζι Καστοριάς.

Νασιόπουλος Τηλέμαχος του Θανάση, απ' το Βοτάνι Καστοριάς. ΕΠΟΝίτης. Μόλις είχε βγεί απ' τη φυλακή το Γενάρη του 1948, κατατάχθηκε στο ΔΣΕ. Υπηρετούσε στα τμήματα της 14ης Ταξιαρχίας. Στις μάχες του Γράμμου το 1948 τραυματίστηκε.

Σοφία Κωνσταντινίδου- Σπάλα, γεν. το 1926 στην Πτολεμαΐδα. ΕΛΑΣίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Τέσσερις φορές τραυματίας. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Στη μάχη του Μπίκοβικ στις 5/12/48 τραυματίστηκε σοβαρά με αποτέλεσμα να χάσει ολοκληρωτικά το φως της. Αργότερα με στερημένη την όρασή της ασχολήθηκε με συγγραφή βιβλίων. Εγινε μέλος της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών.
Δεξιά φώτο της Σοφίας μετά το δυστύχημα του τραυματισμού της.

Αριστερά: Σπάλας Γιάννης του Αργύρη, Δικηγόρος. Γεν. το 1913 στην Καστοριά. Διατέλεσε στέλεχος της ΠΕ του ΚΚΕ Καστοριάς. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπολ/γός Στρατιωτικής Δικαιοσύνης του ΔΣΕ.
Δεξιά: Κωνσταντινίδης Δημήτρης του Κώστα. Γεν. το 1923 στην Πτολεμαΐδα. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 9/1/47. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Μετά το 1949 με εντολή του Κόμματος παρέμεινε στην Ελλάδα για παράνομη δράση. Σε μια σύγκρουση το 1950 τραυματίστηκε σοβαρά.

τον υπολοχαγό Δημήτρη Πατσιά. Μετά από εικοσαήμερη σχεδόν πορεία το χειμώνα μέσα στα χιόνια και το κρύο, περάσαμε τα χιονισμένα βουνά του Πηλίου του Μαυροβουνίου, τον Κίσσαβο, τον Ολυμπο, τα Πιέρεια, το Βέρμιο, ώσπου φτάσαμε στο Καϊμακτσιλάν, μέσα από τα ποτάμια Πηνειό και Αλιάκμονα, σιδηροδρομικές γραμμές, και οδικές αρτηρίες, που τις φύλαγε ο εχθρός. Ξεκινήσαμε με τρία κιλά ψωμί για όλη την πορεία. Παπούτσια και ρούχα οι περισσότεροι είχαν πολιτικά από το σπίτι τους. Οι γυναίκες μόλις είχαν καταταγεί στο αντάρτικο, απειροπόλεμες. Κι όμως έφτασαν μέχρι το Καϊμακτσιλάν, χωρίς καμιά απώλεια. 3. Ο τρίτος δρόμος ήτανε από τη θάλασσα για την Πελοπόννησο. Πιο επικίνδυνος και πιο δύσκολος και σε μέσα και σε πλήρωμα με καΐκια από την Αλβανία. Παρά τις δυσκολίες το ΓΑ του ΔΣΕ κατέβαλλε προσπάθειες να εφοδιάσει τα τμήματα της 3ης Μεραρχίας στην Πελοπόννησο με καΐκια από την Αλβανία με καπετάνιο τον αγωνιστή Γιώργο Παρίση από το Τρίκερι Βόλου. Διασχίζοντας το Ιόνιο Πέλαγος και κάτω από δύσκολες συνθήκες κατόρθωσε να φτάσει στις ακτές της Πελοποννησου, μεταφέροντας πολεμικά εφόδια. Αυτό έγινε μόνο μια φορά, οι άλλες προσπάθειες απέτυχαν. Η έλλειψη εφοδιασμού ήταν μια από τις κύριες αιτίες που χάθηκαν χιλιάδες ατρόμητοι και ανδρείοι μαχητές, μαχήτριες του ΔΣΕ στην Νότια Ελλάδα.

Παρά τις αφάνταστα τεράστιες και τρομερές δυσκολίες του αγώνα του ΔΣΕ, οι γενναίοι μαχητές, μαχήτριες και αξιωματικοί του ΔΣΕ, οι πρωϊκοί μας παρτιζάνοι πολέμησαν με άφθαστη τόλμη, αυταπάρνηση, αυτοθυσία, υπομονή και καρτερία για ένα φωτεινό μέλλον του λαού μας για μια δίκαιη και ανθηρή σοσιαλιστική κοινωνία, όπου όλοι οι Ελληνες θα είναι ευτυχείς και χαρούμενοι, ελεύθεροι από τα δεσμά του άδικου και αναχρονιστικού καπιταλιστικού καθεστώτος.

Ομάδα καταξιωμένων αγωνιστών του ΔΣΕ απ' το Νομό Κιλκίς (με αλφαβητική σειρά)

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ του Παύλου. Γεν. το 1925 στην Κοκκινιά Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ απ' τον Ιούνη του 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός του ΔΣΕ. Έπεσε σε μάχη στο Βίτσι τον Οκτώβρη του 1948.

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ του Αλεξάνδρου. Γεν. το 1924 στην Κοκκινιά Κιλκίς. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στον ΔΣΕ από τον Ιούνη

Γαβριηλίδης Θεμιστοκλής του Παύλου.

Γαβριηλίδης Σωκράτης του Αλέξανδρου.

του 1946. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και τραυματίστηκε τρεις φορές. Διοικητής λόχου του ΔΣΕ. Πέθανε πολιτικός πρόσφυγας στην Ουγγαρία.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΛΑΖΑΡΟΣ του Αναστάση. Γεν. το 1916. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της

Ιωαννίδης Λάζαρος του Αναστάση.

Κωνσταντινίδου Αναστασία.

Καραμανώλης ή Κρυστάλλης Γιάννης.

Καραμανώλη ή Κρυστάλλη Μαρίκα.

ΣΑΓΑ. Διοικητής Πυροβολαρχίας του ΔΣΕ. Πήρε μέρος στις μάχρες του Γράμμου και του Βίτσι.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ (ΤΑΣΙΑ). Γεννήθηκε το 1927 στο Γερακάρι. Απόφοιτος γυμνασίου. Μέλος της ΟΚΝΕ απ' το 1942. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1943. Γραμματέας του τομεακού Συμβουλίου της ΕΠΟΝ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες στο Γράμμο και το Βίτσι. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στην μάχη του Μπίκοβικ στις 27/12/48.

ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗΣ (ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ) Γιάννης. Γεν. το 1913 στο Μυλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1937. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της Α' σειράς της Σχολής Σαμποτέρ. Λοχαγός μηχανικού (σαμποτέρ) της 6ης Μεραρχίας του ΔΣΕ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και σαμποτάζ. Τραυματίστηκε τρεις φορές.

ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΗ (ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ) ΜΑΡΙΑ του Κυριάκου. Γεν. το 1926 στο Μυλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και τραυματίστηκε 4 φορές. Διοικητής διμοιρίας του ΔΣΕ.

ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΙΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ του Φώτη. Απ' το Ματαξοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Διοικητής διμοιρίας του 13 Συν/τος του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ απ' το Σεπτέμβρη του 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Αναδείχτηκε διαδοχικά σε διοικητή διμοιρίας και λόχου του ΔΣΕ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και τραυματίστηκε 6 φορές.

Σημαιοφορίδης Κυριάκος.

Τσαχουρίδης Δημήτριος του Ισαάκ.

ΤΣΑΧΟΥΡΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Ισαάκ. Γεν. το 1925 στη Θεοδοσία Κιλκίς. ΕΛΑΣίτης Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες στο Γράμμο και στο Βίτσι. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Αλεξάνδρου. Γεν. το 1925 στο Μυλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ από τον Ιούνη του 1946. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες. Διοικητής λόχου του ΔΣΕ. Έπεσε το καλοκαίρι του 1948 στην περιοχή της Δράμας.

Φωτιάδης Δημήτριος του Λευτέρη.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Ελευθερίου. Απ' το Μεταξοχώρι Κιλκίς. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Αναδείχτηκε διαδοχικά σε ομαδάρχη, διμοιρίτη, διοικητή λόχου. Λοχαγός του ΔΣΕ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και τραυματίστηκε 4 φορές.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΚΛΗΜΕΝΤΙΟΣ του Σάββα. Γεν. το 1932 στο Μυλοχώρι Κιλκίς. Στο ΔΣΕ από το 1947. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός, απόφοιτος της Σχολής Σαμποτέρ. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες και σαμποτάζ. Τραυματίστηκε 4 φορές. Πέρασε στις Λαϊκές

Φωτιάδης Βλαδίμιρος του Αλέξανδρου.

Χριστοφορίδης Μύρων του Αχιλλέα.

Δημοκρατίες το 1951.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΒΛΑΔΙΜΗΡΟΣ του Αλεξάνδρου. Γεν. το 1929 στο Μυλοχώρι Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Ανθ/γός της ΣΑΓΑ του πυροβολικού. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες, τρεις φορές τραυματίστηκε. Πέθανε πολ. πρόσφυγας στην Τσεχοσλοβακία.

Φωτιάδης Δημήτριος Αλέξανδρος

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ ΜΥΡΩΝ (ΟΜΗΡΟΣ) του Αχιλλέα. Γεν. το 1928 στο Παλατιανό Κιλκίς, ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τον Αύγουστο του 1946. Πήρε μέρος σε πάρα πολλές μάχες στην περιοχή Νιγρίτας, Κιλκίς, Πάϊκου, Καϊμακτσιλάν, Συνιάτσικο και σε όλες τις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι. Αναδείχτηκε διαδοχικά σε σκοπευτή οπλοπολυβόλου, ομαδάρχη, διμοιρίτη και μετά την αποφοίτησή του απ' τη Β' σειρά της ΣΑΓΑ, διοικητής λόχου και διλοχίας. Λοχαγός πεζικού του ΔΣΕ. Τραυματίστηκε τρεις φορές. Ιδιαίτερα διακρίθηκε με τη Διλοχία του στις μάχες Σλίμνιτσας, Φλάμπουρο στις 27/8/1949.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ του Θεοδώρου. Γεν. το 1927 στο Ελληνικό Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ από τον Ιούλη του 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στο Ταμπούρι Φούρκας του Γράμμου στις 7/1/49. Λοχαγός τιμημένος νεκρός.

Χριστοφορίδης Κυριάκος του Θεοδώρου.

Συνάντηση με την αδελφή μου Ελένη στην πρώτη γραμμή του μετώπου.

20 Γενάρη. Εμαθα ότι η αδερφή μου Ελένη βρίσκεται στο μέτωπο του Βίτσι, κάπου κοντά στο Μακροχώρι. Πήρα άδεια απ' τον Βρατσάνο και πήγα να την ανταμώσω.

Με την επίσκεψή μου αυτή έλπιζα να πληροφορηθώ για την τύχη και των άλλων 4 αδερφών μας που υπηρετούσαν στο ΔΣΕ. Δεν υπήρχε ανάγκη να ρωτήσω κάποιον άλλον να μου πεί πως θα πάω, μιας και για μένα τα μέρη του Βίτσι ήταν αρκετά καλά γνωστά. Γι' αυτό μόνος μου κανόνισα να πάω από το πιο κοντινό δρομολόγιο. Μετά απ' το Μακροχώρι, βαδίζοντας μέσα στο χιόνι, προχωρώ προς τα πάνω, προς τα υψώματα. Περνώ δίπλα από ένα μικρό ερημικό εκκλησάκι, φτάνω και μπαίνω στην αμυντική διάταξη των ανταρτών. Ρωτώντας, μου δείξανε που μπορεί περίπου να την βρώ.

Ένας αντάρτης που την γνώριζε την φωνάζει στ' όνομά της από μακριά ότι κάποιος ψάχνει να την βρει. Βγήκε ντυμένη με τη χλαίνη από κάποιο αμπρί και τράβηξε ίσια προς το μέρος μου. Την γνώρισα αμέσως από μακριά. Σε λίγο με γνώρισε κι αυτή. Ξαφνιάστηκε. Της φάνηκε κυριολεκτικά ότι έπεσα απ' τον ουρανό. Και φανερά χαρούμενη βγάζει μια δυνατή φωνή: «Είναι ο αδερφός μου Μήτσος!» Τρέχει ίσια και με αγκαλιάζει, με φιλάει. Για κάμποση ώρα δεν θέλει να μ' αφήσει. Η χαρά και των δύο αδελφών, από μια τέτοια απρόοπτη συνάντηση, ύστερα από έναν μακρόχρονο χωρισμό και μάλιστα όταν και οι δυό βρισκόμασταν στην πρώτη γραμμή του μετώπου ήταν μια αμοιβαία απέραντη χαρά. Μπροστά μου η μικρότερη αδερφή μου Ελένη. Την κοιτάζω αχόρταγα. Χαίρομαι και την θαυμάζω. Οι αλλαγές που αντικρύζω στην εμφάνισή της ήταν

σημαντικές. Σαν να μην έμοιαζε πουθενά, μα πουθενά στο μπόϊ, στο μαχητικό ατσάλωμα σε σύγκριση με εκείνη την 16χρονη αδερφή μου που πριν από 2,5 περίπου χρόνια, άοπλη και ντυμένη στα πολιτικά, πήρε εθελοντικά το δρόμο του βουνού, ξεκινώντας απ' την μακρινή Δρανίστα. Τώρα έχω μπροστά μου μια πραγματική αντάρτισσα-κοπέλα, που της ταιριάζει ολότελα αυτός ο τίτλος. Με κανονικό μπόι, ντυμένη στο χακί. Με δίκωχο, άρβυλα. Κρατούσε αυτόματο στο χέρι. Πολλές και απίστευτες οι καλές και ευχάριστες εντυπώσεις, που δεν σταματούν μέχρι εδώ. Είναι ακόμα πιο πολλά τα νέα που μαθαίνω απ' την ίδια, όπως ότι για τις επανειλημμένες πολεμικές διακρίσεις στις μάχες είχε προαχθεί σε λοχία του ΔΣΕ. Και τώρα ήταν διοικητής μιας μικτής ομάδας εδώ στην πρώτη γραμμή του μετώπου. Σ' αυτήν τη συνάντηση είχαμε να πούμε πολλά. Αρχίσαμε πρώτα απ' τα οικογενειακά. Απ' την αδελφούλα μου πληροφορήθηκε ότι τ' άλλα δυό αδέρφια μας Πέτρος και Γιώργος βρίσκονται τραυματίες στα νοσοκομεία της Αλβανίας, ενώ η Βούλα υπηρετούσε σαν νοσοκόμα στο αναρρωτήριο της 10ης Μεραρχίας, που βρίσκονταν κάπου στο δάσος έξω απ' το χωριό Ανταρτικό. Τις είπα ότι πήρα γράμμα απ' τον πατέρα μας. Δεν ήθελε να το πιστέψει, πως μπορούσε να φτάσει γράμμα απ' τη στρατοκρατούμενη Θεσσαλία. 'Οταν της το έδωσα γνώρισε αμέσως το χαρακτήρα της γραφής του και φανερά συγκινημένη αρχίζει με πάθος να το διαβάζει.

Και να τώρα, όπως ήταν αφοσιωμένη στο να διαβάζει με λαχτάρα και πόνο το γράμμα, τη βλέπω να βάζει συχνά το χέρι στην τσέπη, να βγάζει το μαντήλι και να σκουπίζει τα δάκρυα που έτρεχαν βρύση απ' τα μάτια της, ώσπου άρχισε να κλαίει με αναφυλλητό. Αναγκάστηκα να παρέμβω. Να τη διασκεδάσω. Να της υπενθυμίσω ότι στις παρτιζάνες δεν ταιριάζουν τα δάκρυα. Σταματάει για λίγο το διάβασμα και με βουρκωμένα τα μάτια γυρίζει και μου λέει χαρακτηριστικά: «Εδώ είναι άλλο πράγμα, δεν μπορείς να κάνεις αλλιώς». Μόλις μαθεύτηκε ο δικός μου ερχομός, δεν άργησαν να μαζευτούν γύρω μας σχεδόν όλοι οι μαχητές της ομάδας για να με δούν, να με γνωρίσουν. Με χαιρετουν ο καθένας ξεχωριστά διά χειραψίας. Μα και να βάζουν στην Ελένη σχεδόν όλοι το ίδιο ερώτημα: «Ποιός αδερφός είναι αυτός, ο Πέτρος, ο Μήτσος, ο Γιώργος;» Αυτό σήμαινε ότι όλοι τους γνώριζαν τα πάντα για τα μέλη της οικογένειάς μας, ακόμα και τα μικρά τους ονόματα. Γι' αυτό μόλις η αδερφή τους εξήγησε ότι αυτός είναι ο Μήτσος, από όλους ακούστηκε με μια φωνή: «Δηλαδή, αυτός είναι ο λοχαγός σαμποτέρ!» 'Οταν ήρθε η ώρα του φαγητού μου βγάλανε και μένα ξεχωριστή μερίδα. Εκεί μαζί γευματίσαμε κουβεντιάζοντας και απαντώντας σε

ερωτήσεις που μου έβαζαν συχνά. Αργότερα η αδερφή μου πρότεινε να πάμε πιο πάνω να μου δείξει την αμυντική διάταξη του αντιπάλου. Προχωρώντας προσεκτικά, σταματάμε σε ένα σχετικά απυρόβλητο μέρος απ' τα όπλα ευθείας τροχιάς του αντιπάλου. Από δω φαίνονται αρκετά καλά τα οχυρά της πρώτης γραμμής της εχθρικής διάταξης. Η απόσταση που μας χώριζε είναι γύρω στα 400-500 μ. Με γυμνό μάτι μπορούσες να διακρίνεις και τις πιό μικρές λεπτομέρειες. Και απ' τις δυό μεριές την ημέρα απαγορεύονταν αυστηρά οι κινήσεις. Ο βαρύς χειμώνας του Βορρά συνεχίζει να δείχνει παντού τα δόντια του. Έπεφτε ένα σιγανό αλλά ψυχρό χιονάκι. Το μέρος ήταν σκεπασμένο από μια ασθενή ομίχλη. Δεν ακούγονται ανταλλαγές πυρών, εκρήξεις, οβίδων, αλλά και λόγω της κακοκαιρίας δεν γίνονται και αεροπορικές επιδρομές. Από μια πρώτη άποψη κι απ' τη συζήτηση που έκανα με την αδερφή φάνηκε πόσο αδύνατη ήταν η αμυντική θωράκιση της πρώτης γραμμής στο μέτωπο των ανταρτών στο Βίτσι. Γενική είναι η διαπίστωση ότι υπήρχε μεγάλη ανεπάρκεια δυνάμεων, κάτι που παρατηρούνταν σε όλους τους τομείς των πολεμικών δραστηριοτήτων όλων των τμημάτων του ΔΣΕ στο μέτωπο του Βίτσι. Αυτό εξηγούνταν ακόμα απ' το γεγονός ότι στα τέλη του 1948, αρχές 1949 το Γενικό Αρχηγείο αποφάσισε να απαγκιστρώσει απ' την πρώτη γραμμή του μετώπου μεγάλο μέρος των πιό αξιόμαχων δυνάμεων με σκοπό την ανακατάληψη του ορεινού όγκου του Γράμμου, αλλά και για την χρησιμοποίησή τους για τη διεξαγωγή μεγάλων επιθετικών ενεργειών για την κατάληψη αστικών κέντρων, όπως ήταν η Έδεσσα, η Αριδαία, η Νάουσα κι αργότερα και η Φλώρινα. Αρκετά χαρακτηριστική από αυτήν την άποψη ήταν η ισχνή εικόνα που παρουσίαζαν τα λεγόμενα τάγματα θέσεων, δηλαδή εκείνοι οι αντάρτικοι σχηματισμοί που τους είχε ανατεθεί το καθήκον να αντιμετωπίσουν τον αντίπαλο με τη μορφή της στατικής μετωπικής αντιπαράθεσης σε περίπτωση εχθρικής επίθεσης από τον ασύγκριτα υπέρτερο, άρτια εξοπλισμένο Κυβ. Στρατό. Τα τάγματα θέσεων ήταν ένα είδος ελαττωματικοί σχηματισμοί τόσο από άποψη αριθμητικής δύναμης και εξοπλισμού όσο και από άποψη φυσικών ικανοτήτων, μιας και στην καταπληκτική τους πλειοψηφία αποτελούνταν από ανάπηρους συναγωνιστές μας με πολύ περιορισμένες φυσικές ικανότητες λόγω των δυσκολιών που συναντούσαν στην μετακίνησή τους, αλλά και λόγω του ότι στερούνταν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν κατάλληλα τα όπλα. Δίπλα σ' αυτά θα πρέπει να προστεθεί ότι αυτοί οι σχηματισμοί ήταν σε μεγάλο βαθμό πλαισιωμένοι από έναν σημαντικό αριθμό νεοεπιστρατευμένων ακάπνιστων μαχητών. Ανάμεσά τους και αιχμάλωτοι φαντάροι. Τα

γνώμη ότι καμιά φορά στο παρελθόν δεν ήταν τόσο ασθενής η πρώτη γραμμή της μετωπικής αντιπαράθεσης των ανταρτών.

Εδώ η αδερφή μου Ελένη μου είπε επίσης: «Οι παραπάνω διοικητές μας γνωρίζουν πολύ καλά πόσο ζοφερά είναι τα πράγματα στον τομέα της ομάδας μας. Ωστόσο από έλλειψη επαρκών δυνάμεων παρά τη θέλησή τους, είναι αδύνατο να μας προσφέρουν κάποια ουσιαστική βοήθεια. Εξάλλου, παρόμοια ήταν η κατάσταση και στις άλλες ομάδες του μετώπου. Εκείνο που ακούγαμε στην κάθε συνάντηση ήταν να μας υπενθυμίζουν ότι να επαγρυπνούμε τη νύχτα. Να προσέχουμε να μη μας αιφνιδιάσει ο αντίπαλος. Για μας τους ομαδάρχες ο ερχομός της νύχτας ήταν στιγμές δύσκολες και βασανιστικές. Όλα έπεφταν πάνω σε μας. Η έκταση των δυσχερειών που αντιμετώπιζε η ομάδα μου θα φανεί πιό παραστατικά εάν παρθεί υπόψη το γεγονός ότι μονάχα στα 4 απ' τα 8 μέλη της ομάδας μπορούσα να έχω πλήρη εμπιστοσύνη, ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και ο σκοπευτής του οπλοπολυβόλου Βαγγέλης που κατάγονταν απ' το Μπούφι της Φλώρινας. Αυτοί οι 4 λεβέντες παρόλο που όλοι τους είχαν σημαντικά και πολλά σακατιλίκια από τραύματα δεν τα βάζαν κάτω σε τίποτε. Με βοηθούσαν στα πάντα. Σ' αυτούς βρίσκω κατανόηση και συμπαράσταση, ιδιαίτερα όταν τα πράγματα είναι στριμωγμένα και ανάποδα. Όταν οι ανάγκες το απαιτούν, δέχονται εθελοντικά να φυλάγουν τη βραδιά και δεύτερη βάρδια σκοπιά. Σ' ότι αφορά τα άλλα 3 μέλη της ομάδας μου που αποτελούνται από δύο ακόμνιστες νεοεπιστρατευμένες κοπέλες και έναν φαντάρο αιχμάλωτο ήταν επόμενο, παίρνοντας υπόψη την προέλευσή τους, το παρελθόν τους, αλλά και την έλλειψη πολεμικής δοκιμασίας να μην μπορώ να έχω πλήρη εμπιστοσύνη και σιγουριά για σημαντική πολεμική απόδοση, ιδιαίτερα σε κρίσιμες καταστάσεις. Γι' αυτό στις περιπτώσεις που αυτοί οι συναγωνιστές μας τυχαίναν να πάνε να φυλάξουν σκοπιά, ιδιαίτερα σε δυσχερείς καιρικές συνθήκες μέσα στο χιόνι, με παγωνιές και δυνατές χιονοθύελλες, ο νους μου δεν φεύγει απ' αυτούς. Και για την αποφυγή απρόβλεπτων δυσάρεστων περιστατικών συνήθως αναγκάζομαι ή να βρίσκομαι δίπλα τους, ή να στέλνω κάποιον άλλο μαζί τους. Όλες αυτές τις υποψίες τις κρατώ μέσα μου χωρίς να τις εκδηλώνω. Η συμπεριφορά μας απέναντι σ' αυτούς τους συναγωνιστές μας είναι άψογη, πραγματικά συντροφική. Προσπαθούμε να τους βοηθούμε στην προσαρμογή να αντέχουν στις δυσκολίες. Τους ενθαρρύνουμε με συντροφικό τρόπο. Γι' αυτό αυτές τις νύχτες σπάνια κλείνω μάτι.

Έχει η μικρή ομάδα μας και τα καλά της που έγινε δυνατό να τα πετύχουμε με την από κοινού προσπάθεια όλων μας. Η πίστη στα

ιδανικά του αγώνα που διεξάγουμε ήταν και το βασικό ηθικό κίνητρο που μας ενέπνεε και μας επέτρεψε να διαμορφωθεί στην ομάδα μας ένα υγειές και γερό συντροφικό περιβάλλον. Να υπάρχει μεταξύ μας μια στενή ψυχική σύνδεση. Να δημιουργηθούν ανάμεσά μας οι πιό καλές φιλικές ανθρώπινες σχέσεις. Όλα αυτά μαζί μας έκαναν όχι μονάχα να ξεχνούμε εκείνες τις αγωνιώδεις στιγμές, τις εντατικές και ανησυχητικές ώρες της νύχτας, αλλά και μας επέτρεπαν να ξεπερνούμε τις καθημερινές δυσκολίες και ελλείψεις της στρατιωτικής ζωής. Να δημιουργούμε μια μαχητική και αισιόδοξη ατμόσφαιρα. Να αντλούμε θάρρος από το δίκιο μας για να συνεχίσουμε και παραπέρα τον πόλεμο με το ίδιο πάθος και πεποίθηση. Εξίσου σημαντικό για την σύσφιξη των συντροφικών σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της ομάδας μας ήταν ο τρόπος και η συμπεριφορά όλων μας στις ώρες της ανάπαυλας. Με ένα αίσθημα αλληλοσεβασμού και αλληλοκατανόησης συζητούσαμε φιλικά όλοι μαζί για τα πάντα. Καλαμπουρίζαμε. Λέγαμε παλιές ιστορίες για την ατομική και οικογενειακή ζωή μας. Ανθρώπινα περιστατικά απ' τη ζωή των χωριών, αστεία, ανέκδοτα, παραμύθια. Και πάνω απ' όλα συχνά το ρίχναμε στο τραγούδι».

Τις απογευματινές ώρες η χιονόπτωση σταμάτησε. Η ομίχλη υποχώρησε. Η οροσειρά Βίτσι - Βαψιώρι - Κούλα Πλατύ - Κουλκουθούρια - Πισωδέρι που είναι και η βασική γραμμή του μετώπου των δύο αντιπάλων είναι σκεπασμένη με πυκνό χιόνι.

Ετοιμάστηκα να φύγω. Και να τώρα αυτήν τη στιγμή ακούστηκαν μερικές ξεχωριστές ομοβροντιές από εχθρικές πυροβολαρχίες που ήταν εγκαταστημένες κοντά στον τομέα της Φλώρινας, ενώ στη συνέχεια είδαμε να σκάζουν σποραδικά οβίδες σε διάφορα σημεία της αντάρτικης διάταξης. Αμέσως δόθηκε εντολή και μπήκαμε μέσα σε ένα αμπρί. 3-4 βλήματα έπεσαν αρκετά κοντά μας. Αυτό το περιστατικό των εκρήξεων έμοιαζε σαν να ήταν ειδική παραγγελία για μένα να αισθανθώ ότι βρίσκομαι στην πρώτη γραμμή του μετώπου.

Μόλις φάνηκε ότι η ένταση των εκρήξεων των εχθρικών βλημάτων άρχισε να κοπάζει, ξεκίνησα να φύγω. Χαιρέτησα διά χειραψίας όλα τα παιδιά της ομάδας. Όλοι τους μου ευχήθηκαν ώρα καλή και μου είπαν να τους ξαναεπισκεφθώ. Αν και η σημερινή συνάντηση με την αδερφή μου ήταν και για τους δυό μας μια μεγάλη χαρά, ωστόσο αυτή δεν μπορούσε να διαρκέσει πολύ. Οι ανάγκες του αγώνα μας υποχρέωναν να βρεθεί ο καθένας μας στην θέση του για να συνεχίσει το δρόμο της τιμής και της θυσίας που επιλέξαμε. Η αδερφή με ξεπροβοδίζει για λίγο πιό κάτω. Βαδίζαμε μέσα στο χιόνι. Όσο πλησίαζε η ώρα του αποχαιρετισμού μας τόσο πιό πολλές

σκέψεις έρχονται και φορτώνουν το μυαλό μας, αλλά και τα κρυφά ερωτηματικά δεν είναι λίγα. Ανάμεσα σ' όλους αυτούς τους ενδόμυχους συλλογισμούς δέσποζε το αναπάντητο ερώτημα θα έχουμε άραγες άλλη φορά τη δυνατότητα να ξανασμίξουμε και να νιώσουμε πάλι την αδελφική αγάπη ή μήπως ο σημερινός αποχαιρετισμός είναι και ο τελευταίος ζωντανός ξεχωρισμός. Αυτές οι ανησυχίες ήταν και βάσιμες και υπαρκτές. Πέντε αδέρφια αντάρτες σκορπισμένοι στα πέρατα της Ελλάδας πολεμούσαμε με το όπλο στο χέρι στην πρώτη γραμμή της φωτιάς του πολέμου. 'Ολοι μας ήδη έχουμε από δυό και τρεις φορές «παρασημοφορηθεί» με το καυτό σίδερο, με το οποίο απλόχερα ο αιμοχαρής Πρόεδρος των ΗΠΑ Τρούμαν εφοδίαζε τον μοναρχοφασιστικό στρατό. Σ' αυτές τις περιπτώσεις και να θέλεις ακόμα δεν μπορείς να απαλλαχτείς από παρόμοιες ανησυχίες για την τύχη και το μέλλον των άλλων αδερφών. 'Οσο προχωρούσαμε πιό πέρα οι κουβέντες μεταξύ μας γίνονται πιό αραιές, φανερά επηρεασμένοι απ' τους παραπάνω προβληματισμούς. Δώσαμε τα χέρια να αποχαιρετηθούμε. Αυτά όμως δε θέλουν να ξεχωρίσουν, επιμένουν να κρατιούνται γερά μαζί. Είναι αισθητή και στους δυό μας η συμπεριφορά των χεριών μας. Κοιτιόμαστε ακόμα μια φορά στα μάτια. Σε μια τέτοια στιγμή η αδερφή μου βρήκε τη δύναμη και την τόλμη να πει πια ανοιχτά την κρυφή μέχρι τώρα ενδόμυχη σκέψη της: «'Ελα, αδερφέ Μήτσιο, να σε φιλήσω ακόμα μια φορά, ποιός ξέρει ίσως να είναι σήμερα η τελευταία φορά που βλεπόμαστε». Με σφιχτοαγκαλιάζει, με φιλάει, δε θέλει να μ' αφήσει. Σ' αυτές τις στιγμές τα μάτια δεν μπορούν να μη βουρκώνουν, να μην τρέχουν δάκρυα. Φεύγοντας εγώ τώρα προς τα κάτω, συνέχιζε να με χαιρετάει κουνώντας τα χέρια ώσπου χάθηκε μέσα στο δάσος. Η πίστη και η αφοσίωση στα ιδανικά του αγώνα, στο ιερό δίκιο μας έκαναν τους μαχητές του ΔΣΕ να υπερνικούν και τα πιό σφοδρά συναισθήματα των συγγενικών δεσμών και της απέραντης ανθρωπιάς.

Περνώντας μέσα απ' το Μακροχώρι η ομίχλη είχε ήδη σκορπίσει. 'Ετσι μου δόθηκε η δυνατότητα να δώ σε όλη την έκταση τις καταστροφές που υπέστη αυτό το ακριτικό χωριό απ' τους συνεχείς βομβαρδισμούς του πυροβολικού και της εχθρικής αεροπορίας. Τα πάντα είναι γκρεμισμένα. Σπάνια να δεις όρθιο σπίτι. Παντού βλέπεις γκρεμισμένους τοίχους, σωρούς από πέτρες. 'Ηταν ένα συγκλονιστικό φαινόμενο που θα μπορούσε να το συγκρίνει κανείς, ξεφυλλίζοντας τις σελίδες της αρχαίας ιστορίας μ' εκείνο που παρουσίαζε η καταστραμμένη ολοσχερώς απ' τους Ρωμαίους κατακτητές Καρχιδώνα στην Αφρική.

21 Γενάρη. Αυτές τις μέρες ήρθε απ' το εξωτερικό μια πολυμελής αντιπροσωπεία. Σ' αυτή συμμετείχαν απεσταλμένοι εκπρόσωποι του Παγκόσμιου δημοκρατικού και προοδευτικού κινήματος από διάφορες χώρες της Ευρώπης που συμπαθούσαν τον αγώνα του ΔΣΕ. Στο χωριό Μηλιώνα της Πρέσπας ορίστηκε να πραγματοποιηθεί μαζί τους συνάντηση με αντιπροσωπείες από διάφορα τμήματα του ΔΣΕ. Στη διοίκηση μηχανικού ήρθε πρόσκληση να εκπροσωπηθούν σ' αυτή και οι σαμποταριστές. Ο Αντώνης Βρατσάνος ανέθεσε σε μένα να είμαι επικεφαλής αυτής της αντιπροσωπείας. Ταυτόχρονα μου υπόδειξε να επιλέξω για τη συμμετοχή σ' αυτή άλλους έξι άνδρες από τους πιό καταξιωμένους σαμποταριστές. Προτιμήθηκαν οι καλύτεροι ανάμεσα στους καλύτερους μπουρλοτιέρηδες που διακρίθηκαν στον πόλεμο. Αυτοί ήταν: οι Χρυσ. Βλαχάκης, Στερ. Γκέτσος, Δημ. Μιχαλόπουλος, Γιωρ. Τσουλοχρήστος, Γιάννης Καστανάς, Λαζ. Κατσιμάνης. Σε λίγο παρουσιαστήκαμε στο διοικητή, ο οποίος ανάμεσα στ' άλλα μας είπε ότι η εμφάνιση των σαμποταριστών θα πρέπει να είναι η καλύτερη και πιό εντυπωσιακή απ' όλες τις άλλες αντιπροσωπείες. Να αποτελέσει μια εξαιρετική εμφάνιση που θα αντικαθρεφτίζει όσο το δυνατό πολύπλευρα τη μορφή, τον εξοπλισμό, τη δράση και την επαναστατική μαχητικότητα των σαμποταριστιών σχηματισμών. Ο Αντ. Βρατσάνος διακρινόταν πάντα για την ικανότητά του να δημιουργεί πρωτοφανείς εκπλήξεις. Και πράγματι κι αυτήν τη φορά σοφίστηκε μια τέτοια υπέροχη εμφάνισή μας σ' αυτή την εκδήλωση, που προκάλεσε τις καλύτερες εντυπώσεις. Είχε νυχτώσει όταν φτάσαμε στη Μηλιώνα. Ο χώρος εδώ είναι αρκετά καλά διαμορφωμένος γι' αυτή την εκδήλωση. Υπήρχαν εγκαταστάσεις με υπαίθρια εξέδρα, με σκηνή, φωταγώγηση, μεγάφωνα, φωτορεπόρτερ. Η σειρά που μας δόθηκε για να εμφανιστούμε στη σκηνή ήταν ανάμεσα στις 3-4 πρώτες αντιπροσωπείες. Οι άλλες αντιπροσωπείες εμφανίζονταν στη σκηνή με κάποιο ομαδικό τραγούδι, κάποιο ποίημα, ή απλώς με έναν απλό χαιρετισμό. Και να τώρα το μεγάφωνο ανακοινώνει ότι εκ μέρους των θρυλικών μπουρλοτιέρηδων του Βρατσάνου θα απευθύνει χαιρετισμό ο λοχαγός σαμποτέρ του ΔΣΕ Μήτσος Κατσής.

Ξέσπασαν φλογερά παρατεταμένα χειροκροτήματα. Ο χαιρετισμός ήταν σύντομος, αλλά μαχητικός και αισιόδοξος, όπως συνηθίζονταν τότε. Μετά το κλείσιμο της αυλαίας ακόμα μια φορά επαναλαμβάνονται τα ζωηρά χειροκροτήματα. Εκείνο που κυριολεκτικά έκλεψε την παράσταση ήταν το δεύτερο μέρος της εκδήλωσης.

Ανοίγει η αυλαία. Εφτά μαχητές του ΔΣΕ ντυμένοι άψογα στα στρατιωτικά. Στέκονται όρθιοι στη σκηνή με ωραίο στρατιωτικό παράστημα.

Το ακροατήριο τους χειροκροτεί με θερμό ενθουσιασμό και βαθιά συγκίνηση.

Ο διοικητής τους στέκεται στο κέντρο με εξάρτυση, πιστόλι. Κρατάει κι αυτός στο χέρι αυτόματο στάγιερ. Οι δυό μαχητές που έχουν πάρει θέση δεξιά κι αριστερά απ' το διοικητή κρατάει ο καθένας στους ώμους σε στάση εκτόξευσης από ένα πάντζερ. Οι άλλοι δύο μαχητές πιό πέρα κρατούν στα χέρια από ένα οπλοπολυβόλο ΜΠΡΕΝΤ κρεμασμένο απ' το λαιμό με τη λουρίδα. Όρθιοι κι αυτοί σε στάση διεξαγωγής μάχης, ενώ στο στήθος φέρουν σταυρωτές αρμάθες με σφαίρες. Δυό άλλοι μαχητές του ακριανού ζευγαριού κρατούσαν ο καθένας από ένα αυτόματο στάγιερ. Έχουν το ένα πόδι πιό μπροστά, παριστάνοντας ότι βρίσκονται σε στάση διεξαγωγής επιθετικής μάχης. Το δυνατό φως των προβολέων κάνουν πιό εντυπωσιακό το θέαμα και η εξαιρετική εμφάνισή μας στη σκηνή κάνει να ξεσπάνε παταγώδη χειροκροτήματα. Οι φακοί των φωτογραφικών μηχανών δουλεύουν ακούραστα. Και να, βροντάει το λεβέντικο επαναστατικό τραγούδι των σαμποταριστών:

«Για τους σαμποταριστές μας δεν υπάρχουνε φραγμοί.
Το φανέρωσαν στη μάχη, στα γεφύρια, στη γραμμή.
Τα χέρια κάτω από τη γη, τη γη την πατρικιά!
Εκδίκηση στον κάθε εχθρό, εκδίκηση, φωτιά, φωτιά!...»

Αυτό το τραγούδι προκαλεί πανζουρλισμό επαναστατικής έξαρσης και αγωνιστικής χαράς. Σιέται ο χώρος από τα ενθουσιώδη και βροντερά χειροκροτήματα. Όλοι μας νιώθουμε απέραντη περηφάνεια και ικανοποίηση από ένα τέτοιο πραγματικό αποθέωμα. Μετά το τέλος της εκδήλωσης μας κάλεσαν και μας φωτογράφησαν όλους μαζί και μάλιστα στη στάση που είχαμε εμφανιστεί στη σκηνή. Μας υποσχέθηκαν επίσης να μας στείλουν φωτογραφίες απ' την εμφάνισή μας στη διεύθυνση μηχανικού. Τις περιμέναμε κι εμείς. Ωστόσο τέτοιες φωτογραφίες δεν στάλθηκαν. Αρκετές φορές μου έλαχε να φωτογραφηθώ τόσο άμεσα στο μέτωπο, άλλο τόσο και σε παρόμοιες ομαδικές εκδηλώσεις στον ελεύθερο χώρο του Βίτσι. Ωστόσο σχεδόν καμιά φορά δεν έγινε δυνατό να φτάσουν στα χέρια μας, αλλά ούτε και να δημοσιευτούν σε κάποια εφημερίδα μας ή περιοδικό τέτοιες φωτογραφίες. Είναι εύλογο το ερώτημα, αλλά ακόμα και η απορία: Τι απέγιναν τελικά αυτές οι φωτογραφίες;

26 Γενάρη. Πληροφορήθηκα ότι η αδερφή μου Βούλα, που υπηρετούσε σαν νοσοκόμα στο αναρρωτήριο της 10ης Μεραρχίας, βρίσκεται κοντά στο χωριό Ανταρτικό. Ξεκίνησα να πάω να τη δω. Ακολουθώ το δρομολόγιο Περβάλι - Κώττα - Τρίγωνο. Περνώ το Ανταρτικό, παίρνω τον ανήφορο και βαδίζοντας μέσα στο δάσος με κάτι πυκνές οξυές έφτασα στον προορισμό μου. Η αδερφή μου Βούλα που είχε μάθει ότι βρισκόμουν σαν τραυματίας στη Γιουγκοσλαβία, ήταν επόμενο να ξαφνιαστεί κυριολεκτικά όταν έτσι απρόοπτα εμφανίστηκα μπροστά της. Γι' αυτό όταν με αντίκρυσε με κοιτούσε και δεν πίστευε στα μάτια της. 'Οταν τελικά βεβαιώθηκε πέταξε απ' τη χαρά της. Τα παρατάει όλα και τρέχει ίσα να με ανταμώσει. Με αγκαλιάζει, με φιλάει. Αρχίζει να με ρωτάει για τον τραυματισμό μου, για τα πάντα. Μόλις μαθεύτηκε ο ερχομός μου εδώ, αρκετοί απ' το προσωπικό του νοσοκομείου και γνωστοί της Βούλας ήρθαν να με δουν, να με γνωρίσουν, να με χαιρετίσουν, ανάμεσά τους και η κοντινή φίλη της, η Παναγιώτα Αναστασίου. Εδώ η αδερφή μου ακούει συχνά ευχές, ερωτήσεις όπως: «Καλώς τον δέχτηκες! Ποιός αδερφός σου είναι αυτός κλπ.». 'Οσο εγκάρδια και ευχάριστη κι αν ήταν αυτή η συνάντηση στην αρχή, τόσο πιό πολύ πλημμυρίζει τις καρδιές μας με καυτό πόνο και απέραντη λύπη τις απογευματινές ώρες, όταν ήρθε η στιγή του αποχαιρετισμού μας. Ποτάμι τα δάκρυα απ' τα μάτια της μεγάλης αδελφής μου, που είναι πολύ συναισθηματική και πιο πονετικιά απ' τη μικρότερη αδερφούλα μας Ελένη. Τρέχουν ασταμάτητα με την ίδια ένταση. Δεν μπορούσα να μείνω κι εγώ ασυγκίνητος. Βούρκωσαν και τα δικά μου μάτια. Από το κλάμα με το ζόρι μπόρεσε να πει τα τελευταία δακρύβρεχτα λόγια: «Μήτσο μου, ώρα καλή και καλή αντάμωση!»

27-31 Γενάρη. Στο χωριό Οξυά της Πρέσπας που ήταν η έδρα του Μηχανικού του ΔΣΕ, συνέχιζαν να καταφτάνουν απ' τα διάφορα νοσοκομεία της Αλβανίας πρώην σαμπρατιστές - συναγωνιστές μας, που επέστρεφαν στο τμήμα μας μετά την επούλωση των τραυμάτων τους. 'Ολοι τους όχι μονάχα λαχταρούσαν να γυρίσουν στο τμήμα, αλλά και με κάθε τρόπο αρνιούνταν να πάνε να υπηρετήσουν σε άλλους σχηματισμούς. Ο ερχομός τους στην Οξυά, η συνάντησή τους με το γνωστό στενό φιλικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με τη θερμή υποδοχή που τους επιφυλάσσαμε, τους έκαναν να νιώθουν μεγάλη χαρά. Να αισθάνονται σαν να γύρισαν στο πατρικό τους σπίτι ύστερα από κάποια πολύχρονη ξενιτιά. Αυτές τις μέρες τα τμήματά μας ενισχύθηκαν και με μια αποστολή από καινούργιους μαχητές που είχαν σταλεί απ' το στρατολογικό τμήμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.

Η ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ

Το πρώτο βήμα για την ανακατάληψη του Γράμμου το 1949.

Η μεγάλη μάχη του Γράμμου του 1948 έληξε με το λαμπρό και τολμηρό ελιγμό των ανταρτών στις 21-22/8/48. Οι θριαμβολογίες του ΓΕΣ του Κυβ. Στρατού για «περίλαμπρη νίκη» οι δηλώσεις του πρωθυπουργού Σοφούλη ότι «ο Γράμμος είναι οριστικά ελληνικός» και ότι « σ' αυτό το ελληνικό βουνό δεν θα ξαναπατήσει πόδι κομμουνιστοσυμμορίτη», αποδείχτηκαν σαπουνόφουσκες.

Στις 23/8/48, δηλαδή, δύο μέρες μετά απ' το πέρασμα του κύριου όγκου των ανταρτών απ' το Γράμμο στο Βίτσι, το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ και η ΠΔΚ του βουνού με ημερήσια διαταγή τους είχαν υποσχεθεί στους μαχητές και τον ελληνικό λαό ότι ο ΔΣΕ θα ξαναγυρίσει στο Γράμμο. Τόσο απίστευτη έμοιαζε αυτή η υπόσχεση τότε; Αποδείχτηκε, όμως, αληθινή. Και πράγματι, ύστερα από ένα περίπου μήνα οι αντάρτες ξαναγύρισαν στο Γράμμο.

Στα τέλη Αυγούστου το 1948 ο Κυβ. Στρατός έγινε κυρίαρχος και σε όλον τον ορεινό όγκο του Γράμμου και του Σμόλικα. Ωστόσο και από κει και πέρα η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία συνέχιζε να κρατάει αυτόν τον ορεινό όγκο περιχαρακωμένο. Αυτό, εξάλλου, επιβεβαιώνεται απ' τις σημαντικές δυνάμεις που διατηρούσε και τα πολλαπλά πολεμικά μέτρα, που συνέχιζε να παίρνει, που την έκανε να πιστεύει στα σίγουρα στα λόγια του Σοφούλη. Αυτές και μόνο οι υπεροπτικές καυχησιολογίες μιλούν από μόνες τους για όλα. Σε ότι, όμως, αφορά το σχέδιο της τακτικής, της πρακτικής και το σύνολο των πολεμικ μέτρων που συνεχίζονταν να εφαρμόζουν σε μόνιμη βάση αποτελούνταν από δυό βασικά σκέλη: Το πρώτο σκέλος αυτής της τακτικής συνίστατο στο γεγονός ότι σε μια σειρά στρατηγικά και δεσπόζοντα υψώματα αυτού του ορεινού όγκου είχαν εγκατασταθεί μόνιμα τμήματα στρατού, δύναμης όχι λιγότερο από διλοχία στον καθένα.

Αυτά τα υψώματα-στηρίγματα οχυρώθηκαν και εξοπλίστηκαν κατ' αυτόν τον τρόπο που να είναι σε θέση σε περίπτωση ανάγκης να διεξάγουν μόνα τους αυτόνομο αμυντικό αγώνα. Σ' αυτόν το σχεδιασμό υπήρχε και ένα άλλο εξαιρετικά σημαντικό από στρατιωτικής άποψης μέτρο, που συνίστατο στο γεγονός ότι όλα αυτά τα ξεχωριστά οχυρωμένα υψώματα είχαν οργανώσει κατά τέτοιον τρόπο την άμυνα τους, που τους επέτρεπε να έχουν οπτική επαφή μεταξύ τους, ενώ η απόσταση που χώριζε το ένα οχυρό απ'το άλλο βρίσκοταν στα όρια του βεληνικούς των βαριών όπλων των γειτονικών οχυρών. Αυτός ο σχεδιασμός εξασφάλιζε σε περίπτωση ανάγκης να υπάρχει αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των διπλανών, αμυνόμενων τμημάτων.

Το δεύτερο σκέλος αυτής της τακτικής πρακτικής του αντιπάλου συνοπτικά συνίστατο στο ότι σε διάφορα κεντρικά σημεία του ορεινού όγκου του Γράμμου είχαν εγκατασταθεί ευκίνητα εφεδρικά τμήματα του αντιπάλου, δύναμης όχι λιγότερη από διλοχία, που ήταν πανέτοιμα σε περίπτωση ανάγκης να επέμβουν για την καταδίωξη και εξόντωση αντάρτικων τμημάτων που τυχόν θα εμφανίζονταν σ' αυτόν το χώρο. Και πράγματι το σύνολο των δρακόντειων μέτρων που είχε πάρει αυτήν την περίοδο η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία της επέτρεψαν να μεταβάλλει τον ορεινό όγκο του Γράμμου σε απόρθητο φρούριό της. Απ'την άλλη μεριά, η ηγεσία του ΔΣΕ θεωρούσε την περιοχή του Γράμμου ζωτικό χώρο για την παραπέρα συνέχιση του ενόπλου αγώνα, γι' αυτό και έπρεπε να αρχίσουν οι προσπάθειες των τμημάτων του ΔΣΕ για την ανακατάληψή του.

Η ηγεσία του κινήματος αντιλαμβάνονταν και δεν αγνοούσε τις τεράστιες δυσκολίες που θα παρουσίαζε ένα τέτοιο εξαιρετικά τολμηρό και επικίνδυνο πολεμικό εγχείρημα. Ωστόσο, ο σκοπός, η αναγκαιότητα σ'αυτές τις κρίσιμες στιγμές του επαναστατικού μας κινήματος επείγαν, την υποχρέωναν να βρει διέξοδο, να προχωρήσει. Και προχώρησε. Στα μέσα του Σεπτέμβρη του 1948, το ΓΑ του ΔΣΕ πήρε την απόφαση να συγκροτήσει ένα ειδικό τμήμα με σκοπό να διεισδύσει στο στρατοκρατούμενο Γράμμο και ν'αρχίσει πολεμική δράση. Και μάλιστα αυτή η απόφαση πάρθηκε σε μια περίοδο που οι εγκαθαριστικές επιχειρήσεις του αντιπάλου για την κατάληψη του Μάλι Μάδι βρίσκονταν στο κατακόρυφο.

Η λογική των πραγμάτων υπαγόρευε ότι η εκπλήρωση μιας τέτοιας σοβαρότατης και υπεύθυνης πολεμικής αποστολής απαιτούσε πρώτ' απόλα, ώστε αυτός ο καινούργιος στρατιωτικός σχηματισμός να πλαισιωθεί με ικανά, δοκιμασμένα και εμπειροπόλεμα στελέχη-διοικητές. Αρκιβώς απ' αυτό ξεκίνησε το Γενικό Αρχηγείο για την

συγκρότησή της. Η επιλογή της διοίκησης και των διοικητών των λόχων έγινε απ' το ίδιο το Γ. Αρχηγείο. Διοικητής ανέλαβε ο Παλαιολόγος Κώστας με ΠΕ τον Μπούρτζο Παναγιώτη (Λεπενιώτη). Λοχαγοί τοποθετήθηκαν ο Παχής Γιάννης και ο Καραγιάννης Βασίλης. Τη θέση του επιτελή ανέλαβε ο Ευθυμιόπουλος Περικλής. Ασυρματιστής ήταν ο Βολουγιώργος Μήτσος. Ο λόχος του Παχή Γιάννη είχε ΠΕ τον Αμαραντίδη Γιώργο και διμοιρίτες τους Έλληνα Βαγγέλη, Μαγκλαρά Νίκο και Μόζιο Δημήτρη. Με εντολή του ΓΑ και με επιλογή της διοίκησης της Σχολής Αξιωματικών στη διάθεση της διοίκησης αυτού του τμήματος στάλθηκαν μια σειρά νεαροί απόφοιτοι ανθ/γοι της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ, με σκοπό να χρησιμοποιηθούν σαν διμοιρίτες. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν ο Έλληνας Βαγγέλης, ο Μαγκλάρας Νίκος και άλλοι. Με ειδική κλήση του Παλαιολόγου Κώστα έφτασαν και πήραν μέρος σ' αυτήν την αποστολή μια σειρά παλιοί γνωστοί του, έμπειροι και δοκιμασμένοι αγωνιστές, όπως ο Καμάρας Νίκος, ο Λαμπρακάκης Γιάννης και άλλοι. Στο Απόσπασμα Γράμμου υπηρετούσαν και 3 αντάρτισες. Η Παλαιολόγου Ξένια, η Χοτούρα Βικτωρία και η Αρμάγου Κλάρα. Ο καινούργιος αυτός σχηματισμός πήρε το όνομα Απόσπασμα Γράμμου. Όταν το τμήμα αυτό ξεκίνησε απ' το Ανταρτικό Βίτσι αποτελούνταν από 210-220 άτομα.

Η διείσδυση του Αποσπάσματος στο χώρο του στρατοκρατούμενου Γράμμου μέσω Αλεβίτσας - Αμμούδας και με προώθηση κατόπι στον τομέα Ψωριάρικα - Τσάρνο ήταν πρακτικά αδύνατη λόγω των τεράστιων μέτρων που είχε πάρει ο αντίπαλος. Ωστόσο διέξοδος και σ' αυτήν την περίπτωση έπρεπε να βρεθεί. Μια λαϊκή μας παροιμία λέει: το καλό το παλικάρι ξέρει κι άλλο μονοπάτι. Και πράγματι τέτοιο μονοπάτι βρέθηκε. Αποφασίστηκε να παρακαμθούν τα φράγματα και τα εμπόδια που έστησε ο αντίπαλος, ακολουθώντας ένα μακρινό δρομολόγιο, κάνοντας κάμποσα εικοσιτετράωρα νυχτερινές βασανιστικές και κουραστικές πορείες, περνώντας ανάμεσα από εχθρικές διατάξεις κλπ, προκειμένου το Απόσπασμα να φτάσει στην σχεδιαζόμενη βάση εξόρμησης που ήταν τα δάση κοντά στην Ζούζουλη-Σαμαρίνα.

Συνοπτικά το δρομολόγιο που ακολούθησε περνούσε δίπλα από τα χωριά Κορυσσός, Κωσταράζι, Βιτάλι, Αμμουδάδα, Δαμασκηνιά, Καλλονή, Νιτρούζι, Ντουσκό, Ζούζουλη, Σαμαρίνα.

Στην τοποθεσία Γρέκο ενώθηκε με το Απόσπασμα και ένα τμήμα της διλοχίας της Δημοκρατικής Νεολαίας της Ηπείρου με διοικητή τον Φράγκο Νίκο. Έτσι μετά από αυτήν την ένωση το Απόσπασμα Γράμμου αποτελέστηκε από τρεις λόχους και η αριθμητική δύναμή

του ήταν περίπου 350 άνδρες. Εδώ και σχεδιάστηκε η παραπέρα πορεία και δράση του τμήματος. Και πράγματι η έμπειρη διοίκηση με μια πετυχημένη νυχτερινή πορεία κατορθώνει να διεισδύσει στο Γράμμο χωρίς να γίνει το τμήμα αντιληπτό απ' την πυκνή εχθρική διάταξη. Αυτή η διείσδυση έγινε τις πρώτες μέρες του Οκτώβρη. Στα δάση της Αρένας κάνει την πρώτη λούφα. Οι ελεύθεροι σκοπευτές, που είχαν μαζί τους, υποδείκνουν τις κρυψώνες με αποθήκες. Και τα τμήματα εφοδιάστηκαν με τρόφιμα. Και να, τώρα μια αναποδιά. Τους λιποτάχτησε ένας μαχητής απ' το Μπούλκες, ο οποίος πρόδωσε την ύπαρξη του τμήματος στο Γράμμο. Ακολούθησαν αμέσως κινητοποιήσεις εχθρικών δυνάμεων προς καταδιώξη και την ίδια μέρα γίνεται και η πρώτη σύγκρουση. Η διοίκηση του Αποσπάσματος όχι μονάχα δεν εγκαταλείπει το Γράμμο, αλλά ύστερα από ένα νυχτερινό ελιγμό και με ένα πετυχημένο επιχειρησιακό τρόπο οργανώνει επίθεση για την κατάληψη του υψώματος Φλάμπουρο, που ήταν απ' τα πιο ισχυρά ακριτικά οχυρά του αντιπάλου.

Η επίθεση, που εκδηλώθηκε αιφνιδιαστικά, ήταν ορμητική, ενώ τα αποτελέσματα αυτού του τολμηρού εγχειρήματος εκπληκτικά. Μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας, μια ολόκληρη διλοχία του αντιπάλου διαλύεται χωρίς να ματώσει μύτη αντάρτη. Πιάστηκαν περίπου 75 αιχμάλωτοι. Πάρθηκαν πολλά λάφυρα σε οπλισμό, πυρομαχικά, είδη ενδυμασίας, υπόδησης, τροφίμων, φαρμακευτικού υλικού, αρκετά μεταγωγικά κλπ. Την ίδια βραδιά παρθηκαν μέτρα για τη μεταφορά των πολύτιμων αυτών λαφύρων και την κάλυψή τους σε σίγουρες κρυψώνες. Ανάμεσα στους νεκρούς του αντιπάλου ήταν και ο ταγματάρχης αυτής της διλοχίας που στην προσπάθεια να διαφύγει πάτησε πάνω σε δικό τους ναρκοπέδιο. Ανάμεσα στους αιχμαλώτους ήταν και ο γιατρός της διλοχίας υπολοχαγός Καραϊωσηφίδης, ο οποίος μετά εθελοντικά παρέμεινε και πρόσφερε σημαντικές ειδικές υπηρεσίες στα τμήματα του ΔΣΕ. Αργότερα βρέθηκε κι αυτός πολιτικός πρόσφυγας στην Ουγγαρία. Τον κύριο ρόλο σ' αυτή την επιθετική ενέργεια έπαιξε ο λόχος του Γιάννη Παχή. Σ' αυτήν την μάχη διακρίθηκε η διμοιρία του Βαγγέλη Ελληνα. Με δυνάμεις της διμοιρίας πιάστηκαν πάνω από 15 αιχμάλωτοι.

Το Απόσπασμα Γράμμου και μετά από αυτήν την επιτυχή μάχη του Φλάμπουρο συνεχίζει τις επιθετικές του ενέργειες, παρά τις προσπάθειες του αντιπάλου που κινήθηκε προς καταδίωξή του με σκοπό να το εγκλωβίσει και να το εξοντώσει ή στη χειρότερη περίπτωση να το εξαναγκάσει να εγκαταλείψει τον Γράμμο. Ετσι λίγες μέρες αργότερα, οργανώνει καινούργια επίθεση, χτυπάει και καταλαμβάνει ακόμα ένα ισχυρό εχθρικό οχυρό, του αντιπάλου στο

Ο ΜΟΝΑΡΧΟΦΑΣΙΣΜΟΣ ΞΑΝΑΧΤΥΠΙΕΤΑΙ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΟ

ΚΑΙ ΑΛΛΟΣ ΛΟΧΟΣ ΔΙΑΛΥΘΗΚΕ ΕΞΟΝΤΩΘΗΚΕ

Ο ΠΕΡΗΦΑΝΟΣ ΓΡΑΜΜΟΣ ΞΕΚΑΘΑΡΙΖΕΤΑΙ

ΕΧΟΥΝ περάσει 4 μέρες από τη μάχη στα Φλαμπούρια. Έπαιναν οι συνεννοήσεις, η κρίσιμη τής μάχης, διαπραγματεύονται και εξαθλιωμένες και τα τραύματα μας κλαίει. Δάκρυα για τα ζωντανά στο Γράμμο, συντρόφοι εδώ, σαλεμο για την έγνοια.

Στις 15 του μήνα το πρωί άλλα τα στενόχωρα μέ τη διοίκηση πάνουν την τελική αναπαράταση και ώρα ή τα ύστερα τανκς κάτω στα την άντυρα κίτρινα γερά-γυρνά. Στα μετόπισθεν Γράμμο 1800 μέτρα, δέπαιου στο σώμα τα έχουμε άνω, η λαχανιασμένοι. Νέκρα βγαίνοντας στη βάση τέρμα-μπάρα. Οι άντιπερα φαίνονται δυο σπίτια φάντα ή μια πόρτα στην πάνω μεριά και αβρεχιά πάνω δίνες τις καστάνιες, για ένδειξες, για κρίσιμες, για πολεμοφόρους.

Τέρμα Χ έκρινε τα καλύτερα, η καλή σε. Τα τραύματα φόβισαν κανένα σε τέρμα σε τέρμα. Είναι [illegible] Συνεπώς 1 ώρα και μισή μέχρι Μ.Λ.Ι.Δες.

Μέσα σε μια βόμβα και ακοπιαστή κίνηση τοποθετείται πάλι ο Γράμμος [illegible] Όμως αύριο [illegible] δέκα χρόνια [illegible] γράμμα [illegible] τα δέντρα, τα πρίνα, τα βάλανα και μεγάλα δέντρα. Ο μοναρχοφασισμός ξαναστήνεται στο Γράμμο.

Δεν καταλαμβάνω αλλά εδώ πράγματα άλλα τα καστέλια και τα γκρεμνά και οι λιμνούλες φαίνονται και οι λιμνούλες φαίνονται εδώ ή δικαίως πολεμάνε. Καταγράφονται κρύπτες, καστέλια άλλα τα δέντρα μας πού σώμα γραπώνει τα βέλη σώμα. Τα ένα κοντά σ' άλλα τα καστέλια. Άλφα και άφαλα.

Τώρα τα καστέλια αραιώνουν. Οι μαχητές μας βρισκόταν μπροστά στα σκοπευτήρια. Άλλοι τα καστάνε. Άλλοι κτίσματα τα χαλάνε και περνάνε. Άλλοι με τα όπλα τα χαμηλώνουν και στην άφαλο, κάτρα, φασόλια.

Αντιστάσεση άμαχα δημοσιογραφικά διαδόχια. Δεν έχουν να τα δημοσιεύουν τους. Δεν άμαχη μάζα από παρτίδες, ακόμπλατα, σωσίδια, φαΐρα, κυλίνδρια και δεν δίνουν βρισκόταν άκρη.

Όμως πώρα ξεκαλέσαν οι μαχητές μας και μ' αδύνατες. Τώρα [illegible] αξιωματικοί τραβ χειρόγραφα στην άκρη.

Έχουν περάσει 12 λεπτά και τα φτάνουν οι φωτοβολίδες [illegible] μαύρα της καταιγίδας — και τα [illegible] οι άλλες φωτοβολίδες [illegible] άκρη.

Είναι αποφασισμένοι κομμάτι. Όπως μάλιστα σ' για άλλο εκ [illegible] τα κομμάτια [illegible] μόνοι οι βόμβες [illegible] και τα [illegible] Δεν ήταν έτσια. Τώρα αμέσως οι [illegible] μας με τους άνδρες τους [illegible] και 200 μέτρα σημαίνουν τα [illegible] δεν έχω [illegible] τα [illegible] αυτά [illegible] — [illegible] Δεν [illegible] μαθημένοι οι φαντάροι, την άκρη [illegible] τα μαλάκια [illegible] σώμα.

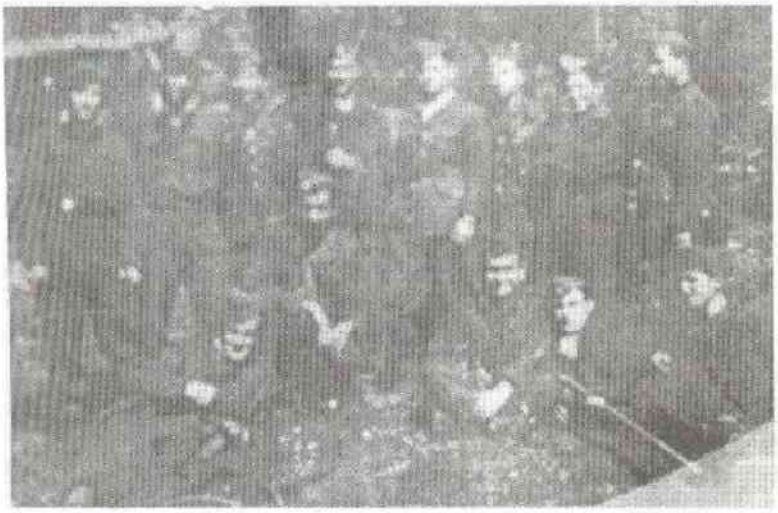
Τώρα τα [illegible] κάτω και γύρω στο χώρο της μάχης. Ένα όργωμα, κυριολεκτικά με νύχια τέχνη, όργωμα. Σκληρότερα, δύσκολα το [illegible], ο φασιστόμπαλος. Τα λάφυρα [illegible] Δημοκρατικού [illegible] πανοπλίες [illegible] [illegible] τσαντίρια, τσαντίρια [illegible] το τμήμα [illegible] [illegible] [illegible]

μικρή ελεύθερη περιοχή στην ΒΑ πλευρά του Γράμμου που περιλάβαινε τα χωριά Μυροβλήτη, Πευκόφυτο, Μονόπυλο, Σλίμνιτσα, Γράμμουστα, τον ορεινό όγκο του Σούφλιακα κλπ. Αυτή η εξέλιξη των πραγμάτων δημιούργησε ευνοϊκές προϋποθέσεις, που επέτρεπε πλέον στα τμήματα του Αποσπάσματος να μην κρύβονται, να κινούνται στα φόρα, να κρατούν σταθερά τα υψώματα αυτού του χώρου. Ακριβώς σ' αυτήν την ελεύθερη περιοχή που δημιούργησε το Απόσπασμα του Γράμμου και στηρίχτηκαν αργότερα το Νοέμβρη μήνα τα τμήματα της 8ης Μεραρχίας του ΔΣΕ για την παραπέρα διεύρυνση του ελεύθερου χώρου στην περιοχή της Βόρειας Πίνδου. Η κατοπινή δράση των τμημάτων της 8ης Μεραρχίας είναι το δεύτερο βήμα που γίνεται μετά το Απόσπασμα Γράμμου, στις προσπάθειες που κατέβαλλε το ΓΑ του ΔΣΕ για την ανακατάληψη του ορεινού όγκου της Βόρειας Πίνδου. Η συμμετοχή της Σχολής Αξιωματικών αργότερα είναι και το επόμενο βήμα προς την κατεύθυνση του ίδιου σκοπού.

Το βράδυ στις 28 Οκτώβρη του 1948, ημέρα τη 2ης επετείου απ' την ίδρυση του ΔΣΕ, με εντολή του Γενικού Αρχηγείου, μια ομάδα στελεχών και μαχητών του Αποσπάσματος, ανάμεσα τους ο λοχαγός Παχής Γιάννης, ο διμοιρίτης Ελληνας Βαγγέλης, η μαχήτρια Χοτούρα Βικτώρια και άλλοι επωφελούμενοι το σκότος της νύχτας πλησιάσαν απαρατήρητα το 2520, που είναι η υψηλότερη κορυφή του Γράμμου

Γενική συγκέντρωση του αποσπάσματος Γράμμου στις 11/10/48. Μια μέρα μετά την μάχη του Φλάμπουρου.

Σύσκεψη στελεχών του Αποσπάσματος Γράμμου στις 17/10/48. Μια μέρα μετά τη μάχη στο Πόλε. Ορθιοι, 4ος απ' τα αριστερά ο Παναγιώτης Λεπενιώτης, Π Επίτροπος, Κώστας Παλαιολόγου, διοικητής, Περικλής Ευθυμιόπουλος, Επιτελάρχης. Καθιστοί, απ' τ'αριστερά Θανάσης Μαλικόπουλος, Καραϊωσηφίδης Κώστας, γιατρός, Γιάννης Παχής λοχαγός.

και κατέβασαν τη σημαία που είχε εγκαταστήσει ο Κυβ. Στρατός και στη θέση της τοποθέτησαν την σημαία του ΔΣΕ. Αυτή η πράξη αν και είχε περισσότερο συμβολικό χαρακτήρα, ωστόσο όταν αυτή η είδηση έφτασε στην Αθήνα προκάλεσε πραγματικό σάλο. Σχεδόν όλες οι κεντρικές εφημερίδες της πρωτεύουσας σε περίοπτες θέσεις στα πρωτοσέλιδα τους δημοσίευσαν αυτήν την εντυπωσιακή είδηση. Μα και οι τίτλοι τους μιλούν μόνοι τους για την ζωηρή αίσθηση που προξένησαν. «Οι κομμουνιστοσυμμορίτες ξαναγύρισαν στο Γράμμο», «Ο Γράμμος ξανά στα χέρια των κομμουνιστοσυμμοριτών» κλπ.

Παχής Γιάννης του Γιώργου. Γεν. το 1926 στο Κωσταράζι Καστοριάς. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Λοχαγός του ΔΣΕ.

Ολα τα παραπάνω δείχνουν και

Ελληνας Βαγγέλης του Δημητρίου. Γεν. το 1926 στην Καλλιθέα Φθιώτιδας. ΕΠΟΝίτης-εφεδροΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές το 1947. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός πεζικού του ΔΣΕ.

Μαγκλαράς Νίκος του Γιάννη. Γεν. το 1922 στο Μεσοχώρι Φθιώτιδας. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός πεζικού του ΔΣΕ.

καταλήγουν στο βασικό τελικό συμπέρασμα ότι η διοίκηση, τα στελέχη και οι μαχητές του Αποσπάσματος Γράμμου εκπλήρωναν επάξια το υπεύθυνο και τιμητικό καθήκον που τους ανέθεσε το ΓΑ. Το Δεκέμβρη του 1948 το Απόσπασμα Γράμμου αναβαθμίζεται και στη βάση του συγκροτείται η 157 Ταξιαρχία, με διοικητή τον Παλαιολόγο Κώστα και Επίτροπο τον Μπούρντζο Παναγιώτη (Λεπενιώτη).

Η Σχολή Αξιωματικών του ΓΑ παίρνει ενεργό μέρος στην ανακατάληψη του Γράμμου.

Στα τέλη Μάρτη του 1949 η διοίκηση του ΓΑ του ΔΣΕ έδωσε εντολή στη Σχολή Αξιωματικών να μετακινηθεί από το Βίτσι στο Γράμμο με σκοπό να πάρει κι αυτή μέρος στις επιχειρήσεις για την ανακατάληψη αυτού του ορεινού όγκου. Οπως είναι γνωστό η ΣΤ' σειρά της ΣΑΓΑ ήταν μια από τις πιο πολυάριθμες σειρές σε σύγκριση με τις πέντε προηγούμενες, αποτελούνταν από ένα τάγμα και δυό διλοχιές, συνολικής δύναμης γύρω στους 750 άνδρες. Γι' αυτό ο στρατιωτικός αυτός σχηματισμός ονομάζοταν ταυτόχρονα και

Ταξιαρχία της Σχολής Αξιωματικών. Το διοικητικό κλιμάκιο της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ από τάγμα και πάνω αποτελούνταν: Διοικητής ο Νικητίδης Νίκος (Κόλιας), ΠΕ ο Πάνος Δημητρίου, Επιτελάρχης, ο Βαλαχάς Γιώργος (Φωτεινός) με διοικητές ταγμάτων τους Μπουροζίκα Χρυσόστομο, Νικολάου Γιώργου (Νώντα) και τον Δούκα.

Τη διοίκηση αυτής της πολεμικής αποστολής ανέλαβε ο υποστράτηγος του ΔΣΕ Αλέκος (Υψηλάντης), ένας απ' τα ανώτατα και πιο ικανά στρατιωτικά στελέχη του ΔΣΕ.

Το δρομολόγιο που έπρεπε να ακολουθήσει η Ταξιαρχία της Σχολής σ' αυτόν τον μακρινό επιθετικό ελιγμό, προκειμένου να φτάσει στο Γράμμο, είχε σχεδιαστεί από πριν και ήταν το παρακάτω: Λαιμός-Μοσχοχώρι-Κορφούλα, Πετρουπουλάκι-Δαμασκηνιά-Αγιος Κοσμάς-Φιλιππαίοι-Ντέτσιο Καλύβια-Σαμαρίνα.

Τη νύχτα στις 24 προς 25 Μάρτη 1949 η Ταξιαρχία της Σχολής διασχίζει απαρατήρητα την εχθρική διατάξη του μετώπου στον τομέα της Κορφούλας, περνάει χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα τον κατεβασμένο Αλιάκμονα και ξημερώνει το πρωί στις 25/4/ στα δασωμένα εδάφη στο Πετροπουλάκι. Εδώ ανατρέπει με επιτυχία τις πρώτες προσπάθειες του αντιπάλου να της φράξει το δρόμο προς τα μπρος. Από δω και πέρα ακουλουθούν πέντε ολόκληρα εικοσιτετράωρα συνεχείς νυχτερινές πορείες, κάτω απ' εξαιρετικά αντίξοες καιρικές συνθήκες. Στα παραπάνω πρέπει προστεθεί και το βαρύ φορτίο που ο κάθε μαχητής κουβαλούσε μαζί του, αλλά και ο διπλός εξοπλισμός και τα συνηθισμένα άλλα ατομικά είδη. Κάθε μαχητής μετέφερε ταυτόχρονα και μια σημαντική ποσότητα πυρομαχικών που ήταν απαραίτητα για την πρώτη μάχη που θα δινόταν. Να παρθεί επίσης υπόψη και το γεγονός ότι η πορεία γίνονταν σε συνθήκες με άδεια στομάχια, πράγμα που γίνεται κατανοητό πόσο βασανιστική ήταν αυτή η μετακίνηση. Και η κατάσταση έγινε ακόμα πιο επώδυνη, όταν μετά τους Φιλιππαίους χρειάστηκε να βαδίζουν μέσα στο χιόνι που το ύψος έφτανε στα 60-70 εκατοστά. Ωστόσο αυτή η λεβεντάνθρωποι, νεαροί μαθητές επαναστάτες της ΣΑΓΑ δεν τα βάζουν κάτω, αντέχουν παλικαρίσια σε όλες αυτές τις δοκιμασίες. Συνεχίζουν να βαδίζουν απτόητοι και μάλιστα κατά καιρούς μέσα στις ανώμαλες δασωμένες χιονοπλαγιές να τραγουδούν επαναστατικά τραγούδια.

Ο στραγητός Δ. Ζαφειρόπουλος, γνωστός ιστοριογράφος της αντίπαλης παράταξης, ανάμεσα στ' άλλα γράφει γι' αυτόν το θαυμάσιο και τολμηρό ελιγμό της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ απ' το Βίτσι στο Γράμμο: «Μια τέτοια επιχείρηση, που θα γίνονταν σε ορεινές περιοχές, όπου υπήρχαν ακόμα χιόνια, και θα περνούσε μεγάλες αποστάσεις, και οι κινήσεις θα γίνονταν δια μέσου ελεγχόμενων

περιοχών, είχε ανάγκη μεγάλης και λεπτόλογης προπαρασκευής, μυστικότητας και παραπλάνησης. (σελ.- 249). Και παρακάτω επισημαίνει: «Τέτοιοι ελιγμοί είναι πολύ επικίνδυνοι, γι' αυτούς που τους κάνουν στην πράξη» (σελ. - 250). Και παρακάτω διαβάζουμε: «Η κίνησις ήταν κουραστική εξαιτίας του μεγάλου ψύχους και του λασπώδους δρομολογίου, και επιτεύχθη η μυστικότητα κίνησης, διότι οι εθνικές δυνάμεις τίποτες δεν αντιλήφθηκαν». (Στο ίδιο σελ. - 250).

Σ' ό,τι αφορά την παραπλάνηση, ο ελιγμός της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ δημιούργησε την εντύπωση στην αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία ότι σοβαρές δυνάμεις του ΔΣΕ κατευθύνονταν προς Γρεβενά, ξαφνικά οι αντάρτες βρέθηκαν εκεί που δεν τους περίμεναν, χτύπησαν και κατέλαβαν μια σειρά υψώματα, όπως ήταν η Γύφτισσα, το Ταμπούρι στο Σμόλικα κλπ.

Στις 31 Μαρτίου η Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ φτάνει στον Γρέκο που ήταν η σχεδιαζόμενη βάση εξόρμησης για τις μελλοντικές επιθετικές ενέργειες. Ακόμα και σήμερα οι επιζώντες μέτοχοι αυτής της βασανιστικής και κοπιαστικής πορείας θυμούνται, δεν ξεχνούν και αφηγούνται, πόσο μαρτυρικό ήταν το τελευταίο εικοσιτετράωρο σ' αυτήν την μετακίνηση. Εκείνη η βραδυνή πορεία διεξήθηκε κάτω από ένα σύμπλεγμα εξαιρετικά δυσκολότατων καιρικών συνθηκών, με συνεχείς χιονοπτώσεις, σε ανώμαλες δασωμένες πλαγιές, που το ύψος του χιονιού ξεπερνούσε τα 70 εκατοστά, με χαμηλές θερμοκρασίες, να φυσούν αδιάκοπα παγεροί αέρηδες, μέσα σε ένα πυκνό σκότος της νύχτας, ενισχυμένο με μια δυνατή τυφλωτική ομίχλη. Και σαν μην έφτανα όλα αυτά, και ενώ είχε απομείνει μια μικρή απόσταση για να φτάσουν στο σχεδιαζόμενο τελευταίο καταυλισμό και τα φορτωμένα ζώα αδυνατούν να προχωρήσουν πιο πέρα. Αποφασίστηκε να ξεφορτωθούν τα ζώα και όλος αυτός ο όγκος του φορτίου, βαριά όπλα (πυροβόλα, όλμοι, βλήματα, βαριά πολυβόλα, πυρομαχικά κλπ.) χρειάστηκε να μεταφερθούν στις πλάτες των μαθητών της Σχολής. Σ' αυτή την κατάσταση, μουσκεμένοι και σ' αυτές τις εξαιρετικά αντίξοες καιρικές συνθήκες οι νεαροί μαθητές κλήθηκαν την άλλη μέρα να μπουν στη μάχη, να επιτεθούν και να καταλάβουν ισχυρά εχθρικά οχυρά, πλαισιωμένα με συρματοπλέγματα και ναρκοπέδια. Κι' αυτήν τη φορά οι γενναίοι νεαροί επαναστάτες έδειξαν απεριόριστη παλικαριά, αυτοθυσία, σωματική και ηθική αντοχή και σήκωσαν στην πλάτη τους το μεγάλο αυτό στρατιωτικό έργο.

Την νύχτα της 1 προς 2 Απρίλη άρχισε η πρώτη φάση αυτής της μάχης. Στην επιχείρηση αυτή, εκτός απ' την Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ, έπαιρναν μέρος και τμήματα της 8ης Μεραρχίας.

Στην δοσμένη περίπτωση δεν βάζουμε σαν σκοπό για μια λεπτομερή εξέταση όλων των πλευρών αυτής της μεγάλης μάχης για την ανακατάληψη του Γράμμου, απλώς γίνεται μια σύντομη αναφορά για τον σκοπό, το σχέδιο και τα αποτέλεσματά της. Κάνουμε ακόμα μια συνοπτική περιγραφή των διαφόρων φάσεων της επιχείρησης στον τομέα που ενεργούσε ο Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ. Ο Β. Μπαρτζιώτας, ΠΕ του ΓΑ του ΔΣΕ γράφει σχετικά για το σκοπό, το σχέδιο και τα αποτελέσματά της: «Η μάχη του Γράμμου (1949) είναι στο σύνολό της μια πετυχημένη μάχη. Κατορθώσαμε να αιφνιδιάσουμε τον εχθρό, στρατηγικά και τακτικά, κινηθήκαμε με ταχύτητα κάτω από δύσκολες συνθήκες, καταλάβαμε μια σειρά στρατηγικές θέσεις (Πύργο Στρατσανης - Καμενικ - Γκόλιο - Σμόλικα, κλπ.), που ο εχθρός έδωσε πέρυσι πολύ αίμα για να τις πάρει, και καταστρέψαμε (εξοντώσαμε) ένα μέρος της 75ης μοναρχοφασιστικής Ταξιαρχίας.

Το σχέδιο μας ήταν σωστό. Η κεντρική σκέψη του σχεδίου μας ήταν: καταλαμβάνοντας αιφνιδιαστικά τον Πύργο Στρατσανης, Κάμενικ και τον Σμόλικα να κυκλώσουμε την 75η Ταξιαρχία του εχθρού και να την εξοντώσουμε, να πετύχουμε την απελευθέρωση ολόκληρου του Δυτικού Γράμμου». Δεν κατορθώσαμε να πραγματοποιήσουμε ολοκληρωτικά την αποστολή μας μέσα στον Απρίλη και να συντρίψουμε ολάκερη την 75η Ταξιαρχία«. «Η Ελειψη εφεδρίας μας εμπόδισε για να επέμβουμε αποφασιστικά, όταν χρειάστηκε για να κρατήσουμε τον Σμόλικα και να αποτελειώσουμε την 75η Ταξιαρχία στον Προφήτη Ηλία Οξυάς και στα Πατώματα. (Απ' το βιβλίο του Β. Μπαρτζιώτα, «Ο ΔΣΕ», έκδοση 1981, σελίδες 245, 246).

Ας δούμε τώρα συνοπτικά πώς ο στρατηγός Ζαφειρόπουλος κρίνει από επιχειρισιακή άποψη το σκοπό αυτού του επιθετικού ελιγμού του ΔΣΕ στο Σμόλικα. «Η ουσία, γράφει, του ελιγμού συνίστατο: Να αποφευχθεί η μετωπική προσβολή και η διαδοχική καταστροφή των εχθρικών αντιστάσεων, οπότε φυσικά χάνονταν ο παράγοντας «αιφνιδιασμός» και δίνονταν χρόνος ενίσχυσης της 75ης Ταξιαρχίας και κατόπιν να καταστραφούν διαδοχικά από άλλα τμήματα που ενεργούσαν μετωπικά.

Με αυτήν την κύκλωση πετυχαίνονταν τοπικά αναλογία συσχετισμού δύναμης υπέρ των συμμοριτών, εξαιτίας της απαγόρευσης είτε άφιξης ενισχύσεων, είτε αμοιβαίας υποστήριξης των τμημάτων της 75 Ταξιαρχίας και η κατάρριψη του ηθικού του αντιπάλου« (στο ίδιο σελ. 571). Και παρακάτω ο στρατηγός κάνει ακόμα μια διαπίστωση: «Η προπαρασκευή αυτού του ελιγμού υπήρξε σε όλα λεπτομερής και άρτια, και εξαιτίας αυτού επιτεύχθηκε στρατηγικός και τακτικός αιφνιδιασμός. Επαρουσίασε όμως το σοβαρό μειονέκτημα της μη

ορθής εκτίμησης των απαιτούμενων δυνάμεων, με συνέπεια την μη πρόβλεψη διατήρησης εφεδρείας στο κλιμάκιο του διοικητού της επιχείρησης» (στο ίδιο, σελ. 572).

Απ' τα παραπάνω φαίνεται ξεκάθαρα ότι οι εκτιμήσεις των εκπροσώπων και των δυό αντίπαλων παρατάξεων συμπίπτουν πλήρως σε δυο βασικά ζητήματα: Πρώτο, ότι αυτός ο επιθετικός ελιγμός του ΔΣΕ ήταν άρτια σχεδιασμένος, και, δεύτερο, ότι μια απ'τις αδύνατες πλευρές που παρουσίασε αυτός ο σχεδιασμός ήταν ότι απουσίαζε η ύπαρξη εφεδρίας στα χέρια της διοίκησης της επιχείρησης. Και όπως θα δούμε παρακάτω, αυτός ήταν ακριβώς ο κύριος παράγοντας που αποτέλεσε την βασική αιτία που οδήγησε στην κατοπινή αρνητική έκβαση αυτής της επιχείρησης σε βάρος του ΔΣΕ.

Οι επιθετικές ενέργειες της Ταξιαρχίας της Σχολής για την κατάληψη των σχεδιαζόμενων στόχων στην περιοχή του Σμόλικα άρχισαν στις 2 Απρίλη. Στις 2/4/49 ένα σημαντικό τμήμα της Σχολής επιτέθηκε με σκοπό να καταλάβει μια σειρά στόχους του αντιπάλου στο χώρο της Φούρκας και του Κάντσικου. Και πράγματι την ημέρα αυτή ο πρώτος στόχος, που καταλήφθηκε, ήταν το ύψωμα Ρούπα, ένα απ' τα πιο σημαντικά αμυντικά οχυρά του αντιπάλου σ' αυτόν τον τομέα.

Οι επιθετικές ενέργειες συνεχίστηκαν με αποτέλεσμα την ίδια μέρα να καταληφθούν και μια σειρά άλλα υψώματα και στόχοι στο χωριό Φούρκα και στο χώρο γύρω από αυτό. Σ'αυτήν την φάση συνέβη και ένα περιστατικό. Μια διμοιρία της Σχολής πήρε αποστολή να χτυπήσει και να καταλάβει ένα ύψωμα έξω από το Κάντσικο. Στην πορεία προς το στόχο, τελείως ανεπάντεχα οι αντάρτες δέχτηκαν αιφνιδιαστικά πυρά από στημένη εχθρική ενέδρα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν νεκροί, να πιαστούν 6-7 αντάρτες αιχμάλωτοι, ενώ οι άνδρες της υπόλοιπης διμοιρίας να διαλυθούν.

Τις βραδινές ώρες αυτής της ημέρας τα τμήματα της Σχολής συνεχίζουν τις επιθετικές προσπάθειές τους και καταλαμβάνουν οχυρά του αντιπάλου στο Κάντσικο ταυτόχρονα πετυχαίνουν να απελευθερώσουν τους αντάρτες που πριν από λίγο πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Τις πρωϊνές ώρες της ίδιας μέρας άλλα τμήματα της Σχολής κατέλαβαν μια σειρά σημαντικά υψώματα που δεν κατέχονταν απ' τον αντίπαλο, όπως το Ταμπούρι - Απ Λιάς Φούρκας - Γύφτισσα, Πολιάνα κλπ. Ομως απ' την πρώτη κιόλας μέρα φάνηκε ότι οι δυνάμεις της Σχοοής δεν έφταναν για την κάλυψη των απαραίτητων αμυντικών αναγκών όλων αυτών των υψωμάτων. Ακριβώς αυτή η ανεπάρκεια δυνάμεων οδήγησε στο ατύχημα που συνέβη τις βραδινές ώρες αυτής της ημέρας.

Ο Γ. Βοντίτσιος (Γούδιας) γράφει σχετικά για τον παράγοντα, που οδήγησε στην παραπέρα αρνητική εξέλιξη των γεγονώτων «Στη Σχολή Αξιωματικών δόθηκαν πολλές αποστολές και δύναμη λίγη, γι' αυτό ο αντίπαλος μπόρεσε να ανακαταλάβει το Ταμπούρι και τον Προφήτη Ηλία Φούρκας» (ΤΟΜ.Α., έκδοση 1977 σελ. 499).

Ωστόσο δίπλα σ' αυτό θα πρέπει ευθέως να αναγνωριστεί ότι η διοίκηση της Σχολής απ' την πρώτη μέρα των επιχειρήσεων διέπραξε δυό σοβαρά λάθη: Πρώτο, ότι δεν πρόσεξε και δεν εκτίμησε στο βαθμό που χρειαζόταν τη μεγάλη στρατηγική σημασία που είχε το ύψωμα Ταμπούρι σε όλο το ΒΔ τομέα του ορεινού όγκου του Σμόλικα. Σε όλες τις περιπτώσεις και παρά την γνωστή ανεπάρκεια εφεδριών έπρεπε να βρεθεί εκείνη η απαραίτητη δύναμη που θα ήταν ικανή να εξασφαλίσει το σταθερό και σίγουρο κράτημα αυτών των δυό βασικών υψωμάτων, όπως ήταν το Ταμπούρι και Προφήτης Ηλίας της Φούρκας. Και, δεύτερο, ενώ την ίδια μέρα, στις 2 Απρίλη, οι ανιχνευτές της Σχολής είχαν διαπιστώσει την ύπαρξη μιας διλοχίας του αντιπάλου στην τοποθεσία Τσιρόβραχο που βρισκόταν όχι και σε μεγάλη απόσταση απ' τ Ταμπουρι και ειδοποίησαν γι'αυτό έγκαιρα τη διοίκηση της Σχολής, ωστόσο αυτή αδιαφόρησε για τη σημασία αυτής της πληροφορίας και δεν πήρε κανένα μέτρο για να ανατρέψει πιθανές αρνητικές επιπτώσεις που θα μπορούσαν να προκύψουν απ' την ύπαρξη σ' αυτόν τον χώρο αυτού του σημαντικού σχηματισμού του αντιπάλου. Και ακριβώς αυτή η εχθρική διλοχία ήταν εκείνη η δύναμη που τις απογευματινές ώρες στις 2 Απρίλη επιτέθηκε και ανέτρεψε την διμοιρία μας που βρίσκοταν στο Ταμπούρι και έγινε κυρίαρχη σ' αυτό το ύψωμα που δέσποζε σε όλον τον τομέα του ΒΔ Σμόλικα. Την ίδια βραδιά η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία στέλνει επειγόντως συμπληρωματικά στο Ταμπούρι καινούργιες δυνάμεις και ενισχύει συστηματικά ακόμα πιο πολύ αυτό το αμυντικό οχυρό.

Η κατάληψη του Ταμπουριού και του Προφήτη Ηλία Φούρκας ήταν ένα πολύ σοβαρό πλήγμα κι ακόμα ένα συμπληρωματικό μεγάλο εμπόδιο στις προσπάθειες που έκανε ο ΔΣΕ για την ανακατάληψη του Γράμμου. Ετσι από αυτήν την στιγμή η πολεμική κατάσταση στο μέτωπο του Σμόλικα άρχισε να παίρνει αντίστροφη μέτρηση, που απ' την μια μεριά αυτό σήμαινε το σταμάτημα των παραπέρα επιτυχών επιθετικών ενεργιών της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ, και απ' την άλλη να μπαίνει επι τάπητος στην ημερησία διάταξη το θέμα της ανακατάληψης του Ταμπούρου που μόλις χθες είχε παραδοθεί στον αντίπαλο σχεδόν χωρίς μάχη. Η αντεπίθεση αυτήν τη φορά για την ανακτάληψη του Ταμπουριού δεν ήταν πια εύκολη

υπόθεση. Κι' αυτό γιατί αυτή θα διεξάγονταν σε κατάσταση που οι μαχητές και μαχήτριες που θα έπαιρναν μέρος σ' αυτήν, στην ουσία δεν είχαν προλάβει να ξεκουραστούν απ' την γνωστή μακρυνή και κοπιαστική πορεία, αλλά και από τις σκληρές καιρικές συνθήκες που επικρατούσαν. Να επιτεθούν μέσα στο χιόνι, με πολύ χαμηλές ατμοσφαιρικές θερμοκρασίες, από μειονεκτικές θέσεις χωρίς την ύπαρξη υποστήριξης από κάποια βαριά όπλα, μια και ο μοναδικός ουλαμός πυροβολικού που συνόδευε την Σχολή σ' αυτήν την εκστρατεία είχε ήδη εξαντλήσει τα λίγα βλήματα που είχε στην διάθεσή του στις πρώτες επιθετικές ενέργειες κατά της Ρούπας, της Φούρκας, Κάντσικο κλπ. Για αιφνιδιασμό του αντιπάλου αυτήν την φορά δεν μπορούσε να γίνει λόγος. Ολα θα γινόταν κάτω από μια δυσμενή κατάσταση, μια και μια τέτοια μελλοντική επιτυχία έπρεπε αποκλειστικά και μόνο να στηριχτεί στην παλικαριά των μαχητών και στη δύναμη πυρός των ελαφρών όπλων. Η αντεπίθεση που έγινε στις 4 Απρίλη απότυχε. Εγινε ολοφάνερο ότι αυτή η αποτυχία ήταν αποτέλεσμα του ότι οι δυνάμεις που χρησιμοποιήθηκαν γι' αυτόν το σκοπό ήταν ανεπαρκείς.

Και οι αντεπιθέσεις της Σχολής, που επακολούθησαν τις επόμενες μέρες, δεν έδωσαν τη δυνατότητα να καταληφθεί το Ταμπούρι. Ωστόσο, οι αντάρτες κατόρθωσαν να προωθήσουν σημαντικά τις θέσεις τους στα δυτικά αντερρείσματα του υψώματος. Εν τω μεταξύ η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία, δίπλα στις 74 και 75 ταξιαρχίες που κρατούσε στο Γράμμο μέχρι τώρα, στέλνει εσπευσμένα συμπληρωματικά καινούργιες ενισχύσεις δύναμης τριών ταξιαρχών και συγκεκριμένα την 45η απ' το Μέτσοβο, την 76η απ' την Αρτα και την 77η απ' την Κοζάνη. Ετσι αρχίζει μια έντονη προετοιμασία για μια καινούργια γενική αντεπίθεση με σκοπό την κύκλωση, την εξόντωση και στην χειρότερη περίπτωση την εκδίωξη των τμημάτων της Σχολής που είχαν εδραιωθεί στην περιοχή του Σμόλικα. Ολες οι προϋποθέσεις για μια τέτοια αποτελεσματική και θετική έκβαση αυτής της επιθετικής ενέργειας ήταν παρούσες. Πρώτα απ' όλα είχε εξασφαλιστεί μια 7πλάσια και πλέον υπεροχή σε αριθμητική δύναμη, ενώ από την άποψη των βαριών όπλων ο συσχετισμός των δυνάμεων ήταν ασύγκριτος, μια και για τα τμήματα της Σχολής απουσίαζε πλήρως αυτός ο δείκτης. Η πρώτη γενική αντεπίθεση του Κυβ. Στρατού άρχισε στις 12/4. Αυτή ξεκίνησε ύστερα από μιά ισχυρή, μαζική και πολύωρη προπαρασκευή πυροβολικού και όλμων που σφυροκοπούσαν τρομερά τις θέσεις των ανταρτών. Με την ίδια ένταση, μαζικότητα συνεχίστηκαν οι επιθέσεις του Κυβ. Στρατού και τις επόμενες μέρες μέχρι τις 16/4. Παρά το πολύ καυτό αμερικάνικο

σίδερο, που ρίχτηκε και τις αμέτρητες οβίδες, που έσκαζαν στις θέσεις των ανταρτών, όλες αυτές οι επανειλημμένες επιθετικές ενέργειες του αντιπάλου ανατρέπονται στην γέννησή τους, προκαλούν σοβαρές απώλειες στον αντίπαλο. Αυτήν τη φορά οι επιτεθέμενοι διευκολύνθηκαν απ' την αχαρακτήριστη συμπεριφορά ενός τάγματος της Σχολής, που εγκατέλειψε χωρίς πίεση τα υψώματα της Γύφτισσας και της Πολιάνας.

Έτσι βλέπουμε ότι όλες οι επιθέσεις του Κυβ. Στρατού για την ανατροπή των τμημάτων της Σχολής στην Γραμμή - υψώματα Κάντσικο, «1526», Ρούπα, «1642», ΒΔ αντερείσματα Ταμπουριού, «1700» αντιμετωπίστηκαν με επιτυχία μέχρι τις 17/4/1949.

Στις 13/4/49, κοντά στο Ταμπούρι σκοτώθηκε ο Γιώργος Σαμαρίδης (Λογοθέτης), συνταγματάρχης και μέλος του Γενικού Επιτελείου του ΔΣΕ. Στις 17/4/49 σκοτώθηκε ο διοικητής της ΣΑΓΑ Νίκος Νικητίδης (Κόλιας), έπεσε σε ενέδρα τη νύχτα επιστρέφοντας από το «1700» στο ΣΔ, που ήταν στο «1526». Μέχρι τις 14/4 είχαν τραυματιστεί και είχαν βγεί εκτός μάχης και μια σειρά άλλα στελέχη του ανώτατου διοικητικού κλιμακίου των επιχειρήσεων, όπως ο υποστράτηγος του ΔΣΕ Ρόσιος Αλέκος (Υψηλάντης), υπεύθυνος συντονιστής των επιχειρήσεων για την ανακτάληψη του Γράμμου. Ο Πάνος Δημητρίου ΠΕ της ΣΑΓΑ. Οι ταγματάρχες Μπουροζίκας Χρυσόστομος και Νικολάου Γεώργιος (Νώντας), καθώς και άλλα διοικητικά στελέχη μικρότερης βαθμίδας. Ωστόσο το μεγαλύτερο ατύχημα ήταν αυτό που συνέβη τη νύχτα στις 18/4 και είχε σαν αποτέλεσμα να επιδεινώσει σοβαρά την όλη κατάσταση στο μέτωπο εις βάρος της Ταξιαρχίας της ΣΑΓΑ. Αυτήν τη βραδιά ένα τάγμα - μοίρα ΛΟΚ του Κυβ. Στρατού, επωφελούμενο το σκότος της νύχτας, (αλλά και τα χαλαρά μέτρα ασφάλειας εκ μέρους των διοικήσεων των τμημάτων μας), κινείται και καταφέρνει να πλησιάσει απαρατήρητο τη διάταξη των τμημάτων μας χωρίς να γίνει αντιληπτό, επιτίθεται αιφνιδιαστικά και πετυχαίνει την ανατροπή του τμήματος της Σχολής που κατείχε το «1700» και να γίνει κυρίαρχο σ' αυτό το ύψωμα. Υστερα από αυτήν την τόσο αρνητική εξέλιξη των πραγμάτων, αλλά και το γεγονός ότι τα τμήματα της Σχολής σ' αυτόν τον τομέα του μετώπου ήταν ουσιαστικά κυκλωμένα από όλες τις πλευρές δεν υπήρχαν πια περιθώρια επιμονής για τη διατήρηση των θέσεων των ανταρτών σ' αυτόν τον τομέα. Έτσι στις 19/4 τα τμήματα πήραν εντολή να υποχωρήσουν διαδοχικά μέσω Σαραντάπορου προς Ζέρμα.

Στις προσπάθειες μας να εξακριβώσουμε τις απώλειες αυτών των πολυήμερων μαχών και των δυό αντίπαλων παρατάξεων στάθηκε

αδύνατο, γιατί τα στοιχεία που αντλήσαμε από διάφορες πηγές και ήταν τόσο πολύ αντιφατικές, ώστε μας έκαναν διστακτικούς να τα παρουσιάσουμε. Παραμένει όμως γεγονός ότι και από τις δυο πλευρές υπήρχαν σημαντικές απώλειες.

Ο Λάμπρος Τσίρης (σημερινός κάτοικος της Αθήνας, (τηλ. - 2529471), μαθητής της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ, πολεμιστής και τραυματίας αυτής της μάχης κράτησε στη μνήμη του τα επίθετα τριών συμπολεμιστών του που έπεσαν σ' αυτές τις μάχες. Αυτοί ήταν: 1) Ο Κώστας Πούλιος απ' τα χωριά Γρεβενών, απόφοιτος της Σχολής αξιωματικών Ρεντίνας. 2) Δακτυλούδης απ' την Μάνη Εβρου. 3) Αγρας Δημοσθένης απ' την Κορνοφωλιά Εβρου.

Κάνοντας τώρα μια επιγραμματική εξέταση αυτών των μαχών θα φανεί περίτρανα:

α) Οτι γίνεται ολοφάνερο ότι η δύναμη της Ταξιαρχίας της Σχολής ήταν πέρα για πέρα ανεπαρκής για την κατάληψη των στόχων και την εκπλήρωση των σκοπών που έβαζε μπροστά στη διοίκηση της ΣΑΓΑ το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ. β) Στην ανεπάρκεια δυνάμεων θα

Χαρώνης Αποστόλης του Θανάση. Γεν. το 1925 στην Σοφιάδα Δομοκού. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ.
Με την Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ πήρε μέρος στις μάχες Φλώρινας, στην ανακατάληψη του Γράμμου, στα πατώματα, στο Λέσιτς του Βίτσι και αλλού.

41. Ντούλιας Θανάσης. Γεν. στο Λουτρό Καρδίτσας το 1926. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Με την Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ πήρε μέρος στις μάχες Φλώρινας, στην ανακατάληψη του Γράμμου, στα Πατώματα, στο Λέσιτς και αλλού. Υπολοχαγός του ΔΣΕ.

Ευαγγέλου Γιώργος (Ξυνάδας). Απ' το Ελεύθερο Ελασσώνας. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Απόφοιτος της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Με την Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ πήρε μέρος στις μάχες της Φλώρινας, στην ανακατάληψη του Γράμμου, στα Πατώματα, στο Λέσιτς και αλλού. Για εξαιρετικές πράξεις ανδρείας του απονεμήθηκε το Μετάλλιο ανδρείας. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

Παρασκευόπουλος Γιάννης. Γεν. το 1930 στο χωριό Αναγέννηση. Αετόπουλο στην Κατοχή. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1949. Με την Ταξιαρχία της ΣΑΓΑ πήρε μέρος στις μάχες της Φλώρινας, στην ανακατάληψη του Γράμμου, στα Πατώματα, στο Λέσιτς και αλλού. Για εξαιρετικές πράξεις ανδρείας του απονεμήθηκε το μετάλλιο ανδρείας.

πρέπει κατά κύριο λόγο να αποδοθεί το γεγονός ότι το στρατηγικής σημασίας ορεινό συγκρότημα Ταμπούρι-Προφήτης Ηλίας Φούρκας να κρατιέται από μια διμοιρία, με αποτέλεσμα να το καταλάβει την πρώτη κιόλας μέρα ο αντίπαλος με μεγάλη ευκολία.

Ο Δ. Βλαντάς στο βιβλίο του (έκδοση 1981) ανάμεσα σ' άλλα γράφει για τα αίτια της αρνητικής έκβασης αυτής της μάχης: «Για την εκπλήρωση των σκοπών που έβαζε το Γενικό Αρχηγείο στην μάχη για την ανακατάληψη του Γράμμου, απαιτούνταν αυτός ο τομέας του μετώπου δίπλα στη Ταξιαρχία της Σχολής να ενισχυθεί συμπληρωματικά με δυό ακόμα ταξιαρχίες».

Συγκροτείται ξάνα Διλοχία Σαμποτέρ.

1 Φλεβάρη. Όλα τα τμήματα των σαμποτέρ που βρίσκονταν στην Οξυά, με διοικητή τον Αντώνη Βρατσάνο μετακινήθηκαν και

Μερικοί απ' τους λαογέννητους διοικητές της Σχολής Αξιωματικών του Γ. Αρχηγείου του ΔΣΕ. Ορθιοι απ' τα δεξιά: Ζιώκας Ζήσης, ταγματάρχης. Νικολάου Γιώργος (Νώντας), ταγματάρχης. Μαμάτσης Γιώργος λοχαγός. Καθιστοί απ' τα δεξιά Τσακμάκης Αντώνης, λοχαγός, Σαμαρτζίδης Δημήτριος (Βόλγας), λοχαγός, Τζανής Ηλίας, λοχαγός, ξαπλωμένος Μπουροζήκας Χρυσόστομος, ταγματάρχης. Ολοι τους πήραν μέρος στην ανακατάληψη του Γράμμου. Γράμμος-Απρίλης 1949.

στρατοπέδευσαν στο δάσος ανάμεσα στο Τρίγωνο και Ανταρτικό. Εδώ ολοκληρώθηκε η δουλειά της συγκρότησης της καινούργιας Διλοχίας Σαμποτέρ με διοικητή τον Κουλιαλή Τάκη (Φλόγα) και ΠΕ τον Παπαγιάννη Γιάννη. Διοικητής λόχων ανέλαβαν οι Χαρισόπουλος Βαγγέλης και Κατσής Δημήτρης. Ξαναπέρασαν στο λόχο μου αρκετοί γνωστοί μου μαχητές και στελέχη που στο παρελθόν δώσαμε μαζί πολλές μάχες. Ανάμεσά τους ήταν: οι Γκέτσιος Στέργιος,

Βλαχάκης Χρυσόστομος, Μιχαλόπουλος Δημήτρης, Κύρκος Δημήτρης, Νοβάτσος Σωτήρης, Καστανάς Γιάννης, Γκαρτσώνης Νίκος, Κατσιαμάνης Λάζαρος, Κατσιώρας Δημήτρης, ο σύνδεσμος Τσουλοχρήστος Γιώργος, η Ολυμπία Στεργιοπούλου - Τσεκούρα, η Αγορή Ρίζου-Χαλάτση και άλλοι. 'Ενας απ' τους διμοιρίτες ήταν και ο Αντώνης Τζίκας, που παρόλο που οι πληγές του προηγούμενου τραυματισμού του δεν είχαν επουλωθεί, αυτός επέμενε να μείνει στο μάχιμο τμήμα.

Ευπραξία Κονδύλη-Ζαφειροπούλου, γεν. το 1927 στην Ανιάδα Ευρυτανίας. ΕΛΑΣίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ'το 1947. Πήρε μέρος στις μάχες για την ανακατάληψη του Γράμμου, όπου και τραυματίστηκε βαριά.

2 Φλεβάρη. Αυτήν την ημέρα συνήλθε το Συμβούλιο των σαμποταριστών του ΔΣΕ, στο οποίο πήραν μέρος στελέχη αυτών των σχηματισμών που βρίσκονταν στο χώρο του Βίτσι. Κύριος ομιλητής ήταν ο Αντώνης Βρατσάνος. Ο εισηγητής έδωσε τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές της μελλοντικής σαμποταριστικής δράσης και τις παραπέρα προοπτικές ανάπτυξής της.

3 Φλεβάρη. Με ειδικό πρόγραμμα που είχε επεξεργαστεί η διοίκηση άρχισαν θεωρητικά μαθήματα για τις ιδιομορφίες διεξαγωγής πολέμου σε κατοικημένο χώρο. Την πρώτη διάλεξη - ανασκόπηση έκανε ο ίδιος ο Αν. Βρατσάνος. Η διδασκαλία του υλικού γινόταν από στελέχη του τάγματος από λοχαγό και πάνω. Μετά τη θεωρητική προετοιμασία ακολούθησαν στα χωριά Τρίγωνο και Ανταρτικό πρακτικές ασκήσεις μάχης. Μετά την κάθε άσκηση γινόταν υποχρεωτικά ανάλυση και κριτική της μάχης. Σ' αυτές παρατηρούνταν πάντα ζωηρή συμμετοχή των μαχητών και στελεχών. Εμείς δεν γνωρίζαμε τίποτε ότι όλες αυτές οι πρακτικές ασκήσεις που διεξάγονταν αυτές τις μέρες είχαν άμεσα σχέση με την αναμενόμενη επίθεση του ΔΣΕ για την κατάληψη της Φλώρινας.

6 Φλεβάρη. Πραγματοποιείται μεγάλο ακτίφ κομματικών και στρατιωτικών στελεχών της 10ης Μεραρχίας. Αυτό διεξήχθηκε τις βραδινές ώρες σε μια πρόχειρη τεχνική λέσχη - κατασκευασμένη από σκηνές, με θέσεις, εξέδρες, με ηλεκτροφωτισμό, αλλά και με αναρτημένα τα πορτρέτα των μεγάλων δασκάλων του επιστημονικού

σοσιαλισμού Μαρξ - Ενγκελς- Λένιν - Στάλιν. Το θέμα ήταν η ανάλυση της απόφασης της 5ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ.

Κύριος ομιλητής ήταν ο Δ. Βλαντάς. Στο ακτίφ έπαιρναν μέρος πάνω από 300 στελέχη του Κόμματος και του ΔΣΕ. Σ' αυτό συμμετείχε σχεδόν όλη η πολιτικοστρατιωτική ηγεσία του αγώνα μας με επικεφαλής το ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ Νίκο Ζαχαριάδη. Εδώ μας ανακοινώθηκε επίσημα για πρώτη φορά τόσο για την πλατφόρμα όσο και για την τύχη του πρώην αρχιστράτηγου του ΔΣΕ Μάρκου Βαφειάδη. Εδώ επίσης μάθαμε ότι διοικητής της 11ης Μεραρχίας ανέλαβε ο Παντελής Βαϊνάς, που ως τα τώρα διοικούσε τη 18η Ταξιαρχία, ένας απ' τους πιο γενναίους και αξιους νεαρούς ανώτατους στρατιωτικούς διοικητές του ΔΣΕ. Η συζήτηση στο ακτίφ διεξήχθηκε σε ένα πολύ υψηλό μαχητικό πνεύμα. Ολοι οι αξιωματικοί που ανέβηκαν στο βήμα μίλησαν με προβληματισμό για όλες τις πλευρές των εξεταζόμενων θεμάτων. Εκφράσαν την πλήρη ομοφωνία και υποστήριξη της επαναστατικής γραμμής του Κόμματος. Εμένα μου ανατέθηκε να μιλήσω εκ μέρους των σαμποταριστικών σχηματισμών του Βίτσι. Εγώ, όταν μου δόθηκε ο λόγος, μίλησα απ' τη θέση μου, χωρίς να ανεβώ στην εξέδρα. Μήνυμα επαναστατικού ενθουσιασμού μετέφεραν οι σαμποταριστές στους εκπροσώπους του ακτίφ. Η μαχητική φωνή τους μαζί με την υπόσχεση ότι οι μπουρλοτιέρηδες και στο μέλλον θα συνεχίσουν να πολεμούν με το ίδιο πάθος και αφοσίωση έγινε δεκτή με δυνατά χειροκροτήματα απ' όλους τους παραβρισκόμενους. Η συζήτηση έκλεισε με ομιλία του ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ και Προέδρου του Πολεμικού Συμβουλίου του ΔΣΕ Ν. Ζαχαριάδη. Στο τέλος όλοι σηκώθηκαν και για αρκετή ώρα συνεχίστηκαν τα παρατεταμένα παταγώδη χειροκροτήματα, που συνοδεύονταν με δυνατές ζητωκραυγές υπέρ του ΚΚΕ, του Ν. Ζαχαριάδη.

Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας αυτού του ακτίφ έλαβε χώρα ένα περιστατικό. Το παραθέτω όπως το περιγράφει ο Κώστας Ηλιάδης, στέλεχος του ΔΣΕ, που ήταν αυτόπτης μάρτυρας. Οταν τελείωσαν οι δουλειές της διακόσμισης του χώρου που θα γινόταν το ακτίφ, πέρασε μια αντιπροσωπεία της ανώτατης ηγεσίας του ΚΚΕ για να δουν την ετοιμότητα του χώρου. Μπαίνοντας τώρα εκεί, ο Ζαχαριάδης αντίκρισε ότι δίπλα στα πορτραίτα των Μαρξ-Ενγκελς-Λένιν-Στάλιν, είχε αναρτηθεί και η δική του φωτογραφία. Τον είχαν βάλει πέμπτο στη σειρά. Τότε ο Ν. Ζαχαριάδης απευθυνόμενος προς τον Β. Μπαρτζιώτα και δείχνοντας την φωτογραφία του είπε χαρακτηριστικά: «Ποιός είναι αυτός ο μπουνταλάς, Βασίλη; Ποιός τον έβαλε εκεί; Πάρτε τον γρήγορα!» Ετσι και έγινε. Ο Β.

Μπαρτζιώτας που με δική του εντολή τα «ξεφτέρια» του είχαν κάνει αυτή την δουλειά δεν βγάζει τσιμουδιά.

Ο Νίκος Ζαχαριάδης ήταν πράγματι ένας χαρισματικός κομμουνιστής ηγέτης με τεράστιες ικανότητες. Ενας μορφωμένος και πεπεισμένος μαρξιστής - λενινιστής. Ενας αναγνωρισμένος μεγάλος επαναστάτης και δικαιολογημένα του άξιζε κάθε σεβασμός και έπαινος. Για όλα αυτά μιλούν η ίδια η συμπεριφορά του, η στάση του σε όλη την ιστορική του σταδιοδρομία. Οποιος γνώριζε τότες από κοντά τους Β. Μπαρτζιώτα, Δ. Παρτσαλίδη, Ζ. Ζωγράφο, Κ. Κολιγιάννη, Απ. Γρόζο και άλλους, θα θυμάται καλά ότι όλοι αυτοί, χωρίς εξαίρεση, ήταν άνθρωποι, που όταν ανέβαιναν στο βήμα να μιλήσουν, επαναλάμβαναν συχνά το όνομα του Ζαχαριάδη με εμφανή την τάση της κολακείας και του λιβανισμού του για να έχουν την εύνοιά του. Το παράδοξο, όμως, γίνεται ξεκάθαρο. Εκείνοι που για ευνόητους λόγους συχνά επικαλούνταν το όνομα του Ν. Ζαχαριάδη, που μ' αυτόν τον τρόπο καλλιεργούσαν και δημιουργούσαν το θρύλο της «προσωπολατρίας» του Ν. Ζαχαριάδη, οι ίδιοι αργότερα και συγκεκριμένα το 1956, όταν η ανεπαναστατική κλίκα του Χρουστσιώφ παράνομα συνέλαβε και απομόνωσε τον αρχηγό του ΚΚΕ στα στρατόπεδα εξορίας στο πολικό ψύχος της Σιβηρίας, αυτοί οι ίδιοι κατηγορούσαν πάλι τον Ν. Ζαχαριάδη ότι για όλα τα πάθη και δεινά που υπέστη το ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα μετά το 1940, έφταιγε η «προσωπολατρία» του Ζαχαριάδη.

Θα μπορούσε να φέρει κανείς πολλά παραδείγματα που δείχνουν ότι ο Ν. Ζαχαριάδης όχι μονάχα δεν ευνοούσε το φαινόμενο της προσωπολατρίας, αλλά και με κάθε τρόπο την καταπολεμούσε. Στο ΚΚΕ δεν υπήρχε φαινόμενο προσωπολατρίας. Το όλο αυτό θέμα το επινόησαν και το ανακίνησαν σε μια κατάλληλη στιγμή εσκεμμένα ορισμένα πρώην στελέχη του ΚΚΕ και του ΔΣΕ, που είχαν ανοιχτούς λογαριασμούς με το Κόμμα και επιδίωκαν μ' αυτόν τον τρόπο να καλύψουν τις βαριές ευθύνες τους για διάφορα λάθη που διέπραξαν.

Ο Ν. Ζαχαριάδης ήταν και παραμένει ένας αναγνωρισμένος μεγάλος επαναστάτης παγκόσμιας εμβέλειας και ακτινοβολίας. Αυτά τα προσόντα του θα τα διαπιστώσει κανείς εξετάζοντας χωρίς προκαταλήψεις την ιστορική διαδρομή της ζωής του, οπότε δίκαια του άξιζε κάθε είδους σεβασμός.

Και ήρθε το 1956 το αντιλενινιστικό 20 Συνέδριο του ΚΚΣΕ και αποκήρυξε την επαναστατική θεωρία του Μαρξισμού - Λενινισμού και επίσημα διακήρυξε την αντεπαναστατική θεωρία του ειρηνικού περάσματος απ' τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό. Απ' αυτήν τη στιγμή άρχισε και η εκστρατεία της δίωξης, της απομόνωσης και της

φυσικής εξόντωσης όλων των επαναστατών ηγετών του Παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος που αντιτάχθηκαν στην αντιεπαναστατική ρεβιζιονιστική πολιτική γραμμή του 20 Συνεδρίου. Το πρώτο θύμα αυτών των αυθαιρεσιών και διώξεων ήταν ο Ν. Ζαχαριάδης.

7 Φλεβάρη. Η σημερινή μερα ήταν αφιερωμένη στη διεξαγωγή πρακτικών ασκήσεων στον τομέα των σαμποτάζ και του ναρκοπολέμου. Η κάθε ομάδα πήρε αυτοτελή αποστολή να δράσει σε ξεχωριστό τομέα του δημόσιου δρόμου Τρίγωνου-Ανταρτικού. Εκεί πραγματοποιήθηκαν εικονικές ασκήσεις και εμπυρευματίσεις σε τοίχους αντιστήριξης, καθώς και ναρκοθετήσεις στο κατάστρωμα της δημοσιάς. Μετά το τέλος της άσκησης από στελέχη του λόχου έγινε έλεγχος κατά πόσο το κάθε συνεργείο ανταποκρίθηκε στην αποστολή του. Δινόταν ιδιαίτερη σημασία στην τεχνική πλευρά του ζητήματος.

Εντατική εκπαίδευση παρατηρούνταν να γίνεται και σ' όλα τα τμήματα πεζικού που ήταν στρατοπεδευμένα στα δάση ανάμεσα στο Τρίγωνο και Ανταρτικό. Αυτή η εικόνα της εντατικής πολεμικής προετοιμασίας, που παρατηρούνταν, δημιουργούσε την εντύπωση ότι γρήγορα θα πάμε σε κάποια μεγάλη επιχείρηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

Προετοιμασία της επιχείρησης.

8 Φλεβάρη. Η Διλοχία μας, με εντολή απ' τα πάνω περνάει προσωρινά κάτω απ' τις διαταγές της 14ης Ταξιαρχίας. Πραγματοποιείται ακτίφ στελεχών της Ταξιαρχίας, στο οποίο πήραν μέρος στελέχη από λοχαγό και πάνω. Εκεί μας ανακοινώθηκε απόφαση της ανώτερης ηγεσίας του ΔΣΕ που πρόβλεπε να χτυπηθεί και να καταληφθεί η πόλη της Φλώρινας. Μας εξηγήθηκαν μερικές βασικές πλευρές της ιδέας του σχεδίου, ιδιαίτερα επισημάνθηκε η τεράστια

σημασία που θα έχει αυτή η επιχείρηση για το επαναστατικό μας κίνημα, γιατί θα μας επέτρεπε να στρατολογήσουμε κάμποσες δεκάδες χιλιάδες καινούργιους μαχητές. Ανακοινώθηκαν και μια σειρά άλλες οδηγίες που είχαν σχέση με την προετοιμασία της επιχείρησης. Είναι ευνόητο ότι όλα όσα ειπώθηκαν τα γνώριζαν μονάχα αυτοί που παραβρέθηκαν, χωρίς να ανακοινωθεί τίποτες στους μαχητές. Αμέσως τα τμήματα καταπιάστηκαν με τις προεργασίες προετοιμασίας των τμημάτων. Η προσοχή των διοικητών στράφηκε κατά κύριο λόγο στην πλήρη κάλυψη των αναγκών των τμημάτων σε οπλισμό, πυρομαχικά κλπ.

Τις βραδυνές ώρες μια μεγάλη φάλαγγα δύο ταξιαρχιών και μαζί τους μια σειρά από άλλους ειδικούς και βοηθητικούς σχηματισμούς, ανάμεσά τους και η δική μας Διλοχία ξεκίνησε απ' το χώρο του Τρίγωνου προς Πισωδέρι. Ήταν ακόμα νύχτα όταν φτάσαμε και στρατοπεδεύσαμε στα δάση δυτικά αυτού του χωριού.

9 Φλεβάρη. Έφεξε. Ο ουρανός πεντακάθαρος. Ετούτη η δασωμένη κορυφογραμμή είναι στρωμένη με χιόνι, ενώ απ' την πλευρά των κατεχόμενων χωριών της Φλώρινας φυσούσε ένα ψυχρό και τσουχτερό αεράκι. Βγήκε ο ήλιος, ένας ήλιος με δόντια. Ο μάγειρας είχε ήδη ετοιμάσει το πρωϊνό ρόφημα. Κουμπωμένοι σφιχτά με τις χλαίνες πιάνουμε σειρά δίπλα στο καζάνι, που συνέχιζε να κοχλάζει, ενώ ο αρωματικός αχνός του ζεστού τραχανά που γεμίζει τον τόπο γύρω μας κάνει κυριολεκτικά να τρέχουν τα σάλια μας. Τα παγωμένα χέρια μας κρατούν τρεμουλιαστά την καραβάνα, όταν οι κουταλιές του μάγειρα τη γέμιζαν μ' αυτό το λαχταριστό πρωϊνό. Μετά απ' αυτό ο καθένας μας κάτω από κάποιο δέντρο βρίσκει τη θέση του. Εκεί στρώνεται και χωρίς καθυστέρηση βγάζει απ' το σακίδιο το άσπρο ψωμί-φαρίνα και η τριψιάνα είναι έτοιμη. Ο ζεστός τραχανάς και σ' αυτό το ψυχρό περιβάλλον δεν κρυώνει εύκολα, αλλά και η δική μας ανυπομονησία ν' αρχίσουμε αμέσως να καταπραϋνουμε την ακόρταγη όρεξη των νεαρών στομαχιών μας δεν είχε όρια.

Έτσι τώρα πότε φυσώντας τις κουταλιές και πότε καίγοντας τον λάρυγγα στέλνουμε στον προορισμό του όσο το δυνατό πιό γρήγορα το τόσο επιθυμητό χειμωνιάτικο φαγητό. Δεν ήταν λίγοι εκείνοι που αυτήν τη φορά πήγαν και πήραν συμπληρωματική μερίδα-μαρμίτα, όπως τότε συνηθίζαμε να τη λέμε. Ανάμεσα σ' αυτούς ήμουν κι εγώ. Αργότερα πήγα στον κουρέα να κουρευτώ. Ο κουρέας του λόχου μας Χρήστος Φιλημόπουλος κατάγονταν απ' τα κατεχόμενα χωριά της Φλώρινας. Με την ευκαιρία αυτή μου δείχνει τα μέρη της περιοχής του, λέγοντας: «Ποιός ξέρει πότε θα μπορέσουμε να απελευθερώ-

σουμε τα χωριά μας, να πάμε και εμείς στα σπίτια μας, να δούμε τους συγγενείς μας». Και στη συνέχεια πρόσθεσε: «Συναγωνιστή λοχαγέ, όπως φαίνεται αυτήν τη φορά πάμε για τη Φλώρινα». Κι ενώ σκεφτόμουν πως ν' αποφύγω κάποια ίσια απάντηση, η Αγορή Ρίζου που βρισκόταν δίπλα μας, που κατάλαβε που το πήγαινε ο κουρέας, με προλαβαίνει και μ' απαλλάσσει απ' αυτήν την υποχρέωση. Η τελευταία που πάντα διακρίνονταν για τις έξυπνες και κοφτερές απαντήσεις του λέει συγκεκριμένα: «Ε, ρε Χρήστο, ξυρίζεις το λοχαγό με κρύο νερό και του ζητάς να σου πει νέα». Εκείνο όμως που προέκυπτε απ' την παραπάνω ερώτηση του κουρέα είναι ότι παρόλο που οι μαχητές μας δεν είχαν κάποια επίσημη ενημέρωση για την επικείμενη επιχείρηση, ωστόσο βλέποντας τη συγκέντρωση πολλών αντάρτικων δυνάμεων σ' αυτόν το χώρο, μόνοι τους κατάλαβαν ότι θα πηγαίναμε για κάποια μεγάλη μάχη.

Την ημέρα αυτή απ' τον επιτελάρχη της 14ης Ταξιαρχίας Σοφιανό Ηλιάδη γίνεται ένα είδος επί τόπου λεπτομερειακός έλεγχος στον κάθε λόχο ξεχωριστά για να διαπιστώσει ο ίδιος προσωπικά κατά πόσο τα τμήματα είχαν προετοιμαστεί γι' αυτήν τη μάχη. Τις απογευματινές ώρες γίνεται πάλι ακτίφ στελεχών της 14 Ταξιαρχίας. Αυτή τη φορά συμμετείχαν στελέχη από διμοιρία και πάνω. Ο Δ. Βλαντάς, ένας απ' τους δύο αρχισυντονιστές αυτής της μεγάλης πολεμικής επιχείρησης, μας ανέπτυξε αρκετά λεπτομερειακά το πολεμικό σχέδιο της επίθεσης, αλλά και την αποστολή του κάθε τμήματος ξεχωριστά. Ήταν πολύ αναλυτικός και πειστικός. Μας εμψύχωσε και μας ενθουσίασε με τη σχολαστική εξέταση όλων των πλευρών αυτής της μάχης. Εμφύσησε πραγματικά την εμπιστοσύνη σε όλους μας με ότι όλα προσέχτηκαν και όλα πάρθηκαν υπόψη. Σ' αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι και οι περισσότεροι γνώριζαν για τον εξαιρετικά θετικό ρόλο αυτού του διοικητή σχετικά με τη σωστή επεξεργασία του σχεδίου επιχείρησης που οδήγησε στην επιτυχή έκβαση της μάχης της Νάουσας.

Η οργανωτική και πολεμική προετοιμασία των τμημάτων που έγινε αυτήν τη φορά ήταν πράγματι τεράστια και πολύπλευρα μελετημένη. Μα και ο τρόπος που ο Δ. Βλαντάς εξηγούσε το πολεμικό σχέδιο σαν σύνολο δεν άφηνε ασάφειες και αναπάντητα ερωτήματα, μας ενέπνευσε την εμπιστοσύνη, μας προκάλεσε ενθουσιασμό και βεβαιότητα ότι η επιτυχία αυτής της επίθεσης είναι εξασφαλισμένη. Ένα πραγματικό μαχητικό πνεύμα επικρατεί ανάμεσά μας. Εδώ τώρα αυθόρμητα ξεπήδησαν και ακούστηκαν δυνατά συνθήματα: «Θα την πάρουμε! θα την κρατήσουμε! Ο ΔΣΕ θα υπερδιπλασιάσει τις δυνάμεις του!»

Μιλώντας ο Δ. Βλαντάς ειδικά για την τεράστια σημασία αυτής της πολεμικής επιχείρησης ανάμεσα στ' άλλα υπογράμμισε ότι απ' την επιτυχή έκβαση αυτής της μάχης εξαρτάται κατά 30% η νίκη της επανάστασης στην Ελλάδα. Είναι ευνόητο ότι όταν ο Δ. Βλαντάς έκανε μια τέτοια εκτίμηση δεν έπαιρνε υπόψη του μονάχα τη μεγάλη πολεμική σημασία που είχε για τους αντάρτες η κατάληψη της Φλώρινας, αλλά κατά κύριο λόγο τη στρατολόγηση κάμποσων χιλιάδων μαχητών που θα επέτρεπε στο ΔΣΕ να αυξήσει σημαντικά την αριθμητική του δύναμη. Κυκλοφορούσαν τότε διάφορες φήμες ότι σε περίπτωση που ο ΔΣΕ καταλάβει τη Φλώρινα θα μπορούσε να στρατολογήσει όχι λιγότερες από 15 χιλιάδες νέους μαχητές. 'Ηταν ένας αριθμός που δεν βρισκόταν και πολύ μακριά απ' την πραγματικότητα. Μια τέτοια εξέλιξη θα σήμαινε το διπλασιασμό των αντάρτικων δυνάμεων στο Βίτσι.

Απ' αυτήν τη στιγμή η αναμενόμενη επίθεση κατά της Φλώρινας είχε πάψει πια να είναι μυστικό και για τους μαχητές των τμημάτων. Εκείνο όμως που ακόμα δεν γνώριζαν ήταν η ημερομηνία έναρξης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον γι' αυτή τη μάχη έδειχναν οι μαχητές μας που κατάγονταν απ' τα κατεχόμενα απ' τον αντίπαλο χωριά αυτής της περιοχής. Και τέτοιοι στη Διλοχία μας ήταν αρκετοί. 'Ολοι τους ένοιωθαν ότι επιτέλους θα τους δινόταν αυτή τη φορά η δυνατότητα να δουν τους πιό κοντινούς συγγενείς τους: μάνα, αδέρφια, πατέρα κλπ. που το μοναρχοφασιστικό καθεστώς άλλους τους είχε στις φυλακές και άλλους τους κρατούσε εγκλωβισμένους στα συρματοπλέγματα αυτής της πόλης. Αυτήν την αίσθηση είχα κι εγώ σε μια συζήτηση που είχα αυτή τη βραδιά με έναν απ' τους πιό γενναίους διμοιρίτες, το Πέτρο Κατσιώρα που κατάγονταν απ' τη Μελίτη. Με το ίδιο πάθος πήγαινε να πολεμήσει σ' αυτή τη μάχη και ο Νοβάτσης Σωτήρης που κατάγονταν απ' την Κορυφή. Με το ίδιο μεγάλο ενδιαφέρον συζητούσαν γι' αυτήν τη μεγάλη μάχη και οι μαχητές μας που κατάγονταν και απ' τις άλλες περιοχές της χώρας μας. Αυτό το διαπίστωσα από μια ζωηρή συζήτηση που έκαναν γι' αυτό το θέμα οι δύο νεαροί και έμπειροι σαμποταριστές, δύο αχώριστοι φίλοι, ο Λάζαρος Κατσιμάνης και ο Γιώργος Τσουλοχρήστος. Ο πρώτος κατάγονταν απ' το Κεράσοβο Κόνιτσας και ο δεύτερος απ' το Δρυμώνα Αλμυρού. Αντάλλαζαν γνώμες για το ρόλο και την αποτελεσματικότητα της χρησιμοποίησης των πάντζερ, των τυποποιημένων καλουπιών για την καταστροφή εχθρικών στόχων μέσα σε κατοικημένους χώρους. Αναφέρονταν γι' αυτό στις προσωπικές εμπειρίες που είχαν απ' τις μάχες της Νάουσας, των Καϊλλαρίων κλπ., αλλά μιλούσαν και για τα λάφυρα. Οι καπνιστές είχαν στο μυαλό τους να εφοδιαστούν με κάμποσα κουτιά τσιγάρα Ματσάγγου.

10 Φλεβάρη. Αυτή τη βραδιά ορίστηκε να γίνει η γενική επίθεση για την κατάληψη της Φλώρινας. Στη διάρκεια της ημέρας επαναλήφθηκε ακόμα μια φορά η εξέταση της αποστολής των τμημάτων ξεχωριστά σε επίπεδο λόχου. Οι πολλές και διάφορες ερωτήσεις που μπήκαν φανέρωναν την έκταση του έντονου προβληματισμού που επικρατούσε. Αυτό, εξάλλου, επιβεβαιώθηκε απ' τη μαζική και ζωντανή συμμετοχή των μαχητών, ομαδαρχών, διμοιριτών. Δε θυμάμαι καμιά άλλη φορά, που σε μια τέτοια παρόμοια μεγάλη επιχείρηση να δόθηκε τόσος χρόνος για την προετοιμασία της, αλλά και τέτοιες δυνατότητες στους μαχητές και διοικητές να μελετήσουν τόσο σχολαστικά το στρατιωτικό σχέδιο. Να εμβαθύνουν στην εξέταση όλων των πλευρών της μάχης. Να μπουν σαν σύνολο των πάντων όλοι για τα καλά και στην ουσία της υπόθεσης.

Τις απογευματινές ώρες πέρασαν ξανά απ' τους καταυλισμούς μας ο Δ. Βλαντάς και ο Σοφιανός για έναν τελευταίο έλεγχο της ετοιμότητας των τμημάτων μας. Βεβαιώθηκαν ότι όλες οι ανάγκες της προετοιμασίας είχαν καλυφτεί, όπως είχαν προγραμματιστεί. Και ενώ ετοιμάζονταν να φύγουν, άκουσαν με τα ίδια τ' αυτιά τους τα καινούργια δυνατά συνθήματα απ' τους μαχητές: «Θα την πάρουμε! Θα την κρατήσουμε! Καλήν αντάμωση αύριο στη Φλώρινα!»

'Εφυγαν φανερά ενθουσιασμένοι και ικανοποιημένοι απ' αυτήν την επαναστατική μαχητικότητα των σαμποταριστών.

Πριν ακόμα σουρουπώσει τα τμήματά μας ήταν πανέτοιμα να πάνε στη μάχη. 'Εφτασε η καθορισμένη ώρα κι εμείς συνεχίζουμε να βρισκόμαστε σε συνεχή αναμονή εντολής να πάμε μπροστά. Και να τώρα βρεθήκαμε μπροστά σε μια απρόβλεπτη έκπληξη και εξέλιξη. Μας ανακοινώνεται ότι η επιχείρηση αναβάλλεται για 24 ώρες. 'Ετσι παρά την τεράστια προετοιμασία που είχε προηγηθεί, τις μεγάλες προσπάθειες που είχαν καταβληθεί απ' τους πάντες, την πλήρη βεβαιότητα που κυριαρχούσε ανάμεσά μας ότι η επιτυχία αυτής της επιχείρησης ήταν εξασφαλισμένη, ξαφνικά βρεθήκαμε μπροστά σε μια απρόβλεπτη αναποδιά. Αυτή η αναβολή προκαλέστηκε απ' την πέρα για πέρα αδικαιολόγητη καθυστέρηση των τμημάτων της 11ης Μεραρχίας να φτάσουν έγκαιρα στο καθορισμένο χρόνο στη βάση εξόρμησης, που ήταν τα υψώματα του Πισωδερίου και της Μπέλλας Βόντα.\

Μερικές πλευρές αυτής της μεγάλης μάχης

Στις 2 Φλεβάρη πραγματοποιήθηκε σύσκεψη διοικητών της Χης και ΧΙης Μεραρχιών, στην οποία συζητήθηκε η πρόταση του Γενικού Αρχηγείου να γίνει επίθεση για την κατάληψη της πόλης Φλώρινας. Απ' τις τοποθετήσεις των παραβρισκομένων διαπιστώθηκε ότι η επιχείρηση αυτή θα είναι μια απ' τις μεγαλύτερες και δυσκολότερες απ' όσες μέχρι τότε είχε δώσει ο ΔΣΕ σε κατοικημένο χώρο. Η πόλη της Φλώρινας ήταν ένα σημαντικό αστικό περιφερειακό κέντρο στην περιοχή της Β. Ελλάδας. Με την επίθεση κατά της Φλώρινας οι αντάρτες επιδίωκαν να συνεχίσουν την παραπέρα φθορά του αντιπάλου για τη ματαίωση των προσπαθειών του να προετοιμαστεί για την εαρινή εκστρατεία του 1949, αλλά κατά κύριο λόγο την εξοικονόμηση εφεδρειών με την στρατολογία κάμποσων δεκάδων χιλιάδων καινούργιων μαχητών.

Η Φλώρινα αμυντικός προμαχώνας του αντιπάλου στην Β. Ελλάδα

Αν τη Φλώρινα την εξετάσουμε από ιστορικογεωγραφική και στρατιωτική οπτική γωνία, θα φανεί ότι αυτή η ακριτική πόλη σε όλη την διάρκεια του Εμφύλιου πολέμου είχε σταθερή και άμεση μετωπική επαφή με την ελεύθερη περιοχή του Βίτσι που κυριαρχούσαν οι αντάρτες. Ηταν μια πολύ γερά οχυρωμένη πόλη με ένα καλά οργανωμένο και ολοκληρωμένο σύστημα άμυνας, που στη διάρκεια τριών χρόνων περίπου συμπληρώνονταν αδιάκοπα, διορθώνονταν και τελειοποιούνταν. Το αμυντικό σύστημα της πόλης αποτελούνταν από ένα πολεμικό σύμπλεγμα οχύρωσης και πολλαπλών μέτρων ασφάλειας με κυκλικά χαρακώματα πλαισιωμένα με υπόγεια πολυβολεία, αμπριά, διπλά συρματοπλέγματα, ναρκοπέδια ένα καλά οργανωμένο και κλιμακωτό σε βάθος πεδίο βολής με διασταυρωμένα πυρά σε όλη την εξωτερική περίμετρό της. Αρκετά κτίρια και άλλοι σημαντικοί οικισμοί μέσα στην πόλη είχαν ειδική τεχνική οχύρωση. Ομως η άμυνα της πόλης δεν βασίζονταν τώρα μονάχα σ' αυτήν την αυτόνομη κυκλική περιχαράκωση, αλλά και σε ένα πλήθος από δεσπόζοντα υψώματα που την περιστοίχιζαν, που κι αυτά όλα είχαν εξίσου παρόμοια αυτόνομη περιχαράκωση με ειδικά τεχνικά αμυντικά έργα. Τα πολυάριθμα αυτά γερά αμυντικά οχυρά σε συνδυασμό με την κατοχή των δεσπόζοντων υψωμάτων που την περιστοίχιζαν, αλλά και οι σημαντικές δυνάμεις και πολεμικά μέσα

που κρατούσαν αυτό το γερά οχυρωμένο γεωγραφικό σύμπλεγμα μετέτρεψαν την Φλώρινα σε ένα ισχυρό κι απόρθητο φρούριο του αντιπάλου στην περιοχή της Β. Ελλάδας.

Συσχετισμός δυνάμεων. α) Κυβερνητικός Στρατός.

Στη Φλώρινα είχε την έδρα της η 11η Μεραρχία με 10 τάγματα πεζικού μέσα στην πόλη και στα γύρω υψώματά της. Ενα Σύνταγμα πεδινού και μια μοίρα ορειβατικού πυροβολικού. Σύνολο 36 πυροβόλου με απεριόριστη ποσότητα βλημάτων. Στην πόλη υπήρχαν ακόμα μια σειρά ειδικοί σχηματισμοί ΛΟΚ, μηχανοκινήτων, μηχανικού κλπ., καθώς και άλλοι βοηθητικοί μεραρχιακοί σχηματισμοί. Η Φλώρινα ήταν ακόμα ενισχυμένη με σημαντικές δυνάμεις χωροφυλακής, καθώς και πολλές στρατιωτικές παρακρατικές μονάδες ΜΑΥ. Εκτός των παραπάνω, η Φλώρινα βρισκόταν κάτω απ' τη συνεχή επίβλεψη της αεροπορίας, η οποία βρισκόταν πανέτοιμη με το πρώτο σινιάλο να επέμβει και να παράσχει την απαιτούμενη υποστήριξη. Ολο αυτό το ισχυρό πολεμικό σύμπλεγμα δυνάμεων και μέσων βρισκόταν σε συνεχή κατάσταση πολεμικής ετοιμότητας. Αγρυπνούσε αδιάκοπα, διατηρώντας αυξημένα μέτρα ασφάλειας. Διοικητής της Μεραρχίας ήταν ο υποστράτηγος Ν. Παπαδόπουλος ή «παπούς». Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι στη δοσμένη περίπτωση οι αντάρτες είχαν να παλέψουν όχι απλώς με συνηθισμένα τμήματα εθνοφρουράς που συχνά συναντούσαν σε άλλες δευτερεύουσας σημασίας αστικά κέντρα, αλλά με αξιόμαχα τμήματα μια ολόκληρης Μεραρχίας με πλήρη σύνθεση.

β) Δημοκρατικός Στρατός: Στην επίθεση κατά της Φλώρινας έπαιρναν μερος, οι 14η και 103η Ταξιαρχίες της 10ης Μεραρχίας, η 18η και 107η Ταξιαρχίες της 11ης Μεραρχίας, (η κάθε Ταξιαρχία αποτελούνταν από δύο τάγματα), η Σχολή Αξιωματικών (Εφεδρεία) αποτελούμενη από 2 τάγματα, δύο διλοχίες Σαμποτέρ με διοικητές τον Δ. Κουλιαλή και Γιάννη Σίμο, δυό λόχοι κυνηγών αρμάτων μάχης με διοικητές τους Β. Μπράτσα και Β. Κοσμίδη, ένα τάγμα τραυματιοφορέων και μια ίλη ιππικού απ' τα τμήματα του Καϊμακτσιλάν. Σύνολικά 11 τάγματα. Ενα τάγμα της 108ης Ταξιαρχίας είχε πάρει αποστολή αντιπερισπασμού στον τομέα της Σκοπιάς. Η επίθεση υποστηρίζονταν από 14 πυροβόλα, με ασήμαντη ποσότητα βλημάτων. Ελειπε πλήρως η υποστήριξη από μονάδες μηχανοκινήτων και αεροπορίας.

Αν και δεν υπάρχουν πλήρως συγκεκριμένα στοιχεία που να

αποδείχνουν πόσες δυνάμεις πήραν μέρος σ' αυτήν την επιχείρηση, ωστόσο απ' αυτά που υπάρχουν μπορούμε περίπου να προϋποθέσουμε ότι αυτήν τη φορά παρατάχθηκε μια αριθμητική δύναμη σχεδόν γύρω στι έξι χιλιάδες μαχητές απ' την κάθε πλευρά. Εκείνο όμως, που γίνεται ξεκάθαρο είναι η τεράστια υπεροχή του αντιπάλου σε βαριά όπλα και γενικά σε δύναμη πυρός. Αν τώρα στα παραπάνω προστεθούν τα τεράστια πλεονεκτήματα που πρόσφεραν στον αμυνόμενο τα ισχυρά αμυντικά οχυρά αυτή η υπεροχή γίνεται ασύγκριτα ακόμα μεγαλύτερη.

Λόγω των γνωστών δύσκολων συνθηκών στην περίοδο του Εμφυλίου πολέμου, στην πόλη της Φλώρινας είχε συγκεντρωθεί μεγάλος αριθμός πληθυσμού απ' τα χωριά αυτού του Νομού, που θα βοηθούσε σημαντικά στη στρατολόγηση καινούργιων μαχητών.

Στις 5 Φλεβάρη πραγματοποιήθηκε σύσκεψη στελεχών, στην οποία πήραν μέρος ο διοικητής 10ης Μεραρχίας Νίκος Σκοτίδας και ο Πολιτικός Επίτροπός της Νίκος Μπελογιάννης, ο διοικητής της 11ης Μεραρχίας Παντελής Βαϊνάς και Γ. Βασίλκος, ο επιτελάρχης της Νίκος Τερζόγλου, ο διοικητής της 9ης Μεραρχίας Δημήτρης Ζυγούρας (Παλαιολόγος), ο διοικητής πυροβολικού του Βίτσι Κ. Ιωσηφίδης, οι ταξίαρχοι της 14ης Λαζαρίδης Λευτέρης (Λευτεριάς), της 103ης Αχιλλέας Παπαϊωάννου, της 18ης Παπαγεωργίου (Βελλησσάρης), της 107ης Τουμπουλίδης Παύλος. Σ' αυτή διαβάστηκε το σχέδιο διαταγής της επιχείρησης. Την ανάλυση του σχεδίου την έκαναν διαδοχικά οι δύο αρχισυντονιστές και μέλη του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ Γ. Βοντίτσιος και Δ. Βλαντάς. Εδώ αναλύθηκαν λεπτομερειακά όλες οι πλευρές και ιδέες του σχεδίου για την εδαφική διαμόρφωση της περιοχής, τη γεωγραφική θέση της Φλώρινας, το βαθμό της αμυντικής οχύρωσης, τα μέτρα ασφάλειας, τη διάταξη, τις δυνάμεις και τα πολεμικά μέσα του αντιπάλου. Τονίστηκε ακόμα ότι η Νοτια πλευρά της πεδινής Φλώρινας περικλείονταν από μια σειρά με υψηλές βουνοκορφές μεγάλης στρατιωτικής σημασίας που δέσποζαν πάνω απ' την πόλη. 'Ολα αυτά τα υψώματα είχαν γερή οχύρωση. Κατέχονταν απ' τον αντίπαλο. Είχαν οπτική επαφή μεταξύ τους, ενώ το καθένα απ' αυτά είχε τη δυνατότητα σε περίπτωση ανάγκης να διεξάγει αυτόνομη άμυνα. Εξετάζοντας τώρα τα παραπάνω δεδομένα αβίαστα μπορούμε να κατασταλάξουμε σε δύο βασικά συμπεράσματα.

α) Μια πρώτη και απαραίτητη προϋπόθεση για να πέσει η Φλώρινα ήταν να καταληφθούν προκαταρκτικά αυτά τα δεσπόζοντα οχυρωμένα υψώματα που ήταν τα: «1526», «1641», «1033», «1193», «1414», «1215» κλπ.

β) Σύμφωνα τώρα με τους κανόνες της πολεμικής τέχνης η κατάληψη τέτοιων ισχυρών αμυντικών οχυρωμένων υψωμάτων προϋπόθετε πρώτα απ' όλα την ύπαρξη στα χέρια του επιτεθέμενου τουλάχιστον πενταπλάσια υπεροχή αριθμητική δύναμη και δεκαπλάσια σε βαριά πολεμικά μέσα. Συνεπώς, με τις δυνάμεις και τα πολεμικά μέσα που είχε να παρατάξει αυτήν τη φορά ο ΔΣΕ δεν εξασφαλίζονταν καμιά απ' τις παραπάνω δύο προϋποθέσεις, που αυτό σε τελευταία ανάλυση σήμαινε ότι η επίθεση κατά της Φλώρινας ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία και σε καμιά περίπτωση δεν έπρεπε να γίνει. Ο ρεαλισμός των κανόνων της πολεμικής τέχνης είναι άτεγκτος, αδιαφιλονίκητος και σεβαστός. Όμως εδώ προκύπτει ένα αντιφατικό δίλημμα, που σημαίνει ότι και ο ΔΣΕ, καθώς και κάθε άλλος παρόμοιος λαϊκοεπαναστατικός στρατός εάν θα καθοδηγούνταν κατά γράμμα από τους στρατιωτικούς κανόνες και θα τους έπαιρνε σαν βάση για τη διεξαγωγή ενόπλου αγώνα, τότε οι εκδοχές των επαναστάσεων για την ανατροπή των αντιδραστικών καθεστώτων θα έπρεπε να αποκλειστούν, που αυτό ειδικά στην δική μας περίπτωση θα σήμαινε ότι δεν θα έπρεπε να πάρουμε τα όπλα. Όμως οι πραγματικοί επαναστάτες δεν μπορούσαν να σκέφτονται μοιρολατρικά και να πιστεύουν ότι θα έπρεπε να περιμένουν ότι κάποτε θα δημιουργηθούν για τους καταπιεζόμενους λαούς παρόμοιες ευνοϊκές συνθήκες και καταστάσεις, όπως απαιτούν οι κανόνες της πολεμικής τέχνης για τη διεξαγωγή του ένοπλου αγώνα.

Οι επαναστάτες ακόμα και μπροστά σε τέτοιες σκληρές πραγματικότητες είναι υποχρεωμένοι να βρίσκουν διέξοδο απ' την πιό αδιέξοδη κατάσταση για τη συνέχιση της επαναστατικής πάλης. Την επίθεση κατά της Φλώρινας θα πρέπει ακριβώς να την εξετάζουμε και να την κρίνουμε σαν μια ύστατη προσπάθεια, σαν έναν πραγματικό βολανταρισμό, βουλησιαρχία εκ μέρους του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ να βρει διέξοδο απ' την τρομακτική ανεπάρκεια δυνάμεων που βρίσκονταν, στην ενίσχυση αυτού του κύριου προβλήματος, που θα του επέτρεπε την παραπέρα συνέχιση του ένοπλου αγώνα.

Να ποιές ήταν οι βασικές ιδέες που συμπεριλήφθηκαν στο στρατιωτικό σχέδιο του ΓΑ του ΔΣΕ

1. Η πρακτική εφαρμογή για τις πιό τολμηρές διεισδύσεις και οι πιό εφευρετικοί μαχητικοί στρατιωτικοί ελιγμοί.

2. Η δημιουργία υπεροχής δυνάμεων στις πιό βασικες κατευθύνσεις.

3. Η κατάληψη μονάχα των κυριότερων οχυρωμένων υψωμάτων και συγκεκριμένα των δύο από αυτά, του 1033 και 1641 που δέσποζαν άμεσα πάνω απ' τη πόλη, που ήταν άκρως απαραίτητα και θα εξασφάλιζαν τη δημιουργία στηριγμάτων για τα τμήματα που θα έμπαιναν στην πόλη.

4. Η απομόνωση και καθήλωση των υπόλοιπων οχυρών που βρίσκονταν στην περίμετρο της εξωτερικής άμυνας της πόλης.

5. Η διείσδυση στα μετόπισθεν του αντιπάλου με δυνάμεις δύο ταξιαρχιών, οι οποίες ταυτόχρονα και αιφνιδιαστικά θα επιτίθονταν από δύο διάφορες κατευθύνσεις με σκοπό να χτυπήσουν απ' τα νώτα τους εχθρικούς στόχους μέσα στην πόλη για να πετύχουν απ' την πρώτη κιόλας στιγμή την εξόντωση των εχθρικών αντιστάσεων και την καταστροφή των εχθρικών πυροβολαρχιών που ήταν εγκατεστημένες μέσα στη Φλώρινα.

6. Η πόλη της Φλώρινας να καταληφθεί από αυτές τις δυνάμεις στην πρώτη φάση της επιχείρησης ανεξάρτητα απ' την έκβαση των μαχών στους άλλους τομείς.

7. Η επίθεση των τμημάτων, που θα ενεργούσαν απ' τα μετόπισθεν να γίνει κεραυνοβόλα και με ορμητικότητα που θα οδηγούσε κιόλας απ' την πρώτη στιγμή στην αιχμαλώτιση των διοικήσεων της Μεραρχίας και των Ταξιαρχιών που ήταν εγκαταστημένες μέσα στην πόλη.

8. Η ειδική διεξαγωγή μαχών στον κατοικημένο χώρο της πόλης και η αντιμετώπιση των εχθρικών τανκς να πραγματοποιηθεί απ' τα πιό επίλεκτα τμήματα που αποτελούνταν από έναν σχηματισμό κρούσεως με δύναμη 5 λόχων, ανάμεσά τους δυό λόχοι σαμποτέρ και ένας λόχος αρμάτων μάχης.

9. Για την επιτυχή έκβαση αυτής της μάχης το Γενικό Αρχηγείο, που ήταν και ο οργανωτής αυτής της επιχείρησης, στήριζε τις ελπίδες του:

- Στο στοιχείο του τακτικού αιφνιδιασμού.
- Στην καλή προετοιμασία της επιχείρησης.
- Στην ανώτερη πολιτικοηθική ικανότητα των μαχητών και διοικητών του ΔΣΕ.

Ο γνωστός πολεμικός ιστοριογράφος του Κυβ. Στρατού, υποστράτηγος Δ. Ζαφειρόπουλος στο βιβλίο του «Αντισυμμοριακός Αγών» και στη σελίδα 562, γράφει ανάμεσα στ' άλλα για το στρατιωτικό σχέδιο αυτής της επίθεσης: «Η επιτυχία του βασίζονταν: α) Εις την καλήν σύλληψιν του σχεδίου ενέργειας και στην επιμελή προπαρασκευή της επιχείρησης και β) εις την διάθεσιν επαρκών δυνάμεων εμφορούμενων με πολύ καλό ηθικό».

Απ' τα παραπάνω φαίνεται ότι τα επιτελεία του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ και των μεραρχιών δούλεψαν αυτή τη φορά με τη ψυχή τους. Πρόσφεραν ό,τι το καλύτερο μπορούσαν να δώσουν στον σχεδιασμό και την οργάνωση της επιχείρησης. Που μπορεί τώρα να συγκριθεί αυτή η τεράστια και επιμελής δουλειά που έγινε αυτήν τη φορά με εκείνες τις τσαπατσουλιές που έλαβαν χώρα στο σχεδιασμό παρόμοιων επιθέσεων των ανταρτών για την κατάληψη πόλεων, όπως εκείνες της Κόνιτσας, των Γρεβενών, της 'Εδεσσας, της Αριδέας κλπ.

Αναφερθήκαμε πιο πάνω ότι οι δυνάμεις του ΔΣΕ που χρησιμοποιήθηκαν για την κατάληψη των στόχων της Φλώρινας ήταν καταφανώς ανυπαρκείς. Για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού χρειάζονταν τουλάχιστον διπλάσιες δυνάμεις σε σύγκριση μ' αυτές που πήραν μέρος. Θα πρέπει όμως ακόμα να επισημανθεί ότι κάτω από ορισμένες συνθήκες δεν πρέπει ν' αποκλείεται η κατάληψη της πόλης και μ'αυτές τις δυνάμεις που πήραν μέρος. Το γεγονός και μόνο ότι οι αντάρτες απ' την πρώτη κιόλας στιγμή της επίθεσης κατόρθωσαν μέσα σε λίγα λεπτά της ώρας να καταλάβουν ένα απ' τα πιο ισχυρά οχυρωμένα υψώματα του αντιπάλου όπως ήταν το 1641 - Λεσιτσέτο που δέσποζε πάνω από όλη την πόλη μιλάει μόνο του γιαυτό.

Μονάχα οι αναποδιές που συνέβησαν στην πορεία της εξέλιξης της επιχείρησης ήρθαν να ανατρέψουν αυτή την δυνατότητα. Δυο ήταν οι βασικότερες από αυτές: α) Η αναβολή της επίθεσης για ένα εικοσιτετράωρο που είχε σαν συνέπεια να προδοθεί, και να μαθευτεί απ'τον αντίπαλο η βραδιά της σχεδιαζόμενης επίθεσης των ανταρτών, με αποτέλεσμα απ' την μια μεριά ο Κυβ. Στρατός να μας περιμένει πανέτοιμος, και απ' την άλλη να χαθεί ο παράγοντας του στοιχείου του αιφνιδιασμού που ήταν και το κύριο ατού των ανταρτών για μια επιτυχή έκβαση αυτής της επίθεσης. Και β) Τα μεγάλα λάθη και τα στραπάτσα που συνέβησαν στον τομέα που επιτήθονταν η 14η Ταξιαρχία.

Αποστολές και στόχοι των σχηματισμών του ΔΣΕ

Πρώτη Αποστολή. Η 107 Ταξιαρχία να κινηθεί απ' την περιοχή του Μπούφι και με το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεών της να χτυπήσει και να καταλάβει τα υψώματα Σολίτσιτο (1641) και (1033), καθώς και τα άμεσα γύρω απ' αυτά αντερείσματα ΒΔ του αμαξωτού δρόμου. Μετά την κατάληψη αυτών των υψωμάτων να συνεχίσει το παραπέρα

σταθερό κράτημά τους, που θα εξασφάλιζαν τη δημιουργία στηριγμάτων για τα τμήματα που θα έμπαιναν στην πόλη. Ενώ με μικρότερες δυνάμεις να απομονώσει τις εχθρικές φρουρές που κατείχαν τα υψώματα Κετς Καλέ, Τρύπια Πέτρα και ιδιαίτερα το ισχυρό οχυρό Μπέλλα Βόδα, Βίγλα (1522).

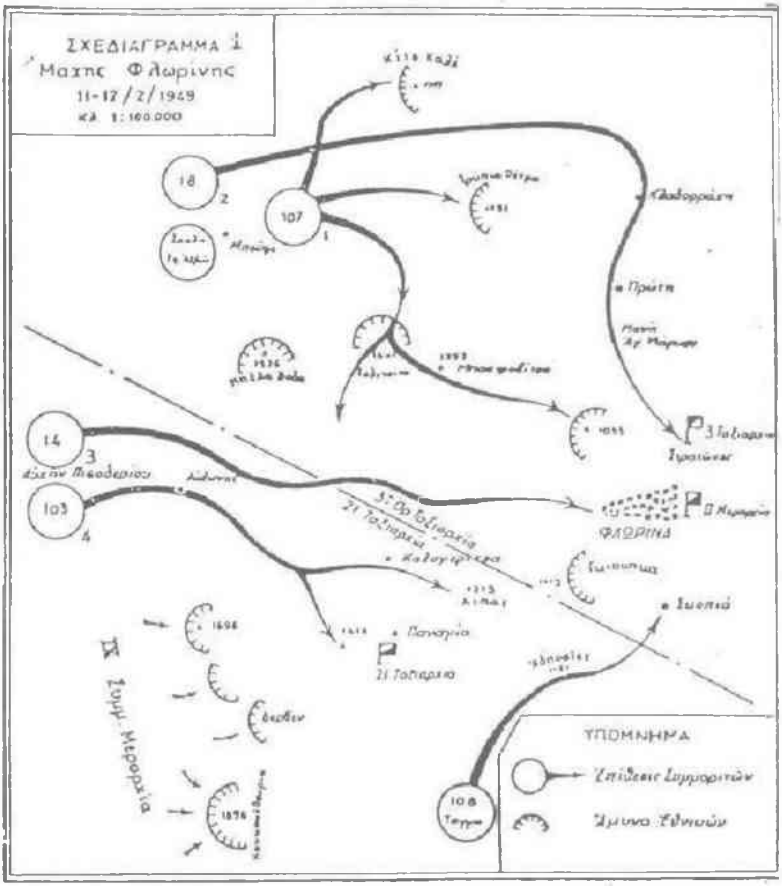
Δεύτερη Αποστολή. Η 18η Ταξιαρχία με μια Διλοχία Σαμποτέρ και ένα Λόχο Αρμάτων μάχης να κινηθεί απ' την περιοχή του Μπούφι με σκοπό να διεισδύσει στα μετόπισθεν του αντιπάλου, στην πορεία να παρακάμψει τις εχθρικές φρουρές, ακολουθώντας το δρομολόγιο Κλαδοράχη - Μονή Αγ. Μάρκου - Στρατώνες Φλώρινας και να διεισδύσει απ' τα νώτα, απ' το βορρά στη πόλη με κύριο σκοπό την κατάληψη των στρατώνων και των ΣΔ της Μεραρχίας και της 3ης Ορεινής Ταξιαρχίας. Ενώ με ειδικά τμήματα σαμποτέρ να καταλάβει το πυροβολικό της περιοχής των στρατώνων και μονάχα σε εξαιρετική ανάγκη να τα καταστρέψει.

Τρίτη Αποστολή. Η 14η Ταξιαρχία με μια Διλοχία Σαμποτέρ και ένα Λόχο Αρμάτων μάχης να κινηθεί απ' την περιοχή του Αυχένα του Πισοδεριού και ακολουθώντας το δρομολόγιο μέσω 'Αλωνα - αμαξωτού δρόμου, στην πορεία να ανοίξει ρήγμα στην εξωτερική άμυνα του αντιπάλου και να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για την έγκαιρη διείσδυση του ειδικού Σχηματισμού Κρούσεως στην πόλη απ' την ΒΔ κατεύθυνση με σκοπό την κατάληψη του συγκροτήματος των κτιρίων της Γεωργικής Σχολής - της Διοίκησης της χωροφυλακής - της Νομαρχίας και με τις παραπέρα ορμητικές του ενέργειες να συμβάλει στην ολοκληρωτική κατάληψη της Φλώρινας.

Τέταρτη Αποστολή. Η 103η Ταξιαρχία να κινηθεί απ' τον Αυχένα Πισοδεριού και ακολουθώντας το Δρομολόγιο μέσω Αλωνα - Καλογερίτσα να καταλάβει τα υψώματα Λίπας (1215) και Γκούπκα (1414) με σκοπό επίσης να μην επιτρέψει κίνηση τμημάτων της 21ης Ταξιαρχίας του αντιπάλου προς Φλώρινα.

Πέμπτη Αποστολή. Να κινηθούν τμήματα του Καϊμακτσιλάν με ένα τάγμα πεζικού και μια ίλη ιππικού. Το τάγμα να επιτεθεί και να καταλάβει το ύψωμα (1009) και στη συνέχεια να μην επιτρέψει κινήσεις του αντιπάλου από Αμύνταιο προς Φλώρινα, ενώ η ίλη ιππικού να μην επιτρέψει εχθρικές κινήσεις από Μιλήτη - Βεύη προς Φλώρινα.

'Εκτη Αποστολή. 'Ενα τάγμα της 108 Ταξιαρχίας Ζάρα να προωθηθεί τη νύχτα και να πάρει διάταξη μάχης στην τοποθεσία Κριθαρίσια Νερά με σκοπό την απασχόληση και αγγίστρωση τμημάτων του αντιπάλου στην 'Ανω Υδρούσα, αλλά και να μην επιτρέψει κινήσεις από Σκοπιά προς ύψωμα Γκούπκα.

Έβδομη Αποστολή. Η Σχολή Αξιωματικών να παραμείνει στην περιοχή Μπούφι σαν γενική εφεδρεία της επιχείρησης.

Ώρα επίθεσης 3.30 της 12 Φλεβάρη. Στο σχεδιάγραμμα ΝΙ φαίνονται οι αποστολές και οι κατευθύνσεις των κινήσεων των ανταρτικών σχηματισμών.

Σαν αυτόπτης μάρτυρας αυτής της πολύπλοκης, πολύμορφης και πολυδύναμης επιχείρησης θεώρησα εδώ σκόπιμο να ανοίξω μια παρένθεση για να δώσω μια σειρά αυθεντικές πληροφορίες γι' αυτόν τον ιδιόμορφο σχηματισμό κρούσης, για τη σύνθεσή του, την αποστολή του, το πολεμικό δυναμικό του, αλλά και να εκφράσω την προσωπική μου άποψη για την προοπτική εξέλιξης της

επιχείρησης σε περίπτωση που αυτός ο ειδικός σχηματισμός κρούσης θα έμπαινε στη μάχη, όπως προβλέπονταν απ' το στρατιωτικό σχέδιο. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να επισημανθεί ότι σ' αυτόν τον σχηματισμό είχε ανατεθεί να εκπληρώσει μια απ' τις σοβαρότερες αποστολές αυτής της επιχείρησης και συγκεκριμένα να πραγματοποιήσει μια εξαιρετικά τολμηρή και επικίνδυνη διείσδυση μέσα στην πόλη απ' την ΒΑ κατεύθυνση και από κοντινή απόσταση να ενεργήσει αιφνιδιαστικά και με μεγάλη ορμητικότητα με κύριο σκοπό την κατάληψη απ' την πρώτη στιγμή μιας σειράς σημαντικών οχυρωμένων κτιρίων, όπως της Γεωργικής Σχολής, των Διοικήσεων της Χωροφυλακής και της Νομαρχίας κλπ. Η επίθεση να εκδηλωθεί κεραυνοβόλα και με μεγάλη αποφασιστικότητα να δημιουργηθεί μ' αυτόν τον τρόπο ακόμα στην αρχική φάση της επίθεσης ένα ανώτερο όριο απόδοσης, αλλά και μια αφόρητη ψυχολογική κατάσταση στον αμυνόμενο, μια προϋπόθεση που θα επέτρεπε στους αντάρτες με την ίδια αποφασιστικότητα να συνεχίσουν την παραπέρα επιτυχή προώθησή τους για την ολοκληρωτική εξόντωση των εχθρικών αντιστάσεων, την κατάληψη της πόλης και την αιχμαλώτιση των διοικήσεων και των φαντάρων του αντιπάλου.

Μια μικρή αναφορά στις βασικές παραμέτρους αυτού του ειδικού σχηματισμού κρούσης θα επιτρέψει να φανεί τόσο το τεράστιο πολεμικό δυναμικό όσο και τα κριτήρια συγκρότησής του. Η συγκρότησή του έγινε από τα πιό επίλεκτα τμήματα, με ικανό και αξιόμαχο στελεχικό προσωπικό που επανειλημμένα είχε διακριθεί σε προηγούμενες πολεμικές αναμετρήσεις. Η διοίκηση ανατέθηκε στον ταγματάρχη Αθ. Γράψα. Πρόκειται για ένα διοικητή που είχε διακριθεί με το τμήμα του στην τελευταία μάχη της Νάουσας. Αποτελέστηκε από 5 λόχους, μια ολόκληρη ελαφρά ταξιαρχία με 500 μαχητές. Εδώ θα πρέπει ακόμα να προστεθεί το γεγονός ότι οι 3 απ' τους 5 λόχους ανήκαν στην κατηγορία των ειδικών τμημάτων του ΔΣΕ και συγκεκριμένα από δύο λόχους σαμποτέρ και ένα λόχο Κυνηγών Αρμάτων μάχης. Πρόκειται για τμήματα που πάντα διακρίνονταν για τον υψηλό βαθμό μαχητικότητας. Είχαν ειδική κατάρτιση, εξοπλισμό και πολλαπλή εμπειρία για τη διεξαγωγή μαχών σε κατοικημένους χώρους. Ήταν απ' τα πιό κατάλληλα τμήματα του ΔΣΕ στο έργο της αντιμετώπισης των θωρακισμένων οχημάτων του αντιπάλου. Υπήρχε μια ακόμα ιδιαίτερη σημαντική πλευρά αυτών των τμημάτων ότι όλοι οι μαχητές ήταν εξοπλισμένοι σχεδόν στο σύνολό τους με ατομικά αυτόματα, ελαφρά οπλοπολυβόλα, πάντζερ, νάρκες διάφορα τυποποιημένα καλούπια εκρηκτικών υλών και αρκετές χειροβομβίδες κλπ. Όλα τα παραπάνω μόνα τους μιλούν για την

τεράστια ισχύ πυρός αυτού του σχηματισμού. Βγαίνει το συμπέρασμα, κατά την προσωπική μου γνώμη, ότι εάν σ' αυτό το σχηματισμό κρούσης εξασφάλιζαν τις προϋποθέσεις να πλησιάσει στην άκρη της πόλης, όπως και προβλέπονταν απ' το στρατιωτικό σχέδιο, καμιά δύναμη δεν θα μπορούσε να τον σταματήσει να εξαπολύσει μια τόσο τρομερή φωτιά και καυτό σίδερο, που οι πολλαπλές πύρινες φλόγες των πάντζερ και των εκρηκτικών υλικών θα έκαιγαν τα πάντα στην κίνησή του και θα σάρωνε κυριολεκτικά μέσα σε λίγες ώρες τις εχθρικές αντιστάσεις που θα συναντούσε στην πορεία της επίθεσης. Και θα οδηγούσε οριστικά στην ολοκληρωτική κατάληψη της Φλώρινας ανεξάρτητα απ' την έκβαση της μάχης στους άλλους τομείς.

11 Φλεβάρη. Με εντολή απ' τα πάνω γίνεται ξανά η ανάλυση της κάθε αποστολής σε επίπεδο λόχου. Αυτή τη φορά υπήρχε και αρκετός χρόνος για να μπουν ερωτήματα, να δοθούν απαντήσεις, να εκφραστούν προβληματισμοί, γνώμες. Ανάμεσα σ' αυτούς που πρωτοστάτησαν σ' αυτήν την πλατιά συζήτηση ήταν ο Χρ. Βλαχάκης, ο Π. Κατσιώρας, ο Αντ. Τζήκας ο Ηρ. Τσεκούρας, ο Στ. Γκέτσος και άλλοι. Στους πάντες συνέχιζε να κυριαρχεί ο ενθουσιασμός για τη σίγουρη και επιτυχή έκβαση της επιχείρησης. Τις απογευματινές ώρες πέρασαν ακόμα μια φορά απ' τη Διλοχία μας ο διοικητής της 14ης Ταξιαρχίας Λ. Λαζαρίδης (Λευτεριάς) μαζί με τον επιτελάχρη Σ. Ηλιάδη. Σε επίπεδο Διλοχίας έγινε μια σύντομη ενημέρωση για την προετοιμασία και την ετοιμότητα του τμήματός μας. Απ' τη συζήτηση που ακολούθησε διαπιστώθηκε ότι όλα είχαν ετοιμαστεί, όπως ακριβώς είχαν σχεδιαστεί.

'Επαιρνε να σουρουπώνει, όταν η φάλαγγα της 14ης Ταξιαρχίας και μαζί μ' αυτή και τα άλλα τμήματα της 10ης Μεραρχίας ξεκίνησαν απ' το δάσος του Πισοδερίου. Νύχτωσε όταν περνούσαμε τον χαρακτηριστικό αυχένα αυτού του χωριού. Ακόμα και εδώ συνέχιζαν να ακούγονται απ' τα διάφορα τμήματα τα γνωστά ενθουσιώδη συνθήματα, όπως: «Θα την πάρουμε! Θα την κρατήσουμε!» Ενώ από όλες τις μεριές της μεγάλης αυτής φάλαγγας αντηχούν βροντόφωνα επαναστατικά τραγούδια. Ιδιαίτερο τόνο στο ανέβασμα της επαναστατικής έξαρσης δίνουν τα αγαπημένα τραγούδια των σαμποταριστών της Διλοχίας μας. 'Ολα αυτά μαρτυρούσαν για τον ενθουσιασμό και το μαχητικό πνεύμα που κυριαρχούσαν αλλά και τη βεβαιότητα που αισθάνονταν αυτή τη φορά οι μαχητές και στελέχη όλων των τμημάτων για μια σίγουρη και επιτυχή έκβαση της επιχείρησης. Μονάχα όταν αρχίσαμε να περνούνε τον αυχένα δόθηκε εντολή απ' τα πάνω να σταματήσουν τα τραγούδια. Η

αδερφή μου Βούλα που υπηρετούσε στο υγειονομικό τμήμα της 10ης Μεραρχίας, απ' το δυνατό απόηχο των τραγουδιών κατάλαβε το πλησίασμα της μεγάλης φάλαγγας και μαζί με την αχώριστη φίλη της, την Παναγιώτα Αναστασίου βγήκαν στον αυχένα να συναντήσουν γνωστούς. Ρωτώντας για τα τμήματα των σαμποτέρ, τελικά με βρήκε. Το γεγονός ότι αυτή τη βραδιά δεν πηγαίναμε σε γάμο, αλλά σε σκληρή πολεμική αναμέτρηση, δεν μπορούσε να μην μας ανησυχεί, μιας και καταλαβαίναμε ότι σ' αυτές τις περιπτώσεις όλα μπορούν να συμβούν. Εκεί στα γρήγορα μ' αγκάλιασε, με φίλησε, μου ευχήθηκε καλή επιτυχία και σύντομη καινούργια αντάμωση. Πιό κάτω συνάντησα το χωριανό μου Καρπούζα Τάκη. Ήταν διοικητής λόχου τραυματιοφορέων της 10ης Μεραρχίας. Ενιωσα ιδιαίτερη χαρά, όταν αντίκρυσα μπροστά μου έναν πρωην φλογερό και λεβέντη ΕΠΟΝίτη, έναν νεαρό χωριανό μου λοχαγό, έναν ανδρείο, μαχητικό και πάντα ανοιχτόκαρδο επαναστάτη. Ο χρόνος που διαθέταμε ήταν λίγος και δεν επέτρεπε να πούμε πολλά πράγματα. Αποχαιρετώντας με μου είπε: «Αδερφέ Μήτσο, γειά σου και καλή αντάμωση αύριο στη δική μας Φλώρινα». Η φάλαγγα κινείται προς τα κάτω από μια στράτα με πολλά καγγέλια. Ήταν ξαστεριά. Στο βάθος αντικρίζουμε τα αμέτρητα φώτα της Φλώρινας. Πριν ακόμα φτάσουμε στα Άλωνα, τα τμήματα της 103ης Ταξιαρχίας έστριψαν δεξιά. Ενώ ένας λόχος που οι μαχητές του ήταν ντυμένοι με άσπρες ρόμπες και προορίζονταν να επιτεθούν και να χτυπήσουν αιφνιδιαστικά ένα ύψωμα που ήταν σκεπασμένο με πυκνό χιόνι.

Στην πορεία βλέπουμε να εκτοξεύονται στον ουρανό εχθρικές φωτοβολίδες, να πέφτουν σποραδικά κι αδέσποτα βλήματα όλμων και πυροβολικού του αντιπάλου. Αυτές οι εχθρικές δραστηριότητες δεν μπορούσαν να μην μας προκαλούν υποψίες ότι αυτή τη βραδιά κάτι δεν πάει καλά.

Η επιχείρηση ήταν προδομένη

Εκ των υστέρων έγινε πια φανερό ότι η επιχείρηση των ανταρτών κατά της Φλώρινας ήταν προδομένη και ότι η αντίπαλη διοίκηση της 11ης Μεραρχίας γνώριζε με αρκετές λεπτομέρειες το στρατιωτικό σχέδιο, τους σκοπούς ακόμα και τη βραδιά επίθεσης των ανταρτών κατά της Φλώρινας. Το γεγονός αυτό επέτρεψε στην αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία να κινητοποιήσει δυνάμεις, να πάρει έγκαιρα μια σειρά μέτρα ασφάλειας, και πανέτοιμη αυτή τη βραδιά αγρυπνούσε. Μας περίμενε με το χέρι στην σκανδάλη να μας αποκρούσει. Ο υποστράτηγος του Κυβ. Στρατού Δ. Ζαφειρόπουλος στο βιβλίο «Αντισυμμοριακών Αγώνων» και στη σελ 562 γράφει: «Η διοίκηση της Μεραρχίας είχε έγκαιρα διαπιστώσει την επικείμενη επίθεση των συμμοριτών κατά της Φλώρινας».

Ο Μπάμπης Γκανάς, διμοιρίτης τότε του 507 Τάγματος της 22ης αντίπαλης Ταξιαρχίας και σήμερα κάτοικος της Αγ. Παρασκευής Αθήνας για το ίδιο θέμα μας γράφει: «Στις 9 Φλεβάρη 1949 αντάρτης παραδόθηκε στην περιοχή μεταξύ ΚΟΛΧΙΚΗΣ-ΥΔΡΟΥΣΑΣ. Στην ανάκριση που έγινε ανέφερε για την επικείμενη επίθεση μεγάλων μονάδων των ανταρτών κατά της Φλώρινας. Τότε δόθηκε η διαταγή από τον μέραρχο Ν. Παπαδόπουλο (Παπού) να επιστρέψουν αμέσως στη βάση τους όλες οι μονάδες που αυτή την περίοδο βρίσκονταν στην περιοχή για επιχειρήσεις. Πριν εκδηλωθεί η επίθεση κατά της Φλώρινας ζήτημα να ήταν δύο τάγματα στρατού μέσα σ' αυτήν. Μάλιστα στο χωριό Σκοπιά, όπου υπήρχε πεδινό πυροβολικό οι πυροβολητές πήραν τα κλείστρα από τα πυροβόλα και τα εγκατέλειψαν. Πολλά απ' αυτά τα ανατίναξαν οι αντάρτες».

Δίπλα στα παραπάνω θεωρώ σκόπιμο ακόμα να επισημάνω ότι μετά την αποτυχία της μάχης της Φλώρινας, ανάμεσα στα τμήματα του ΔΣΕ στο Βίτσι κυκλοφορούσαν πληροφορίες, διαδίδονταν φήμες που κατανόμαζαν κι επώνυμα τους αντάρτες που στην παραμονή αυτής της μάχης αυτομόλησαν και πήγαν στον αντίπαλο και πρόδοσαν την επιχείρηση. Εξάλλου το γεγονός ότι η επίθεση κατά της Φλώρινας ήταν προδομένη θα φανεί και απ' την ίδια την πορεία της εξέλιξης της μάχης, όταν οι αντάρτες στην κίνησή τους προς τους στόχους τους και ενώ ακόμα δεν είχαν φτάσει στη βάση εξόρμησης και πριν ακόμα προλάβουν ν' αναπτυχθούν για μάχη έπεσαν πάνω σε φυλάκια και στημένες ενέδρες του αντιπάλου, που είχαν τοποθετηθεί αυτή τη βραδιά.

Συνοπτικά για την εξέλιξη της μάχης

Η 107 Ταξιαρχία. Ύστερα από σκληρή μάχη κατορθώνει την διαδοχική κατάληψη των υψωμάτων 1641 Σολίσιτο και το 1033 που δέσποζαν πάνω στην πόλη. Έτσι απ' την πρώτη κιόλας φάση της επιχείρησης έγινε δυνατό να πέσουν οι βασικοί στόχοι σ' αυτόν το βασικό τομέα, να παρθούν λάφυρα, ανάμεσά τους και 4 πυροβόλα. Να πιαστούν αιχμάλωτοι. Το τάγμα του Παναγιώτη Λαμπράκη με ΠΕ τον Στέφανο Οικονόμου έκανε αυτήν την ημέρα ένα πραγματικό θαύμα.

Η 18η Ταξιαρχία στην κίνησή της προς το στόχο παράκαμψε το ύψωμα 1033, διείσδυσε στα μετόπισθεν του αντιπάλου, πλησιάζει στη γραμμή της εξωτερικής άμυνας κοντά στους στρατώνες. Παίρνοντας

όμως επαφή με τις πρώτες εχθρικές αντιστάσεις ο αυτόν τον τομέα διαπιστώνει την ύπαρξη και μιας σειράς άλλων φυλακίων που δεν είχε γι' αυτά πληροφορίες και προφανώς είχαν τοποθετηθεί συμπληρωματικά αυτήν τη βραδιά απ' τον αντίπαλο. Το γεγονός αυτό δημιουργεί πρόσθετες δυσκολίες για μια ορμητική προέλαση των τμημάτων πιό πέρα. Με κάποια καθυστέρηση πετυχαίνει τελικά να σπάσει αυτές τις αντιστάσεις, ενώ η προώθησή της παραπέρα να μπει στην πόλη γίνεται με δυσκολία. Αυτή η βραδύτητα επιτρέπει στον αντίπαλο να κερδίσει χρόνο, να κινητοποιήσει καινούργιες δυνάμεις απ' το χωριό Πρώτη και να περάσει σε αντεπίθεση. Η αντεπίθεση υποστηρίζεται με πυροβολαρχίες, ολμαρχίες, θωρακισμένα οχήματα. Ενώ με τον ερχομό της μέρας στη μάχη μπαίνει και η εχθρική αεροπορία. Απ' αυτήν τη στιγμή σταματάει κάθε επιθετική προσπάθεια και τα τμήματα μας άρχισαν να συμπτύσσονται με εντολή απ' τα πάνω.

103η Ταξιαρχία. Για τους ίδιους σχεδόν λόγους και οι σχηματισμοί αυτής της μονάδας δεν κατάφεραν να καταλάβουν κανένα απ' τα δυό βασικά υψώματα, της Λίπας 1215 και της Παναγιάς 1414.

Το Τάγμα της 108ης Ταξιαρχίας με επικεφαλής τον Π. Ζάρα πετυχαίνει όχι μονάχα να εκπληρώσει την αποστολή του αντιπερισπασμού που είχε αναλάβει, αλλά και να καταλάβει την Σκοπιά και το ύψωμα της Γκούπκας που έπρεπε να το καταλάβει η 103η Ταξιαρχία. Το τμήμα του Κυβ. Στρατού που βρίσκονταν στη Σκοπιά, κάτω απ' την πίεση του τάγματος της 108 Ταξιαρχίας εγκατέλειψε στο πεδίο της μάχης τα πυροβόλα και έφυγε πανικόβλητο από αυτό το χωριό. Τα εγκατελειμμένα πυροβόλα του αντιπάλου που έπεσαν στα χέρια των ανταρτών (χωρίς κλείστρα) ανατινάχτηκαν.

Η 14η Ταξιαρχία. Ακολουθεί δρομολόγιο μέσω 'Αλωνα προς Γεωργική Σχολή με σκοπό να επιτεθεί και να εξουδετερώσει τις αντιστάσεις των προωθημένων φυλακίων του αντιπάλου. Να ανοίξει ρήγμα στην εξωτερική γραμμή άμυνας της πόλης. Να το κρατήσει σταθερά και να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για μια ανεμπόδιστη διείσδυση στη Φλώρινα του ειδικού σχηματισμού κρούσης. 'Ομως ένα τελείως απρόσμενο περιστατικό, που έλαβε χώρα ήρθε τώρα να χαλάσει όλα τα σχέδια και τις προοπτικές για μια επιτυχή έκβαση της μάχης, αλλά και να φανεί περίτρανα ότι ο αντίπαλος γνώριζε εκ των προτέρων για την αποψινή δική μας επιθετική ενέργεια και πανέτοιμος μας περίμενε να μας αποκρούσει. Το γεγονός ότι η αντίπαλη ηγεσία γνώριζε αυτήν τη βραδιά τις δικές μας προθέσεις, αλλά ακόμα και την κύρια κατεύθυνση της επίθεσης των τμημάτων

μας επιβεβαιώνεται και απ' την ίδια την εξέλιξη των πραγμάτων. Τα τμήματα της Ταξιαρχίας κινούμενα τη νύχτα, περνούν το χωριό 'Αλωνα μπαίνουν μέσα σε μια μικρή ρεματιά κι ενώ οι πρώτοι στόχοι που έπρεπε να χτυπηθούν βρίσκονται ακόμα μακριά, συνεχίζουν την πορεία τους σε σχηματισμούς φάλαγγας, χωρίς ακόμα να υπάρχει ανάγκη ν' αναπτυχθούν και να πάρουν διάταξη μάχης. Ακριβώς σε μια τέτοια άβολη κατάσταση και τελείως απρόσμενα όλη η φάλαγγα δέχεται ένα ταυτόχρονο και μαζικό βομβαρδισμό από πυροβολαρχίες και ολμαρχίες του αντιπάλου που ήταν εγκαταστημένες μέσα στη Φλώρινα. Ο τρόπος που εκδηλώθηκε αυτό το χτύπημα έδειχνε ξεκάθαρα ότι έγινε με εντολή σε ένα μέρος επισημασμένο από πριν, αλλά και σε χρόνο ύστερα από προειδοποίηση με ασύρματο από κάποιο ειδικά προωθημένο εχθρικό φυλάκιο. Αυτό το απρόοπτο χτύπημα ήταν διαρκές και εξίσου εντατικό σε όλο το μάκρος της φάλαγγας. Την ίδια τύχη είχε και ο δικός μας σχηματισμός κρούσης που βρισκόταν στην οπισθοφυλακή. Οι διοικητές μπροστά σ' αυτήν την αιφνιδιαστική εχθρική επιδρομή, παίρνουν πρωτοβουλία και δίνουν διαταγές στα τμήματά τους να αραιώσουν, να πάρουν διάταξη μάχης, να πέσουν στη γη. Υπήρχαν απώλειες σε νεκρούς και τραυματίες σχεδόν σε όλα τα τμήματα. Σκοτώθηκαν μεταγωγικά φορτωμένα με πολεμικό υλικό. Ανάμεσα στους νεκρούς της Διλοχίας μας ήταν ένας ομαδάρχης του 2ου λόχου και μια αντάρτισσα 'Ολγα από το Σπήλαιο Καστοριάς. Ανάμεσα στους τραυματίες μας ήταν ο λοχαγός Β. Χαριζόπουλος, οι διμοιρίτες Αχ. Μποζοβίτης απ' το Καλόχι Γρεβενών, ο Αντ. Τζήκας απ' την Κρανιά Ολύμπου, ο Βόλτσης Ιορδάνης απ' τη Σκοπιά Φλώρινας, ο Δημ. Μπούχρας απ' τη Ομβριακή Δομοκού, ο Α. Γιαννόπουλος απ' τον Πύργο Λαμίας και άλλοι.

Το απροσδόκητο αυτό συμβάν, εκτός απ' τις απώλειες που υπέστησαν τα τμήματα, είχε ακόμα σαν συνέπεια να προκαλέσει σύγχιση και χαλάρωση της οργανωτικής συνοχής των τμημάτων, αλλά και σημαντική αρνητική ψυχολογική επίδραση στους μαχητές. Οι διοικητές και μαχητές, που με μια τέτοια βεβαιότητα ξεκίνησαν γι' αυτήν τη μάχη, απ' τη στιγμή που διαπιστώθηκε ότι το στοιχείο του τακτικού αιφνιδιασμού του αντιπάλου είχε ήδη πια χαθεί, άρχισαν να νιώθουν ένα αίσθημα αμφιβολίας για την παραπέρα θετική έκβαση της επιχείρησης. Μα και χρειάστηκαν ιδιαίτερα αρκετές προσπάθειες των διοικήσεων για να αποκατασταθεί η αρχική συνοχή των σχηματισμών, για να μπορέσει η φάλαγγα να συνεχίσει την πορεία της προς τα μπρος των ειδικών τμημάτων κρούσης. Η εικόνα που παρουσίαζε ο ουρανός και η γη του γεωγραφικού χώρου γύρω απ'

την Φλώρινα είναι πολύ δύσκολο να περιγραφεί, όπως αυτή πραγματικά παρουσιάζονταν. Καίγονταν κυριολεκτικά ο τόπος απ' το φοβερό ορυμαγδό των πυρών και βολών από τις αδιάκοπες ριπές πολυβόλων, τις ατέλειωτες αμοβροντίες των πυροβολαρχιών και ολμαρχιών του αντιπάλου, τις σχεδόν ασταμάτητες λάμψεις από διάφορες εκρήξεις οβίδων, πάντζερ, χειροβομβίδων, ενώ οι τροχιοδεικτικές σφαίρες απ' τις ριπές των πολυβόλων που στέλνονταν και απ' τις δύο αντίθετες πλευρές και συνήθως διασταυρώνονταν πάνω από το σημείο σύγκρουσης, οι χρωματιστές φωτοβολίδες που συχνά εκτοξεύονται στον ουρανό απ' τον Κυβ. Στρατό μεταβάλλουν τη νύχτα σε μέρα. Ήταν ένα πολύμορφο πολεμικό φαντασμαγορικό πυροτέχνημα, που σκέπαζε τον ουρανό απ' τον Κέτς Καλέ, την Τρύπια Πέτρα, το Σολίτσιτο, την Πρώτη, την Βίγλα, την περίμετρο της Φλώρινας και έφτανε μέχρι τη Γκούπκα και τη Σκοπιά.

Παρόλα τα παρατράγουδα που σημέβησαν αυτήν τη βραδιά κατά την πορεία των τμημάτων του ΔΣΕ προς τους στόχους τους τελικά όλοι οι επιτεθέμενοι σχηματισμοί κατόρθωσαν να φτάσουν έγκαιρα στην σχεδιαζόμενη βάση εξόρμησης και έγινε δυνατή η γενική επίθεση των ανταρτών να εκδηλωθεί ταυτόχρονα την καθορισμένη ώρα σε όλους τους τομείς του μετώπου. Τα αποτελέσματα όμως της επίθεσης στον τομέα της 14ης Ταξιαρχίας ήταν ισχνά. Κι αυτό δεν οφείλονταν μονάχα στο γεγονός ότι ο αντίπαλος γνώριζε για τη δική μας επίθεση που θα γινόταν αυτή τη βραδιά και αγρυπνούσε να μας αποκρούσει, αλλά και στο ότι τα τμήματα της εμπροσθοφυλακής δεν έδειξαν την απαιτούμενη αρμπτικότητα κι αποφασιστικότητα που απαιτούνταν. Ενεργούσαν με μια φανερή διστακτικότητα, ατολμία και αβεβαιότητα. Μόλις έφτασαν στην πρώτη γραμμή των εχθρικών φυλακίων, σταμάτησαν την παραπέρα προσπάθειά τους και περιορίστηκαν στην διεξαγωγή ενός είδους μάχης θέσεων και ανταλλαγής πυρών. Το γεγονός ότι ο ταξίαρχος Λαζαρίδης Λ. (Λευτεριάς) σκοτώθηκε από οβίδα πυροβολικού στην αρχική φάση της επιχείρησης είχε τεράστια αρνητική επίδραση για τον παραπέρα συντονισμό των επιθετικών ενεργειών.

Ο δικός μας σχηματισμός είχε κρατήσει θέση αναμονής πιο πίσω απ' την εμπροστοφυλακή, δηλαδή, περιμένοντας πανέτοιμος να του δοθεί εντολή να ξεκινήσει για την αποστολή του. Απ' το μέρος που βρισκόμαστε ακούμε σφοδρά πυρά απ' τη διεξαγωγή της μάχης. Ο χρόνος περνούσε και εντολή να πάμε μπροστά δεν έρχεται. Το γεγονός μιας τέτοιας αδικαιολόγητης καθυστέρησης δημιουργεί σε όλους μας το αίσθημα της αγωνίας. Με το πέρασμα του χρόνου η έκταση αυτής της ανησυχίας γίνεται πιό έντονη και αγκαλιάζει πια

διοικητές και μαχητές. 'Ενας απ' τους πρώτους που εξέφρασε την ανησυχία του γι' αυτήν τη καθυστέρηση ήταν και ο 17χρονος σύνδεσμός μου Γ. Τσουλοχρήστος, λέγοντας: «Συναγωνιστή, λοχαγέ, όπως φαίνεται, τα πράγματα δεν πάνε μπροστά καλά». Και πράγματι η εμπροστοφυλακή κόλλησε στον τόπο. Δεν έχουμε καμιά πληροφορία για τα αίτια αυτής της καθυστέρησης και γενικά ποιά είναι η εξέλιξη της μάχης μπροστά.

Διαπιστώθηκε αργότερα ότι ακόμα και τη στιγμή που μας δόθηκε εντολή να πάμε μπροστά δεν είχε εκπληρωθεί καμιά απ' τις προϋποθέσεις που προβλέπονταν απ' το σχέδιο προκειμένου τα τμήματα του δικού μας σχηματισμού να ξεκινήσουν για την αποστολή του. Ούτε πραγματικό ρήγμα είχε ανοιχτεί στην εξωτερική γραμμή της εχθρικής άμυνας, εκτός από ένα μικρό 10-15 μέτρων που άνοιξε το τάγμα της ταξιαρχίας μπροστά, ούτε πάρθηκε κάποιο μέτρο που θα εξασφάλιζε τη δημιουργία στηριγμάτων στα άκρα του ρήγματος για το σταθερό κράτημά τους, που θα εξασφάλιζε την ανεμπόδιστη εισόρμηση των τμημάτων, προς την πόλη. Αν συνοπτικά εξεταστεί η κατάσταση που είχε διαμορφωθεί αυτήν τη στιγμή σαν σύνολο στον τομέα της 14ης ταξιαρχίας θα κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η τύχη της επιχείρησης είχε ήδη οριστικά κριθεί προς όφελος του αντιπάλου. Αυτό σήμαινε ότι οποιαδήποτε παραπέρα προσπάθεια για συνέχιση του αγώνα σ' αυτόν τον τομέα ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Και η λογική των πραγμάτων υπαγόρευε να παρθεί η μοναδική σωστή απόφαση, να δοθεί διαταγή στα τμήματα για μια άμεση και οργανωμένη σύμπτυξη των τμημάτων της Ταξιαρχίας πριν ακόμα φέξει.

Μια τέτοια διαταγή έπρεπε να δοθεί απ' τη Μεραρχία που είχε το ΣΔ στο χωριό 'Αλωνα. Αυτή η μοναδική σωστή διέξοδος επιβάλλονταν να προτιμηθεί ακόμα και απ' το γεγονός ότι αυτήν τη στιγμή η οργανωτική συγκρότηση των τμημάτων της Ταξιαρχίας (εκτός του δικού μας σχηματισμού κρούσης) είχε σμπαραλιαστεί και στην ουσία δεν υπήρχε πια κάποιο τμήμα της που να διατηρεί την αρχική οργανωτική του συνοχή, ικανό να προτάξει σοβαρή αντίσταση στον αντίπαλο. Δυστυχώς καμιά τέτοια διαταγή απ' τις παραπάνω διοικήσεις δεν δόθηκε.

Ο Γ. Βοντίτσιος (Γούσιας) στο βιβλίο του και στη σελίδα 489 γράφει σχετικά με την εξέλιξη της επιχείρησης σ' αυτόν τον τομέα: «Η 14η Ταξιαρχία που ενεργούσε απ' το δρομολόγιο του Πισοδερίου στην πόλη έκανε πράγματα τελείως εξωφρενιστικά. Αντί με την πρώτη Διλοχία της να πραγματοποιήσει πραγματικό ρήγμα με γερά στηρίγματα, άνοιξε μια πόρτα περίπου δύο μέτρων και από αυτήν

την πόρτα χώθηκε κάτω απ' τα πυρά του αντιπάλου και πέρασε στην πόλη. Δεν χρησιμοποίησε το ορειβατικό κανόνι και τα αντιαρματικά για να καταστρέψει τα δύο πολυβολεία. Προχωρώντας βρίσκει ένα σπουδαίο υψωματάκι γερά οχυρωμένο, με πολυβολείο και χαρακώματα, εγκατελειμμένο απ' τον αντίπαλο, ήταν προς την κατεύθυνση του στόχου που ενεργούσε η Διλοχία και το αφήνει αυτό το θαυμάσιο στήριγμα, πράγμα που έδωσε τη δυνατότητα να το καταλάβει ο αντίπαλος. Έτσι το μόνο που κάναν ήταν να βάλουν στη φάκα τους μαχητές μας. Συνεπώς από εδώ βγαίνει το συμπέρασμα ότι ήταν τελείως αποτυχημένη και τελείως άστοχη η ενέργεια της διοίκησης της Ταξιαρχίας. Αλλά και η 10η Μεραρχία έμεινε απλός θεατής και ούτε γι' αυτό ενημέρωσε τη διεύθυνση της επιχείρησης».

Ύστερα από πολύ μεγάλη καθυστέρηση έρχεται τελικά εντολή ο σχηματισμός κρούσης να πάει μπροστά. Ο σηκωμός του τμήματος απ' τις θέσεις αναμονής πραγματοποιείται χωρίς χρονοτριβές, ενώ η κίνηση προς τα μπρος γίνεται με γρήγορους ρυθμούς, πράγμα που επιβεβαίωνε ότι το μαχητικό πνεύμα των μαχητών και στελεχών συνέχιζε να διατηρείται σε υψηλό επίπεδο παρά τις συνέπειες που προκάλεσε το αιφνιδιαστικό χτύπημα που είχαμε δεχτεί. Έτσι φτάνουμε στην πρώτη γραμμή της εχθρικής άμυνας και παρόλο που το μέρος βάλλονταν συνεχώς από εχθρικά πυρά, δεν σταματάμε. Στην πορεία περνούμε από ένα μικρό ρήγμα 10-15 μέτρων που είχε ανοιχτεί στα εχθρικά συρματοπλέγματα και από αυτήν τη μικρή τρύπα και φανερά στριμωγμένοι χωθήκαμε μέσα στην εχθρική διάταξη όλοι οι 500 περίπου άνδρες του σχηματισμού. Στην πορεία συναντούμε ένα μικρό και σχετικά απυρόβλητο γουπατάκι. Εκεί πιάνουμε προσωρινά καινούργιες θέσεις αναμένοντας νεότερη διαταγή για τις παραπέρα ενέργειές μας. Έτσι τώρα παρά τη θέλησή μας και χωρίς ακόμα και οι ίδιοι να γνωρίζουμε βρεθήκαμε μέσα σε μια πραγματική φάκα, εγκλωβισμένοι απ' όλες τις πλευρές απ' τον αντίπαλο. Απ' αυτήν τη στιγμή το τμήμα μας όχι μονάχα είχε ξεκοπεί, αλλά και οριστικά ξεχαστεί απ' τις παραπάνω διοικήσεις (10η Μεραρχία, 14η Ταξιαρχία). Έπαψε πια να υπάρχει κάποια επαφή μαζί τους. Αν και είναι φανερό ότι όλη αυτή η κατοπινή αρνητική εξέλιξη των πραγμάτων που ακολούθησε δεν προέκυψε μονάχα απ' το γεγονός της έλλειψης επαφής με τις παραπάνω διοικήσεις, αλλά κατά κύριο λόγο, αυτό οφείλονταν: α) Στην φανερή ανευθυνότητα που έδειξαν αυτές οι διοικήσεις (14η Ταξιαρχία και 10η Μεραρχία). Κι ενώ απ' τη μια μεριά έστειλαν αυτόν το σχηματισμό μέσα στα δόντια του δράκου, από την άλλη τον εγκατέλειψαν στο έλεος της τύχης. β) Στις

πολλές παραλείψεις και σε μια σειρά μεγάλα και ανεπανόρθωτα λάθη που διαπράχτηκαν, εδώ έχουμε να κάνουμε με λάθη τέτοιων διαστάσεων, που σταθερά άγγιζαν τα όρια της εγκληματικής αδιαφορίας, ενώ μερικά απ' αυτά συγκέντρωναν όλα τα στοιχεία να ασκηθούν ποινικές διώξεις απ' την πλευρά του στρατοδικείου. Περιοριζόμαστε ν' αναφερθούμε σε δύο από αυτά: α) Η Ταξιαρχία δεν πήρε κανένα μέτρο για να κρατήσει σταθερά ανοιχτό έστω κι αυτό το μικρό ρήγμα που είχε ανοιχτεί στην εξωτερική διάταξη της εχθρικής άμυνας, παρόλο που γνώριζε καλά ότι όλος αυτός ο σχηματισμός κρούσης ήταν εγκλωβισμένος μέσα στην εχθρική διάταξη. β) Απ' τη μεγάλη γκάφα που ακολούθησε αργότερα, όταν τα τμήματα αυτής της Ταξιαρχίας εγκατέλειψαν οριστικά αυτόν τον τομέα του ρήγματος, δόθηκε η δυνατότητα στον αντίπαλο να ξανακαταλάβει αυτό το σημείο, να κλείσει το ρήγμα και να αποκαταστήσει πλήρως την αρχική γραμμή της εξωτερικής άμυνας.

Είναι μια ξάστερη νύχτα. Απ' το μικρό γιουπατάκι, όπου προσωρινά πήραμε διάταξη, βλέπαμε αρκετά καλά τη φωταγωγημένη πόλη. Η απόσταση που μας χώριζε ήταν γύρω στα 800-1000 μέτρα. Στο γεωγραφικό χώρο γύρω απ' τη Φλώρινα συνεχίζονταν να διεξάγονται σφοδρές μάχες. Σ' ότι αφορά τον τομέα της 14ης Ταξιαρχίας όλα έδειχναν ότι η ένταση της πολεμικής αναμέτρησης άρχισε να κοπάζει. Εμείς δεν γνωρίζουμε τίποτες για την κατάσταση που επικρατεί στο άμεσο γύρω από μας περιβάλλον. Συνεχίζουμε να παραμένουμε πιστοί στη διαταγή που είχαμε, να βρισκόμαστε σε κατάσταση αναμονής περιμένοντας πανέτοιμοι να έρθει η εντολή να πάμε να εκπληρώσουμε την αποστολή που είχαμε πάρει. Οι ώρες της νύχτας περνούσαν και φαίνονταν ότι η αυγή πλησίαζε, ωστόσο καμιά καινούργια διαταγή για το τι θα κάνουμε πιό πέρα δεν έρχεται. Αυτή η χαώδης ασαφής και άκρως ανησυχητική κατάσταση που κυριαρχεί δεν μπορεί να μας αφήνει αδιάφορους, μας προβληματίζει, ενώ με το πέρασμα του χρόνου αυτό το αίσθημα της ανησυχίας όχι μονάχα μεγαλώνει, αλλά και άρχιζε να προκαλεί υποψίες ότι τα πράγματα στον τομέα πάνε πολύ άσχημα. Κι όλες αυτές οι υποψίες λαμβάνουν χώρα χωρίς εμείς ακόμα να γνωρίζουμε τα πράγματα. Η κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στον τομέα μας ήταν ακόμα πιό τρομερή και ζοφερή. Αυτό επιβεβαιώνεται απ' το γεγονός ότι μέχρι αυτήν τη στιγμή εμείς δεν ξέραμε ότι είμασταν ήδη εγκλωβισμένοι μιας και δεν γνωρίζαμε ακόμα ότι το τμήμα της 14ης Ταξιαρχίας που είχε αναλάβει την φρούρηση του ρήγματος είχε εγκαταλείψει αυτόν τον τομέα αυθαίρετα και συμπτύχθηκαν προς τα πίσω. Με το πέρασμα του χρόνου το γεγονός του εγκλωβισμού μας έπαψε πια να είναι μυστικό,

και έγινε αντιληπτό από μαχητές και στελέχη. Και όλοι μας καταλάβαμε πολύ καλά ότι εάν το τμήμα μας παραμείνει και το πάρει η μέρα στο μέρος που βρισκόμαστε θα είχε σαν αποτέλεσμα την αιχμαλώτισή μας ή την πλήρη συντριβή μας.

Αν και όλη η πολεμική σταδιοδρομία μου στο ΔΣΕ έδειχνε ότι ήμουν ένας οπαδός των πιό υπερτολμηρών και ριψοκίνδυνων ενεργειών, ωστόσο καμιά φορά δεν αγνοούσα και τη μεγάλη σημασία για την αναγκαιότητα ενός έγκαιρου και προκαταρκτικού προβληματισμού πριν απ' την κάθε επιχείρηση. Αυτό ιδιαίτερα συνέβαινε όταν τύχαινε να βρεθώ σε παρόμοιες εξαιρετικά κρίσιμες στιγμές. Έτσι κι αυτήν τη φορά δεν μπορούσα να μείνω αδιάφορος και απροβλημάτιστος σχετικά με την αναμενόμενη τύχη του τμήματός μας. Με γνώμονα ακριβώς αυτήν τη σκέψη πήρα πρωτοβουλία να πάω να συναντηθώ με τον ταγματάρχη μας Δ. Κουλιαλή (Φλόγα), να μιλήσω μαζί του, αλλά κατά κύριο λόγο να του προτείνω να πάρουμε πρωτοβουλία μόνοι μας να βγάλουμε το τμήμα έξω απ' τον κλοιό πριν ακόμα φέξει. Ο ταγματάρχης μας ήταν ένας εξαιρετικός λαϊκός αγωνιστής με μεγάλη πολεμική πείρα απ' τη συμμετοχή του στην Εθνική Αντίσταση σαν αξιωματικος του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές του 1946. Υπηρετούσε στα τμήματα μηχανικού σαμποτέρ. Διετέλεσε διαδοχικά διμοιρίτης, λοχαγός, διοικητής τάγματος. Ονομασμένος ταγματάρχης του ΔΣΕ. Διακρίνονταν όχι μονάχα για την άφταστη παληκαριά, αλλά και για τις σημαντικές διοικητικές ικανότητές του. Στη συνάντηση με τον ταγματάρχη συζητήσαμε τη κατάσταση που είχε διαμορφωθεί. Απ' αυτόν και πληροφορήθηκα ότι δεν υπάρχει κανενός είδος σύνδεση με τις παραπάνω διοικήσεις. Του έκφρασα την ανησυχία μου για τη μελλοντική τύχη του τμήματος και του πρότεινα να πάρουμε απόφαση να το βγάλουμε έξω απ' τον κλοιό πριν ακόμα μας πάρει η μέρα. Φάνηκε ότι συμμερίζονταν την άποψή μου, ωστόσο στάθηκε επιφυλακτικός να υποστηρίξει ανοιχτά αυτήν τη διέξοδο. Εγώ δεν γνώριζα ακόμα ότι ήδη είχε προηγηθεί παρόμοια δική του πρόταση προς τον ταγματάρχη Θ. Γράψα και δεν βρήκε κατανόηση. Ακριβώς αυτού οφείλονταν, όπως φαίνεται, και η επιφυλακτική στάση που κρατούσε.

Η όλη περιγραφή των γεγονότων που ακουλουθεί παρακάτω, γίνεται ακριβώς να καταδειχτεί, πως όλα αυτά σαν σύνολο εκφράστηκαν στην πράξη χωρίς την παραμικρή επιδίωξη προσωπικής αυτοπροβολής. Εξάλλου, η αυθεντικότητα αυτών των δεδομένων μπορεί να επιβεβαιωθεί και σήμερα από επιζώντες μετόχους αυτών των τραγικών συμβάντων.

Με διάφορα επιχειρήματα συνεχίζω να επιμένω στον ταγματάρχη

που τόσο σεβόμουν και εκτιμούσα να πάρουνε την ευθύνη όλοι μας για μια τέτοια απόφαση. Η απάντηση που μου έδωσε αποκάλυπτε το μυστικό της μέχρι τώρα επιφυλακτικής στάσης του, καθώς μου είπε χαρακτηριστικά: «Τον τελευταίο λόγο για μια τέτοια απόφαση θα πρέπει να τον έχει ο Θ. Γράψας, που είναι και επικεφαλής όλου του ειδικού σχηματισμού κρούσης».

Του πρότεινα να μου επιτρέψει να πάω να μιλήσω προσωπικά γι' αυτό το θέμα και με τον ταγματάρχη Γράψα. Η απάντηση ήταν θετική: «Συν. Μήτσο, δεν φέρνω καμιά αντίρρηση να πας να τα πεις με την ίδια αποφασιστικότητα όλα αυτά που προτείνεις». Κυλούσαν οι τελευταίες ώρες της νύχτας, όταν εκεί μέσα στο σκοτάδι συνάντησα τον Θ. Γράψα. Δίπλα του ήταν ο ΠΕ Πάτσιος. Και οι δυό τους ήταν άγρυπνοι. Χωρίς χρονοτριβή τους είπα το σκοπό της επίσκεψής μου και επισήμανα σύντομα ότι όπως δείχνουν πια τα πράγματα φαίνεται ότι η επιχείρηση απότυχε και το μοναδικό τώρα που απομένει για μας είναι να πάρουμε έγκαιρα μέτρα να βγάλουμε το τμήμα έξω απ' τον κλοιό πριν τον ερχομό της ημέρας. Πρόσθεσα ακόμα ότι την ευθύνη για μια τέτοια πρωτοβουλία να την πάρουμε συλλογικά όλοι οι διοικητές από λοχαγό και πάνω. Η απάντηση που μου έδωσε ήταν σύντομη, όμως αρκετά ξεκάθαρη: «Καταλαβαίνω ότι εάν παραμείνουμε εδώ που βρισκόμαστε και μας πάρει η μέρα θα έχει σαν αποτέλεσμα την αιχμαλώτιση και τη συντριβή του τμήματος. Καταλαβαίνω ακόμα πολύ καλά ότι εάν εγώ πάρω μια τέτοια απόφαση και δώσω εντολή στο τμήμα να βγει έξω απ' τον κλοιό χωρίς διαταγή απ' τα πάνω, την άλλη μέρα εμένα θα με τουφεκίσουν οι δικοί μας».

Απ' την απάντηση φαίνεται ότι, ενώ ο διοικητής απ' τη μια μεριά διαπίστωνε ότι στις υπάρχουσες συνθήκες οποιαδήποτε απ' τις δύο πιθανές εκδοχές διεξόδου που μπορούσαν να ακολουθηθούν καμιά από αυτές δεν ήταν απαλλαγμένη από συνέπειες, απ' την άλλη άφηνε να εννοηθεί ότι αποκλείονταν μια ενδεχόμενη δική του πρωτοβουλία να βγάλει το τμήμα έξω απ' τον κλοιό χωρίς τη λήψη προκαταρκτικής διαταγής απ' τα πάνω. Στο στρατό το γνωρίζουν μαχητές και διοικητές ότι η αυθαίρετη εγκατάλειψη θέσεων χωρίς διαταγή όχι μονάχα θεωρείται στρατιωτική παράβαση στον πόλεμο, αλλά και το ότι κάθε παραβάτη αυτής της αρχής τον περιμένει στρατοδικείο με ανυπολόγιστες βαριές συνέπειες. Είναι πραγματικά αυστηροί σε τέτοια θέματα οι στρατιωτικοί κανονισμοί.

Αναμφισβήτητα ο διοικητής είχε πλήρη εικόνα του τι είχε διαμορφωθεί στον τομέα μας. Αντιλαμβάνονταν την περίπλοκη και απειλητική κατάσταση που επικρατούσε και δεν αγνοούσε ασφαλώς

και τις παραπέρα οδυνηρές εξελίξεις που αναμένονταν. Ωστόσο κάποια απόφαση έπρεπε να παρθεί. Το φοβερό δίλημμα που είχε βρεθεί, δεν τον απάλλασσε απ' αυτήν την υποχρέωση. Η απόφαση όμως, που πήρε ν' αφήσει το τμήμα στο έλεος της τύχης, περιμένοντας διαταγή απ' τα πάνω, ήταν η χειρότερη. Στο δίλημμα αυτό που βρέθηκε έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα στο λιγότερο κακό. Θα ήταν προτιμότερο να σταλούν στο στρατοδικείο 3-4 διοικητές προκειμένου να διασωθεί η ζωή μερικών εκατοντάδων αγωνιστών.

Έτσι, αργότερα η απόφαση για να αναληφθεί μια ηρωϊκή προσπάθεια για να βγουν τα εγκλωβισμένα τμήματα έξω απ' τον κλοιό, δεν προήλθε απ' τις διοικήσεις των ταγμάτων, αλλά πάρθηκε ομόφωνα από δυό μικρότερους διοικητές και συγκεκριμένα από το λοχαγό σαμποτέρ Δ. Κατσή και το λοχαγό των Κ.Α.Μ. Βαγγέλη Κοσμίδη. Αυτή η επιλογή μιας τέτοιας αποφασιστικής και υπερτολμηρής απόφασης πάρθηκε με καθυστέρηση, όταν οι συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί σ' αυτόν το χώρο ήταν εξαιρετικά δυσμενέστατες. Όταν το μαχαίρι είχε φτάσει στο κόκκαλο. Όταν βρεθήκαμε μπροστά στο δίλημμα ή να σηκώσουμε τα χέρια να παραδοθούμε και να δεχτούμε μια ντροπιαστική ταπείνωση, ή να περιφρονήσουμε το θάνατο και να τραβήξουμε μπροστά. Ακολουθήσαμε το δρόμο της τιμής και της αξιοπρέπειας, οπότε όποιος θα ζούσε να αισθάνεται τον εαυτό του περήφανο για τη στάση του.

Μια καταραμένη ημερομηνία, μια μαύρη γρουσούζικη μέρα

12 Φλεβάρη. Την έντονη και βασανιστική ανησυχία της νύχτας τη διαδέχεται τώρα μια αγωνιώδης μέρα με αναπάντεχες εξελίξεις και πολλαπλά αφάνταστα περιστατικά. Πρόκειται για μια απ' τις πιό καταραμένες ημερομηνίες στην ιστορία της πολεμικής μου δράσης στο ΔΣΕ, που συνεχίζει να ξεχωρίζει στη μνήμη μου τόσο για την έκταση της φρικαλεότητας των γεγονότων που διαδραματίστηκαν όσο και για τις τραγικές συνέπειες που υπέστη το τμήμα που διοικούσα. Αυτή την μαύρη και γρουσούζικη μέρα ο λόχος μας βρέθηκε εγκλωβισμένος ασφυκτικά απ' τον αντίπαλο, ενώ η κατάσταση, που είχε διαμορφωθεί στο άμεσο περιβάλλον, ήταν εξαιρετικά απελπιστική και έδειχνε ότι όλα για μας είχαν χαθεί, αλλά και η μοναδική πιθανή προοπτική -διέξοδος που είχε απομείνει για μας ήταν να σηκώσουμε τα χέρια και να παραδοθούμε στο έλεος του αντιπάλου. Φάνηκε όμως κι αυτήν τη φορά ότι οι μπουρλοτιέρηδες

του ΔΣΕ, απ' την ίδια τους τη φύση και τη δυνατή θέληση που πάντα διακατέχονταν να μη πιστεύουν ότι δεν υπάρχει διέξοδος κι αψηφώντας τα πάντα αποφασίζουν να πραγματοποιήσουν μια πρωϊκή διέξοδο με σκοπό να σπάσουν το εχθρικό μπλόκο και να βγουν έξω απ' τον κλοιό. Ακολουθεί μια αποφασιστική κι ορμητική αντεπίθεση. Διεξήχθηκε μια σκληρότατη σε έκταση και φονικότατη σε διάσταση μάχη με τον υπέρτερο αντίπαλο. Τα αποτελέσματα ήταν εξίσουν ολέθρια και για τους δύο αντιπάλους στρατούς. Τα τμήματα του Κυβ. Στρατού που μας έκλεισαν το δρόμο της διαφυγής προς τα έξω σμπαραλιάστηκαν, τσαλαπατήθηκαν, σαρώθηκαν και κυριολεκτικά εξοντώθηκαν. Μεγάλος ήταν ο φόρος αίματος και για το δικό μας τμήμα. Απ' τους 90 περίπου άνδρες που αποτελούνταν ο λόχος μας, μονάχα γύρω στους 15 βγήκαμε ζωντανοί έξω απ' τον κλοιό. Οι υπόλοιποι συμπολεμιστές μας, άλλοι έπεσαν στο πεδίο της μάχης και άλλοι πιάστηκαν τραυματίες απ' τον αντίπαλο. Από μια έρευνα που έγινε, αποδείχτηκε ότι ούτε ένας γερός μπουρλοτιέρης δεν παραδόθηκε εθελοντικά στον αντίπαλο. Αυτοί που ήταν τυχεροί να βγουν έξω ζωντανοί, όλοι τους είχαν πάρει από δυό και τρία τραύματα. Μοναδική εξαίρεση αυτήν τη φορά αποτέλεσε η μαχήτριά μας Ολυμπία Τσεκούρα-Στεργιοπούλου που βγήκε έξω απ' το μπλόκο χωρίς να την θίξει διόλου η κόλαση απ' τα καυτά σίδερα και τις αμέτρητες σφαίρες του αντιπάλου.

Η πρωϊκή έξοδος απ' τον εχθρικό κλοιό

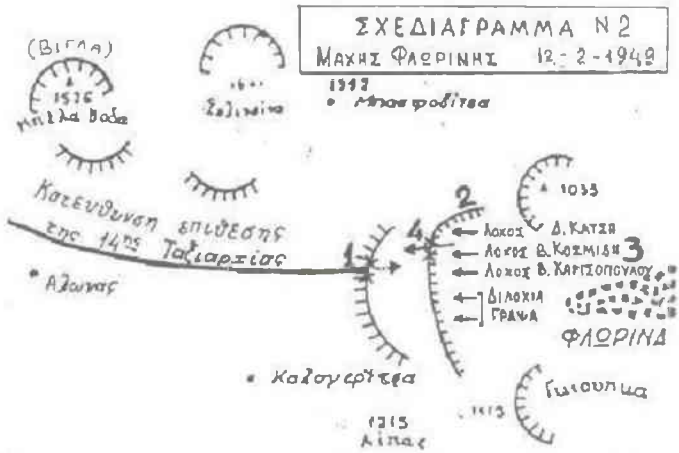
Δεν είναι καθόλου εύκολο να γίνει εξιστόρηση στο σύνολο για όλες τις πλευρές και τις φάσεις αυτής της σκληρότατης, φονικότατης και φοβερά τραγικής πολεμικής αναμέτρησης. Να αποτυπωθούν στο χαρτί τα πολυάριθμα χαρακτηριστικά περιστατικά, όπως συνέβησαν. Να παρουσιαστούν ζωντανές οι εικόνες με εκείνη τη δραματικότητα, όπως εξελίχθηκαν. Να περιγραφεί με λίγα λόγια εκείνη η απίθανη και αφάνταστη γενναιότητα των σαμποταριστών του λόχου μας σ' αυτήν την πρωϊκή προσπάθεια να βγουν έξω απ' τον εχθρικό κλοιό. Γι' αυτό όλα τα επεισόδια που αναφέρονται είναι πολύ πενιχρά τόσο σε όγκο και δραματικότητα, όσο και στην έκταση του πρωϊσμού που έδειξαν αυτήν την ημέρα οι σαμποταριστές μας. Πιστεύουμε ακόμα ότι μια παρόμοια πολύπλευρη και ολοκληρωμένη περιγραφή, που να απεικονίζει ζωντανά, ανάγλυφα και παραστατικά την πρωϊκή και απεγνωσμένη μάχη αυτοθυσίας των νέων Ιερολοχιτών μπουρλοτιέρηδων, που ήταν περικυκλωμένοι από παντού από το θάνατο, που

ξερνούσε κόλαση φωτιάς απ' όλες τις μεριές, θα μπορούσε να την κάνει μονάχα ένας μεγάλος συγγραφέας με πολύ δυνατή πένα.

Η χαραυγή βρίσκει τους λόχους του ειδικού σχηματισμού κρούσης σε ένα γυμνό γουπατάκι. Παρά την ασαφή κατάσταση που επικρατούσε και τη γενική ανησυχία που κυριαρχούσε ανάμεσά μας σε κανέναν μας δεν πήγαινε στο νου μας ότι μπορούσε να συμβεί περίπτωση που οι παραπάνω διοικήσεις θα μας ξεκάσουν και θα μας άφηναν ανυπεράσπιστους μέσα στα δόντια του δράκου.

Συνεχίζουμε να βρισκόμαστε σε κατάσταση αναμονής, να πιστεύουμε και να περιμένουμε ακόμα πανέτοιμοι να έρθει από στιγμή σε στιγμή η διαταγή να κινηθούμε προς την πόλη Φλώρινα για να εκπληρώσουμε την αποστολή που μας είχε ανατεθεί. Δυστυχώς οι ώρες περνούσαν και κάτι τέτοιο δεν συνέβη. Είχε φέξει για τα καλά όταν τελείως απρόσμενα για μας αντικρίζουμε ένα απροσδόκητο φοβερό φαινόμενο που κυριολεκτικά μας ξαφνιάζει. Είδαμε ένα τμήμα του Κυβ. Στρατού να κινείται ακροβολισμένο απ' τα νώτα, να μας πλησιάζει. Να παίρνει θέσεις μάχης σε ένα δεσπόζων αντέρεισμα και να μας κλείνει την πιθανή και μοναδική κατεύθυνση διαφυγής μας προς τα δικά μας μετόπισθεν. Η απόσταση που μας χωρίζει είναι γύρω στα 300-350 μέτρα. Και ενώ τους βλέπαμε πολύ καλά με γυμνό μάτι, δεν μπορούσαμε να πιστέψουμε μέσα μας πως αυτό μπορούσε να συμβεί. Όσο όμως απίθανο και δυσάρεστο και αν ήταν αυτό το ανεκδιήγητο αμολόγητο συμβάν γρήγορα χρειάστηκε να πειστούμε και να συνειδητοποιήσουμε ότι είμαστε οριστικά εγκλωβισμένοι με όλες τις ηθικές συνέπειες που προέκυπταν από αυτήν τη δεδομένη πια εξαιρετικά αρνητική εξέλιξη. Από αυτήν την καινούργια διάταξη που πήρε ο αντίπαλος όχι μόνο μπόρεσε να εντοπίσει με ακρίβεια τις θέσεις των τμημάτων μας, να υπολογίσει περίπου τις δυνάμεις μας, αλλά από δω και πέρα να έχει πια τη δυνατότητα να παρακολουθεί την παραμικρή κίνησή μας. Δεν άργησε από αυτήν την κατεύθυνση να δεχτούμε τα πρώτα εχθρικά πυρά. Αυτό μας αναγκάζει να πάρουμε στα γρήγορα διάταξη μάχης στο βάθος της πλαγιάς αυτού του αντερείσματος σε μια σχετικά απυρόβλητη γωνιά απ' τα όπλα ευθείας τροχιάς.

Και ενώ ακόμα δεν προλάβαμε να συνέλθουμε απ' την αναστάτωση και βαθιά ψυχική ταραχή, που έλαβαν χώρα, να καλοσκεφτούμε τι θα κάνουμε πιό πέρα, προστίθεται τώρα και ένα ακόμα φοβερό απογοητευτικό φαινόμενο, το οποίο περιπλέκει ακόμα πιο πολύ την ήδη επιδεινωμένη και εξαιρετικά επικίνδυνη κατάσταση, προκαλεί αρνητική επίδραση στους μαχητές του λόχου μας. Αυτό το αντιληφθήκαμε όταν σε λίγο είδαμε ότι και απ' την

πλευρά του οχυρού της Βίγλας να κινείται προς τα κάτω προς την κατεύθυνσή μας ακροβολισμένο ακόμα ένα άλλο τμήμα του Κυβ. Στρατού. Κι αφού πλησίασε στα 250 μέτρα περίπου εκεί σταματάει. Στήνει τα οπλοπολυβόλα του κι αρχίζει να μας βάζει. Από αυτήν τη στιγμή τα πράγματα δυσχεραίνονται ακόμα πιό πολύ, ενώ οι δυσκολιες που καλούνται τα τμήματά μας να αντιμετωπίσουν είναι αφάνταστα τρομερές και μακάβριες. Μας κάνουν να νιώθουμε ότι οι παραπέρα αναμενόμενες εξελίξεις θα είναι πιό οδυνηρές. Κι αυτό το συμπέρασμα προέκυπτε από το γεγονός ότι αυτά τα πλευρικά πυρά ήταν εντατικά, καταιγιστικά και ανεμπόδιστα, αλλά και εξαιρετικά επικίνδυνα μιας και προέρχονταν από πολύ κοντινή απόσταση και ελαχιστοποιούσαν τις πιθανότητες αστοχίας. Κι ακόμα γιατί συνοδεύονταν με φωνές και με δυνατές απειλητικές κραυγές όπως: «Είστε κυκλωμένοι, τίποτε δεν σας σώνει, παραδοθείτε. Μη σκοτώνεστε άδικα. 'Οποιος παραδοθεί δεν έχει να πάθει τίποτε». Και πολλά άλλα παρόμοια. Δεν ήταν όμως τώρα μονάχα τα πλευρικά πυρά που δημιούργησαν αυτήν τη φοβερή κατάσταση, αλλά και το γεγονός ότι αυτή η μαζική εκδήλωση των εχθρικών πυρών βρίσκει τους μαχητές μας σε εξαιρετικά μειονεκτικές θέσεις. Σε ένα γυμνό και ολότελα ακάλυπτο μέρος, με τις πλάτες τους εκτεθειμένες από τα νώτα, με αποτέλεσμα να τους χτυπούν κάθετα χωρίς πια από δω και πέρα να υπάρχει γι' αυτούς ούτε η παραμικρή απυρόβλητη γωνιά να

μπορέσουν να σκύψουν, να προφυλαχτούν. Το σύνολο αυτών των υπαρκτών τεκταινόμενων διαμορφώνουν μια φοβερή και απελπιστική κατάσταση, ιδιαίτερα για το λόχο μας, που λόγω της γωνιακής του διάταξης βρίσκονταν στη μπούκα απ' τα εχθρικά επιθετικά πυρά. Στο σχεδιάγραμμα Ν2 φαίνεται η διάταξη των τμημάτων και των δύο αντιπάλων, και δίνονται ορισμένες άλλες πληροφορίες στρατιωτικού χαρακτήρα.

Τα πλευρικά πυρά απ' τις πολλαπλές ριπές των εχθρικών πολυβόλων συνεχίζουν ασταμάτητα να γαζώνουν το γυμνό κι ακάλυπτο έδαφος των θέσεών μας. Οι αμέτρητες σφαίρες που ρίχνονται φθάνουν και χτυπούν τα πάντα. Περνούν δίπλα μας, μπροστά μας, πίσω μας, ακούμε συνεχώς τ' ατέλειωτα σφυρίγματά τους, βλέπουμε ιδιαίτερα καθαρά πως ολόκληρες δέσμες από ριπές χώνονται στη γη. Με αποτέλεσμα να υπάρχουν τραυματίες, να χύνεται αίμα, αλλά και να θρηνούμε απ' την πρώτη στιγμή το χαμό μερικών συντρόφων μας συμπολεμιστών.

Ο μαχητής μας Νίκος Γκαρτσώνης είναι το πρώτο θύμα απ' αυτά τα πυρά. 'Ηταν δίπλα μου. Τον είδα με τα μάτια μου πως μια σφαίρα τον πήρε στο κεφάλι και τον άφησε στον τόπο. Σχεδόν ταυτόχρονα από σφαίρα σκοτώνεται και ο μαχητής μας Δασκαλόπουλος. Ανάμεσα στους τραυματίες μας ήταν ο Δ. Κύρκος ο Γ. Τσουλοχρήστος, ο Ηρ. Τσεκούρας, ο Δ. Μιχαλόπουλος. Ευτυχώς όλοι τους ελαφρά. Δεν έμεινα κι εγώ τελείως άθικτος, μια σφαίρα που πέρασε κάτω από την μασχάλη, ξυστά, με γρατσουνίζει για τα καλά. 'Ολοι μας αντικρίζουμε τώρα το θάνατο κατά πρόσωπο. Υποχρεωθήκαμε να τραβηχτούμε προς τα κάτω, προς τη μικρή χαραδρούλα με την ελπίδα να βρούμε κάποια στοιχειώδη προφύλαξη. Αυτή η αναταραχή είναι γενική. Προκαλεί δυσφορία, ανησυχία. Ακούγονται αγωνιώδεις φωνές απόγνωσης, συγκίνησης και πόνου, όπως: «Δεν θα μείνει σήμερα κανένας ζωντανός. Θα σκοτωθούμε όλοι. Τι κάνουν οι διοικητές μας». Αν και σε παρόμοιες κρίσιμες καταστάσεις δεν είναι εύκολο να σκεφτείς ήρεμα, να καταλάβεις στο βαθμό που χρειάζεται την έκταση της απειλής, για να μπορέσεις ανάλογα να αντιδράσεις και έγκαιρα να προλάβεις την επέκταση του κακού, να καταλήξεις στο σωστό συμπέρασμα πως να βγεις από αυτό το αδιέξοδο. Μέσα σ' αυτήν την αναμπουμπούλα βρήκα την ψυχραιμία μου κι έγινε δυνατό να αντιληφθώ ότι έπρεπε το γρηγορότερο να βρεθεί τρόπος να σταματήσουμε την παραπέρα απειλητική προέλαση του αντιπάλου που κινούνταν απ' την πλευρά της Βίγλας και να περιορίσουμε τον κίνδυνο της αποδοτικότητας των εχθρικών πυρών που δεχόμασταν απ' αυτήν την κατεύθυνση. Δίνω εντολή ν' αλλάξουμε μετωπική

διάταξη και τα οπλοπολυβόλα μας να στρέψουν τα πυρά ακριβώς προς αυτήν την κατεύθυνση. Ανάμεσα σ' αυτούς που πετυχαίνουν πρώτοι ν' ανταποκριθούν σ' αυτό το καθήκον ήταν οι σκοπευτές μας Δ. Μιχαλόπουλος, Ι. Καστανάς, Λ. Κατσιμάνης και στη συνέχεια τους ακολούθησαν κι άλλοι. Και πράγματι, παρά τις μειονεκτικές τους θέσεις, απ' όπου ήταν υποχρεωμένοι να σκοπεύουν και να βάζουν από κάτω προς τα πάνω, οι γενναίοι αυτοί μπουρλοτιέρηδες κατορθώνουν με τις εύστοχες βολές τους να τους κόψουν τη διάθεση, αλλά και να σταματήσουν έστω και προσωρινά την παραπέρα προέλαση των επιτιθέμενων. Σ' αυτήν την πρωϊκή προσπάθεια πέφτει από εχθρική σφαίρα ο σκοπευτής μας Λ. Κατσιμάνης. Κατάγονταν απ' το Κεράσοβο Κόνιτσας.

'Ηταν πια φανερό ότι όσο περνούσε ο χρόνος τόσο περισσότερο χειροτέρευαν τα πράγματα, αλλά και η κάθε παραπέρα καθυστέρηση εγκυμονούσε ολέθριες συνέπειες για το τμήμα. 'Εδειχνε ακόμα ότι εάν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση, το τμήμα μας οδηγείται σε αυτοκαταστροφή. Το μαχαίρι έφτασε στο κόκκαλο. Εδώ και διαμορφώθηκε μέσα μου η οριστική απόφαση να πάρω πρωτοβουλία να οργανωθεί αντεπίθεση με σκοπό να σπάσουμε ένα σημείο του εχθρικού κλοιού και ν' ανοίξουμε δρόμο για να μπορέσει ο λόχος να βγει έξω από το μπλόκο. Να πούμε αυτό που σε παρόμοιες περιπτώσεις έλεγαν οι ήρωες πρόγονοί μας της Επανάστασης του 1821: «Λευτεριά ή Θάνατος!» Να επαναληφθεί ακόμα μια φορά μια παρόμοια ηρωϊκή έξοδος σαν εκείνη των γενναίων επαναστατών από το πολιορκημένο Μεσολόγγι που ο μεγάλος εθνικός ποιητής μας Διονύσιος Σολωμός την αποθανάτισε με το ρωμαλέο ηρωϊκό στίχο του: «Εκείθε με τους αδερφούς και δώθε με το χάρο!» Αυτήν την ιδέα - απόφαση ανακοίνωσα στους δυό διμοιρίτες του λόχου Ηρακλή Τσεκούρα και Στέργιο Γκέτσο. Τους έδωσα και τις οδηγίες πως να ετοιμαστεί το τμήμα γι' αυτήν την αντεπίθεση. Δεν είχα ΠΕ λόχου, ενώ ο 3ος διμοιρίτης μας Αντώνης Τζήκας είχε τραυματιστεί νωρίτερα στη βραδινή ενέδρα και είχε βγει εκτός μάχης. Δεν υπήρχε λόγος αυτήν τη φορά να πάω να πάρω συγκατάθεση γι' αυτήν την πρωτοβουλία απ' τον ταγματάρχη Γράψα. Κι αυτό όχι μονάχα γιατί γνώριζα την αρχική αρνητική του στάση σ' αυτήν την ιδέα, αλλά και γιατί ο χρόνος δεν επέτρεπε πια για κάτι τέτοιο. Ωστόσο θεώρησα σκόπιμο αυτήν την πρωτοβουλία να την ανακοινώσω και στη διοίκηση του λόχου ΚΑ Μάχης, που ήταν δίπλα μας και να τους προτείνω να ενεργήσουμε από κοινού αντεπίθεση. Και πράγματι και οι δύο αυτοί ανδρείοι διοικητές λοχαγός Βαγγέλης Κοσμίδης και ΠΕ Κώστας Κυριαλανίδης όχι μονάχα συμφώνησαν μαζί μου, αλλά και

με μια φωνή μου είπαν ότι και οι ίδιοι σκέφτονταν ν' αναλάβουν παρόμοια ενέργεια. Μείναμε σύμφωνοι ο σηκωμός και των δύο λόχων για έφοδο να γίνει ταυτόχρονα, ενώ το σύνθημα για την έναρξη της αντεπίθεσης να δοθεί απ' τον δικό μας λόχο, λόγω της γωνιακής και της πιό άμεσης μετωπικής επαφής που είχε με τον αντίπαλο.

Η πίεση που δεχόμαστε απ' την πλευρά της Βίγλας από στιγμή σε στιγμή γίνεται πιό απειλητική. Με μεγάλο πείσμα οι οπλοπολυβολητές μας προσπαθούν να σταματήσουν την παραπέρα προώθησή τους. 'Ολο και λιγοστεύει η απόσταση που μας χωρίζει. 'Ολο και πιό έκδηλη είναι η αγωνία των μαχητών μας για το τι μέλλει γενέσθαι πιό πέρα. Είναι κατανοητό ότι εάν στη δική μας κατάσταση βρίσκονταν κάποιο τμήμα του Κυβ. Στρατού, η έκβαση της μάχης από καιρό θα έπαιρνε το φυσιολογικό της τέλος. Οι πάντες θα σήκωναν τα χέρια, τα πυρά θα σταματούσαν ενώ μια ήρεμη φάλαγγα από αιχμαλώτους θα έπαιρνε το δρόμο για κάποιο στρατόπεδο των ανταρτών. Στους μαχητές και διοικητές του ΔΣΕ ούτε καν μπορούσε να γίνει σκέψη για μια τέτοια ταπεινωτική επιλογή. Συνεχίζουν να κρατούν την ψυχραιμία τους, σφίγγουν τα δόντια τους, πανέτοιμοι περιμένουν διαταγή να πάνε για αντεπίθεση, να τραβήξουν μπροστά για ζωή ή για θάνατο.

Θεωρήσαμε σκόπιμο πριν αρχίσει η έφοδος για την έξοδό μας από τον κλοιό, να δοθεί ένα συγκεντρωτικό χτύπημα με εκτοξεύσεις πάντζερ ενάντια σ' εκείνο το τμήμα του αντιπάλου που μας απειλούσε ασφυκτικά απ' την πλευρά της Βίγλας. Αυτός ο αντιπερισπασμός ήταν αναγκαίος για να γίνει όχι μονάχα για να προκαλέσει αποπροσανατολισμό, αλλά και να μας απολλάξει στην αρχική φάση της εξόδου από εχθρικές βολές απ' τα νώτα. Αυτή την τιμητική αποστολή την ανέλαβαν και την εκπλήρωσαν με επιτυχία οι πιό εξειδικευμένοι και επιδέξιοι εκτοξευτές πάντζερ, οι γενναίοι μπουρλοτιέρηδες Χρυσ. Βλαχάκης, Στερ. Γκέτσος, Πετ. Κατσιώρας, Δημ. Κύρκος. Και πράγματι αυτό το τολμηρό εγχείρημα, με τα ταυτόχρονα μπουμπουνητά απ' τις εκτοξεύσεις και στη συνέχεια απ' τις εκρήξεις των κεφαλών με τις δυνατές και εκτυφλωτικές φλόγες αυτών των ισχυρών όπλων σε συνδυασμό με ένα σύννεφο από καπνό και σκόνη που σκέπασε αυτόν τον τομέα δικαίωσε πλήρως αυτήν την επιλογή. Η προειδοποίηση των μαχητών να ετοιμαστούν για την έξοδο προκαλεί ζωντάνια στη διάταξη, αναφτερώνει το ηθικό τους. Κανει τις ψυχές τους να θηριεύουν. Ακριβώς αυτήν τη στιγμή ρίχνω το σύνθημα: «Παιδιά, όλοι στην έφοδο! 'Οποιος θέλει να ζήσει ας μας ακολουθήσει!» Αυτό που επακολούθησε είναι πολύ δύσκολο να περιγραφεί. Δύο

ολόκληροι λόχοι, ένας συμπαγής ανθρώπινος χείμαρρος, 150 και πλέον αφοσιωμένοι πολεμιστές ξεσηκώνονται απ' την καθήλωση που βρισκόταν και περνούν στην έφοδο με σκοπό να βγουν έξω απ' τον εχθρικό κλοιό. Ο ξεσηκωμός αυτός ήταν τόσο ταυτόχρονος που έμοιαζε με την εκτίναξη της σούστας όταν απελευθερώνεται απ' το παγιδευμένο ελατήριο. Και ακολουθεί στη συνέχεια μια ορμητική προέλαση προς τα μπρος, η οποία συνδυάστηκε με μια ταυτόχρονη εκδήλωση μαζικών πυρών από αδιάκοπες ριπές από τα πολλαπλά αυτόματα, τα οπλοπολυβόλα, εκτοξεύσεις πάντζερ. Έχουμε τώρα να κάνουμε με ένα κινητό πολεμικό δυναμικό με εκείνη τη μαχητική έξαρση που πάντα χαρακτήριζε τους μπουρλοτιέρηδες και τους κυνηγούς αρμάτων μάχης, το οποίο συνοδεύονταν με δυνατές φωνές και επιθετικά συνθήματα όπως: «ΑΕΡΑ! ΑΠΑΝΩ ΤΟΥΣ!» Αυτή η δυνατή ομαδική κραυγή επαναλαμβάνεται. Ανάμεσα σ' αυτές μπορέσαμε να διακρίνουμε και τις δύο γυναικείες φωνές των γενναίων μαχητριών μας, της Ολυμπίας Στεργιοπούλου και της Αγορής Ρίζου. Όλοι κινούνται με γρήγορους ρυθμούς όρθιοι προς τα μπρος. Ο καθένας βάζει ασταμάτητα με το όπλο που κατείχε, όρθιοι κινούνται και οι σκοπευτές μας έχοντας τα οπλοπολυβόλα κρεμασμένα με λουρί απ' τον λαιμό τους, ενώ τα πάντζερ που διαδοχικά εκτοξεύονται συμπληρώνουν το πύρινο μέτωπο, συμβάλλουν στη δημιουργία ενός τεχνικού σύννεφου από καπνό και σκόνη, που σκεπάζει το πεδίο της μάχης. Κανένας αυτήν τη στιγμή δε σκέφτεται να σταματήσει, να πέσει κάτω, να σκύψει για να προφυλαχτεί. Προχωρούν με τους ίδιους ρυθμούς ασταμάτητα μπροστά. Αδιαφορούν για τα πάντα που συμβαίνουν δίπλα τους ή που μπορούν να συμβούν. Τραβούν ίσια κατά μέτωπο για τα εχθρικά χαρακώματα, αψηφώντας το θάνατο που καραδοκούσε, προτάσσουν τα ακάλυπτα στήθη τους στις κάννες των εχθρικών πολυβολείων. Επαναλαμβάνουν στην πράξη το ηρωϊκό κατόρθωμα του σοβιετικού ναύτη Αλεξέϊ Ματρόσοφ, που κινήθηκε ενάντια στα καταιγιστικά πυρά και με το σώμα του βούλωσε τη θυρίδα του γερμανοφασιστικού πολυβολείου και έσωσε πολλούς επιτιθέμενους συμμαχητές του.

Η άνιση αυτή πολεμική αναμέτρηση δεν ξεχωρίζει μονάχα με τις δραματικές εξελίξεις των πολλαπλών επεισοδίων, αλλά και με τις τραγικές της συνέπειες. Ήταν μια μάχη σκληρότατη, αιματηρή και φονική. Στην πορεία αυτής της υπερτολμηρής και αφάντασης σε ηρωϊσμό εφόδου, πολλοί απ' τους συντρόφους μας δεν φτάνουν στον προορισμό τους, άλλοι πέφτουν νεκροί, άλλοι τραυματίζονται, ενώ οι τυχεροί που έμειναν ζωντανοί και οι οποίοι από στιγμή σε στιγμή λιγόστευαν συνεχίζουν με το ίδιο πείσμα και ορμητικότητα να

προχωρούν προς τα μπρος. Σ' αυτές τις μακάβριες στιγμές θυμάμαι ακόμα καλά μερικές από εκείνες τις πρωϊκές μορφές των συμπολεμιστών μας, όπως ο Χρυσ. Βλαχάκης, ο Στερ. Γκέτσος, ο Πετ. Κατσιώρας, ο Γιώρ. Τσουλοχρήστος, ο Θεοφάνης που ενώ στην αρχική φάση της αντεπίθεσης κινούμασταν μπροστά στην πρώτη γραμμή της εφόδου, στην πορεία έπεσαν νεκροί χωρίς να τους αντιληφθούμε πότε και από τι έπεσαν.

Η εξόντωση της εχθρικής αντίστασης σε καμιά περίπτωση δεν σήμαινε ότι όλα τέλειωσαν και ανεμπόδιστα μπορούσαμε πια να περάσουμε στα μετόπισθεν. Στην πραγματικότητα μας περίμενε ακόμα ένα φοβερό εμπόδιο, μια πραγματική καρμαγκιόλα. Στην κίνησή μας πιο πέρα, προκειμένου να περάσουμε και να βγούμε έξω απ' τον εχθρικό κλοιό, έπρεπε να περάσουμε από ένα γυμνό και επισημασμένο αυχένα που συνεχώς βάλλονταν από βαριά εχθρικά πολυβόλα που απόβλεπαν να μας φράξουν το δρόμο προς την έξοδο. Αν και όλοι μας καταλαβαίναμε πόσο εξαιρετικά επικίνδυνο ήταν να περάσει ζωντανός άνθρωπος απ' τα θεριστικά πυρά που δέχονταν αυτός ο επισημασμένος αυχένας, ωστόσο για μας άλλη διέξοδος δεν υπήρχε μια και υποχρεωτικά έπρεπε να περάσουμε από αυτό το σημείο. Έτσι χρειάστηκε να κάνουμε μια ακόμα απεγνωσμένη προσπάθεια. Να βάλουμε ακόμα μια φορά το κεφάλι μας στον τρουβά, το χέρι μας στην καρδιά, να σφίξουμε τα δόντια κι όποιος ζήσει. Στη διάρκεια εκείνων των δευτερολέπτων που περνούσα βιαστικά και τρέχαμε για την κορυφογραμμή του αυχένα, πρόλαβα να αντικρίσω πως τα εγκατελειμένο εχθρικά χαρακώματα ήταν βαμμένα με κόκκινο ανθρώπινο αίμα. Έτυχε να καβαλικέψουμε ταυτόχρονα αυτόν τον αυχένα με τον ΠΕ του λόχου ΚΑΜ Κυριαλανίδη Κώστα. Δεν πρόλαβε όμως αυτός ο λεβέντης διοικητής να κάνει τα τελευταία βήματα για να βγει στο απυρόβλητο και μια ριπή πολυβόλου τον αφήνει στον τόπο. Κατάγονταν απ' το χωριό Άργος Έβρου. Ακριβώς πάνω στο υποχρεωτικό πέρασμα απ' αυτόν τον καταραμένο αυχένα - αντέρεισμα έπεσαν πάρα πολλοί σύντροφοί μας. Στο ίδιο σημείο τραυματίστηκε σοβαρά και ο ταγματάρχης μας Τάκης Κουλιαλής (Φλόγας) και στη συνέχεια αυτοκτόνησε για να μη πέσει ζωντανός στα χέρια του αντιπάλου. Κατάγονταν απ' τα χωριό Γόνους Λάρισας.

Ξεκινώντας για το τελευταίο κι αποφασιστικό άλμα προκειμένου να περάσουμε την εφιαλτική κορυφογραμμή, κανένας από μας δεν πίστευε ότι θα μπορούσαμε να αποφύγουμε τις δυσάρεστες συνέπειες. Συναισθηματικά όμως δεν έπαψε να υπάρχει μέσα μας η ελπίδα να συμβεί και κάποιο θαύμα και να βγούμε ζωντανοί στα μετόπισθεν. Σε παρόμοιες εξαιρετικά αδιέξοδες καταστάσεις, όσο

απίθανη κι αν ήταν αυτή η εκδοχή ενός τέτοιου υποτιθέμενου θαύματος, μας δίνει κουράγιο και πεποίθηση. Το φράγμα των θεριστικών εχθρικών πυρών το πέρασα τρέχοντας με ταχύτητα, κοιτάζοντας μονάχα μπροστά και αδιαφορώντας για τα πάντα που διαδραματίζονταν δίπλα μου. Κατάκοπος, καταϊδρωμένος και δυνατά λαχανιασμένος κατορθώνω να βγω στο απυρόβλητο. Η αναπνοή γίνεται με μεγάλη δυσκολία. Ο σφυγμός, η πίεση του αίματος ανέβαιναν στα ουράνια. Πέφτω αμέσως κάτω, κάνοντας μια σύντομη στάση. Τα αποτελέσματα των αμέσων και ήδη περασμένων συμβάντων που μόλις είχαν προηγηθεί συμβάλλουν να διαμορφωθεί μέσα μου μια εξαιρετικά άσχημη ψυχολογική κατάσταση, που με έκανε να αποξενωθώ από κάθε είδους ανθρώπινη νοημοσύνη και λογική. Να βρεθώ μπροστά σε μια πραγματική αφασία και να νοιώθω ότι με είχε καταβάλει ένα ακατανόητο σύμπλεγμα χάους που με έκανε να μην πιστεύω ότι είμαι ζωντανός και βγήκα σώος απ' αυτήν τη σκληρότατη φριχτή κόλαση της φωτιάς. Χρειάστηκε να περάσει κάποιος χρόνος για να συνέλθω απ' αυτό το τρομερό ψυχολογικό σύνδρομο. Να συνέλθω. Να απαλλαγώ απ' αυτό το πνευματικό θόλωμα. Να βρω τον εαυτό μου και να αντιληφθώ ότι αυτή η ασυνήθιστη πολεμική θεομηνία είχε ήδη περάσει.

Μετά την αποκατάσταση της πνευματικής μου ισορροπίας, ρίχνω τις πρώτες ματιές στο γύρω χώρο κι αμέσως αντίκρυσα 5-6 απ' τους συναγωνιστές μας, που κι αυτοί μόλις είχαν περάσει την επικίνδυνη κορυφογραμμή. Κι όπως είχαν βγει από διάφορα σημεία σκόρπιοι τώρα συνεχίζουν τη σύμπτυξή τους προς τα πίσω. Στο γύρω χώρο δεν σταματούν τα ατέλειωτα πυρά από τα πολυβόλα και τα πολλαπλά μπουμπουνητά απ' τις εκρήξεις των βλημάτων των βαριών όπλων του Κυβ. Στρατού. Απ' αυτήν τη στιγμή όλοι μας θεωρούσαμε ότι ήδη βγήκαμε απ' τον εχθρικό κλοιό και ότι από δω και πέρα μπορούσαμε άφοβα και ανεμπόδιστα να κινούμαστε προς τα μετόπισθεν. Γι' αυτό και η κίνησή μας προς τα πίσω γίνεται χωρίς καν πια να υποψιαζόμαστε ότι μπορούμε να συναντήσουμε στην πορεία κάτι το επικίνδυνο μπροστά μας. Αποδείχτηκε στην πράξη ότι χρειάστηκε να περάσουμε και από άλλες συμπληγάδες προκειμένου για να βγούμε στα πραγματικά μετόπισθεν. Και ενώ μαζί με την Ολυμπία ετοιμαζόμασταν να δροσκελίσουμε ακόμα μια μικρή γυμνή ραχούλα για να βγούμε στη ρεματιά των Αλώνων, απότομα ακούω μια δυνατή κι ανησυχητική φωνή της Ολυμπίας: «Συν. λοχαγέ, πρόσεξε θα σε φάνε! Μπροστά κινούνται μπουραντάδες!» Και πράγματι ξαφνιάστηκα όταν αντίκρισα μπροστά μου και σε απόσταση 10-15 μέτρα να κινείται ίσα κατά πάνω μου μια ακροβολισμένη ομάδα του αντιπάλου

και πριν ακόμα προλάβω να αντιδράσω με κάποιο τρόπο μου προτείνουν να σηκώσω τα χέρια. Πέφτω αμέσως κάτω κι αρχίζω να κάνω κωλοτούμπες προς τα πίσω. Εκεί ταυτόχρονα δέχομαι και τις πρώτες ριπές.

Με τόσες και τόσες δυσκολίες κατόρθωσα να βγω έξω απ' τον ασφυκτικό κλοιό. Και να τώρα πιέζομαι να ξαναμπώ πάλι μέσα στη φάκα. Ούτε καν μπορούσε τώρα να γίνει σκέψη για μια τέτοια εκδοχή. Βρίσκω την ψυχραιμία μου και η πρώτη αντίδρασή μου εκφράστηκε με το σφεντόνισμα μιας χειροβομβίδας «ΜΙΛΣ», ενώ με το τόμσον αρχίζω στη συνέχεια να βάζω αδιάκοπα θεριστικές βολές κατά μήκος του μικρού αντερείσματος που μας χώριζε. Η βολή αυτή δημιουργεί ένα κάποιο φράγμα πυρός για τους επιτιθεμένους από την άλλη πλευρά.

Σ' αυτήν την πρώτη μαχητική προσπάθεια για την εξουδετέρωση αυτής της εχθρικής απειλής παίρνουν ενεργά μέρος ο σκοπευτής του οπλοπολυβόλου Καστανάς και η Ολυμπία με το αυτόματο με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα γερό φράγμα πυρός πάνω στο αντέρεισμα που φανερά κάλμαρε την ορμή της επιθετικότητας του αντιπάλου. Η δική μας βολή συνδυάστηκε με δυνατές κραυγές και από τους τρεις μας: «ΑΕΡΑ-Α! ΑΓΙΑΝΩ ΤΟΥΣ!» Εμείς οι αντάρτες συχνά συνηθίζαμε να βροντοφωνάζουμε παρόμοια μαχητικά συνθήματα, τόσο στις περιπτώσεις που ενεργούσαμε αντεπίθεση με αρκετές δυνάμεις, αλλά και τότε που αυτές οι δυνάμεις δεν έφταναν. Οι φαντάροι του Κυβ. Στρατού που φρουρούσε αυτό τον τομέα της εξωτερικής άμυνας της Φλώρινας (ομάδα, διμοιρία) δεν άντεξαν, το 'βαλαν στα πόδια, εξαφανίστηκαν τρέχοντας προς τα κάτω. Πριν ακόμα αρχίσουν την υποχώρησή τους ρίχνουν ταυτόχρονα εναντίον μας 2-3 χειροβομβίδες αγγλικής κατασκευής που έσκασαν κοντά μας, με αποτέλεσμα οι δυό μας με τον Καστανά να δεχτούμε μικροτραυματισμούς και εγκαύματα στο πρόσωπο. Να καψαλιστούμε και να γίνουμε μαύροι απ' τις φλόγες και τους καπνούς. 'Οταν αντιληφθήκαμε ότι τα πυρά απ' την αντίπαλη πλευρά είχαν κοπάσει δεν πιστεύαμε μόνοι μας σε μια τέτοια γρήγορη, εύκολη και τόσο ευνοϊκή για μας εξέλιξη. Απ' αυτήν τη στιγμή όλα έμοιαζαν ότι τα μεγάλα βάσανα και εμπόδια τελείωσαν για μας, γι' αυτό βιαστικά, σχεδόν τρέχοντας προσπαθούμε όσο το δυνατό το γρηγορότερο ν' απομακρυνθούμε απ' την απειλή των εχθρικών πυρών και να πάμε προς τα πίσω. Στην πραγματικότητα όμως αποδείχτηκε ότι μας περίμεναν κι άλλες συμπληγάδες χωρίς βέβαια ακόμα εμείς να το γνωρίζουμε. Αυτό το διαπιστώσαμε όταν στην πορεία προς την έξοδο πέσαμε πάνω στα εγκατελειμένα εχθρικά συρματοπλέγματα της

εξωτερικής γραμμής άμυνας της πόλης. Και εδώ τα βρίσκουμε πάλι σκούρα. Μπροστά μας υψώνεται τώρα ένα ακόμα αξεπέραστο εμπόδιο, ένας συμπαγής και γερά κατασκευασμένος συρματοφράχτης που το ύψος του έφτανε τα 1.7 μ. με μεταλλικούς πασσάλους στέρεα χωμένους στη γη. Αδύνατο να τον περάσεις, να τον παραβιάσεις, να τον πηδήσεις. Από μια σύντομη ανίχνευση που κάναμε δεν ανακαλύψαμε δυνατότητα παράκαμψης ή την ύπαρξη κάποιας τρύπας. Με τον συν. Καστανά κάνουμε μια προσπάθεια με τη βοήθεια της χλαίνης ρίχνοντάς την πάνω στα σύρματα με σκοπό να πατήσουμε πάνω σ' αυτή και από κει να τα καβαλικέψουμε και να πηδήσουμε έξω.

Γρήγορα πειστήκαμε ότι και μ' αυτόν τον τρόπο δε βγαίνει τίποτες. Ξανά καινούργιο αδιέξοδο, καινούργιες σπαζοκεφαλιές. Εν τω μεταξύ απ' την πλευρά της Βίγλας συνεχίζουμε να δεχόμαστε τα πυρά των εχθρικών πολυβόλων. Ο Δ. Κύρκος που έρχονταν από πίσω μας, μόλις μας πλησίαζε και είδε να στριφογυρίζουμε γύρω γύρω απ' τα συρματοπλέγματα κατάλαβε περί τίνος πρόκειται και μας φωνάζει δυνατά: «Συναγωνιστές, μη τυραννιέστε, έχω ψαλίδι». Ο Ομαδάρχης Δ. Κύρκος δίπλα στα τόσα καλά προτερήματα και αρετές του, την πολύπλευρη πολεμική πείρα του, ήταν κι ένας νοικοκύρης μπουρλοτιέρης. Στο γυλιό του κουβαλούσε τα πάντα, από σαμποταριστικά εργαλεία μέχρι και μια σειρά άλλες κατασκευές, ψαλίδι, τριχιά, σπάγκους, ξίφος, αγωγούς πυροδότησης, καψούλια, πυροτεχνικούς μηχανισμούς, τυποποιημένα καλούπια εκρηκτικής ύλης, κατσαβίδια και βάλε. Λόγω του τραυματισμού του στο χέρι, το γυλιό τον ανοίξαμε μόνοι μας, μιας και ο ίδιος δεν μπορούσε. Έτσι ο δρόμος προς τα έξω άνοιξε. Αργότερα μάθαμε ότι καμιά 150 μ. αριστερότερα από μας υπήρχε μια τρύπα στα συρματοπλέγματα, απ' την οποία βγήκαν έξω αρκετοί συμπολεμιστές μας, όπως ο Ηρ. Τσεκούρας, ο Δ. Μιχαλόπουλος, ο Στ. Τσιρογιάννης, η Αγορή Ρίζου, ο Στ. Ρέλιας, ο Γ. Μπέλλος, ο Στάμκος και άλλοι.

Σ' αυτήν την πρωτόγνωρη πρωϊκή προσπάθεια για την έξοδο απ' τον εχθρικό κλοιό πολεμώντας στην πρώτη γραμμή της φωτιάς τραυματίστηκε σοβαρά ο ταγματάρχης μας Κουλιαλής Τάκης (Φλόγας). Ο μαχητής μας Στ. Ρέλιας που ήταν αυτόπτης μάρτυρας αυτής της άνισης πολεμικής αναμέτρησης, μας αφηγείται για τις τελευταίες στιγμές και την τραγική έκβαση της τύχης του διοικητή μας: «Μαζί με τον ταγματάρχη μας ξεκινήσαμε για εκείνη την υπερτολμηρή αντεπίθεση προκειμένου να βγούμε έξω απ' τον εχθρικό κλοιό. Η αντεπίθεση ήταν μαζική και πολύ ορμητική. Τίποτες δεν μας σταματάει. Ο διοικητής στην πορεία συνεχίζει να

μας εμψυχώνει, φωνάζοντας: «Παιδιά, προχωράτε γρήγορα μπροστά!» Με εκείνους τους γρήγορους επιθετικούς ρυθμούς που ξεκινήσαμε συνεχίζουμε να προχωράμε αδιάκοπα προς τα μπρος, αδιαφορώντας για τα πάντα που συναίβαιναν δίπλα μας. Τι γινόταν αυτές τις στιγμές είναι αδύνατο να περιγραφεί. Να πούμε ότι καίγονταν ο τόπος θα είναι μια μετριοπαθής διαπίστωση. Τ' αυτιά μας είχαν κουφαθεί από εκείνη τη δυνατή κι αδιάκοπη βοή απ' τα συνεχή και ατέλειωτα πυρά των πολυβόλων, των αυτομάτων, απ' τις πολλές εκρήξεις των πάντζερ, χειροβομβίδων, από τυποποιημένα καλούπια εκρηκτικών υλών. Ο ουρανός είχε σκεπαστεί από ένα πυκνό σύννεφο καπνού και σκόνης. Ήμουν κι εγώ ανάμεσα σε εκείνους τους λίγους τυχερούς που κατορθώσαμε να περάσουμε την επικίνδυνη κορυφογραμμή. Ο ταγματάρχης μας που κινούνταν λίγο αριστερότερα από μας, περνώντας τον επισημασμένο αυχένα τραυματίζεται σοβαρά. Μόνος του με δικές του δυνάμεις τραβήχτηκε λίγο πιο πέρα και εκεί σταμάτησε. Το μέρος γύρω από αυτόν βάλλονταν αδιάκοπα από εχθρικά πυρά. Αδύνατο να πλησιάσεις. Ένας μαχητής μας πατριώτης και πολύ γνωστός του διοικητή μας μόλις αντιλήφθηκε τον τραυματισμό του διοικητή μας γυρίζει και μας λέει: «Εγώ τον Φλόγα δεν τον αφήνω να πέσει στα χέρια του εχθρού. Θα πάω να τον πάρω κι ό,τι θέλει ας γίνει». Έτσι κι έγινε. Σ' αυτήν την προσπάθειά του, πριν ακόμα φτάσει στη θέση του τραυματία σκοτώθηκε ο ίδιος. Παρόμοια προσπάθεια επαναλαμβάνει και ο μαχητής Κωστούλας κι αυτός δεν μπόρεσε να τον πλησιάσει, σκοτώθηκε πριν ακόμα φτάσει στον προορισμό του. Ο Φλόγας που απ' την αντικρινή πλευρά έβλεπε με τα μάτια του την τύχη αυτών των ηρωϊκών συντρόφων, που θυσιάζονταν για να τον σώσουν, μας φωνάζει να μην πάμε άλλοι να τον πάρουμε. Εκεί κατέστρεψε τα ατομικά ντοκουμέντα που είχε μαζί του και στη συνέχεια αυτοκτόνησε με χειροβομβίδα για να μην πέσει στα χέρια του αντιπάλου. Έτσι έπαψε να χτυπάει η καρδιά αυτού του λαμπρού λαϊκού διοικητή και φλογερού μπουρλοτιέρη, αυτού του αυθεντικού κι υπέροχου κομμουνιστή επαναστάτη«.

Κατά κακιά τύχη, την ίδια μέρα, στη μάχη κοντά στο Μπούφι της Φλώρινας τραυματίστηκε βαριά ένας ακόμα γενναίος μπουρλοτιέρης και εξαιρετικός λαϊκός διοικητής των σαμποταριστικών σχηματισμών του ΔΣΕ Σίμος Γιάννης (Πλάτανος). Κατάγονταν απ' τη Σιάτιστα. Ο νεαρός σύνδεσμός του Χαϊδάς Γιάννης (Γιαννάκης) μόλις αντιλήφθηκε τον τραυματισμό του καλεί ακόμα έναν άλλο μαχητή για βοήθεια. Έτσι και οι δυό τους αδιαφορούν για τα συνεχή εχθρικά πυρά και την πίεση που δέχονται απ' τον επιτιθέμενο αντίπαλο, με φανερό

κίνδυνο της ζωής τους. Και αψηφώντας τα πάντα τρέχουν να το βοηθήσουν. Φτάνουν στον τόπο του τραυματισμού του, τον αρπάζουν στα χέρια κι αρχίζουν να τον μεταφέρουν προς τα πίσω. Στην πορεία ο ένας μαχητής τραυματίζεται. Και σ' αυτήν την περίπτωση ο Γιαννάκης δεν τα βάζει κάτω. Η χλαίνη του Γιαννάκη έγινε κόσκινο απ' τις σφαίρες, αλλά και ο ίδιος δέχεται μικροτραυματισμούς. Και σ' αυτήν την περίπτωση ο Γιαννάκης δεν σκέφτεται να εγκαταλείψει τον πολυαγαπημένο του διοικητή, συνεχίζει να τον κουβαλάει στις πλάτες του μόνος του. Είχαν απομείνει λίγα μέτρα για να βγουν στο απυρόβλητο και να τώρα μια σφαίρα χτυπάει θανάσιμα τον Πλάτανο και τον αφήνει επιτόπου. Ο Γιαννάκης κάνει ακόμα μια προσπάθεια και κατορθώνει μόνος να τραβήξει το νεκρό διοικητή στο απυρόβλητο για να μην πέσει στα χέρια του αντιπάλου.

Αφού δεν σκοτώθηκα στη Φλώρινα δεν πρόκειται ποτέ να πάθω τίποτες.

Μαζί με τους Δ. Κύρκο, Ι. Καστανά και την Ολυμπία είμαστε ανάμεσα στους πρώτους που βιαστικά συμπτυσσόμαστε προς τα μετόπισθεν. Ο ψυχολογικός τραυματισμός που μας είχε προκαλέσει η προηγηθείσα τρομερή πολεμική φουρτούνα δεν φεύγει εύκολα από μέσα μας. Το καρδιοκτύπι δεν μπορεί ακόμα να βρει τον κανονικό του ρυθμό. Περνώντας τα εχθρικά συρματοπλέγματα τυχαία πέφτουμε πάνω σε εγκατελειμένα μεταλλικά κασόνια με σφαίρες. 'Ηταν ότι χρειαζόταν για μας. Εφοδιαστήκαμε ο καθένας μας με τις απαραίτητες ταινίες για τα αυτόματα, για το οπλοπολυβόλο. Στη συνέχεια διασχίζουμε μια μικρή ρεματιά και βγαίνουμε πιό πάνω και εκεί μέσα σε κάτι χωράφια που τα χώριζαν πέτρινοι τοίχοι πιάνουμε θέσεις με σκοπό να διευκολύνουμε και να υποστηρίξουμε την υποχώρηση των συναγωνιστών μας.

Αν και ακόμα ήταν χειμώνας, η σημερινή μέρα ήταν ηλιόλουστη, πραγματική άνοιξη. Ο δίσκος του ήλιου βρισκόταν μια ολόκληρη αξάλη πιό πάνω απ' τον ορίζοντα της κορυφογραμμής στην Κούλα Πλατύ και Κουλκουθούρια.

Με τον ερχομό της ημέρας η αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση κινητοποιεί πολλές δυνάμεις και περνάει σε γενική επίθεση σε όλον τον τομέα του μετώπου. 'Ηταν πράγματι μια κατάλληλη ευκαιρία για να καταδιώξει και να εξοντώσει τα τμήματα του ΔΣΕ που υποχωρούσαν αναγκαστικά κάτω από πολύ δύσκολες δυσμενείς συνθήκες. Αυτή η ολική και συγκεντρωτική εχθρική αντεπίθεση

υποστηρίζεται απ' τις πολλαπλές πυροβολαρχίες που είναι εγκαταστημένες βαθιά πίσω απ' το μέτωπο. Τα αδιάκοπα και δυνατά σφυροκοπήματα των βαριών όπλων του αντιπάλου δεν περιορίζονται τώρα μονάχα στην γραμμή της μετωπικής επαφής, αλλά και στα βαθιά μετόπισθεν. Τα βλήματα του εχθρικού πεδινού πυροβολικού έφταναν και χτυπούσαν ακόμα και την περιοχή του αυχένα του Πισοδεριού. Τα τάνκς του αντιπάλου που είχαν κινηθεί απ' την κατεύθυνση της Γεωργικής Σχολής είχαν ήδη βγει στη ρεματιά των Αλώνων και από εκεί με τα μυδραλιοβόλα και αντιαρματικά πυροβόλα συμμετέχουν ενεργά σ' αυτήν τη γενική αντεπίθεση. Για τους αντάρτες τώρα δεν υπήρχε πουθενά χλωρό κλαρί. Τα πράγματα επιδεινώνονται ακόμα πιό πολύ με τον ερχομό της εχθρικής αεροπορίας. Τα πολλά αεροπλάνα που έφτασαν απ' την Κοζάνη, τη Θεσσαλονίκη, τα Γιάννενα οργώνουν αδιάκοπα τον ουρανό, πετούν συνεχώς πάνω απ' τα κεφάλια μας, άλλα από αυτά κατεβαίνουν ανεμπόδιστα όσο χαμηλά θέλουν και μυδραλλιοβολούν, άλλα βομβαρδίζουν και ρίχνουν ρουκέτες. Το άφθονο πολεμικό υλικό που τόσο απλόχερα εφοδίαζε ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός τον λεγόμενο τότε εθνικό στρατό, επιτρέπει σ' αυτά να ρίχνουν ολόκληρους τόννους καυτό σίδερο στις θέσεις των ανταρτών. Ο τόπος γύρω μας κυριολεκτικά καίγεται απ' τις φλόγες και τις πυρκαγιές που προκάλεσαν οι αμέτρητες εκρήξεις. Απ' αυτήν τη στιγμή οι αντάρτικοι σχηματισμοί που αναγκαστικά υποχωρούν δέχονται μια πολύπλευρη ασφυκτική πίεση χωρίς να έχουν την παραμικρή αντιαεροπορική υπεράσπιση και καμιά απολύτως βοήθεια απ' το δικό μας πυροβολικό.

Απ' τη θέση που βρισκόμαστε βλέπαμε με γυμνό μάτι αρκετά ευδιάκριτα πως το επιτιθέμενο πεζικό του Κυβ. Στρατού, κινείται ακροβολισμένο, καταδιώκοντας τους υποχωρούντες αντάρτες. Με πόνο στην καρδιά βλέπαμε πόσο στριμωγμένα ήταν τα πράγματα, πως κάτω από εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες γινόταν η σύμπτυξη των τμημάτων μας. Διαπιστώσαμε ακόμα ότι ιδιαίτερα μαζική και έντονη ήταν η πίεση που δέχονταν απ' τις δυνάμεις του αντιπάλου που κινούνταν απ' την πλευρά της Βίγλας. Ολόκληρα φουσάτα πήραν παγανιά τον κατήφορο πυροβολώντας και φωνάζοντας διάφορα απειλητικά συνθήματα. Πρός αυτήν την κατεύθυνση στράφηκαν και οι πρώτες ριπές του οπλοπολυβόλου μας οι οποίες συνεχίζονταν ασταμάτητα. Δεν αργήσαμε ν' αντιληφθούμε πόσο τους ξάφνιασε και τους κόστισε αυτή η εύστοχη κι αποτελεσματική βολή. Είδαμε ότι αναγκάστηκαν να σταματήσουν την παραπέρα προέλασή τους, να πέφτουν προσωρινά στη γη για να προφυλαχτούν. Το κοντάκι του

ΜΠΡΕΝΤ περνάει διαδοχικά και εναλλάξ απ' τα χέρια του ενός στον άλλο. Αν και ήταν ξεκάθαρο, ότι όποιος απ' τους δυό μας και αν το κρατούσε στα χέρια η αποτελεσματικότητα της βολής θα ήταν η ίδια. Απλώς ο καθένας μας αυτήν τη στιγμή με την προσωπική συμμετοχή στη βολή ήθελε να βγάλει το άχτι από μέσα του. Αποδείχτηκε ότι το οπλοπολυβόλο μας ήταν το μοναδικό ομαδικό όπλο, που αυτήν τη φορά συνέχιζε ασταμάτητα να κελαϊδεί σε τούτον τον τομέα. Και πράγματι αυτή η εύστοχη κι αποτελεσματική βολή του δημιουργεί προβλήματα στον επιτιθέμενο. Διευκολύνει σημαντικά το έργο της σύμπτυξης των συναγωνιστών μας, τους ενθαρρύνει, τους δίνει κουράγιο για να τα βγάλουν πέρα, τους προσανατολίζει προς ποιά κατεύθυνση πρέπει να συμπτυχθούν. 'Οταν οι αντάρτες που συμπτύσσονταν γεροί, τραυματίες μας πλησίασαν ή περνούσαν δίπλα μας, έκφραζαν τις ευχαριστίες τους φωνάζοντας δυνατά: «Μπράβο συναγωνιστές! Βάλτε, παιδιά, αδιάκοπα. Χτυπάτε τους φασίστες!» 'Ολα αυτά τα καλά λόγια που ακούγαμε, μας έκαναν να νιώθουμε χαρά και μεγάλη ικανοποίηση.

Ο επιτελάρχης της 14ης Ταξιαρχίας Σοφιανός Ηλιάδης που έμεινε στη θέση του διοικητή αυτής της μονάδας μετά τον σκοτωμό του Λευτεριά σ' αυτές τις κρίσιμες στιγμές βρίσκεται επί ποδός πολέμου. Τρέχει να προφτάσει παντού. Κάνει απεγνωσμένες προσπάθειες να συντονίσει όσο μπορούσε καλύτερα τη σύμπτυξη των σκόρπιων και σχεδόν αδιοίκητων τμημάτων, που οι μαχητές κινούνταν αυθόρμητα και όπως μπορούσε ο καθένας προς τα πίσω, αλλά και να βοηθηθούν οι πολλοί τραυματίες μας προς τα μετόπισθεν. Με το άκουσμα της βολής του οπλοπολυβόλου μας που ήταν αυτήν τη στιγμή και το μοναδικό ομαδικό όπλο που συνέχιζε να προβάλλει σθεναρή αντίσταση σε όλον αυτόν τον τομέα, τρέχει προς το μέρος μας να δει με τα ίδια τα μάτια του ποιοί είναι οι πρωταγωνιστές αυτής της τολμηρής και ψύχραιμης πρωτοβουλίας και μάλιστα σε στιγμές, που οι πάντες επιδίωκαν όσο το δυνατό γρηγορότερα να πάνε προς τα πίσω. Μόλις κοιταχτήκαμε στα μάτια αμέσως γνωριστήκαμε. Φανερά ικανοποιημένος μας συγχάρηκε για τη στάση μας και αποχωρώντας μας προτείνει να κρατηθούμε όσο το δυνατό περισσότερο σ' αυτήν τη θέση. Η πίεση του αντιπάλου γίνεται όλο και πιό έντονη σε όλον τον τομέα του μετώπου. Τα εχθρικά τανκς όλο και περισσότερο μας πλησιάζουν συνεχίζουν να μας χτυπούν με τα αντιαρματικά πυροβόλα τους. Τα εχθρικά παρατηρητήρια εντοπίζουν με ακρίβεια τη θέση του οπλοπολυβόλου μας. 'Εβαλαν στόχο να το βγάλουν απ' τη μέση, να απαλλαγούν απ' αυτό το αγκάθι που είχε μπει στο μάτι τους. Στο σκοπό αυτό κι απόβλεπαν τώρα μια σειρά ομοβροντίες του

εχθρικού πυροβολικού που επακολούθησαν. Τα πολλά βλήματα που σκάζουν δίπλα μας, μπροστά μας, πίσω μας, ανοίγουν λακούβες, οργώνουν το έδαφος. Μόλις το οπλοπολυβόλο μας σίγησε σταμάτησαν και οι βολές του πυροβολικού. Και τους τρεις μας σκέπασαν τα χώματα, μας χάλισαν για τα καλά τα αέρια. Μόλις συνήλθαμε από αυτή την ψυχολογική ταραχή σηκώσαμε τα κεφάλια μας, κοιτάμε γύρω μας να δούμε τι γίνεται. 'Οταν οι ματιές συναντήθηκαν δεν είδαμε κανέναν να παραπονείται για κάποιο τραυματισμό. Ακόμα μια φορά βγήκαμε τυχεροί. Αρχίζουμε να καθαρίζουμε τα χώματα απ' το κεφάλι μας, απ' το λαιμό, ακόμα και μέσα απ' τον κόρφο. Η Ολυμπία μας πλησιάζει και με ένα θάρρος μας λέει: «Μάστε τα να φύγουμε! Δε βλέπετε ότι έχουν επισημάνει τη θέση μας. Εμείς κάναμε με το παραπάνω το καθήκον μας». Και ακούω τον ατρόμητο Καστανά να της λέει: «ΑΦΟΥ ΔΕΝ ΣΚΟΤΩΘΗΚΑ ΣΤΗΝ ΦΛΩΡΙΝΑ, ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΠΟΤΕ ΝΑ ΠΑΘΩ ΤΙΠΟΤΕΣ». Το γνωρίζαμε όλοι μας ότι η Ολυμπία ήταν μια απ' τις πιό ατρόμητες μαχήτριες του λόχου μας. Τη στάση που πήρε αυτή τη φορά σε καμιά περίπτωση δεν μπορούσες να την κατηγορήσεις για κάποια ηττοπάθεια. Απλώς στη δοσμένη περίπτωση, περισσότερο απ' τον καθέναν μας πιό σωστά εκτίμησε την κατάσταση που είχε διαμορφωθεί στον τομέα μας και έπρεπε επιτέλους να υποχωρήσουμε. 'Οταν διαπίστωσε ότι εμείς δεν συμφωνάμε με την εκδοχή που πρότεινε πάλι δεν τα βάζει κάτω. Προσπαθεί να επιβληθεί δυναμικά. Μπαίνει ανάμεσά μας. Πιάνει το οπλοπολυβόλο απ' το χερούλι και δεν μας επιτρέπει να κάνουμε βολή. Και ακόμα μια φορά με ένα σταθερό κι ανυποχώρητο ύφος μας λέει: «Δυό γλιτώσατε απ' τη μάχη της Φλώρινας, θέλετε κι εσείς να σκοτωθείτε να μην μείνει ούτε ένας για σπόρο απ' το λόχο μας. Φύγετε, μην πλησιάζετε, δεν σας αφήνω στο οπλοπολυβόλο». Αδύνατο να την μεταπείσεις με οποιοδήποτε τρόπο. Εκεί ο οπλοπολυβολητής μας Γ. Καστανάς προτείνει να ρίξει τις δύο τελευταίες ταινίες που είχαν μείνει και στη συνέχεια να υποχωρήσουμε. Η πρόταση γίνεται σιωπηλά δεκτή. Μόλις όμως ακούστηκε να πέφτει η πρώτη ριπή, αυτοστιγμής ρίχνονται απ' τα μετόπισθεν του αντιπάλου καινούργιες ομοβροντίες απ' το εχθρικό πυροβολικό και οι πολλές οβίδες που καταφτάνουν σκάζουν δίπλα μας, ο τόπος ανασκάφεται ξανά με οδυνηρά αποτελέσματα για μας. Ο Γ. Καστανάς είναι ο πρώτος που τον βρίσκει το μοιραίο χτύπημα και τον αφήνει επιτόπου. Από θραύσματα των οβίδων τραυματίζομαι κι εγώ σοβαρά στο μηρό του δεξιού μου ποδιού. 'Οταν βρίσκεσαι στη μάχη και πολεμάς δεν σκέφτεσαι πια ότι μπορείς να σκοτωθείς, να τραυματισθείς, ζεις πάντα με την ελπίδα ότι δεν θα πάθεις τίποτες, αλλά ο

τραυματισμός έρχεται χωρίς προειδοποίηση. 'Οταν όμως νιώσεις ότι ο τραυματισμός σου είναι πια υπαρκτός αμέσως μέσα σου όλα αλλάζουν, γεννιέται μέσα σου ένα άλλο είδος ψυχολογικού συναισθηματισμού που έχει σχέση με τη διάσταση του κακού και τις αναμενόμενες μελλοντικές συνέπειες. Σ' αυτές τις περιπτώσεις όσο κι αν θέλεις να κρατηθείς, είναι αναπόφευκτο να μη μπορείς εύκολα να διώξεις απ' το μυαλό ένα ολάκερο μελισσομάνι από ανησυχητικές και απογοητευτικές σκέψεις που κυριαρχούν μέσα σου. 'Ένα ξαφνικό και τρομερό κάψιμο σε συνδυασμό με ένα αισθητό πόνο νιώθω μόλις με χτύπησαν τα θραύσματα. Το επώδεινο αυτό δεδομένο προσπαθώ να το δεχτώ με κάποια ψυχραιμία. Προσπαθώ να κινήσω τα πόδια μου να δω περί τίνος πρόκειται. Διαπιστώνω ότι το δεξί μου πόδι είναι μουδιασμένο, κοκκαλωμένο, ξένο και ακυβέρνητο για μένα σώμα. Αυτή η αρχική αίσθηση μου φάνηκε σαν κάτι το απίστευτο. Επαναλαμβάνω την προσπάθεια και πάλι το πόδι μου συνεχίζει να μην υπακούει. Απλώνω το χέρι μου στο σημείο του πλήγματος κι αυτό αμέσως μουσκεύεται με αίμα. Σε λίγο φτάνει η Ολυμπία, φανερά ψυχολογικά καταβλημένη. Αυτή ήδη γνώριζε για το χαμό του Καστανά. Με ρωτάει πως είμαι, τι κάνω. Της είπα ότι τραυματίστηκα. Της έδειξα το μέρος της πληγής. Τη ρώτησα να μου πει τι γίνεται ο Καστανάς. Και ξεσπάει σ' έναν φοβερό λυγμό. Τα δάκρυα απ' τα μάτια δεν σταματούν. Αυτό την κάνει να συγκινηθεί ακόμα περισσότερο, σε βαθμό που να μην μπορεί να βγάλει μιλιά. Τελικά βρήκε τη δύναμη και σπουπίζοντας τα δάκρυα απ' τα μάτια, μου λέει: «Ο Γιάννης πάει. Σκοτώθηκε». Και αρχίζει να καταργιέται τον εαυτό της που μας άφησε να κάνουμε την τελευταία βολή. Τελικά βρίσκει την ψυχραιμία της, με βοηθάει να γυρίσω στο αριστερό πλευρό και μου κάνει, όπως μπορούσε μόνη της, μια πρόχειρη επίδεση. 'Ολα έδειξαν ότι εγώ δεν μπορούσα πλέον μόνος μου να μετακινηθώ. Την απασχολεί έντονα το πρόβλημα πως θα με βοηθήσει να μεταφερθώ προς τα πίσω. Βλέπει πιό πέρα ξεκομμένους αντάρτες να υποχωρούν, όπως μπορεί ο καθένας. Τρέχει προς τα εκεί, τους σταματάει, τους εξηγεί περί τίνος πρόκειται, τους παρακαλάει να την βοηθήσουν. Με δυσκολία βρίσκει δυό συναγωνιστές που ήταν γεροί και δέχτηκαν να την βοηθήσουν. Τρεις τώρα, κρατώντας με απ' τις μασχάλες αρχίζουν να με κουβαλούν προς τα πίσω. Στην πορεία αποδείχτηκε ότι η μεταφορά τραυματία σε τούτη την αναφορά και μ' αυτόν τον τρόπο είναι πολύ δύσκολη υπόθεση. Η εχθρική αεροπορία που ανεμπόδιστα πετάει συνεχώς στον ουρανό και προσπαθεί να ανακαλύψει ακόμα και την παραμικρή δική μας κίνηση για να μας χτυπήσει, δυσχεραίνει ακόμα πιό πολύ τα

πράγματα για όλους μας. Ωστόσο η προσπάθεια δεν σταματάει. Οι αντάρτες πάντα έδειχναν ιδιαίτερη φροντίδα για τη σωτηρία των συντρόφων τραυματιών. Ακόμα και στην περίπτωση που ο παθών ήταν άγνωστος γι' αυτούς. Στην πορεία βλέπουν πιό πέρα μέσα στα δέντρα δύο άλογα με βαθύ κόκκινο χρώμα να είναι δεμένα. Ένας απ' τους αντάρτες τρέχει ίσα προς τα εκεί και χωρίς να ρωτήσει κανέναν λύνει ένα απ' τα δυό άλογα, το παίρνει και το φέρνει κοντά μας. Έτσι γρήγορα και οι τρεις τους με ανεβάζουν πάνω στο άλογο. Με δένουν καλά στη σέλα. Από δω και πέρα το έργο της μεταφοράς το ανάλαβε η Ολυμπία. (Όπως μάθαμε αργότερα τα άλογα αυτά ήταν της διοίκησης της 14ης Ταξιαρχίας).

Η πορεία απ' τα Άλωνα προς Πισοδέρι ήταν για τη γενναία αυτή μαχήτριά μας μια διαδρομή με πολλά βάσανα και μαρτύρια, ένας πραγματικός Γολγοθάς. Ενώ τα τμήματα που υποχωρούσαν προς τα πίσω είχαν τη δυνατότητα να κινούνται μέσα από το δάσος και μ' αυτόν τον τρόπο να αποφεύγουν τον εντοπισμό τους απ' τα εχθρικά παρατηρητήρια. Ενώ εγώ και η Ολυμπία που με μετέφερε με το άλογο αναγκαστήκαμε υποχρεωτικά να κινούμαστε από εκείνο το μοναδικό κι ανηφορικό δρομάκι με τα πολλά καγγέλια και στροφές, που στην πορεία συχνά χρειάστηκε να διασχίσουμε και μέρη που ήταν ανοιχτά και ακάλυπτα. Όσο προφυλακτικά και αν προσπαθούσαμε να προχωρούμε προς τα μπρος στάθηκε αδύνατο να αποφύγουμε τον εντοπισμό μας απ' τον αντίπαλο. Δεν προλάβαμε ν' ακούσουμε το βουητό του ερχομού της αεροπορίας και να τώρα βλέπουμε να καταφτάνουν δύό αεροπλάνα με φανερή παραγγελία για τον τομέα ετούτο του μετώπου. Και χωρίς καμιά ανίχνευση και καθυστέρηση παίρνουν στροφή, κατεβαίνουν ανεμπόδιστα όσο χαμηλά θέλουν κι αρχίζουν να μας μυδραλλιοβολούν, να μας ρίχνουν ρουκέτες. Μια απ' αυτές έπεσε αρκετά κοντά μας. Όλα αυτά δεν κάνουν την αλύγιστη παρτιζάνα που μας συνόδευε να πτοηθεί. Συνεχίζει να κρατάει την ψυχραιμία της. Αψηφεί τα πάντα. Ριψοκινδυνεύει την ίδια τη ζωή της. Δείχνει αφάνταστο ηρωϊσμό. Αντιμετωπίζει ανυπέρβλητες δυσκολίες. Τράβηξε ένα ολόκληρο μαρτύριο στην προσπάθειά της να με γλιτώσει απ' το σίγουρο χαμό.

Ο πρώτος μυδραλλιοβολισμός και ιδιαίτερα η έκρηξη της ρουκέτας που έσκασε δίπλα μας αυτοστιγμής κατατρομάζουν και εξαγριώνουν το άλογο σε απεριόριστο βαθμό και ακολούθησε ένα δυνατό και απότομο πρόγκημα. Προσπαθεί αφηνιασμένα να απελευθερωθεί απ' τη δέσμευση και να φύγει μέσα στο δάσος. Και παρασέρνει μαζί του και την Ολυμπία, η οποία συνεχίζει να το κρατάει γερά με τα δύο της χέρια απ' το καπίστρι. Τη σβαρνίζει. Τη σέρνει κι αυτή μέσα σ' ένα

πυκνό ρουμάνι από δέντρα. Γρατζουνίζεται δυνατά. Καταματώνεται. Ωστόσο δεν τα βάζει κάτω. Επιμένει. Δεν σκέφτεται να το αφήσει. Συνεχίζει να το κρατάει με τα δυό της χέρια. Καταβάλλει υπεράνθρωπες προσπάθειες και τελικά τα καταφέρνει να το δαμάσει. Να το σταματήσει. Σ' ότι αφορά ειδικά εμένα, όπως ήμουν ήδη εκτός μάχης, αλλά ακόμα και αν ήθελα να αντιδράσω δεν μπορούσα να το κάνω με κανένα τρόπο, μιας και ήμουν γερά δεμένος πάνω στη σέλα, και είχα μεταβληθεί σε όμηρο του αλόγου. Στην πορεία προς το Πισοδέρι παρόμοιες σκηνές επαναλήφθηκαν.

Φτάσαμε έτσι τις απογευματινές ώρες στο Σταθμό επίδεσης της 10ης Μεραρχίας που ήταν εγκαταστημένος μέσα στο δάσος κοντά στον αυχένα του Πισοδεριού.

Κατάκοπος και καταπονημένος από τη συνεχή εικοσιτετράωρη πολεμική ταλαιπωρία, εξαντλημένος και εξουθενωμένος απ' την αιμορραγία, άϋπνος, νηστικός και καταβασανισμένος ιδιαίτερα απ' το μαρτύριο που δοκίμασα απ' την παραζάλη του αλόγου κατά τη διάρκεια της μεταφοράς μου όλα αυτά μαζί με έκαναν να φτάσω στο σημείο να χάσω την επαφή με το περιβάλλον. Γι' αυτό όταν με κατέβασαν απ' το άλογο ήμουν τόσο βαθιά ζαλισμένος που στην ουσία δεν καταλάβαινα που βρισκόμουν. Το μοναδικό που αισθανόμουν κάπου βαθιά μέσα μου ήταν ότι ήμουν ζωντανός. Πως ήμουν ξαπλωμένος στην γη. Χρειάστηκε χρόνος να συνέλθω. Εδώ είχαν συγκεντρωθεί αρκετοί τραυματίες. 'Ενας γιατρός, που έριχνε μια πρώτη ματιά στον καθένα μας, ήταν ο άνθρωπος που καθόρισε τις επείγουσες περιπτώσεις, αλλά και όριζε την προτεραιότητα εξέτασης. Σ' αυτήν την επείγουσα κατηγορία κατέταξε και μένα. 'Επαιρνε να νυχτώσει όταν με βάλανε σε ένα φορείο και με μετέφεραν μέσα σε μια σκηνή που ήταν εγκαταστημένο το προσωρινό χειρουργείο. Η σκηνή ήταν ηλεκτροφωτισμένη από κάποια μικρή φορητή γεννήτρια παραγωγής ρεύματος. 'Ολα εδώ ήταν στην εντέλεια. 'Ετοιμα να δεχτούν και να προσφέρουν τις πρώτες ειδικές βοήθειες στους πολλούς λαβωμένους συναγωνιστές. Οι γιατροί, οι νοσοκόμες δουλεύουν ακούραστα. Δεν γνωρίζουν ανάπαυλα. Ο Τζαμαλούκας, ο Δαδαλιάρης με εκείνη την υψηλή ειδική ιατρική κατάρτιση και πλούσια πρακτική πείρα που είχαν αποκτήσει, κάνουν επιτόπου σοβαρές χειρουργικές επεμβάσεις, πραγματικά θαύματα. 'Εφταναν στο σημείο εκεί σ' αυτές τις συνθήκες να κάνουν επιτόπου εξόρυξη βλημάτων ακόμα και απ' τα πιό ευαίσθητα σημεία του σώματος. Εκεί γίνεται και σε μένα μια κανονική επίδεση. Και στη συνέχεια με μετέφεραν στο φορείο και με άφησαν στην άκρη

του δημόσιου δρόμου. Εδώ έφερναν τώρα όλους εκείνους που έπρεπε να προωθηθούν για μέσα, δηλαδή για την Αλβανία.

Στο αντίσκηνο του προσωρινού χειρουργείου συνάντησα τη νοσοκόμα Παναγιώτα Αναστασίου-Γκόγκου, μια απ' τις στενές φίλες της αδερφής μου Βούλας. Αυτή με πληροφόρησε ότι η αδερφή μου Βούλα, που κι αυτή υπηρετούσε σαν νοσοκόμα σ' ένα προωθημένο συνεργείο επίδεσης τραυματιών και η οποία γνώριζε ότι πήρα μέρος σ' αυτήν την επιχείρηση και μιας και δεν με είδε να γυρίσω απ' αυτή, ρωτούσε τους πάντες γερούς και τραυματίες στην προσπάθειά της να μάθει κάτι για μένα. Δυστυχώς από πουθενά δεν έγινε δυνατό να πάρει κάποια είδηση. Οι ανησυχίες, οι υποψίες ότι μπορεί να συνέβη κάτι το δυσάρεστο δεν βγαίνουν απ' το μυαλό της. Μονάχα όταν η Παναγιώτα της είπε ότι με είδε τραυματία κάπως καθησύχασε.

Συνοπτικά για τις απώλειες και των δύο αντιπάλων πλευρών στη μάχη της Φλώρινας.

Σύμφωνα με ανακοίνωση του ΓΕΣ του Κυβ. Στρατού, οι απώλειες των ανταρτών στη μάχη της Φλώρινας ανέρχονται σε 700 νεκρούς και 400 αιχμαλώτους. Σύνολο απωλειών 1100. Σύμφωνα με ανακοίνωση του ΓΑ του ΔΣΕ ο απώλειες του Κυβ. Στρατού ανέρχονται σε 404 νεκρούς, 976 τραυματίες, 82 αιχμαλώτους. Σύνολο 1462. Ο Δ. Βλαντάς στο βιβλίο του (Γ' τόμος, σελ. 235) μας δίνει τα παρακάτω στοιχεία για τις απώλειες του ΔΣΕ. Νεκροί 334, τραυματίες 867, λιποτάκτες 14, αγνοούμενοι 199. Σύνολο 1441. Υποθέτω ότι οι πληροφορίες που μας δίνει ο Δ. Βλαντάς για τις απώλειες του ΔΣΕ, περισσότερο προσεγγίζουν την πραγματικότητα. Απ' τον ίδιο τον Δ. Βλαντά πληροφορούμαστε επίσης ότι η δύναμη των ανταρτών που πήρε μέρος στην επίθεση κατά της Φλώρινας ανέρχονταν σε 5354 μαχητές. Αν αυτό είναι έτσι, τότε αυτό σημαίνει ότι σχεδόν ο ένας στους τέσσερις είναι απώλειές μας. Από αυτά τα στοιχεία ακόμα φαίνεται ότι οι απώλειες των ανταρτών αποτελούν τα 26% της συνολικής δύναμης που πήρε μέρος σ' αυτήν τη μάχη. Ένας απολογισμός του είδους των απωλειών μας δίνει τα παρακάτω αποτελέσματα: α) Νεκροί 6%, τραυματίες 16%, γ) Λοιποί 4%. Ενώ απ' τα στοιχεία που αναφέρει το ΓΕΣ για τις απώλειες του ΔΣΕ μας δίνουν τα παρακάτω ποσοστά: 1. Οι νεκροί αποτελούν τα 64% της συνολικής δύναμης των απωλειών των ανταρτών (700:1100). 2. Ότι οι αιχμάλωτοι αποτελούν το 36% του συνόλου των απωλειών του ΔΣΕ. (400:1100). 3. Ότι οι τραυματίες αποτελούν 0% του συνόλου

των απωλειών του ΔΣΕ. (0:0). Που αυτό σε τελευταία ανάλυση σημαίνει ότι τραυματίες αντάρτες σ' αυτήν τη μάχη δεν υπήρχαν.

Ακόμα και από μια πρώτη ματιά στις επίσημες πληροφορίες που μας δίνει το ΓΕΣ για το είδος και το μέγεθος των απωλειών του ΔΣΕ στη μάχη της Φλώρινας, προκύπτει μια σειρά από ανεξήγητες απορίες και μεγάλες αντιφάσεις. Ενώ από μια βαθύτερη εξέταση θα δει κανείς την ανεδαφικότητά τους. 'Οτι πρόκειται για ένα συμπέρασμα που βρίσκεται έξω από λογικές και από κάθε είδους κανόνες πολεμικής τακτικής και εμπειρίας. Δυό είναι τα κριτήρια που στοιχειοθετούν τον παραλογισμό των παραπάνω πληροφοριών, αλλά και δείχνουν ολοφάνερα την ύπαρξη εσκεμμένης, χαλκευμένης παραπληροφόρησης. Πρώτο. Είναι άραγε δυνατόν ύστερα από μια τέτοια σκληρή και αιματηρή εικοσιτετράωρη μάχη, στην οποία συγκρούστηκαν με το ίδιο μίσος και απ' τις δύο πλευρές μια τεράστια πολεμική δύναμη που ξεπερνούσε τον αριθμό των 11 χιλ. πολεμιστών να μην υπάρχει ούτε ένας αντάρτης τραυματίας. Περιττό να σημειωθεί ότι οι ειδικοί στρατιωτικοί και αγνώστες της πολεμικής τέχνης πάντα εκτιμούν ότι οι τραυματίες στις πολεμικές επιχειρήσεις αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος των απωλειών του στρατεύματος και συνήθως κυμαίνονται στα 60-70% των συνολικών απωλειών.

Επομένως η παραπληροφόρηση αυτή των στρατιωτικών του αντίπαλου στρατού, όχι μονάχα δεν μπορεί να είναι τυχαία, αλλά και κρύβει μέσα της σκοτεινές σκοπιμότητες.

Δεύτερο. Είναι άραγε δυνατόν σε μια τέτοια φονική και διαρκή μάχη να πέφτουν στο πεδίο της μάχης 700 νεκροί, να πιάνουνται 400 αιχμάλωτοι και να μην υπάρχει ούτε ένας τραυματίας απ' την πλευρά του ΔΣΕ;

Από αυτόπτες μάρτυρες, αλλά και από μια βαθύτερη αιτιολόγηση σχετικά με τα γεγονότα που προκάλεσαν την παραχάραξη της αλήθειας, θα φανεί ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα εσκεμμένο ψέμα της ανώτατης στρατιωτικής διοίκησης του αντιπάλου, που μ' αυτόν τον τρόπο αποσκοπούσε να αποκρύψει την αγριότητα, τη θηριωδία και την απάνθρωπη συμπεριφορά του λεγόμενου «εθνικόφρονου» ελληνικού στρατού απέναντι στους ανήμπορους τραυματίες του ΔΣΕ που έπεφταν στα χέρια του και που ήταν σαν αποτέλεσμα η συντριπτική πλειοψηφία των τραυματιών που πιάστηκαν αιχμάλωτοι να εκτελούνται επί τόπου χωρίς καμιά άλλη διαδικασία ανάκρισης, ή εξέτασης. Να λοιπόν πως εξηγείται γιατί στη μάχη της Φλώρινας υπήρχαν μονάχα πολλοί νεκροί και κανένας τραυματίας.

Για την τύχη των τραυματιών και αιχμαλώτων του ΔΣΕ, που αυτήν

τη φορά έπεσαν στα χέρια του αντιπάλου, αρκετά αποκαλυπτικές είναι οι πληροφορίες που μας δίνουν μια σειρά αυτόπτες μάρτυρες, τις οποίες και τις παραθέτουμε λεπτομερειακά στο 4ο κεφάλαιο.

Σ' αυτήν την έσχατη προσπάθεια για την έξοδο των τμημάτων απ' τον κλοιό, οι απώλειες των δύο λόχων σαμποτέρ και του λόχου ΚΑ Μάχης ήταν πολύ μεγάλες. Ιδιαίτερα μεγάλος ήταν ο φόρος αίματος του δικού μας λόχου. Αυτό κατά κύριο λόγο οφείλονταν στην γωνιακή διάταξη που είχε κατά τη διάρκεια της αντεπίθεσης. Από τα περίπου 90 άτομα που αποτελούνταν ο λόχος μας μονάχα καμιά 12-15 είχαν την τύχη να αποφύγουν το μοιραίο. Όλοι τους (εκτός από την Ολυμπία είχαν πάρει από ένα, δύο και τρία τραύματα. Απ' τους 190 περίπου άνδρες που αποτελούνταν η Διλοχία μας μονάχα καμιά τριανταριά κατόρθωσαν να βγουν έξω απ' τον κλοιό. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν: 1. Γιαννόπουλος Ανδρέας, 2. Κατσής Μήτσος, σημερινός τόπος διαμονής Αθήνα. 3. Κύρκος Δημήτρης. 4. Μιχαλόπουλος Μήτσος, Αγία Τριάδα Αλμυρού, 4. Μπέλλος Γιάννης, Ιωάννινα. 5. Μποζοβίτης Αχιλλέας, Αθήνα. 6. Παπαγιάννης Γιάννης. 7. Νοβάτσης Σωτήρης. 8. Ρίζου Αγορή, Γαλάτσι, Αθήνα. 9. Ρέλιας Στέφος, Τασκένδη. 10. Στεργιοπούλου Ολυμπία-Τσεκούρα, Λάρισα. 11. Στάμκος. 12. Τσιρογιάννης Στέργιος, Ροδιά Γρεβενών. 13. Μάλιος Τράϊκος, Σκόπια. 14. Τσεκούρας Ηρακλής. 15. Τζήκας Αντώνης. 16. Κωστόπουλος Παναγιώτης. 17. Φιλιμόπουλος Χρήστος, Τασκένδη. 18. Χαρισόπουλος Βαγγέλης, Σκόπια. 19. Βόλτης Ιορδάνης απ' την Ενοποίία Φλώρινας. 19. Αρβανίτης Σωκράτης. 20. Παταγατζίδης Γιάννης.

Ανάμεσα στους τιμημένους νεκρούς μας που κράτησε η μνήμη είναι και οι παρακάτω: 1. Βλαχάκης Χρυσόστομος. 2. Γκέτσος Στέργιος. 3. Γκαρτσώνης Νίκος. 4. Δασκαλόπουλος. 5. Κατσιώρας Πέτρος,. 6. Καστανάς Γιάννης. 7. Κουλιαλής Τάκης (Φλόγας), Ταγματάρχης. 8. Κατσιμάνης Λάζος. 9. Τσουλοχρήστος Γιώργος.

Για τις απώλειες του Λόχου Κυνηγών Αρμάτων Μάχης υπάρχουν οι παρακάτω πληροφορίες. Ανάμεσα στους νεκρούς είναι: 1. Κυριαλανίδης Κώστας, ΠΕ λόχου. 2. Ζαχαριάς απ' τη Ρούμελη. 3.Παπαμιχάλης Μιχάλης. 4. Παπακωνσταντίνου Κώστας. 5. Φλώρος Σεραφείμ. Ανάμεσα στους τραυματίες ήταν και οι: 1. Κοσμίδης Βαγγέλης απ' τον Αγιο Ιωάννη Κατερίνης - λοχαγός του ΛΚΑ Μάχης. 2. Κοκκοσούλας Βαγγέλης, απ' τον Πλαταμώνα Κατερίνης. 3. Χαρίσης Δημήτριος απ' το Πρωτόπαπα Ηπείρου. 4. Καραφυλλούδης Σωτήρης απ' το Λαιμό Φλώρινας. 5. Κατσαρός Γιώργος απ' την Φούτσαυη Καρατζιόβας. 6. Μπούχρας Δημήτρης απ' την Ομβριακή Δομοκού. 7. Αβάκ - Αρμένιος. Τις πληροφορίες για τις απώλειες του

ΛΚΑ Μάχης τις έδωσε ο λοχαγός αυτού του τμήματος Κοσμίδης Βαγγέλης.

Ένας συνοπτικός επίλογος

Μετά το τέλος των δραματικών γεγονότων και των τραγικών συνεπειών αυτής της αιματηρής και σκληρής πολεμικής αναμέτρησης, η αφήγηση του μαχητή μας Στέφανου Ρέλια είναι αρκετά χαρακτηριστική και επιγραμματική για την συγκλονιστική και συγκινητική πρώτη συνάντηση των απομείναντων συναγωνιστών της Διλοχίας μας:

«Μέχρι το βράδυ τις 12/2/1949, που τέλειωσε η μάχη κανένας από μας δεν γνώριζε τις ολέθριες συνέπειες και την έκταση των τρομακτικών απωλειών που υπέστη το τμήμα μας. Γι' αυτό οι σώοι συναγωνιστές, που είχαν απομείνει, αυτόβουλα και ανοργάνωτα,

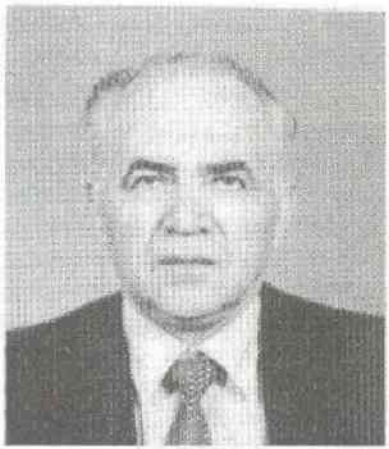

Αγορή Ρίζου-Χαλάτση του Μιλτιάδη απ' τη Μοσχοκαρυά Φθιώτιδας. ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ. Τρεις φορές τραυματίσθηκε. Για την παλικαριά, τη μαχητικότητα, την αυτοθυσία και ψυχραιμία με Δ/γμα της ΠΔΚ απ' τις 29/3/49 της απονεμήθηκε το παράσημο «Ηλέκτρα».

Ολυμπία Στεργιοπούλου-Τσεκούρα, απ' το Αργυροχώρι Φθιώτιδας. ΕΠΟΝίτισσα, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ'το 1947. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του Γενικού Αρχηγείου. Για την παλικαριά, τη μαχητικότητα, αυτοθυσία και ψυχραιμία της απονεμήθηκε το παράσημο «Ηλέκτρα». Δ/γμα της ΠΔΚ απ' τις 23/3/49.

Αριστερά: Μποζοβίτης Αχιλλέας του Γιάννη απ' το Καλόχι Γρεβενών. ΕΠΟΝίτης, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του Γενικού Αρχηγείου. Πήρε μέρος στην μάχη της Φλώρινας και τραυματίσθηκε. Για πράξεις εξαιρετικής ανδρείας του απονεμήθηκε το Μετάλλιο Εξαιρετικής σαμποταριστικής Δράσης. Υπολ/γός μηχανικού του ΔΣΕ.

Δεξιά: Χαρισόπουλος Βαγγέλης απ' τον Μικρόβαλτο Κοζάνης. Μέλος του ΚΚΕ. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑΓΑ. Τραυματίσθηκε τρεις φορές. Πήρε μέρος στην μάχη της Φλώρινας. Λοχαγός μηχανικού για ανδραγαθία.

όπως μπορούσε ο καθένας τράβηξε ίσα για την Οξυά που ήταν η έδρα των σαμποταριστικών σχηματισμών του ΓΑ του ΔΣΕ, ελπίζοντας ότι εκεί θα έβρισκαν και πολλούς άλλους μαχητές και διοικητές της Διλοχίας μας.

Αλλιώς τα υπολογίζαμε κι αλλιώς βρήκαμε τα πράγματα όταν φτάσαμε στην Οξυά. Αυτό φάνηκε όταν τις βραδινές ώρες μας συγκέντρωσε ο Αν. Βρατσάνος να μας μιλήσει και να μας τακτοποιήσει οργανωτικά. Τότε είδαμε ότι απ' τη Διλοχία μας μείναμε 12 άτομα. Πρόκειται για μια εικόνα εξαιρετικά απογοητευτική. Μόλις η Ολυμπία αντίκρυσε αυτό το θλιβερό και συγκλονιστικό φαινόμενο ότι είχαμε απομείνει συνολικά 12 και μάλιστά ανάμεσά μας να μην υπάρχει ούτε ένας μικρός ή μεγάλος διοικητής, την πιάνει αμέσως ένας μεγάλος λυγμός και το βάζει στα κλάματα και αρχίζει να φωνάζει: «Που είναι τα παιδιά μας; Τι μεγάλο κακό μας βρήκε! Κοιτάξτε πόσοι μείναμε! Πήγαμε στη Φλώρινα 200 και γυρίσαμε 12! Που είναι οι διμοιρίτες μας; Οι λοχαγοί μας, ο ταγματάρχης μας; Που είναι οι λεβέντες μας;» Μάταια τώρα οι Αν. Βρατσάνος, Ι. Τσαπράζης,

Τσιρογιάννης Στέργιος του Ηλία, απ' τη Ροδιά Γρεβενών. ΕΠΟΝίτης, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του ΓΑ. Δυό φορές τραυματίας. Πήρε μέρος στην μάχη της Φλώρινας. Λοχίας μηχανικού του ΔΣΕ.

Ρέλιας Στέφανος του Βαγγέλη, απ' τα Φουρνά Ευρυτανίας. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του ΓΑ. Πήρε μέρος στην μάχη της Φλώρινας. Λοχίας μηχανικού του ΔΣΕ.

Τ. Περδίκης προσπαθούν να την καθυσυχάσουν. Είναι απαρηγόρητη. Δεν θέλει ν' ακούσει τίποτε. «Αφήστε με, λέει, δεν θέλω πια άλλο να ζήσω». Αρνείται να πάρει το βραδινό συσσίτιο. Φεύγει μόνη της ίσα για το θάλαμο. Και όπως ήταν καταλυπημένη και κατασυγκινημένη πιάνει μια γωνιά και σκυμμένη κρατώντας με τα χέρια το κεφάλι της σκέφτεται σιωπηρά. Προσπαθεί να βρει τη δύναμη και τον τρόπο να παρηγορηθεί. Εκεί τώρα της ήρθε στο μυαλό το ιστορικό δημοφιλέστατο δημοτικό και πατριωτικό τραγούδι για τα «ΠΑΙΔΙΑ ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΑ» που αναφερόταν στις θυσίες αγωνιστών που έπεσαν στη μάχη, στον πόνο της μάνας και της αδερφής που έχασαν τον γιό και τον αδερφό στον πόλεμο. Και μ' ένα φανερό πάθος αρχίζει να το τραγουδάει:

«Εσείς, μωρέ παιδιά κλεφτόπουλα, παιδιά της Σαμαρίνας, μωρέ παιδιά καημένα, κι ας είστε λερωμένα. Κι αν πάτε πάνω στα βουνά στη δόλια την πατρίδα και σας ρωτήσει η μάνα μου, η δόλια η αδερφή μου, μην πείτε πως σκοτώθηκα στη Φλώρινα που πήγα. Να πείτε πως παντρεύτηκα, πως είμαι παντρεμένος. Πήρα την πέτρα πεθερά, τη μαύρη γη γυναίκα...» Το άκουσμα του τραγουδιού μας φέρνει όλους στο θάλαμο. Η Ολυμπία, που αδιαφορεί για τον ερχομό μας, συνεχίζει με το ίδιο πάθος το τραγούδι. Συγκινημένοι και με δάκρυα

Αριστερά: Μιχαλόπουλος Δημήτρης απ' την Αγία Τριάδα Αλμυρού. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ'το 1947. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του ΓΑ. Ηταν σκοπευτής οπλοπολυβόλου και ομαδάρχης. Τραυματίσθηκε δυό φορές. Πήρε μέρος στην μάχη της Φλώρινας. Για πράξεις εξαιρετικής ανδρείας, τόλμης, αποφασιστικότητας, αυτοθυσίας και πρωϊσμού του απονεμήθηκε το Μετάλλιο ανδρείας. Λοχίας μηχανικού του ΔΣΕ. Στο φώτο απ' τ' αριστερά.

Δεξιά: Κοσμίδης Βαγγέλης του Κώστα. Γεν. το 1929 στον Αγιο Ιωάννη Κατερίνης. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ'τον Οχτώβρη του 1946. Υπηρετούσε στα τμήματα σαμποτέρ και Κυνηγών Αρμάτων Μάχης (ΚΑΜ). Διατέλεσε διαδοχικά διμοιρίτης και διοικητής λόχου ΚΑΜ. Τέσσερις φορές τραυματίας. Σαν διοικητής Λόχου ΚΑΜ πήρε μέρος στις μάχες της Εδεσσας, Αριδέας, Νάουσας, Φλώρινας. Στις κρίσιμες στιγμές της μάχης της Φλώρινας, όταν 5 ολοκλήροι λόχοι του ΔΣΕ βρέθηκαν την ημέρα εγκλωβισμένοι από όλες τις πλευρές από πολλές δυνάμεις του αντιπάλου, και η μοναδική προοπτική διεξόδου που διαφαίνονταν γι' αυτά τα τμήματα ήταν η αυτοκαταστροφή,και η αιχμαλώτισή τους, ήταν κι αυτός ένας από εκείνους τους διοικητές που πήραν την πρωτοβουλία για μια υπερτολμηρή αντεπίθεση για την έξοδο των τμημάτων από αυτόν τον ασφυκτικό εχθρικό κλοιό. Με το προσωπικό του παράδειγμα οδηγεί τους μαχητές του λόχου του στην έφοδο. Είναι κι αυτός ένας απ' τους λίγους που βγήκαν ζωντανοί έξω απ' τον εχθρικό κλοιό. Τραυματίας αυτής της μάχης. Υπολοχαγός του ΔΣΕ.

Αριστερά: Κορομπίλης Νίκος του Αριστείδη. Γεν. το 1926 στο Βόλο. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Οταν το 1946 κλήθηκε να καταταχθεί στο στρατό αυτός αρνήθηκε να παρουσιαστεί και πήρε το δρόμο του βουνού. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός για ανδραγαθία. Τραυματίστηκε δυο φορές. Στην μάχη της Φλώρινας πήρε μέρος σαν διμοιρίτης του ΛΚΑΜ του Βαγγέλη Μπράτσα. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

Δεξιά: Ζαφειρόπουλος Θανάσης του Γεωργίου. Γεν. στην Αθήνα. ΕΛΑΣίτης, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός διοικητής διμοιρίας σαμποτέρ του ΔΣΕ. Αργότερα υπηρέτησε στον όρχο αυτοκινήτων στη μονάδα εφοδιασμού του ΓΑ.

Καλότυχος Ηλίας του Θανάση απ' το Σμόκοβο Καρδίτσας. ΕΠΟΝίτης, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Στην μάχη της Φλώρινας πήρε μέρος με τα τμήματα του πυροβολικού.

στα μάτια παίρνουμε μέρος κι εμείς».

Σ' ότι αφορά το ιστορικό αυτού του τραγουδιού η υπόθεση έχει ως εξής. 17 πατριώτες λεβέντες απ' τη Σαμαρίνα απ' αυτό το βλάχικο κεφαλοχώρι της Β. Πίνδου, ξεκίνησαν εθελοντικά, πήγαν και πήραν μέρος στον πόλεμο για την υπεράσπιση του

πολιορκημένου Μεσολογγιού. Κατά τη διάρκεια της εξόδου ένα από αυτά έπεσε στη μάχη. Οι σύντροφοί του κατά την υποχώρηση δεν τον εγκαταλείπουν, τον πήραν μαζί τους. Σύμφωνα τώρα με τη λαϊκή μούσα, αυτός ο νεκρός πολεμιστής έστελνε και το μήνυμα στη μάνα του και στην δόλια αδερφή του.

Ονόματα αγωνιστών που έπεσαν στην μάχη της Φλώρινας και έγινε δυνατό να εξακριβωθούν.

1. ΑΔΑΜΙΔΗΣ ΣΠΥΡΟΣ του Βασίλη. Γεν. το 1927 στις Φέρρες Έβρου. Στο ΔΣΕ απ' τις 4/4/48. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός πεζικού, Δ/γμα 23/1/49. Έπεσε στη Φλώρινα στις 23/2/49.

2. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΑΣΧΑΛΗΣ του Θανάση. Γεν. το 1923 στην Κοτύλη Καστοριάς. Στο ΔΣΕ απ' το Σεπτέμβρη του 1946. Μέλος του ΚΚΕ. Έπεσε στο ύψωμα 1641 (Σολίτσετο) στις 12/2/49 στη μάχη της Φλώρινας. Με Δ/γμα της ΠΔΚ απ' τις 23/3/49, ονομάστηκε τιμητικά ταγματάρχης πεζικού.

3. ΒΛΑΧΑΚΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ του Βαγγέλη απ' τη Σκοπιά Δομοκού. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1947. Ομαδάρχης της Διλοχίας Σαμποτέρ. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας. Με Δ/γμα της ΠΔΚ προήχθη τιμητικά σε ανθ/γό τιμημένο νεκρό για ανδραγαθία.

Γαρτσώνης Νίκος.

Γκέτσος Στέργιος.

4. ΒΟΥΝΟΤΡΥΠΙΔΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ του Δημήτρη. Γεν. το 1925 στην Πτολεμαΐδα Κοζάνης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από τις 15/10/48. Υπηρετούσε στα τμήματα της 18ης Ταξιαρχίας σαν νοσοκόμα. Έσωσε πολλές φορές τραυματίες με αυτοθυσία. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας. Μετά θάνατο ονομάστηκε τιμητικά ανθ/γός υγειονομικού και τιμήθηκε με το μετάλλιο «Ηλέκτρα».

4. ΓΚΕΤΣΙΟΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ απ' την Καλλιπεύκη Ολύμπου. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του Γ. Αρχηγείου. Διμοιρίτης του ΔΣΕ.

5. ΓΑΡΤΣΩΝΗΣ ΝΙΚΟΣ του Χρήστου απ' την Μοσχοκαρυά Δομοκού. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ από το 1947. Μαχητής της Διλοχίας σαμποτέρ του ΓΑ του ΔΣΕ. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας.

6. ΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΓΑ του Ηλία. Από το Σπήλιο Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 6/1/47. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Η ΠΔΚ την προήγαγε τιμητικά σε υπ/γό πεζικού.

7. ΓΚΙΑΤΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ του Δημήτρη. Γεν. το 1928 στο Κηπουριό Γρεβενών. Στο ΔΣΕ από 5/10/46. Τραυματίστηκε θανάσιμα στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49 και υπέκυψε στα τραύματά του. Υπ/γός πεζικού τιμημένος νεκρός.

8. ΓΚΙΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ του Αργύρη. Γεν. το 1923 στη Βέροια. Στο ΔΣΕ από 30/10/46. Μέλος του ΚΚΕ. Έπεσε στο ύψωμα 1033 στη μάχη της Φλώρινας. Με διάταγμα της ΠΔΚ ονομάστηκε τιμητικά λοχαγός, τιμημένος νεκρός.

9. ΓΚΙΝΟΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ του Στεργίου απ' τη Βέροια. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 15/5/46. Έπεσε στο ύψωμα Σολιτσέτο στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Με Δ/γμα της ΠΔΚ ονομάστηκε τιμητικά ανθ/γός πεζικού.

10. ΓΚΟΥΝΤΡΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Μιχάλη. Γεν. στη Σιάτιστα Κοζάνης το 1930. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 10/7/47. Ανθ/γός πεζικού της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις 12/2/49 στη μάχη της Φλώρινας.

11. ΓΩΓΟΣ ΚΩΣΤΑΣ του Στέργιου. Γεν. στο Δίστομο Κόνιτσας το 1925. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 12/2/47. Ήταν λοχαγός πεζικού στην XI Μεραρχία. Έπεσε στο ύψωμα Μποστροβίτσα στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Ταγματάρχης τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

12. ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΣΤΑΣ του Βασίλη. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας. Με Δ/γμα της ΠΔΚ από τις 29/3/49 προήχθη τιμητικά σε υπ/γο τιμημένο νεκρό.

13. ΔΕΡΜΑΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Σταύρου. Απ' το Μικρό Χωριό Ευρυτανίας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 11/22/47. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Με

πρόταση της ΣΑΓΑ του απονεμήθηκε τιμητικά ο βαθμός του υπ/γού του ΔΣΕ.

14. ΔΩΔΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Κώστα. Γεν. το 1922 στην Βυσσινιά Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 6/8/47. Υπολοχαγός πεζικού. Έπεσε στη Φλώρινα στις 12/2/49.

15. ΖΑΡΝΑΒΑΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Χρήστου. Γεν. το 1923 στην Μπεζούλα Καρδίτσας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 8/1/47. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στις 12/2/49 στη μάχη της Φλώρινας. Έχει προαχθεί τιμητικά σε υπ/γό ΠΕ.

Καστανάς Γιάννης.

16. ΖΕΡΒΑΣ ΠΕΤΡΟΣ του Γιάννη. Γεν. το 1919 στην Εύβοια. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός πεζικού. Έπεσε στο ύψωμα 1008 στις 12/2/49 στη μάχη της Φλώρινας. Προήχθη τιμητικά σε λοχαγό πεζικού.

17. ΖΑΧΑΡΙΑΣ απ' τη Ρούμελη. Μαχητής του Λόχου Κυνηγών Αρμάτων μάχης.

18. ΚΑΤΣΙΩΡΑΣ ΠΕΤΡΟΣ του Τραγιανού. Γεν. το 1920 στη Μελίτη Φλώρινας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 13/5/47. Ανθ/γός μηχανικού του ΔΣΕ για ανδραγαθία. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας πολεμώντας ηρωϊκά σαν διμοιρίτης της Διλοχίας Σαμποτέρ του ΓΑ του ΔΣΕ. Με Δ/γμα της ΠΔΚ έχει προαχθεί σε υπ/γό μηχανικού τιμημένο νεκρό και τιμήθηκε με το μετάλλιο ανδρείας και το μετάλλιο εξαιρετικής σαμποταριστικής δράσης.

19. ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΣΑΡΑΝΤΗΣ του Αριστείδη. Γεν. 1923 στη Φλώρινα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 8/9/46. Ανθ/γός πεζικού του ΔΣΕ 2/2/49. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

20. ΚΑΤΙΡΗΣ ΜΗΤΣΟΣ του Τραγιανού. Γεν. το 1914 στους Προμάχους Αλμωπίας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 17/7/46. Με Δ/γμα της ΠΔΚ από 15/2/48 ονομάστηκε ανθ/γός πεζικού. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

21. ΚΟΥΛΙΑΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ του Ανδρέα (Φλόγας) απ' τους Γόνους Τυρνάβου. Μέλος του ΚΚΕ. Καπετάνιος λόχου στον ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ από τις αρχές του 1946, πήρε μέρος σε περισσότερες από 100 μάχες. Τραυματίστηκε πολλές φορές. Ταγματάρχης μηχανικού

του ΔΣΕ. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Μετά το θάνατο με Δ/γμα της ΠΔΚ απ' τις 29/3/49 του απονεμήθηκε το μετάλλιο ανδρείας και προήχθη τιμητικά σε αντισυνταγματάρχη μηχανικού του ΔΣΕ.

22. ΚΑΣΤΑΝΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Βαγγέλη απ' την Κορομηλιά Φθιώτιδας. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Σκοπευτής οπλοπολυβόλου. Λοχίας του ΔΣΕ. Υπηρετούσε στην Διλοχία Σαμποτέρ του ΓΑ του ΔΣΕ. Έπεσε πολεμώντας ηρωϊκά στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

Λαζαρίδης Λευτέρης (Λευτεριάς).

23. ΚΑΤΣΙΜΑΝΗΣ ΛΑΖΑΡΟΣ από το Κεράσσοβο Κόνιτσας. Μαχητής της Διλοχίας Σαμποτέρ του ΓΑ του ΔΣΕ. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

24. ΚΥΡΙΑΛΑΝΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ του Χαράλαμπου. Γεν. το 1924 στο Άργος Ν. Ορεστιάδας. Στέλεχος της ΕΠΟΝ. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας σαν ΠΕ του Λόχου Κυνηγών Αρμάτων μάχης.

25. ΚΩΣΤΙΔΗΣ ΒΙΚΤΩΡΑΣ του Γιώργου. Γεν. στα Βάϊα Κιλκίς το 1920. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 22/6/47. Ονομάστηκε υπ/γος ΠΕ στις 21/9/48. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

26. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΛΕΥΤΕΡΗΣ του Γιάννη (Λευτεριάς). Φοιτητής από την Άψαλο Αλμωπίας. Γεν. το 1912. Μέλος του ΚΚΕ από το 1942. Διοικητής λόχου του ΕΛΑΣ. Στο ΔΣΕ απ' τις 14/6/46. Από διμοιρίτης αναδείχτηκε αρχηγός του Αρχηγείου Βερμίου. Ονομάστηκε αντισυνταγματάρχης πεζικού του ΔΣΕ. Έπεσε στη Φλώρινα πολεμώντας σαν διοικητής της 14ης Ταξιαρχίας.

27. ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ του Δημήτρη. Γεν. στη Βεργίνα Βέροιας το 1912. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1/8/46. Έπεσε στο ύψωμα 1033 στην μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Με Δ/γμα η ΠΔΚ τον προήγαγε σε υπ/γό ΠΕ τιμημένο νεκρό.

28. ΛΙΑΠΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Γιώργη. Γεν. στη Ραψάνη Λάρισας το

1922. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 10/1/48 Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στις 12/2/49 στη μάχη της Φλώρινας.

29. ΜΑΚΡΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ του Γιάννη. Γεν. στα 1929 στο Σκλήθρο Αγιάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από τις 23/4/47. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη Φλώριμνα στις 12/2/49.

30. ΜΑΤΣΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Βασίλη (Τάκης). Γεν. το 1924 στον Τσαμαντά Φιλιατών. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 30/12/46. Λοχαγός πεζικού του ΔΣΕ. Διοικητής λόχου της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη Μικρή Βίγλα στις 12/2/49 στη μάχη της Φλώρινας. 'Εχει προαχθεί τιμητικά σε ταγματάρχη πεζικού.

31. ΜΗΡΤΖΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ του Γιάννη. Γεν. στα 1913 στο Αμμοχώρι Φλώρινας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 2/10/47. Υπ/γός πεζικού. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49 στο ύψωμα 1218. Λοχαγός ΠΕ, τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

32. ΜΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ του Μιλτιάδη. Γεν. το 1928 στη Νότια Πέλλας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε σαν διοικητής λόχου στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

33. ΜΠΑΛΑΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Νικόλα. Γεν. το 1929 στο Κηπουργιό Γρεβενών. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 2/4/47. Υπηρετούσε σαν σύνδεσμος τάγματος της 14ης Ταξιαρχίας. Ονομάστηκε τιμητικά ανθ/γός πεζικού τιμημένος νεκρός.

34. ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ (Μπόρας). Μέλος του ΚΚΕ. Λοχαγός πεζικού. 'Επεσε στη Φλώρινα στις 2/2/49. Απ' τους πρώτους αντάρτες του ΔΣΕ.

35. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ του Χρήστου. Γεν. το 1922 στο Κηπουργιό Γρεβενών. Μέλος του ΚΚΕ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Αντισυνταγματάρχης ΠΕ τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

36. ΠΑΡΛΙΑΡΗ ΟΛΓΑ του Μιχάλη. Γεν. το 1927 στον Ταξιάρχη Πολύγυρου. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 27/12/47. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

37. ΠΟΙΜΕΝΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Τιμολέοντα. Απ' την Πτολεμαΐδα Κοζάνης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 12/7/46. Υπολοχαγός πεζικού του ΔΣΕ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας. Ταγματάρχης πεζικού τιμημένος νεκρός.

38. ΠΥΡΟΒΕΣΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Χρήστου. Γεν. το 1924 στην Ιεροπηγή Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 16/12/48. Ονομάστηκε Υπολ/γός ΠΕ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

39. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ, απ' το Τρίγωνο 'Εβρου. Ομαδάρχης του ΛΚΑΜ της Χης Μεραρχίας. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας.

40. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΩΣΤΑΣ απ' την Ήπειρο. Υπηρετούσε στο ΛΚΑΜ της Χης Μεραρχίας. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας.

41. ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΘΟΔΩΡΟΣ του Θανάση. Γεν. το 1912 στην Καστοριά. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 18/1/48. Ανθ/γός πεζικού της Χης Μεραρχίας. Έπεσε στη Φλώρινα το 1949.

42. ΣΓΟΥΡΟΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ του Παύλου. Γεν. το 1923 στο Λειβαδοτόπι Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 29/1/47. Υπολ/γός πεζικού του ΔΣΕ. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Λοχαγός πεζικού τιμημένος νεκρός.

43. ΣΙΑΤΗΡΑΣ ΘΟΔΩΡΟΣ του Γιώργου. Γεν. το 1914 στους Κουμάδες Καρδίτσας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 30/9/46. Ανθ/γός ΠΕ. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας.

44. ΣΙΜΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Βαγγέλη (Πλάτανος). Γεν. το 1928 στη Σιάτιστα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1946. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49 σαν διοικητής Διλοχίας Σαμποτέρ. Με Δ/γμα της ΠΔΚ, ονομάστηκε αντισυνταγματάρχης μηχανικού, τιμημένος νεκρός. Του απονεμήθηκε επίσης το μετάλλιο ανδρείας και το μετάλλιο εξαιρετικής σαμποταριστικής δράσης.

45. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ του Αριστείδη. Γεν. το 1929 στα Στενά Καστοριάς. Στο ΔΣΕ από 11/9/47. Μέλος του ΚΚΕ. Ονομάστηκε ανθ/γός ΠΕ. Έπεσε στις 12/2/49 στη μάχη της Φλώρινας.

46. ΤΖΗΜΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ του Κώστα. Γεν. το 1925 στο Κρανοχώρι Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 19/8/46. Ονομάστηκε ανθ/γός πεζικού. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

47. ΤΖΕΓΑΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ του Πέτρου (Θανασάκης). Στέλεχος του ΑΚΕ, από τη Μεγάλη Παναγιά Χαλκιδικής. Συνελήφθη το 1946 στη Δυτική Μακεδονία, φυλακίστηκε και στη συνέχεια εκτοπίστηκε στην Ικαρία. Απόδρασε το 1947 και ανέβηκε στο Βουνό. Έπεσε πολεμώντας ηρωϊκά στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Ταγματάρχης ΠΕ του ΔΣΕ. Δ/γμα της ΠΔΚ από 1/3/49.

48. ΤΣΟΥΛΟΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ απ' το Δρυμώνα Αλμυρού. Στα 16 του χρόνια κατατάσσεται εθελοντικά στις γραμμές του ΔΣΕ. Υπηρετούσε στα τμήματα σαμποτέρ του ΓΑ του ΔΣΕ. Μια απ' τις πιό αντιπροσωπευτικές μορφές μαχητή του ΔΣΕ. Ένα πρότυπο του γνήσιου λαϊκού αγωνιστή αντάρτη. Διακρίνονταν για την άφθαστη παλικαριά του. Έπεσε στη μάχη της Φλώρινας, κατά τη διάρκεια της ηρωϊκής εξόδου του Λόχου του να βγει έξω απ' τον εχθρικό κλοιό. Ανθ/γός τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

49. ΤΣΑΓΚΑΡΑΤΟΣ ΦΙΛΙΠΠΑΣ του Παναγιώτη. Γεν. το 1917 στο Νεοχώρι Ερυσσού Κεφαλλονιάς. Μελος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 18/

11/48. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Υπολ/γός ΠΕ τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

50. ΤΣΑΡΟΥΧΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ του Μάρκου. Γεν. το 1926 στο Θραψίμι Καρδίτσας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από τον Ιούλη του 1946. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη Φλώρινα στις 12/2/49.

51. ΤΣΙΡΙΚΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΣ του Θανάση. Γεν. στα 1915 στο Κηπουργιό Γρεβενών. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 5/10/46. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Του απονεμήθηκε τιμητικά το μετάλλιο ανδρείας.

52. ΤΣΟΜΠΑΝΟΣ ΣΩΤΗΡΗΣ του Πέτρου. Γεν. το 1912 στη Φλώρινα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το Σεπτέμβρη του 1946. Υπολ/γός πεζικού. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. 'Εχει προαχθεί τιμητικά σε λοχαγό πεζικού.

53. ΦΑΚΙΡΗΣ ή ΣΑΜΑΡΑΣ ΑΛΕΚΟΣ του Θανάση. Γεν. στα 1917 στα Στεφανινά Λαγκαδά. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 17/1/48. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. 'Εχει προαχθεί τιμητικά σε υπ/γό πεζικού.

54. ΦΙΛΙΑΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Νίκου. Γεν. το 1929 στην Ασπροκκλησιά Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1/3/47. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49. Με Δ/γμα της ΠΔΚ έχει προαχθεί τιμητικά σε υπολ/γό πεζικού τιμημένος νεκρός.

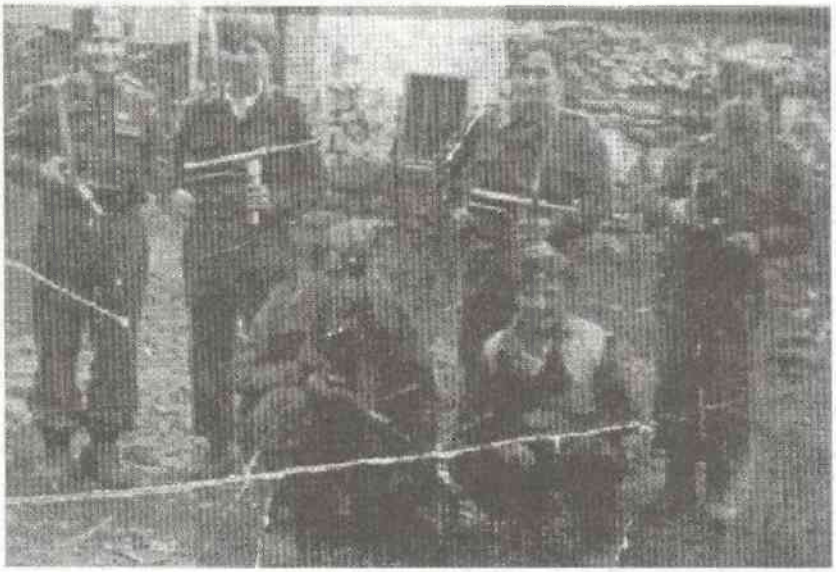
55. ΦΙΛΙΟΣ ΝΙΚΟΣ του Βαγγέλη. Γεν. το 1924 στην 'Ανω Λεύκη Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1/6/47. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49, στο ύψωμα 1033.

56. ΦΛΩΡΟΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ απ' την Καρδίτσα. Υπηρετούσε στο ΛΚΑΜ της Χης Μεραρχίας. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

57. ΧΑΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ του Κυριάκου. Απ' τη Νιγρίτα Σερρών. Γεν. το 1923. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 1/9/46. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

58. ΧΡΗΣΤΑΚΟΥΔΗΣ ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ του Ξενοφώντα. Γεν. το 1920 στα Στεφανινά Λαγκαδά. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός της Ε' σειράς της ΣΑΓΑ. 'Επεσε στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

59. ΨΑΡΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ του Γιάννη. Γεν. το 1912 στην Καρύτσα Αγιάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 12/2/47. Ανθ/γός επιμελητείας της 107 Ταξιαρχίας. 'Επεσε στο ύψωμα 1033 στη μάχη της Φλώρινας στις 12/2/49.

Νεαροί μαχητές του ΔΣΕ. Διακρίνονται καθιστοί απ' τα δεξιά ο Βασίλης Νικολάου, ζει σήμερα στην Τασκέντη λόγω του «γένους», αριστερά ο Δημήτρης Πάνος Πανάκης, γραμματέας της ΕΠΟΝ του χωριού του, συμμετείχε στη μάχη της Φλώρινας, δυο φορές τραυματίας, επιλοχίας του ΔΣΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η συμπεριφορά των ανταρτών απέναντι στους αιχμαλώτους και τραυματίες του πολέμου

Το διεθνές δίκαιο, οι διάφορες κατά καιρούς επικυρωμένες διεθνείς συμβάσεις προβλέπουν μια σειρά νόρμες συμπεριφοράς απέναντι στους τραυματίες και αιχμαλώτους του πολέμου. Ανάμεσα στ' άλλα σ' αυτές τις συμβάσεις υπογραμμίζεται ιδιαίτερα ότι οι

τραυματίες και οι αιχμάλωτοι πολέμου δεν πρέπει να κακομεταχειρίζονται, ούτε να υποβάλλονται σε οποιουδήποτε είδους πίεση, βασανιστήρια κλπ.

Οι διοικήσεις του ΔΣΕ είχαν δώσει αυστηρές οδηγίες να τηρούν όλοι στο ΔΣΕ και να εφαρμόζουν στην πράξη με θρησκευτική ευλάβεια αυτές τις ανθρωπιστικές νόρμες συμπεριφοράς απέναντι στα θύματα της εμφυλιοπολεμικής συμφοράς. Παραπάνω αναφερθήκαμε για τον τρόπο και τη στοργή, που έδειξαν οι μαχητές του λόχου μας απέναντι στους τραυματίες της πρόσφατης μάχης. Πρόκειται για μαρτυρίες που προέρχονται από τους ίδιους τους αιχμαλώτους. Για το θέμα αυτό έχω προσωπική αντίληψη για μια σειρά παραδείγματα, που επιβεβαιώνουν την παραπάνω εκτίμησή μου.

Η αναφορά μας αρχίζει με πρώτο παράδειγμα την τύχη των αιχμαλώτων που πιάστηκαν στη μάχη στις 6/5/49. Οι αιχμάλωτοι αυτής της μάχης ήταν 37. Μετά τη μάχη με συνηθισμένη συνοδεία, χωρίς την παραμικρή κακομεταχείριση και καμιά προανάκριση, χωρίς χειροπέδες ή κάποιου άλλους είδους περιορισμό, δέσιμο κ.λπ., οδηγήθηκαν στο ΣΔ της Ταξιαρχίας, που βρισκόταν στο δάσος κοντά στο Τρίκωμμο. Τους χορηγήθηκε ισόμερη μερίδα φαγητού από το ίδιο καζάνι του Λόχου μας. Τις βραδυνές ώρες σε συγκέντρωση τους μίλησε ο Ταξίαρχός μας Αν. Βρατσάνος, ο οποίος τους ανέπτυξε συνοπτικά για το δίκαιο αγώνα, που διεξήγαγε ο ΔΣΕ. Τους είπε να μην ανησυχούν για την τύχη τους και να μη φοβούνται για κάποια κακομεταχείριση, ότι παρόμοιες απάνθρωπες πρακτικές δεν έχουν καμιά σχέση με τη συμπεριφορά των μαχητών του Λαϊκού επαναστατικού μας Στρατού. Τους είπε ακόμα ότι όποιος επιθυμεί μπορεί χωρίς καμιά επιφύλαξη να ενταχθεί στις γραμμές του ΔΣΕ. Την ίδια βραδυά όλοι τους με συνοδεία προωθήθηκαν για το Γράμμο. Εκεί στην ελεύθερη περιοχή πέρασαν μια σύντομη εκπαίδευση στα έμπεδα και στη συνέχεια στάλθηκαν στα μάχιμα τμήματα του ΔΣΕ, κατά προτίμηση στα τάγματα θέσεων. Τρεις απ' αυτούς και συγκεκριμένα τον Δ. Μαργαριτόπουλο απ' την Σίνδο Θεσσαλονίκης, τον Συρμακέζη Γιώργο απ' την Λάρισα και τον Λεωνίδα Μάσλιγκα από το 'Αργος Ορεστικό τους συνάντησα αργότερα σαν πολιτικούς πρόσφυγες στην Τασκένδη. Παράδειγμα δεύτερο. Είμαι αυτόπτης μάρτυρας άλλης περίπτωσης στη μάχη του Μεσηνικόλα Καρδίτσας που έγινε στις 13 Νοεμβρίου 1946 και στην οποία πιάστηκαν 25 αιχμάλωτοι φαντάροι του Κυβ. Στρατού. Στον καταυλισμό του Αρχηγείου Αγράφων έμειναν μαζί μας 3 μέρες χωρίς να υποστούν καμιά κακομεταχείριση και δέσιμο, βρισκόταν μόνο σε συνθήκες απλής επιτήρησης. Από ένα καζάνι παίρναμε ισόμερες

παρόμοια μεταχείριση είχαν: α) Οι 27 φαντάροι που πιάστηκαν αιχμάλωτοι στη μάχη του Δραχμάν-Αγά, που έγινε στις 28 Φλεβάρη το 1947, β) Οι 47 αιχμάλωτοι της μάχης στα Λειβάδια Τσούκας Φθιώτιδας, που έγινε στις 15 Ιούλη του 1947, γ) Οι αιχμάλωτοι (δεν θυμούμαι πόσοι), που πιάστηκαν στη μάχη της Νευρούπολης, που έγινε στις 23 Αυγούστου 1947. Έκτο παράδειγμα. Στη μάχη στα Πατώματα Γράμμου, που έγινε στις 31 Μαΐου του 1949 πιάστηκαν 156 αιχμάλωτοι, ανάμεσά τους αξιωματικοί και υπαξιωματικοί! Παρά το γεγονός ότι σ' αυτήν τη μάχη οι αντάρτες είχαν αρκετές απώλειες, δεν κατέφυγαν σε αντίποινα. Κανένας απ' τους αιχμαλώτους δεν πειράχτηκε. Όλοι τους οδηγήθηκαν με συνηθισμένη συνοδεία στα έμπεδα. Εκεί πέρασαν από ένα μίνιμουμ πρόγραμμα στρατιωτικής εκπαίδευσης και στη συνέχεια στάλθηκαν στα μάχιμα τμήματα του ΔΣΕ, κατά κύριο λόγο στα Τάγματα θέσεων. Από κανέναν αιχμάλωτο δεν ζητήθηκε δήλωση μετανοίας και πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων είχαν. Οι περισσότεροι από αυτούς αργότερα βρέθηκαν μαζί μας σαν πολιτικοί πρόσφυγες στην Σοβιετική Ένωση. Εκεί σταδιοδρόμησαν χωρίς καμιά διάκριση, ισότιμα όπως οι άλλοι πολιτικοί πρόσφυγες. Αυτοί που ήξεραν κάποια γράμματα απ' την Ελλάδα και είχαν θέληση για μάθηση εισήχθησαν χωρίς κανένα περιορισμό στα δεκατάξια, τα Ινστιτούτα και τα πανεπιστήμια, απ' τα οποία πήραν πτυχία ανώτερης και ανώτατης μόρφωσης. Άλλοι βγήκαν γιατροί, πολιτικοί μηχανικοί, μηχανολόγοι και ηλεκτρολόγοι, μηχανικοί, γεωπόνοι κλπ.

Ο κατάλογος των παραδειγμάτων για τη συμπεριφορά των ανταρτών προς τους αιχμαλώτους πολέμου θα μπορούσε να συνεχιστεί. Σταματούμε όμως μέχρι εδώ. Το νόημα βγήκε.

Λίγα για τη συμπεριφορά του Κυβ. Στρατού απέναντι στους αιχμαλώτους αντάρτες.

Η συμπεριφορά της αντίπαλης παράταξης (Κυβ. Στρατός, χωροφυλακή, παρακρατικές οργανώσεις ΜΑΥ κ.λπ.) προς τους αιχμαλώτους αντάρτες (γερούς και τραυματίες) ήταν στο σύνολο φανερά εκδικητική, απάνθρωπη και πέρα για πέρα αντίθετη με τις επικυρωμένες νόρμες συμπεριφοράς του διεθνούς δικαίου. Εάν ο αιχμάλωτος αντάρτης απόφευγε την εκτέλεση επί τόπου (γεγονός που συνέβαινε συχνά), οι σκληρές δοκιμασίες που τον περίμεναν μιλούν από μόνες γι' αυτό. Να περίπου ποιές ήταν οι διαδικασίες που συνήθως ακολουθιόταν εις βάρος αυτών των ανήμπορων και ανυπεράσπιστων

ανθρώπων. Χειροπέδες, μακρόχρονη αυστηρή απομόνωση σε σκοτεινά κρατητήρια, καμιά επαφή με τον έξω κόσμο, αφόρητες συνθήκες διαβίωσης, σπάνια ψωμί και νερό. Εκεί στα μεσαιωνικά άντρα υποβάλλονταν σε ατελείωτα και ανελέητα βασανιστήρια, για να αποσπάσουν με αυτόν τον τρόπο δηλώσεις μετανοίας. Εκεί και συντάσσονταν εσκεμμένα δικογραφίες, που «θεμελίωναν» την παραπέρα σίγουρη καταδικαστική απόφαση απ' τα στρατοδικεία. Εάν τελικά απόφευγε το εκτελεστικό απόσπασμα, μεθοδεύονταν για τους μη μετανοούντες ο παραπέρα τρόπος εκβιασμού. Στέλνονταν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τα διάφορα ξερονήσια, τα λεγόμενα «αναμορφωτικά ιδρύματα». Εκεί με την ίδια απανθρωπιά συνεχίζονταν τα μεθοδευμένα μέτρα φυσικής εξόντωσης για να τους γονατίσουν, να αποκηρύξουν τις πολιτικές τους πεποιθήσεις.

Σε περίπτωση που κάποιος αντάρτης ή αντάρτες αιχμάλωτοι έπεφταν στα χέρια των παρακρατικών οργανώσεων ΜΑΥ κλπ. τα εγκληματικά αυτά στοιχεία δεν έκαναν τον κόπο να αναφέρουν ή να τους παραδώσουν τους αντάρτες στα στρατιωτικά τμήματα που ήταν αρμόδια να εξετάσουν παρόμοιες υποθέσεις. Τα βάρβαρα αυτά υποκείμενα, επωφελούμενα αυτήν την ευκαιρία προτιμούσαν να τους δίνουν τη χαριστική βολή επί τόπου με μια σφαίρα πιστολιού στο κεφάλι.

Υπήρχαν, όμως, και περιπτώσεις που οι αιχμάλωτοι αντάρτες εξαφανίζονταν απ' τη ζωή χωρίς καμιά αναφορά, και μάλιστα πολλές φορές χωρίς τη χρησιμοποίηση πυροβόλου όπλου.

Για να μη θεωρηθούν όλα αυτά που γράφονται ξεκάρφωτα και αβάσιμα, αναφερόμαστε εδώ σε μερικές πειστικότατες μαρτυρίες (ανάμεσα στα τόσα και τόσα πολλά, στα οποία θα μπορούσαμε να αναφερθούμε γι' αυτό το θέμα) που αποδεικνύουν και επιβεβαιώνουν τη σωστότητα αυτών που αναφέραμε πιό πάνω.

Παραθέτουμε εδώ σαν πρώτο παράδειγμα ένα γράμμα του Μόκα Δημήτρη, αντάρτη του ΔΣΕ απ' τα Γαυράκια Δομοκού που είχε την τύχη να πιαστεί αιχμάλωτος από τμήματα του Κυβ. Στρατού το Γενάρη του 1948 στην περιοχή των Πιερίων.

«Κινούμασταν, γράφει, με την πρωϊκή φάλαγγα των άοπλων της Ρούμελης με προορισμό το Γράμμο. Φεύγοντας το βράδυ απ' τον καταυλισμό μας, κι αφού περάσαμε τον κατεβασμένο Πηνειό με βάρκες βγήκαμε στα Πιέρια. Εκεί μας είχαν στήσει ενέδρα χωρίς εμείς να το γνωρίζουμε. Όπως βαδίζαμε τη νύχτα πέφτουμε πάνω στις κάννες των πολυβόλων το Κυβ. Στρατού, που ο αντίπαλος μας περίμενε πανέτοιμος. Το τμήμα της εμπροσθοφυλακής μας πρόβαλε αντίσταση και μάλιστα προσπάθησε να περάσει στην αντεπίθεση με

σκοπό να ανατρέψει την εχθρική ενέδρα φωνάζοντας: «Αέ-ρα-α! Απάνω τους!» Αποδείχτηκε ότι ήταν πιά αδύνατο να αλλάξει η κατάσταση, μια κι όλα τα γύρω υψώματα ήταν πιασμένα και είμασταν από παντού κυκλωμένοι. Μας φώναζαν να παραδοθούμε μια και δεν υπήρχε πια ελπίδα διαφυγής. Τα ξημερώματα παραδοθήκαμε. Τότες είδαμε και με τα ίδια τα μάτια μας ότι βρεθήκαμε σε ασφυκτικό κλοιό.

Την ίδια μέρα μας μίλησε ο διοικητής του τμήματος του Κυβ. Στρατού, που ανάμεσα στ' άλλα μας είπε: «Ακούστε, παιδιά, να μην ανησυχείτε, εγώ θα κάνω μια αναφορά που θα λέει ότι όλοι σας παραδοθήκατε μόνοι σας αυθόρμητα, έτσι θα μπορέσετε να πάτε γρήγορα στα σπίτια σας». Έτσι και πράγματι έγραψε στη δικογραφία που σύνταξε. Τις βραδυνές ώρες με δεμένα τα χέρια και με αυστηρή συνοδεία μας οδήγησαν στο Λιτόχωρο και από εκεί στην Κατερίνη. Εκεί μας στοιβάζουν σε κάτι σκοτεινά υπόγεια που δεν βλέπαμε από πουθενά φως και ουρανό. Μονάχα τη δεύτερη μέρα θεώρησαν σκόπιμο να μας λύσουν τα χέρια και να μας δώσουν και 100 περίπου γραμμάρια ψωμί. Σ' αυτά τα μεσαιωνικά κρατητήρια και σε συνθήκες αυστηρής απομόνωσης παραμείναμε ένα περίπου μήνα. Μια μέρα μας βγάζουν έξω και μας φορτώνουν μέσα στον παγωμένο και χιονισμένο Γενάρη, μας στοιβάζουν σε ανοικτά αυτοκίνητα. Δεν προλάβαμε όμως να ξεκινήσουμε και βλέπουμε να καταφθάνει ένα μπουλούκι κατερινιώτες, με παλούκια, με τσεκούρια οι οποίοι τραβούσαν ίσα κατά πάνω μας να μας λυντσάρουν. Μας φώναζαν: «Βούλγαροι, θα σας φάμε!» Πολλή «πετυχημένη» έκφραση, αυτόχθονες 'Ελληνες που κατάγονταν απ' τις περιοχές της Ρούμελης και της Θεσσαλίας να τους αποκαλούν Βουλγάρους. Ευτυχώς που ο διοικητής της συνοδείας δεν τους άφησε να μας πλησιάσουν. Στις 18-20 του Μάρτη φτάνουμε στη Θεσσαλονίκη. Μια μέρα μας φώναξαν και βγήκαμε έξω από τα μπουντρούμια. Σ' αυτήν τη συγκέντρωση μας μίλησε ένας αξιωματικός που ανάμεσα στ' άλλα μας είπε: «'Οσοι από εσάς είναι αθώοι, θα πάνε αμέσως στα σπίτια τους, όσοι είναι εγκληματίες, θα πεθάνουν εδώ μέσα». Αυτά που ακούσαμε δω ήταν τελείως διαφορετικά από εκείνα που ακούσαμε από εκείνον τον διοικητή που παραδοθήκαμε. Ετούτος ο καινούργιος διοικητής μας απείλησε με μια φανερή βάρβαρη συμπεριφορά και προκλητικότητα. Εκεί μπροστά μας σκίζει τις πρώτες δικογραφίες μας και στη συνέχεια συντάσσει καινούργιες, στις οποίες έγραφε τώρα ότι πιαστήκαμε αιχμάλωτοι κατά τη διάρκεια της μάχης. Το εγκληματικό αυτό υποκείμενο θεώρησε αυτήν την ευκαιρία σαν την πιό κατάλληλη για να δείξει την υπερεθνικοφροσύνη του, που θα του εξασφάλιζε

την εύνοια για μια παραπέρα προσωπική στρατιωτική σταδιοδρομία. Σ' αυτά τα μπουντρούμια και σ' αυτές τις αφόρητες συνθήκες της αυστηρής απομόνωσης, μας κράτησαν όσο χρονικό διάστημα χρειαζόταν για να πάρουν τις απαραίτητες πληροφορίες για το ποιοί είμασταν απ' τους προέδρους και τη χωροφυλακή του τόπου καταγωγής μας. 'Οταν όλα αυτά έφτασαν μας κάλεσαν στις 6 Ιουνίου και μας δώσαν κλήσεις για το στρατοδικείο, το οποίο αμέσως λειτούργησε και κράτησε 6 μέρες. Είμασταν όλοι 66. Ο ένας καταδικάστηκε σε θάνατο κι αμέσως στάλθηκε στο εκτελεστικό απόσπασμα. Αυτός ο συναγωνιστής μας κατάγονταν απ' την Αθήνα και λεγόταν Πετρέλης Δημήτρης. 'Αλλοι καταδικάστηκαν από ισόβια μέχρι 6 χρόνια φυλακή. Εμένα μου δώσανε 10 χρόνια και 6 μήνες. Ελάχιστοι αθωώθηκαν. Εννοείται ότι όλοι τους αυτοί που αθωώθηκαν είχαν εξασφαλίσει συγχωροχάρτια απ' τους οικείους προέδρους και αστυνόμους. Καμιά προετοιμασία, καμιά υπεράσπιση εκ μέρους μας για τη δίκη δεν μπορούσε πια να γίνει. Μαθαίναμε ότι το στρατοδικείο της Θεσσαλονίκης συνέχιζε εσπευσμένα κάθε μέρα με τον ίδιο τρόπο να δικάζει από 5-6 αντάρτες που πιάνονταν αιχμάλωτοι. 'Ολοι τους κι αυτοί είχαν την ίδια τύχη. 'Ετσι τον Οκτώβριο του 1948 στις φυλακές του Εφταπύργιου ο αριθμός των καταδικασθέντων έφτασε στους 700. Στα μέσα του Οκτώβρη μας στοιβάζουν όλους στα αμπάρια ενός αρματαγωγού και μας μεταφέρουν στα Γιούρα. Από πάνω από μας ήταν μια διλοχία στρατού που είχε στασιάσει στο Γράμμο. Από δω και πέρα για όλους μας τώρα αρχίζουν οι νίλες. Οι δήμιοι του στρατοπέδου μας περίμεναν πανέτοιμοι για δράση. Είχαν άριστη ειδίκευση για την εκτέλεση των πιό βάρβαρων βασανιστηρίων. Οι βασανιστές για να δικαιολογήσουν την έκταση των σκληρών μαρτυρίων που μας υποβάλλανε, έραψαν στο μανίκι του χιτωνίου τους μια μαύρη κορδέλα που σήμαινε πένθος, που άφηναν να εννοηθεί ότι όλοι τους αυτοί είχαν κάποιο κοντινό συγγενή - θύμα των ανταρτών. Μας έπαιρναν τον καθένα ξεχωριστά στα ειδικά κελιά και άρχισαν να μας ρωτούν πρώτα από που είμαστε. 'Οταν εγώ τους είπα ότι είμαι απ' το Δομοκό, «Α, εσύ είσαι που μου σκότωσες τον αδερφό μου». Από αυτή τη στιγμή και άρχιζαν τα μαρτύρια που ξεπερνούσαν τα πάθη του Χριστού. Αυτοί ήξεραν πως και που πόναγε όταν μας χτυπούσαν. Οι φωνές μας, οι βόγγοι μας όχι μονάχα δεν τους συγκινούσαν, αλλά και φαίνονταν ότι αισθάνονταν ικανοποίηση. Μονάχα όταν ίδρωναν, σταματούσαν να πάρουν κάποια ανάσα, και το βιολί συνεχιζόταν.

Καλούν τον επόμενο, τον ρώτησαν από που είναι, αυτός τους απάντησε ότι είναι απ' τη Καρδίτσα. «Α, εσύ είσαι που σκότωσες τον

πατέρα μου». Από όποια περιοχή της Ελλάδας κι αν έλεγες ότι καταγόσουν τον ξυλοδαρμό δεν τον γλίτωνες. 'Ηταν η γραμμή τέτοια. Εκεί στα Γιούρα συγκεντρώθηκαν γύρω στα 12.000 άτομα. 'Ηταν ένα στρατόπεδο με σκηνές. Στα γράμματα δεν μας άφηναν να γράψουμε για το στρατόπεδο που βρισκόμασταν. Μας είπαν να γράφουμε φύλακες Γιούρας. Εάν γράφαμε στρατόπεδο της Γιούρας τα σχίζανε και δεν τ' άφηναν να φτάσουν στον προορισμό τους. Το στρατόπεδο Γιούρα είχε μεταβληθεί σε φρικτό τόπο μαρτυρίου. Τι να πρωτογράψεις γι' αυτό; Κάθε μέρα πήγαινα με τα πόδια 2-3 χιλιόμετρα μακριά με κάτι παλιοντενεκέδες για να πάρουμε νερό για να πλυθούμε, να πλύνουμε τα ρούχα μας. 'Οταν επιτέλους επιστρέφαμε, μας έπαιρναν τους ντενεκέδες με το νερό και εκεί μπροστά μας προκλητικά το έχυναν. Εξαναγκαζόμασταν να πάμε πάλι απ' την αρχή. Με εκείνη την πενιχρή τροφή, που μας δίνανε, μας υποχρέωναν να δουλεύουμε σε αναγκαστικά έργα. Από μέρα σε μέρα η ανθρώπινη αντοχή λιγόστευε. Οι διάφορες αρρώστιες άρχισαν να καταβάλλουν τους περισσότερους κρατούμενους. Η φυματίωση έδινε και έπαιρνε. Εμένα λόγω της εξασθενημένης υγείας μου, δυό φορές με μετέφεραν προσωρινά στις φυλακές. Μια φορά στην Φούρλη Πειραιώς και μια στη Λαμία. Και μετά με ξαναμετέφεραν στα Γιούρα. Οι αφόρητες συνθήκες διαβιώσεις σε συνδυασμό με τις αφάνταστες κακουχίες σ' αυτό το στρατόπεδο φρίκης κλόνισε ανεπανόρθωτα την υγεία των περισσότερων συντρόφων μας, με αποτέλεσμα να οδηγηθούν στον πρόωρο θάνατο. Στο στρατόπεδο Γιούρας έμεινα 4 χρόνια και 6 μήνες. Αποφυλακίστηκα το 1952 με την αποσυμφόρηση του Πλαστήρα«. Θα μπορούσαμε να αναφερθούμε σε πάρα πολλά παραδείγματα απάνθρωπης κακομεταχείρισης ανταρτών που πιάστηκαν αιχμάλωτοι απ' τον Κυβ. Στρατό.

Θηριωδίες εις βάρος των ανυπεράσπιστων τραυματιών και αιχμαλώτων πολέμου

Η έκταση της αγριότητας, της βαρβαρότητας και της απάνθρωπης συμπεριφοράς που έδειξε ο «εθνικόφρων ελληνικός Στρατός» μετά τη μάχη της Φλώρινας προς τους τραυματίες και αιχμαλώτους ξεπέρασε κάθε προηγούμενο. Το γεγονός και μόνο ότι ήταν πολύ σπάνια τα περιστατικά που τραυματίας αντάρτης να πιάστηκε αιχμάλωτος σ' αυτήν τη μάχη και να μην εκτελέστηκε επιτόπου. Εξάλλου το δεδομένο αυτό επιβεβαιώνεται και απ' την επίσημη ανακοίνωση του ΓΕΣ του Κυβ. Στρατού που αναγνωρίζει ότι στη μάχη

αυτή υπήρχαν μονάχα 700 νεκροί αντάρτες και κανένας τραυματίας. (Βλέπε σελίδα 166) Αν είναι δυνατό τώρα να πιστέψει κάποιος αντικειμενικός παρατηρητής ότι σε μια τέτοια σκληρή και ολοήμερη πολεμική σύγκρουση που σ' αυτή συμμετείχαν πάνω από 5000 αντάρτες να μην υπήρχε ούτε ένας τραυματίας. Οι πάρα πολλές πληροφορίες και μαρτυρίες που υπάρχουν και μεταδίδονται εδώ και δεκαετίες λένε και εξηγούν ότι μονάχα μια ασήμαντη μερίδα ανταρτών που πιάστηκαν τραυματίες σ' αυτήν τη μάχη γλίτωσαν *την επί τόπου εκτέλεση. Και όπου αυτό συνέβη οφείλονταν*, κατά κύριο λόγο, στις επεμβάσεις, μεσολαβήσεις που έγιναν από γνωστά πρόσωπα (συγγενείς, χωριανούς, πατριώτες κ.λπ.). Σχεδόν με τα ίδια κριτήρια κρίθηκε και η τύχη των αιχμαλώτων αυτής της μάχης. Έτσι βλέπουμε, αντί οι τραυματίες να σταλούν στα νοσοκομεία και οι αιχμάλωτοι στα στρατόπεδα, η ηγεσία του «εθνικόφρονου Ελληνικού Στρατού» αποφάσισε να τους εκτελέσει επιτόπου, και στη συνέχεια να τους θάψει σε έναν ομαδικο τάφο, χωρίς παπά και επιμνημόσυνη δέηση. Γι' αυτό οι πληροφορίες που υπάρχουν φέρνουν τον αριθμό των ανταρτών που θάφτηκαν σ' αυτόν τον ομαδικό τάφο, να ξεπερνά τα 800 άτομα, πράγμα που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί.

Για μια πιό αυθεντική ενημέρωση γύρω από αυτό το θέμα, αναφερόμαστε σε ορισμένες συγκεκριμένες μαρτυρίες τραυματιών, αυτόπτων μαρτύρων της μάχης της Φλώρινας που έγινε στις 12 Φλεβάρη του 1949.

Μαρτυρία του Μάλλιου Τράϊκου από το Σκοπό Φλώρινας, μαχητή της Διλοχίας σαμποτέρ του ΓΑ του ΔΣΕ που σαν τραυματίας πιάστηκε αιχμάλωτος σ' αυτήν τη μάχη: «Γύρω στο μεσημέρι μας συγκέντρωσαν εμάς όλους τους τραυματίες σε μια γυμνή χαραδρούλα, που βρισκόταν καμιά 500 μέτρα από εκείνο το σημείο απ' όπου πριν από λίγο τα τμήματα σαμποτέρ έσπασαν τη γραμμή άμυνας του αντιπάλου και βγήκαν έξω από τον κλοιό. Η έκταση των ανησυχητικών σκέψεων που αυτήν τη στιγμή κυριαρχούσαν μέσα μας, για το ποιά θα είναι η παραπέρα τύχη μας, έφτασε στο κατακόρυφο. Και να τώρα βλέπουμε να μεταφέρουν στα φορεία δύο βαριά τραυματίες φαντάρους του Κυβ. Στρατού, σκεπασμένους με κουβέρτες, βουτηγμένες στο αίμα. Ο διοικητής του τμήματος που μόλις μας είχε συγκεντρώσει, πλησιάζει στα φορεία, σηκώνει για λίγο την κουβέρτα, κοιτάζει τους τραυματίες και στη συνέχεια γυρίζει προς εμάς κι αρχίζει να μας βρίζει. Να μας αποκαλεί Βούλγαρους, προδότες, εγκληματίες κλπ. Είπε επίσης: «Εσείς θα την πληρώσετε. Θα σας σκοτώσω όλους μέχρι τον έναν, επιτόπου». Αυτές οι κουβέντες κάνουν ακόμα πιό φοβερή την αγωνία μας για το τι μας περιμένει.

Ρίχνω μια ματιά γύρω μας και δεν είδα κανέναν απ' τους συναγωνιστές σαμποταριστές να πιάστηκε αιχμάλωτος και να μην είναι τραυματισμένος. Τότες κατάλαβα ότι οι απειλές, που μόλις εκτόξεψε αυτός ο αξιωματικός, αφορούσαν εμάς τους ίδιους τους τραυματίες. Το αίμα απ' τις ανοιχτές πληγές δεν σταματάει. Μα και φοβούμασταν να μιλήσουμε μεταξύ μας και να ζητήσουμε κάποια βοήθεια απ' τους πιό γερούς. Ξαπλωμένοι σ' αυτήν τη λάκα, ο καθένας μόνος του προσπαθούσε να σταματήσει την αιμορραγία. Σε λίγο σ' αυτό το σημείο, που είμασταν συγκεντρωμένοι, ήρθε ένα μικρό ειδικό τμήμα της ΕΣΑ, μαζί με τρεις πρώην αντάρτες αυτόμολους, ανάμεσά τους και ο Π., που παλιότερα υπηρετούσε στα τμήματα σαμποτέρ. Στο τμήμα αυτό της ΕΣΑ ήταν και ένας συμπατριώτης μου. Με γνώρισε και τον γνώρισα. Ο διοικητής της ΕΣΑ περνώντας τώρα δίπλα απ' τον κάθε τραυματία, τον ρωτούσε, από ποιό τμήμα είνα και πότε βγήκε αντάρτης. Γι' αυτόν τον αιμοχαρή ΕΣΑτζή ήταν αρκετό να ακούσει απ' τον τραυματία ότι είναι σαμποταριστής, και χωρίς καμιά άλλη διαδικασία του έριξε τη χαριστική βολή με μια πιστολιά στο κεφάλι. Αυτή η απάνθρωπη συμπεριφορά αυτού του ΕΣΑτζή, που έγινε μπροστά στα μάτια μας, μας κόβει το αίμα. Μας έκανε να ανατριχιάζουμε, να μη μας χωράει ο τόπος, μια και από στιγμή σε στιγμή πλησίαζε και η δική μας σειρά. Χάρη στη μεσολάβηση του γνωστού μου συμπατριώτη έγινε δυνατό να γλιτώσω την εκτέλεση επίτόπου. Σ' αυτόν χρωστώ τη ζωή μου. Την ίδια βραδιά με μετέφεραν στα κρατητήρια της Ασφάλειας της πόλης. Εκεί, επιτέλους μου έγινε η πρώτη επίδεση. ακολούθησε ανάκριση, σύνταξη δικογαφίας, πέρασα απ' το στρατοδικείο της Κοζάνης, καταδικάστηκα και στη συνέχεια με στείλανε στη φυλακή«.

Μαρτυρία του Κουλή Θανάση από τα 'Αλωνα Φλώρινας: «'Ημουν αντάρτης του ΔΣΕ και στις 12 Φλεβάρη 1949 υπηρετούσα στην 108 Ταξιαρχία του Π. Ζάρα. Την ημέρα αυτή, κατά την υποχώρηση του τμήματός μας από την Σκοπιά Φλώρινας, τραυματίστηκα δυό φορές από σφαίρες. Οι δικοί μας είχαν ήδη απομακρυνθεί και δεν υπήρχε κανένας δίπλα μου να με βοηθήσει, να με επιδέσει. Σκίζω ένα πουκάμισο που είχα στο γυλιό μου και προσπαθώ μόνος μου να επιδέσω τις ανοιχτές πληγές μου. 'Ηταν επόμενο να μην τα πολυκαταφέρω και το αίμα απ' τις πληγές δεν σταματούσε. 'Αρχισα να χάνω τις δυνάμεις μου. Δεν μπορούσα πια να μετακινηθώ μόνος μου και να συμπτυχθώ προς τα πίσω. Σ' αυτήν την κατάσταση με βρήκε ένα τμήμα του Στρατού, που κινούνταν προς καταδίωξή μας. Με είδαν ότι ήμουν τραυματίας και βουτηγμένος στο αίμα. 'Οχι μονάχα δεν έδειξαν κάποιο ενδιαφέρον να μου επιδέσουν

τα ανοιχτά τραύματά μου, αλλά και άρχισαν να με βρίζουν, να με κλωτσούν, να με απειλούν, να με φωνάζουν Βούλγαρο κλπ. Με θεωρούσαν υπεύθυνο για ορισμένα θύματα που είχαν σ' αυτήν τη μάχη. Τις βραδυνές ώρες δεμένο με μετέφεραν όχι στο νοσοκομείο, αλλά στα κρατητήρια της Ασφάλειας της πόλης. Είχα κυριολεκτικά εξαντληθεί, έχασα τις δυνάμεις μου, θάμπωσαν τα μάτια μου, το κεφάλι μου φαινόταν ότι στριφογύριζε ασταμάτητα. Εκεί ήρθε κάποιος νοσοκόμος και μου έκανε μια απλή επίδεση. Αυτός μου έδωσε και μερικές γουλιές νερό και έβρεξα για λίγο τον λάρυγγά μου που είχε στεγνώσει. Ακολούθησαν ανακρίσεις, σύνταξη δικογραφίας και στη συνέχεια πέρασα από στρατοδικείο της Κοζάνης. Η απόφαση ήταν καταδικαστική. Από εκεί με έστειλαν στο στρατόπεδο του Αη Στράτη, όπου παρέμεινα 7 χρόνια.

Ερώτηση: Εδώ στη Φλώρινα πολλοί λένε ότι οι τραυματίες αντάρτες που πιάνονταν αιχμάλωτοι απ' το Στρατό, σκοτώνονταν επί τόπου. Τι έχεις εσύ να πεις γι' αυτό; Απάντηση: Ναι, έτσι και είναι. Εξάλλου, αυτό το γνωρίζουν όλοι οι κάτοικοι της πόλης και της επαρχίας. Μην κοιτάτε που αυτό δεν θέλουν να το πουν ανοιχτά. Φοβούνται. Εδώ υπάρχουν ακόμα μίση. Η δική μου τύχη ήταν μια απ' τις σπάνιες περιπτώσεις, που τραυματίας αντάρτης αυτής της μάχης, πιάστηκε αιχμάλωτος και γλίτωσε την πιστολιά στο κεφάλι».

Μακάβρια και βέβηλη σκύλευση των νεκρών

Εκείνο που προκαλεί τεράστια φρίκη και αποτροπιασμό είναι το γεγονός της βάρβαρης συμπεριφοράς του «εθνικόφρονου» Κυβερνητικού Στρατού προς τους μαχητές του ΔΣΕ που έπεσαν στη μάχη της Φλώρινας σαν τραυματίες και αιχμάλωτοι. Να πως ένας αυτόπτης μάρτυρας αυτής της μάχης περιγράφει τον τρόπο μεταφοράς και ταφής των νεκρών ανταρτών.

Διηγείται ο Κώστας Μάγκος απ' τα 'Αλωνα Φλώρινας: «Την ημέρα της μάχης της Φλώρινας βρέθηκα σαν επιστρατευμένος μουλαρίτζης στο 504 Τάγμα του Κυβ. Στρατού. Ντυμένος με πολιτικά ρούχα και χωρίς όπλο εκπλήρωνα δουλειές-αγγαρίες για τις ανάγκες αυτού του τάγματος. Τις απογευματινές ώρες όλους εμάς τους μουλαριτζήδες μας συγκέντρωσαν και μας ανακοίνωσαν ότι θα πάμε να μαζέψουμε τα πτώματα των σκοτωμένων ανταρτών. Συγκροτήθηκαν συνεργεία που ήταν κάτω από τις επίβλεψη των οπλισμένων φαντάρων. Πήραμε το μέρος παγανιά, ανιχνεύοντας το έδαφος. Σε λίγο συναντάμε το πρώτο πτώμα ενός αντάρτη. 'Ηταν άτσαλα

ξαπλωμένος και ανάσκελα μέσα σε μια πατλιά, με το κεφάλι προς τα κάτω. Πιό πέρα ήταν πεταμένο το δίκωχό του. Το κεφάλι του ήταν γεμάτο αίμα, το πρόσωπό του παραμορφωμένο και αγνώριστο. 'Οπως φαίνεται είχε χτυπηθεί από σφαίρα κάτω από το κεφάλι. Η εικόνα που αντικρίζουμε ήταν συγκλονιστική, ανατριχιαστική. Τον κοιτούσαμε και δε μας έκανε η καρδιά να πλησιάσουμε. Ο επικεφαλής που βλέπει τους δισταγμούς, μας προστάζει: «Τι τον κοιτάζετε, πάρτε το στα γρήγορα αυτό το παλιόσκυλο!! 'Ηταν ντυμένος με τη χλαίνη και φορτωμένος με το γυλιό του, γι' αυτό πολύ δυσκολευτήκαμε να τον βγάλουμε έξω απ' τους θάμνους. Το έδαφος είχε μεγάλη κλίση. Αδύνατο σε τούτη την πλαγιά να τον μεταφέρεις στα χέρια. Το έργο το δυσκόλευε ακόμα περισσότερο, γιατί φορούσαμε γουρουνοτσάρουχα, συχνά γλιστρούσαμε και δεν μπορούσαμε να σταθούμε εύκολα στα πόδια μας. Αρχίζουμε να τον σβαρνίζουμε τραβώντας τον απ' τα χέρια. Στην πορεία συναντούμε πέτρες, κλαριά. Μ' αυτόν τον τρόπο καταϊδρωμένοι συνεχίζουμε την προσπάθειά μας. Και να τώρα βλέπουμε ένα άλλο συνεργείο να σβαρνίζει ένα πτώμα αντάρτη δεμένο με καλώδιο απ' το λαιμό. Από δω και πέρα εφαρμόσαμε κι εμείς το ίδιο μέσο και τρόπο. Τα καλώδια, οι τριχιές, τα σύρματα γίνονται πλέον μέσα μεταφοράς. Τα πτώματα τα μεταφέραμε σε ένα βατό μέρος που μπορούσε να φτάσει αυτοκίνητο. Στοιβάζαμε κατά σειρές τα πτώματα στις καρότσες των στρατιωτικών αυτοκινήτων τύπου Τζέϊμς και στη συνέχεια τα πηγαίναμε και τα ξεφορτώναμε σε μια έρημη λάκκα, στην άκρη της πόλης. Στο σημείο αυτό οι οπλισμένοι στρατιώτες περνούσαν απ' τον καθένα σκοτωμένο έψαχναν γυλιούς και τσέπες και έπαιρναν ό,τι αυτοί το θεωρούσαν «χρήσιμο». Το πλιάτσικο σε τέτοιες περιπτώσεις είναι νόμιμο. Εκεί τώρα ο διοικητής αυτού του τμήματος μας έδωσε εντολή να πετάξουμε τα γουρουνοτσάρουχα που φορούσαμε και να τα αλλάξουμε με άρβυλα των σκοτωμένων ανταρτών. 'Ετσι κι έγινε. Εγώ μάλιστα πήρα και μια καινούργια χλαίνη. Μας υποχρέωναν να τους βάζουμε στη σειρά για να μπορέσουν να τους μετρήσουν, αλλά και να γνωριστούν από τυχόν γνωστούς.

Εκεί γνώρισα κι εγώ έναν χωριανό μου νεκρό, τον Βασιλείου Αλέξανδρο. 'Οπως θυμούμαι τη δεύτερη μέρα ο αριθμός των πτωμάτων ήταν 374. Ενώ η περισυλλογή συνεχίστηκε ακόμα δύο μέρες. Στο σημείο αυτό, που είχαν συγκεντρωθεί τα πτώματα των ανταρτών ανοίχτηκε με τη βοήθεια της μπουλτόζας ένας μακρύς λάκκος, που το ύψος του στο κέντρο έφτανε τα 2,5 μέτρα περίπου. Στο λάκκο αυτό τα πτώματα των ανταρτών στοιβάστηκαν σε σειρές

το ένα πάνω στο άλλο. Στη συνέχεια με τη βοήθεια της μπουλτόζας ο λάκκος ξανασκεπάστηκε πάλι με χώμα«.

Ερώτηση: Μήπως μπορείτε να μας πείτε πόσες ήταν οι σειρές των πτωμάτων που στοιβάστηκαν σ' αυτόν το λάκκο;

Απάντηση: Στο κέντρο του λάκκου ξεπερνούσαν τις 6-7 σειρές, περίπου.

Ερώτηση: Πριν την ταφή των νεκρών κλήθηκαν να πάρουν μέρος σ' αυτή παπάδες για να ψάλλουν επιμνημόσυνη δέηση;

Απάντηση: 'Οχι, σ' αυτή δεν παραβρέθηκε κανένας. Να σας πω, όμως, και κάτι άλλο. Οι ντόπιοι κάτοικοι της Φλώρινας θυμούνται ακόμα πολύ καλά το ανέκδοτο που τότε κυκλοφορούσε: «Στη Φλώρινα μας κάνανε ένα μεγάλο λάκκο και θάψανε το Κουκουέ δίχως παπά και διάκο».

Ερώτηση: Μήπως γνωρίζετε, γιατί δεν παραβρέθηκαν παπάδες σ' αυτή την ομαδική ταφή, μήπως δεν τους κάλεσαν ή μήπως οι εκπρόσωποι της εκκλησίας δεν θεωρούσαν τους αντάρτες τέκνα του Θεού;

Απάντηση: Δεν γνωρίζω και δεν μπορώ να πω τίποτε γι' αυτό.

Ερώτηση: 'Οταν μαζεύατε στο πεδίο των μαχών τους νεκρούς δεν βρίσκατε αντάρτες τραυματίες;

Απάντηση: 'Οχι κανέναν απολύτως.

Ερώτηση: Αυτό σημαίνει ότι δεν υπήρχαν αντάρτες τραυματίες σ' αυτήν τη μάχη;

Απάντηση: Εγώ προσωπικά αποκλείω να μην υπήρχαν τραυματίες σ' αυτήν την τόσο μεγάλη και σκληρή μάχη.

Ερώτηση: 'Οταν ασχολιόσασταν με την περισυλλογή των νεκρών ανταρτών συναντήσατε τραυματίες και νεκρούς του Κυβ. Στρατού;

Απάντηση: 'Οχι, κανέναν απολύτως.

Ερώτηση: Αυτό τι σημαίνει, ότι δεν υπήρχαν απ' την άλλη μεριά τραυματίες και νεκροί;

Απάντηση: Ασφαλώς υπήρχαν, μάλιστα και πολλοί. Αλλά όλους αυτούς τους μάζεψαν πριν από μας ειδικά συνεργεία του Στρατού.

Ερώτηση: Οι σκοτωμένοι φαντάροι του Κυβ. Στρατού, που θάφτηκαν;

Απάντηση: 'Ολοι τους στο νεκροταφείο της πόλης σε ξεχωριστούς τάφους.

Ερώτηση: Στην ταφή των φαντάρων του Κυβ. Στρατού παραβρέθηκαν παπάδες;

Απάντηση: Ναι, παραβρέθηκαν όχι μονάχα παπάδες, αλλά και πολλοί ανώτεροι αξιωματούχοι της εκκλησίας. Εκεί πράγματι τηρήθηκαν όλες οι τελετουργίες ταφής χριστιανών. Ψάλθηκε επιμνημόσυνη δέηση, τρισάγιο κλπ. Στον κάθε ξεχωριστό τάφο

στήθηκε μνημείο με κάγκελα, με μάρμαρα και επιγραφές σε κάθε πλάκα. Έγιναν μνημόσυνα κλπ.

Ερώτηση: Τι γνωρίζετε για την τύχη των ανταρτών τραυματιών, που πιάστηκαν αιχμάλωτοι σ' αυτήν τη μάχη;

Απάντηση: Γι' αυτό το θέμα εδώ στη Φλώρινα ακούστηκαν κι ακούγονται ακόμα πάρα πολλά. Ότι τους τραυματίες τους εκτελούσαν επιτόπου. Μάλιστα φημολογείται ότι και θάψανε ζωντανούς τραυματίες. Εγώ προσωπικά τέτοιο περιστατικό δεν είδα. Εκείνο όμως που γνωρίζω, είναι ότι, όταν το βράδυ της πρώτης μέρας πήγα στο νοσοκομείο της πόλης, μήπως δω κάποιον γνωστό τραυματία, εκεί είδα τραυματίες αντάρτες. Δεν τους είχαν βάλει σε θαλάμους, όπως είχαν κάνει στους δικούς τους. Συνέχιζαν να του κρατούν στους διαδρόμους στο προαύλιο, όπως ήταν με τη στολή και τα αίματα, χωρίς μέχρι τις βραδινές ώρες να κάνουν, έστω και μια πρόχειρη επίδεση. Τα βογγητά έδιναν και έπαιρναν. Εικόνα θλιβερή, φρικιαστική. Αυτήν τη βραδιά στο χώρο του νοσοκομείου συχνά ακούγονταν ξεχωριστές τουφεκιές. Αρκετοί εξηγούσαν ότι αυτές ήταν βολές πυροβόλου όπλου, όταν σκότωναν στα κρυφά τη νύχτα τους τραυματίες. Και με το σκοτάδι, πριν ακόμα φέξει, τους έθαφταν στο χώρο του νοσοκομείου.

Ο **Σακαλής Γιώργος** από τη Φλώρινα μιλώντας στις 4/11/96 στο κανάλι 902 ανάμεσα στ' άλλα είπε: «Αυτήν την ημέρα στις 12 Φλεβάρη 1949 η γυναίκα μου πήγε να επισκεφθεί έναν ασθενή στο νοσοκομείο της Φλώρινας. Φθάνοντας στο προαύλιο, αντίκρισε αραδιασμένα πτώματα ανταρτών. Εκεί είδε ακόμα στη συνέχεια να φέρνουν βαριά τραυματισμένους αντάρτες, τους οποίους αντί να τους μεταφέρουν στους θαλάμους του Νοσοκομείου, τους εκτελούσαν επιτόπου οι «σκραιφνείς» εθνικόφρονες στρατιώτες και αστυνομικοί«.

Γνώμες και πληροφορίες.

Αγαπητέ Μήτσο, πήρα το γράμμα σου, που μου ζητάς πληροφορίες για την μάχη της Φλώρινας. Σου γράφω συνοπτικά ό,τι γνωρίζω». Απ' τη στιγμή που οι αντάρτες δεν μπόρεσαν να καταλάβουν τα φυλάκια της Βίγλας και το 30χμ, ήταν φυσικό η 14η Ταξιαρχία να βρεθεί μέσα στο κλοιό. Ο στρατός κινητοποίησε καινούργιες δυνάμεις με ενισχύσεις που έφερε από έξω, αλλά και μάζεψε όλα τα τμήματα των ΜΑΥδων των γύρω χωριών. Στο σημείο αυτό που οι αντάρτες βρέθηκαν κυκλωμένοι έγινε πραγματικό μακελειό. Οι αντάρτες που πιάστηκαν αιχμάλωτοι, εκτελούνταν επιτόπου. Πολλοί λίγοι γλίτω-

σαν. Οπως λένε, εδώ στη μάχη αυτή σκοτώθηκαν 900 αντάρτες και 300 στρατιώτες. Οι σκοτωμένοι στρατιώτες κηδεύτηκαν την άλλη μέρα κοντά στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, ο καθένας σε ξεχωριστό τάφο. Ενώ τα πτώματα των ανταρτών τα μάζεψαν με τις μπουλτόζες, τα πετούσαν πάνω στ' αμάξια, και τα ρίχνανε σε ένα λάκο που είχε ανοιχτεί με τον εκσκαφέα. Για το σκοπό αυτό είχαν ανοιχτεί δυο λάκοι μήκος 25-30μ περίπου. Εκεί πάλι με την βοήθεια της μπουλτόζας τους σκέπασαν με χώμα. Η τοποθεσία αυτού του ομαδικού τάφου βρίσκεται στα Νότια προάστια της πόλης.

Λιάσος Βασίλης
Διοικητής Λόχου του ΔΣΕ

Αυτό το χωράφι - λάκα παραμένει και σήμερα ακαλλιέργητο. Πήγα ειδικά δυο τρείς φορές σ' αυτό το σημείο. Τα αγκάθια την άνοιξη φτάνουν το μπόι του ανθρώπου. Το χώμα στις σκάρπες του ομαδικού τάφου είχε κατέβει 40-50 πόντους. Πρόκειται για ένα τραγικό θέαμα που το κοιτάζεις κι ανατριχιάζεις.

Το κτήμα αυτό ανήκει σε έναν ΕΛΑΣίτη, τον Ανδρουλή Γιώργο. Αυτός ο άνθρωπος λέει συχνά κάθε τόσο δημόσια φανταστικά πράγματα, ότι δήθεν όργωσε το χωράφι και έβγαλε κόκκαλα, και πολλά άλλα. Εγώ συζήτησα προσωπικά με τον νοικοκύρη αυτού του κτήματος, ο οποίος μου είπε ότι έστειλε δυό γράμματα στην ΚΕ του ΚΚΕ και ζητούσε να πωλήσει το κτήμα έναντι τριών εκατομμυρίων δραχμών και δεν πήρε καμιά απάντηση.

Το 1988-1989 οι σύλλογοι των πολιτικών προσφύγων της Φλώρινας και της ΠΕΑΕΑ έκαναν από κοινού μια πρόταση να γίνει ένας έρανος να μαζευτούν χρήματα για να αγοραστεί αυτό το κτήμα και στην θέση του ν'αναγερθεί μνημείο των πεσόντων αγωνιστών. Ομως, δεν προλάβαμε γιατί έπεσε η Κυβέρνηση Τζανετάκη, αλλά και γιατί αυτή η πρόταση δεν βρήκε υποστήριξη από κανένα παραπάνω πολιτικό πολιτιστικό φορέα».

Βασίλης Λιάσος, Νεοχωράκι Φλώρινας, 21/10/96.

Ο Χαρίλαος Φλωράκης καταθέτει στεφάνι στον τάφο των πεσόντων (4/11/96).

Μαζί με τον σύντροφο Ζαχαριάδη Γιάννη- απότιση φόρου τιμής στον ομαδικό τάφο των πεσόντων συμπολεμιστών μας (4/11/96).

Στο ανταρτοκρατούμενο χωριό Βλάση Κοζάνης οι πεσόντες στη μάχη αντάρτες και φαντάροι κηδεύονται χωρίς διάκριση και με τις ίδιες θρησκευτικές τιμές

Τη νύχτα στις 22 προς 23 Νοέμβρη 1948, ένα τάγμα-μοίρα ΛΟΚ (Λόχοι Ορεινών Καταδρομών) του Κυβ. Στρατού, επιτίθεται αιφνιδιαστικά, ανατρέπει το φυλάκιο των ανταρτών, που βρισκόταν στον Προφήτη Ηλία Βλάσης και καταλαμβάνει αυτό το στρατηγικής σημασίας ύψωμα που δέσποζε πάνω από το χωριό, αλλά και σε όλο το γύρω χώρο. Τα τμήματα του ΔΣΕ, που αυτή τη χειμωνιάτικη βραδιά ήταν καταυλισμένα μέσα στα σπίτια του χωριού, όχι μονάχα αιφνιδιάστηκαν απ' αυτό το απρόσμενο αποτέλεσμα, κατάλαβαν ότι βρέθηκαν καθηλωμένα μέσα στο γούπατο του χωριού, αλλά και ένιωσαν για τα καλά την έκταση της επικίνδυνης κατάστασης που βρέθηκαν. Ο Ταξίαρχος Παντελής Βαΐνάς παίρνει την απόφαση να γίνει αντεπίθεση με σκοπό να ανακαταληφθεί το ύψωμα του Αϊ Λια

της Βλάσης. Στην πρώτη γραμμή αυτής της αντεπίθεσης βρίσκονται τα παλικάρια του λόχου σαμποτέρ με διοικητή το νεαρό και γενναίο Γιάννη Σίμο (Πλάτανο). Ακολουθούν και άλλα τμήματα του θεσσαλικού ιππικού και του Αρχηγείου Βερμίου. Διεξήχθη μια επίμονη, σκληρή και φονική μάχη μέσα στο σκότος της νύχτας, με τελικό αποτέλεσμα τα τμήματα των ΛΟΚ να εξαναγκαστούν να υποχωρήσουν. Βαρύ ήταν το τίμημα σε αίμα και απ' τις δύο αντίπαλες ελληνικές παρατάξεις. Στο πεδίο της μάχης έπεσαν 30 άνδρες του Κυβ. Στρατού και 16 μαχητές του ΔΣΕ. Με τον ερχομό της ημέρας η διοίκηση των ανταρτών (Βαϊνάς - Βρατσάνος) σε συνεργασία από κοινού με την πολιτική οργάνωση και τους εκπροσώπους της εκκλησίας του χωριού συμφώνησαν η κηδεία όλων των πεσόντων πολεμιστών χωρίς εξαίρεση να γίνει στο νεκροταφείο του χωριού με την τήρηση όλων των διαδικασιών της τελετουργίας που προβλέπονται απ' την ορθόδοξη χριστιανική παράδοση. Οι πεσόντες πολεμιστές αυτής της μάχης, αν και βρέθηκαν μακριά απ' τα χωριά τους, απ' τα σπίτια τους, απ' τους συγγενείς και γνωστούς, ωστόσο βρήκαν εδώ στους συνανθρώπους του συνόλου του περιβάλλοντος, χωρίς εξαίρεση, στο πρόσωπο των ανταρτών, της εκκλησιάς και των πολιτών του χωριού, τον απαιτούμενο σεβασμό και ευλάβεια. Οι αντάρτες ανέλαβαν τη μεταφορά των πεσόντων στο νεκροταφείο, το άνοιγμα των τάφων κλπ. Οι πολίτες άνδρες, γυναίκες την περιποίηση των νεκρών, του καθαρίσματος, του πλυσίματος κλπ. Η εκκλησία τις δικές της θρησκευτικές υποχρεώσεις. Η εθυμοτυπική τελετουργία όλων των πεσόντων έγινε στην εκκλησία του χωριού. Η παρουσία σ' αυτή και άλλων δύο-τριών παπάδων απ' τα γύρω γειτονικά χωριά δίνει ιδιαίτερο τόνο σ' αυτή. Πριν τον ενταφιασμό εψάλη επιμνημόσυνη δέηση. Τη νεκρική πομπή συνόδευσαν πολλοί αντάρτες και πολίτες. Στα πρόσωπα όλων είναι φανερή η συγκίνηση, δεν έλειπαν τα δάκρυα ακόμα και τα κλάματα, το Θεός να τους σχωρέσει, που ήταν μια παράκληση προς το Θεό να δεχτεί τις ψυχές τους στο βασίλειο του παραδείσου της αιώνιας ζωής.

Οι αναγνώστες, που θα διαβάσουν και θα γνωριστούν με τα γραφόμενα αυτού του κεφαλαίου, θα έχουν τη δυνατότητα, να διακρίνουν, να δουν και να συγκρίνουν τι διαφορά υπάρχει, ανάμεσα στην κάθε πολιτική και ξεχωριστή αντίπαλη παράταξη στο ζήτημα της συμπεριφοράς, της μεταχείρισης και της πρακτικής τους απέναντι στους πεσόντες νεκρούς, στους αιχμαλώτους και τους τραυματίες πολέμου της αντίπαλης πλευράς.

Κλείνοντας όμως αυτό το κεφάλαιο θεωρήσαμε σκόπιμο να επισημάνουμε, ότι υπήρχαν ξεχωριστές περιπτώσεις που αξιωματικοί

του Κυβ. Στρατού στην συμπεριφορά τους απέναντι στους αιχμαλώτους αντάρτες έμειναν πιστοί στο στρατιωτικό τους καθήκον. Οταν έπεφταν στα χέρια τους αντάρτες αιχμάλωτοι, συντάσσανε τη δικογραφία τους σύμφωνα με τις οδηγίες που υπήρχαν. Δεν επέτρεπαν αυθαιρεσίες είς βάρος τους (βασανιστήρια, βιασμούς γυναικων, κλπ). Ενδιαφέρονταν για την διατροφή τους. Επαιρναν μέτρα να μην μπορούν να τους πλησιάσουν τα εγκληματικά και κακοήθη στοιχεία των παρακρατικών οργανώσεων. Εδειχναν το ανθρώπινο πρόσωπό τους.

Δεν είναι τυχαίο και το γεγονός ότι όταν στα τέλη του 1949, που για τους αντάρτες και τους πολλαπλούς καταδιωκόμμενους πολίτες της Ν. Ελλάδος, δεν υπήρχε πια άλλη διέξοδο γι'αυτούς σε όλες αυτές τις περιπτώσεις προσπαθούσαν και προτιμούσαν να βρουν τρόπο να παρουσιαστούν σε κάποιο τμήμα του Στρατού.

Στο δρόμο προς τα νοσοκομεία της Αλβανίας

13 Φλεβάρη 1949. Μαζί με αρκετούς άλλους τραυματίες απ' τη μάχη της Φλώρινας βρισκόμαστε κοντά στο δημόσιο δρόμο του Πισοδερίου, περιμένοντας τον ερχομό των αυτοκινήτων να επιβιβαστούμε σ' αυτά για να μας μεταφέρουν σε νοσοκομεία της ΛΔ της Αλβανίας. Είχαν ήδη περάσει τα μεσάνυχτα. Οι λεπτοδείκτες του ρολογιού επιτελούν το λειτούργημά τους. Αδιαφορούν για ό,τι διαδραματίζεται γύρω. Τρέχουν μπροστά. Δεν σταματούν. Συνεχίζουν να χτυπούν αδιάκοπα. Μετρούν το χρόνο. Στο ημερολόγιο καταγράφεται η καινούργια ημερομηνία: 13 Φλεβάρη 1949 που ήρθε. Ταυτόχρονα επιβεβαίωναν ότι η μαύρη και γρουσούζικη χθεσινή μέρα της 12 Φλεβάρη του 1949 τελείωσε, πέρασε πια στην ιστορία. Ενώ όλα τα γεγονότα που συνέβηκαν το τελευταίο αυτό καταραμένο εικοσιτετράωρο είναι πια έργο των μελλοντικών ιστοριογράφων. Αυτοί θα κληθούν να πουν τον τελευταίο λόγο πιο ολοκληρωμένα για τα πάντα. Αυτοί θα εξηγήσουν κατά πόσο βάσιμη, ή αβάσιμη ήταν η προαίσθηση του αείμνηστου συμπολεμιστή μου Γιάννη Καστανά, που μου είπε: «Αφού δεν σκοτώθηκα στη Φλώρινα, δεν πρόκειται καμιά φορά να πάθω τίποτε». Αυτοί θα βγάλουν εκείνα τα απαραίτητα συμπεράσματα για το σύνολο όλων των πλευρών αυτής της μεγάλης πολεμικής αναμέτρησης και με δικά τους λόγια θα μιλήσουν ακόμα για εκείνον τον ανυπέρβλητο ατομικό και ομαδικό ηρωισμό που έδειξαν σ' αυτήν την μάχη οι μαχητές και τα στελέχη της Διλοχίας

σαμποτέρ και του ΛΚΑ Μάχης. Θα μιλήσουν ακόμα για την απέραντη πίκρα και θλίψη που ένιωσαν οι επιζώντες αυτών των τμημάτων από τον χαμό τόσων πολλών γνωστών φίλων και συμπολεμιστών συντρόφων.

Στο σημείο αναμονής των αυτοκινήτων συνάντησα το συναγωνιστή μας Σωτήρη Νοβάτση. Ήταν κι αυτός τραυματίας σ' αυτήν τη μάχη. Αλληλοενημερωθήκαμε για τα τραύματα μας και για ό,τι γνωρίζαμε ο καθένας μας για την τύχη των άλλων συντρόφων της Διλοχίας μας. Είχαμε και οι δυό μας σχεδόν την ίδια γνώμη ότι το τμήμα μας είχε σ' αυτήν τη μάχη σημαντικές απώλειες, ωστόσο κανένας μας δεν φανταζόταν την έκταση αυτού του πραγματικού μακελειού που είχε συμβεί.

Επιτέλους ήρθαν και τα αυτοκίνητα. Και τα δυό ήταν ανοιχτά, χωρίς σκέπαστρα. Οι τραυματοφορείς και οι νοσοκόμες μας βοηθούν να μεταβιβαστούμε σ' αυτά. Μας τακτοποιούν κάπως στριμωγμένα. Μας εύχονται καλή ανάρρωση και γρήγορη επιστροφή στα τμήματά μας. Μαζί μας έχουμε τις χλαίνες μας, τους γυλιούς με τα ατομικά μας είδη. Ήταν ακόμα νύχτα όταν τα αυτοκίνητα ξεκίνησαν. Παρόλο που κινούνταν με μικρή ταχύτητα, ωστόσο η χαλικοστρωμένη δημόσια με τις πολλές ελλείψεις που είχε, (γούρνες, ολισθήσεις κλπ.) είχε σαν αποτέλεσμα στην πορεία τα συχνά δυνατά τραντάγματα, τα οποία μας προκαλούσαν ανυπόφορους πόνους. Ξαναμάτωναν οι ανοιχτές πληγές. Ακούγονταν συχνά βόγγοι, δυνατές φωνές. Παρακαλούσαμε τον οδηγό να κινείται πιο σιγά και προσεκτικά, αλλά οι τραυματίες έφταναν και στο σημείο να απαιτούν: «Σταμάτα, μας πέθανες!»

Μόλις περάσαμε το Βατοχώρι μας πήρε η μέρα. Από δω και πέρα είναι υπαρκτός ο κίνδυνος να γίνει αντιληφτό το αυτοκίνητο απ' την εχθρική αεροπορία. Αυτό ανάγκαζε τον οδηγό να το βγάζει έξω απ' την δημοσιά και να το καλύπτει κάτω από κάτι τουφωτές ιτιές. Η αϋπνία και η μεγάλη κούραση απ'τις άσωτες περιπέτειες στα δυό τελευταία εικοσιτετράωρα σε συνδυασμό με τις έντονες ψυχολογικές ταραχές οδήγησαν αυρόθμητα στο να πέσουμε στην αγκαλιά του ύπνου, έτσι όπως είμασταν φασκιωμένοι με τους επιδέσμους. Αποδείχτηκε ακόμα ότι και εκεί στον άλλο κόσμο της βαθιάς υπνωτικής νάρκωσης οι αισθήσεις του ανθρώπινου οργανισμού δεν μπορούν ν' απαλλαχτούν από εκείνες τις εφιαλτικές ψυχολογικές στιγμές της χθεσινής μάχης. Μέσα στο υποσυνείδητο ανασταίνονταν σε υπολανθάνουσα κατάσταση ονειρικές φαντασιώσεις με διάφορες τρομερές εικόνες σκληρών πολεμικών συγκρούσεων. Να ποιό όνειρο είδα αυτήν τη φορά στον ύπνο μου. Εβλεπα, λοιπόν, ότι βρισκόμουν σε μια ομάδα παλιών γνωστών συμπολεμιστών από το Αρχηγείο

Αγράφων και είμασταν κυκλωμένοι στην δασωμένη κορυφή του Αϊ Λιά του χωριού μου. Δεχόμαστε από όλες τις πλευρές ασφυκτική πίεση απ' τον αντίπαλο, και δίνουμε σκληρή μάχη για να μπορέσουμε να κρατηθούμε. Και να τώρα σ' αυτήν την υπεράνθρωπη προσπάθεια που κάνουμε να αμυνθούμε, διαπιστώνουμε ότι τα όπλα μας δεν παίρνουν φωτιά. Σταματούν να πυροβολούν, να ρίχνουν σφαίρες. Αυτό κάνει τώρα τους στρατιωτές του αντιπάλου να προχωρούν ανενόχλητα. Να μας πλησιάζουν. Η απειλή να πέσουμε στα χέρια τους και να αιχμαλωτιστούμε από στιγμή σε στιγμή γίνεται πιο φανερή. Εγώ μαζί με μερικούς άλλους συναγωνιστές, τρέχοντας προσπαθούμε να ελιχθούμε προς Παλιοχώρι. Αλλά κι εκεί με την ίδια ένταση μας παίρνουν κατά πόδι. Αρχίζουν όλο και περισσότερο να μας πλησιάζουν. Νιώθουμε ότι, όπως πάνε τα πράγματα, γρήγορα θα μας πιάσουν. Εμείς επιμένουμε. Κάνουμε απεγνωσμένες προσπάθειες να αποφύγουμε την αιχμαλώτιση. Μπροστά σ' αυτές τις εφιαλτικές εικόνες, που έβλεπε μέσα σε υπνωτική νάρκη ο ανθρώπινος νους μας, δεν άντεξε άλλο, αφυπνίστηκε. Πετάχτηκα ολόρθος απ' την θέση μου. Ξύπνησα. Όταν συνήλθα για καλά και άνοιξα τα μάτια μου δεν αντικρύζω καμιά απειλή αιχμαλώτισής μου. Και κοιτώντας προς τα πάνω βλέπω μέσα απ' τα κλωνάρια της ιτιάς τον ήσυχο και γαλανό ουρανό του Βίτσι. Εδώ θα πρέπει ακόμα να πούμε και για μια άλλη φρικτή αλήθεια του πολέμου, για το ότι εμείς που ζήσαμε απειράριθμες τέτοιες τρομερές εικόνες από σκληρές μάχες, συνεχίζαμε να βλέπουμε στον ύπνο μας όνειρα με παρόμοια σκληρά αγωνιώδη και συγκλονιστικά πολεμικά περιστατικά και συγκρούσεις για πολύν καιρό αργότερα, μάλιστα και μετά την λήξη του Εμφύλιου πολέμου.

Οπως είμασταν κατάκοποι απ' τη διαρκή αυπνία και την κούραση, πέφταμε σε τέτοιο βαθύ λήθαργο, που οι περισσεροι από μας δεν ήθελαν να ξυπνήσουν ούτε τις βραδινές ώρες, όταν ερχόταν η στιγμή να φύγουμε.

Είχε νυχτώσει, όταν μπήκαμε στο αλβανικό έδαφος. Σε λίγο φτάσαμε στο νοσοκομείο της Κορυτσάς. Εκεί αντιληφθήκαμε ότι είχαν προειδοποιηθεί και μας περίμεναν πανέτοιμοι. Μια ομάδα αλβανών φαντάρων μας βοηθάει να κατεβούμε απ' τ' αυτοκίνητα. Στη συνέχεια μας μεταφέρουν στους θαλάμους. Η καθαριότητα και ο ηλεκτροφωτισμός στους θαλάμους που αντικρύσαμε, ήταν για μας μια πρωτόγνωρη και απίστευτη πολυτέλεια. Απ' την πρώτη στιγμή έδωσαν σε όλους μας καινούργια κατάλευκα εσώρουχα. Ενώ τα δικά μας ατομικά είδη τα κατάγραψαν, τα έδεσαν σε ένα μπόγο και τα έστειλαν στο κλίβανο. Ο αρχίατρος του νοσοκομείου ήταν ελληνικής

καταγωγής. Είχε σπουδάσει στην Αθήνα, ήξερε απταίστως τα ελληνικά. Για μας τους άντρες εκείνο που μας φάνηκε ολότελα άπρεπο και ξετσίπωτο ήταν ότι χρειάστηκε ν' αλλάξουμε τα ρούχα και να πάμε στο μπάνιο γυμνοί μπροστά στα μάτια των γυναικών νοσοκόμων. Ο ευγενής και χιουμορίστας Ελληνο-αλβανός αρχίατρος, που γνώριζε και καταλάβαινε πολύ καλά την ψυχολογία της αγροτικής ζωής των Ελλήνων παρτιζάνων, πρωτοστατεί προσωπικά για το ξεπέρασμά τους. Αμέσως μετά την ταχτοποίηση στους θαλάμους και το πρώτο μπάνιο μας πρόσφεραν ζεστό συσσίτιο. Η εντύπωση για την εξυπηρέτηση που μας κάνανε, ήταν άριστη. Η συμπεριφορά του υγειονομικού προσωπικού δεν μπορούσε να είναι καλύτερη. Ενας απ' τους πρώτους γνωστούς που συνάντησα, μόλις κατέβηκα απ' το αυτοκίνητο, ήταν ο διμοιρίτης του Λόχου μου Αντώνης Τζήκας. Κι' αυτός τραυματίας απ' την ίδια μάχη. Είχε έρθει εδώ στην Κορυτσά μια μέρα πρωτύτερα. Ο ίδιος ενδιαφέρθηκε και πέτυχε να ταχτοποιήσουν και εμένα στο διθέσιο θάλαμο που έμεινε αυτός.

14 Φλεβάρη. Τις απογευματινές ώρες με κάθισαν και μένα στο χειρουργικό τραπέζι, όπου και μου αφαίρεσαν τα 3 απ' τα 4 θραύσματα από οβίδα που είχαν χωθεί στο δεξιό μου μηρό. Το τεταρτο, που ήταν πιο βαθύτερα και αρκετά κοντά στην κλείδωση αποφασίστηκε προσωρινά να μην το πειράξουν.

Τις βραδινές ώρες με επισκέφθηκαν στο θάλαμο που έμενα μια σειρά συναγωνιστές μας απ'την Διλοχία μας. Κι'αυτοί τραυματίες. Είχαν, όμως εδώ μια μέρα πρωτύτερα. Ανάμεσα σ' αυτούς ήταν ο Ανδ. Γιαννόπουλος, ο Δ. Κύρκος, ο Δ. Μιχαλόπουλος, ο Στερ. Τσιρογιάννης, ο Β.Χαρισόπουλος, η Αγορή Ρίζου.

15 Φλεβάρη. Η τροφοδότηση, η θεραπευτική αγωγή, η άψογη εξυπηρέτηση ευνοούν τη γρήγορη ανάρρωση μας. Σχεδόν κάθε βράδυ προβάλλονταν κινηματογραφικά έργα, επί το πλείστον σοβιετικής παραγωγής με πολεμικό περιεχόμενο.

Στις 18 Φλεβάρη πέρασα από μια επιτροπή, η οποία και αποφάσισε να με στείλει στο νοσοκομείο των Τιράνων σαν πιο κατάλληλο για εγχείρηση τέτοιου είδους. Εστειλα δυό γράμματα, ένα στο διοικητή μας Αν. Βρατσάνο και ένα στον επικεφαλής του λόχου μας Σωκράτη Αρβανίτη. Ζητούσα να πληροφορηθώ ποιά ήταν η τύχη των άλλων συμπολεμιστών μας, που πήραν μέρος στην μάχη της Φλώρινας.

19 Φλεβάρη. Ολοι μας, που προοριζόμασταν για τα Τίρανα μεταφερόμαστε με αυτοκίνητο και την ίδια μέρα φτάσαμε στον προορισμό μας. Τα καταφέραμε πάλι με τον φίλο μου τον Αν. Τζήκα

να ταχτοποιηθούμε σε ένα θάλαμο. Εδώ συναντήθηκα με αρκετούς γνωστούς αντάρτες, ανάμεσα τους και με τον συμπατριώτη μου Χριστόφορο Σανιδά. Εδώ λειτουργούσε κανονικά Κομματική Οργάνωση Βάσης. Εφταναν κανονικά το περιοδικό του ΔΣΕ και η εφημερίδα «ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΙΚΗ». Μου πρότειναν και ανέλαβα διαφωτιστής στο θάλαμο.

20 Φλεβάρη. Πέρασα από ακτίνες και στις 21/2/49, εξετάστηκα και από μια ειδική επιτροπή με επικεφαλής τον αρχίατρο Πέτρο. Ήταν κι αυτός ελληνικής καταγωγής, είχε σπουδάσει στην Αθήνα. Γνώριζε πολύ καλά τα ελληνικά. Ιδιαίτερα αγαπούσε τους Έλληνες παρτιζάνους και έκανε ό,τι μπορούσε γι' αυτούς. Θεωρούνταν ο κορυφαίος της χειρουργικής εδώ στην αλβανική πρωτεύουσα. Αργότερα έμαθα ότι διετέλεσε και προσωπικός γιατρός του Ενβέρ Χότζα. Αυτή η επιτροπή αποφάσισε να μη γίνει για το παρόν χειρουργική επέμβαση για την αφαίρεση του βλήματος. Έτσι αυτό το αμερικάνικο σίδερο συνεχίζει να το κουβαλάει το σώμα μου και μέχρι σήμερα.

23 Φλεβάρη. Πραγματοποιήθηκε πανηγυρική εκδήλωση αφιερωμένη στην ίδρυση της ΕΠΟΝ και του Κόκκινου Στρατού. Έγιναν ομιλίες, ακολούθησαν ομαδικά επαναστατικά τραγούδια. Στο τέλος παρουσιάσαμε ένα σκετς με δυνάμεις των τραυματιών μας. Αυτή η μικρή θεατρική παράσταση είχε σαν πρωτότυπο εκείνη, που είχε παιχθεί παλιότερα στο νοσοκομείο των Σκοπίων. Η πρωτοβουλία κι αυτήν τη φορά ανήκε στους δυό μας, τον Αντώνη Τζήκα και σε μένα. Αποδείχτηκε ότι αυτήν τη φορά τα καταφέραμε καλύτερα.

24 Φλεβάρη. Με αυτοκίνητο μεταφερόμαστε στο νοσοκομείο του ΣΟΥΚ. Συνήθως σ' αυτό το θεραπευτικό ίδρυμα στέλνονταν τραυματίες αντάρτες, που είχαν ανάγκη από βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ανάρρωση. Εκεί με στείλανε και μένα αφού είχε αποκλειστεί η εκδοχή της χειρουργικής επέμβασης. Εδώ χωρίσαμε με τον φίλο μου Αντώνη. Το νοσοκομείο του ΣΟΥΚ ήταν ένα ιδιόμορφο θεραπευτικό ίδρυμα. Είχε τα χαρακτηριστικά στρατοπέδου. Επί το πλείστον σ' αυτό θεραπεύονταν συναγωνιστές μας, που είχαν υποστεί σοβαρούς τραυματισμούς, ακρωτηριασμούς κλπ. με μεγάλο βαθμό αναπηρίας που τους έκανε πια ανίκανους να επιστρέψουν στα μάχιμα τμήματα. Διοικητής ήταν ο πρώην ταγματάρχης του ΔΣΕ Βόϊος, κι αυτός τραυματίας, είχε χάσει το ένα του πόδι στις μάχες. Όλη η διοικητική και επιμελητειακή διαχείριση του στρατοπέδου γίνονταν από ελληνικό προσωπικό. Υπήρχε ΚΟΒ του ΚΚΕ με πυρήνες, υπήρχε μορφωτική γωνιά, βιβλιοθήκη, έφταναν ταχτικά ο ημερήσιος και περιοδικός τύπος του Γενικού Αρχηγείου

του ΔΣΕ. Ανάμεσα στους πολλούς γνωστούς που συνάντησα εδώ ήταν και ο χωριανός μου Θανάσης Αγγέλης, πρώην δραστήριος ΕΠΟΝίτης, καθώς και τον πρώην επιτελάρχη του Αρχηγείου Αγράφων Παναγιώτη Κυριακού, πολύ καλά γνωστός και οικογενειακός μας φίλος.

24 Φλεβάρη - 25 Μάρτη 1949. Πέρασε ένας ολόκληρος μήνας θεραπευτικής ανάρρωσης. Η διοίκηση του στρατοπέδου συχνά οργάνωνε μαζικές εξορμήσεις στα γειτονικά χωράφια της περιοχής. Οι συναγωνιστές μας, παρά τις περιορισμένες ικανότητές τους για εργασία, έπαιρναν εθελοντικά ενεργά μέρος στις εποχιακές δουλειές των αγροτικών συνεταιρισμών, όπως ήταν το σκάλισμα, το βοτάνισμα των αγρών με μπιζέλια, φασόλια κλπ. Μόλις βελτιώθηκε η κατάσταση των τραυμάτων πήρα κι εγώ μέρος σε παρόμοιες εξορμήσεις. Οι εξορμήσεις γίνονταν οργανωμένα. Μεταξύ ομάδων και διμοιριών κηρύσσονταν σοσιαλιστική άμιλλα για το ποιός θα πετύχει την καλύτερη παραγωγική απόδωση. Τα ομαδικά επαναστατικά τραγούδια μας αντηχούν χαρούμενα και μας εμπνέουν κατά τη μετακίνησή μας με τ' αυτοκίνητα απ' το στρατόπεδο στα χωράφια και κατά την επιστροφή μας. Ήταν κι αυτές οι εξορμήσεις μια μικρή ένδειξη ευγνωμοσύνης προς τον αλβανικό λαό και το αδελφό ΚΚ Αλβανίας για την τόσο μεγάλη και υπέροχη συμβολή που πρόσφεραν στο ελληνικό επαναστατικό κίνημα σ' αυτές τις δύσκολες στιγμές του αγώνα.

25 Μάρτη. Είναι η μέρα της Εθνικής μας γιορτής. Η διοίκηση του στρατοπέδου έκανε μια σειρά προετοιμασίες για να προϋπαντήσουμε αυτήν την ιστορική επέτειο με μαζικό και πανηγυρικό τρόπο. Απ' τους γερούς τραυματίες συγκροτήθηκε ένας λόχος για να παρελάσει μπροστά στους επισήμους και να δώσει αναφορά στο στρατιωτικό εκπρόσωπο της διοίκησης. Διοικητή αυτού του τμήματος όρισαν εμένα. Ετοιμάστηκαν επίσης και μια σειρά άλλες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, όπως δημοτικοί χοροί, ομαδικά επαναστατικά τραγούδια κλπ. Πρώτος πέρασε ο δικός μας λόχος, κανονικά συνταγμένος και με στρατιωτικό βηματισμό, πρώτα ανάμεσα απ' τους συγκεντρωθέντες που καταχειροκροτήθηκε. Και μόλις φτάσαμε μπροστά στην επίσημη εξέδρα έδωσα αναφορά στον ταγματάρχη Αργύρη. Εξίσου ενθουσιώδεις και μαχητικές ήταν και οι άλλες εκδηλώσεις που επακολούθησαν. Η διοίκηση του στρατοπέδου έδωσε εντολή αυτήν την ημέρα να παρασκευαστεί καλό και μπόλικο φαγητό με ενισχυμένη μερίδα κρέατος.

26 Μαρτίου. Ήρθε ένα φύλλο της εφημερίδας της ΠΔ Κυβέρνησης του βουνού απ' τις 19 Φλεβάρη 1949, στο οποίο

δημοσιεύονταν το Διάταγμα με το οποίο προαγόμουν από υπολοχαγό σε λοχαγό μηχανικού.

27 Μάρτη. Πήρα δύο γράμματα απ' την Οξυά του Βίτσι. Το πρώτο ήταν απ' το διοικητή μας Αν. Βρατσάνο και το άλλο απ' τον επιμελητή του λόχου μας Σωκράτη Αρβανίτη. Και οι δυό τους μου απαντούσαν στα γράμματα που τους έστειλα στις 15 Φλεβάρη απ' την Κορυτσά. Έχει σημασία να τονιστεί ότι τα γράμματα πριν να φτάσουν σε μένα έκαναν έναν ολόκληρο κύκλο διαδρομής. Πρώτα πήγαν στην Κορυτσά. Εκεί αλλάζουν διεύθυνση για το νοσοκομείο Τιράνων και από εκεί τα κατευθύνουν στο νοσοκομείο του Σουκ. Πάνω στο χειροποίητο φάκελο ήταν αναγραμμένο: «Για τον συν. Μήτσο Κατσή - Νοσοκομείο Κορυτσάς». Αυτό μαρτυράει αρκετά περίτρανα, με πόση ακρίβεια και υπευθυνότητα δούλευαν οι εκπρόσωποι της ΤΥ του ΔΣΕ. Ο διοικητής μας, αν και απέφυγε να μου απαντήσει ευθέως στο ερώτημα που του έβαζα, να με ενημερώσει για τον αριθμό των απωλειών που είχε το τμήμα μας στη μάχη της Φλώρινας, ωστόσο με πληροφορούσε για κάτι άλλο εξίσου σημαντικό για μένα. Και συγκεκριμένα έγραφε ότι μετά τη μάχη της Φλώρινας στην Οξυά πραγματοποιήθηκε γενική συνέλευση των σαμποταριστών στην οποία προτάθηκε να μου απονεμηθεί το Μετάλλιο Ανδρείας και το Μετάλλιο εξαιρετικής σαμποταριστικής δράσης. Η συνέλευση αποφάσισε και έγκρινε ομόφωνα αυτήν την πρόταση. Έτσι και προβλέπονταν απ' τον κανονισμό της ΠΔ Κυβέρνησης για την απονομή παρόμοιων βραβεύσεων χρειαζόταν ομόφωνη απόφαση της γενικής συνέλευσης του τμήματος. Στο ίδιο μήκος κύματος ήταν και η πληροφόρηση που μου έδινε και ο Σωκράτης Αρβανίτης. Συμπληρωματικά μου έγραφε ότι οι σαμποταριστές που απόμειναν και διαμένουν στην Οξυά, είναι δίχως διοικητές, δεν έχουν διμοιρίτες, λοχαγό κλπ. Ακόμα ακούγεται ότι θέλουν να μας στείλουν στα τμήματα σαμποτέρ του Γράμμου. Μου εύχονταν καλή ανάρρωση και γρήγορη επιστροφή στο τμήμα για να μπορέσουμε να πάμε πάλι όλοι μαζί, όπου μας στείλουν.

28 Μάρτη. Ήταν ημέρα εργασίας της υγειονομικής επιτροπής του στρατοπέδου. Αυτή θα εξέταζε και θα αποφάσιζε, ποιός απ' τους τραυματίες συναγωνιστές μας είχαν πλήρως αναρρώσει και ήταν ικανοί να επιστρέψουν στα μάχιμα τμήματα. Ήταν όμως γενική η διαπίστωση, ότι όλοι σχεδόν οι συναγωνιστές μας επιθυμούσαν όσο το δυνατό το γρηγορότερο να επιστρέψουν στο μέτωπο. Υπήρχαν ακόμα και περιπτώσεις ανάμεσά μας που αρκετοί συναγωνιστές μας επιθυμούσαν να επιστρέψουν στα μάχιμα τμήματα εθελοντικά πριν την προθεσμία με ανοιχτές πληγές, παρά την αντίθετη γνωμάτευση

των γιατρών να παραμείνουν εδώ μέχρι την πλήρη ανάρρωσή τους. Το πνεύμα για το συντομότερο γυρισμό στο μέτωπο κυριαρχούσε ανάμεσά μας σε κάθε συζήτηση. Μα και ούτε υπήρχε περίπτωση που κάποιον να τον έγκρινε η επιτροπή να επιστρέψει στα τμήματα κι αυτός να αρνήθηκε. 'Εδωσα κι εγώ την συγκατάθεσή μου να επιστρέψω στο Βίτσι με την πρώτη αποστολή, που θα συγκροτηθεί.

1 Απρίλη. Με φώναξαν στη διοίκηση του στρατοπέδου, όπου μου ανακοίνωσαν ότι στις 2 Απρίλη αναχωρεί καινούργια αποστολή για την Ελλάδα και ότι υπεύθυνος αυτής της αποστολής θα είμαι εγώ. Τις απογευματινές ώρες πραγματοποιήθηκε συγκέντρωση όλων των υποψήφιων, που θα επέστρεφαν στο Βίτσι στην οποία τους μίλησε ο διοικητής του στρατοπέδου Βόϊος. Πρώτα απ' όλα μας ευχήθηκε ώρα καλή και καινούργιες μαχητικές επιτυχίες στη μελλοντική μας πολεμική δράση. Ταυτόχρονα μας εξήγησε ακόμα μια φορά ότι όποιος καταλαβαίνει ότι τα τραύματά του δεν του επιτρέπουν να επιστρέψει στα μάχιμα τμήματα να σηκωθεί και να το πει ευθέως, εμείς δεν έχουμε αντίρρηση να τον κρατήσουμε στο νοσοκομείο όσο χρειάζεται μέχρι την πλήρη ανάρρωσή του. 'Οχι μονάχα δεν βρέθηκε κάποιος να φέρει αντίρρηση, αλλά και σηκώθηκαν δύο συναγωνιστές μας που δεν είχαν συμπεριληφθεί στον κατάλογο της αποστολής και ζητούσαν απ' τον διοικητή να τους αφήσει πριν την προθεσμία κι αυτούς να γυρίσουν στα τμήματά τους. Το αίτημά τους δεν έγινε δεκτό απ' τη διοίκηση. Ανακοινώθηκε ακόμα ότι υπεύθυνος αυτής της αποστολής θα είναι ο Δ. Κατσής, λοχαγός του μηχανικού του ΔΣΕ.

2 Απρίλη. Αμέσως μετά το πρωϊνό συσσίτιο όλοι οι αναχωρούντες για το Βίτσι είχαν έγκαιρα συγκεντρωθεί μαζί με τα ατομικά τους είδη στο προαύλιο του νοσοκομείου. Περίμεναν με ανυπομονησία αυτήν τη στιγμή. Στα πρόσωπά τους διακρίνεται η μεγάλη χαρά και ικανοποίηση που ένοιωθαν για το ότι επιστρέφουν στην Ελεύθερη Ελλάδα. Ιδιαίτερα συγκινητικές ήταν αυτές οι στιγμές για εκείνους τους συναγωνιστές μας, που λόγω των σοβαρών τραυμάτων, που είχαν θα έπρεπε να παραμείνουν εδώ στους νοσοκομειακούς θαλάμους, 5, 6 και παραπάνω μήνες, και μάλιστα μακριά απ' την πατρίδα.

Η αναχώρηση της αποστολής για την Ελεύθερη Ελλάδα πάντα ήταν ένα σημαντικό γεγονός για το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας του στρατοπέδου. Ιδιαίτερη συγκίνηση ένιωθαν αυτές τις μέρες της αναχώρησης και εκείνοι οι συναγωνιστές μας που παρά τη μεγάλη τους νοσταλγία δεν μπορούσαν να γυρίσουν στα αγαπημένα τους τμήματα, να πραγματοποιήσουν αυτή τη φλογερή τους επιθυμία,

επειδή είχαν σοβαρά σακατιλίκια. Έρχονται, όμως πάντα, όπως μπορούν, εδώ στο σημείο αναχώρησης και με αγκαλιές, φιλιά και δάκρυα ξεπροβοδίζουν τα γνωστά προσφιλή τους πρόσωπα, τους παλιούς και καλούς φίλους. Τους εύχονται μ' όλη την καρδιά ώρα καλή, σύντομη και καλή αντάμωση. Στέλνουν χαιρετισμούς στους συναγωνιστές που βρίσκονται στο μέτωπο και τους παρακαλούν να μην τους ξεχνούν, να τους γράφουν γράμματα.

Γίνεται το προσκλητήριο κι αμέσως επιβιβαζόμαστε στα δύο αυτοκίνητα που μόλις είχαν καταφτάσει. Εκείνοι που ήρθαν να μας ξεπροβοδίσουν είναι πάρα πολλοί. Περικυκλώνουν από κοντά τ' αυτοκίνητα. Απλώνουν τα χέρια. Όλοι τους επιθυμούν να μας αποχαιρετήσουν προσωπικά με χειραψίες. Το ξεκίνημα των αυτοκινήτων συνοδεύεται με το ομαδικό τραγούδι: «ΕΜΠΡΟΣ, ΕΛΑΣ, ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ!...» Ο ενθουσιασμός και η επαναστατικότητά μας, η δυνατή θέληση και η τεράστια ορμητική ενέργεια της νιότης που σκορπά το ομαδικό τραγούδι μας προκαλεί μεγάλη αγωνιστική έξαρση. Ο αμοιβαίος χαιρετισμός με το να κουνάμε τα χέρια συνεχίζεται, ώσπου να χαθούμε σε κάποια στροφή του δρόμου. Το ομαδικό τραγούδι συνεχίζεται με τον ίδιο ενθουσιασμό ακόμα και πιό πέρα, όταν απομακρυνθήκαμε αρκετά απ' το ΣΟΥΚ. Οι Αλβανοί αγρότες που εργάζονται στα χωράφια τους, ακούγοντας τον απόηχο του τραγουδιού, καταλάβαιναν ότι περνούσαν Έλληνες παρτιζάνοι. Ένοιωθαν χαρά. Μας συμπαθούσαν. Σταματούσαν για λίγο τις δουλειές τους να μας ακούσουν, να μας δουν ακόμα μια φορά, να μας χαιρετήσουν. Στην πορεία, όταν περνούσαμε από κάποιο αλβανικό χωριό το τραγούδι επαναλαμβάνεται. Παντού κι εδώ οι Αλβανοί πολίτες συνεχίζουν να μας χαιρετούν, να εκφράζουν μ' αυτόν τον τρόπο τα θερμά και φιλικά τους αισθήματα προς τον επαναστατικό αγώνα του ελληνικού λαού. Καθόμαστε στο μπροστινό μέρος του αυτοκινήτου με το χωριανό μου Θανάση Αγγέλη. Αγαπά κι αυτός πολύ τα επαναστατικά μας τραγούδια, καθώς είναι ζωηρός και δραστήριος, όπως τον είχα γνωρίσει παλιότερα, όταν δουλεύαμε μαζί στην οργάνωση της ΕΠΟΝ του χωριού μας. Όταν περνούσαμε από κάποιο αλβανικό χωριό συνεχίζαμε ξανά το τραγούδι.

Περάσαμε κι από προσφυγικά στρατόπεδα, όπου έμεναν γυναικόπαιδα απ' την Ελλάδα, επίσης απ' τη στροφή του δρόμου κοντά στο νοσοκομείο του Ελμπασάν. Και στις δυό περιπτώσεις το τραγούδι μας αντηχεί αισιόδοξο και βροντερό. Μικροί μεγάλοι τρέχουν να μας δουν. Να χαρούν. Να μας χαιρετίσουν. Σηκωμένοι όρθιοι μέσα στα αυτοκίνητα, τους ανταποδώσαμε κι εμείς τους χαιρετισμούς, κουνώντας τα χέρια.

Τις βραδυνές ώρες φτάνουμε στο αλβανικό χωριό Μπίγλιστα, που είναι κοντά στα ελληνικά σύνορα. Εδώ κατεβήκαμε απ' τα αυτοκίνητα. Πιθανόν κάποιοι λόγοι υπαγόρευαν να μη μας μεταφέρουν με αλβανικά αυτοκίνητα στο ελεύθερο ελληνικό έδαφος του Βίτσι. Από δω και πέρα η πορεία γίνεται με τα πόδια, τη νύχτα. Ευτυχώς που ήταν φεγγάρι. Πριν ακόμα φέξει φτάνουμε στο Μοσχοχώρι.

3 Απρίλη. Η επιμελητεία μας εφοδιάζει με λίγη ξηρή τροφή. Και βαδίζοντας από δω και πέρα μέσα στον ελεύθερο χώρο του Βίτσι φτάνουμε στο Βατοχώρι. Στο στρατολογικό γραφείο αυτού του χωριού παρέδωσα την ονομαστική κατάσταση όλων των συναγωνιστών μας αυτής της αποστολής. Εδώ σφιχταγκαλιαστήκαμε γερά και φιλικά με το χωριανό μου Θανάση Αγγέλη και αλληλοευχηθήκαμε καλή αντάμωση. Κανένας δεν σκεφτόταν και δεν υποψιάζονταν τότε ότι αυτός θα ήταν και ο τελευταίος ζωντανός ξεχωρισμός μας. Σκοτώθηκε αργότερα ο αγαπητός μου φίλος στη μάχη στα Κουλκουθούρια του Βίτσι.

Από δω και πέρα βαδίζω μόνος μου για την Οξυά, ακολουθώντας τον καλά γνωστό για μένα δρόμο μέσω Σφήκας. Περνάω το ανηφορικό δρομάκι με τις κογκέλες βγαίνω στον αυχένα χωρίς στάση. Βιάζομαι να φτάσω όσο το δυνατό γρηγορότερα στον προορισμό μου, στο τμήμα μου. Μα και υπολόγιζα μέσα μου ότι πατώντας το πόδι μου στην Οξυά θα βρεθώ αμέσως ανάμεσα σε πολλούς γνωστούς, φίλους κι αχώριστους συμπολεμιστές. Δυστυχώς κάτι τέτοιο δεν συνέβη. Εκείνοι οι λίγοι συμπολεμιστές που απόμειναν ζωντανοί απ' τη μάχη της Φλώρινας συγκρότησαν ένα μικρό τμήμα και πριν από δυό-τρεις μέρες είχαν φύγει για το Γράμμο.

Μπαίνω στο χωριό με την ελπίδα να δω γνωστούς συμπολεμιστές. Κοιτάζω με ενδιαφέρον δεξιά-αριστερά. Πράγματι, αντικρίζω κινήσεις ανταρτών στους δρόμους. Πουθενά, όμως, δεν βλέπω τα γνωστά πρόσωπα που τόσο επιθυμούσα να δω. Η δυσφορία μου απ' αυτήν την εικόνα που συνάντησα είναι απερίγραπτη. Τραβάω ίσια για το διώροφο σπίτι της διοίκησης. Περνάω δίπλα απ' τα μαγειρεία, οι δυό αντάρτες που ήταν κοντά στο καζάνι, που αυτήν τη στιγμή κόκλαζε, μου φάνηκαν κι αυτοί άγνωστοι. Προχωρώντας πιό πέρα, ακούω από πίσω μου κάποιος να με πλησιάζει βιαστικά. 'Ηταν ο μάγειρας Γιάννης Γιαταγαντζίδης, που μόλις με γνώρισε έτρεξε ίσια κοντά μου. Με καλωσορίζει. Με σφιχταγκαλιάζει συντροφικά. Στα μάτια του έλαμψαν οι πρώτες σταγόνες από δάκρυα. Μιλούσε με δυσκολία, φανερά συγκινημένος. 'Ηταν κι αυτός ένας απ' τους λίγους μαχητές του Λόχου μας, που είχε την τύχη να μείνει ζωντανός μετά τη φονική

εκείνη μάχη της Φλώρινας. Με συνοδεύει μέχρι το διοικητήριο. Και πριν ακόμα προφτάσουμε να μπούμε μέσα σ' αυτό, αρχίζει να φωνάζει δυνατά: «Γιάννη, έβγα να δεις ποιός ήρθε». Τη στιγμή, που δίναμε τα χέρια, ο Γιάννης Τσαπράζης προλαβαίνει πρώτος να με καλωσορίσει, λέγοντας: «Αδερφέ Μήτσο, επιτέλους ήρθες».

Με το Γιάννη Τσαπράζη είμασταν αρκετά καλά γνωστοί από παλιότερα, αλλά και συνάδελφοι απ' τη Β' σειρά της ΣΑΓΑ. Εδώ στην Οξυά, που ήταν η έδρα των σαμποτέρ, εκπλήρωνε καθήκοντα μόνιμου εκπροσώπου της διοίκησης μηχανικού του Γενικού Αρχηγείου. Στις περιπτώσεις, που απουσίαζε ο Αν. Βρατσάνος, ο ίδιος χειριζόταν όλες τις υποθέσεις και τα ζητήματα που αφορούσαν τους σαμποταριστικούς σχηματισμούς. Αυτήν την περίοδο ο Αν. Βρατσάνος ήταν εκτός Πρέσπας. Μαζί με τον τοπογράφο και ταγματάρχη μηχανικού Νίκο Βυθούλκα ασχολούνταν με την εκπόνηση σχεδιαγραμμάτων ναρκοπεδίων για τις ανάγκες της πρώτης γραμμής άμυνας του μετώπου του Βίτσι. Ταυτόχρονα μαζί με τους Απ. Παπαθεοδώρου, τον Γ. Μαγγαλιό, τον Ανδρέα Κωνσταντινίδη, τον Γιάννη Αλεφάντη έπαιρνε μέρος στην παράδοση ειδικών μαθημάτων ειδικής σαμποταριστικής κατάρτισης στους αξιωματικούς των Σχολών πεζικού και των Πολιτικών Επιτροπών πόλεων και Υπαίθρου. Απ' το Γιάννη Τσαπράζη πληροφορήθηκα ολοκληρωτικά τα μαύρα μαντάτα για τις τρομακτικές απώλειες που είχε η Διλοχία Σαμποτέρ στη μάχη της Φλώρινας. Αυτός, ανάμεσα στ' άλλα μου επιβεβαίωσε ότι δεν υπάρχει πια στη ζωή και ένας ακόμα απ' τα πιό προσφιλή πρόσωπα της Διλοχίας μας, ο Γιώργος Τσουλοχρήστος, γνωστός με το όνομα Γιωργάκος. Το θλιβερό αυτό γεγονός με έκανε να νιώσω μέσα μου την ανάγκη να γράψω κάτι γι' αυτόν τον θρυλικό σαμποταριστή, αποτίοντας μ' αυτόν τον τρόπο ένα μικρό φόρο τιμής στο σύνδεσμό μου Γιωργάκο, σ' αυτόν τον ατρόμητο και γενναίο αντάρτη, που αποτελούσε ένα πρότυπο σεμνότητας και πίστης. Ολιγόλογο και αγνότατο στην ψυχή, αμούστακο παλικάρι, αγροτόπαιδο της θεσσαλικής υπαίθρου. Εάν δεν έγραφα δε θα μπορούσα να ησυχάσω. Δύο ολόκληρα εικοσιτετράωρα ήμουν σκυμμένος πάνω στην κόλλα το χαρτί και με τη βοήθεια των σημειώσεων, που κρατούσα κατάφερα να γράψω στο ημερολόγιό μου τα παρακάτω.

'Ενας μικρός φόρος τιμής στο σκοτωμένο σύντροφο και συμπολεμιστή Γιώργο Τσουλοχρήστο.

Με τον ερχομό μου στην Οξυά επιβεβαιώθηκα οριστικά ότι ο

σύνδεσμός μου και στενός συμπολεμιστής μου Γιώργος Τσουλοχρήστος δεν υπάρχει πια στη ζωή, έπεσε κι αυτός πολεμώντας ηρωϊκά στη μάχη της Φλώρινας. Το θλιβερό και τετελεσμένο αυτό γεγονός με συγκλόνισε βαθύτατα, αλλά και μ' έκανε να αισθανθώ την ανάγκη και την υποχρέωση να γράψω κάτι για την λαμπρή ιστορία αυτού του γενναίου και θρυλικού νεαρού σαμποταριστή, του αξέχαστου συμπολεμιστή μου, που στην πορεία του αγώνα εξελίχθηκε σε ένα γενναίο κι ατρόμητο αγωνιστή πατριώτη. 'Ολη η πολεμική του δράση αποτελεί φωτεινό παράδειγμα προσωποίησης ενός γνήσιου και ατρόμητου μαχητή του ΔΣΕ, ενός αγωνιστή αφοσιωμένου στα ιδανικά της ελευθερίας, της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού. Γεννήθηκε το 1932 στο χωριό Δρυμώνα Αλμυρού. Στα τέλη του 1947 και σε ηλικία 15 χρονών εντάσσεται εθελοντικά στη μεγάλη φάλαγγα των αόπλων της Ρούμελης. 'Ηταν κι αυτός ένας από εκείνους που σε εκείνες τις εξαιρετικά δυσμενείς καιρικές συνθήκες μέσα στην καρδιά του χειμώνα άντεξε σε όλες τις πολλές, σκληρές και βασανιστικές δοκιμασίες στη διάρκεια της τρίμηνης πορείας των αόπλων απ' την 'Οθρυ στη Βόρεια Πίνδο.

Σε εξαιρετικά εξαντλητική κατάσταση το Μάρτη του 1948 η φάλαγγα των νεαρών αόπλων της Ρούμελης φτάνει στο Γράμμο και μάλιστα σε μια κρίσιμη περίοδο, όταν το εφιαλτικό φάσμα της τρομερής πείνας και εξαθλίωσης του συνόλου των μαχητών του ΔΣΕ της Β. Πίνδου βρισκόταν στο κατακόρυφο. Σ' αυτές τις συνθήκες και μάλιστα χωρίς καμιά ανάπαυλα μαζί με άλλους συνομήλικους στέλνεται στα έμπεδα.

Ο Γιωργάκος ήταν κι αυτός ένας απ' τους 250 περίπου μαχητές της Διλοχίας Σαμποτέρ της 670 Μονάδας του ΓΑ του ΔΣΕ που μόλις είχε συγκροτηθεί και τα 85% της συνολικής της δύναμης αποτελούνταν από νεαρούς νεοσύλεκτους, αόπλους. Σ' αυτήν τη μονάδα γνώρισα για πρώτη φορά τον νεαρό Γιώργο Τσουλοχρήστο. 'Ηταν μαχητής της διμοιρίας μου. Εδώ πήρε και τις πρώτες απαραίτητες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις του πολέμου. Διακρίναμε απ' την πρώτη στιγμή ότι παρά τις περιορισμένες φυσικές του ικανότητες, τον φανερά κουρασμένο και εξαντλημένο ανθρώπινο οργανισμό του, απ' τις τόσες και τόσες ταλαιπωρίες που είχε περάσει έκανε υπεράνθρωπες προσπάθειες ν' ανταποκριθεί στις τεράστιες και πολύ έντονες απαιτήσεις της στρατιωτικής και ειδικής σαμποταριστικής εκπαίδευσης. 'Ολα έδειχναν ότι είχαμε να κάνουμε μ' έναν άνθρωπο με δυνατή θέληση. Το πνεύμα της αλληλλοκατανόησης, της αλληλοεκτίμησης, της αλληλοσυμπαράστασης και το ζωογόνο αγωνιστικό περιβάλλον που είχε δημιουργηθεί σ' αυτήν τη στρατιωτική

κολλεκτίβα σε συνδυασμό με τη δημιουργική ηθικοπολιτική δουλειά, που έκανε η διοίκηση της Διλοχίας μας, συμβάλλουν αποφασιστικά στο να ξεπεράσει το νεαρό παλικάρι τις δυσκολίες και τις φοβερές ανέχειες της καθημερινής ζωής. Ατσαλώνουν επίσης όλους τους νεοσύλλεκτους μαχητές. Τους κάνουν να μην τα βάζουν κάτω. Ν' αντέχουν. Να μην πιστεύουν πια ότι υπάρχουν ανυπέρβλητες καταστάσεις.

Τη δυνατή επιμονή και θέληση του Γιωργάκου τη διαπιστώνουμε με χαρά από την πρώτη κιόλας μακρινή και κουραστική διείσδυση που ακολούθησε απ' την Οξυά Γράμμου προς Ζαγόρια. Εμείς που γνωρίζαμε τη μικρή ηλικία του Γιωργάκου και ιδιαίτερα τις περιορισμένες φυσικές του ικανότητες πριν ακόμα ξεκινήσουμε γι' αυτήν την πορεία, τον προσέχαμε ιδιαίτερα σαν έναν από εκείνους τους μαχητές της διμοιρίας μου που θα έπρεπε στην πορεία να του συμπαρασταθούμε και να τον βοηθήσουμε όσο μπορούσαμε. Βαδίζουμε μέσα στο δάσος με σκοτάδι από μονοπάτια. Στις ανηφοριές απ' το Ηλιοχώρι προς Σκαμνέλι. Ήταν μια νυχτερινή βασανιστική πορεία. Όλοι μας γερά φορτωμένοι με τον οπλισμό μας, τα απαραίτητα πολεμοφόδια. Με εκρηκτικές ύλες, ατομικές νάρκες, εφεδρικά τρόφιμα κλπ. Εκεί είδαμε πόσο δυσκολευόταν ο Γιωργάκος να τα βγάλει πέρα. Ίδρωνε και χωρίς να βγάζει μιλιά προσπαθεί μόνος του ν' αντέξει και να συνεχίζει την πορεία. Με τον ομαδάρχη Ηρ. Τσεκούρα τον πλησιάζουμε και του προτείνουμε επίμονα να τον ξαλαφρώσουμε από το βάρος που κουβαλούσε. Με κανένα τρόπο δεν το δέχεται. Με πείσμα αρνείται οποιαδήποτε βοήθεια, αλλά και με κρυφή περηφάνια μέσα του δε θέλει να φανεί ότι υστερεί στην αντοχή απ' τους άλλους. Δεν θέλει ν' αναγνωρίσει ότι έφτασε σ' αυτό το σημείο. Τον εκτιμούσαν όλοι τον Γιωργάκο στη Διμοιρία μας σαν ένα συνειδητό, πρόθυμο και υπάκουο νεαρό παλικάρι με αγαθή ψυχή. Σαν έναν τίμιο αγωνιστή και μαχητή που πάντα πάσχιζε με τις δικές του δυνάμεις να είναι πρώτος σε όλα.

Όμως στην πορεία του αγώνα φανερώθηκε ότι στον εσωτερικό κόσμο αυτού του σεμνού αγροτόπαιδου κρυβόταν και μια σειρά άλλα άξια ανθρώπινα προτερήματα και εξαιρετικά στρατιωτικά προσόντα, που εμείς προς το παρόν όχι μονάχα δεν τα γνωρίζαμε, αλλά και ούτε μπορούσαμε να φανταστούμε ότι θα εκδηλωθούν σε τέτοια έκταση, όπως αργότερα αποκαλύφτηκαν. Και να, η μάχη στην Ασφάκα Ασπραγγέλων έκανε το όνομα του Γιώργου Τσουλοχρήστου πλατιά ξακουστό και θαυμαστό σε όλους τους μαχητές της Διλοχίας μας. Σ' αυτήν τη μάχη ενάντια στη Διμοιρία μας, που κρατούσε θέσεις άμυνας, επιτέθηκε ένας ολόκληρος λόχος του Κυβ. Στρατού.

Ανοίγουμε πυρά. Αρχίζει η μάχη. Σταματούμε την προέλασή τους. Η επιθετικότητα του αντιπάλου αρχίζει να καλμάρει. Επικρατεί ένα είδος ισορροπίας των δυνάμεων. Ακριβώς σ' αυτές τις στιγμές ο Γιωργάκος είναι κι αυτός ένας από εκείνους τους πρώτους που σηκώνεται απ' τη θέση του και φωνάζει δυνατά: «Αέρα! Απάνω τους!» και περνάει σε αντεπίθεση. Το παράδειγμά του το ακολουθούν κι άλλοι. Επικρατεί ένας ορμητικός μαχητικός ενθουσιασμός. Οι αντίπαλοι στρατιώτες μπροστά σ' αυτήν την ορμητικότητα των νεαρών ανταρτών δεν αντέχουν κι αρχίζουν να υποχωρούν και στη συνέχεια έντρομοι τρέχουν προς τα πίσω πανικόβλητοι μέσα στο γυμνό υψίπεδο να σωθούν. Όμως σ' αυτές τις στιγμές η παραπέρα καταδίωξη ήταν ανώφελη, αλλά και επικίνδυνη. Κι αυτό όχι μονάχα, γιατί βρισκόμασταν στα μετόπισθεν του αντιπάλου και σε ανοιχτό μέρος με λάκες, αλλά κατά κύριο λόγο γιατί στο βάθος της δημοσιάς εμφανίστηκε μια εχθρική μηχανοκίνητη φάλαγγα που κινούνταν απειλητικά ίσια προς την κατεύθυνσή μας. Αυτό το γεγονός δεν μπορούσε να μην μας ανησυχήσει. Δίνω αμέσως εντολή να σταματήσει το παραπέρα κυνηγητό και ν' αρχίσει η σύμπτυξη της Διμοιρίας προς τα ριζά της βουνοπλαγιάς. Ωστόσο, κατενθουσιασμένοι απ' την πρώτη επιτυχία, οι νεαροί μας μαχητές, ανάμεσά τους και ο Γιωργάκος, ήδη κινούνται μπροστά. Αγνοούν τη διαταγή. Δεν έχουν διάθεση να σταματήσουν. Αδιαφορούν για τον κίνδυνο της απειλής απ' τα εχθρικά τανκς, που όλο και περισσότερο πλησίαζαν και συνεχίζουν με τους ίδιους ρυθμούς την καταδίωξη. Αφού διαπίστωσα ότι οι φωνές για σύμπτυξη δεν απέδωσαν, αναγκάστηκα να τρέξω μπροστά μόνος μου. Τους πλησιάζω και τελικά τα καταφέρνω να τους σταματήσω. Με τον Γιωργάκο καταϊδρωμένο δίπλα μου επιστρέφουμε στην καινούργια διάταξη της Διμοιρίας μας. Το λαμπρό αυτό μαχητικό παράδειγμα του 17χρονου Γιωργάκη συμβόλιζε την ανδρεία και παλικαριά της νέας μας γενιάς. Όλοι οι μαχητές της Διλοχίας μας τον καμάρωναν. Με διαταγή του ταγματάρχη μας του απονεμήθηκε έπαινος. Στις επόμενες πολεμικές συγκρούσεις στην περιοχή των Ζαγορίων, έχοντας τον αέρα αυτής της μάχης, ενεργεί με το ίδιο μαχητικό πνεύμα. Γι' αυτές τις επανειλημμένες αξιόμαχες πράξεις πολεμικής ανδρείας προτιμάται και γίνεται σύνδεσμος της Διμοιρίας μου στην αρχή και στη συνέχεια του Λόχου. Η πολυήμερη και τρομερή πολεμική αναμέτρηση στο Γράμμο τον Ιούλη του 1948, βρίσκει τον Γιωργάκο να εκπληρώνει πρόθυμα και ατρόμητα τα τόσο υπεύθυνα καθήκοντα του συνδέσμου. Μαζί δώσαμε μια σειρά σκληρές αμυντικές μάχες στον τομέα του Σμόλικα, όπως στις Πάδες, στο Παλιοσέλι, στα υψώματα του

Ελεύθερου και της Πέτρας Κατή. Η Διλοχία μας κράτησε σταθερά και ανυποχώρητα τις θέσεις της στις νότιες προσβάσεις προς τον Κλέφτη. Έφραξε το δρόμο στις επανειλημμένες μαζικές επιθέσεις της 36ης Ταξιαρχίας του αντιπάλου ν' ανεβεί απ' αυτήν την πλευρά στην κορυφή αυτού του θρυλικού υψώματος. Εγκαταλείψαμε τη γραμμή της άμυνας μονάχα ύστερα από διαταγή της ανώτερης διοίκησης. Και σ' αυτές τις πολυήμερες σκληρές και άνισες μάχες διατρανώθηκαν ακόμα μια φορά οι υπέροχες μαχητικές ικανότητες και η μεγάλη παλικαριά αυτού του γενναίου σαμποταριστή που δεν φοβόταν το θάνατο και δεν πίστευε ότι μπορεί να σκοτωθεί στον πόλεμο. Θα αναφερθούμε σε μια ακόμα ανδραγαθία του Γιωργάκου.

Στις 18 Αυγούστου το 1948 η τελευταία γραμμή άμυνας του ΔΣΕ στο μέτωπο του Γράμμου περνούσε κατά μήκος της χαρακτηριστικής κορυφογραμμής Αρένα, Κιάφα, Χαλίκη, Σκίρτση, Σταυρός, υψηλή κορυφή, υψοδείκτης 2520. Ο Λόχος μας είχε πιάσει θέσεις άμυνας στο γυμνό και τελείως ανοχύρωτο αλλά δεσπόζων ύψωμα Σκίρτσι - υψ. 2442 με ρητή εντολή: «Ούτε ένα βήμα πίσω χωρίς διαταγή απ' τα πάνω!» Μα και πραγματικά σ' αυτές τις στιγμές για το ΔΣΕ δεν υπήρχε άλλη δυνατότητα για υποχώρηση, γιατί η απόσταση που χώριζε την τελευταία γραμμή άμυνας των ανταρτών απ' τα αλβανικά σύνορα, που ήταν και το τέλος της ελληνικής επικράτειας κυμαίνονταν στα 500-200 μέτρα. Και το βάθος αυτής της λωρίδας, που είχε απομείνει υπό την κατοχή των ανταρτών, ήταν τόσο στενή που έδινε τη δυνατότητα στις εχθρικές πυροβολαρχίες να σφυροκοπούν ελεύθερα απ' τις θέσεις, που βρισκόταν και τα πιό απομακρυσμένα σημεία αυτής της λωρίδας. Οι αμυντικές μάχες που έδιναν τα τμήματα του ΔΣΕ αυτές τις μερες στην τελευταία κορυφογραμμή του Γράμμου, τόσο από την άποψη της άνισης αντιπαράθεσης δυνάμεων και πολεμικών μέσων, όσο και από την έκταση και τον πεισματώδη αγώνα που διεξάγονταν ήταν εφάμιλλες με εκείνες του Κλέφτη, της Αλεβίτσας, του Γκρίμπομαν κλπ. Από μια αντικειμενική εξέταση της υπάρχουσας κατάστασης δύο ήταν τα βασικά συμπεράσματα που έβγαιναν: Το πρώτο ήταν ότι η μεγάλη μάχη του Γράμμου στο σύνολό της ήδη είχε κριθεί, ενώ η ολοκληρωτική κατάληψη αυτού του ορεινού όγκου ήταν πια ζήτημα ωρών ή στην καλύτερη περίπτωση μιας δύο ημερών. Και το δεύτερο, άλλοι στρατοί σε τέτοιες περιπτώσεις χάνουν το ηθικό τους, διαλύονται, παραδίνουν τα όπλα, σκορπούν κλπ. Μονάχα λαϊκοεπαναστατικοί στρατοί, σαν το λαογέννητο ΔΣΕ, που ήταν εμπνευσμένος με ανώτερους ηθικούς σκοπούς και φωτεινά ιδανικά, δεν τα βάζουν κάτω, αντέχουν και συνεχίζουν τον αγώνα μέχρι εσχάτων. Είναι μέρες που οι σχημα-

τισμοί του ΔΣΕ, που έχουν πάρει διάταξη σ' αυτήν την τελευταία αμυντική γραμμή συνεχίζουν να μάχονται κάτω από εξαιρετικά δυσμενείς και μειονεκτικές συνθήκες. Στην πραγματικότητα παίρνουν αποστολή αυτοθυσίας. Κάνουν ύστατες προσπάθεις, κατά κύριο λόγο να πετύχουν μια μικρή προσωρινή συγκράτηση της προέλασης του Κυβ. Στρατού για να αποφευχθεί μια άτακτη υποχώρηση που θα είχε σαν αποτέλεσμα την ολοκληρωτική κατάρρευση του μετώπου. Επίσης να κερδηθεί ένας μικρός και πολύ απαραίτητος χρόνος, που θα επέτρεπε στην ανώτατη ηγεσία του ΔΣΕ να κάνει μια στοιχειώδη οργανωτικοτεχνική προετοιμασία για την πραγματοποίηση ενός καινούργιου ελιγμού των κύριων δυνάμεων του ΔΣΕ, που δρούσαν στο Γράμμο με το πέρασμα στο ελεύθερο Βίτσι.

Την προηγούμενη μέρα ο Λόχος μας απ' αυτές τις ίδιες θέσεις αντιμετώπισε μια μαζική εχθρική επίθεση με αισθητές απώλειες. Είναι η τέταρτη μέρα που το τμήμα μας μάχεται αδιάκοπα χωρίς ανάπαυλα και οι μαχητές μας είχαν κουραστεί υπερβολικά. Μας είχαν υποσχεθεί αντικατάσταση, αλλά κάτι τέτοιο δεν συνέβη. Τις βραδινές ώρες πέρασε απ' την διάταξή μας ο Πάνος αξιωματικός του επιτελείου της 670 Μονάδας. Του υπενθυμίσαμε για την αντικατάσταση για να μπορέσει το τμήμα να ξεκουραστεί, έστω και για μέρα. Η απάντηση που πήραμε ήταν ότι αυτή τη βραδιά δεν υπάρχει δυνατότητα για κάτι τέτοιο, γι' αυτό θα χρειαστεί μια μέρα ακόμα να τα βγάλετε πέρα μόνοι σας. Εμείς που κάναμε ό,τι μπορούσαμε αυτήν την ημέρα να κρατηθούμε πάση θυσία στις θέσεις μας περιμέναμε, επιτέλους στα σίγουρα ότι αυτήν τη μέρα θα μας αντικαταίστηναν. Γι' αυτό η απάντηση που πήραμε προκάλεσε κάποιο πάγωμα μέσα μας με αποτέλεσμα να ακούγονται από ξεχωριστούς μαχητές ψίθυροι ανησυχίας. Από όποιες προθέσεις και αν ξεκινούσαν αυτοί, δεν μπορούσες να μην τους πάρεις υπόψη. Μέσα στη νύχτα και πίσω από ένα σχετικά απυρόβλητο γουπατάκι συγκεντρώσαμε το Λόχο για να μιλήσουμε ανοιχτά στους μαχητές για το αυριανό και δύσκολο καθήκον που έπρεπε να εκπληρώσουμε. Στα πρόσωπα ορισμένων μαχητών μας διακρίνουμε σημάδια δυσαρέσκειας, κατά κύριο λόγο, απ' το γεγονός ότι δεν έγινε δυνατό να μας αντικαταστήσουν. 'Ολα ήταν εξηγήσιμα. Δεν ήταν μικρό πράγμα, όταν βλέπεις ότι η αντικατάσταση, που τόσο την περιμέναμε να αθετείται. Και πάνω απ' όλα δε φεύγει απ' το μυαλό μας το γεγονός ότι στη διάρκεια αυτών των τεσσάρων σκληρών μαχών αρκετοί σύντροφοί μας δεν υπάρχουν πια ανάμεσά μας. 'Αλλοι τραυματίστηκαν και άλλοι έπεσαν στο πεδίο της μάχης. Ωστόσο έπρεπε να βρεθεί και μ' αυτές τις δυνάμεις διέξοδος με σκοπό να κρατηθεί άπαρτο το

ύψωμα 2442. Στην ομιλία μου στάθηκα γενικά στην όλη πορεία και εξέλιξη της επερχομένης σκληρής μάχης επισημαίνοντας ότι ο Λόχος μας, παρά την τεράστια υπεροχή του αντιπάλου σε έμψυχο υλικό και πολεμικά μέσα ανταποκρίθηκε στο ακέραιο στο καθήκον που του είχε ανατεθεί. Αναφέρθηκα σε ξεχωριστούς διοικητές και μαχητές που διακρίθηκαν στη μάχη, ανάμεσα σ' αυτούς ήταν και το όνομα του Γ. Τσουλοχρήστου. Επισήμανα ακόμα μια φορά τη βαρύτητα της αποστολής, που είχαμε πάρει ότι και αύριο με την ίδια ακατάβλητη θέληση και πείσμα, με τις ίδιες δυνάμεις μας να μην επιτρέψουμε σε καμιά περίπτωση στον αντίπαλο να καταλάβει το δεσπόζων ύψωμα 2442. Πρόσθεσα ακόμα ότι αύριο όλο το βοηθητικό προσωπικό του Λόχου, επιμελητές, ημιονηγοί, μάγειρας, κουρέας κλπ. θα είναι κι αυτοί στην πρώτη γραμμή της μάχης. Τελειώνοντας έκφρασα την πεποίθησή μου ότι ο Λόχος μας κι αυτήν τη φορά θα ανταποκριθεί άξια στο υπεύθυνο και τιμητικό καθήκον αυτής της στιγμής.

Και ήταν αποδειγμένο απ' την πράξη ότι μια καλή ηθικοπολιτική προετοιμασία του τμήματος πριν απ' την μάχη έφερνε πάντα θετικά αποτελέσματα. Ανάμεσα στους ομιλητές που αμέσως πήραν το λόγο και υποστήριξαν την άποψή μου ήταν στελέχη του λόχου μας, όπως ο Γ. Φελεκίδης, ο Γ. Σαλονικιός, ο Δ. Κουτσιάνας κλπ. Νάτος σηκώθηκε και ο Γ. Τσουλοχρήστος και είπε: «Εγώ προτείνω ν' αφήσουμε τις κοπέλες πίσω και εμείς οι άνδρες να πάμε στην πρώτη γραμμή να πολεμήσουμε». Μετά σηκώνεται η μαχήτριά μας Σάββα Λελούδου και κατηγορηματικά τον αποκρούει: «Που το βρήκατε εσείς αυτό, λέει, και προτείνετε να πάνε μονάχα οι άντρες μπροστά να σκοτωθούνε και να μείνουμε εμείς πίσω για σπορά. Εγώ θα πάω μπροστά με τα παιδιά, όπου πάει η ομάδα μας, η διμοιρία μας».

Εκείνος που τελείως αναπάντεχα για όλους μας προκάλεσε εκείνη τη βραδιά τεράστια εντύπωση ήταν ο ημιονηγός Χρ. Βενζόπουλος. Σηκώθηκε όρθιος, πλησίασε πιό μπροστά και με μια ακλόνητη σταθερότητα μας είπε: «Γνωρίζετε όλοι σας, ποιός είμαι εγώ ο Χρ. Βενζόπουλος. 'Εκανα τη δουλειά του ημιονηγού και μέχρι τώρα καμιά φορά δεν πολέμησα στην πρώτη γραμμή. Μα θέλω ειλικρινά να σας πω ακόμα και μια αλήθεια ότι και ο ίδιος δεν ήθελα και απόφευγα να βρεθώ στην πρώτη γραμμή. Απ' αυτήν τη στιγμή δένω το μουλάρι μου σ' ένα δέντρο και αύριο θα πάω μαζί σας να πολεμήσω στην πρώτη γραμμή για να κρατήσουμε το ύψωμα». Η απόφασή του κατακειροκροτήθηκε απ' όλους μας. Ενα δυνατό και ομαδικό σύνθημα αντήχησε: «ΘΑ ΤΟ ΚΡΑΤΗΣΟΥΜΕ. ΔΕ ΘΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ!».

Δεν είχε φέξει η μέρα της 18 Αυγούστου και ο Λόχος μας πήρε την οριστική διάταξη μάχης. Πριν ακόμα χαράξει για τα καλά ο καθένας

μας ανιχνεύει τον τομέα του, προσπαθώντας να βρει το πιό πρόσφορο μέρος που θα του επέτρεπε να τακτοποιηθεί καλύτερα με σκοπό να περιορίσει όσο αυτό είναι εφικτό τα τεράστια μειονεκτήματα που μας πρόσφερε ετούτο το ανοχύρωτο και γυμνό έδαφος. Οι σχισμαπές στις βραχώδεις πλαγιές, τα μικρά ανισόμερα γουπατάκια, οι τούφες από πυκνά χόρτα, κάποιο κοτρώνι, οι πολλές τεχνικές λακούβες απ' τις εκρήξεις βομβών και οβίδων ήταν τα μέρη που έστρεψαν την προσοχή μας. Η ανατολή του ήλιου μας βρίσκει όλους σε πλήρη ακινησία κολλημένους στρωτά πάνω στη γη. Πιο πέρα από μένα έχουν πάρει θέση ο Γ. Τσουλοχρηστος, ο Δ. Κουτσιανάς, ο Γ. Καστανάς. 'Ολοι μας πιστεύαμε και αναμέναμε ότι αυτήν τη μέρα η εχθρική επίθεση θα είναι πιό μαζική και ισχυρή. Πρώτοι που δίνουν σήμερα το παρών στον ουρανό του μετώπου είνα τα γνωστά ανιχνευτικά αεροπλάνα, οι λεγόμενοι «γαλατάδες». Με τη γνωστή σε μας βοή τους πετούν ψηλά κατά μήκος της κορυφογραμμής του Γράμμου. Κάνουν αναγνωριστικές πτήσεις και στέλνουν τις ανάλογες πληροφορίες στις ανώτερες στρατιωτικές διοικήσεις του Κυβ. Στρατού. Αυτό είναι και το πρώτο σήμα για ν' ακολουθήσουν οι κατοπινές μαζικές αεροπορικές επιδρομές από σμήνη αεροπλάνων, που άρχιζαν να καταφτάνουν απ' τα Γιάννεα και την Κοζάνη.

Οι τελευταίες οδηγίες που δόθηκαν στο Λόχο μας ήταν ξεκάθαρες: 'Οχι πυρά κατά των εχθρικών αεροπλάνων. Αυστηρή ακινησία. Τα πυρά ν' ανοιχτούν, όταν ο επιτιθέμενος πλησιάσει στα 30-40 μέτρα. 'Ετσι τώρα οι αεροπειρατές τελείως ανενόχλητοι παίρνουν τις ανάλογες στροφές, κάνουν βουτιές και από χαμηλή απόσταση αμολούν το θανατηφόρο φορτίο τους. Ρίχνουν βόμβες, ρουκέτες, μυδραλλιοβολούν αδιάκοπα. Η αεροπορική επιδρομή αυτή τη φορά ήταν μεγάλης διάρκειας με αποτέλεσμα όλη η γυμνή κορυφογραμμή του Γράμμου απ' το Καζάνι μέχρι το 2520 να αρχίζει να σκεπάζεται από ένα τεχνικό πυκνό σύννεφο καπνού και σκόνης. Ο δυνατός και συνεχής ορυμαγδός απ' το θόρυβο των μοτέρ, ιδιαίτερα όταν οι αεροπόροι έπαιρναν στροφές στις καθορισμένες κατευθύνσεις να χτυπήσουν τον σχεδιαζόμενο στόχο, δημιουργούσαν ένα φοβερό σύνολο τρόμου. Το ύψωμα 2442 βρίσκεται στο επίκεντρο αυτής της μαζικής αεροπορικής επιδρομής. Το γυμνό και πέτρινο μέρος αυτού του τομέα ανασκάφτεται απ' τις εκρήξεις των αναρίθμητων βομβών και ρουκετών. Οι αεροπειρατές, που δεν είχαν να φοβηθούν τίποτα από κάποια δική μας αντιαεροπορική άμυνα είχαν μεταβάλει αυτόν τον πόλεμο σε πραγματικό παιχνίδι. Ανενόχλητοι, θρασείς και προκλητικοί κατεβαίνουν τόσο χαμηλά, που πολλές φορές έμοιαζε ότι ερχόταν να μας πάρουν τα δίκωχα.

Αυτή η προκλητική βάρβαρη κυνικότητα και ξετσιπωσιά τους έκαναν τον ατρόμητο Γ. Τσουλοχρήστο να καταγανακτήσει. Να μην τον χωράει ο τόπος απ' το βάρβαρο θράσος των αεροπόρων. Και προτρέπει επίμονα το Δ. Μιχαλόπουλο, σκοπευτή οπλοπολυβόλου να ανοίξει πυρά κατά των αεροπόρων που πετούσαν τόσο χαμηλά και προκλητικά πάνω απ' τα κεφάλια μας. Ο σκοπευτής αρνείται επικαλούμενος την αυστηρή εντολή που είχε δοθεί γι' αυτήν την περίπτωση. Τότε ο Γιωργάκος, αψηφώντας εκείνη την τρομερή κόλαση του πυρός που επικρατούσε, σηκώνεται όρθιος και έρχεται προς εμένα, ελπίζοντας να βρει υποστήριξη, να πάρει συγκατάθεση να ανοιχτούν πυρά. 'Εγινα έξαλλος όταν είδα μαχητή μας να κινείται όρθιος μέσα σε τούτο το γυμνό έδαφος και μάλιστα την ώρα που τα αεροπλάνα συνέχιζαν να πετούν πάνω απ' τα κεφάλια μας. Τον γνώρισα κι αμέσως τον κατσαδιάζω. Του φωνάζω δυνατά να πέσει αμέσως κάτω. Αυτός με το θάρρος που είχε, αν και άκουσε, δε δίνει σημασία στις υποδείξεις μου. Τρέχει και φτάνει στο μέρος μου. Σαν έφτασε μου εξήγησε γιατί ήρθε. Δεν επέτρεψα. Πολύ εκτιμούσα αυτό το συνειδητό κι ατρόμητο νεαρό σαμποταριστή και προσπάθησα να του εξηγήσω ότι αυτό που έκανε δεν σήμαινε μονάχα παραβίαση διαταγής, αλλά θα μπορούσε να έχει αρνητικές συνέπειες για ολόκληρο το τμήμα. Φάνηκε ότι κατάλαβε το λάθος του και με μια λέξη μου απάντησε: «'Εφταιξα». Μα η κατάσταση αυτή γίνεται ακόμα πιό τρομακτική μετά την αεροπορική επιδρομή, όταν αρχίζει η ισχυρή προπαρασκευή του εχθρικού πυροβολικού. Οι πολυάριθμες πυροβολαρχίες του χτυπούν τώρα τους ίδιους στόχους, στέλνουν αμέτρητες οβίδες και άφθονο καυτό αμερικάνικο σίδερο στις θέσεις των ανταρτών. Στη φάση αυτής της μάχης το μαζικό και διαρκές σφυροκόπημα του πυροβολικού στοχεύει να επιφέρει την ολοκληρωτική καταστροφή μας, να εξοντώσει κάθε δική μας αντίσταση, κάθε ζωντανή ύπαρξη πάνω στο γυμνό ύψωμα 2442 για να ανοίξει το δρόμο για το πέρασμα του πεζικού στην επίθεση. Οι οβίδες πέφτουν τόσο συχνά, οι εκρήξεις των βλημάτων είναι τόσο πυκνές που δεν μπορείς να ξεχωρίσεις την μια απ' την άλλη. Οι συνεχείς και πολλές εκρήξεις δημιουργούν τεχνικό σύννεφο από σκόνη και καπνό που γρήγορα σκεπάζει τον ουρανό αυτής της κορυφής. Για να γίνει αυτό το σύννεφο πιό πυκνό και σκοτεινό σκόπιμα ρίχνουν κατά καιρούς ειδικές καπνογόνες οβίδες. Σ' αυτό το σκότος της μαύρης καταχνιάς, τον καταιγισμό των εκρήξεων, οι οποίες σκάζουν δίπλα μας, σαν ατέλειωτοι κεραυνοί μπροστά μας, πίσω μας, παντού, κολλημένοι πάνω στη γη και με κομμένη την ανάσα περιμένουμε από στιγμή σε στιγμή να έρθει και η δική μας στερνή ώρα. 'Οσο και αν

προσπαθούμε να συγκρατηθούμε, αυτές οι τρομερές σκέψεις δε φεύγουν απ' το μυαλό μας. Αυτό αναπόφευκτα δημιουργεί μια αφάνταστα ανησυχητική ψυχολογική κατάσταση. Και να τώρα, μέσα εκεί στο ζοφερό σκότος, τους τρομερούς κρότους και τον ορυμαγδό των οβίδων ξεσπάει αυθόρμητα ένας δυνατός αντίλαλος επαναστατικών τραγουδιών της νιότης, της λευτεριάς και της λεβεντιάς των μαχητών μας: «Εμείς κι αν σκοτωθούμε, θα ζούμε στα τραγούδια μας. Το αίμα μας χαλάλι για τη γλυκιά πατρίδα μας...». Εμείς τα ανταρτάκια δε θέλουμε σκλαβιά και πήραμε τα όπλα για την ελευτεριά...« Τα επαναστατικά τραγούδια μέσα στο πεδίο της μάχης, ο ενθουσιασμός, η έξαρση ανάμεσα στους μαχητές μας, τονώνουν το ηθικό τους, τους κάνουν να αδιαφορούν για το τι γίνεται γύρω τους. Αυτοί που πρωτοστάτησαν και συνέχιζαν να τραγουδούν αταλάντευτα ήταν ο Γ. Τσουλοχρήστος, ο Χρ. Βλαχάκης, ο Δ. Κουτσιανάς, ο Γ. Καστανάς και άλλοι. Το συνεχιζόμενο σφυροκόπημα των θέσεών μας απ' το εχθρικό πυροβολικό σε συνδυασμό με τη σχεδόν ανύπαρκτη ορατότητα που επικρατεί λόγω της σκοτεινής καταχνιάς, δημιουργούν μια ασαφή κατάσταση και μια σύνθετη πολεμική ατμόσφαιρα, η οποία μας κρατάει σε μια έντονη φοβερή αγωνία καθώς αναμένουμε την εκδήλωση της εχθρικής επίθεσης. Η πρώτη επιθετική ενέργεια του αντιπάλου άρχισε λίγο πριν το μεσημέρι. Τόσο το ξεκίνημα της μάχης όσο και η ίδια η μάχη αποτελούσε μια κλασσική μορφή της πολεμικής τακτικής κατά την επίθεση, όπως ακριβώς διδάσκεται απ' τον στρατιωτικό κανονισμό. Το πεζικό του αντιπάλου πήρε ανενόχλητα θέσεις μάχης στη λεγόμενη βάση εξόρμησης, η οποία απείχε απ' τη δική μας πρώτη γραμμή άμυνας γύρω στα 150-200 μέτρα χωρίς εμείς να γνωρίζουμε τίποτα γι' αυτό. Εμείς αντιληφθήκαμε την έναρξη της εχθρικής εφόδου απ' το άκουσμα των πρώτων μαζικών πυρών. Συνηθισμένο φαινόμενο στη γενική έφοδο, οι στρατιώτες ξεσηκώνονται απ' τις θέσεις τους με την εκτόξευση φωτοβολίδας, ανοίγοντας ταυτοχρόνως πυρά και προχωρώντας όρθιοι. Η προώθησή τους προς τα μπρος συνοδεύεται με μια δυνατή ομαδική κραυγή: «ΑΕΡΑ».

Δίνεται διαταγή στο τμήμα να είναι πανέτοιμο για πόλεμο. Οι μαχητές μας παίρνουν τις οριστικές θέσεις μάχης. Δεν ανοίγουν πυρά. Περιμένουν ψύχραιμα να υποδεχτούν τους επιτιθέμενους στην ευνοϊκή γι' αυτούς απόσταση. Με το πλησίασμα της εμπροσθοφυλακής του αντιπάλου αρχίσει το πατατράκ της μάχης. Ανοίγονται ταυτόχρονα δικά μας πυρά από όλα τα όπλα μας. Χαλάει ο κόσμος. Καίγεται το πελεκούδι απ' τις συνεχείς κι αδιάκοπες ριπές των οπλοπολυβόλων μας και των αυτομάτων. Σ' αυτήν τη φάση

εκτοξεύονται και τα πρώτα δικά μας πάντζερ, που μοιάζουν ένα συνεχές τρομακτικό μπουμπουνιτό που τραντάζει τη γη. Τα πυκνά πυρά που ρίχνονται και απ' τις δύο αντίπαλες πλευρές διασταυρώνονται μπροστά στον ουράνιο χώρο της μαύρης καταχνιάς χωρίς κανένας από μας να γνωρίζει την αποτελεσματικότητά τους. Και χωρίς ακόμα να βλεπόμαστε μεταξύ μας. Με το πέρασμα του χρόνου, τη σταδιακή προώθηση και το πλησίασμα των επιτιθέμενων αρχίζουμε να αντικρύζουμε τις πρώτες ανθρώπινες φιγούρες. Απ' αυτή τη στιγμή τα πυρά μας γίνονται πιό εύστοχα. Οι επιτιθέμενες φάλαγγες του αντιπάλου δεν έχουν τώρα μονάχα πυκνή διάταξη κατά μέτωπο αλλά και βάθος προς τα πίσω. Ολόκληρη η 36 Ταξιαρχία του αντιπάλου επιτίθεται σε ένα τομέα που κρατούσαν οι 80-85 περίπου άνδρες του Λόχου μας. Πρόκειται για 15πλάσια και πλέον αριθμητική υπεροχή. Εναντίον μας επιτίθονταν τώρα ολόκληρα φουσάτα. Η σθεναρή αντίσταση, που προτάσσουν οι μαχητές μας, κόβει την ορμητικότητα του αντιπάλου, αναγκάζει τους επιτιθέμενους φαντάρους να σταματήσουν να προχωρούν όρθιοι. Και η προώθησή τους προς τα μπρος να γίνεται με άλματα κάτω απ' τη συνεχή πίεση και τις φωνές των διοικητών τους. Σε μερικές μεριές μας πλησίασαν στα 10-20 μέτρα. Τους βλέπαμε και μας βλέπανε. Σχεδόν ήρθαμε στα χέρια. Ανακατευτήκαμε μέσα στη σκοτεινή καταχνιά. Κανένας όμως δε σκέφτεται για πίσω. Εδώ μπήκαν στη μάχη οι χειροβομβίδες «μιλς» που σ' αυτήν τη φάση της μάχης διακρίνονται για την αποτελεσματικότητά τους. Οι φωνές των μαχητών μας συνεχίζουν ν' ακούγονται συχνά: «Παιδιά, ρίξτε στο ψαχνό, χτυπάτε τους φασίστες» κλπ. Η επιθετικότητα των επιτιθέμενων άρχισε να καλμάρει και στη συνέχεια να παίρνει μορφή στατικού χαρακτήρα. Οι δικοί μας μόλις διαπίστωσαν την αδράνεια του αντιπάλου περνούν στην αντεπίθεση. Από αυτή τη στιγμή οι φαντάροι του Κυβ. Στρατού αρχίζουν την υποχώρηση. Ακολουθεί η καταδίωξή τους. Ακριβώς σ' αυτές τις στιγμές φτάνει μια εξαιρετικά ανησυχητική είδηση, που έλεγε ότι οι μπουραντάδες βγήκαν και κατέλαβαν το ύψωμα 2442. Αυτή η είδηση μας έκανε κυριολεκτικά να παγώσουμε. Το πρώτο που ενδιαφέρθηκα ήταν να πάρω τον σύνδεσμό μου Γιωργάκο και να κατευθυνθώ αμέσως προς το ύψωμα 2442. Ο Γιωργάκος όμως δε φαίνεται πουθενά. Τον έχασα. Αυτός έφυγε μπροστά, καταδιώκοντας τους υποχωρούντες φαντάρους. Με τους Δ. Κουτσιανά, τον Γ. Καστανά και τον Ν. Γκαρτσώνη, που αυτήν τη στιγμή βρέθηκαν δίπλα μου τρέχουμε προς την κορυφή του υψώματος. Και πράγματι, στο δεξιό τομέα της διάταξής μας ο αντίπαλος κατόρθωσε να κάνει ρήγμα στην άμυνά μας και με μια ομάδα να βγει στην τελευταία κορυφογραμμή.

'Ομως πριν ακόμα εμείς φτάσουμε εκεί για ενίσχυση, οι δοικητές και μαχητές που δρούσαν σ' αυτόν τον τομέα βρήκαν τον τρόπο και τη δύναμη μόνοι τους να αντεπιτεθούν, να ανατρέψουν και να διώξουν τον αντίπαλο απ' το ύψωμα.

Κατά τη διάρκεια αυτής της ημέρας η 36η Ταξιαρχία του αντιπάλου, έχοντας την πλήρη υποστήριξη της αεροπορίας και με τη γνωστή τεράστια υπεροχή σε ανθρώπινο υλικό και πολεμικά μέσα εξαπέλυσε άλλες δύο ακόμα ισχυρότατες επιθετικές ενέργειες με σκοπό πάση θυσία να καταλάβει το ύψωμα Σκίρτση 2442. Αφάνταστα σκληρά τα περιστατικά της πολεμικής αναμέτρησης και η πεισματώδης αντίσταση των μαχητών μας, που ήταν ανάλογη με την προηγούμενη. Ας δούμε συγκεκριμένα τι γράφει γι' αυτήν τη μάχη η επίσημη πηγή του ΓΕΣ.

«ΑΡΧΗΓΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ ΔΙΣ», έκδοση 1970, σελ. 284.

«Την 18ην Αυγούστου εις το αριστερόν της IX Μεραρχίας η 41 Ταξιαρχία διά τμημάτων των 522 και 523 Ταγμάτων, ορμηθείσα εκ της περιοχής Βρωμονέρι και Μαύρα, ήχθη διά νυκτός και σιγή διά της διαβάσεως Σκάλα μέχρι της κορυφογραμμής του Γράμμου, και άμα τη έω κατέλαβεν αιφνιδιαστικώς την ανώνυμον κορυφήν ευρισκόμενην μεταξύ της υψηλοτέρας κορυφής του Γράμμου - υψόμετρο 2520 και την κορυφή Σκίρτση - υψόμετρο 2442.

Παραλλήλως η 36η Ταξιαρχία από πρωΐας και καθόλην την ημέρα επετίθετο από Νιέσκα προς κατάληψιν του Σκίρτση διά των 566 και 596 Ταγμάτων της, υποστηριζόμενη από του μείζονος μέρος του πυροβολικού του Σώματος Στρατού και της αεροπορίας. Διεξήχθησαν δι' όλης της ημέρας σκληρώτατοι και τραχύτατοι αγώνες επί των βράχων του Σκίρτση (υψ. 2442), οι συμμορίται ημύνοντο μετά πείσματος, και συγκωντρώνουν τα πάσης φύσεως πυρά των επί των τμημάτων επιθέσεως της 36ης Ταξιαρχίας. Τρεις τα τμήματα της επιθέσεως της 36ης Ταξιαρχίας κατέλαβαν το Σκίρτση και τρις ανατράπηκαν, κατόπιν σφοδρών αντεπιθέσεων των συμμοριτών υπερασπιζόντων με φανατισμόν το έσχατο αυτό έρεισμά των».

Το ίδιο το αποτέλεσμα της μάχης, από όποια πλευρά και εάν το εξετάσεις, με όποια λογική και εάν το κρίνεις, όσο και εάν φαίνεται απίστευτο, είναι όμως αληθινό. Το γεγονός και μόνο ότι οι 85 περίπου μαχητές του λόχου μας στη διάρκεια αυτής της ημέρας ανέτρεψαν τρεις ισχυρότατες επιθετικές ενέργειες μας ολόκληρης 36ης Ταξιαρχίας, άρτια εξοπλισμένης με 15πλάσια αριθμητική υπεροχή σε ανθρώπινο υλικό μιλάει μόνο του για όλα και πάνω απ' όλα δείχνει την αφάνταστη γενναιότητα των ηρώων αυτής της φοβερής άνισης πολεμικής αναμέτρησης, αυτών των νεαρών

μαχητών αυτού του μικρού λαογέννητου Δημοκρατικού Στρατού της Ελλάδας. 'Οταν το 17χρονο γενναίο παληκάρι απ' το Δρυμώνα Αλμυρού, ο Γιώργος Τσουλοχρήστος και μια σειρά άλλοι συμπολεμιστές του, περιφρονώντας το θάνατο, έμπαιναν στη μάχη τραγουδώντας. Αυτός ο ηρωϊσμός τους έκφραζε τα ανώτερα ηθικά κίνητρα πατριωτισμού που θέρμαιναν τις αγνές καρδιές των νεαρών σαμποταριστών μας, αλλά και εξηγούν τους παράγοντες αυτής της λαμπρής πολεμικής επιτυχίας του απελευθερωτικού μας αγώνα για την ανεξαρτησία της πατρίδας μας.

Με το νεαρό σύνδεσμό μου Γ. Τσουλοχρήστο, από δω και πέρα αρχίζει να μας συνδέει μια πιο σημαντική μακρόχρονη από κοινού πολεμική δράση και μια στενή ψυχική συντροφική φιλία γεμάτη βαθιά αλληλοεκτίμηση και σεβασμό στις σχέσεις μας. Με το πέρασμα απ' το Γράμμο στο Βίτσι, το 1948, δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις, που βρεθήκαμε μαζί στην πρώτη γραμμή της φωτιάς του μετώπου, να πολεμάμε ο ένας δίπλα στον άλλο, να παίρνουμε μέρος σε τολμηρές και επικίνδυνες επιθέσεις, να καταλαμβάνουμε ισχυρά εχθρικά οχυρά με συρματοπλέγματα και μπετονένια πολυβολεία.

Το φθινόπωρο του 1948 με το πέρασμα του τμήματός μας για δράση στα μετόπισθεν του αντιπάλου στο χώρο του Συνιάτσικου με την ίδια αγωνιστική έξαρση παίρνουμε μέρος σε αποστολές σημαντικών σαμποτάζ σε ανατινάξεις ομαδικών ναρκοπεδίων, γεφυριών, αλλά και σε μια σειρά πολεμικές συγκρούσεις, όπως στο Βογατσικό, τα Καιλάρια, την Εράτειρα, τη Σιάτιστα, στη γέφυρα της Νεάπολης, στα υψώματα του Βλάση. Υπήρχαν μάλιστα περιπτώσεις που εκεί στα μετόπισθεν του αντιπάλου βρεθήκαμε ασφυκτικά εγκλωβισμένοι από υπέρτερες εχθρικές δυνάμεις και έμοιαζε σαν να βλέπαμε το χάρο με τα μάτια. Αντιστεκόμασταν με πείσμα μέχρις εσχάτων. Πετυχαίναμε να αποφεύγουμε την εξόντωση και την αιχμαλώτισή μας να βγαίνουμε νικητές. Σε όλες αυτές τις σκληρές πολεμικές δοκιμασίες ο Γιωργάκος έδειξε άφταστη παλικαριά, παρουσίασε στο πεδίο της μάχης πολλά και υπέροχα μαχητικά προσόντα, προξενούσε το θαυμασμό στους πάντες. Το όνομά του έγινε ξακουστό. 'Ολοι μας τον προσφωνούσαμε με αγάπη και περηφάνεια με το χαϊδευτικό όνομα Γιωργάκο!

Τέτοιον τον γνωρίσαμε τον Γιωργάκο και στις κατοπινές μεγάλες επιχειρήσεις της 'Εδεσσας, της Αριδαίας, της Νάουσας. Το όνομά του έγινε πια θρύλος για το τμήμα μας. 'Οταν θέλαμε να αναφερθούμε για κάποιο καλό παράδειγμα γενναιότητας και παλικαριάς επικαλούμασταν πάντα το δικό του όνομα και λέγαμε: «Σαν το Γιωργάκο». 'Οπως είμασταν πάντα αχώριστοι, έτσι και στις 12 Φλεβάρη στη μάχη

της Φλώρινας μαζί πήραμε μέρος στην αντεπίθεση για να σπάσουμε την κόλαση του πυρός και να βγούμε έξω απ' τον ασφυκτικό εχθρικό κλοιό. Σ' αυτήν την έσχατη προσπάθεια βρίσκεται κι αυτός στην πρώτη γραμμή αυτής της υπερτολμηρής αντεπίθεσης. Εκεί, πολεμώντας με απαράμιλλη γενναιότητα έπεσε ηρωϊκά στο πεδίο της μάχης. Με Διάταγμα της ΠΔΚυβέρνησης ο Γιώργος Τσουλοχρήστος ονομάστηκε ανθυπολοχαγός μηχανικού, τιμημένος νεκρός. Για πράξεις εξαιρετικής ανδρείας και ηρωϊσμού με το ίδιο Διάταγμα του απονεμήθηκε τιμητικά το Μετάλλιο Ανδρείας. 'Ολοι όσοι γνώρισαν το νεαρό παληκάρι Γιώργο Τσουλοχρήστο δεν πρόκειται να τον ξεχάσουν ποτέ. Θα τον θυμούνται πάντα. Θα εξυμνούν τις ανθρώπινες αρετές του και τις εξαίρετες πράξεις του, ανδρείας και ηρωϊσμού. Θα τον φέρνουν σαν παράδειγμα, όταν θα μιλούν στις μελλοντικές γενιές γι' αυτόν τον ατρόμητο νεαρό ήρωα της θεσσαλικής γης, γι' αυτόν τον θαυμάσιο Ελληνα πατριώτη. Για μια απ' τις πιό γνήσιες αντιπροσωπευτικές μορφές του μαχητή του ΔΣΕ. Αυτά τα λίγα που γράφτηκαν ας φτάσουν στη γενέτειρά του, στο χωριό Δρυμώνα Αλμυρού να μάθουν οι γείτονοί του, οι συνομήλικοι, οι συγγενείς και οι γονείς του, που ανέθρεψαν και διαπαιδαγώγησαν έναν τέτοιον άξιο και γενναίο Ελληνα πατριώτη. Οι κάτοικοι αυτού του χωριού δίκαια μπορούν να περηφανεύονται για την ένδοξη πατριωτική δράση του συγχωριανού τους. Αλλά έχουν και την υποχρέωση να βρουν τον τρόπο να αποθανατίσουν τους αγώνες του, την παλικαριά και τη θυσία του. Μα θα ήταν και προς τιμή τους εάν πετύχαιναν στο μέλλον το χωριό τους να μετονομαστεί και να φέρνει το όνομα «Γ. Τσουλοχρήστος» ή να του στήσουν την προτομή του. Μια τέτοια πράξη θα συμβόλιζε αιώνια τον δίκαιο αγώνα του λαού μας για τη νίκη των λαμπροβόλων ιδανικών της λευτεριάς, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού, για τα οποία θυσιάστηκε το λαμπρό παλικάρι Γιώργος Τσουλοχρήστος, μαχητής του ΔΣΕ.

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΣΑΜΠΟΤΕΡ

Σκοπός, το κλίμα και το πνεύμα της εποχής

Στις αρχές του Απρίλη του 1949 το ΓΑ του ΔΣΕ αποφάσισε τη συγκρότηση ενός καινούργιου και μεγάλου σχηματισμού σαμποτέρ με σκοπό να αναπτύξει σημαντική πολεμική δράση δολιοφθοράς στα μετόπισθεν του αντιπάλου και συγκεκριμένα στις περιοχές που βρισκόταν άμεσα πίσω απ' την πρώτη γραμμή του μετώπου του Γράμμου και του Βίτσι. Διοικητής αυτού του σχηματισμού, που ονομάστηκε Ταξιαρχία Σαμποτέρ, ορίστηκε ο ίδιος ο αρχηγός των σαμποταριστικών σχηματισμών και μέλος του ΓΑ του ΔΣΕ Αντώνης Αγγελούλης, ο πασίγνωστος διοικητής αρχιμπουρλοτιέρης της Εθνικής Αντίστασης με το θρυλικό όνομα Βρατσάνος. Σ' αυτόν και ανατέθηκε όλο το έργο της οργανωτικής συγκρότησης, της επιλογής στελεχών και της ειδικής σαμποταριστικής εκπαίδευσης αυτού του καινούργιου σχηματισμού. Είναι γενική η διαπίστωση ότι την περίοδο του 1949 η έλλειψη εφεδρειών, το παντοτινό αυτό πρόβλημα των ανταρτών, περισσότερο από κάθε άλλη φορά συνέχιζε να παραμένει το μεγαλύτερο εμπόδιο όχι μονάχα για τη συνέχιση του ένοπλου αγώνα, αλλά και για την ίδια την ύπαρξη του ΔΣΕ. Είναι επίσης διαπιστωμένο ότι αυτήν την περίοδο τα αριθμητικά περιθώρια των ανταρτών είχαν πάρα πολύ στενέψει και μειωθεί, ενώ οι πηγές άντλησης καινούργιων δυνάμεων είχαν ουσιαστικά στερέψει. Στη δημιουργία αυτής της ζοφερής κατάστασης των ανταρτών, συνέβαλαν αρνητικά μια σειρά γεγονότα που διαδραματίστηκαν στους πρώτους μήνες το 1949, όπως: Η πλήρης συντριβή της 3ης Μεραρχίας των ανταρτών της Πελοποννήσου. Τα θλιβερά αποτελέσματα της αποτυχημένης επιθετικής ενέργειας κατά της Φλώρινας. Το Κλιμάκιο του ΓΑ της Νότιας Ελλάδας λόγω των πολλαπλών αξεπέραστων δυσκολιών που συναντούσε από άποψη έλλειψης εφοδιασμού, πολεμικού υλικού και τροφίμων σε συνδυασμό με τις συχνές λιποταξίες, που γινόταν εξαιτίας της αφόρητης πείνας που δοκίμαζαν οι μαχητές αυτών των τμημάτων, είχαν σαν αποτέλεσμα τη σημαντική

μείωση της αριθμητικής του δύναμης, που αποδυνάμωσε σε πολύ μεγάλο βαθμό την πολεμική του ισχύ και παρουσίαζε στην πραγματικότητα μια εικόνα αυτοδιάλυσης. Οι πληροφορίες φέρνουν αυτήν την περίοδο τη συνολική δύναμη των ανταρτών σε όλη την ελληνική επικράτεια γύρω στις 18-19 χιλιάδες, ενώ από αυτούς οι 11-12 περίπου χιλιάδες βρίσκονταν στη Δυτική Μακεδονία μαζί και με τα τμήματα του μετώπου του Γράμμου - Βίτσι, ενώ οι υπόλοιποι 6-7 χιλιάδες στις άλλες περιοχές της Ελλάδας. Όταν την ίδια περίοδο αριθμητική δύναμη του Κυβ. Στρατού ξεπερνούσε τις 300 χιλιάδες. Πρόκειται για έναν αντίπαλο με μια τρομερή και υπερβολικά μεγάλη αριθμητική δύναμη, για έναν στρατό εξοπλισμένο μέχρι τα δόντια με τα πιό σύγχρονα αμερικάνικα πολεμικά μέσα, με άφθονα πολεμοφόδια και με φαντάρους με χορτασμένα τα στομάχια. Εάν κάποιος επισκεπτόταν αυτήν τη περίοδο την πρώτη γραμμή άμυνας του μετώπου στο Γράμμο-Βίτσι, με την πρώτη ματιά θα διαπίστωνε παντού σε όλα τα τμήματα αυτή την τρομερή ανεπάρκεια των δυνάμεων των ανταρτών. Πάνω στους κανόνες της πολεμικής τέχνης δέσποζε τώρα αυτό το φαινόμενο της τραγικής αριθμητικής ανεπάρκειας των ανταρτών, γεγονός που καθιστούσε αγχώδη τον αγώνα τους και κάλυπτε με σκότος την παραπέρα προοπτική τους.

Ωστόσο και σ' αυτές τις εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες η καθοδήγηση του κινήματος, η ηγεσία και οι μαχητές αυτού του λαϊκού επαναστατικού στρατού με εμπνευστή τον Νίκο Ζαχαριάδη δεν τα βάζουν κάτω. Ο αγώνας δε σταματάει. Οι προσπάθειες για να βρεθεί διέξοδος απ' το αδιέξοδο συνεχίζονται. Πως και από ποιούς συγκροτήθηκε η καινούργια Ταξιαρχία Σαμποτέρ είναι ένα ακόμα παράδειγμα αυτών των ύστατων προσπαθειών. Κάνοντας όμως αυτές τις επισημάνσεις για το σύνολο του φάσματος των τεράστιων δυσκολιών που αντιμετώπιζε τότε ο ΔΣΕ, αλλά και επιδιώκοντας ταυτόχρονα να μεταφέρουμε το πνεύμα και την ατμόσφαιρα αυτής της θυελλώδους περιόδου, θεωρήσαμε σκόπιμο, πλάι στ' άλλα, να αναφερθούμε και σε ορισμένες ανεπίσημες, όμως υπαρκτές φήμες που κυκλοφορούσαν ανάμεσά μας εδώ στο χώρο της Ελεύθερης Ελλάδας, που μας ενθάρρυναν και μας έκαναν να ελπίζουμε για κάτι το καλύτερο στο μέλλον. Η ουσία του όλου αυτού θέματος των πληροφοριών που κυκλοφορούσαν συνίστατο στο εξής: Ότι από δω και πέρα οι σύμμαχοί μας (Λ. Δημοκρατίες, Σοβ. Ενωση) αλλάζουν στάση απέναντι στις ανάγκες του ένοπλου αγώνα μας και θα πάρουν πιό αποφασιστική θέση για τον εφοδιασμό του ΔΣΕ με τα αναγκαία βαριά όπλα, μεταξύ των οποίων αεροπλάνα, τανκς, πυροβολικό με αρκετά βλήματα κλπ. Πρόκειται για πληροφορίες που ακούγονταν

συχνά και απ' τα στόματα ανώτερων διοικητών του ΔΣΕ που λόγω κάποιας σκοπιμότητας μεταδίδονταν δήθεν με επιφύλαξη.

Το κρυφό αυτό αίσθημα αναμονής και ελπίδας των ανταρτών για μια πιό θετική και αποφασιστική στάση προς τους 'Ελληνες επαναστάτες σ' αυτές τις κρίσιμες στιγμές που δίκαια περίμεναν να εκφραστεί και πρακτικά η προλεταριακή αλληλεγγύη απ' το διεθνές κομμουνιστικό κίνημα και ιδιαίτερα απ' το σοσιαλιστικό στρατόπεδο ενθάρρυνε τους μαχητές μας. Μα και ο αγώνας που διεξήγαγε ο ΔΣΕ είχε διεθνιστικό χαρακτήρα. Αυτή την περίοδο βοηθούσε σημαντικά τις βαλκανικές χώρες και συγκεκριμένα την Αλβανία, τη Γιουγκοσλαβία, τη Βουλγαρία που τότε οικοδομούσαν τα καινούργια λαϊκά καθεστώτα ανενόχλητα, χωρίς να υπάρχει ανάγκη να κρατούν ένοπλες δυνάμεις στη διαχωριστική γραμμή με τον καπιταλιστικό περίγυρο που ήταν οι παραμεθόριες περιοχές που συνόρευαν με την Ελλάδα. Αυτό το αίσθημα των Ελλήνων επαναστατών πήγαζε ακόμα και από το γεγονός μια και ήταν ξεκαθαρισμένο ότι η ηγεσία του ΚΚΕ με επικεφαλής τον Ν. Ζαχαριάδη, πριν ξεκινήσει τον καινούργιο ένοπλο αγώνα είχε εξασφαλίσει τη σταθερή υπόσχεση απ' τον Στάλιν και τις ηγεσίες των κομμάτων των Λ. Δημοκρατιών ότι θα παραχωρούσαν την ανάλογη υλική και ηθική βοήθεια για τις ανάγκες του αγώνα μας. Και ήταν και δίκαιο πέρα για πέρα το αίτημα των Ελλήνων επαναστατών να υπολογίζουν σε μια τέτοια βοήθεια σαν ένα αρκετά σημαντικό και απαραίτητο παράγοντα για τη νικηφόρα έκβαση της ένοπλης πάλης. Είναι τώρα άλλο πράγμα, γιατί αυτές οι προσδοκίες και ελπίδες των αγωνιστών της λευτεριάς και της δημοκρατίας δεν δικαιώθηκαν. 'Ετσι βλέπουμε στην πραγματικότητα να μη δίνεται αυτή η βοήθεια σε είδη και όγκο, όπως αρχικά μας είχαν υποσχεθεί οι φίλοι μας. Είναι ακόμα γνωστό ότι μέχρι το Μάη το 1949 αυτές οι υποσχέσεις δεν αθετήθηκαν από καμιά απ' τις ηγεσίες των παραπάνω φιλικών χωρών. Συνέχιζαν να ισχύουν, αλλά και έκαναν την ηγεσία του κινήματος να πιστεύει σ' αυτήν τη δέσμευση. 'Ετσι, το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ βάσει των παραπάνω δεδομένων πήρε έγκαιρα όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη δημιουργία της υλικοτεχνικής υποδομής για να μπορέσει όχι μονάχα να δεχτεί αυτήν τη βοήθεια πανέτοιμη, αλλά και να την αξιοποιήσει όσο το δυνατό χωρίς καθυστέρηση. Ανάμεσα στα μέτρα αυτά ήταν και τα παρακάτω: Ακόμα απ' το 1947 είχε φτιαχτεί στο καμπίσκο της Πρέσπας αεροδρόμιο. Οι αεροπόροι μας που είχαν μετεκπαιδευτεί στην Πολωνία από Ρώσους ειδικούς ήδη απ' τα τέλη τυ 1948 βρισκόταν κοντά στην έδρα του Γ. Αρχηγείου στην Πρέσπα, περιμένοντας πανέτοιμοι εντολή. Στις αρχές του 1949 στην Πρέσπα

συγκροτήθηκε ένα μικρό τμήμα που εκπαιδεύονταν για την οδήγηση οχημάτων με σκοπό να χρησιμοποιηθούν σαν τανκίστες. Τα τμήματα του πυροβολικού μας ήταν πανέτοιμα να πλαισιωθούν με μεγάλο ποσοστό καινούργιων πυροβόλων. Αν και το πιό οξύ πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι πυροβολητές μας ήταν η τεράστια ανεπάρκεια οβίδων. Κι ακόμα μια προσωπική μαρτυρία που έχει σχέση με τα μέτρα που πήρε το Γενικό Αρχηγείο του ΔΣΕ για να μπορέσει με τον καλύτερο τρόπο να περιλάβει έγκαιρα και να χρησιμοποιήσει τα αναμενόμενα καινούργια πολεμικά μέσα. Στις αρχές του Απρίλη του 1949 ήρθε στην Οξυά και εντάχτηκε προσωρινά στην Ταξιαρχία Σαμποτέρ ο λοχαγός αρμάτων μάχης και πρώην τανκίστας Βαγγέλης Μπράτσας. Σ' αυτόν είχε αναθέσει το ΓΑ του ΔΣΕ να συγκροτήσει το πρώτο τμήμα των τανκιστών ανταρτών. Για το σκοπό αυτό στη διάθεσή του έφτασαν εδώ στην Οξυά Πρέσπας μια σειρά διαλεκτοί αγωνιστές, μαχητές και στελέχη που προορίζονταν να πλαισιώσουν αυτόν το πρώτο ειδικό σχηματισμό των τανκιστών του ΔΣΕ. Οι περισσότεροι απ' αυτούς προέρχονταν απ' τα τμήματα σαμποτέρ και κυνηγών αρμάτων μάχης. Ανάμεσά τους ήταν: οι Ανδρέας Κωνσταντινίδης, Αντώνης Γεωργιάδης, Θανάσης Πάνος, Σάββας Χατζιαρίδης, Μόσχος Ντίνος, ο Αρμένιος Αββάκ και άλλοι. Τα μαθήματα και η πρακτική εκπαίδευση οδήγησης γινόταν με ένα μικρό γερμανικό τζιπ, που ειδικά παραχώρησε γι' αυτό το σκοπό το ΓΑ. Εμείς που γνωρίζαμε σχεδόν όλους αυτούς τους συναγωνιστές προσωπικά, αλλά και είχαμε την τύχη να τους βλέπουμε να εκπαιδεύονται χαιρόμασταν ιδιαίτερα απ' το γεγονός ότι οι αντάρτες ήδη σύντομα θα αποκτούσαν αυτό το μικρό ειδικό τμήμα εξοπλισμένο με αυτό το ισχυρό πολεμικό μέσο, που λεγόταν τανκ.

Μερικοί απ' τους σαμποταριστές μας που επιλέχτηκαν να γίνουν τανκίστες, ανάμεσά τους ο Ανδρέας Κωνσταντινίδης, ο Θανάσης Πάνος κλπ. όταν εμείς φύγαμε σε αποστολή με την Ταξιαρχία για τα μετόπισθεν του αντιπάλου, αυτοί δε μας ακολούθησαν, έμειναν στην Οξυά, συνεχίζοντας την προετοιμασία τους και αναμένοντας τον ερχομό των τανκς. Μονάχα στις αρχές του Μάη όλοι τους πήραν εντολή να επιστρέψουν στα τμήματά τους χωρίς να τους εξηγήσουν τους λόγους αυτής της καινούργιας διαταγής. Τι είχε όμως μεσολαβήσει: Στα μέσα του Απρίλη ο Ν. Ζαχαριάδης κλήθηκε στη Μόσχα και συναντήθηκε με τον Στάλιν. Εκεί η ηγεσία του ΚΚΣΕ υπόδειξαν στον Ν. Ζαχαριάδη να σταματήσει τον ένοπλο αγώνα και ν' αρχίσει αμέσως τη σταδιακή υποχώρηση των τμημάτων του ΔΣΕ. Το γεγονός αυτό έλυσε και το αίνιγμα γιατί οι τανκίστες πήραν εντολή να επιστρέψουν στα τμήματά τους.

Η σύνθεση του μαχητικού και διοικητικού προσωπικού της Ταξιαρχίας Σαμποτέρ

Ο Αντώνης Βρατσάνος είχε ενημερωθεί έγκαιρα απ' το Γενικό Αρχηγείο ότι λόγω των τεράστιων ελλείψεων που αντιμετώπιζε ο ΔΣΕ, η συντριπτική πλειοψηφία των μαχητών, που θα πλαισίωναν τον καινούργιο και μεγάλο αυτό σαμποταριστικό σχηματισμό θα αποτελούνταν από νεαρά Ελληνόπουλα που θα ερχόταν απ' τις Λ. Δημοκρατίες. 'Ομως αυτοί στο σύνολό τους ήταν τελείως ακάπνιστοι, ανεκπαίδευτοι, όλοι τους νεοσύλλεκτοι μικρής ηλικίας. Γνώριζε ότι είχε να κάνει με ένα ανθρώπινο υλικό τελείως ακατατόπιστο με πάρα πολλά κενά και ελλείψεις και το οποίο προκειμένου να προετοιμαστεί και να ενταχτεί σε μάχιμο τμήμα χρειαζόταν πολύχρονη και τεράστια εντατική δουλειά. Με αυτά τα δεδομένα γινόταν κατανοητό το είδος των τεράστιων δυσκολιών που θα αντιμετώπιζε σ' αυτήν την προσπάθειά του. Αν και οι παραπάνω παράγοντες δεν ήταν τώρα και τα μοναδικά εμπόδια, που παρουσίαζαν τα πράγματα τόσο σκοτεινά και δύσκολα. Πάνω απ' όλα ήταν η αυστηρότατη διαταγή και η ασφυκτική προθεσμία που του δίδονταν να ετοιμάσει το τμήμα για πόλεμο. Μέσα σε 20-25 μέρες το τμήμα να είναι έτοιμο να πάει για πολεμική δράση στα μετόπισθεν. Αυτό ανάμεσα στ' άλλα όριζε η διαταγή. Απ' τα παραπάνω γίνεται ξεκάθαρο ότι επρόκειτο για ένα καθήκον το οποίο από οποιαδήποτε πλευρά και εάν το δεις και το εξετάσεις ήταν κάτι το απίστευτο, ανέφικτο και απραγματοποίητο. Στην ουσία ο διοικητής πήρε αυτήν τη φορά ενα είδος φανταστικής αποστολής με όλη τη σημασία αυτής της λέξης. Το γνωρίζουν οι πάντες ότι στο στρατό η διαταγή, που δίνεται δεν συζητιέται αλλά δίνεται για να εκτελεστεί. Ο Αντώνης Βρατσάνος διέθετε τεράστια πολεμική πείρα, αναμφισβήτητες διανοητικές και διοικητικές ικανότητες. Χαρακτηρίζονταν πάντα σαν ένας υπέροχος πολέμαρχος με τολμηρές σκέψεις, πολυμήχανο μυαλό που σε οποιεσδήποτε περιπτώσεις δεν τά 'βαζε ποτέ κάτω, όσο αδυσώπητες και αξεπέραστες δυσκολίες κι αν συναντούσε μπροστά του. 'Εβρισκε πάντα τον τρόπο και τη δύναμη να βγαίνει από κάθε αδιέξοδο. Και γενικότερα ετούτος ο λαϊκοεπαναστατικός στρατός στο σύνολό του ήταν έτσι επαναστατικά εμπνευσμένος που αναλάμβανε και εκπλήρωνε και τις πιό πολύπλοκες και υπερτολμηρές αποστολές που δε χωρούσαν σε ανθρώπινο νου, έκανε πραγματικά θαύματα.

Ο διοικητής ξεκίνησε το έργο της οργανωτικής συγκρότησης της

Ταξιαρχίας από ένα κομβικό ζήτημα-σημείο, πρώτα και κύρια από τη συγκέντρωση των απαραίτητων στελεχών αυτού του σχηματισμού και κατά κύριο λόγο λοχαγών και διμοιριτών, που θα αναλάμβαναν υπεύθυνες διοικητικές θέσεις. Δίπλα σε ορισμένα στελέχη, που είχαν καταφτάσει ύστερα από ανάρρωση απ' τα νοσοκομεία, και εκείνα της Διλοχίας σαμποτέρ του Μπάρμπα - Μπότσαρη που μόλις είχε επιστρέψει ύστερα από μια αποτυχημένη διείσδυση στα μετόπισθεν, έφτασαν εδώ στην Οξυά με ειδική δίκη του κλήση και μια σειρά άλλα επίλεκτα στελέχη με ειδική σαμποταριστική κατάρτιση απ' το μέτωπο του Γράμμου και του Βίτσι. Αναφερόμαστε τώρα με αλφαβητική σειρά στους περισσότερους από αυτούς: 1. Βαρβαρούσης Κώστας, 2. Γεωργιάδης Αντώνης, 3. Ζώγας Γιάννης, 4. Κατσής Δημήτρης, 5. Καραμεσήνης Στέργιος, 6. Κωνσταντινίδης Γιάννης, 7. Καλπαχίδης Γιώργος (Γιουρίκας), 8. Λάτσαρης Πασχάλης, 9. Λυρόπουλος Γιώργος (Μπότσαρης), 10. Νταμπίκης Δημήτρης, 11. Οικονόμου Δημήτρης, 12. Τσιτσόκας Γιάννης, 13. Τερζόπουλος Γιώργος, 14. Τσεκούρας Ηρακλής, 15. Φελεκίδης Γιάννης, 16. Χατζούλης Αριστείδης κλπ.

'Ετυχε να είμαι παρών όταν το τμήμα αυτών των νεοσύλλεκτων έφτασε στην Οξυά. Ρίχνοντας μια ματιά σ' αυτούς δεν έφευγε απ' τη σκέψη ότι μπροστά μας έχουμε ανθρώπους μιας μικρής ηλικίας 16-18 ετών. Αν και μέχρι στιγμής δεν γνωρίζαμε ότι ανάμεσά τους υπήρχαν και άτομα πιό μικρότερης ηλικίας. Αργότερα ο διοικητής ανακάλυψε ότι μεταξύ τους υπήρχαν και 15χρονα αγόρια, τα οποία αναγκάστηκε να τα στείλει πίσω στη διάθεση του Γενικού Αρχηγείου. Να μερικές απ' τις πιό χαρακτηριστικές εντυπώσεις που θα σχημάτιζε ένας απλός παρατηρητής απ' την πρώτη ματιά που θα έριχνε στους νεοσύλλεκτους αυτούς μαχητές. Στην εξωτερική τους εμφάνιση, στα πρόσωπά τους φαινόταν η σφραγίδα που είχε βάλει το ψυχρό και βόρειο κλίμα της χώρας που διέμεναν μέχρι αυτήν τη στιγμή, το κλειστό σχολικό καθεστώς, το περιβάλλον των αιθουσών και καθισμάτων, το είδος της απασχόλησης (μαθήματα), η καλή ανατροφή και η τρυφερότητα της νιότης. 'Ολοι τους γνώριζαν εκ των προτέρων ότι ερχόταν να ενταχτούν στα μάχιμα τμήματα, που αυτό σήμαινε ότι ήταν ηθικοπολιτικά και ψυχολογικά προετοιμασμένοι ότι ερχόταν για πόλεμο. 'Ηταν φανερή η ζωηρότητα και η μαχητική τους διάθεση. Το σύνολο αυτού του θετικού κλίματος που είχε διαμορφωθεί σ' αυτά τα νεαρά αγόρια ήταν φυσικό και εξηγήσιμο από αρκετές πλευρές. Πρώτα απ' όλα όλοι τους προέρχονταν από οικογένειες με επαναστατικές ρίζες, από γονείς αγωνιστών του ΚΚΕ και της Εθνικής Αντίστασης, άλλοι με πατεράδες, μανάδες, αδέρφια κλπ. που υπηρετούσαν στο ΔΣΕ, άλλοι παιδιά φυλακισμένων αγωνιστών και

άλλοι από γονείς-θύματα του μεταβαρκιζιανού μοναρχοφασισμού καθεστώτος. Κι ακόμα, γιατί κατά την παραμονή τους στους προηγούμενους χώρους διαμονής, (σχολεία, στρατόπεδα κλπ.) είχαν τη δυνατότητα να διαβάζουν εφημερίδες και δελτία του ΔΣΕ απ' τα οποία μάθαιναν τα κατορθώματα των ανταρτών και θαύμαζαν την ανδρεία και τον ηρωϊσμό των μαχητών του ΔΣΕ.

'Ηταν όλοι τους άοπλοι και με πολιτικά ρούχα. Αυτό το φαινόμενο μας έκανε να απορούμε, πως είναι δυνατό να στέλνονται μαχητές απ' τις Λ. Δημοκρατίες με σκοπό να ενταχτούν στα μάχιμα τμήματα να πολεμήσουν, κι αυτοί να έρχονται χωρίς όπλα και χωρίς την απατούμενη στρατιωτική σχολή και υπόδηση. Απ' αυτήν την άποψη όλα ήταν παρδαλά: στρατιωτικές χλαίνες, παλτά, καπαρντίνες, πολιτικά σακάκια, χιτώνια, άρβυλα, σκαρπίνια, τραγιάσκες, δίκωχα, μπερέδες. Δεν είχαν καμιά ομοιομορφία. Σ' ότι αφορά τα πουκάμισα, μπορούσες να συναντήσεις όλα τα υπαρκτά χρώματα.

Με εντολή το τμήμα των νεοσύλλεκτων συντάχτηκε προκειμένου να γίνει η πρώτη γνωριμία με το διοικητή. Ο χαρισματικός στρατιωτικός ηγέτης Αντώνης Βρατσάνος με εκείνη την απλότητα και τη λαϊκή συμπεριφορά του, που τον χαρακτήριζε πάντα, περνώντας μπροστά απ' τους νεοσύλλεκτους, συχνά σταματούσε, τους έβαζε διάφορα ερωτήματα, αντάλλασε γνώμες μ' αυτά και όταν απαιτούνταν άνοιγε και συζητήσεις μαζί τους. Ο τρόπος αυτός επαφής ενθουσιάζει τους νεαρούς υποψήφιους αντάρτες. Εδώ είναι αξιοσημείωτο να επισημανθεί και ένα περιστατικό που συνέβη και που εκείνη τη στιγμή κανένας από μας τους παραβρισκόμενους δεν το αντιλήφθηκε. Κατά το πέρασμα του διοικητή μερικοί απ' τις πιό μικρότερες ηλικίες και κατά κύριο λόγο εκείνοι, που ήταν φυσικά αδύνατοι και είχαν χαμηλό ανάστημα, φοβούμενοι μήπως ο διοικητής σαν πιό μικρότεροι που φαίνονταν τους θεωρήσει ακατάλληλους και ανίκανους να ενταχθούν σε μάχιμο τμήμα, δεν τους δεχτεί και τους γυρίσει πίσω, κάτι που δεν το επιθυμούσαν, επινόησαν ένα τέχνασμα, που θα τους επέτρεπε να αποφύγουν μια τέτοια δυσάρεστη εκδοχή. Για να μη φαίνονται ότι είναι χαμηλοί κι αδύνατοι, δεν πιάνουν θέσεις στην πρώτη γραμμή της φάλαγγας, αλλά πιό πίσω για να φαίνονται πιό ψηλοί, αφού σηκώνοντας πατώντας και στηριζόμενοι στα νύχια. Μετά το τέλος αυτής της επιθεώρησης, ακολούθησε μια εμπνευσμένη ομιλία του διοικητή που έγινε δεκτή με χειροκροτήματα και ζητωκραυγές υπέρ του ΚΚΕ, του ΔΣΕ και του Νίκου Ζαχαριάδη. Αυτή η πρώτη συνάντηση μεταξύ των παλιών ανταρτών και των νεοσύλλεκτων έκλεισε με ένα μεγάλο ομαδικό χορό με το διοικητή μπροστά, που συνοδευόταν με

επαναστατικά και δημοτικά τραγούδια. Αυτή η ευχάριστη από κοινού ψυχαγωγική εκδήλωση κράτησε μέχρι αργά το βράδυ.

Αυτήν την περίοδο η σαμποταριστική δράση στα άμεσα μετόπισθεν του αντιπάλου παρουσίαζε τεράστια εμπόδια και δυσκολίες. Αρκετά χαρακτηριστικό απ' αυτήν την άποψη είναι και το παρακάτω παράδειγμα. Στα μέσα του Μάρτη, με διαταγή του Γενικού Αρχηγείου η Διλοχία Σαμποτέρ του Μπάρμπα-Μπότσαρη πήρε αποστολή να διεισδύσει στα μετόπισθεν του μετώπου του Βίτσι και εκεί ν' αναπτύξει σημαντική σαμποταριστική δράση. Αποδείχτηκε όμως ότι η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία είχε πάρει πάρα πολλά μέτρα φρούρησης και επιτήρησης αυτού του χώρου που έκανε στην πραγματικότητα αδύνατη τη διεξαγωγή πράξεων δολιοφθοράς σ' αυτούς τους νευραλγικούς συγκοινωνιακούς οδικούς άξονες του αντιπάλου, απ' τους οποίους εφοδιάζονταν με πολεμικό υλικό και τρόφιμα για τα μετωπα του Βίτσι και του Γράμμου. Και πράγματι απ' την πρώτη κιόλας μέρα, που η Διλοχία διείσδυσε στο χώρο του Συνιάτσικου, εντοπίζεται έγκαιρα απ' τις πολυάριθμες εχθρικές φρουρές του αντιπάλου που ήταν εγκαταστημένες σε διάφορα σημεία της περιοχής. Από μια σειρά κατευθύνσεις κινητοποιούνται ισχυρές δυνάμεις, υποστηριζόμενες από πυροβολικό και αεροπορία, που είχαν σαν αποτέλεσμα απ' τη δεύτερη κιόλας μέρα της διείσδυσης της η Διλοχία να βρεθεί εγκλωβισμένη. Με νυχτερινές πορείες που ακολούθησαν η Διλοχία επιδίωξε να απομακρυνθεί απ' τον τόπο σύγκρουσης και να απαλλαχτεί απ' το κυνηγητό. Δυστυχώς και στο καινούργιο μέρος ελιγμού, κατά το μεσημέρι εντοπίζεται ξανά απ' τα αντίπαλα παρατηρητήρια κι έτσι ακολουθεί καινούργια καταδίωξη. Τους παίρνουν κατά πόδι, δεν την αφήνουν να σταθεί σε χλωρό κλαρί, υποχρεώνεται να δίνει καθημερινές μάχες κάτω από δύσκολες συνθήκες και από πολύ μειονεκτικές θέσεις, να έχει απώλειες και τελικά μέσα σε μια βδομάδα ύστερα από παρόμοιες περιπέτειες και σκληρές δοκιμασίες να εξαναγκαστεί να επιστρέψει στο Βίτσι κομματιασμένη σε μικρότερα τμήματα. Έτσι το ΓΑ που διαπίστωσε, πόσο δύσκολα και στριμωγμένα ήταν τα πράγματα για τη διεξαγωγή σ' αυτές τις περιοχές πράξεων δολιοφθοράς, αποφάσισε να μπάσει στη μάχη και το τελευταίο του ατού, να αναθέσει τη διοίκηση αυτού του καινουργιου σαμποταριστικού σχηματισμού στον ίδιο το διοικητή των σαμποταριστικών σχηματισμών, τον Αντώνη Βρατσάνο.

Μερικοί απ' τους μαχητές και στελέχη της Διλοχίας σαμποτέρ Μπάρμπα - Μπότσαρη. Μάρτης 1949.

1. Αποστολίδης Δημήτριος απ' το Τρίκωμο Γρεβενών, ΠΕ διμοιρίας. 2. Βόλτσης Νικόλαος, Σιδεροχώρι Καστοριάς, επιλοχίας. 3. Βιδινόπουλος Γερμανός, Λαιμός Φλώρινας, μαχητής. 4. Βλάχος Ηλίας, απ' την Κατακάνη Γρεβενών, ομαδάρχης. 5. Γκόμος Βαγγέλης, Τύρναβο Φλώρινας, δεκανέας. 6. Γερίτσης Πασχάλης, Κέλλη Φλώρινας, μαχητής. 7. Γρούιος Περικλής, Κέλλη Φλώρινας, μαχητής. 8. Γαδούτσης Δημήτριος, Ανταρτικό Φλώρινας μαχητής. 9. Γράμμου Αχιλλέας, Αχλάδια Φλώρινας μαχητής. 10. Γκέλες Θωμάς, Βυσσινιά Καστοριάς μαχητής. 11. Δελιανίδης Χριστόφορος, Πελαργός Πτολεμαΐδας, επιλοχίας. 12. Δημάκος Πέτρος, Έδεσσα, μαχητής. 13. Δαφουλίκος Γιάννης, Αγ. Παντελεήμων Φλώρινας, μαχητής. 14. Δάϊος Νίκος, Νάουσα, μαχητής. 15. Δάπαρης Γιάννης, Σαρακίνα Έδεσσας, μαχητής. 16. Ευαγγελόπουλος Βαγγέλης, Καλόχι Γρεβενών. 17. Ζώγου Χρυσάνθη Μελά Φλώρινας, μαχήτρια. 18. Ζήκος Σωκράτης, Παλιογράτση Σερβίων, μαχητής. 19. Ζιώγας Βασίλης, Τρυφέλη Γρεβενών, ανθ/γός. 20. Ηλίας Αλέκος, Κέλλη Φλώρινας, μαχητής. 21. Θεοδωρίδης Δημήτριος, Παλιοκνίδη Γρεβενών, ΠΕ λόχου. 22. Θεοδοσιάδης Νίκος, Ριζάρι Εδεσσας, επιλοχίας. 23. Ιωάννου Βασίλης, Πολυκάρπη Καστοριάς, ανθ/γός. 24. Ιακτηλούδης Χρυσόστομος Μάνη Διδυμοτοίχου, επιλοχίας. 25. Ιμβρογιάδης Κώστας, Κατερίνη μαχητής. 26. Κορώζος Θεόδωρος, Χρούπιστα Καστοριάς, επιλοχίας. 27. Καραμούτσος Γιώργος, Γρίβα Γουμενίτσας, λοχίας. 28. Καπαρέλης Στέργιος, Κίρο Φθιώτιδας, ομαδάρχης. 29. Κρίσκης Χρήστος, Εθνικό Φλώρινας, δεκανέας. 30. Καραθανάσης Παναγιώτης, Βελανιδιά Ελασσώνας, μαχητής. 31. Καραγκούνης Τριαντάφυλλος Ανιάδα Ευρυτανίας, λοχίας. 32. Καστανιώτης Γεώργιος, Βρωμέριο Κατερίνης, ανθ/γός. 33. Καρανάτσης Τηλέμαχος, Πλατανόρεμα Σερβίων, μαχητής. 34. Καρουλίδης Βαγγέλης, Ξηρολίμνη Καστοριάς, μαχητής. 35. Καλτσόπουλος Δημήτριος, Πολυκάρπη Αρδέας, μαχητής. 36. Κούσης Βαγγέλης, Χρύσα Αλμωπίας, μαχητής. 37. Κωνσταντινίδης Γιάννης, Νέο Καύκασο Φλώρινας, υπολ/γός. 38. Κυραλής Βασίλης, Καζακλάρ Τυρνάβου, μαχητής. 39. Κυριάκος Δημήτριος, Πούρλια Κατερίνης, επιλοχίας. 40. Λυμπερόπουλος Γιώργος (Μπότσαρης), Κουντουριώτισσα Κατερίνης, ΠΕ Διλοχίας. 41. Λιλής Ηλίας, Γαυράκια Δομοκού, επιλοχίας. 42. Λιόλιος Φώτης, Περικοπή Φλώρινας, λοχίας. 43. Λαζόγκας Δημήτριος, Γαλατινή

Κοζάνης, ΠΕ διμοιρίας. 44. Λάτσαρης Πασχάλης, Αυγερινός Κοζάνης, διοικητής λόχου. 45. Λέσιος Θωμάς, Άλωνα Φλώρινας, μαχητής. 46. Λαρκιζήνης Θανάσης, Βαφιώρη Καστοριάς, μαχητής. 47. Λάτσιος Νασούμ, Σιάτιστα Κοζάνης, μαχητής. 48. Λάιντας Γιάννης, Καρπερό Γρεβενών, μαχητής. 49. Μπάρμπας Βασίλης, Γιαννοχώρι Καστοριάς, Διοικητής Διλοχίας. 50. Μενζόπουλος Βασίλης, Αγ. Γερμανός Φλώρινας, μαχητής. 51. Μπούλης Παντελής, Πισωδέρι Φλώρινας, μαχητής. 52. Μητρένζης Κώστας, Παλιά Πέλλα Εδεσσας, μαχητής. 53. Μπίσκος Δημήτριος, Κώττα Καστοριάς, μαχητής. 54. Μπέσιος Δημήτριος, Κουφάλα Ευρυτανίας, μαχητής. 55. Μόσχος Θανάσης, Πελασγία Φθιώτιδας, μαχητής. 56. Μπουζίνας Δημήτριος, Χρύσα Αρδέας, μαχητής. 57. Μπαλαούρας Χρήστος, Λόφος Κατερίνης, λοχίας. 58. Νταμπίκης Δημήτριος, Αιμιλιανός Γρεβενών, ανθ/γός. 59. Παρπούλιας Σωτήρης, Αγ. Παντελεήμων Φλώρινας, διοικητής λόχου. 60. Πετέρτσης Κώστας, Ξυνό Νερό Αμυνταίου. 61. Παπαχρήστου Δημήτριος, Βροντού Κατερίνης, μαχητής. 62. Πάνος Θωμάς, Σιάνη Σιάτιστας. 63. Ράσσου Θωμαή, Κέλλη Φλώρινας, μαχήτρια. 64. Σπίρτος Βαγγέλης, Βαρικό Καστοριάς, λοχίας. 65. Σκουφρύνη Κωνσταντία, Χαλάρα Καστοριάς, μαχήτρια. 66. Σιώμος Δημήτριος, Βαρικό Καστοριάς, μαχητής. 67. Σαλβαρίνος Παναγιώτης, Χαλάρα Καστοριάς, μαχητής. 68. Σκουφρύνης Μιχάλης, Χαλάρα Καστοριάς, μαχητής. 69. Στελίδης Γεώργιος, Παλατίτσα Βέροιας, επιλοχίας. 70. Σαπουνάφης Κώστας, Σιάτιστα Κοζάνης, μαχητής. 71. Σμαγράνης Σταύρος, Δενδροχώρι Καστοριάς, ομαδάρχης. 72. Στεφάνου Αθανάσιος, Σέρβια Κοζάνης, μαχητής. 73. Σασουλίδης Σταύρος, Μυλοχώρι Πτολεμαΐδας, μαχητής. 74. Τρύφων Γιάννης, Αετός Αμυνταίου, μαχητής. 75. Τάσος Γιάννης, Σιδεροχώρι Καστοριάς, μαχητής. 76. Τσαούση Ελένη, Προάστιο Πτολεμαΐδας, μαχήτρια. 77. Τζιφόπουλος Γιώργος, Μπουχονίτσα Τρικάλων, μαχητής. 78. Τζούφας Αποστόλης, Μπουχονίτσα Τρικάλων. 79. Φελεκίδης Γιάννης, Ποντοκώμη Κοζάνης, υπολ/γός. 80. Φαρδής Γιώργος Σιάτιστα, ομαδάρχης. 81. Αγορίτσας Στέργιος, Βυθό Βοΐου, ανθ/γός. 82. Αποστόλου Δημήτριος, Τρίκωμο Γρεβενών, ΠΕ διμοιρίας. 83. Γεργίνη Αλεξάνδρα, Βατοχώρι Καστοριάς, μαχήτρια. 84. Ζήκλου Αγγελική, Νεστόριο Καστοριάς, λοχίας. 85. Ζαμπάνης Αντώνης, Βατοχώρι Καστοριάς, μαχητής. 86. Νοβάτση Μαρία, Χαλάρα Καστοριάς, μαχήτρια. 87. Ριζόπουλος Αποστόλης, Πεύκο Καστοριάς, μαχητής. 88. Σιάσιος Δημήτριος, Ριτίνη Κατερίνης, ομαδάρχης. 89. Τάσος Μανώλης, Πολυπόταμος Φλώρινας, μαχητής. 90. Ζιακρής Δημήτριος, Σκοπιά Φλώρινας, μαχητής. 91. Τρυφονίδης Κώστας, Σκοπός Φλώρινας, λοχίας. 92. Φίλκας Δημήτριος, Πέρδικα Πτολεμαΐδας, μαχητής. 93.

Χαϊντάς Γιάννης, Καρπερό Γρεβενών, μαχητής. 94. Χαΐνης Γιάννης, Καρπερό Γρεβενών, μαχητής.

Σημείωση: Τα παραπάνω στοιχεία πάρθηκαν απ' το αρχείο της Διοίκησης Μηχανικού του ΔΣΕ. Λόγω του μεγάλου χρόνου στο πρωτότυπο υπήρχαν αλλοιώσεις που έκαναν ορισμένες λέξεις δυσκολοδιάβαστες, με αποτέλεσμα σε μερικές από αυτές ίσως να υπάρχουν και κάποιες μικροανακρίβειες.

Η εκπαίδευση των νεοσυλλέκτων διεξάγεται με τους πιό εντατικούς ρυθμούς. Η εκπαίδευση συνδυάζεται με μαζικές ψυχαγωγικές εκδηλώσεις.

Τα τόσο πολύ στενά χρονικά περιθώρια, που έδωσε το ΓΑ του ΔΣΕ στον Αντώνη Βρατσάνο προκειμένου να προετοιμάσει για πόλεμο αυτούς τους τελείως ακάπνιστους από μάχες νεοσύλλεκτους προκαθόριζαν και το καθήκον, που μπορούσε να εκπληρωθεί μονάχα με ένα πρόγραμμα με πολύ εντατικούς ρυθμούς εκπαίδευσης. Γι' αυτό ο διοικητής αποφάσισε τα μαθήματα και οι πρακτικές στρατιωτικές ασκήσεις να διεξάγονται σε μόνιμη βάση, απ' την ανατολή του ήλιου μέχρι το βασίλεμά του. Αυτές τις μέρες ο χώρος της Οξυάς γίνεται βάση εμπέδων στρατιωτικοσαμποταριστικής κατάρτισης, ένα πραγματικό πολεμικό φροντιστήριο εκπαίδευσης νέων μαχητών. Οι κάτοικοι αυτού του χωριού έβλεπαν πως με τον ερχομό της ημέρας, πως οι αυλές, οι πλατειούλες, κάποιες ανοιχτές λάκες ήταν γεμάτες από στρατιωτικούς σχηματισμούς. Εκεί διεξάγονταν η πρωϊνή γυμναστική, γινόταν συντάξεις τμημάτων, δίνονταν αναφορές, ενώ τα δυνατά και προστακτικά παραγγέλματα των διοικητών που αντηχούν μακριά, τους εντυπωσιάζουν. Τα δρομάκια του χωριού συχνά τα διασχίζουν μικρές και μεγαλύτερες φάλαγγες στρατιωτικών σχηματισμών, που τραγουδούν ομαδικά επαναστατικά τραγούδια. Τα γύρω υψώματα και οι πλαγιές μεταβάλλονται καθημερινά σε πεδία ασκήσεων μάχης. Σ' αυτό το χώρο συχνά ακούγονται πυροβολισμοί, ριπές από δοκιμαστική σκοποβολή.

Η εκπαίδευση γίνεται βάσει ενός γενικού και απλά επεξεργασμένου προγράμματος που είχε εκπονηθεί απ' τη διοίκηση και αποτελούνταν από ένα ολοκληρωμένο σύμπλεγμα μαθημάτων που περιλάβαινε όλες εκείνες τις βασικές πλευρές της θεωρητικής και στρατιωτικής κατάρτισης για ένα μαχητή πεζικού και σαμποταριστή. Τόσο ο προγραμματισμός της εκπαίδευσης, όσο και το καθεστώς της εσωτερικής λειτουργίας ανταποκρίνονταν στις αρχές του κανονισμού ενός αντίστοιχου και παρόμοιου εκπαιδευτικού ιδρύματος του αστικού στρατού, προσαρμοσμένου σε λαϊκο-επαναστατική βάση, αλλά και διέφερε κατά πολύ από την άποψη των ρυθμών

εντατικότητας. Τα πρωϊνά προσκλητήρια, οι αναφορές γινόταν σε επίπεδο λόχου. Τηρούνταν σ' αυτά οι κανόνες του στρατιωτικού χαιρετισμού. Οι νέοι μαχητές, εξόν απ' την εκπαίδευση εκπλήρωναν και μια σειρά άλλες δουλειές, υπηρεσίες και καθήκοντα: σκοπιές στα φυλάκια, περίπολοι, υπηρεσίες που είχαν σχέση με τη γενική καθαριότητα των χώρων κλπ. Για την καλύτερη απόδοση κηρύσσονταν άμιλλα ανάμεσα σε ομάδες, διμοιρίες, λόχους, ξεχωριστούς μαχητές. Οι νικητές στον ατομικό και ομαδικό διαγωνισμό άμιλλας έπαιρναν σαν έπαθλα ειδικές μικρές σημαιούλες. Το εκπαιδευτικό προσωπικό ήταν εξοπλισμένο με τεράστια εφόδια στρατιωτικών και ειδικών σαμποταριστικών γνώσεων, με πολύπλευρη πολεμική πείρα. Οι εκπαιδευτές βρισκόταν τότε στην ακμή των σωματικών και πνευματικών τους δυνατοτήτων. 'Ηταν ικανά στελέχη που αναδείχτηκαν σε διοικητικές θέσεις μέσα απ' τη φωτιά της μάχης, με το σπαθί τους, με την παλικαριά τους, προβιβαζόμενοι απ' τα κάτω προς τα πάνω, από μαχητή σε ομαδάρχη, από διμοιρίτη, λοχαγό κλπ. 'Ολοι τους σχεδόν είχαν αποφοιτήσει από στρατιωτικές σχολές πεζικού και ειδικής σαμποταριστικής ειδίκευσης. Τα παραπάνω μας δίνουν το δικαίωμα να πούμε χωρίς υπερβολή ότι είχαμε να κάνουμε με ένα ειδικό δυναμικό στελεχών, άξιους ακαδημαϊκούς της πολεμικής τέχνης και του ναρκοπολέμου. Αν σ' αυτό προσθέσουμε τη δυνατή θέλησή τους να δώσουν στους μελλοντικούς μαχητές του ΔΣΕ ό,τι το καλύτερο διάθεταν, όλα αυτά μαζί μαρτυρούν μόνα τους για το υψηλό και ποιοτικό επίπεδο διεξαγωγής των μαθημάτων, τη μεγάλη αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης στο σύνολό της. Με τα ίδια τα μάτια μας βλέπαμε το μεγάλο ενδιαφέρον που έδειχναν οι νεοσύλλεκτοι μαχητές μας για μάθηση, τις μεγάλες προσπάθειες, που καταβάλλανε να καταρτιστούν όσο το δυνατό καλύτερα και πολύπλευρα. 'Εκαναν ότι μπορούσαν να αποκτήσουν όσο το δυνατό περισσότερες στρατιωτικές και σαμποταριστικές γνώσεις, να κατακτήσουν τα μυστικά της πολεμικής τέχνης και του ναρκοπολέμου. Γρήγορα έγιναν κατανοητές, αφομοιώνονται και συνειδητοποιούνται σαν αναγκαίες μια σειρά απαιτήσεις της στρατιωτικής ζωής, όπως ήταν η πειθαρχία, η αναντίρρητη εκπλήρωση των διαταγών του διοικητή κλπ. 'Ετσι, τώρα βλέπουμε ότι σ' αυτό το εκπαιδευτικό προτσές έπαιρναν μέρος δύο ακατανίκητες δυνάμεις που κινούνταν παράλληλα προς μια κατεύθυνση, ενωμένες και με την ίδια επιδίωξη. Αυτές ήταν οι δύο δυνατές θελήσεις των εκπαιδευτών, απ' τη μια μεριά, και των εκπαιδευομένων απ' την άλλη. Γινόταν μια ειδική τεχνολογική ηθικοστρατιωτικοπολιτική κατάρτιση. 'Ενα προτσές που δενότανε το ατσάλι. 'Ετσι, δημιουργούνταν οι καινούργιοι μαχητές

του ΔΣΕ, εμπνευσμένοι με τα πιό ρωμαλέα ηθικά κίνητρα του δίκαιου αγώνα που διεξάγονταν.

Παράλληλα με την εκπαίδευση, σε καθημερινή βάση μετά το απογευματινό συσσίτιο ακολουθούσαν ψυχαγωγικές βραδιές, που κατά κύριο λόγο περιλάβαιναν εκτέλεση ομαδικών και ατομικών τραγουδιών, καθώς και μαζικούς χορούς. Πρωτοστατούσαν σ' αυτές τις εκδηλώσεις οι έμπειροι παλιοί αντάρτες. Απ' την πρώτη κιόλας μέρα είδαν με καλό μάτι αυτές τις εκδηλώσεις και οι νεοσύλλεκτοι μαχητές και αρχίζουν να παίρνουν ενεργά μέρος. Τους ενθαρρύνουν, τους δημιουργούν ευχάριστη διάθεση, τους κάνουν εύθυμους, τους ενθουσιάζουν. Με το πέρασμα του χρόνου αυτό το ενδιαφέρον γίνεται πιό έντονο. Απ' αυτήν την άποψη τα τμήματα σαμποτέρ πάντα διακρίνονται για την καλή οργάνωση παρόμοιων ψυχαγωγικών ομαδικών εκδηλώσεων, είχε γίνει γι' αυτούς καλή παράδοση, υπέροχη συνήθεια να μη μπορούν να κάνουν χωρίς αυτές, αλλά και να βρίσκουν τον τρόπο να δημιουργούν τις συνθήκες και να τις οργανώνουν σε οποιεσδήποτε καταστάσεις. Οι μαχητές και μαχήτριες των σαμποταριστικών σχηματισμών χάρη σ' αυτές τις συνεχείς κι επαναλαμβανόμενες εμφανίσεις είχαν εξασκηθεί τόσο πολύ στην πρακτική εκτέλεση των διάφορων χορών, που θα νόμιζε κανείς ότι σπούδασαν σε κάποια ειδική σχολή χορού. 'Ολοι μπορούσαν τώρα με μεγάλη ευχέρεια να χορεύουν λαϊκά, δημοτικά και επαναστατικά τραγούδια. Ιδιαίτερα διακρίνονταν σ' αυτά οι μαχήτριές μας. Είχαν φτάσει σε τέτοιο υψηλό βαθμό εξάσκησης που ήταν σε θέση να εκτελούν όλους τους τοπικούς χορούς από τις διάφορες περιοχές της χώρας μας, όπως ήταν η Καραγκούνα, Σαράντα παλικάρια από τη Λειβαδιά, Εσείς, παιδιά μωρέ κλεφτόπουλα, παιδιά απ' τη Σαμαρίνα, το Μενούση, τη Λεμόνα, το Λενομόμε, αλλά και εκείνα τα ιδιόμορφα πηδηχτά και σύνθετα του 'Εβρου και του Πόντου.

Αυτήν την περίοδο στις ψυχαγωγικές εκδηλώσεις των ανταρτών, πλάι στα συνηθισμένα επαναστατικά, λαϊκά και δημοτικά τραγούδια, όλο και πιό συχνά άρχισαν να εκτελούνται ζεϊμπέκικα, χασάπικα, ρεμπέτικα τραγούδια, όπως το «Φτωχό κομπολογάκι μου», «Κάτω στα λεμονάδικα έγινε φασαρία», «Δε στο 'πα κοριτσάκι μου», «Κάποια μάνα αναστενάζει», «Ενα καράβι απ' τον Περαία», «Νύχτωσε χωρίς φεγγάρι», «Χωρίσαμε ένα δειλινό». Ολα αυτά τα τραγούδια άρχισαν να διεισδύουν στα τμήματα του ΔΣΕ στο Βίτσι μετά τη μάχη της Νάουσας. Οι νεοεπιστρατευθέντες από αυτήν την πόλη, συνέβαλαν σημαντικά στη διάδοση αυτού του είδους των τραγουδιών. Θαυμαστής, πρωταγωνιστής και ερασιτέχνης αυτής της κατηγορίας των τραγουδιών στο τμήμα μας ήταν ο Γιάννης Τσιτσόκας. Σ' αυτό το

έργο συνέβαλε κι ένα μαντολίνο που μόλις είχε φέρει απ' τις Λαϊκές Δημοκρατίες ο νεαρός Παναγιώτης Κερανίδης. Έτσι τώρα τα όμορφα ελληνικά τραγούδια συνοδεύονταν και με μουσικό όργανο.

Δεν ήταν τώρα μονάχα ο σκοπός και το περιεχόμενο αυτών των ποικιλόμορφων αγωνιστικών εκδηλώσεων, που δημιουργούσαν μια ευχάριστη ατμόσφαιρα ρωμαλέα και αγωνιστική ήταν ακόμα και το έντονο ενδιαφέρον και το πάθος όλων μας να παίρνουμε ενεργά μέρος στην εκτέλεση των λεβέντικων αυτών χορών. Για πολύ καιρό στους μαχητές του ΔΣΕ θα μείνουν αξέχαστες αυτές οι ευχάριστες αναμνήσεις της αντάρτικης ζωής, αυτές οι εξαιρετικές επαναστατικές εκδηλώσεις της νιότης και της λεβεντιάς.

Συνάντηση με τους Νίκο Ζαχαριάδη και Μήτσο Παρτσαλίδη

10 Απρίλη. Τις απογευματινές ώρες αυτής της ημέρας, μαζί με τον Αντώνη Βρατσάνο και 4-5 άλλα στελέχη του σαμποτέρ επιβιβαστήκαμε κάπως στριμωγμένα στο γνωστό μεταχειρισμένο ανοιχτό τζιπ και πήγαμε στο Λαιμό, προκειμένου να παραβρεθούμε στην επίσημη ορκωμοσία των μαθητών της Β' σειράς της Σχολής Πολιτικών Επιτρόπων Πόλεων και Υπαίθρου. Το ΓΑ του ΔΣΕ έδινε ιδιαίτερη σημασία σ' αυτό το γεγονός και αποφάσισε αυτή η εκδήλωση να πάρει ένα είδος πλατύτερου πανηγυρικού χαρακτήρα. Για το σκοπό αυτό προσκλήθηκαν να πάρουν μέρος αντιπροσωπείες από άλλα τμήματα του Βίτσι. Στο Λαιμό είχε ήδη φτάσει το κεντρικό μουσικό συγκρότημα, φωτογράφοι κλπ. Είχε προγραμματιστεί να παραβρεθεί σ' αυτή και ένα κλιμάκιο της ανώτατης πολιτικοστρατιωτικής ηγεσίας του Κινήματος με επικεφαλής το ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ Νίκο Ζαχαριάδη και τον Πρόεδρο της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης Μήτσο Παρτσαλίδη. Αυτό μας το αποκάλυψε ο Αντ. Βρατσάνος την τελευταία στιγμή, όταν φτάσαμε στο Λαιμό.

Μετά την αποπεράτωση των επίσημων διαδικασιών της ορκωμοσίας ακολουθεί μαζικός χορός, που συνοδευόταν με τα μουσικά όργανα, ο ήχος των οποίων μεταδίδονταν με τα δυνατά μεγάφωνα. Μπαίνουμε κι εμείς σ' εκείνον τον τεράστιο κύκλο του χορού που μόλις στήθηκε. Σ' αυτόν συμμετέχουν οι Ν. Ζαχαριάδης, Δ. Παρτσαλίδης, Κ. Λουλές, Αν. Βρατσάνος και μια σειρά άλλα ανώτερα στελέχη του ΚΚΕ και του ΓΑ του ΔΣΕ. Μετά το τέλος του μαζικού αυτού χορού η ορχήστρα άρχισε να παίζει δημοτικά τραγούδια. Αυτήν τη στιγμή επέλεξε ο Αν. Βρατσάνος να μας παρουσιάσει προσωπικά τον καθένα μας μπροστά στους Ν.

Ζαχαριάδης, Δ. Παρτσαλίδη, Κ. Λουλέ κλπ. Είναι γεγονός ότι όλα τα ανώτατα ηγετικά στελέχη του κινήματος είχαν πολύ καλή γνώμη για την αξιόλογη και αξιέπαινη πολεμική δράση των σαμποταριστικών σχηματισμών. Έτρεφαν ιδιαίτερο σεβασμό προς τους αξιόμαχους σαμποταριστές του ΔΣΕ γι' αυτό και είχαν ζητήσει μόνοι τους απ' τον Αντώνη Βρατσάνο μια τέτοια γνωριμία μαζί μας. Η συζήτηση που ακολούθησε ήταν πολύ φιλική, συντροφική, αγωνιστική, ευχάριστη. Ο Αν. Βρατσάνος κατά την παρουσίαση του καθενός μας ξεχωριστά, μπροστά στους ανώτατους ηγέτες του επαναστατικού μας κινήματος, έπλεκε το εγκώμιο για τον καθενα από εμάς όπως: «Μήτσος Κατσής, ένας απ' τους πρώτους αντάρτες του ΔΣΕ στ' Άγραφα, λοχαγός των σαμποτέρ, τιμημένος με τρία μετάλλια, από μια επαναστατική οικογένεια με πέντε αδέρφια αντάρτες κλπ.». Νιώθω ιδιαίτερη μεγάλη χαρά και συγκίνηση, αλλά και περηφάνεια, όταν άκουγε αυτά τα ευχάριστα λόγια ο Ν. Ζαχαριάδης, που όπως φαινόταν και ο ίδιος ένιωθε χαρά από αυτήν τη συνάντηση με τέτοιους αναγνωρισμένους αξιόμαχους εκπροσώπους των σαμποταριστικών τμημάτων. Δεν περιορίζεται τώρα μονάχα να μας χαιρετήσει διά χειραψίας. Προχωράει κι ανοίγει μόνος του συζήτηση με τον καθένα μας ξεχωριστά. Μας βάζει με προσοχή διάφορες ερωτήσεις. Ενδιαφέρεται να μάθει όσο το δυνατό πιό πολλά απ' τη ζωή μας, απ' το παρελθόν μας, για τον τόπο καταγωγής μας, με τι ασχολούμασταν τόσο εμείς όσο και οι γονείς πριν την ένταξή μας στο ΔΣΕ, πότε βγήκες αντάρτης, ποιά σχολή τελείωσες, που βρίσκονται σήμερα οι γονείς σου, εάν έχεις άλλα αδέλφια αντάρτες, εάν έχεις επαφή μαζί τους κλπ. Με το ίδιο ενδιαφέρον ήρεμα και χωρίς να βιάζεται ο ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ Νίκος Ζαχαριάδης συνομίλησε ξεχωριστά και με τα άλλα στελέχη των σαμποτέρ.

Ο Μήτσος Παρτσαλίδης - Πρόεδρος της ΠΔΚ του βουνού έδειξε ακόμα μια φορά τον αναγνωρισμένο απ' τους πάντες λαϊκό χαρακτήρα του. Αφήνει την εξέδρα των επισήμων και μαζί με τον Βρατσάνο και τον Μπάρμπα Κίτσο έρχεται στο σημείο που είχαμε συγκεντρωθεί εμείς οι εκπρόσωποι των σαμποταριστών, μπαίνει ανάμεσά μας και αρχίζει μια πλατιά και φιλική συζήτηση μαζί μας, ρωτούσε για τα πάντα. Ήθελε ν' ακούσει από πρώτο χέρι τον παλμό του κινήματος, απ' τους πρωταγωνιστές της πρώτης γραμμής του αγώνα. Η συζήτηση κράτησε για κάμποση ώρα. Μέχρι τότε είχαμε ακούσει πολλά για τον υπερβολικό λαϊκό χαρακτήρα αυτού του ηγέτη μας. Αυτήν τη φορά πειστήκαμε γι' αυτό και στην πράξη.

Εκεί γνωριστήκαμε και με το γιό του Ν. Ζαχαριάδη Πάβλικ (Παύλο). Πρόκειται για ένα πολύ νεαρό, αλλά ζωηρό αντάρτη ηλικίας

11-12 χρονών, ντυμένος στο χακί, με αυτόματο όπλο, υπηρετούσε σαν σύνδεσμος στη διοίκηση της Σχολής Πολιτικών Επιτρόπων. Όπως μας πληροφόρησε ο Κώστας Ηλιάδης, επιμελητής τότε αυτής της Σχολής, ο πατέρας του δεν επέτρεπε στον Πάβλικ να κάθεται δίπλα του σε παρόμοιες επίσημες εκδηλώσεις.

Σ' αυτήν την εκδήλωση πήρε μέρος και ο γνωστός ταγματάρχης του ΕΛΑΣ και του ΔΣΕ Μπάρμπα Κίτσος, τσέλιγγας - βλάχος στην καταγωγή, απ' το Βλάση Κοζάνης. Στο χώρο του ελεύθερου Βίτσι συνήθως μετακινούνταν καβάλα στο άλογο. Έτσι έφτασε κι αυτήν τη φορά στο Λαιμό. Είχε καλές γνωριμίες με τον Αντ. Βρατσάνο, αλλά ήταν και θαυμαστής των σαμποταριστών για την αξιόλογη δράση τους. Μόλις μας αντιλήφθηκε ήρθε και προσχώρησε στην αντιπροσωπεία μας. Πρόκειται για ένα διοικητή που πάντα διακρίνονταν για την επιδεικτικότητα στο ντύσιμο και στην εμφάνισή του. Σ' αυτό ίσως να συνέβαλε και το αίσθημα περηφάνειας που ένοιωθε για τη βλάχικη καταγωγή του. Φορούσε μόνιμα στολή Έλληνα αξιωματικού. Παντού κυριαρχούσε το χακί. Δίκωχο, χιτώνιο, κιλότα, όλα αυτά ήταν καλοραμμένα με παραγγελία από ύφασμα καπαρντίνας σε χρώμα χακί. Μπότες, σπιρούνια, εξάρτυση, πιστόλι, κυάλια κλπ. Όλα αυτά τα πολλαπλά πέτσινα που κουβαλούσε και τα οποία έλαμπαν πάνω του σε συνδυασμό με το περιποιημένο και καλοστριμμένο σύγχρονο ελληνικό μουστάκι ολοκληρώνουν τις καλές εντυπώσεις απ' το ντύσιμο αυτού του περήφανου πρώην τσέλιγγα.

Ήταν κι αυτός παρών όταν ο Αν. Βρατσάνος μας παρουσίαζε στον Ν. Ζαχαριάδη. Και να τώρα η μπάντα της μουσικής αρχίζει να παίζει δημοτικά τραγούδια. Μόλις ακούστηκε να παίζεται το περίφημο και δημοφιλέστατο λεβέντικο ελληνικό τσάμικο: «Κάτω στου Βάλτου τα χωριά, Άγραφα και Ξηρόμερο, γιέμ, στα πάντε βιλαέτια φάτε πιείτε μωρ' αδέρφια...» ο Μπάρμπα Κίτσος δεν κρατήθηκε και παρά την ηλικία του σηκώνεται όρθιος μπαίνει μπροστά και σέρνει το χορό πρώτος. Απ' το πρώτο κιόλας ξεκίνημα βλέπουμε ότι έχουμε να κάνουμε με ένα διαλεκτό μερακλή χορευταρά, άρτια εξασκημένο στην τέχνη του τσάμικου, αυτού του δυσκολοχόρευτου ελληνικού χορού. Έμοιαζε σα να χόρευε στο νύχι, όπως έλεγαν τότε στα χωριά μας. Τα επιδέξια πηδήματα που κάθε φορά συνδυάζονταν με ακρίβεια με τους ρυθμούς εκτέλεσης των μουσικών οργάνων τα πολλαπλά κόλπα και οι δύσκολες στροφές του τσάμικου χορεύονταν με άνεση, βολικότητα και μεγάλη ευχέρεια, που έδειχναν την καταπληκτική μαστοριά του χορευτή. Γι' αυτό απ' την πρώτη κιόλας στιγμή που ξεκίνησε ο χορός δικαιολογημένα δέχτηκε τα πολλά και παρατεταμένα χειροκροτήματα από όλους τους παραβρισκόμενους.

Ο πανέξυπνος, γενναίος και περήφανος αυτός βλάχος, κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης του χορού ύστερα από κάποιο πετυχημένο πήδημα ή κάποια επιδέξια στροφή δεν ξεχνούσε να ρίχνει και από καμιά λοξή ματιά να δει, εάν συνεχίζουν να τον κοιτάζουν, να τον καμαρώνουν οι πγέτες του κινήματός μας Νίκος Ζαχαριάδης, Μήτσος Παρτσαλίδης, Κώστας Λουλές κλπ.

Κατά την παραμονή μας στην Οξυά ήρθε εντολή όλα τα στελέχη του σαμποτέρ από διμοιρίτη και πάνω να παρακολουθήσουν μαθήματα με σκοπό να αποκτήσουν στοιχειώδεις γνώσεις και πρακτική οδηγού αυτοκινήτου για να είναι σε θέση ο καθένας μας σε περίπτωση ανάγκης να οδηγεί μεταφορικό μέσο. Όλοι μας με ικανοποίηση δεχτήκαμε αυτή τη συμπληρωματική τεχνική εκπαίδευση. Η εκπαίδευση γινόταν στο μεταχειρισμένο τζιπ απ' τον ίδιο τον οδηγό αυτού του οχήματος. Δυστυχώς αυτή η καλή αρχή κράτησε μονάχα 3-4 μέρες, γιατί ήρθε εντολή να φύγουμε για τα μετόπισθεν.

24 Απρίλη. Κυριακή μέρα του Πάσχα. Έφεξε μια θαυμάσια πλιόλουστη απριλιάτικη μέρα. Είχε αποφασιστεί απ' τη διοίκηση να είναι πραγματική αργία, μια μέρα απαλλαγμένη από κάθε είδους εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Να είναι μέρα ανάπαυσης και ψυχαγωγίας. Είχε επίσης αποφασιστεί το σημερινό συσσίτιο να παρασκευαστεί με ειδική παραγγελία, να είναι πιό πλούσιο από άποψη ποιότητας και ποσότητας σε σύγκριση με τις άλλες μέρες. Απ' τη διοίκηση μηχανικού, την κοινότητα του χωριού και τη διοίκηση ενός τμήματος πυροβολικού, που ήταν καταυλισμένο στο χώρο της Οξυάς, αποφασίστηκε να οργανωθεί από κοινού μια γενική γιορταστική εκδήλωση. Και πράγματι τις απογευματινές ώρες στην πλατεία του χωριού ακολούθησε ένας πολύχρωμος μαζικός χορός, ένα πραγματικά πασχαλινό γλέντι με τη συμμετοχή των ανταρτών και των κατοίκων του χωριού που κράτησε μέχρι αργά το βράδυ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ.

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΣΑΜΠΟΤΕΡ ΤΟΥ ΔΣΕ

Η οργανωτική και διοικητική διάρθρωση

26 Απρίλη. Την ημέρα αυτή ολοκληρώθηκαν όλες οι διαδικασίες της συγκρότησης αυτού του ειδικού στρατιωτικού σχηματισμού, που ονομάστηκε Ταξιαρχία Σαμποτέρ. Ο καινούργιος αυτός σχηματισμός αποτελέστηκε από ένα τάγμα και μια Διλοχία Σαμποτέρ με αριθμητική δύναμη περίπου 500 άτομα. Σ' ότι αφορά τώρα τους άνδρες, που πλαισίωναν τα τμήματα της Ταξιαρχίας θα δούμε ότι από άποψη ηλικίας, πολεμικής πείρας και χρόνου υπηρεσίας στο ΔΣΕ μπορούν να χωριστούν σε δύο βασικές και ουσιαστικές κατηγορίες. Η πρώτη με ένα ποσοστό περίπου 30-35% της συνολικής δύναμης αποτελούνταν από παλιούς αντάρτες και στελέχη με σημαντική πολεμική πείρα, ενώ η δεύτερη με ένα ποσοστό περίπου 65-70% αποτελούνταν από νεοσύλλεκτους μαχητές ηλικίας 16-18 χρόνων, απ' τους οποίους απουσίαζε πλήρως η πολεμική πείρα. Έχουμε να κάνουμε με μια σημαντική και ουσιαστική διαφορά μεταξύ τους. Με αυτά τα δεδομένα ήταν επόμενο οι ανάγκες στελέχωσης των τμημάτων όλων των βασικών διοικητικών θέσεων και καθοδηγητικών κρίκων να καλυφθούν απ' τους άνδρες της πρώτης κατηγορίας. Και πράγματι όλες τις υπεύθυνες θέσεις ταγματάρχες, λοχαγοί, διμοιρίτες, Π. Επίτροποι, ομαδάρχες, επικεφαλής συνεργείων ναρκοπολέμου, οπλοπολυβολητές, εκτοξευτές πάντζερ κλπ. τις ανέλαβαν άνθρωποι αυτής της κατηγορίας. Παραμένει όμως γεγονός ότι όλους αυτούς τους παλιούς και καινούργιους αντάρτες τους ένωνε η ίδια πίστη να παλέψουν με το ίδιο πάθος για τον ίδιο σκοπό.

Μερικές πληροφορίες απ' τη διοικητική διάρθρωση

Ι. Διοίκηση και ο μηχανισμός του επιτελείου. 1. Διοικητής της Ταξιαρχίας Αντώνης Αγγελουλης-Βρατσάνος. 2. Ιωάννου Γιάννης, απ' την Κορυφή Φλώρινας σύνδεσμος. 3. Γεωργέλος Βασίλης, Μαυρίκι

Αρκαδίας, επιτελάρχης. 4. Καραντώνης Νίκος του τμήματος πληροφοριών. 5. Γκολέτσας Βασίλης, επιμελητής. 6. Σκαρλάτος Αποστόλης, απ' την Αγόριανη Δομοκού, των μεταφορών. 7. Σαμπάκας Πέτρος, κρυπτογράφος. 8. Σέϊτος Χρήστος, Λεοντάρι Καρδίτσας - ασυρματιστής. 9. Βουλογιώργος Τάσιος, Ζιάκα Γρεβενών - ασυρματιστής. 10. Γεωργέλου (Σαβουλίδου) Θεοδοσία απ' την Πτολεμαΐδα στη διεκπεραίωση. 11. Κωνσταντινίδου Αλεξάνδρα. Ήταν ακόμα ένα συνεργείο ημιονιγών με μεταγωγικά.

ΙΙ. Τάγμα Σαμποτέρ. 1. Ιωσηφίδης Φώτης απ' την Σφενδάμη Κατερίνης - διοικητής τάγματος. 2. Σημαιοφορίδης Νίκος (Νικηταράς) απ' την Πτολεμαΐδα - ΠΕ Τάγματος. 3. Χιονίδης Κυριάκος απ' το Τριπόταμο Βέροιας, επιτελής τάγματος. 4. Κατσής Δημήτρης, απ' την Κτιμένη Καρδίτσας, διοικητής του 1ου λόχου. 5. Τσιτσόκας Γιάννης, απ' το Βελβεντό Κοζάνης, ΠΕ λόχου. 6. Τσεκούρας Ηρακλής απ' τις Μεξιάτες Φθιώτιδας - διμοιρίτης. 7. Χατζούλης Αριστείδης από τη Δαμασκηνιά Κοζάνης, διμοιρίτης. 8. Δαλαμάγκας Θωμάς απ' την Καλαμπάκα, διμοιρίτης. 9. Οικονόμου Νίκος, απ' τις Κυδωνιές Γρεβενών - διοικητής του 2ου λόχου. 10. Βαρβαρούσης Κώστας

Αντώνης Αγγελούδης (Βρατσάνος). Διοικητής της Ταξιαρχίας σαμποτέρ, μέλος του Γενικού Αρχηγείου του ΔΣΕ.

Οικονόμου Δημήτρης απ' τις Κυδωνιές Γρεβενών. Αντιστασιακός. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός του ΔΣΕ.

Αριστερά: Βαρβαρούσης Κώστας απ' το Βλάση Κοζάνης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Λοχαγός μηχανικού-σαμποτέρ του ΔΣΕ.
Δεξιά: Φελεκίδης Γιάννης απ' τον Ποντοκώμη Κοζάνης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Α' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπηρετούσε στους σχηματισμού σαμποτέρ του Γενικού Αρχηγείου. Υπολ/γός μηχανικού - σαμποτέερ του ΔΣΕ.

Κωνσταντινίδης Ανδρέας απ' τη Χαραυγή Κοζάνης. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του ΓΑ. Υπο/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ.

Καλπακίδης Γεώργιος (Γιωρίκας) απ' το Πρωτοχώρι Κοζάνης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπηρετούσε στα τμήματα σαμποτέρ του ΓΑ. Υπολοχαγός μηχανικού-σαμποτέρ του ΔΣΕ.

Χιονίδης Κυριάκος Γεν. το 1930 στον Τριπόταμο Βέροιας. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Τρείς φορές τραυματίας. Διάτελεσε επιτελής του τάγματος σαμποτέρ. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

Δεμερτζίδης Ανέστης απ'το Αιγάλεω Γρεβενών. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ'το 1946. Υπηρετούσε στην Ταξιαρχία σαμποτέρ. Ανθ/γός του ΔΣΕ.

Καραγκούνης Τριαντάφυλλος του Κώστα απ' την Ανιάδα Ευρυτανίας. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ του ΓΑ. Δυό φορές τραυματίας. Λοχίας του ΔΣΕ.

Μπουρίκας Γιάννης απ' το Πιστικό Γρεβενών. Αντιστασιακός. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στους σχηματισμούς σαμποτέρ. Ανθ/γός του ΔΣΕ.

Πολίτης Δημήτριος. Γεν. το 1927 στον Πειραιά. ΕΛΑΣίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Μέλος του ΚΚΕ. Υπηρετούσε στα τμήματα των Λόχων ΚΑΜ. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Π Επίτροπος λόχου ΚΑΜ με διοικητή τον Βαγγέλη Μπράτσα.

Τερζόπουλος Γιώργος του Σωκράτη. Γεν. το 1925 στο Κιλκίς. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Τραυματίστηκε στην μάχη της Φλώρινας. Π Επίτροπος Λόχου ΚΑΜ στην Ταξιαρχία σαμποτέρ. Υπο/γός του ΔΣΕ.

Μαργαριτόπουλος Δημήτριος απ' την Σίνδο Θεσσαλονίκης. Στο ΔΣΕ απ' το 1949.

απ' το Βλάση Κοζάνης - διοικητής του Λόχου Κυνηγών Αρμάτων (ΛΚΑΜ) μάχης. 11. Τερζόπουλος Γιώργος, ΠΕ του ΛΚΑΜ. 12. Πολίτης Δημήτρης (Μπάμπης) απ' τον Πειραιά, διμοιρίτης. 13. Πολίτης Γιώργος, απ' το Αίγιο, διμοιρίτης. Η αριθμητική δύναμη του κάθε *λόχου γύρω στα 95-97 άτομα. Ενώ του λόχου ΑΜ ήταν μειωμένη*, γύρω στους 50 περίπου μαχητές.

ΙΙΙ. Διλοχία Σαμποτέρ. 1. Λάτσαρης Πασχάλης, απ' τον Αυγερινό Κοζάνης - διοικητής Διλοχίας. 2. Λυρόπουλος Γιώργος (Μπότσαρης) απ' την Κατοργίνη Κατερίνης - ΠΕ Διλοχίας. 3. Καραμεσήνης Στέργιος, διοικητής λόχου. 4. Κωνσταντινίδης Γιάννης απ' το Νέο Καύκασο Φλώρινας, διοικητής λόχου. 5. Νταμπίκης Δημήτρης απ' τον Αιμιλιανό Γρεβενών, επιτελής Διλοχίας. Το βοηθητικό προσωπικό του κάθε λόχου αποτελούνταν από ένα μάγειρα και έναν ημιονηγό με ένα μουλάρι να μεταφέρει τα μαγειρικά σκεύη και κάποια ποσότητα τροφίμων. Το βοηθητικό προσωπικό του Τάγματος *Διλοχίας αποτελούνταν από 4-5 ημιονηγούς με μουλάρια για τη* μεταφορά πολεμικού υλικού, κατά κύριο λόγο νάρκες.

27. Απρίλη. Απ' την προηγούμενη μέρα πήραμε εντολή να ετοιμάσουμε τα τμήματα για πορεία. Έτσι, τις απογευματινές ώρες συγκεντρωθήκαμε στην πλατεία του χωριού πανέτοιμοι για ξεκίνημα. Η είδηση ότι τα τμήματα θα πήγαιναν για αποστολή προκαλεί σε όλους ενθουσιασμό και ένα πνεύμα μαχητικής διάθεσης. Κι ενώ από στιγμή σε στιγμή αναμένονταν ο ερχομός του διοικητή, απ' τους πιό μαχητικούς αρχίζει το τραγούδι και στη συνέχεια ξεκινάει χορός. Αυτό το αυθόρμητο ξεκίνημα γρήγορα μεταβάλλεται σε μαζική ψυχαγωγική εκδήλωση. Ακολουθεί γενική σύνταξη των τμημάτων όλης της Ταξιαρχίας, όπου ο διοικητής ανάμεσα στ' άλλα μας ανακοίνωσε ότι το εκπαιδευτικό προτσές τελείωσε και ότι από σήμερα παίρνουμε αποστολή για πορεία, χωρίς να μας ανακοινώσει για που και το είδος της αποστολής. Μόλις σουρούπωσε ξεκινήσαμε. Στην πορεία παρακάμψαμε το Βατοχώρι και το πρωί της άλλης μέρας στρατοπεδεύσαμε έξω απ' την Κρυσταλλοπηγή.

28 Απρίλη. Ο διοικητής εξετάζει τις τελευταίες πληροφορίες μπροστά στο τελευταίο άλμα για το πέρασμα στα μετόπισθεν του αντιπάλου. Δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην επιλογή του σημείου, που τα τμήματα θα διέσχιζαν την εχθρική γραμμή του μετώπου. Τα πρώτα συμπεράσματα απ' την εξέταση των δεδομένων δεν ικανοποιούν τη διοίκηση. Ο έμπειρος Αν. Βρατσάνος θεώρησε αναγκαία τη συγκέντρωση συμπληρωματικών πληροφοριών για τα μέτρα, που έπαιρνε ο αντίπαλος τις νυχτερινές ώρες στα πιθανά σημεία, που τα τμήματά μας θα περνούσαν στα μετόπισθεν. Γι' αυτό αποφάσισε να

καθυστερήσει τη διείσδυση για ένα ακόμα εικοσιτετράωρο. Τις βραδυνές ώρες μετακινηθήκαμε στο δάσος έξω απ' την Ιεροπηγή.

Η αποστολή της Ταξιαρχίας και ο σχεδιαζόμενος γεωγραφικός χώρος ανάπτυξης σαμποταριστικής δράσης.

Τα καθήκοντα που αυτή τη στιγμή έμπαιναν μπροστά στην Ταξιαρχία Σαμποτέρ είχαν άμεσα σχέση και εντάσσονταν στα γενικότερα σχέδια του ΓΑ του ΔΣΕ και απόβλεπαν σε μια πιό αποτελεσματική αντιμετώπιση της αναμενόμενης εαρινής εκστρατείας του αντιπάλου το 1949. Η αποστολή της Ταξιαρχίας ήταν να διεισδύσει στα άμεσα μετόπισθεν του αντιπάλου, και συγκεκριμένα σε εκείνες τις ζώνες των περιοχών, που είχαν άμεσα επαφή με τα μέτωπα του Γράμμου και του Βίτσι. Κι εκεί να αναπτύξει σημαντική και έντονη σαμποταριστική δράση. Συνοπτικά οι περιοχές που προορίζονταν να δράσει και να ελιχθεί η Ταξιαρχία ήταν: Συνιάτσικο, Κοζάνη, Μπούρινο, Γρεβενά, Βόϊο κλπ. Πρόκειται για περιοχές εξαιρετικής ζωτικής στρατιωτικής σημασίας για την αντίπαλη στρατιωτική διοίκηση, γιατί σ' αυτές βρισκόταν οι κυριότερες οδικές αρτηρίες, απ' τις οποίες εφοδιάζονταν με όλα τα απαραίτητα τα τμήματα του Κυβ. Στρατού των μετώπων του Γράμμου και του Βίτσι. Τα κυριότερα δίκτυα από αυτά ήταν τα ακόλουθα: Κοζάνη-Καστοριά-Βίτσι-Νεστόριο-Κοζάνη-Νεάπολη-Τσοτήλι-Πεντάλοφο-Γράμμος-Κοζάνη-Γρεβενά κλπ. Από αυτούς τους οδικούς άξονες περνούσαν καθημερινά αναρίθμητες φάλαγγες οχημάτων, που εφοδίαζαν τα τμήματα των μετώπων του Βίτσι και του Γράμμου με οπλισμό, πολεμοφόδια, τρόφιμα, ενισχύσεις κ.λπ. για τις ανάγκες του πολυάριθμου Κυβ. Στρατού. Οι οδικές αυτές αρτηρίες και οι εκθρικές φάλαγγες θα ήταν τώρα και ο κύριος στόχος των τμημάτων της Ταξιαρχίας που είχαν αποστολή να αναπτύξουν μια έντονη αποτελεσματική δράση με την καταστροφή τω δικτύων συγκοινωνιών, με χτυπήματα μηχανοκίνητων φαλαγγών και το σμπαράλιασμα της στρατιωτικής υποδομής του αντιπάλου σ' αυτές τις περιοχές ώστε να κάνουν τον αντίπαλο να νιώσει ότι και εδώ στις πιό πίσω ζώνες απ' την πρώτη γραμμή του μετώπου δεν υπάρχει γι' αυτόν ησυχία και ελεύθερες περιοχές. Να εξαναγκάσει την ηγεσία του Κυβ. Στρατού να βρίσκεται κι εδώ σε συνεχή κίνηση και ένταση, αλλά και να κρατάει σε επιφυλακή σημαντικές αξιόμαχες δυνάμεις, που ήταν τόσο απαραίτητες για την ασφάλεια των πόλεων, κωμοπόλεων, καθώς και για τα εξαιρετικής σημασίας ζωτικά οδικά δίκτυα. Όλα όμως αυτά

ήταν σχέδια, επιδιώξεις, επιθυμίες και υπολογισμοί της ηγεσίας του ΔΣΕ που βρισκόταν απ' την άλλη μεριά του μετώπου. Το ίδιο βλέπουμε και απ' τη σκοπιά της ηγεσίας του Κυβ. Στρατού, που γνώριζε την τεράστια στρατηγική σημασία αυτού του χώρου και είχε επεξεργαστεί τα δικά της σχέδια, είχε τις δικές της επιδιώξεις και υπολογισμούς. Έτσι, αρχίζοντας απ' τις αρχές του 1949 παίρνει μια σειρά δρακόντεια μέτρα αμυντικής θωράκισης αυτού του χώρου, που να κάνει όχι μονάχα αδύνατη σ' αυτόν την ανάπτυξη σαμποταριστικής δράσης, αλλά και να αποκλείει τη δυνατότητα εμφάνισης σ' αυτές τις περιοχές αντάρτικων τμημάτων.

Μας περίμεναν σκληρές δοκιμασίες, αξεπέραστα εμπόδια, ανυπέρβλητες δυσκολίες, πραγματικές συμπληγάδες.

Συνοπτικά τα εμπόδια και οι δυσκολίες που προέκυπταν απ' τα τελευταία επιπρόσθετα μέτρα και τις αλλαγές, που έκανε η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία ήταν τα παρακάτω:

- Πύκνωσε ακόμα περισσότερο τη διάταξη της πρώτης γραμμής του μετώπου στήνοντας πιό συχνές νυχτερινές ενέδρες στα πιθανά σημεία διείσδυσης έτσι που να κάνουν αδύνατο το πέρασμα των αντάρτικων τμημάτων στα μετόπισθεν. Ακόμα και στην καλύτερη περίπτωση, που κάποιο αντάρτικο τμήμα πετύχαινε να περάσει απαρατήρητο τη νύχτα την πρώτη γραμμή του μετώπου, αυτό σε καμιά περίπτωση δεν σήμαινε ότι είχε τελείως απαλλαχτεί απ' την εντόπιση του αντιπάλου, μια που με τον ερχομό της ημέρας το πέρασμα του αντάρτικου τμήματος γινόταν αντιληπτό απ' τα ίχνη της φάλαγγας, οπότε αμέσως κινητοποιούνταν δυνάμεις προς καταδίωξη και εξόντωσή του.

- Στένεψε και περιόρισε όσο το δυνατό σε μεγαλύτερο βαθμό το λεγόμενο ελεύθερο χώρο στα μετόπισθεν με την τοποθέτηση επιπρόσθετων οχυρωμένων σημείων και μάλιστα σε τέτοια απόσταση, που θα τους επέτρεπε να έχουν μεταξύ τους οπτικό πεδίο σύνδεσης.

- Δημιούργησε «νεκρή ζώνη» πίσω απ' τη γραμμή του μετώπου με το ξεσπίτωμα του αγροτικού πληθυσμού απ' τις πατρικές εστίες και το στοίβασμά του στα περιχαρακωμένα στρατοκρατούμενα αστικά κέντρα, (πόλεις, κωμοπόλεις, κεφαλοχώρια κ.λπ.). Με το μέτρο αυτό η αντίπαλη στρατιωτική ηγεσία πετύχαινε όχι μονάχα να στερήσει τους αντάρτες απ' τη δυνατότητα εξεύρεσης των αναγκαίων τροφίμων, μα και έδιναν τη δυνατότητα σε πάρα πολλά παρατηρη-

τήρια των μόνιμων εχθρικών φυλακίων να εντοπίζουν έγκαιρα στο χώρο της «νεκρής ζώνης» ακόμα και την παραμικρή κίνηση κάποιου αντικειμένου (άνθρωπος, άγριο ζώο κ.λπ.). Και ένα τέτοιο φαινόμενο όχι μονάχα να θεωρείται ύποπτο, αλλά και να προκαλεί αμέσως κινητοποιήσεις για την εξερεύνησή του.

- Δυνάμωσε σημαντικά τα οχυρωμένα στρατοκρατούμενα αστικά κέντρα με καινούργιες και επαρκείς στατικές και ειδικά εφεδρικές κινητές δυνάμεις, που ήταν πανέτοιμες σε περίπτωση ανάγκης να φτάσουν έγκαιρα σε οποιοδήποτε σημείο της επιτηρούμενης περιοχής. Έτσι, που απ' την πρώτη στιγμή σ' αυτόν το χώρο θα εντοπίζονταν εμφάνιση αντάρτικου τμήματος, αυτές οι άγρυπνες και αναρίθμητες κινητές πανέτοιμες δυνάμεις να ξεκινούσαν συντονισμένα από διάφορες κατευθύνσεις με πρώτη επιδίωξη τον εγκλωβισμό του και στη συνέχεια να το εξαναγκάσουν από τελείως ανοχύρωτες και εξαιρετικά μειονεκτικές θέσεις να δώσει μια άνιση μάχη. Εάν την ίδια μέρα δεν κατάφερναν να πετύχουν το σκοπό τους που ήταν η πλήρης εξόντωση των ανταρτών, αυτό θα το πραγματοποιούσαν τη νύχτα με το να στήνουν ενέδρες στις πιό πιθανές διαβάσεις εξόδου απ' τον κλοιό και εκεί με μεγάλη ευχέρεια να τους συντρίψουν.

- Κατά καιρούς στο χώρο της «νεκρής ζώνης» γινόταν συντονισμένες ανιχνεύσεις του εδάφους με κινητές περιπόλους και δύναμη ομάδων και διμοιριών. Συνήθως σ' αυτές τις «γενναίες» αποστολές, τον κύριο λόγο τον είχαν τα τμήματα των ΜΑΥ αυτής της περιοχής.

- Σε μόνιμη καθημερινή βάση παίρνονταν τέτοια αυστηρά μέτρα φρούρησης των οδικών αρτηριών που απόκλειαν τη δυνατότητα ανάπτυξης δράσης δολιοφθοράς. Η κάθε μηχανοκίνητη φάλαγγα που κινούνταν προς τα μέτωπα του Γράμμου - Βίτσι κι αντίστροφα συνοδεύονταν πάντα στην πορεία με ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις.

- Ο παραδοσιακός τρόπος διεξαγωγής ναρκοπολέμου με την τοποθέτηση αντιαρματικών ναρκών στο οδικό κατάστρωμα ήταν πια αναποτελεσματικός. Μπροστά απ' την κάθε μηχανοκίνητη φάλαγγα κινούνταν ειδικά συνεργεία ναρκοσυλλεκτών, που έλεγχαν το έδαφος και τα οποία με μεγάλη ευκολία ανακάλυπταν και εξουδετέρωναν τις αντιαρματικες νάρκες.

Δεν ήταν τώρα μονάχα τα τόσα αξεπέραστα εμπόδια και ανυπέρβλητες δυσκολίες που θα συναντούσαν οι σαμποταριστές μας απ' την πρώτη κιόλας μέρα που θα διείσδυαν στα εχθρικά μετόπισθεν, ήταν και η έλλειψη δυνατοτήτων εξεύρεσης των αναγκαίων τροφίμων για τις ανάγκες των μαχητών μας, αυτό το τρομερό πρόβλημα της διαρκούς πείνας που σμπαράλιαζε τις φυσικές και ηθικές ικανότητες των ανθρώπινων οργανισμών.

Το πέρασμα στα μετόπισθεν του αντιπάλου.

29 Απρίλη. Είμαστε στρατοπεδευμένοι στο δάσος έξω από την Ιεροπηγή. Οι διοικητές των τμημάτων της Ταξιαρχίας είχαν προειδοποιηθεί να είναι έτοιμοι, περιμένοντας τον ερχομό της νύχτας με σκοπό αυτή τη βραδιά να περάσουμε στα μετόπισθεν του αντιπάλου. Έναν στρατιωτικό διοικητή σαν τον Αντώνη Βρατσάνο με τις αναγνωρισμένες διοικητικές ικανότητες και τις τεράστιες εμπειρίες από παρόμοιες πολεμικές αντάρτικες δραστηριότητες και πρακτικές, που είχε και την κύρια ευθύνη για το αποψινό τολμηρό μεγάλο στρατιωτικό ελιγμό δεν μπορούσε να μην τον προβληματίζει στα σοβαρά το επικείμενο στρατιωτικό εγχείρημα. Ο διοικητής περισσότερο από κάθε άλλον καταλάβαινε τι θα σήμαινε για μια τέτοια μεγάλη φάλαγγα ανταρτών δύναμης περίπου 500 ατόμων, η οποία συνοδευόταν με μεταγωγικά φορτωμένα με πολεμικό υλικό σε περίπτωση που θα έπεφτε πάνω σε στημένη εχθρική νυχτερινή ενέδρα και ποιές θα ήταν οι τεράστιες υλικές και ηθικές συνέπειες που θα μπορούσαν να υποστούν τα τμήματα. Γνώριζε ακόμα ότι οι 7 στους 10 μαχητές των τμημάτων της Ταξιαρχίας αποτελούνταν από νεοσύλλεκτους και τελείως ακάπνιστους στον πόλεμο μαχητές. Γι' αυτό εξετάζοντας ακόμα μια φορά τα δεδομένα των πληροφοριών, που υπήρχαν και ζυγίζοντας με την απαιτούμενη προσοχή τα συν και τα πλην αποφασίζει ο Α. Βρατσάνος να αναβάλει για μια ακόμα βραδιά τη διείσδυση στα μετόπισθεν. Τις βραδινές ώρες τα τμήματα της Ταξιαρχίας μετακινούνται πιό κοντά προς τη γραμμή του εχθρικού μετώπου και η κάλυψή τους γίνεται έξω από την Κορφούλα. Ενώ οι ντόπιοι σύνδεσμοι, που είχαν αναλάβει το καθήκον να μας περάσουν ανάμεσα απ' την εχθρική διάταξη παίρνουν καινούργια εντολή να πάνε πάλι κι αυτή τη βραδιά με σκοπό ακόμα μια φορά να εξερευνήσουν τις συνθήκες στο σημείο που είχε επιλεχτεί για το νυχτερινό πέρασμα της φάλαγγας.

30 Απρίλη. Πριν ακόμα φέξει τα τμήματα ήδη βρίσκονται στις οριστικές θέσεις κάλυψης. Η απόσταση που μας χώριζε απ' τη γραμμή άμυνα του αντιπάλου ήταν γύρω τα 1800-2000 μέτρα. Το γεγονός αυτό ανάμεσα στ' άλλα σήμαινε: α) Ότι η παραμικρή δική μας μετακίνηση θα μπορούσε να γίνει αντιληπτή ακόμα και με γυμνό μάτι. β) Σε περίπτωση που σε μια τέτοια απόσταση εντοπίζονταν η ύπαρξη των τμημάτων της Ταξιαρχίας, θα δεχόμασταν αυτοστιγμής δυνατά

σφυροκοπήματα απ' τις πυροβολαρχίες και την αεροπορία του αντιπάλου, με πολλές αρνητικες συνέπειες για τα τμήματά μας. Και γ) αυτό θα σήμανε τη ματαίωση της σχεδιαζόμενης δικής μας διείσδυσης στα μετόπισθεν. Και πράγματι αυτήν την ημέρα, η εντολή που δόθηκε να τηρηθούν αυστηρά μέτρα κάλυψης και ακινησίας εφαρμόστηκαν με ιερή ευλάβεια απ' τους μαχητές και διοικητές των τμημάτων. Έτσι τώρα, ενώ μέσα σε τούτες τις σχετικά αραιές δασοπλαγιές της Κορφούλας κρύβονται 500 περίπου αντάρτες, στην πραγματικότητα αυτός ο τόπος έμοιαζε με νεκρή ζώνη. Δε κουνούνταν πουθενά φύλλο και τα αναρίθμητα παρατηρητήρια του αντιπάλου και μαζί μ' αυτά και οι αναγνωριστικές πτήσεις των αεροπλάνων δεν μπόρεσαν να ανακαλύψουν απολύτως τίποτε το ύποπτο. Έτσι η ημέρα αυτή πέρασε ήρεμα και χωρίς κάποια ενόχληση. Σε συγκέντρωση που πραγματοποιήθηκε μόλις σουρούπωσε ο διοικητής μας ανακοίνωσε ότι αυτή τη βραδιά η Ταξιαρχία θα διεισδύσει στα μετόπισθεν. Ανάμεσα στ' άλλα μας είπε ότι η αποψινή πορεία θα είναι μακρινή, κουραστική, δύσκολη αλλά και σε κάποιο βαθμό και επικίνδυνη, μια που προβλέπεται να περάσουμε ανάμεσα από την εχθρική διάταξη. Μας μίλησε για τα μέτρα που πρέπει να τηρηθούν προκειμένου η φάλαγγα να διασχίσει απαρατήρητη τη γραμμή άμυνας του αντιπάλου. Δεν παρέλειψε να μας υπενθυμίσει ότι αυτή τη βραδιά στην πορεία θα χρειαστεί να περάσουμε μέσα απ' τον παγωμένο και ορμητικό ποταμό Αλιάκμονα που έχει αρκετό νερό. Μας είπε για το δρομολόγιο που θα ακολουθούσε η φάλαγγα. Ιδιαίτερα στάθηκε πάνω στα κριτήρια επιλογής του σημείου που θα γινόταν η διάσχιση του εχθρικού μετώπου. Ότι η επιλογή αυτή έγινε ύστερα από πολλή επισταμένη μελέτη και προσοχή με βάση τις πληροφορίες που μέχρι τώρα είχαν συγκεντρωθεί. Σύμφωνα μ' αυτά τα δεδομένα το σημείο που επιλέχτηκε να διασχίσουμε η εχθρική διάταξη δεν φρουρείται. Κανένας, όμως, δεν μπορεί να εγγυηθεί και να αποκλείσει τη δυνατότητα να υπάρχουν αυτή τη βραδιά και αλλαγές στα μέτρα ασφάλειας του αντιπάλου. Γι' αυτό εμείς για κάθε ενδεχόμενο θα πρέπει να είμαστε πανέτοιμοι σε περίπτωση που συναντήσουμε στην πορεία στημένη εχθρική ενέδρα όχι απλώς να αντιδράσουμε, αλλά να περάσουμε αποφασιστικά και ορμητικά σε αντεπίθεση, σαρώνοντας κάθε εχθρική αντίσταση, που θα βρεθεί μπροστά μας, ώστε να ανοίξουμε το δρόμο για να μπορέσει η φάλαγγα να προχωρήσει μπροστά. Και υπογράμμισε ότι σ' αυτήν την περίπτωση σε κανέναν δεν πρέπει να υπάρχει σκέψη για πίσω. Και να τώρα ακούμε το διοικητή να μας ανακοινώνει ότι στην εμπροσθοφυλακή της φάλαγγας θα κινείται ο δικός μας Λόχος. Εδώ ο

διοικητής δεν παρέλειψε να αναφερθεί στους λόγους που τον οδήγησαν σ' αυτήν την επιλογή, αλλά και να πλέξει το εγκώμιο σχετικά με τους γενναίους και αξιόμαχους μαχητές και διοικητές του τμήματός μας, αλλά και να αναφερθεί σε μια σειρά διακρίσεις, με τις οποίες τιμήθηκε ο Λόχος μας στο παρελθόν σε παρόμοιες σοβαρές και επικίνδυνες αποστολές. Οι μαχητές και τα στελέχη του ΔΣΕ καταλάβαιναν τι σήμαινε σε τέτοιες καταστάσεις να βρίσκονται εμπροσθοφυλακή. Γνώριζαν ακόμα συνήθως και σε ποιά τμήματα και διοικητές ανατίθονταν παρόμοιες υπεύθυνες αποστολές. Οι λαογέννητοι διοικητές του ΔΣΕ στη συντριπτική τους πλειοψηφία όχι μονάχα αδιαφορούσαν για τις συνέπειες που μπορούσαν να είχαν, όταν έπαιρναν παρόμοιες αποστολές, αλλά και ένοιωθαν περηφάνεια και τιμή, που προτιμούνταν να εκπληρώσουν ένα τέτοιο υπεύθυνο και τιμητικό καθήκον.

Κατά τη διάρκεια των τριάμισι και πλέον χρόνων πολεμικής πείρας, αρκετές φορές μου έτυχε να βρεθώ σε πολλές απρόοπτες και απρόβλεπτες εκ των προτέρων στημένες εχθρικές ενέδρες. Τα στημένα ενεδρευτικά χτυπήματα που συνήθως εκδηλώνονται αιφνιδιαστικά είναι τα πιό τρομερά και εφιαλτικά. Αυτές οι εμπειρίες μας έκαναν κι αυτή τη φορά να είμαστε προβληματισμένοι στο έπακρο, γι' αυτό η σκέψη και η προσοχή μας ήταν στραμμένες στο πως θα μπορέσουμε καλύτερα να προετοιμάσουμε το τμήμα, αλλά και τι άλλα μέτρα θα έπρεπε να πάρουμε για μια αποτελεσματική αντιμετώπιση ενδεχόμενης στημένης εχθρικής ενέδρας. Ανάμεσα στα συμπληρωματικά μέτρα που πήραμε σε επίπεδο λόχου ήταν να ενισχυθεί η διμοιρία του Ηρ. Τσεκούρα που θα κινούνταν στην εμπροσθοφυλακή της φάλαγγας συμπληρωματικά με έξι εκτοξευτές πάντζερ, απ' τις άλλες διμοιρίες του Λόχου. Αυτοί οι πολεμιστές μαζί με τη διμοιρία του Ηρ. Τσεκούρα θα προχωρούσαν μπροστά, έχοντας στραμμένες τις κεφαλές των πάντζερ προς την πιθανή κατεύθυνση εκδήλωσης της εχθρικής ενέδρας, που θα τα κρατούσαν στους ώμους σε πλήρη ετοιμότητα να κάνουν την εκτόξευση. Η εντολή που πήραν ήταν ρητή, ότι μόλις θα άκουγαν το γνωστό προστακτικό «άλτ!» ή την εκδήλωση εχθρικών πυρών, αψηφώντας τα πάντα αυτοστιγμής να στείλουν απευθείας στους εχθρικούς στόχους τη φωτιά αυτών των τρομακτικών αντάρτικων όπλων.

Μόλις σουρούπωσε στα γρήγορα το κάθε τμήμα πήρε τη θέση του στην προβλεπόμενη σειρά της φάλαγγας. Την ευθύνη για να μας περάσουν ανάμεσα από την εχθρική διάταξη ανάλαβαν δυο γενναίοι ντόπιοι σλαβομακεδόνες αντάρτες.

Ο ένας από αυτούς κινούνταν μαζί μας μπροστά με τον δικό μας Λόχο. Ενώ ο άλλος ήταν στη διάθεση της διοίκησης της Ταξιαρχίας.

Ηταν βραδιά ξάστερη χωρίς φεγγάρι. Στην πορεία οι μαχητές και τα στελέχη τηρούν με απόλυτη αυστηρότητα τις οδηγίες, που είχαν πάρει απ' την διοίκηση. Κατά καιρούς βλέπουμε απ' τα διάφορα φυλάκια της πρώτης γραμμής του εχθρικού μετώπου να εκτοξεύονται σποραδικά στον ουρανό χρωματιστές φωτοβολίδες. Υστερα από κάθε τέτοια εκτόξευση η κίνηση της φάλαγγας αυτοστιγμής σταματούσε στον τόπο. Οσο πλησιάζαμε προς την εχθρική διάταξη της πρώτης γραμμής τόσο περισσότερο μεγάλωνε η ανησυχία μας, η υποψία μας ότι από στιγμή σε στιγμή θα μπορούσαμε να πέσουμε πάνω σε στημένη εχθρική ενέδρα. Η πορεία της φάλαγγας προς τα μπρος συνεχίζεται, καθώς περνούσαμε από έναν αραιοδασωμένο τόπο, ενώ η διάσχιση της πρώτης γραμμής του εχθρικού μετώπου γίνεται δίπλα απ' το χωριό Φτεριά. Η παραπέρα προώθησή μας γίνεται τώρα με κομμένη την ανάσα, με μια φανερή αγωνία. Και να τώρα σε μια στιγμή ο σύνδεσμος με πληροφορεί ότι ήδη είχαμε διασχίσει τη γραμμή άμυνας του μετώπου. Μου φάνηκε πραγματικά απίστευτο, ήταν όμως αληθινό.

Μέσα μας κυριαρχεί μια ενδόμυχη κι ανέκφραστη ικανοποίηση από αυτήν τη θετική εξέλιξη των πραγμάτων: «Περάσαμε το ποτάμι!»

Ο λεβέντης σύνδεσμος, που κινείται μαζί μας μπροστά στην εμπροσθοφυλακή, που γνώριζε πολύ καλά ετούτα τα κατατόπια, από δω και πέρα έδειξε τη μεγάλη δεξιοτεχνία του της εντελώς απαρατήρητης απ'τον αντίπαλο διείσδυσης στα μετόπισθεν του αντιπάλου.

Μας οδηγεί από ένα δρομολόγιο με πολλά ζικ-ζακ στην πορεία, που είχε σαν αποτέλεσμα απ' τη μια μεριά να παρακάμψουμε με επιτυχία την εχθρική διάταξη, που ήταν πίσω απ' την πρώτη γραμμή, και απ' την άλλη να μας οδηγήσει ακίνδυνα σε ένα ειδικό μέρος - πόρο στον ποταμό Αλιάκμωνα, από όπου οι άνδρες και τα μεταγωγικά της φάλαγγας θα μπορούσαν να διασχίσουν τον ορμητικό αυτό ποταμό. Οπως το σκέφτηκε έτσι και το πέτυχε. Εδώ πρόκειται για ένα λαμπρό παράδειγμα ενός ανδρείου αγωνιστή συνδέσμου, ενός αφοσιωμένου και άριστα κατατοπισμένου οδηγού αντάρτη.

Φτάνοντας στην άκρη του ποταμού, το σκότος που επικρατεί δεν μας επιτρέπει να έχουμε οπτική αντίληψη για το πως θα περάσουμε αντίπερα. Η δυνατή βοή του ορμητικού Αλιάκμωνα αντηχεί ανησυχητικά στα αυτιά μας, στις ψυχές και στις καρδιές όλων μας. Σ' αυτές τις συνθήκες και μ' αυτήν την αντίληψη δεν είναι εύκολο να

αποφασίσεις να κάνεις το πρώτο βήμα προς τα μπρος. Η ατολμία, η επιφυλακτικότητα ήταν φανερές και υπαρκτές. Και πράγματι η κατάσταση στο σύνολό της παρουσιαζόταν πολύ ανάποδη και εξαιρετικά δυσάρεστη. Δεν ήταν τώρα μικρό πράγμα να πείσεις έναν αντάρτη, ντυμένο και κουμπωμένο με τη στολή της εκστρατείας, αλλά και βαριά φορτωμένο με τον πλήρη εξοπλισμό του, τα πολεμοφόδια και τρόφιμα για τρια εικοσιτετράωρα, να μπει και να περάσει μέσα απ' τα παγωμένα νερά αυτού του ποταμού που ξεκινούσαν απ' τις χιονισμένες κορφές του Γράμμου. Τις υποψίες ότι το ποτάμι είναι βαθύ κι ορμητικό και μπορεί να μας παρασύρει δεν μπορούσε να τις αποκλείσει κανείς. Δικαιολογημένοι λοιπόν οι δισταγμοί. Ωστόσο σε τέτοιες στιγμές δεν έχουν θέση τα πισωγυρίσματα. Η μοναδική διέξοδος είναι να πάμε μονάχα μπροστά, με πείσμα αψηφώντας τις δυνάμεις της φύσης. Οι διοικητές, οι πιο τολμηροί και πιο θαρραλέοι κάνουν την αρχή και μπαίνουν μέσα στα παγωμένα νερά. Πιασμένοι χέρι με χέρι, κατά δυάδες και τριάδες, και κρατώντας τα όπλα ψηλά να μην βραχούν τραβούν μπροστά. Οσο προχωρούσαμε πιο πέρα, το βάθος του ποταμού μεγαλώνει, ανεβαίνει πιο πάνω, περνάει τα γόνατα, φθάνει στη μέση. Με το ανέβασμα της στάθμης του παγωμένου νερού οι οδυνηρές και επώδυνες συνέπειες γίνονται πιο εφιαλτικές. Τα επακόλουθα απ' τα μουσκεμένα και κολλημένα πάνω στο κορμί κοκκαλωμένα μας ρούχα κάνουν την κατάστασή μας πιο ανυπόφορη. Οι παλιοί αντάρτες βοηθούν μ'όλες τις δυνάμεις σ' αυτήν την πρώτη και τόσο σκληρή δοκιμασία. Και σ' αυτές τις τόσο αντίξοες συνθήκες οι ατρόμητοι σαμποταριστές μας δεν τα βάζουν κάτω. Το επαναστατικό τους πνεύμα δεν κάμπτεται, δεν πτοείται, και τους περισσότερους από αυτούς τους ακούμε εκεί μέσα στο ποτάμι να αλληλοενθαρρύνονται με τα λόγια: «Συναγωνιστές, τραβάτε μπροστά!» Ενώ οι πιο τολμηροί λεβέντες μας πάνε ακόμα πιο πέρα, προχωρούν και μάλιστα τραγουδούν: «Για τους σαμποταριστές μας δεν υπάρχουνε φραγμοί. Το φανέρωσαν στη μάχη, στα γεφύρια στη γραμμή!»

Με το μαχητικό αυτό πνεύμα των γενναίων και τολμηρών σαμποταριστών μας, να προχωρούν και να τραγουδούν μπροστά απτόητοι διαμορφώνεται μια θετική και ενθαρρυντική ατμόσφαιρα σε όλο το τμήμα, συμβάλλει αποφασιστικά στο ξεπέρασμα των δυσκολιών αυτής της σκληρής σημερινής δοκιμασίας. Δε θυμάμαι τους λόγους, γιατί αυτήν τη βραδιά χρειάστηκε να περάσουμε δυό φορές το ποτάμι. Με βρεμένα τα ρούχα μας σχεδόν μέχρι το στήθος παίρνουμε μια ομαλή ανηφορική πλαγιά. Η κίνησή μας από δω και πέρα προς τα μπρος είναι πιο δυσχερής. Το πολύ νερό που είχαν

ρουφήσει τα ρούχα μας δεν στραγγίζει εύκολα από πάνω μας. Ενώ ένα ρεύμα κρύου ποταμίσιου αέρα που φυσούσε, κάνει την κατάσταση πιο βασανιστική και μαρτυρική. Το τουρτούρισμα απ' το μούσκεμα, απ' το τσουχτερό κρύο από στιγμή σε στιγμή γίνεται πιο ισχυρό. Ωστόσο η φάλαγγα συνεχίζει την πορεία της προς τα μπρος.

1 Μάη. Πριν ακόμα φέξει τα τμήματα έφτασαν και στρατοπέδευσαν στα δασωμένα υψώματα ανάμεσα στο Περιβόλι και Νόστιμο. Να ανάψουμε φωτιές για να στεγνώσουμε τα ρούχα μας δεν μπορούσε να γίνει λόγος. Δεν μας χωράει ο τόπος απ' το δυνατό τρεμούλιασμα. Με αγωνία περιμένουμε την ανατολή του ήλιου σαν την μοναδική ελπίδα να μας απαλλάξει απ' αυτό το τσουχτερό και ανυπόφορο μαρτύριο. Αρχιζε να χαράζει, όταν μαζί με τον Ηρ. Τσεκούρα και τον Αρ. Χατζούλη συνεχίζουμε εντατικά να κάνουμε επί τόπου βήμα σημειωτό. Πιο πέρα από μας δυο μαχήτριες απ'την ομάδα του Κύρκου στέκονται όρθιες και κολλητά στριμωγμένες σε έναν κορμό δέντρου. Στο φυσικό αυτό στήριγμα σφιχταγκαλιασμένες προσπαθούν να βρούν παρηγοριά, ώσπου να βγεί ο ήλιος. Πρόκειται για την Σάββα Λελούδου, παλιά αντάρτισσα και τη νεαρή Μαυρομάτα που μόλις είχε καταταχτεί. Να πώς περίπου μας απάντησαν, όταν τις ρωτήσαμε πώς αισθάνονται: «Αφού περάσαμε σώοι απ' τον Αλιάκμωνα όλα τα άλλα ξεχνιούνται». (η πρώτη).« Εγώ νόμισα ότι αυτήν τη βραδιά θα με παρασύρει το ποτάμι και θα πνιγώ. Ας είναι καλά τα παιδιά και η Σάββα που με βοήθησα.» (η δεύτερη).

Πριν ακόμα φέξει ο λόχος μας πήρε διάταξη σε κάτι μισόγυμνα υψώματα με σκοπό να ελέγξει τον τομέα προς Σκαλοχώρι και Ζευγοστή. Απ'την πρώτη κιόλας ματιά διαπιστώσαμε ότι γύρω στο χώρο μας επικρατεί απόλυτη ησυχία και ερημία. Πουθενά δεν φαίνεται να κινείται ανθρώπινη ψυχή ή κάποιο άλλο είδος ζωντανών δραστηριοτήτων. Ολα αυτά επιβεβαίωναν ότι αυτή η περιοχή παρουσίαζε εικόνα νεκρής ζώνης. Οι πρώην κάτοικοι αυτής της περιοχής είχαν ακόμα απ' το 1947 μεταφερθεί στα κοντινά στρατοκρατούμενα κέντρα. Μας μάγευε το θαυμάσιο τοπίο αυτής της απείραχτης και παρθένας πράσινης φύσης. Με μεγάλη ευχαρίστηση δεχτήκαμε τις πρώτες θερμές ακτίνες του ήλιου. Οσο αυτό το ουράνιο πύρινο σώμα ανέβαινε πιο ψηλά, τόσο το κλίμα του περιβάλλοντος γίνονταν πιο θερμό και ευχάριστο. Η πρόκληση να κλείσουμε τα μάτια μας, να αναπαυτούμε, να μας πάρει ο ύπνος γίνεται πιο ελκυστική. Υστερα από παρόμοιες κουραστικές περιπέτειες δεν καταλαβαίνει κανείς πως τον γραπώνει ο δυνατός ύπνος.

Με τον ερχομό της ημέρας η νυχτερινή δείσδυση της Ταξιαρχίας γίνεται αντιληπτή απ' τα ίχνη, που άφησε η φάλαγγα κατά το πέρασμά

της απ' το δημόσιο δρόμο και απ' τα μέρη των στρατοκρατούμενων χωριών. Το γεγονός αυτό προκαλεί την άμεση αντίδραση της αντίπαλης στρατιωτικής διοίκησης. Κι αμέσως από διάφορες κατευθύνσεις κινητοποιούνται δυνάμεις για τον εντοπισμό και την καταδιώξή μας. Το γνωστό αναγνωριστικό αεροπλάνο, ο λεγόμενος «Γαλατάς», όπως τον αποκαλούσαν οι αντάρτες, καταφτάνει πρώτος και αρχίζει να πετάει πάνω από τα κεφάλια μας, ανιχνεύοντας την περιοχή. Λίγο αργότερα έρχονται δυο καταδιωκτικά αεροπλάνα και σάμπως με παραγγελία και χωρίς καμιά προκαταρτική αναγνώριση παίρνουν στροφή, κλίση και το ένα πίσω από το άλλο κατεβαίνουν χαμηλά κι αρχίζουν να μυδραλιοβολούν, να ρίχνουν ρουκέτες σε ένα μισόγυμνο δεσπόζων ύψωμα που είχε διάταξη η ομάδα του Δ. Κύρκου με αποτέλεσμα να σκοτωθεί η νεαρή μαχήτρια αυτής της ομάδας, η Μαυρομάτα. Την πήρε μια ριπή στο στήθος και την άφησε επί τόπου. Εκεί σ' ένα γουτουπάκι, τις βραδυνές ώρες, οι συναγωνιστές της ομάδας άνοιξαν έναν τάφο και την έθαψαν. Έτυχε να την γνωρίσω αυτή την μαχήτρια το Γενάρη του 1949, όταν νοσυλευόμουν στο νοσοκομείο των Σκοπίων. Υπηρετούσε σαν νοσοκόμα. Καταγόνταν απ' την περιοχή της Αριδέας, προέρχονταν από γονείς αντάρτες. Την άνοιξη του 1949, όταν μαθεύτηκε ότι ο Τίτο ετοιμάζεται να κλείσει τα σύνορα η κοπέλα αυτή εθελοντικά μαζί με μερικές άλλες νοσοκόμες ήρθε στο Βίτσι. Το Μάη την έστειλαν στο Λόχο μου. Χάρηκε που ήταν τυχερή να έρθει σε ένα τμήμα με γνωστό διοικητή. Σύμφωνα δε με μια άλλη πληροφορία το πραγματικό της ονοματεπώνυμο ήταν Σοφία Αμανατίδου.

Οι πρώτες επαφές με τα τμήματα του αντιπάλου που είχαν κινητοποιηθεί για την καταδίωξη και τον εγκλωβισμό μας άρχισαν αμέσως μετά την αεροπορική επιδρομή. Κατά το μεσημέρι η ανταλλαγή των πυρών διεξάγονταν σχεδόν σε όλη την περίμετρο της δικής μας διάταξης. Τα βασικά δικά μας σημεία αντίστασης συχνά δέχονται σφυροκοπήματα με βλήματα όλμων. Με το πέρασμα του χρόνου η πολεμική αντιπαράθεση παίρνει πιο έντονο χαρακτήρα. Ο Λόχος μας αυτήν τη φορά είχε αποστολή να σταματήσει την προέλευση του Κυβ. Στρατού που κινούνταν απ' την κατεύθυνση του Σκαλοχωρίου και Δαμασκηνιά. Ο Κυβ. Στρατός συνοδεύονταν σ' αυτήν την προσπάθεια του και από ντόπια αντιδραστικά στοιχεία, τα γνωστά ξεφτέρια των τμημάτων των ΜΑΥ. Τους αντιληφθήκαμε απ' την πρώτη κιόλας στιγμή απ' τη συμπεριφορά τους, απ' τις βρισιές, απ'τις απειλές που ξεστόμιζαν απ' τις δυνατές και νταηλίδικες φωνές τους. Με αυτόν τον τρόπο αυτοί οι φωνακλάδες και «παλικαράδες» δημιουργούσαν ένα πνεύμα αισιοδοξίας που έδειχνε ότι έτριβαν τα

χέρια τους και ήταν βέβαιοι ότι σύντομα θα μας εγκλωβίσουν και θα μας συντρίψουν. Γρήγορα όμως πείστηκαν ότι δεν είχαν πια να κάνουν, όπως αυτοί αρχικά υπολογίζαν, με κάποιους ξεκομμένους αντάρτες η κάποια ομάδα ελεύθερων σκοπευτών. Οταν άκουσαν να κελαϊδούν αντάρτικα πολυβόλα, να δέχονται τις πρώτες εύστοχες ριπές των ομαδικών αυτών όπλων, όχι μονάχα το βούλωσαν, αλλά κι αμέσως έτρεξαν να κάνουν την πάπια σε διάφορες χαράδρες και πατλιές. Ο ανδρείος διμοιρίτης μας Αρ. Χατζούλης, που κατάγονταν από αυτήν την περιοχή και κρατούσε ένα απ' τα βασικότερα και δεσπόζοντα υψώματα της διάταξης μας, τους ρίχνει στο ψαχνό, τους αναγκάζει να καταλάβουν, με ποιούς έχουν να κάνουν, τους ανακόβει την αρχική και μαζική τους έφοδος, τους κρατάει καθηλωμένους για αρκετό χρονικό διάστημα μπροστά απ' τη διάταξή του και τελικά τους υποχρεώνει να κάνουν υποχώρηση. Παρόμοια πίεση δέχτηκε και ο λόχος του Ι. Κωνσταντινίδη, που είχε διάταξη δεξιότερα από μας. Τις απογευματινές ώρες, με εντολή του ταγματάρχη Φώτη Ιωσηφίδη τα τμήματα περνούν σε αντεπίθεση. Και σ' αυτήν την επιθετική ενέργεια διακρίνεται η διμοιρία του Αρ. Χατζούλη, επίσης και του Θωμά Δαλαμάγκα. Σ'αυτήν την περίπτωση ο Κυβ. Στρατός προτίμησε να ακολουθήσει το δρόμο της φυγής. Αρχίζει η καταδίωξη. Αυτή η ευνοϊκή έκβαση της μάχης ενθαρρύνει τους νεοσύλλεκτους μαχητές σ' αυτό το πρώτο βάφτισμα πυρός και στη συνέχεια τους ενθουσιάζει να πάρουν κι αυτοί ενεργά μέρος στο κυνηγητό των φαντάρων που έτρεχαν προς τα πίσω ασταμάτητα.

Αν και η σημερινή πολεμική σύγκρουση είχε θετική έκβαση, ωστόσο από την άποψη προοπτικής και των δικών μας επιδιώξεων για την μελλοντική δική μας δράση είχε και την αρνητική πλευρά της, οπότε θα ήταν προτιμότερο να την είχαμε αποφύγει. Πρώτα απόλα, γιατί ο έγκαιρος εντοπισμός της διείσδυσης στά μετόπισθεν ενός τέτοιου μεγάλου αντάρτικου σχηματισμού ήταν ένα απειλητικό και προειδοποιητικό μήνυμα προς την ανώτατη στρατιωτική ηγεσία του αντιπάλου, απ' τη μια μεριά να πάρει επειγόντως όλα εκείνα τα απαραίτητα μέτρα να μην επιτρέψει δικές μας πράξεις δολιοφθοράς και απ' την άλλη να κινητοποιήσει χωρίς καθυστέρηση όσες δυνάμεις χρειάζονταν για την καταδίωξή μας, τον εγκλωβισμό και την εξόντωσή μας. Κι ακόμα αυτός ο έγκαιρος εντοπισμός μας που αποκάλυπτε απ' την πρώτη κιόλας μέρα τις προθέσεις μας, ερχόταν σε αντίθεση με το δικό μας σκοπό και την τακτική που έπρεπε να ακολουθήσουμε, που συνίστατο στο να αποφεύγουμε τις μετωπικές αναμετρήσεις με τις υπέρτερες αντίπαλες δυνάμεις και να ακολουθούμε μια ιδιόμορφη αντάρτικη τακτική, που να μας επιτρέπει να

δίνουμε συγκεντρωτικά αιφνιδιαστικά χτυπήματα σε στόχους εκεί που ο αντίπαλος δεν μας περίμενε. Γι' αυτό, λοιπόν, για να αποφύγουμε μια αναπόφευκτη κι αναμενόμενη άμεση σύγκρουση, η διοίκηση της Ταξιαρχίας αποφασίζει να ελιχθούμε όσο το δυνατό μακρύτερα απ' το σημείο του σημερινού εντοπισμού μας. Έτσι, με ένα τολμηρό νυχτερινό άλμα η Ταξιαρχία περνάει απαρατήρητη ανάμεσα από πολλές εχθρικές φρουρές και φτάνει στην περιοχή των Γρεβενών.

2η Μάη. Πριν ακόμα φέξει τα τμήματα της Ταξιαρχίας πήραν την οριστική διάταξη κάλυψης στα δασωμένα υψώματα των χωριών Ρωδοχώρι, Κυδωνιές και Αϊδόνια. Βγήκαν τα απαραίτητα παρατηρητήρια και σκοπιές. Τα σακίδια ήταν ακόμα γεμάτα και έτσι για τα στομάχια μας δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα.

Οι κάτοικοι των γύρω χωριών είχαν μεταφερθεί με τη βία στα στρατοκρατούμενα Γρεβενά. Ωστόσο υπήρχαν και μερικοί καταδιωκόμενοι πολίτες που συνέχιζαν να κρύβονται στα δάση. Όλοι αυτοί ήταν άνθρωποι με επαναστατικό παρελθόν και προέρχονταν από δικές μας επαναστατικές οικογένειες με παιδιά, άνδρες και γονείς αντάρτες που εάν τολμούσαν να εμφανιστούν στα Γρεβενά τους περίμενε η φυλακή, η εξορία, με όλες τις γνωστές συνέπειες και ιδιαίτερα με τις τρομερές καταδιστικές αποφάσεις απ' τα μοναρχοφασιστικά στρατοδικεία - θανατοδικεία μέχρι την ποινή του θανάτου. Όλοι τους αυτοί στη διάρκεια των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων γίνονταν ο κύριος στόχος του Κυβ. Στρατού και των τμημάτων των ΜΑΥ. Ωστόσο όλοι αυτοί με τον τρόπο τους και τις εμπειρίες τους κατόρθωναν να ελίσσονται και να κρύβονται στα δυσκολοπατημένα μέρη ετούτων των πυκνοδασωμένων τόπων. Όταν οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις τελείωναν και επικρατούσε κάποια ηρεμία, έβγαιναν απ' τους κρυψώνες τους και ασχολούνταν με περιορισμένης έκτασης αγροτικές καλλιέργειες, έσπερναν σιτάρι, καλαμπόκι κλπ., είχαν κάποιο κρυφό περιβόλι. Με αυτόν τον τρόπο παρήγαγαν τα αγαθά της πρώτης ανάγκης. Παράλληλα συνέχιζαν να κρατούν και από κανένα ζωντανό, αγελάδα, βόδι, άλογο, γαϊδούρι, κατσίκες κλπ. Αυτοί οι αγωνιστές συνήθως πάντα μας συμπαραστέκονταν και βοηθούσαν όσο μπορούσαν τα αντάρτικα τμήματα, τους ελεύθερους σκοπευτές, τις υπηρεσίες των ΚΠ, τους ξεκομμένους μαχητές μας, έκρυβαν και συντηρούσαν τραυματίες μας. Υπήρχε όμως και μια κατηγορία αγροτών που την ημέρα δούλευαν στα χωράφια τους και το βράδυ γύριζαν και διανυχτέρευαν στον Απ Γιώργη, που έμεινε μόνιμα στρατός. Κυκλοφορούσαν πληροφορίες κάποιοι από αυτούς

ήταν το μάτι και το αυτί των τμημάτων των ΜΑΥ, που είχαν την έδρα τους στα Γρεβενά.

Απ' το πρωί εμφανίστηκε και σήμερα στον ουρανό ο «Γαλατάς», που όπως φαίνεται είχε πάρει εντολή να ψάξει, να μας εντοπίσει. Όλη την ημέρα πετούσε πάνω απ' τα κεφάλια μας χωρίς αυτήν τη φορά να καταφέρει να ανακαλύψει κάτι το ύποπτο. Παρόμοια αποστολή αυτήν την ημέρα πήρε και ένα τμήμα του Κυβ. Στρατού που κινήθηκε απ' τα Γρεβενά, βγήκε στις Αμυγδαλιές, στη Ρωδιά και πήρε τα μέρη παγανιά. Στην πορεία έριχνε ασκοπες ριπές και κατά καιρούς με οβίδες όλμων χτυπούσε το μέρος μπροστά απ' τα επιτεθέμενα τμήματα. Εφτασε μέχρι το Νιτρούζι χωρίς να συγκρουστεί με κάποιο αντάρτικο τμήμα, ενώ τις απογευματινές ώρες επέστρεψε στα Γρεβενά. Τις βραδινές ώρες τα τμήματα της Ταξιαρχίας μας, μετακινήθηκαν λίγο αριστερότερα και καταυλίστηκαν στα δάση ανάμεσα στο Τρίκωμο και Καλλονή. Αυτήν τη βραδιά η Διλοχία του Πασχάλη Λάτσαρη πήρε εντολή να ελιχθεί προς τα Βένζια και εκεί να αναπτύξει δράση.

3 Μάη. Από άποψη συμπεριφοράς και επιδιώξεων του αντιπάλου, όλα έδειχναν ότι και σήμερα επαναλήφθηκαν οι χθεσινές ενέργειες. Πρώτος πέταξε ο «Γαλατάς» και άρχισε την αναγνώριση και ανίχνευση του εδάφους της περιοχής. Ενώ ένα τμήμα στρατού κινείται απ' την κατεύθυνση του Αη Γιώργη για εκκαθάριση του εδάφους. Διαδοχικά καταλαμβάνει τα υψώματα των χωριών Αϊδόνια, Λήψη και έφτασε μέχρι τις Κυδωνιές, όπου και σταμάτησε την παραπέρα προώθησή του. Εαν το περασμένο βράδι δεν είχαμε κάνει εκείνη την μερική μετακίνηση και είχαμε μείνει στη χθεσινή διάταξη η σύγκρουσή μας σήμερα θα ήταν αναπόφευκτη.

4 Μάη. Την ημέρα αυτή ήρθε και συνδέθηκε με την Ταξιαρχία μας ένα τμήμα των Πολιτικών Επιτροπών που με ειδική εντολή του Γ. Αρχηγείου του ΔΣΕ πήγαινε με αποστολή να αναπτύξει παράνομη πολεμική δράση μέσα στις πόλεις της Αθήνας και του Πειραιά.

5 Μάη. Τα πράγματα μας βίαζαν να αρχίσουμε πολεμική δράση. Γι'αυτό μόλις οι κινητοποιήσεις του αντιπάλου για τον εντοπισμό μας κάπως κάλμαραν, η διοίκηση της Ταξιαρχίας αποφάσισε να γίνει αμέσως αναγνώριση με σκοπό να εξετασθούν οι δυνατότητες ανάπτυξης σαμποταριστικής δράσης στο οδικό δίχτυ Τσοτίλι - Γράμμος. Σ' αυτήν πήραν μέρος ο Ταξίαρχος Αν. Βρατσάνος, ο ταγματάρχης Φώτης Ιωσηφίδης, οι λοχαγοί Δ. Κατσής και Κ. Βαρβαρούσης. Όλοι οι παραπάνω, πριν ακόμα φέξει, φτάνουν και καλύπτονται σε κάτι μικροθάμνους ακριβώς απέναντι απ'τον Αη Σώστη. Η απόσταση που μας χώριζε απ' τον δημόσιο δρόμο είναι γύρω στα 700-800 μέτρα, πράγμα που μας επέτρεπε να έχουμε αρκετά

καλή οπτική επαφή. Εκεί αυστηρά καλυμμένοι χρειάστηκε να βγάλυμε αυτήν την εξαιρετικά θερμή μέρα. Απ' την αναγνώριση διαπιστώθηκαν εν συντομία τα παρακάτω:

1. Ο αντίπαλος κρατούσε σ' αυτόν τον τομέα της δημοσιάς τρία φυλάκια - στηρίγματα με την μορφή των μόνιμων αμυντικών οχυρών, όπως μέσα στον Πεντάλοφο και στα χωριά Κορφούλα και Δίλοφο. 2. Πριν τον ερχομό της μηχανοκίνητης φάλαγγας ένα κινητό τμήμα του αντιπάλου δύναμης περίπου διμοιρίας ξεκίνησε απ' τον Πεντάλοφο και βαδίζοντας πάνω στη δημοσιά έφτασε και έπιασε θέσεις σε ένα δεσπόζων υψωματάκι πιο πάνω απ' τον Απ Σώστη, που βρίσκονταν σε απόσταση 200-250 μ. απ' τη δημοσιά. Εκεί έβγαλε σκοπιά, παρατηρητήρια και περίμενε τον ερχομό της μηχανοκίνητης φάλαγγας. Εγινε αντιληπτό ότι η τοποθέτηση την ημέρα αυτού του τμήματος σε ένα ενδιάμεσο ανάμεσα στα μόνιμα φυλάκια αποτελούσε ακόμα ένα συμπληρωματικό μέτρο για την φρούρηση της δημοσιάς. 3. Ολα αυτά τα φυλάκια είχαν οπτική επαφή μεταξύ τους, αλλά και βρισκόταν στα πλαίσια των ορίων, που μπορούσαν να ανοίγουν πυρά τα πολυβόλα τους που τους εξασφάλιζαν σε περίπτωση ανάγκης αλληλοϋποστήριξης μεταξύ τους. 4. Λίγο αργότερα έφτασε ένα συνεργείο ναρκοσυλλεκτών που με επιμέλεια ανίχνευε το κατάστρωμα της δημοσιάς για την ανακάλυψη τυχόν τοποθετημένων αντιαρματικών ναρκών. 5. Κατά τις 11 η ώρα απ' την κατεύθυνση του Τσοτσίλι έφτασε μια μηχανοκίνητη φάλαγγα αποτελούμενη από 15 περίπου φορτωμένα οχήματα που συνοδεύονταν από ένα τμήμα στρατού δύναμης περίπου λόχου. 6. Τις απογευματινές ώρες η άδεια φάλαγγα επέστρεψε απ' τον Πεντάλοφο με κατεύθυνση το Τσοτίλι - Κοζάνη. 7. Υστερα απ' την επιστροφή της μηχανοκίνητης φάλαγγας, το κινητό φυλάκιο που ήταν εγκατεστημένο στον Απ Σώστη επέστρεψε κι αυτό στη βάση του στον Πεντάλοφο.

Απ' τα αποτελέσματα της αναγνώρισης έβγαιναν δύο βασικά συμπεράσματα. Πρώτο. Το σύμπλεγα των μέτρων ασφάλειας που έπαιρνε ο αντίπαλος για τη φρούρηση της κάθε μηχανοκίνητης φάλαγγας, που κινούνταν την ημέρα ήταν τόσο πολλά, καλά σχεδιασμένα και συντονισμένα, που στην ουσία απόκλειαν σε τούτο τον τομέα την ημέρα ενέργεια δολιοφθοράς. Και δεύτερο. Σε όλες τις περιπτώσεις ήταν αδύνατο να χτυπηθεί η μηχανοκίνητη φάλαγγα, εάν προηγουμένως δεν εξοντώνονταν οι δυνάμεις της φρουράς του εχθρικού φυλακίου που ήταν εγκατεστημένες κοντά στον Απ Σώστη.

Εκεί τώρα, επιτόπου, ο Αντ. Βρατσάνος μας ανακοινώνει την απόφασή του και το σχέδιο της επιχείρησης, που ήταν το παρακάτω:

- Η μηχανοκίνητη φάλαγγα να χτυπηθεί τις πρωινές ώρες, όταν αυτή θα κινούνταν φορτωμένη με κατεύθυνση το μέτωπο του Γράμμου.

- Το χτύπημα να δοθεί κοντά στον Αη Σώστη και συγκεκριμένα στη στροφή της δημοσιάς, όταν η φάλαγγα θα έπαιρνε την κατηφόρα προς τη ρεματιά.

- Η επιθετική ενέργεια να εκδηλωθεί ταυτόχρονα ενάντια και στους δύο στόχους, δηλαδή, κατά της κύριας φάλαγγας και κατά των δυνάμεων του εχθρικού φυλακίου που φρουρούσε ετούτο τον τομέα της δημοσιάς. Εκτελεστές: Α. Λόχος Κυνηγών Αρμάτων μάχης (ΛΚΑΜ) με διοικητή τον Κώστα Βαρβαρούση. Αποστολή πρώτη. Η διμοιρία του Χαραλαμπου Πολίτη (Μπάμπη) να χτυπήσει την εμπροσθοφυλακή της φάλαγγας με σκοπό να την ακινητοποιήσει. Σ' αυτόν τον τομέα θα βρισκόνταν και ο ίδιος ο διοικητής του λόχου. Αποστολή δεύτερη. Η Διμοιρία του Γιώργου Πολίτη (Βόλγα) να επιτεθεί την καθορισμένη στιγμή με σκοπό να εξοντώσει τη δύναμη της φρουράς του εχθρικού φυλακίου. Σ' αυτόν τον τομέα θα βρισκόνταν και ο ΠΕ του λόχου Γιώργος Τερζόπουλος. Ο Λόχος Σαμποτέρ με διοικητή τον Δ. Κατσή ανέλαβε αποστολή να καταστρέψει τον κύριο κορμό της μηχανοκίνητης φάλαγγας. Να αιχμαλωτίσει τις δυνάμεις που τη συνόδευαν και στη συνέχεια να ασχοληθεί με την λαφυραγώγηση. Εδώ έχουμε να κάνουμε με ένα πολύπλοκο και εξαιρετικά επικίνδυνο πολεμικό εγχείρημα, που έκρυβε μέσα του τεράστιες δυσκολίες ως προς την πραγματοποίησή του. Το γεγονός και μόνο ότι δυο ολόκληροι λόχοι έπαιρναν αποστολή να κινηθούν τη νύχτα και να πιάσουν θέσεις κάλυψης μέσα σε μικροθάμνους και σε απόσταση 200-250 μέτρα απ' το εχθρικό φυλάκιο και εκεί να παραμείνουν, κάνοντας λούφα όλην τη νύχτα μέχρι τον ερχομό της ημέρας μιλάει μόνο του για όλα. Αν και τώρα δεν ήταν μονάχα αυτό, που έδειχνε πόσο άσχημη ήταν η κατάσταση και πόσο επικίνδυνα ήταν τα πράγματα, ήταν ακόμα και τα μειονεκτήματα που παρουσίαζε το μέρος που είχε επιλεχθεί για να γίνει το σαμποτάζ, μια και το μέρος αυτό είχε περιορισμένη κάλυψη, το έδαφος ήταν σκεπασμένο με μικροθάμνους που το ύψος τους σπάνια έφτανε το 1,5 μέτρο. Την κατάσταση την επιδείνωνε και την έκανε πιο ζοφερή για τους αντάρτες το γεγονός ότι την ημέρα από αυτό το μέρος περνούσαν τσοπάνηδες με γιδοπρόβατα, καθώς κάτοικοι απ' τα γύρω χωριά που πήγαιναν στα χωράφια τους. Ωστόσο το πιο τρομερό και εξαιρετικά επικίνδυνο ήταν για μας το ότι

σε περίπτωση που θα γινόμασταν αντιληπτοί απ' τον αντίπαλο, όπως είμασταν στριμωγμένοι μέσα σε εκείνες τις μικροπατλίες και χαραδρούλες και περιτριγυρισμένοι στα μετόπισθεν από εχθρικές δυνάμεις θα μας ήταν πολύ δύσκολο να προβάλουμε κάποια σημαντική αντίσταση, αλλά και θα έκανε σχεδόν αδύνατη κάποια προσπάθεια διαφυγής μας. Ολα αυτά μαζί επιβεβαίωναν πόσο εξαιρετικά δύσκολο ήταν για τους αντάρτες το 1949 η διεξαγωγή σαμποταριστικής δράσης στα μετόπισθεν του αντιπάλου.

Ενα τολμηρό και εξαιρετικά πετυχημένο σαμποτάζ

6 Μάη. Μόλις σουρούπωσε τα τμήματά μας ξεκινούν και χωρίς κάποια προβλήματα φτάνουν και πιάνουν θέσεις στο μέρος κάλυψης, όπως προβλέπονταν απ' το σχέδιο της επιχείρησης. Η γραμμή της διάταξης ήταν 30-40 μέτρα στο βάθος πιο πίσω απ' την δημοσιά.

Πριν ακόμα φέξει οι διοικητές των λόχων περνούν απ' τη διάταξη των τμημάτων τους και δίνουν ακόμα μια φορά στους μαχητές τις τελευταίες οδηγίες για τη συμπεριφορά που έπρεπε να τηρήσουν στη διάρκεια της ημέρας. Από αυτήν τη στιγμή όλοι μας συνεχίζουμε να βρισκόμαστε κυριολεκτικά κολλημένοι πάνω στη γη, τηρώντας με αυστηρότητα το καθεστώς της κάλυψης και της ακινησίας. Σ' αυτήν την κατάσταση μας βρήκαν και οι ακτίνες του ήλιου, που απ'τις πρώτες κιόλας στιγμές φάνηκαν ότι κι αυτές σήμερα θα ήταν καυτερές. Το πεδίο παρατήρησης είναι πολύ περιορισμένο, σχεδόν ανύπαρκτο, μια και παραπέρα απ' τα 15 μέτρα δεν βλέπαμε τίποτε μπροστά μας. Μονάχα η διμοιρία το Μπάμπη, είχε σχετικά καλό πεδίο παρατήρησης.

Τα περιστατικά που εξελίχθηκαν αυτήν την ημέρα δεν ήταν μονάχα πολλά κι απρόβλεπτα, αλλά και με τον τρόπο που εκδηλώθηκαν στην πορεία ήταν αναπόφευκτο να προκαλέσουν σε όλους μας ανησυχίες, υποψίες, απορίες και να δοκιμάσουμε αγωνιώδεις στιγμές.

Δεν είχε ανεβεί ακόμα ο ήλιος και πολύ ψηλά και να, έχουμε το πρώτο περιστατικό. Οι άνδρες της διμοιρίας του Δ. Πολίτη, ανάμεσα τους οι Αν. Γεωργιάδης, Σαβ. Χατσιαρίδης, Χρ. Καρμάλης, Χρ. Μπακάλης, κλπ. που βρίσκονταν στην εμπροσθοφυλακή της ενέδρας, αντιλήφθηκαν έγκαιρα το πλησίασμα ενός κινητού τμήματος του αντιπάλου δύναμης περίπου 40 ανδρών, που ερχόταν απ' τον Πεντάλοφο και κατευθύνονταν να στήσουν φυλάκιο στον Αη Σώστη με σκοπό να επιτηρούν τον τομέα αυτό του δημόσιου

δρόμου. Κινούνταν πάνω στη δημοσιά συνταγμένοι και ξένοιαστοι. Στην πορεία οι άνδρες αυτού του τμήματος αντιλήφθηκαν στο κατάστρωμα της δημοσίας τα ίχνη απ' το πέρασμα τη νύχτα του δικού μας τμήματος και κατάλαβαν ότι αυτήν τη βραδυά πέρασαν αντάρτες κι αμέσως σταμάτησαν. Αρχισαν να υποπτεύονται, να συζητούν μεταξύ τους, να κοιτάζουν το γύρω έδαφος κλπ. Τελικά αποφάσισαν να συνεχίσουν την πορεία τους προς το ύψωμα του Αη Σώστη, που ήταν και ο προορισμός τους. Ολα αυτά τα συμβάντα τα βλέπουν οι άνδρες της διμοιρίας του Μπάμπη.

Για το ότι ο διοικητής αυτού του τμήματος αδιαφόρησε και δεν έδωσε τη δέουσα προσοχή στα ίχνη που υπήρχαν στην δημοσιά, σ' αυτό συνέβαλε ένα τέχνασμα που εμείς σκαρώσαμε, και όπως φαίνεται, και σε τούτη την περίπτωση έπαιξε το ρόλο του. Κατά το νυχτερινό μας πέρασμα απ' τη δημοσιά οι τελευταίοι μαχητές της φάλαγγας πήραν εντολή να περάσουν το δημόσιο δρόμο με τις φτέρνες προς τα μπρος. Ετσι οι πατησιές στην σκόνη του καταστρώματος έδειχναν ότι η φάλαγγα των ανταρτών κινούνταν προς αντίθετη κατεύθυνση, δηλαδή, προς Νιτρούζι, που αυτό σε τελευταία ανάλυση σήμαινε ότι οι αντάρτες που πέρασαν αυτήν την βραδιά έφευγαν από αυτόν τον χώρο. Δεν είναι πρώτη φορά που οι αντάρτες εφάρμοζαν παρόμοια τεχνάσματα προκειμένου να παραπλανήσουν τον αντίπαλο.

Και να τώρα στην πορεία δυο φαντάροι από αυτό το κινητό τμήμα, έστριψαν και βγήκαν έξω απ' τη δημοσία και μπήκαν 8-10 μέτρα μέσα στο δασωμένο μέρος και σταμάτησαν στην άκρη ενός φουντωτού θάμνου, τυλιγμένου με πυκνά βάτα και αρχίζουν να κάνουν το νερό τους. Ησυχα και ανυποψίαστα κοιτούσαν με πλήρη άνεση τον ουρανό, έτσι μ' αυτόν τον τρόπο ένιωθαν ιδιαίτερη απόλαυση, που εκπλήρωναν αυτήν την υποχρεωτική τους σωματική ανάγκη στο παρθένο, πράσινο φυσικό περιβάλλον της υπαίθρου. Ακριβώς μέσα σ' αυτόν τον φουντωτό θάμνο ήταν καμουφλαρισμένοι οι Σ. Χατσιαρίδης, Χρ. Καρμάλης. Το κάτουρο των φαντάρων, που εκτοξεύονταν με φανερή πίεση, ράντισε για τα καλά τα κεφάλια των δικών μας, ενώ η ανεπιθύμητη μυρωδιά αυτού του θερμού ανθρώπινου υγρού τους έκανε να βουλώνουν τις μύτες τους. Με δυσκολία κρατήθηκαν απ' τη δυνατή πρόκληση για φτάρνισμα. Ενας απ' τους φαντάρους, που συνέχιζε ανυποψίαστα να κοιτάει προς τα πάνω, αντιλήφθηκε μια αχλαδιά που τα κλωνάρια της ήταν φορτωμένα κάργα με πολλούς καρπούς. Γυρίζει και λέει στον συνάδελφό του φαντάρο: «Ε, ρε αχλάδια που έχουμε να φάμε φέτος μόλις ωριμάσουν!» Οι δικοί μας, που βρίσκονται 2-3 μέτρα μπροστά

απ' τα πόδια των φαντάρων, ακούνε τη συζήτηση, τους βλέπουν μέσα απ' τα κλαριά χωρίς να βγάζουν τσιμουδιά. Ετσι οι δυο ανυποψίαστοι φαντάροι, χωρίς να αντιληφθούν κάτι το ύποπτο επιστρέφουν στο τμήμα τους.

Λίγο αργότερα ένα κοπαδάκι με μανάρια, αρνιά, κατσίκια, που μερικά απ' αυτά είχαν στους λαιμούς κρεμασμένα κουδούνια και τσοκάνια κλπ., βοσκώντας μας πήραν σβάρνα, έπεσαν πάνω στην διάταξη του Λόχου μας. Οι δυό πιτσιρίκοι που τα φύλαγαν, μόλις μας αντίκρισαν, όπως είμασταν στρωτά ξαπλωμένοι μέσα στις μικροπατλιές και χαραδούλες ξαφνιάστηκαν. Φανερά φοβισμένοι άρχισαν να μας κοιτάζουν με απορία. Και έμοιαζε ότι ήταν έτοιμοι να το βάλουν στα πόδια και να φωνάξουν. Τους προλάβαμε. Χωρίς φωνές, με νοήματα και κινήσεις των χεριών τους δώσαμε να καταλάβουν να μην ανησυχούν από μας και ότι θα πρέπει να πάρουν το κοπαδάκι τους να απομακρυνθούν προς τα πάνω. Ετσι και έγινε. Μας κατάλαβαν, σαλαγίζοντας τα μανάρια τους τράβηξαν προς το μέρος που τους υποδείξαμε. Στην πορεία δεν ξεχνούσαν να κοιτάζουν προς τα πίσω προς το μέρος μας, να δουν πώς αντιδρούμε ή μήπως τους δώσουμε κάποιο άλλο μύνημα. Με τον ίδιο τρόπο, με νοήματα τους δώσαμε να καταλάβουν ότι εκεί που θα πάνε, να κρατούν το στόμα τους κλειστό και να μην πουν πουθενά τίποτε για ό,τι είδαν. Εκεί είδαμε τον μεγαλύτερο πιτσιρίκο να κουνάει συγκαταβατικά το κεφάλι, σαν δείγμα ότι κατάλαβε τί του είπαμε κι άκόμα σαν να μας έλεγε, μην ανησυχείτε δεν πρόκειται πουθενά να πούμε τίποτε. Και πράγματι αυτοί οι πιτσιρίκοι κράτησαν τον λόγο τους και δεν πήγαν στα γειτονικά φυλάκια να μας προδώσουν. Για το ότι οι πιτσιρίκοι δεν προχώρησαν σε μια τέτοια πράξη, μας δίνει το δικαίωμα να υποθέσουμε ότι προέρχονταν από δικές μας αριστερές οικογένειες. Δεν αποκλείεται ακόμα ώστε οι τοτινοί πιτσιρίκοι, σήμερα 55τάρηδες περίπου, να βρίσκονται εν τη ζωή, σε κάποια γωνιά της Ελλάδας. Απ' τις σελίδες αυτές τους υπενθυμίζουμε ότι δεν ξεχάσαμε εκείνη την αγωνιστική τους προσφορά, αλλά και θα δεχόμασταν με ευχαρίστηση κάποιο μύνημα απ' το τηλέφωνο για να κλείσουμε κάποιο ραντεβού. Μια τέτοια καινούργια συνάντηση μαζί τους θα ήταν ευχάριστη για όλους μας.

Και να τώρα απ' την πλευρά του Τσοτυλίου ακούγεται να πλησιάζει βοή αυτοκινήτων. Ολοι μας νομίσαμε ότι έρχεται η αναμενόμενη φάλαγγα. Σε λίγο ακούσαμε ο θόρυβος αυτών των οχημάτων να περνάει δίπλα μας. Απ' αυτήν τη στιγμή μαχητές και στελέχη του Λόχου μας, που βρίσκονται καμουφλαρισμένοι στις θέσεις τους, χωρίς πεδίο παρατήρησης, περιμέναμε τις εκρήξεις των

πάντζερ της εμπροσθοφυλακής, που ήταν και το σύνθημα για μας, προκειμένου να βγούμε απ' τη λούφα και να μπούμε στη μάχη. Κάτι τέτοιο όμως δεν συνέβη. Η βοή των εχθρικών οχημάτων άρχισε να απομακρύνεται και στην πορεία να χάνεται χωρίς να χτυπηθούν απ' το τμήμα της εμπροσθοφυλακής. Τι όμως είχε συμβεί; Αυτήν τη φορά η βοή προέρχονταν απ' το όχημα του συνεργείου των ναρκοσυλλεκτών, που κινούνταν μπροστά απ'την κύρια φάλαγγα και το οποίο ανίχνευε το κατάστρωμα του δρόμου για την ανακάλυψη σ' αυτό τυχόν ύπαρξης τοποθετημένων αντιαρματικών ναρκών. Οι άνδρες της διμοιρίας που ήταν στην εμπροσθοφυλακή της ενέδρας αντιλήφθηκαν έγκαιρα ότι περνούσε συνεργείο ναρκοσυλλεκτών και το άφησαν απείραχτο να συνεχίσει την πορεία του προς Πεντάλοφο. Εμείς όμως λόγω της έλλειψης παρατήρησης δεν γνωρίζαμε τίποτε τόσο για το είδος των μηχανοκινήτων, που πέρασαν, όσο και τους λόγους που η εμπροσθοφυλακή τα άφησε να περάσουν χωρίς να τα χτυπήσει. Η ασαφή αυτή κατάσταση με ανησυχεί, με κάνει να μην με χωράει ο τόπος. Επρεπε να βρεθεί κάποια διέξοδος για να βελτιωθεί το πεδίο παρατήρησης και να απαλλαχτώ απ' αυτήν την πλήρη απομόνωση απ' το γύρω περιβάλλον. Σβαρνιζόμενος, κάνω μια προσπάθεια, με προφύλαξη διασχίζω τους θάμνους και βγαίνω λίγο πιο πάνω. Ετσι, εκεί πετυχαίνω μέσα απ' τις χαραμάδρες των κλαριών να βλέπω το ύψωμα, που κατείχε το φυλάκιο του αντιπάλου. Η απόσταση που μας χώριζε δεν ξεπερνούσε τα 200 μέτρα. Ολα εκεί φαινόταν να είναι ήρεμα, χωρίς να υπάρχει καμιά ένταση. Αυτό με ενθαρρύνει.

Επικρατεί μια απόλυτη γαλήνη, από πουθενά δεν φυσάει αεράκι, ενώ τα ανυπεράσπιστα κορμιά μας δέχονται διαρκώς και ανεμπόδιστα την επίδραση απ' τις δυνατές και καυτερές ακτίνες του ηλιου. Ιδρώσαμε σε τέτοιο βαθμό που τα ρούχα μας μουσκέφτηκαν, αλλά και δημιουργήθηκε μια εξαιρετικά δυσμενής κι ανυπόφορη για όλους μας κατάσταση.

Τα απρόοπτα και ανεπάντεχα περιστατικά αυτής της ημέρας δεν σταματούν μέχρι εδώ. Συνεχίζονται. Ξανά ακούμε ότι απ' την πλευρά του Τσοτιλίου φτάνει κανούργια βοή μηχανοκινήτων. Νομίσαμε πια ότι όλα τελείωσαν και επιτέλους φτάνει η φάλαγγα που περιμέναμε. Σε λίγο αντιληφθήκαμε μάλιστα απ' το θόρυβο ότι πέρασε δίπλα μας. Και να τώρα πάλι η εμπροσθοφυλακή της ενέδρας είδε ότι αυτήν τη φορά περνούσαν δυο στρατιωτικά αυτοκίνητα φορτωμένα με τηλεγραφόξυλα και ότι αυτά δεν είχαν καμιά σχέση με την φάλαγγα που περιμέναμε και έτσι τα άφησε να περάσουν χωρίς να τα χτυπήσει.

Πλησίασε μεσημέρι, όταν ακούσαμε απ' την αναμενόμενη

κατεύθυνση να πλησιάζει ξανά μηχανοκίνητη φάλαγγα. Από δω και πέρα τα πράγματα εξελίχθηκαν ακριβώς όπως προβλέπονταν απ' το σχέδιο επιχείρησης. Οι άνδρες του Λόχου ΚΑΜ, που βρισκόταν στην εμπροσθοφυλακή Δ. Πολίτης, Αν. Γεωργιάδης, Χρ. Καρμάλης, Σαβ. Χατσιαρίδης, Χρ. Μπακάλης και άλλοι, μολις αντιλήφθηκαν το πλησίασμα της φάλαγγας, με επιχειρησιακή ταχύτητα βγαίνουν απ' την λούφα, φτάνουν και παίρνουν έγκαιρα διάταξη μάχης στην όχθη της δημοσιάς. Ολοι τους κρατούσαν στους ώμους τα πάντζερ, πανέτοιμα για εκτόξευση. Ο οδηγός του πρώτου αυτοκινήτου της φάλαγγας μόλις βγήκε από μια στροφή της δημοσιάς, ανεπάντεχα και ξαφνικά με τα ίδια τα μάτια του και σ' απόσταση 20-25μ, αντικρίζει αντάρτες, να στέκονται πάνοπλοι και πανέτοιμοι να ανοίξουν πυρά. Το αιφνιδιαστικό αυτό φαινόμενο τον τρομάζει, του κόβει την ανάσα, και λούστηκε, φαίνεται, από τον ιδρώτα. Εκεί αυτοστιγμής αποφασίζει να πατήσει φρένο, να κόψει ταχύτητα και να σταματήσει λίγα μέτρα απ' το διμοιρίτη μας Μπάμπη. Σηκώνει τα χέρια, δίνει το νόημα ότι παραδίδεται και ζητούσε να μην τον πειράξουν. Το δεύτερο αυτοκίνητο που ακολουθούσε ήταν γεμάτο στρατιώτες. Μόλις οι φαντάροι αντιλήφθηκαν περί τίνος πρόκειται, πηδούν απ' το αυτοκίνητο και προσπαθούν να πιάσουν θέσεις με σκοπό να προτάξουν αντίσταση. Ενάντια σ' αυτούς και εκτοξεύτηκαν οι πρώτες καφαλές των πάντζερ και τα πυρά των αυτομάτων του Λόχου Κ.Α.Μ. Αυτά τα πυρά ήταν και το σύνθημα να περάσουν σε επίθεση και άλλα τμήματα. Τις πρώτες εκρήξεις των πάντζερ περίμεναν οι άνδρες της διμοιρίας του Γ. Πολίτη, με επικεφαλής τον Π.Ε. του Λόχου Γ. Τερζόπουλο, να βγουν απ' τη λούφα, που βρίσκονταν, να ανοίξουν ταυτόχρονα πυρά και με δυνατές φωνές: Αέ-ρ-α-α, Απά-νω τους!« ρίχτηκαν προς το ύψωμα που το κρατούσαν 40 περίπου άνδρες του αντιπάλου. Τα αποτελέσματα αυτής της τολμηρής και ορμητικής εφόδου ήταν καταπληκτικά. Μέσα σε 2-3 λεπτά η φρουρά αυτού του φυλακίου έπαψε να υπάρχει. 10 από αυτούς πιάστηκαν αιχμάλωτοι και πολύ λίγοι κατόρθωσαν να διαφύγουν κατατρομαγμένοι.

Αυτήν τη φορά ο τρόπος εκδήλωσης της επίθεσης του δικού μας Λόχου ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακός. Μόλις ακούστηκε το άνοιγμα των πρώτων πυρών της εμπροσθοφυλακής, οι 94 άνδρες του Λόχου μας, αυτοστιγμής σηκώνονται απ' τις θέσεις τους, βγαίνουν απ' τους μικροθάμνους και σαν πραγματικοί κομμήτες, με μια αφάνταση μαχητικότητα κι ορμητικότητα κατευθύνονται ίσια κατά πάνω στα οχήματα του κύριου κορμού της μηχανοκίνητης φάλαγγας. 60 αυτόματα, 9 οπλοπολυβόλα, 25 ατομικά όπλα ρίχνουν ασταμάτητα

βολές, στέλνουν μπροστά φωτιά και σίδερο. Οι βολές των οπλοπολυβόλων και των αυτομάτων αυτήν τη στιγμή ήταν τόσο πυκνές που ήταν αδύνατο να ξεχωρίσεις τη μια απ' την άλλη. Αυτή η τόσο τολμηρή και ορμητική έφοδο των μαχητών συνοδεύονταν τώρα με δυνατές φωνές και μαζικά παρατεταμένα συνθήματα, όπως: «Αέρα! Απάνω τους!» κλπ. Προκαλούν το φόβο και τον τρόμο στους φαντάρους του αντιπάλου. Μερικοί στρατιώτες, που πήδησαν απ' τα αυτοκίνητα προσπάθησαν να προταξουν κάποια αντίσταση, σαρώθηκαν αμέσως απ' το δυνατό χείμαρρο των επιτεθέμενων.

Ο μοναδικός που προσπάθησε να προβάλει αντίσταση ήταν ο διοικητής του αντίπαλου τμήματος. Ταμπουρώθηκε πίσω απ' τον κορμό ενός δέντρου και από εκεί με το αμερικάνικο τόμσον αμύνεται επίμονα, βάζει αδιάκοπα ριπές προς τους δικούς μας, που επιτίθονται. Εκεί τώρα στο πεδίο της μάχης βρίσκεται αντιμέτωπος με τον ΠΕ του λόχου μας Γιάννη Τσιτσόκα. Και τούτος οπλισμένος με γερμανικό στάγιερ, παλιός αντάρτης και έμπειρος πολεμιστής, απόφοιτος της Σχολής Αξιωματικών του ΔΣΕ. Εκεί τώρα αυτοί οι δυο αξιωματικοί χρειάστηκε να μονομαχήσουν. Ο ένας επιτιθέμενος και ο άλλος αμυνόμενος. Για κάμποσα λεφτά αυτοί οι δυό Ελληνες στρατιωτικοί αντίπαλοι παίζουν το «κρυφτούλι» με πραγματικές σφαίρες. Γίνεται αγώνας για ζωή ή θάνατο. Η απόσταση που τους χώριζε ήταν 20-25 μέτρα. Και οι δυό τους πολεμούσαν με πείσμα, αλλά και αισιοδοξούσαν να βγουν νικητές. Είναι όμως και ο νόμος του πολέμου ότι σε παρόμοιες μονομαχίες τελικά ο ένας απ' τους δύο αντιπάλους θα βγει απ' τη μέση, θα σκοτωθεί. Αυτή τη φορά το αυτόματο του Πολιτικού μας Επίτροπου ήταν πιο εύστοχο, και βγήκε τυχερός. Μπορούσε όμως να συμβεί και το αντίθετο. Εκείνο που στην δοσμένη στιγμή ζύγιζε είναι το θλιβερό αποτέλεσμα, μια που και στις φλέβες και των δυο πολεμικών αντιπάλων έτρεχε ελληνικό αίμα. Τον Εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα τον άναψαν οι Αγγλοαμερικάνοι ιμπεριαλιστές σε συνεργασία με την αντιλαϊκή μοναρχοφασιστική ολιγαρχία με σκοπό να μην επιτρέψουν να εγκατασταθεί στην χώρα μας λαϊκοδημοκρατικό καθεστώς. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, ανάμεσα στους δυο εταίρους αυτής της αντιλαϊκής και εγκληματικής συμμαχίας, των ξένων μονοπωλίων και της ντόπιας μοναρχοφασιστικής κυβέρνησης, όλα αυτά ήταν από κοινού σχεδιασμένα και συμφωνημένα. Οι πρώτοι να δίνουν τα δολλάρια κι απλόχερα να εξοπλίζουν με τα πιο σύγχρονα πολεμικά μέσα τον ελληνικό μοναρχοφασιστικό στρατό, ενώ τα Ελληνόπουλα να δίνουν το αίμα τους. Ο διοικητής του αντίπαλου τμήματος τραυματίστηκε σοβαρά στο κεφάλι. Οι δικοί μας τον θεώρησαν σκοτωμένο. Αυτήν την εντύπωση σχημάτισε και ο

ομαδάρχης Δ. Κύρκος, όταν του πήρε την τσάντα του. Ανάμεσα στα προσωπικά είδη που βρέθηκαν σ'αυτήν ήταν μια αγγλική λίρα και μια φωτογραφία του, την οποία ο Δ. Κύρκος την διατηρούσε στο αρχείο του και την οποία την παραθέτουμε.

Τα αποτελέσματα αυτού του τολμηρού σαμποταριστικού εγχειρήματος ήταν τα παρακάτω:Ολοι οι άνδρες της φρουράς του φυλακίου και της συνοδείας της φάλαγγας περίπου 80 άνδρες βγήκαν εκτός μάχης. 37 απ' αυτούς πιάστηκαν αιχμάλωτοι. Αλλοι έπεσαν νεκροί, άλλοι τραυματίστηκαν και πολλοί λίγοι κατόρθωσαν να διαφύγουν. Καταστράφηκαν και λαφυραγωγήθηκαν 6 αυτοκίνητα. Ειδικά για την τύχη του τμήματος του αντιπάλου, που συνόδευε την μηχανοκίνητη φάλαγγα, ο Δ. Μαργαριτόπουλος απ' την Σίνδο Θεσσαλονίκης, που πιάστηκε αιχμάλωτος σ' αυτήν τη μάχη, μας δίνει τις παρακάτω συγκεκριμένες πληροφορίες:

«Η δημοιρία αυτή αποτελούνταν από 38 άνδρες με διοικητή τον ανθυπολοχαγό Σμέρνου Φίλιππα απ' τη Νάουσα. Ανηκε διοικητικά στο 601 τάγμα του Β' Σώματος Στρατού. Από αυτούς 27 πιάστηκαν αιχμάλωτοι, 6 ήταν οι νεκροί και 5 οι τραυματίες. Τον ανθυπολοχαγό Σμέρνου Φίλιππα αρχικά τον θεωρήσαμε όλοι νεκρό. Αργότερα αποδείχθηκε ότι ήταν βαριά τραυματισμένος στο κεφάλι. Κανένας απ' τους τραυματίες που πιάστηκαν αιχμάλωτοι δεν πειράχτηκε απ' τους αντάρτες. Μια έμπειρη νοσοκόμα αντάρτισσα τους επέδεσε όλους. Σ' αυτήν την κατάσταση τους βρήκε αργότερα ένα τμήμα του Στρατού, που έφτασε στο πεδίο της μάχης».

Ο ΠΕ του Λόχου Κυνηγών Αρμάτων Μάχης (ΛΚΑΜ) Γιώργος Τερζόπουλος μας γράφει τα παράκατω.

«Στον τομέα που εμείς επιτεθήκαμε πέσανε στα χέρια μας δυο τραυματίες αιχμάλωτοι. Ο ένας ήταν αξιωματικός και ο άλλος λοχίας. Ο πρώτος καταγόταν απ' την Κέρκυρα, ήταν τιμωρημένος για κάποιο παράπτωμα και γι' αυτό αυτήν τη φορά πολεμούσε στην πρώτη γραμμή σαν απλός μαχητής. Ηταν φανερή η μεγάλη του ανησυχία που κυριαρχούσε μέσα του μόλις αντίκρυσε αντάρτες. Η αντιδραστική προπαγάνδα τους είχε κάνει τους φαντάρους του Κυβ. Στρατου να πιστεύουν ότι οι αντάρτες σκότωναν επιτόπου τους τραυματίες αιχμαλώτους. Ο αξιωματικός αυτός μόλις με αντίκρυσε άρχισε να με παρακαλάει να μην τον σκοτώσουμε. Οταν εγώ του εξήγησα ότι οι αντάρτες ούτε σκοτώνουν, ούτε κακομεταχειρίζονται τους τραυματίες, με κοιτούσε κατάματα με μια φανερή δυσπιστία, γι' αυτά που του έλεγα. Αργότερα που είδε ότι όχι μονάχα κανένας δεν τον άγγιξε, αλλά και είδε πως η νοσοκόμα μας τους επέδεσε με ιδιαίτερη προσοχή και τους δυό, δεν μπορούσε να συγκρατηθεί απ'τη

συγκίνησή του από εκείνη την άψογη συμπεριφορά της νοσοκόμας μας. Εκεί τώρα με φωνάζει και με χιλιοευχαριστεί, λέγοντας χαρακτηριστικά: «Οι αντάρτες είναι καλύτεροι και απ' τους πραγματικούς χριστιανούς». Και άρχισε μπροστά μου να παρακαλάει τον θεό να με βοηθήσει να μην πάθω τίποτε. Μου ζήτησε να του πω πώς λέγομαι, από πού κατάγομαι κλπ. Για τους γνωστούς λόγους τότε τέτοια στοιχεία δεν μπορούσαν να δοθούν«.

Τώρα, που τα πράγματα άλλαξαν και οι γνωστοί λόγοι επιφύλαξης εκπίπτουν, μπορούμε να γνωστοποιήσουμε στους αναγνώστες του βιβλίου μας, ότι ο Γιώργος Τερζόπουλος, επαναπατρίστηκε απ' τη Σοβιετική Ενωση, είναι δημοσιογράφος, διαμένει στην Θεσσαλονίκη, και το τηλέφωνό του είναι 789048.

Η μάχη δεν κράτησε παραπάνω από 10 λεφτά. Ολο το φορτίο της εφοδιαπομπής (παπούτσια, ρούχα, τρόφιμα κλπ.) και μαζί μ'αυτά όλος ο οπλισμός των δυο αντίπαλων τμημάτων πάρθηκαν λάφυρα. Αυτήν τη φορά οι μαχητές μας είχαν τη δυνατότητα να καλύψουν πλήρως όλες τις ανάγκες τους σε ρουχισμό, υπόδηση κλπ. Για τη μεταφορά των λαφύρων στα μετόπισθεν πήραν μέρος και οι αιχμάλωτοι φαντάροι. Ενα σημαντικό μέρος αυτού του οπλισμού και των πυρομαχικών το κρύψαμε την άλλη μέρα σε ένα κρησφύγετο μέσα στο δάσος και τα πήραμε ένα μήνα αργότερα όταν ξαναπεράσαμε από κει.

Εμείς αναμέναμε ότι αμέσως μετά από αυτήν την μάχη θα ακολουθήσουν κινητοποιήσεις δυνάμεων του αντιπάλου προς καταδίωξή μας. Γι' αυτό παίρνουμε μέτρα για να απομακρυνθούμε όσο το δυνατό γρηγορότερα απ' το σημείο της σύγκρουσης. Δεν προλάβαμε όμως να πάμε μακρυά και καταφτάνει ο «Γαλατάς», ο οποίος εντοπίζει την υποχώρησή μας, κατεβαίνει χαμηλά κι αρχίζει να μας ρίχνει χειροβομβίδες. Σε λίγο με δική του ασφαλώς παραγγελία έρχονται δυο καταδιωκτικά αεροπλάνα και χωρίς καμιά προκαταρτική αναγνώριση παίρνουν στροφή κατεβαίνουν χαμηλά κι αρχίζουν να μυδραλλιοβολούν, να ρίχνουν βόμβες, ρουκέτες κλπ. Παρόλο που βρισκόμασταν μέσα σε κάτι σχετικά δασωμένες πλαγιές αναγκαστήκαμε να σταματήσουμε κάθε μετακίνησή μας παραπέρα. Στη συνέχεια είδαμε να καταφθάνουν στο σημείο της σύγκρουσης, μηχανοκίνητα του Κυβ. Στρατού με καινούργιες στρατιωτικές ενισχύσεις, που συνοδεύονταν από άρματα μάχης, αντιαρματικά πυροβόλα και με άλλα βαριά όπλα. Με τα αντιαρματικά πυροβόλα και τους όλμους αρχίζουν να σφυροκοπούν μπροστά τα ύποπτα γι' αυτούς δασωμένα μέρη. Ενώ τα τμήματα πεζικού του αντιπάλου αναπτύχθηκαν, παίρνοντας παγανιά τις αντικρινές δασωμένες πλαγιές.

Τα τμήματά μας υποχωρούν οργανωμένα και τις βραδινές ώρες έφτασαν στην βάση εξόρμησης. Σε όλη την διάρκεια της μάχης είχαμε μονάχα ένα μικροτραυματισμό, τον νεαρό μαχητή μας Θανάση Τζόλα. Ανάμεσα στους νεαρούς μαχητές που διακρίθηκαν σ' αυτήν τη μάχη ήταν και οι Χρ. Μαυρίδης, Ζ. Μάγκος, Ντ. Μόσχος, Παν. Καραγιαννίδης, Παπαδημούλης, ο Ν. Τσάτσος κλπ.

Η λίρα που βρέθηκε λάφυρο στην τσάντα του ανθυπολοχαγού έγινε τις βραδινές ώρες αντικείμενο συζήτησης ανάμεσα στους μαχητές του λόχου μας. Ισως όλοι τους να είχαν ακούσει ότι υπάρχει τέτοιο νόμισμα που λέγεται αγγλική λίρα, ωστόσο πολλοί λίγοι ήταν εκείνοι που είχαν δει με τα μάτια τους τι είδος ήταν αυτό το τόσο φημισμένο νόμισμα. Γι' αυτό σχεδόν όλοι τους την πήραν στα χέρια τους. Την κοίταζαν, την περιεργάζονταν, τη σχολίαζαν. Εκεί μπήκε και θέμα τι θα γίνει τελικά με αυτό το λάφυρο. Υποβλήθηκε πρόταση, η οποία έγινε δεκτή, να δοθεί για διαφύλαξη στον ΠΕ του Λόχου Γ. Τσιτσόκα. Είχε τελειώσει ο Εμφύλιος πόλεμος, όταν τον Οκτώβρη το 1949 ο Λόχος μας βρέθηκε στο στρατόπεδο του Μπουρέλι. Εκεί ο Γ. Τσιτσόκας έβαλε ζήτημα τι θα γίνει με αυτή την λίρα. Με την συμφωνία όλων μας, ο Γ. Τσιτσόκας πήγε στην λαϊκή αγορά, άλλαξε την λίρα με αλβανικά λέϊ, αγόρασε σταφύλια, τα οποία διανεμήθηκαν σε όλους τους μαχητές του Λόχου μας.

Οικογένειες ολοκαύτωμα του Αγώνα.

Εδώ γίνεται αναφορά σε δυό οικογένειες που ολοκληρωτικά δόθηκαν στους Εθνικοαπελευτερωτικούς, δημοκρατικούς και επαναστατικούς αγώνες του λαού μας για την λευτεριά, τη δημοκρατία και την κοινωνική δικαιοσύνη στον τόπο μας.

1. Ιωαννίδης Ισαάκ του Ιορδάνη απ' την Νότια Πέλλας. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1926. Πήρε ενεργό μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Στο ΔΣΕ απ' το 1946.

- Ιωαννίδου Αγάπη - σύζυγος του Ισαάκ, μέλος του ΚΚΕ, πήρε ενεργό μέρος στους αγώνες της Εθνικής Αντίστασης. Το 1947 όταν τα μεγαλύτερα μέλη της οικογένειάς της που μπορούσαν να κρατήσουν όπλο στο χέρι πήραν το δρόμο του βουνού, η Αγάπη με τ' άλλα μικρότερα παιδιά της πέρασε στις σοσιαλιστικές χώρες.

- Ιωαννίδης Ανέστης - γιος του Ισαάκ, γεν. το 1923 στην Νότια Πέλλας. Μέλος της ΟΚΝΕ απ'το 1942. Απ' το 1943 γραμματέας της ΕΠΟΝ. Μέλος του ΚΚΕ απ'το 1943. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Αναδείχτηκε ΠΕ λόχου της Δημοκρατικής Νεολαίας. Επεσε στην

Ιωαννίδης Ισαάκ.

Ιωαννίδου Αγάπη.

Ιωαννίδης Ανέστης.

Ιωαννίδου Μαρία.

Ζούζουλη Γράμμου τον Ιούλη το 1948.

- Ιωαννίδου Μαρία (Μάχη) - κόρη του Ισαάκ. ΕΛΑΣίτισσα. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

- Ιωαννίδου Σοφία - κόρη του Ισαάκ . ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ απ'το 1946. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Έπεσε στα Πατώματα Γράμμου στις 30/5/49.

Ιωαννίδου Σοφία.

- Ιωαννίδης Τηλέμαχος - γιός του Ισαάκ. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ'

το 1947. Δύο φορές τραυματίας στις μάχες του Γράμμου και του Βίτσι.

2. Καρανικολόπουλος Σωτήρης του Βασίλη απ'το Κρανοχώρι Καστοριάς. Πήρε μέρος στον Ελληνοαλβανικό πόλεμο. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946.

Σωτήρης και Ζωή Καρανικολοπούλου.

- Καρανικολοπούλου Ζωή - σύζυγος του Σωτήρη. Πήρε ενεργό μέρος στην Εθνική Αντίσταση. Μέλος του ΚΚΕ. Το 1947, όταν τα άλλα τέσσερα μεγαλύτερα μέλη της οικογένειας που μπορούσαν όπλο στο χέρι πήραν το δρόμο του βουνού, η Ζωή με τα άλλα μικρότερα παιδιά της πέρασε στις σοσιαλιστικές χώρες.

- Καρανικολόπουλος Θόδωρος - γιός του Σωτήρη, γεν. το 1924. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Επεσε στην μάχη της Φλώρινας το φθινόπωρο του 1947.

- Καρανικολοπούλου Ανδρομάχη - κόρη του Σωτήρη, ΕΛΑΣίτισσα, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946.

- Καρανικολοπούλου Ηλέκτρα - κόρη του Σωτήρη. ΕΠΟΝίτισσα, με σημαντική δράση στις νεολαϊστικες οργανώσεις. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός του ΔΣΕ. Επεσε στις μάχες του Γράμμου το 1948.

- Καρανικολοπούλου Αρτεμη - κόρη του Σωτήρη. ΕΠΟΝίτισσα. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Τραυματίστηκε στις μάχες.

Καρανικολόπουλος Θεόδωρος.

Καρανικολοπούλου Ανδρομάχη.

Καρανικολοπούλου Ηλέκτρα.

Καρανικολοπούλου Αρτεμη.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Η ΑΘΑΝΑΤΗ ΕΠΟΠΟΙΙΑ ΤΟΥ ΔΣΕ ΔΟΣΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΤΣΗ

Το αξιόλογο έργο του Δημήτρη Κατσή με τον απλό και σεμνό τίτλο «Το ημερολόγιο ενός αντάρτη του ΔΣΕ - 1946 - 1949» (κυκλοφόρησαν πλατιά τρεις τόμοι του, έπεται γρήγορα ο τέταρτος τόμος), αποτελεί πολύτιμη συμβολή στην ιστοριογραφία της Εθνικής μας Αντίστασης, ειδικότερα του ηρωικού ΔΣΕ, που φέτος γιορτάζουμε τα 50 χρόνια απ' την ίδρυσή του. Είναι ένα πρωτοφανέρωτο, πολύπτυχο και ολοκληρωμένο ιστορικό έργο ντοκουμέντο για τη δράση του ΔΣΕ, ζωντανό, επίκαιρο, διδακτικό, γεμάτο λεβεντιά και ηρωικό πνεύμα των ατρόμητων και αδάμαστων μαχητών και μαχητριών του, των γενναίων αξιωματικών του στο σκληρό και άνισο αγώνα τους για τη λευτεριά, τη δημοκρατία και την ανεξαρτησία του λαού μας κατά του Αγγλοαμερικάνικου ιμπεριαλισμού, για τη νίκη των φωτεινών ιδανικών του επιστημονικού σοσιαλισμού και του κομμουνισμού.

Το απαράμιλλο αυτό έργο ξαναζωντανεύει τρανοδύναμα με την πηγαία εξιστόρηση των γεγονότων και τις γνήσιες συγκινητικές εικόνες όλο το αθάνατο μεγαλείο αυτής της ανυπέρβλητης εποποιίας του ΔΣΕ στην ιστορία του λαού μας. Ξεσκεπάζει τεκμηριωμένα τα δόλια σχέδια και τα στυγερά εγκλήματα της ντόπιας μοναρχοφασιστικής αντίδρασης και των Αγγλοαμερικάνων ιμπεριαλιστών για να

εξυπηρετήσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα σε βάρος του λαού μας. Ο συγγραφέας συμμετέχει πάντα ο ίδιος στην πρώτη γραμμή μέσα στην κόλαση της φωτιάς και του σίδερου, που ρίχνει αλογάριαστα ο αντίπαλος, εξοπλισμένος ως τα δόντια απ' τους Αμερικάνους ιμπεριαλιστές για να εξοντώσει τους αντρειωμένους μαχητές της λευτεριάς πράγμα που σπάνια συναντά κανείς στην πολεμική ιστοριογραφία. Η άμεση αυτή συμμετοχή στα πεδία των μαχών του ιστοριογράφου μας Δημήτρη Κατσή αποτελεί ένα από τα κύρια πρωτόγνωρα προσόντα του έργου του, που συγκινεί βαθιά τον αναγνώστη. Στον τρίτο τόμο ο συγγραφέας περιγράφει με εξαιρετική δύναμη και παραστατικότητα τον πετυχημένο ελιγμό του ΔΣΕ από το Γράμμο στο Βίτσι. Εξιστορεί εμπνευσμένα τη νικηφόρα ορμητική επίθεση των δυνάμεων του ΔΣΕ το φθινόπωρο του 1948 στο Βίτσι, στο Μάλι Μάδι, που διέλυσαν και έτρεψαν σε φυγή ολόκληρες ταξιαρχίες του πάνοπλου Κυβερνητικού Στρατού, προκαλώντας τον πανικό στην Κυβέρνηση της Αθήνας και τους Αμερικανούς αφέντες της.

Προυτσάλης Αχιλλέας.

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί πλούσιες πηγές, τόσο δικές μας, όσο και του αντιπάλου, όπως μαρτυρίες ηγετικών στρατιωτικών του Κυβερνητικού Στρατού, που αναφέρονται στην πανωλεθρία, που έπαθε στις μεγάλες μάχες στο Μάλι-Μάδι.

Ο Δημήτρης Κατσής κάνει από τη σκοπιά του σωστές και αντικειμενικές εκτιμήσεις και κριτικές παρατηρήσεις πάνω στα γεγονότα, που διαδραματίστηκαν στον Εμφύλιο πόλεμο (1946-1949). Περιγράφει συγκλονιστικά τις αφάνταστες δυσκολίες και στερήσεις, που δοκίμαζαν οι ήρωες μαχητές και αξιωματικοί του ΔΣΕ στην πολεμική τους αναμέτρηση με τον Κυβερνητικό Στρατό. Παράλληλα δείχνει το λαμπρό μεγαλείο του ΔΣΕ, τη βαθιά ριζωμένη πίστη, που είχαν οι αντάρτες του και ο ίδιος ο συγγραφέας στα ιδανικά του αγώνα, που μάχονταν για μια Ελλάδα λεύτερη,

ανεξάρτητη, δημοκρατική χωρίς ντόπιους τυράννους και ξένους αφέντες. Δείχνει παντού μπροστάρηδες τους κομμουνιστές, το ΚΚΕ, επαναστατική πρωτοπορία του λαού μας.

Εύχομαι ολόψυχα στο συμπολεμιστή Δημήτρη Κατσή υγεία και επιτυχίες στο γνήσιο πατριωτικό έργο του για την τωρινή και τις επερχόμενες γενιές της πατρίδας μας.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΡΟΥΤΣΑΛΗΣ, αξιωματικός του ΕΛΑΣ, Διοικητής της ΣΤ' σειράς της Σχολής Αξιωματικών του ΓΑ. Αντισυνταγματάρχης του ΔΣΕ.

Παρατήρηση: Αυτή η επιστολή στάλθηκε για να δημοσιευτεί στο περιοδικό Εθνική Αντίσταση της ΠΕΑΕΑ ακόμα το 1994. Ο επιστολογράφος, που είναι μόνιμος συνδρομητής του, μάταια παρακολουθούσε συχνά για πολύν καιρό κάθε καινούργιο τεύχος του εν λόγω περιοδικού να δει δημοσιευμένη την επιστολή του.

Στις αρχές του 1995 ο επιστολογράφος μου Αχιλλέας Προύτσαλης μου έστειλε ένα αντίγραφο αυτής της επιστολής και με παρακαλούσε να ενδιαφερθώ για την τύχη της. Συναντήθηκα με τον Δ. Καΐλα και τον ρώτησα γι' αυτή και μου απάντησε:«Εχουμε να δημοσιεύσουμε αλλά πιο σοβαρά πράγματα». Ετσι, αυτή η επιστολή θάφτηκε. Αν σ' αυτήν την περίπτωση προστεθεί ότι παρόμοιες επιστολές στάλθηκαν με γνώμες αναγνωστών σ' αυτό το περιοδικό και για τα άλλα τρία προηγούμενα βιβλία μου και όλες είχαν την ίδια τύχη, καταλαβαίνει κανείς τι τεράστια μεροληψία και κακεντρέχεια διέπει το διευθυντή αυτού του «αχρωμάτιστου» περιοδικού απέναντι στους αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης που δεν είναι εννοούμενοι. Ετσι εξηγείται το γεγονός ότι στις σελίδες του φιλοξενούνται μάλιστα επαινετικές κριτικές για βιβλία πρώην ανταρτών λιποτακτών από το ΔΣΕ.

Αυτή η αναφορά δεν έχει την έννοια κάποιου παράπονου ή διαμαρτυρίας, αλλά είναι μια προειδοποίηση προς τους αναγνώστες του περιοδικού να μην κάνουν τον κόπο να γράφουν σ' αυτό επιστολές για τα επόμενα βιβλία μου, μια και είναι ξεκάθαρο ότι δεν θα δουν σ' αυτό το φως της δημοσιότητας.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΤΣΗΣ
ΑΠ' ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΤΣΗ
«ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗ»
«ΤΟΥ ΔΣΕ»

Η αξία του έγκειται στα πιο κάτω:

1)Για έναν αναγνώστη, που συμμετείχε στο ΔΣΕ, διαβάζοντάς το, τον επαναφέρει σε κείνες τις στιγμές και κυριολεκτικά αφαιρείται και νομίζει ότι βρίσκεται στο πεδίο της μάχης.

2) Για έναν που δε συμμετείχε στο ΔΣΕ, παίρνει σωστές πληροφορίες για μια ευαίσθητη και πολύ σοβαρή πολεμική περίοδο απ' την ιστορία των αγώνων του λαού μας. Παίρνει σαφή εικόνα της ζωής του αντάρτικου και σύγχρονα εισχωρεί περισσότερο στα αίτια που δημιούργησαν τον εμφύλιο σπαραγμό και στα αίτια της ήττας.

3) Δε κουράζει τον αναγνώστη γιατί είναι γραμμένο με απλή κατανοητή γλώσσα, με τέχνη που σε κρατάει σε αγωνία για να δεις το αποτέλεσμα, δε του λείπει το λογοτεχνικό ύφος που του δίνει ιδιαίτερη ομορφιά, ακόμα δε λείπει και ο πλούτος των λέξεων. Υπάρχει πραγματικά η τέχνη στο γράψιμο σε μεγάλο βαθμό και όταν λάβει κανείς υπ' όψη τη μόρφωση του συγγραφέα απ' την Ελλάδα που ήταν χαμηλή, το τελευταίο παίρνει ακόμα μεγαλύτερη αξία.

4) Δίνει στοιχεία για τη συμμετοχή των ναυτεργατών κομμουνιστών στο ΔΣΕ που ομως νομίζω δε δίνει άλλος συγγραφέας. Εγώ τουλάχιστο δεν έχω διαβάσει άλλο.

5) Τελευταίο και το πιο σοβαρό είναι ότι απ' το βιβλίο αυτό θα πάρει πολλά στοιχεία ο ιστορικός του μέλλοντος και θα βοηθήσει να γραφτεί σωστά η ιστορία των ατέλειωτων δημοκρατικών αγώνων του λαού μας.

Τελειώνοντας ας μου επιτραπεί να υπολογίσω στο φίλο μας το ΜΗΤΣΟ και κάποια φυσική κλίση ή ταλέντο, έχοντας υπ' όψη τον κανόνα ότι σε οποιαδήποτε ευδοκίμηση δε χρειάζεται μόνο προσπάθεια, εμπειρία και μάθηση

με ειλικρινή και φιλικά και συντροφικά αισθήματα. ΝΤΙΝΟΣ ΡΟΖΑΚΗΣ,

ΣΤΡ. ΣΥΝ/ΧΟΣ Ε.Α.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΝΤΙΠΕΡΑ ΟΧΘΗ

Αφιέρωμα στον συγγραφέα Δημήτρη Κατσή

Από κάποιον ανώνυμο αναγνώστη, πρώην αξ/κό του κυβερνητικού Στρατού, για τον εξαίρετο συγγραφέα (Δημήτρη Κατσή), τον οποίον ο γράφων στη σημείωση αυτή, εγνώρισε, από κάποια

περίερχη, ευτυχή συγκυρία, στην προσπάθεια του, να φωτίσει άγνωστες πτυχές της τραγικής εκείνης περιόδου (1946-1949) του εμφυλίου πολέμου, από την άλλη πλευρά του λόφου.

Ζαγγανάς Γιάννης.

Φίλε κ. Δημήτρη Κατσή, ας μου επιτραπεί, παρακαλώ, η έκφραση: Εδιάβασα και τους τρεις τόμους των βιβλίων σας, το ημερολόγιο ενός αντάρτη του Δ.Σ.Ε. (1946-1949) με αληθινή απληστία ομολογώ - και με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Γιατί όμως; Απληστία, διότι με κρατούσε σε συνεχή διέγερση, με το έξοχο διαφωτιστικό περιεχόμενο, με την ελκυστική - αληθινή και ανάγλυφη, την εικόνα των γεγονότων, όπως τα έζησα και γω, επί τριάντα περίπου μήνες, από την αντίπερα όχθη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, διότι, επιτέλους, μου δόθηκε, η θαυμάσια ευκαιρία, να γνωρίσω, πώς δημιουργήθηκε ο Δ.Σ.Ε., την στελέχωσή του και να θαυμάσω «ειλικρινά» την ηρωϊκή του πορεία, προς το πεπρωμένο! Κάποια άλλα βιβλία, που διάβασα συναδέλφων σας και μάλιστα και του Μπαρτζώτα (Φάνη) δεν μου δώσανε την δυνατότητα αυτή ανεξάρτητα, πώς και τα βιβλία αυτά, είχαν το δικό τους ενδιαφέρον.

Επιτρέψτε μου, παρακαλώ, κ. Κατσή, να σας απευθύνω, τα ειλικρινή συγχαρητήριά μου, για το ομολογουμένως, «μεγαλειώδες» καταπληκτικό συγγραφικό σου έργο, με τις καλύτερες ευχές μου , δια την προσωπική σας υγεία - και οικογενειακή σας ευτυχία.

Προτού όμως κάνω και γω, τη δική μου κριτική, σεβόμενος την ελευθερία του διαλόγου, υπεράνω καταστάσεων και πολιτικών τοποθετήσεων (που με άφησαν αδιάφορο) και καταθέσω ορισμένες δικές μου αναμνήσεις, άσβεστες ακόμη στη μνήμη μου, αισθανομαι επιτακτική την υποχρέωση, με τα μάτια στον ουρανό, να υποκλιθώ, με

όλον μου τον σεβασμό, στις ιερές σκιές των πεσόντων Ελλήνων μαχητών και από δυο πλευρές. Των τιμημένων, με το αγκάθινο στεφάνι παληκαριών. Των μεν, που θυσίασαν πρωϊκά τη ζωή τους, σε ένα σκληρό - αιματηρό - άνισο αγώνα, για μια καλύτερη ανθρώπινη ζωή. Και των δε, εκτελώντων, το προς την πατρίδα, εννοούμενο, στρ/κό τους καθήκον. Ας είναι, αιώνια η μνήμη τους και ανάλαφρη η ιερή σκιά τους, των αθώων και από τις δυο πλευρές παληκαριών, που θυσίασαν την πολύτιμη ζωή τους, στον καταραμένο εκείνο αδερφοκτόνο πόλεμο. Με τη σειρά, παρακαλώ τον Συγγραφέα Δημήτρη Κατσή - και εκ των προτέρων τον ευχαριστώ, διότι θέλω να πιστεύω, θα μου επιτρέψει να εκθέσω και τις δικές μου, αυστηρώς προσωπικές εκτιμήσεις. Καθώς επίσης και τις αναμνήσεις, ενός μόνιμου Στρατιώτη της Στρ/κής Σχολής Ευελπίδων, που υπήρξα και γω, από την ... άλλη πλευρά του λόφου.

Εκτιμήσεις, που εστιάζονται στο γεγονός, αν μπορούσε να κυριαρχήσει ο Δ.Σ.Ε. με τις άλλεπάλληλες αναμφισβήτητα, αξιόλογες προηγούμενες επιχειρησιακές επιτυχίες- και την πρωτοβουλία των κινήσεων που πράγματι είχε, (αν θέλουμε να είμαστε αντικειμενικοί) τα έτη 1946-1948 περίπου. Εχουν ειπωθεί πολλά. Εχουν γραφεί διάφορες αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις - αναλύσεις και εμβριθείς εκτιμήσεις συγγραφέων και από τις δύο παρατάξεις. Ο καθένας φυσικά, με τους δικούς του προβολείς και το δικό του πιστεύω, τοποθετείται αναλόγως. Το ευαίσθητο όμως ερώτημα, αν ο Δ.Σ.Ε. θα μπορούσε να κυριαρχήσει, κάτω από ορισμένες συνθήκες, τις οποίες και θ' αναφέρω-και επεικέστερα, να εξαναγκάσει σε υποχρεωτική συμφιλίωση, την κυβέρνηση της εποχής εκείνης-και μάλιστα, με αρκετά ευνοϊκά ανταλλάγματα, το ερώτημα αυτό, επλανάτο επί πολλά έτη, στην αναζήτηση της ψυχρής αντικειμενικής αλήθειας.

Σοβαρές φωνές ακούγονται, πως αν υπήρχαν 8-10 χιλιάδες, επί πλέον μαχητές τα χρόνια 1946-1947 λόγω κάποιας πτοπάθειας, που επικρατούσε πράγματι, σε αρκετές μάχιμες μονάδες του κυβερνητικού στρατού η επικράτηση θα ήταν βέβαιη. Θα επιτυγχάνετο, όμως, ο στόχος αυτός;

Οχι, φίλε, ανώνυμε αναγνώστη, εσύ που τυχόν, θα διαβάσεις τις γραμμές αυτές. Να μου επιτρέψεις σε παρακαλώ, να έχω διαφορετική εκτίμηση, σεβόμενος όμως προηγουμένως και τη δική σου άποψη. Και στους παρακάτω λόγους, θα προσπαθήσω αποσπασματικά, σταχυολογώντας, να τεκμηριωθούν και τα δικά μου συμπεράσματα, αφού και γω συμμετείχα σε όλη την ελληνική τραγωδία της εποχής εκείνης.

Συνεπώς και αν υπήρχαν οι 8-10 χιλιάδες μαχητές, επί πλέον, τα

χρόνια αυτά (1946-1947) και μάλιστα με θεαματικά αποτελέσματα επιθετικού αιφνιδιαστικού πολέμου, τον οποίον, εφήρμοζε επί μονίμου βάσεως ο Δ.Σ.Ε., τ'αποτελέσματα, θα ήσαν τα ίδια. Και σε τελευταία ανάλυση, ανατρεπτικά για τον Δ.Σ. Διότι απλούστατα, εν όψει μιας ενδεχόμενης συντριβής, του κυβερνητικού στρατού, αν συνέβαινε πράγματι αυτό (αφού ομιλούμε όλοι μας, τη γλώσσα των αφηρημένων δεδομένων) με υποθετικά τα συμπεράσματα, αν όντως διεγράφετο αυτή η εξέλιξη, αμφιβάλλει, μήπως, ο αντικειμενικός παρατηρητής πως θα είχαμε άμεση επέμβαση, Αγγλο-Αμερικάνων στρατευμάτων στην Ελλάδα, όπως το ίδιο εγένετο και στην Κορέα; Γιατί η Αμερική, σε καμμιά περίπτωση, δεν θα άφηνε την άλωση της Ελλάδας στο σοβιετικό μπλοκ. Ενισχυτικό γεγονός, της εκτίμησης αυτής, η Συνδιάσκεψη των μεγάλων του πολέμου, Ρούσβελτ, Στάλιν και Τσώρτσιλ στη Γιάλτα (4 μέχρι 11 Φεβρουαρίου 1945) και η πρώτη Συνδιάσκεψη, στην Τεχεράνη από 28 Νοεμβρίου μέχρι και 1η Δεκεμβρίου 1943 που αποτέλεσε την διαγραφή της ειρήνης και το μοίρασμα των σφαιρών επιρροής, στη μεταπολεμική Ευρώπη - καθώς επίσης και τον καθορισμόν των σχέσεων των νικητών.

Η Ελλάδα από την Συνδιάσκεψη αυτή, παρέμεινε στην αγγλική σφαίρα επιρροής. Αυτός ήτανε ο λόγος, που η Σοβιετική Ενωση, υπήρξε φειδωλή, ενίοτε και απούσα, στις δραματικές εναγώνιες επικλήσεις του Ζαχαριάδη, για τον εφοδιασμό του Δ.Σ. με τον κατάλληλον εξοπλισμό, αν θέλουμε να μιλάμε, τη γλώσσα της αλήθειας.

Ας φωτίσουμε όμως και την άλλη παράμετρο, της υποτιθέμενης δημιουργίας (8-10) επιπλέον χιλιάδων μαχητών τα χρόνια 1946-1947, τους οποίους μαχητές αυτούς, ευκόλως μπορούσε να συντηρήσει, ο εύφορος Θεσσαλικός κάμπος, σύμφωνα με την άποψη του Συγγραφέα ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΤΣΗ, δια την επιτυχία του αγώνα.

Τίθεται όμως ευλόγως το ερώτημα, αν ήσανε διατεθειμένοι, οι κατοικούντες στη Θεσσαλία, να συμμετάσχουν στην προσπάθεια αυτή, από το ίδιο το υστέρημα της, λαμβανομένου υπόψη, πως ο εισβολέας στη συγκεκριμένη περίπτωση, ήτανε ο Ελληνικός Εθνικός Στρατός. Τα ίδια τα παιδιά, του ελληνικού λαού. Τα αδέρφια του. Οι φίλοι του-και όχι, η βάρβαρη μπότα του Γερμανού κατακτητή και του Ιταλού φασίστα της σκληρής κατοχής, που όλος ο Ελληνικός λαός, τα έδινε όλα, ό,τι είχε και δεν είχε, για τον ιερό εκείνο αγώνα, της ποθητής λευτεριάς. Πρέπει να ληφθεί υπόψη - και να εκτιμηθεί δεόντς, νομίζω, ο ψυχολογικός αυτός παράγοντας. Γιατί, όσο εύκολη μπορεί να είναι η δημιουργία ενός μεγάλου στρ/κού σχηματισμού, τόσο δύσκολη όμως είναι, η συντήρησή του, όταν δεν υπάρχει

εξασφαλισμένη, η συνεχής μόνιμη ροή, τροφίμων και φαρμακευτικού υλικού. Οι έλληνες αντάρτες του Δ.Σ.Ε. που έζησαν τις δοκιμασίες της τρομερής πείνας, πρέπει νομίζω, να κατανοούν και ν' αντιλαμβάνονται, την σημασία, της παρατήρησης αυτής. Και ευρισκόμενος στο τέλος και των δικών μου εκτιμήσεων, έπρεπε να γνωρίζουν οι Θρυλικοί «λαογέννητοι» Στρατηγοί του Δ.Σ.Ε. όπως τους αποκαλεί ο Συγγραφέας και τον συγχαίρω, για τον αρμόζοντα χαρακτηρισμό, πώς η Αμερική την εποχή εκείνη, προηγείτο, στην κατασκευή της ατομικής βόμβας, από την Σοβιετική Ενωση. Και ο Στάλιν, σε καμμιά περίπτωση, δεν θα διακινδύνευε, έναν τρίτον παγκόσμιο πόλεμο με τους Αμερικάνους (στερούμενος την ατομική βόμβα) για μια άμεση, ισχυρότατη επέμβαση, στα εσωτερικά της Ελλάδος, για λογαριασμό του ελληνικού κομμουνιστικού κόμματος.

Εδώ τελειώνει και η καλόπιστη κριτική, ενός αξ/κού του κυβερνητικού στρατού, για τον θρυλικό πράγματι, Ελληνικό, Δημοκρατικό, Στρατό και όλους του πανάξιους συναδέλφους, που τον είχανε επιτυχώς στελεχώσει. Ησανε όλος τους καλά παιδιά, επαναφέρω τα λόγια, του Στρατηγού Μάντακα. Εγώ θα προσθέσω. Δεν υπήρξαν, ούτε Κ/Σ (Κομμουνιστοσυμμορίτες) ούτε μοναρχοφασίστες. Υπήρξαμε, όλοι μας Ελληνες. Και ο καθένας μας και από τις δύο πλευρές, έγραψε με το πιστεύω του, και τη δική του ιστορία!

Και επειδή, έχω και γω τις αναμνήσεις μου, αξίζει να τις περιγράψω, αφού όμως προηγουμένως ευχαριστήσω τον Συγγραφέα, Δημήτρη Κατσή, για την μεγάλη τιμή που θα μου κάνει, να φιλοξενήσει στο υπό έκδοση βιβλίο του και τις αναμνήσεις ενός συναδέλφου του, από την άλλη πλευρά του λόφου, Και εκ των προτέρων, τον ευχαριστώ ενθερμώς. Ανακεφαλαιώνοντας, αισθάνομαι την υποχρέωση, να κάνω κάποια αξιόλογη παρένθεση, η οποία διέλαθε της σκέψεώς μου, να ειπωθεί προηγουμένως, για να είμαι σε απόλυτη αρμονία με τη συνείδησή μου. Ο λόγος, περί κάποιας πράγματι ηττοπάθειας, αν επικρατούσε στις τάξεις του Κυβερνητικού Στρατού, αποτέλεσμα της οποίας, υπήρξε η έλλειψη μαχητικού πνεύματος, στο πεδίον της μάχης. Γιατί όμως; Ποιά ήσαν τα αίτια, της ψυχολογίας των οπλιτών, να μην επιθυμούμε απλά ελληνικά να πολεμήσουν. Απλούστατα, διότι, δεν υπήρχε καμμιά - μα καμμιά πληροφόρηση - καθοδήγηση - διαφώτιση - ενημέρωση - κάποια ηθική διδασκαλία, εκ μέρους των αξιωματικών, προς τα διοικούμενα υπ' αυτών τμήματα. Οι Στρατιώτες, περίοριζαν, τόσον τις αμυντικές όσο και τις επιθετικές τους δραστηριότητες, στο απλώς εννοουόμενο στρατιωτικόν τους καθήκον, αδιαφορώντας παντελώς δια την έκβαση της μάχης. Με την ανάληψη όμως της ηγεσίας από τον Παπάγο, τα

πάντα άλλαξαν, στις διοικήσεις όλων των μονάδων (μικρών και μεγάλων) και ένας καινούργιος άνεμος αισιόδοξος και επιθετικότητας, υπήρξαν τα κύρια χαρακτηριστικά της αλλαγής αυτής. Αυτά για την αλήθεια. Από την άλλη όμως πλευρά, το δύσκολο έργο των πολιτικών επιτρόπων, για να διαπλάσουν και να προετοιμάσουν ψυχολογικά τους αντάρτες του Δ.Σ.Ε. για την επερχόμενη μάχη, το διαφωτιστικό της αυτό έργο, λειτούργησε ομολογουμένως «θετικά», θαυμάσια με τα καλύτερα αποτελέσματα, σε όλες τις επιθετικές τους εξορμήσεις και αμυντικές διατάξεις. Και γυρίζοντας τους δείκτες του ωρολογιού της ζωής μου (48) ολάκερα χρόνια πίσω, ας μου επιτρέψει παρακαλώ, ο ανώνυμος φίλος αναγνώστης, να ξετυλίξω στις γραμμές που θα χαραχθούν, και οι δικές μου αναμνήσεις, αφού προηγουμένως τον ευχαριστήσω, που θα με διαβάσει, αλλά και να τον παρακαλέσω, να με συγχωρήσει, διότι, από το αμείλικτο πέρασμα του χρόνου, δεν θα μπορέσω να περιγράψω λεπτομερειακά τα γεγονότα. Λοιπόν: Ετος 1947, 30 Αυγούστου. Το 583 Τ.Π. ύστερα από μία εξουθενωτική πορεία από την περιοχή των Ζαγοριών (κάτω Σουδενά-Πάνω Σουδενά- Λεπτοκαρυά και εγκαθιστάμενο στο Γρεβενίτι, δέχεται αιφνιδιαστική επίθεση, περί την 02.00 νυχτερινή ώρα, από το συγκρότημα του Υψηλάντη, με αποτέλεσμα να τραπεί σε αδικαιολόγητη φυγή, μέσα στα πρώτα είκοσι λεπτά. Η αιτία, τόσον ο αιφνιδιασμός, κύρια όμως, το δεσπόζων μικρό ύψωμα, κάτω από το οποίο, είχε την αμυντική διάταξη όλο το τάγμα, υπερασπίζετο δυστυχώς και ατυχώς από μίαν μόνο διμοιρία, διοικούμενη από άπειρον έφεδρον ανθ'γό. Ο Δ/τής του τάγματος Πηλιαγκόπουλος (κάπως έτσι ελέγετο) παραπέφθηκε αμέσως στο στρατοδικείο, χωρίς να είμαι σε θέση να γνωρίζω, αν του επεβλήθηκε η ποινή της εκτελέσεως. Και κάτι το συγκινητικό. Οσα μουλάρια, ήταν δεμένα μαζί με της όλμους των 4,2 ιντσών (Αγγλικοί) περιήλθαν στα χέρια των επιτιθεμένων. Οσα όμως μουλάρια έτυχε να μην είναι δεμένα, μόνα τους, ολομόναχα, αφού διέτρεξαν μια μεγάλη ημιορεινή άγνωστη διαδρομή, παρουσιάστηκαν σε στρατοπεδευμένο στ/κό τμήμα, της γέφυρας Μπαλντούμας. Ο γράφων, δεν είχε εισέλθει ακόμη στη Σχολή Ευελπίδων και φέρων τον βαθμό του εθελοντή Υπαξ/κού (Λοχία) ηλικίας (19) ετών, εκτελώντας καθήκοντα επιλοχία, παραμένει μαχόμενος, έχοντας επί κεφαλής της Διμοιρίας τον έφεδρο ανθ/γό Μακρόπουλο. (Πρώην τραπεζικό υπάλληλο). Η δική μας διμοιρία λοιπόν, εμάχετο λυσσωδώς, αγνοώντας ό,τι ολόκληρο το τάγμα, είχε εγκαταλείψει τη θέση του. Και τούτο διότι, ο αγγελιοφόρος (Κωσταράς) οπλίτης, που έλαβε διαταγή, να ειδοποιηθούμε και να φύγουμε, λόγω των δραστικών πυρών των ανταρτών,

δεν κατόρωθσε να έλθει προς συνάντηση, αφενός-αφετέρου δεν ήτο δυνατόν ν' ακουσθεί η εξ'άποστάσεως (μικρής έστω απόστασης) η ψιλή φωνή του, δια την απομάκρυνση της διμοιρίας μας, διαταχθείς προς τούτο, υπό του Λοχαγού του (Δ/τη του Λόχου). Ο γράφων, παρά το νεαρόν της ηλικίας του, αντιληφθείς, πως κάτι δεν πήγαινε καλά, ιδιαίτερα φοβούμενος, τις συνέπειες της αιχμαλωσίας του, λόγω της εθελοντικής ιδιότητός του στον στρατό, την στιγμήν ακριβώς που η σάλπιγγα των ανταρτών εσάλπιζε το «προχωρείτε» «προχωρείτε» απευθυνόμενος στον επι κεφαλης διμοιρίτη ανθ/γό, του ζητά επισταμένως να εγκαταλείψουμε τη θέση μας, για ν'αποφύγουμε την αιχμαλωσία. Τί είπες Ζαγανά, μου λέει, δεν περίμενα να το ακούσα αυτό από σένα, τουλάχιστον. Μα αν μας πιάσουν, Παναγιώτη του λέω (θυμήθηκα και το μικρό του όνομα) του διμοιρίτη μας, εμάς τους δύο θα σκοτώσουν. Εσύ που είσαι ανθ/γός και γω εθελοντής Λοχίας. Τους Στρατιώτες, δεν νομίζω να τους πειράξουν. Δεν πρόλαβα να τελειώσω την δικαιολογημένη επιμονή μου, να φύγουμε αμέσως, γιατί συγχρόνως κυκλωνόμασε όλοι μας, με την ιαχή, ψηλά τα χέρια κτυπώντας παλαμάκια, για να συλληφθούν 28 άνδρες αιχμάλωτοι, μεταξύ των οποίων και ο έφεδρος ανθ/γός.

Ποιά υπήρξε η τύχη τους, θ' αναφερθώ παρακάτω. Εγώ, επωφελούμενος του σκότους, ξεφεύγω καταδιωκόμενος από κάποιον αντάρτη και γλυτώνω ως εκ θαύματος την αιχμαλωσία, συλλαμβάνοντας μια καταπληκτική ιδέα να πετάξω πιο κάτω, αμέσως, τα καινουργή θυμάμαι ακόμη άρβυλα, αναρριχώμενος αμέσως σε κάποιο δένδρο, που υπήρξε ομολογώ η μοναδική σανίδα σωτηρίας μου. Μόλις πρόλαβα να φθάσω στην ενδιάμεση κορυφή του δένδρου, να και καταφθάνουν ασθμαίνοντες τρεις αντάρτες τους οποίους και βλέπω από πάνω από το δέντρο, όχι όμως και τα χαρακτηριστικά τους και τον οπλισμός τους, λόγω του επικρατούντος σκότους. Ακούω μόνο προς στιγμή, μας έφυγε, να λέει ο ένας προς τους άλλους και για να το βάλει στα πόδια, πρέπει να ήτανε κάποιος μεγάλος. Παμε να φύγουμε παιδιά συμπληρώνει ο συνάδελφός του. Που να το φανταστούνε όμως, πως ήμουνα από πάνω τους και με μια μόνο ριπή του αυτομάτου μου (Τόμσον) μπορούσα να δώσω τέρμα στην τρομερή εκείνη αγωνία μου, αλλά και την φοβία μου, κάτι το οποίον δεν έκανα, με την σκέψη και την πεποίθηση, ότι οι αντάρτες αυτοί που με καταδίωκαν, θα γύριζαν πίσω όπως και έγινε. Παρέμεινα τρεις περίπου ώρες, σκαρφαλωμένος στο δέντρο και μόλις ξημέρωσε και αφού βέβαιος πως το επιτιθέμενο τμήμα των αντάρτων, επανέκαμψε στο λημέρι του, φεύγω ξυπόλητος, ολομόναχος και με εξαντλητική άγχωδη πορεία 4-6 ωρών καταφθά-

νω στη γέφυρα της Μπαλντούμας όπου από μεγάλη οπτική απόσταση, διεκρίνοντο τα αντίσκοινα στρ/κής μονάδος. Οι αιχμαλωτισθέντες συνάδελφοι, έτυχαν από τους αντάρτες, στοργικής (με όλη τη σημασία της λέξεως) μεταχειρίσεως. Και κανείς μα κανείς, δεν αποκάλυψε, την ύπαρξη του ανθ/γού ο οποίος εξελήφθη και αυτός ως στρατιώτης, αφού πρόλαβε και πέταξε το χιτώνιο του με τα διακριτικά του ανθ/γού. Οι αιχμαλωτισθέντες, όλοι τους δραπέτευσαν, γιατί δεν μπορούσαν ν'αντέξουν τις καθημερινές πορείες, την πείνα και την ψείρα - και επανήλθαν στην ίδια μονάδα τους. Μόνο ο Χατζημιχαηλίδης από το ορφανοτροφείο της Καβάλας, παρέμεινε, διότι εστέρει το Γονέων (μάγειρας στην ιδιότητα) αλλά και διότι τον αιχμαλώτισε κάποια όμορφη κοπελίτσα αντάρτισσα, σύμφωνα βέβαια, με τις πληροφορίες, που μας δώσανε οι επανακάμψαντες, στην ίδια μονάδα τους. Επαναλαμβάνω, πως η μεταχείριση των αιχμαλώτων οπλιτών, από τους αντάρτες του ΔΣΕ υπήρξε καθόλα άψογη-υποδειγματική - ανθρώπινη-στοργική - χριστιανική. Αν τυχόν, αυτοί που με καταδίωξαν την νύχτα της 30 Αυγούστου 1947 στο Γρεβενίτη της Ηπείρου (περιοχή Ζαγορίων) διαβάσουν τις γραμμές αυτές, τους παρακαλώ να επικοινωνήσουν μαζί μου, στα τηλέφωνα 685-8428 και 651-3466 ή να μου γράψουν στη διεύθυνση: Θεμιστοκλέους 12 (Χολαργός) Αθήνα Τ.Κ. 155-62 (Ζαγανάς Γιάννης - αξιωματικός ε.α.) Θα χαρώ και θα συγκινηθώ, ν' ακούσω τη φωνή τους, με πρωτοφανή, ομολογώ συγκίνηση για να θυμηθούμε αμφότεροι τις συγκλονιστικές αυτές αναμνήσεις. Συνεχίζοντας το οδοιπορικό των αναμνήσεων, θα έπρεπε ν' αναφερθώ, προηγουμένως για τον Απρίλη του 1947 που διέλαθε δυστυχώς της σκέψεώς μου.

Μόλις περάσανε οι μέρες του Πάσχα έρχεται στην Καλαμπάκα που ήταν τη έδρα της 4ης Ταξιαρχίας κάποιος Βρετανός Ταξίαρχος (εν στολή φυσικά) συνοδευόμενος από τον Μητροπολίτη Τρικάλων. Ο Μητροπολίτης ευλογεί τα όπλα εκφωνεί εμπνευσμένο λόγο για τα ιδανικά του έθνους, παρούσης σε σχηματισμό παράταξης όλης της Ταξιαρχίας (521-522 και 523 Τ.Π.) και ο άλλος Ταξίαρχος, ευδιάθετος και χαμογελαστός, επιθεωρεί τον οπλισμό (αγγλικό φυσικά) με ύφος... κυβερνητικό, παρόντος βέβαια και του έλληνα Δ/τού της Ταξιαρχίας. Ο λόγος, διότι μας ανακοινώνθηκε, ότι μεθαύριο η Ταξιαρχία, αρχίζει εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στην περιοχή Κοζιάκα-Σμόκοβο. Στη Χρυσομηλιά, υπήρχε όπως μας ανακοινώθηκε και το Γενικό αρχηγείο των ανταρτών, με επικεφαλής τον Μάρκο. Το τάγμα στρατοπεδεύει πάνω από το χωριό Κλεινωβός, που ήτανε θυμάμαι στο βάθος μέσα σε δύο χαράδρες δύο υψηλών βουνών. Πέφτει αποβραδύς σύννεφο το χιόνι, που σκέπασε όλα τ' αντίσκηνα

στο ύψος τους. Βγαίναμε το πρωί με τη βοήθεια των φτιαριών μέσα από τ' αντίσκηνα, σαν τους ποντικούς. Η πείνα μας είχε θερίσει κυριολεκτικά, γιατί καθίστατο αδύνατη η προσπέλαση των μουλαριών, έμφορτων τροφίμων επί 3-4 ημέρες. Κάποιος αντάρτης σύνδεσμος, που μπήκε μέσα στο χωριό Κλεινοβό, για συλλογή πληροφοριών, όσον αφορά την ακριβή τοποθεσία στρατού, της περιοχής αυτής, συλλαμβάνεται, χωρίς καν να το αντιληφθεί, από δύο οπλίτες, που είχαν κατέβει από το ύψωμα στον Κλεινοβό, για καμένα κομμάτι ψωμοτύρι, λόγω του αποκλεισμού εφοδιασμού του Ταγ/τος από τις χιονοπτώσεις, όπως ανέφερα παραπάνω. Δεν έφερε οπλισμό. Εφερε όμως ειδικό σημείωμα από αντάρτη αξ/κό, που τον έστειλε, δια να έλθει σε επαφή με αντάρτες της αυτοάμυνας του χωριού (Καπαπίτες). Δεν πρόλαβε ο δυστυχος, να πετάξει τουλάχιστον, το σημείωμα αυτό, γιατί η σύλληψή του, εγένετο, κατά τρόπον αιφνιδιαστικό τοσούτον μάλλον, διότι εξέλαβε τους δύο στρατιώτες που τον συνέλαβαν, ως αντάρτες, γιατί δεν φέρανε τα δίκοχά τους, εκείνη τη στιγμή. Ανακρίθηκε επί ώρες ολόκληρες από την Δ/νση του Ταγ/τος για ν'αποκαλύψει την ακριβή τοποθεσία του υπάρχοντος αντάρτικου σχηματισμού. Δεν έβγαλε λέξη, προσποιούμενος τον ανίδεο. Ωφείλω την διευκρίνηση,πως ο γράφων, υπήρξε από τις τέσσερις πρώτους μοναδικούς εθελοντές Λοχίες, που εκπαιδεύτηκαν στους πρώτους όλμους των 4,2 ιντσων και επάνδρωσαν την νεοσύστατη μονάδα 132 μοίρα ολμών. Η μοίρα είχε ολμαρχείες και ο κάθε ούλαμος δύο όλμους,. Η ολμαρχεία διέθετε έξι όλμους. Είχαμε την τύχη να γινόμαστε μπαλάκια των ταγ/των πεζικού. Δηλαδή, όποιο τάγμα έβγαινει για επιχειρήσεις, έπαιρνε μαζί του και μία ολμαρχεία 4,2 ίντσων για υποστήριξη πυρός. Και από το ένα τάγμα πηγαίναμε στο άλλο. Ετσι εξηγείται και το γεγονός της απόσπασης των ολμαρχιών 4,2 ιντσών, σε μονάδες κρούσεως. Από το 521 Τ.Π. της 41 Ταξιαρχίς (Θεσ/λία). Το 1946 να βρεθούμε στην Ηπειρο (Ζαγόρια) υποστηρίζοντας το 583 Τ.Π. της VIII Μερ/κίας και έπεται τιουτοτρόπως...η συνέχεια. Επανέρχομαι, με δυσάρεστη τη διάθεση, δια την τύχη του συλληφθέντος αντάρτη στον Κλεινοβό, ηλικίας μόλις 19-21 ετών. Ο ανθρωπιστής, γενναίος εκείνος Δ/τής του Ταγ/τος (Θεσσαλός στην καταγωγή) προωθεί μετά παρέλευση τριών ημερών του συλληφθέντα στη Δ/ση της Ταξιαρχίας, στην προσπάθειά του να ματαιωθεί η εκτέλεσή του, εμφορούμενος από ανώτερα χριστιανικά ιδεώδη. Εκανε όμως το μοιραίο λάθος, εν αγνοία του, να ακολουθείται η Διμοιρία που τον συνόδευε, δυστυχώς, από δύο Μυιδες που είχαν χρησιμοποιηθεί ως σύνδεσμοι και σε χρόνο ανύποπτο, να εκτελεσθεί από τους Μάϋδες αυτούς καθ' οδόν.

Αντιληφθείς ο διοικητής της Δημοιρίας το τί είχε συμβεί, από την απουσία του αντάρτη και αισθανόμενος βαρύτατη προσβολή, διότι αγνοήθηκε η παρουσία του, εκτελεί αμέσως και τους δύο Μάϋδες με το υπηρεσιακό του περίστροφο, τα πτώματα των οποίων, τόσον του αντάρτη όσον και των δύο Μάυδων, ευρέθησαν, μετά την λήξη της εκκαθαρτικής επιχείρησης στον Κόζιακα, στην επιστροφή του Ταγ/τος στη βάση του. Αν θυμάμαι καλά, στην επιχείρηση αυτή σκοτώθηκε και ο καπετάνιος του Δ.Σ. Καρτσιώτης Δ/τής Ταγμ/τος ανταρτών. Ιδιαίτερον ενδιαφέρον, όμως, προκύπτει, όταν εξερχόμενος της Σχολής Ευελπίδων 30/6/1949 είσοδος 20/9/48 ονομάσθηκα ανθ/γός και τοποθετήθηκα στο 25ον Ε.Τ.Π. (ελαφρό τάγμα πεζικού με έδρα τα Σέρβια μετατεθείς λόγω αναγκών στο 21 ΕΤΠ με έδρα την Ελασσώνα και του 1ου Λόχου με έδρα την Ολυμπιάδα. Ετύχανα Δ/της της δεύτερης Διμοιρίας του 1ου Λόχου έτος 1949 (Νοέμβριος). Ο εμφύλιος τελείωσε, πλην όμως, αρκετά διεσπαρμένα τμήματα ανταρτών στον θεσ/κό χώρο αποκομμένα, προσπαθούν να διαφύγουν στην Αλβανία. Στην περιοχή του Ολύμπου, υπήρχαν μόνο (11) αντάρτες, με ελαφρύ ατομικό οπλισμό. Ο ένας εξ' αυτών Βασίλης Ψευδοικονόμου, από την Καρυά συλλαμβάνεται από την διμοιρία μου, μέσα στο χωριό (το ακατοίκητο) στην προσπάθειά του να πάρει τρόφιμα και για τους υπόλοιπους, που ήσαν τριγύρω της μονής Κανάλων. Εγκλωβίστηκε *από την ενέδρα που είχε στηθεί για τον* σκοπόν αυτόν, κατόπιν Δ/γής του Ταγ/τος.

Εισερχόμενος στο χωριό τις πρωϊνές ώρες, κάτι αντελήφθηκε και τρέπεται σε φυγή, καθηλούμενος όμως από τα δραστικά πυρά τριών οπλοπολυβόλων (Μπρέντ). Υπήρξε τυχερός. Κρύβεται στους θάμνους και συλλαμβάνεται από ομάδα οπλιτών, σύμφωνα με την διαταγή μου, να κινηθούνε ερευνητικά σε σχήμα πετάλου. Μέσα στη ομάδα αυτή, υπήρξε και ένας νεαρός Μάϋ υψηλοτάτου αναστήματος, συγχωριανός τους, γνωστός του φυσικά, ο οποίος του βάζει το μαχαίρι απειλητικά στον λαιμό και συγχρόνως ο Βασίλης απεγνωσμένα καλούσε βοήθεια: «Τον ανθ/γό, τον ανθυπολοχαγό, φώναζε για να γλυτώσει τον θάνατον ασφαλώς». Ημουνα σε απόσταση 150 μέτρων, μακριά και ασθμαίνοντας, τρέχω επιταχέως, καρφώνοντας το περίστροφό μου στο στήθος του Μάϋ με το ένα χέρι και με το άλλο, του αποσπώ το μαχαίρι. Η αντίδραση του καθάρματος αυτού, προς το πρόσωπό μου, ήταν αντιστρατιωτική - ανεπίτρεπτη, αυθάδης. Σημειωτέον, τον Μάυ μου τον έστειλε το Τάγμα για σύνδεσμο, αφού γνωρίζε καλά όλη την περιοχή. Δεν τον έστειλα στο Στρατοδικείο, ως είχα δικαίωμα και υποχρέωση μάλιστα να τον στείλω. Διατάσσω τον συνεργάτη μου και βοηθό μου Λοχία Χλώψο

(από κάποιο χωριό των Σοφάδων) η καταγωγή του - και τρεις άλλους οπλίτες της απόλυτης εμπιστοσύνης μου, δένεται χειροπόδαρα και ξαπλωμένος σαν το «βρωμόσκυλο» στο δάπεδο του σχολείου δέρνεται ανηλέως μέχρι λιποθυμίας, με προσωπική μου διαταγή. Ο συλληφθείς όμως αντάρτης Βασίλης Ψευδοοικονόμου, μου οφείλει τη ζωή του. Αν zει και διαβάσει τις γραμμές αυτές, θα χαρώ να επικοινωνήσει τηλεφωνικά ή γραπτά μazί μου. Και συνεχίzω, φίλε αναγνώστη:

Συλλαμβάνεται μετά παρέλευση (12) περίπου ημερών σε υψίπεδο της Μονής κανάλων του Ολύμπου από την Δημοιρία μου και προσωπικά από τον ίδιο τον γράφοντα, ο Ταμουρίδης, αξ/κός πληροφοριών της Ταξιαρχίας του Ολύμπου. Δεν προέβαλε καμιά αντίσταση. Του αφαιρώ το περίστροφο παλαιού τύπου κολτ (το έχω ακόμη ως ενθύμιο). Συλλαμβάνονται επίσης και οι αδερφές Καραμούλα από την Ελασσώνα, από την δημοιρία μου. Θα θυμούνται αν βρίσκονται στη zωή - και πρέπει να θυμούνται, που τους πήγαινα ο ίδιος τα μεσάνυχτα, για να μην γίνω αντιληπτός από την Δ/ση του Λόχου (Ταγ/ρχης επ' ανδραγαθία) Μαυροπάνος τους πήγαινα γεμάτη την καραβάνα με φαγητό, που προέκυπτε από την παράκλησή μου στον μάγειρα, ν'αφαιρεί μία κουταλίτσα από κάθε φαντάρο, για να γεμίzουν δύο πελώριες καραβάνες zεστό φαγητό.

Αν zούνε, θα συγκινηθώ να επικοινωνήσουν μazί μου. Και προχωρώ! Επιστρέφοντας η Δημοιρία μου στην έδρα του Λόχου (Ολυμπιάδα) μετά την σύλληψη του αντάρτη Ψευδοοικονόμου στην Καρυιά, συναντώ καθ' οδόν, φρικτό ομολογουμένως θέαμα. Θεέ μου, να μην βρισκότανε άλλος στη θέση μου. Οκτώ ακέφαλα πτώματα ανταρτών, που από τα στενά της Διάβας προσπαθούσαν να ξεφύγουν με προορισμό την Αλβανία για να σωθούν, με καθηλώνουν για τα στείλω κωδικοποιημένο με τον ασύρματο, το εξής δραματικό σήμα «οκτώ ακέφαλα πτώματα, ευρέθησαν στα σημεία που καθορίzαμε τις συντεταγμένες από τον χάρτη. Παρακαλώ διατάξατε. Θα ευρίσκομαι σε συνεχή ακρόαση» Αμέσως έλαβα την απάντηση από τον Α2 αξ/κό του Ταγ/τος. Προχωρείστε, κύριε Zαγανά, δεν τρέχει τίποτα. Είναι αυτοί που προσπάθησαν να φύγουν από τα στενά της Διάβας και προτίμησαν να πολεμήσουν μέχρι του τελευταίου φυσιγγίου, παρά να παραδοθούν. Με μελαγχολικά αισθήματα, επέτρεψα με την Δημοιρία μου στην έδρα του Λόχου (Ολυμπιάδα). Σημειωτέον, πως οι κεφαλές των αναφερομένων οκτώ πτωμάτων, εξετέθησαν σε κοινή θέα, στην πλατεία της Ελασσώνος, για να βεβαιωθούν οι κάτοικοι του χωριού, πως εξέλιπε και ο τελευταίος κίνδυνος και να επιστρέψουν στο χωριό τους. Την πληροφορία αυτή,

την έλαβα αργότερα, από κάτοικο της Ελασσώνας, όταν κατέβηκα να ξεκουραστώ με 48ωρη άδεια, πλησίον φίλου μου συναδέρφου, που υπηρετούσε στην έδρα του Ταγ/τος.

Έτος 1948. Ιούλιος ή Αύγουστος μήνας αν θυμάμαι καλώς. Το 527 τ.π. στο οποίον ήταν προσκολημμένη και η δική μας ολμαρχεία της πρώτης νεοσυγκροτηθείσης όπως προανέφερα 132 Μοίρας όλμων, που υπάγετο όμως τυπικά στο Πυροβολικό, ξεκινάει μια τρομερή εξουθενωτική πορεία, από Κόνιτσα - Κεράσοβο - Μόλιστα - Φούρκα, μια μέρα στο ύψωμα «Γομάρα» και την άλλη μέρα στο ύψωμα «Ανίτσα» για να καταλήξει απέναντι από τον Σμόλικα και δίπλα από το χωριό Σαμαρίνα. Ήτανε η εποχή που έκανε ο ΔΣ τον ελιγμό από τον Γράμμο στο Βίτσι. Στη Σαμαρίνα συλλαμβάνεται κάποιος αντάρτης (Σλαβομακεδόνας) που εστάλη πάνοπλος προκειμένου εξ αποστάσεως να κατοπτεύσει την ακριβή τοποθεσία του Στρατού. Συνελήφθη από περίπολο του Ταγ/τος. Ανεκρίθη επί τετράωρο χωρίς να βγάλει λέξη -κατά πως λέει ο λαός. Και στην προσπάθειά του να φύγει, εκτελείται αμέσως, προφέροντας τη λέξη «Μάϊκο» (μάνα). Συνέπεσε να είμαι ακούσιος θεατής, της μακάβριας αυτής εικόνας.

Απέναντί μας, στον δασωμένο Σμόλιγκα φωλιάζανε 3-4 χιλιάδεες αντάρτες, οι οποίοι δεν μας επετέθησαν για να μη γίνει προφανώς και ασφαλώς, αισθητή η παρουσία τους. Και είμασταν από της άποψης αυτής ιδιαίτερα τυχεροί. Είχαμε ξενυχτίσει, όλοι μας, αξ/κοί και οπλίτες, στα χαρακώματα τα οποία προχείρως κατασκευάσαμε. Η ύπαρξη 3-4 χιλιάδων ανταρτών στον Σμόλικα, έγινε γνωστή στη Δ/ση του Ταγ/τος από κάποιον τσοπάνο. Παρά ταύτα όμως, διατάσεται, από τους θερμοκέφαλους των γραφείων της Ταξιαρχίας (από Κόνιτσα ή Γιάννενα) δεν θυμάμαι ακριβώς η έδρα που ήτανε, να ενεργήσει το τάγμα επίθεση. Μεταφέρω τη δραματική εκείνη ομιλία, από τον ασύρματο, του Δ/τού του τάγματος, με τη διοίκηση της Ταξιαρχίας. Δ/τής Ταμ/τος: «Είναι τίγρης, κρόνε μου, είναι τίγρης, θα φάμε τα μούτρα μας». Απάντηση: Να επιτεθείς σου λέω. Δ/τής Ταγ/τος: «Επαναλαμβάνω, είναι τίγρης -και σας κρούω τον κώδωνα του κινδύνου». Απάντηση: Να εκτελέσεις τη διαταγή που σου δίνω. Δ/τής Ταγ/τος: «Εντάξει, κρόνε μου, θα την εκτελέσω και ο Θεός βοηθός». Κλείνει ο ασύρματος -και ένα ακατάσχετο, δικαιολογημένο υβριολόγιο, ακούστηκε από τον Δ/τή του Ταγ/τος, έναν υπέροχο, ευγενέστατο αξ/κό. Μετά παρέλευσης μιας ώρας, αρχίζει η επίθεση ενός λόχου, με προηγούμενη υποστήριξη καταιγιστικού πυρός και από τους τέσσερις όλμους 4,2 ιντσών της ολμαρχείας στην οποίαν υπηρετούσα. Δεν πρόλαβαν, οι επιτιθέμενοι οπλίτες, να σκαρφαλώσουν από το κάτω μέρος του πανύψηλου ορεινού όγκου του Σμόλικα

(υψόμετρο άνω των 2000 μέτρων) και (32) νεκροί οι πρώτες απώλειες. Δεν μπορούμε να προχωρήσουμε, να φωνάζει απεγνωσμένα από τον ασύρματο, ο Δ/τής Λοχαγός, του επιθεμένου λόχου. Δεχόμαστε καταιγιστικά πυρά. Μέχρις της στιγμής (32) νεκροί και αρκετοί τραυματίες. Οργισμένος δικαιολογημένα, ο Δ/τής του Ταγ/τος, διατάσσει κανονική σύμπτυξη. Η εικόνα των πτωμάτων, που ανερεύθησαν (μετά την απομάκρυνση των ανταρτών) φίλων, συναδέρφων αγαπημένων, που προ μιας ώρας τους είχαμε δίπλα μας, εγέμισε την καρδιά μας, με απερίγραπτη θλίψη και άπειρη ψυχική συντριβή.

'Αλλη μια, χαρακτηριστική εικόνα, του φρικτού εκείνου, αδερφοκτόνου πολέμου. Είναι ατέλειωτες οι αναμνήσιες, που εστιάζονται και στις δικές μας ανείπωτες επώδυνες δοκιμασίες, εξερευνώντας απέραντες οροσειρές, για την συντριβή των ανταρτών. Δεν νομίζω, να χρειάζεται, να επεκταθώ, έτσι περισσότερον, για να μην κουράσω τον αναγνώστη. Ποτέ -μα ποτέ πιά, να μην επαναληφθεί εκείνη η «κατάρα» του αδερφοκτόνου εμφύλιου πολέμου.

Ας δώσουμε τώρα, όλοι μας τα χέρια και ας τα σφίξουμε, κάτω από τον έναστρο ουρανό, με μια φωνή, με μια κραυγή, πως η ζωή, ανήκει σε όλους μας -κάτω από το ανέσπερο φως, της ουράνιας αγάπης.

Και μέσα σ' αυτόν, τον ύμνο της ζωής, να νοιώθουμε πάντα όλοι μας, μια ευτυχία, μια ευδαιμονία, μια γαλήνη, που δε θα την ταράζει, κανένας σ τ ε ν α γ μ ό ς. Να νοιώθουμε, επαναλαμβάνω, μια απέραντη ευλογία, όπως την βλέπουμε με τα μάτια, την ακούμε με τ' αυτιά και την αισθανομαστε μέσα στην καρδιά μας. Η ζωή, ανήκει σε όλους μας και κανείς, δεν έχει το δικαίωμα, να μας την αφαιρέσει.

Ζαγγανάς Γιάννης. Αθήνα 20.2.1995

Λίγα λίγια για το βιβλίο του Δ. Κατσή «Το ημερολόγιο ενός αντάρτη».

Αγαπητέ Μήτσο

Διάβασα με μεγάλη προσοχή το δεύτερο και τρίτο τόμο (μου λείπει ο πρώτος) του βιβλίου σου «το ημερολόγιο ενός αντάρτη».

Υπάρχουν μέσα σ' αυτά (τα βιβλία) γραμμένες πολλές αλήθειες, αλλά και ορισμένες υπερβολές. Δεν θα σταθώ όμως σ' αυτό. Σκοπός μου, που γράφω αυτό το

Γκάνας Χαράλαμπος.

γράμμα είναι να σε βοηθήσω, αν και βρισκόμαστε σε αντίθετα ιδεολογικά στρατόπεδα, για ορισμένα γεγονότα τα οποία ίσως δεν γνωρίζεις.

α) 1947: Μεγάλη Πέμπτη. Χιονίζει, κρύο πολύ. Στο χωριό ΤΣΟΥΚΑ ΔΕΣΚΑΤΗΣ βρίσκεται από την Μεγάλη Τρίτη το μεσημέρι ο 3ος λόχος του 508 τ.π. της 22 Ταξιαρχίας. Περίπου στις 9 το βράδυ της Μεγάλης Πέμπτης δεχόμαστε επίθεση από άγνωστο αριθμό ανταρτών. Η μάχη κράτησε όλο το βράδυ. Το πρωί της Μεγάλης Παρασκευής είχαν αποχωρήσει οι αντάρτες και σε απόσταση 10-15 μέτρων από τη θέση μου ήταν ένας αντάρτης νεκρός. Νεκρός από μια και μόνο σφαίρα που τον είχε βρει στην καρδιά. Πρέπει μάλλον να ήταν αξιωματικός. Τον έψαξα υπήρχε μια θήκη πιστολιού χωρίς αυτό. Στολή αξιωματικού με μπότες, χωρίς διακριτικά, απολυτήριο του ΕΛΑΣ δελτίο χορηγήσεως οπλισμού και ιματισμού από στρατιωτική μονάδα, όλα αυτά με ονοματεπώνυμο ΖΟΡΜΠΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, ΔΑΜΑΔΙ ΤΥΡΝΑΒΟΥ. Τον έθαψαν στο ύψωμα μεταξύ Παλαιάς και Νέας ΤΣΟΥΚΑΣ ΔΕΣΚΑΤΗΣ.

β) Μάχη του ΓΚΡΙΜΠΟΜΑΝ 26 έως 31 ΙΟΥΛΙΟΥ 1948

Ήταν μία μάχη μπορώ να πω ίδια με αυτή του ΚΛΕΦΤΗ. Κατά τη γνώμη μου (αφήνω στην πάντα το τι είπαν και έγραψαν οι κουλτουριάρηδες στρατηγοί) το ΓΚΡΙΜΠΟΜΑΝ δε θα έπεφτε εάν δεν υπήρχε προδοσία.

Αυτή η προδοσία προήλθε από έναν παραδοθέντα λοχαγό (;) των ανταρτών ο οποίος οδήγησε από αφύλακτη πλευρά του ΓΚΡΙΜΠΟΜΑΝ διλοχία του 508 Τ.Π. η οποία ενεργούσε επίθεση μεταξύ υψώματος ΜΠΟΥΧΕΤΣΙ και χωρίου ΖΕΡΜΑ (30.7.1948). Έτσι έπεσε το ΓΚΡΙΜΠΟΜΑΝ.

γ) Η μάχη του ΜΑΛΙ-ΜΑΔΙ όπως την έζησα χωρίς ίχνος σκοπιμότητας. Πολλά έχουν γραφεί γι' αυτήν την μάχη (όπως και για τόσες άλλες) αλλά απέχουν της πραγματικότητας. Δεν υπήρχαν οι δυνάμεις αυτές οι οποίες αναφέρονται σε διάφορα δημοσιεύματα στρατιωτικών ή μη. Μονάδες ταγμάτων ή Ταξιαρχιών υπήρχαν και όχι πλήρεις όπως γράφουν μερικοί. Στις 8 με 9 Σεπτεμβρίου 1948 διλοχία του 508 τ.Π. (2ος και 3ος Λόχος) κινείται μαχόμενος στο ύψωμα ΦΑΛΤΣΑΤΑ. Μεταξύ των νεκρών σ' αυτή τη μάχη ήταν και ο μόνιμος Λοχαγός του 2ου Λόχου. Στις 10/9/1948 ο 3ος Λόχος με Λοχαγό τον ΦΡΟΥΖΑΚΗ ΘΕΟΧΑΡΗ ανεβαίνει στην ΡΑΜΠΑΤΙΝΑ περίπου στις 4 το απόγευμα με καταρρακτώδη βροχή. Στις 11.9.1948 περίπου 4 με 5 το απόγευμα από λάθος (μάλλον εσκεμμένο) προσβάλλει τις θέσεις μας η αεροπορία προξενώντας μας σοβαρές απώλειες. Μετά το συμβάν αυτό με κάλεσε ο Λοχαγός ΦΡΟΥΖΑΚΗΣ (ήμουν επιλοχίας

του λόχου) και μου έδωσε διαταγή να πάω στις διμοιρίες και να του αναφέρω για τυχόν απώλειες μετά την αεροπορική επίθεση. Η θέσις που κατείχα στη διάταξη του λόχου επί του υψώματος της ΡΑΜΠΑΤΙΝΑΣ ήταν αριστερά με βολή κατά του υψώματος της ΦΑΛΤΣΑΤΑΣ. Ξημερώνοντας η 12η Σεπτεμβρίου περίπου 5 με 6 η ώρα το πρωί βλέπω αντάρτες στον αυχένα μεταξύ ΡΑΜΠΑΤΙΝΑΣ - ΦΑΛΤΣΑΤΑΣ να κάμουν κυκλωτικό ελιγμό. Κανείς από τους σκοπούς δεν τους πήρε χαμπάρι. Δίνω το σύνθημα του συναγερμού. Η μάχη της ΡΑΜΠΑΤΙΝΑΣ - ΜΑΛΙ, ΜΑΔΙ άρχιζε. Κατά τις 10 το πρωί λόγω σοβαρού τραυματισμού του εφ. ανθ/γού Ζαφειρόπουλου Ηλία πήρα διαταγή να αναλάβω εγώ τη διμοιρία του. Όταν ανέβηκα στη διμοιρία είδα να έχει σιγήσει ένα ΜΠΡΕΝ. Έστειλα έναν στρατιώτη να πάει και να δει τι συμβαίνει. Τότε ο πολυβολητής γυρνά το πολυβόλο και τον σκοτώνει. Σκοτώνει 2-3 ακόμη και φεύγει. Πήγε στους αντάρτες. Το όνομά του ΜΠΟΥΡΣΙΝΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ από την ΛΕΥΚΑΔΑ. Μετά από μήνες σε μια εφημερίδα της κυβερνήσεως του βουνού είδα ότι είχε γίνει για την πράξη του αυτή ανθ/γός των ανταρτών. Γύρω όμως από τη μάχη αυτή έχω να πω πολλά. Πολλά που μέχρι σήμερα δεν έχουν δει το φως της δημοσιότητος. Ο επίλογος της μάχης αυτής ήταν η εκτέλεσις 115 καταδικασθέντων στρατιωτών από στρατοδικείο της Καστοριάς. Τα θύματα της αντικανότητας των στρατηγών.

δ) Η μάχη της ΦΛΩΡΙΝΗΣ: Στις 9 Φεβρουαρίου 1949 αντάρτης παραδόθηκε στην περιοχή μεταξύ ΚΟΛΧΙΚΗΣ-ΥΔΡΟΥΣΑΣ. Στην ανάκριση που του έγινε ανέφερε για επικείμενη επίθεση μεγάλων μονάδων ανταρτών κατά της ΦΛΩΡΙΝΑΣ. Τότε δόθηκε η διαταγή από τον Μέραρχο ΠΑΠΠΟΥ (ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟ) να επιστρέψουν όλες εις την περιοχήν ευρισκόμενες μονάδες για επιχειρήσεις στη βάσι των. Πριν την εκδήλωση της επίθεσης κατά της ΦΛΩΡΙΝΑΣ ζήτημα εάν υπήρχαν 2 τάγματα στρατού μέσα σ' αυτήν. Μάλιστα στο χωριό ΣΚΟΠΙΑ όπου υπήρχε πεδινό πυροβολικό οι πυροβολητές πήραν τα κλείστρα από τα πυροβόλα και τα εγκατέλειψαν. Πολλά από αυτά τα ανατίναξαν οι αντάρτες. Ο αντάρτης που παραδόθηκε προέρχονταν από το χωριό Κάτω Υδρούσα. Άφησα τελευταίο ως θέμα την περίπτωση Λοχαγού του πυροβολικού των ανταρτών που παραδόθηκε στην ΦΛΩΡΙΝΑ. Ήταν αρχές ΙΟΥΛΙΟΥ του 1949. Βρισκόμουνα για δική μου υπόθεση στο γραφείο του στρατηγού ΠΑΠΠΟΥ (ΦΛΩΡΙΝΑ) όταν μπαίνει μέσα ο υπασπιστής του Λοχαγός ΓΑΣΠΑΡΗΣ Γ. και του είπε ότι ένας Λοχαγός θέλει να του μιλήσει. Μπήκε μέσα και χωρίς περιστροφές του είπε: «Είμαι αντάρτης λοχαγός του πυροβολικού και ήλθα να παραδοθώ». Τότε ο

στρατηγός του απήντησε «προ πάσης συζητήσεως άφησε το όπλο σου στο γραφείο μου».

Μετά από αυτό εγώ βέβαια βγήκα έξω από το γραφείο. Όπως έμαθα μετά έδωσε όλα τα στοιχεία για τα σημεία όπου βρίσκονταν τα πυροβόλα κλπ. των ανταρτών. Π.χ. το πυροβολικό στο χωριό Π. Μελά στο ΛΕΣΙΤΣ τα αντιαεροπορικά κλπ.

Αυτά για την ώρα, αγαπητέ Μήτσο, από έναν βετεράνο-πολεμιστή της αντίπαλης πλευράς.

Φιλικότατα

Μπάμπης Γκανάς. Αθήνα 1995

Στις κορυφές του θρυλικού Κλέφτη-Ιούνης 1948. Επάνω αριστερά ο Θανάσης Νίκος, Π Επίτροπος λόχου και ο Γιώργος Κατσής, σύνδεσμος τάγματος. Κάτω: Απ' τα δεξιά Πρόσιος Νίκος, (Γιουρίκος), λοχαγός με τον σύνδεσμό του. Ολοι τους υπηρετούσαν στο επίλεκτο τάγμα του Ηλία Αλευρά.

Δυο επίλεκτοι διοικητές, υπερασπιστές του Κλέφτη. Απ' τα δεξιά ο ταγματάρχης Ηλίας Αλευράς με τον λοχαγό Μήτσου Ανδρέα (Ανδρούτσο). Ιούνης 1948.

Η Σαπουλζή Αφροδίτη του Κώστα απ' τον Κορυσσό Καστοριάς, καθοδηγητικό στέλεχος της ΕΠΟΝ. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Τιμημένη με το Μετάλλιο Ανδρείας. Υπεύθυνη Γυναικών της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

Το μέλος του ΓΑ και αντιστράτηγος του ΔΣΕ Γιώργος Κικίτσας απονέμει το Μετάλλιο Ανδρείας στο νεαρό ανθ/γό Γιώργο Κατσή. Δεξιά ο επιτελάρχης της ΣΑΓΑ, Βαλοχάς Γιώργος. Αριστερά ο Φάνης Καστανάς, κι αυτός κάτοχος του Μετάλλιου Ανδρείας. Πρέσπα, Ιούλης 1949.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ.

ΣΧΟΛΗ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

Αθάνατες μορφές αξιωματικών τιμημένων νεκρών του ΔΣΕ (Συνέχεια απ' τον 3ο τόμο).

391. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ του Θεοδώρου. Γεν. το 1925 στη Μεγάλη Βρύση Κιλκίς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 8/10/47. Ανθ/γός της ΣΤ' σειράς της ΣΑΓΑ. Επεσε στο Καντσικο Γράμμου στις 2/4/49. Προήχθη τιμητικά σε υπολ/γό τιμημένο νεκρό.

392. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ του Παναγιώτη. Γεν. το 1914 στην Σκάλα Κεφαλωνιάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ στις 17/4/48. Επεσε στις 10/4/49 στο Ταμπούρι Γράμμου. Προήχθη τιμητικά σε λοχαγό ΠΕ τιμημένο νεκρό.

393. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ του Παύλου. Γεν. το 1926 στον Καύκασο. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ στις 23/5/46. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Επεσε στις 10/9/48 στη Μεσκίνα. Προήχθη τιμητικά σε λοχαγό πεζικού τιμημένο νεκρό.

394. ΚΛΑΒΙΝΑΣ ΛΑΖΑΡΟΣ του Παύλου. Γεν. το 1924 στη Φτελιά

Παπαμάνος Χρήστος.

Ζιούδας Φίλιππας.

Χατζηκωνσταντίνου Σταύρος.

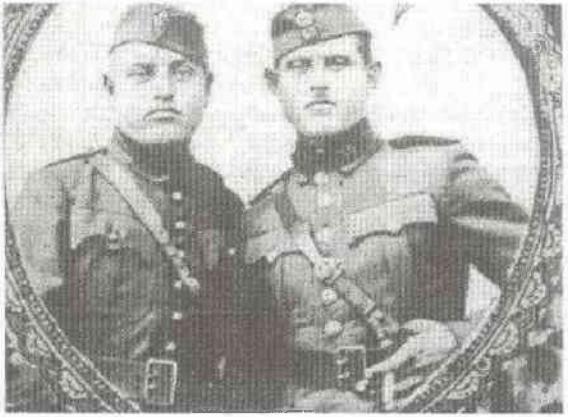

Βλασακίδης Λευτέρης.

Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 20/1/47. Ανθ/γός της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Επεσε στις 12/9/48.

395. ΔΟΑΝΑΛΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ του Αργύρη. Γεν. το 1929 στο Αμόριο Διδυμοτείχου. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 26/6/47. Υπηρετούσε στα τμήματα σαμποτέρ. Τιμήθηκε με το μετάλλιο ανδρείας. Επεσε στο Μεσόλογγο στις 1/5/49. Με πρόταση της Ταξιαρχίας σαμποτέρ προήχθη τιμητικά σε λοχαγό μηχανικού.

396. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ του Θωμά. Γεν. το 1922 στη Ζέρμα Κόνιτσας. Μέλος του ΚΚΕ. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Για τη δράση του απονεμήθηκε το μετάλλιο ανδρείας. Βαριά τραυματισμένος δολοφονήθηκε άγρια από παρακρατικό συμμορίτη στις 12/6/49 στην Δραγάνη Παραμυθιάς. Ταγματάρχης πεζικού του ΔΣΕ, τιμημένος νεκρός. 397. ΣΔΟΥΚΟΣ ΑΧΙΛΛΕΑΣ του Μιχάλη. Απ'

Δουγλερίδης Ανέστης(δεξιά)

Κυριαλανίδης Κώστας.

Καραγκιόζης Χρίστος.

τη Λυκόραχη Κόνιτσας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 15/8/47. Ανθ/γος της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Επεσε στο Βίτσι.

398. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛ του Λεωνίδα. Γεν. το 1923 στην Κοντορόπη Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 10/5/46. Υπηρετούσε στα Τμήματα σαμποτέρ. Ανθ/γός μηχανικού. Επεσε στις 2/4/49 στο Κάντσικο Κόνιτσας.

399. ΤΣΙΜΑΧΙΔΗΣ ΣΤΡΑΤΟΣ του Σάββα. Γεν. το 1922 στη Σπηλιά Πτολεμαΐδας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από 5/8/46. Ανθ/γός της ΣΑΓΑ. Επεσε στο ύψωμα 1615 του Γράμμου στις 25/4/49. Υπολ/γός ΠΕ τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ.

400. ΚΑΡΑΜΑΝΗΣ ΘΩΜΑΣ. Γεν. το 1913 στην Ασπροκκλησιά Καστοριάς. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ από το 1947. Αξιωματικός, διοικητής διμοιρίας του ΔΣΕ. Επεσε στην Αλεβίτσα Γράμμου το 1949 και θάφτηκε στο Γιαννοχώρι.

401. ΤΣΑΝΗΣ ΗΛΙΑΣ του Αναστάση. Γεν. το 1924 στο Μακροχώρι Λάρισας. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ 1/8/46. Υπολ/γός του ΔΣΕ. Επεσε τον Απρίλη το 1949 στο Ταμπούρι Γράμμου. Με πρόταση της ΣΑΓΑ προήχθη τιμητικά στο βαθμό του λοχαγού πεζικού.

402. ΖΙΟΥΔΑΣ ΦΙΛΙΠΠΑΣ του Αντώνη. Γεν. το 1921 στη Χρυσαυγή Γρεβενών. Μέλος του ΚΚΕ. Στον ΕΛΛΑΣ υπηρετούσε στην Πολιτοφυλακή. Στο ΔΣΕ από τις αρχές του 1947. Πολιτικός Επίτροπος λόχου του ΔΣΕ. Επεσε στις 28/10/48.

403. ΠΑΠΑΜΑΝΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Γεν. το 1922 στον Παραπόταμο

Κυριαζόπουλος Καριοφύλλης. (αριστερά)

Λάρισας. Στον ΕΛΑΣ υπηρετούσε στο Τάγμα σαμποτέρ του Βρατσάνου. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Επεσε το 1948 στο Βίτσι.

404. ΧΑΤΖΗΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ του Μιλτιάδη. Γεν. το 1901 και κατοικούσε στο χωριό Φούφα Πτολεμαΐδος. Μέλος του ΚΚΕ. Ενας απ' τους πρώτους αντάρτες του ΕΛΑΣ στο Σινιάτσικο. Διοικητής δημοιρίας στον ΕΛΑΣ. Τρείς φορές τραυματίας. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Αναδείχτηκε διαδοχικά σε διοικητή δημοιρίας, λόχου, τάγματος του ΔΣΕ. Επεσε τον Οκτώβρη το 1947 στη Φλώρινα. Ταγματάρχης τιμημένος νεκρός του ΔΣΕ. Δ/γμα 4/7/48.

Μερικοί αγωνιστές τιμημένοι νεκροί του ΔΣΕ απ' τον Ν. Εβρου

405. ΒΛΑΣΑΚΙΔΗΣ ΛΕΥΤΕΡΗΣ του Αποστόλη. Γεν. το 1923 στο Αρζος Εβρου. ΕΠΟΝίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Επεσε στην περιοχή του Μπέλλες το 1949.

406. ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗΣ ΑΝΕΣΤΗΣ του Γιάννη. Γεν. το 1916. Κάτοικος του Αρζος Εβρου. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τον Οκτώβρη το 1947. Το 1948 πήγε στο μέτωπο του Βίτσι με την Ταξιαρχία του Λιάκου. Επεσε στις 10/8/48 στην μάχη της Ιεροπηγής Καστοριάς.

407. ΚΥΡΙΑΛΑΝΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ του Χαραλάμπου. Γεν. το 1924 στο Αρζος Εβρου. Μέλος του ΚΚΕ. Καθοδηγητικό στέλεχος της ΕΠΟΝ στον τομέα Τρίγωνο Ορεστιάδας. Για την πατριωτική του δράση διώκονταν απ' το μεταβαρκιζιανό παρακράτος. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Αναδείχτηκε σε Π. Επίτροπος Λόχου Κ.Α. Μάχης. Επεσε στις 12/2/49 στην μάχη της Φλώρινας.

408. ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ του Αγγελου. Γεν. το 1928 στα Μαράσια Εβρου. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στο Αρχηγείο Δράμας. Επεσε στους Παπάδες.

409. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗΣ του Βασίλη. Γεν. το 1922. Κατοικούσε στο Διδυμότειχο. Φοιτητής Νομικής του Πανεπιστημίου Θεσ/κης. Μέλος της ΟΚΝΕ απ' το 1938. Μέλος του ΚΚΕ.

Κυριτσόπουλος Δημοσθένης

Για την πατριωτική δράση διώκεται και εξαναγκάζεται το 1942 να φύγει στην Μ. Ανατολή. Εκει παίρνει μέρος στον αντιστασιακό αγώνα. Το 1946 με σκηνοθετημένη κατηγορία καταδικάζεται σε θάνατο. Στάλθηκε στις φυλακές της Ικαρίας και απ' τις οποίες δραπέτευσε. Στο ΔΣΕ απ' το 1947 στο Αρχηγείο Ρούμελης. Αναδείχτηκε σε ΠΕ τάγματος. Επεσε στις 1/5/1950 σε συμπλοκή στον Τυμφριστό Φθιώτιδας.

410. ΚΥΡΤΣΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ. Γεν. το 1920 και κατοικούσε στο χωριό Χειμώνα Εβρου. Απόφοιτος γυμνασίου. Το 1942 κατέφυγε στην Μέση Ανατολή. Υπηρετούσε στην αεροπορία. Για την αντιστασιακή του δράση κλείστηκε στα συρματοπλέγματα του στρατόπεδου - ΝΤΕΚΑΜΕΡΕ. Την άνοιξη το 1946 στέλνεται εξορία στην Ικαρία. Το 1947 κατατάσσεται στο ΔΣΕ. Αναδείχτηκε σε ΠΕ τάγματος. Το 1948 έπεσε σε ενέδρα με αποτέλεσμα να τραυματιστεί βαριά. Για να μην πιασθεί ζωντανός στα χέρια του αντιπάλου έβγαλε το περίστροφό του και αυτοκτόνησε.

411. ΤΟΛΑΚΑΤΣΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ του Ζήση. Γεν. το 1921 και κατοικούσε στο Αρζος Εβρου. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στα τμήματα του Αρχηγείου Δράμας. Επεσε στα τέλη του 1947.

412. ΤΟΛΑΚΑΤΣΙΔΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ του Ζήση. Γεν το 1923 και κατοικούσε στο Αρζος Εβρου. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1947. Υπηρετούσε στα τμήματα του Αρχηγείου Δράμας. Επεσε το 1947 στην περιοχή του Παγκαίου.

413. ΤΟΛΑΚΑΤΣΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ του Μανώλη. Γεν. το 1924 στο Αρζος Εβρου. ΕΠΟΝίτης. Στο ΔΣΕ από το 1947. Τραυματίστηκε βαριά τον Σεπτέμβρη το 1947 στα υψώματα του Νεοχωριού και Δαφνώνα Ξάνθης. Οι μαχητές της διμοιρίας του τον κουβάλησαν στην πλάτη τους με σκοπό να τον προωθήσουν στο νοσοκομείο. Λόγω της μεγάλης αιμορραγίας υπέκυψε στα τραύματά του. Οι μαχητές με θλίψη τον έθαψαν έξω από το χωριό Διποταμιά Ξάνθης.

Η Α' και Ε' σειρά της Σχολής Αξιωματικών

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Έχοντας υπόψη την Ίδρυτική μας πράξη της 23 του Δεκέμβρη 19-47. την πράξη άριθ. 11 του] Γενικού Άρχηγείου και το νόμο αρ. 1 της Προσωρινής Δημοκρατικής κυβέρνησης

Αποφασίζουμε

Ονομάζουμε Αξιωματικούς του Δημοκρατικού στρατού της Ελλάδας με το βαθμό του ανθυπολοχαγού τους πιό κατω αποφοίτους της Σχολής Αξιωματικών του Γενικού Άρχηγείου, πρώτης περιόδου κατά σειρά επιτυχίας:

1. Γκαταφίκας Σπύρος
2. Βασιλειάδης Γεώργιος
3. Ζυγούρης Σιδέρης
4. Στυλιανίδης Παναγιώτης
5. Τσώπας Χρήστος
6. Καλκαντζής Θωμάς
7. Παπαδόπουλος Χαράλαμπος
8. Κουμουλίδης Άνδρέας
9. Χατζηαδαναδίου Άνδρέας
10. Γεωργόπουλος Ίωάννης
11. Δουλιάκας Ευριπίδης
12. Τσόγιας Νίκος
13. Καζαντζίδου Μαίρη
14. Τσάρας Δημήτριος
15. Κονδύλης Γεώργιος
16. Βάμβας Σωτήριος
17. Θεοφυλακτίδης Θεόφιλος
18. Ντίνας Γεώργιος
19. Σπυρόπουλος Δημήτριος
20. Τσέγκος Γεώργιος
21. Σαμπάνης Λάμπρος
22. Λιόλιος Άθανάσιος
23. Φελεκίδης Ίωάννης
24. Κεραμάρης Άθανασιος
25. Σαμαράς Άποστόλης
26. Καραχρήστος Δήμος
27. Τσιάτσας Κώστας
28. Παύλου Κώστας
29. Παπανικολάου Νίκος
30. Παπαδόπουλος Γεώργιος
31. Παπαδόπουλος Νικόλαος του Ίωάννου
32. Παπαθεοδώρου Άνδρέας
33. Γκιλόπουλος Άντώνης
34. Περβανάς Άλέκος
35. Σκοΐβας Άπόστολος
36. Τσιρέλας Χρήστος
37. Ζυγούρης Δημήτριος
38. Μωϋσιάδης Σπύρος
39. Φωλίδης Κώστας
40. Λάσπας Δημήτριος
41. Ντούφας Παναγιώτης
42. Χρηστίδης Άπόστολος
43. Χατζή Βασιλική
44. Καραβάνος Δημήτριος
45. Θωμόπουλος Θεοδόσιος
46. Βέργας Λάμπρος
47. Καρκάλης Άθανάσιος
48. Παλέτας Θωμάς
49. Μπέσινας Λεωνίδας
50. Μπίτης Άριστείδης
51. Άντωνόπουλος Γεώργιος
52. Ματούλης Δημήτριος
53. Στεργιόπουλος Χρήστος
54. Παπαδόπουλος Νίκος του Φιλ.
55. Κυρκόπουλος Ματθαίος
56. Φούντος Νίκος
57. Άντωνίου Πασχάλης
58. Τσιάτσας Άναστάσιος
59. Ντουμπλίδου Άφροδίτη
60. Χαραπιάνος Γεώργιος
61. Βασδέκης Λαζαρος
62. Γαργαλής Γεώργιος
63. Δίγκογλου Χρήστος
64. Λαζάρου Δημήτριος
65. Βασιλόπουλος Γεώργιος
66. Στέφος Θωμάς
67. Γκουτζουβέλη Φωφώ
68. Μπρέντας Γεώργιος
69. Παπαϊωάννου Γιάννης
70. Μιχαηλίδης Στέφος
71. Παρίντας Χρήστος
72. Τσανάκας Νίκος
73. Καραγιάννης Χρήστος
74. Χαρισόπουλος Ευάγγελος
75. Αϊκος Λάζαρος

Στην έδρα της Προσωρινής Δημοκρατικής κυβέρνησης
28 του Δεκέμβρη 1947

Ο πρόεδρος και υπουργός των Στρατιωτικών
Στρατηγός ΜΑΡΚΟΥ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ὀνομασία ἀξιωματικῶν τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

Ἔχοντες ὑπ' ὄψη τὴν ἱδρυτικὴ μας Πρᾶξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τὴν Πρᾶξη ὑπ' ἀρ. 11 τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, τὸ Νόμο ὑπ' ἀρ. 1 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καὶ πρακτικὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐξετάσεων τῶν μαθητῶν τῆς Ε' σειρᾶς τῆς Σχολῆς ἀξιωματικῶν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Ὀνομάζουμε ἀξιωματικοὺς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ Ἑλλάδας μὲ τοὺς βαθμοὺς ποὺ ἀναφέρουμε τοὺς κάτωθι ἀπόφοιτους τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου Ε' σειρᾶς.

1. Κυριακάκης Χρήστος τοῦ Βασιλείου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
2. Ἰακωβίδης Κώστας τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
3. Τσιρόγκα Ἀνέτα τοῦ Θεοδώρου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
4. Τσολίδης Παῦλος τοῦ Θεοδώρου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
5. Μπούμπαρης Νικόλαος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
6. Τσομάγκος Στέργιος τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
7. Γεωργιάδης Ἀλέξανδρος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
8. Νατσοπούλου Ἀνδρούλα τοῦ Κώστα ἀνδ)γὸς Π.Ε.
9. Παπαδόπουλος Στέφανος τοῦ Χαραλ. ἀνδ)γὸς Π.Ε.
10. Περτσαλίδης Γεώργιος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
11. Κούρης Χρήστος τοῦ Συμεών ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
12. Γεωργέλης Βασίλειος τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
13. Παπαδήμα Μαρία τοῦ Εὐαγγέλου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
14. Ταμπουρίδης Σάββας τοῦ Ἰορδάνη ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
15. Τσακαλίδης Γιάννης τοῦ Ἀποστόλου ἀνδ)γὸς »
16. Μπάγκος Ἀθανάσιος τοῦ Παναγιώτη ἀνδ)γὸς »
17. Ἀναστασιάδης Θεόφιλος τοῦ Θεοδώρου ἀνδ)γὸς »
18. Φαρμάκης Νικόλαος τοῦ Βασιλείου ἀνδ)γὸς »
19. Παυλίδης Δημήτριος τοῦ Παναγιώτη ἀνδ)γὸς »
20. Δεσλῆς Βασίλειος τοῦ Χρήστου ἀνδ)γὸς »
21. Χαρτοφύλακας Ἄγγελος τοῦ Στεφάνου ἀνδ)γὸς »
22. Σταυρανίδου Σταματούλα τοῦ Ἀποστόλου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
23. Θεοδώρου Ἀντώνιος τοῦ Ρήγου ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
24. Παπαιωάνου Λουκᾶς τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
25. Κεχαγιᾶς Παναγιώτης τοῦ Μιχαήλ ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
26. Κωσταύλας Σπύρος τοῦ Ἀνδρέα ἀνδ)γὸς Π.Ε.
27. Δημόπουλος Τρύφων τοῦ Χαραλάμπου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
28. Παπαδόπουλος Νικόλας τοῦ Γιάννη ἀνδ)γὸς Π.Ε.
29. Σαββίδης Ἀσημάκης τοῦ Νικηφόρου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
30. Σιδερίδου Πασχαλιὰ τοῦ Κύρου ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
31. Χατζηαγγελούδης Κώστας τοῦ Διονύση ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
32. Κελεμπάκης Χουρμούζης τοῦ Σπύρου ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
33. Μουρατίδης Ἰσαὰκ τοῦ Πέτρου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
34. Βραχνάς Ἠλίας τοῦ Χρήστου ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ
35. Πολίτης Γεώργιος τοῦ Θανάση ἀνδ)γὸς Π.Ε.
36. Κοντογιάννης Δημήτριος τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
37. Σκουλαμιστόπουλος Παναγιώτης τοῦ Γρηγορίου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
38. Ἀναστασίου Βασίλειος τοῦ Ἀθανασίου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
39. Γάκης Γεώργιος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
40. Νταμάγκας Σταῦρος τοῦ Στεφάνου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
41. Παπαδόπουλος Κώστας τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
42. Γούλας Ἀθανάσιος τοῦ Εὐθυμίου ἀνδ)γὸς Π.Ε.
43. Πετρόπουλος Ἀνέστης τοῦ Κώστα ἀνδ)γὸς Πεζικοῦ

44. Τσιτσιλης Κώστας του Αθανασίου ανδ)γός Πεζικού.
45. Αλευρούδης Κώστας του Ευαγγέλου ανδ)γός Π.Ε.
46. Βαρδάμης Βαρδολομαίος του Εύδωρίου ανδ)γός Πεζικού
47. Λιτσάκος Αθανάσιος του Κώστα ανδ)γός Π.Ε.
48. Παπαδόπουλος Δωρόθεος του Θεοφίλου ανδ)γός Πεζικού
49. Σαββαντόπουλος Δημήτριος του [illegible] Πεζικού
50. Αβριμίδης Κώστας του Χριστάνδου ανδ)γός Πεζικού
51. Δουκέλης Γεώργιος του Ευστρατίου ανδ)γός Πεζικού
52. Κωμπσανίδης Αναστάσιος του Αβραάμ ανδ)γός Πεζικού
53. Κόλιας Αθανάσιος του Νικολάου ανδ)γός Π.Ε.
54. Σιδερίδης Θεοχάρις του Γεωργίου ανδ)γός Πεζικού
55. Τσαρτσαλής Γεώργιος του Δημητρίου ανδ)γός Πεζικού
56. Μπότσης Δημήτριος του Αποστόλου ανδ)γός Πεζικού
57. Κατσιώρης Χρήστος του Γιάννη ανδ)γός Π.Ε.
58. Ζαφειρούδης Σταύρος του Λάμπρου ανδ)γός Πεζικού
59. Στυλιάδης Πέτρος του Μεθοδίου ανδ)γός Π.Ε.
60. Τσομπτσες Βασίλειος του Γεωργίου ανδ)γός Πεζικού
61. Τσαρτσαμπαλίδης Κώστας του Γιάννη ανδ)γός Πεζικού
62. Τζήκας Δημοσθένης του Γεωργίου ανδ)γός Πεζικού
63. Τζούφες Δημήτριος του Βασιλείου ανδ)γός Πεζικού
64. Παπαντζής Βασίλειος του Στεργίου ανδ)γός Πεζικού
65. Δαυής Αλέξανδρος του Αθανασίου ανδ)γός Πεζικού
66. Κεσσερίδης Χρήστος του Ανανία ανδ)γός Πεζικού
67. Αθανασιλιώης Θεόφιλος του Ηλία ανδ)γός Π.Ε.
68. Μιδδλετς Αθανάσιος του Σωτηρίου ανδ)γός Π.Ε.
69. Σκαλίδης Αντώνιος του Δημητρίου ανδ)γός Πεζικού
70. Ζηλίδης Ηλίας του Πασχάλη ανδ)γος Π.Ε.
71. Ζαγρος Αλέξανδρος του Λαμπρου ανδ)γός Πεζικού
72. Σαμαράς Δημήτριος του Γεωργίου ανδ)γός Π.Ε.
73. Καράτσιος Κώστας του Αναστασίου ανδ)γός Πεζικού
74. Κωνσταντινίδου Ανατολή του Στεργίου ανδ)γός »
75. Παπαδόπουλος Γεώργιος του Δημήτρη ανδ)γός »
76. Σταγιας Εύδωμιος του Κώστα ανδ)γός »
77. Χατζηδημητρίου Αντώνιος του Σταύρου ανδ)γός »
78. Μπαμπουρέας Δήμος του Στεργίου ανδ)γός »
79. Μανέης Νίκος του Στεφάνου ανδ)γός »
80. Εύδωμιάδης Παναγιώτης του Παύλου ανδ)γός Π.Ε.
81. Ζηλίδης Χρήστος του Αλεξάνδρου ανδ)γός Π.Ε.
82. Ούντριας Γεώργιος του Στεργίου ανδ)γός Πεζικού
83. Πινάκας Λιάκος του Δημητρίου ανδ)γός »
84. Χρόπας Κώστας του Στεργίου ανδ)γός »
85. Ράικος Δημήτριος του Γεωργίου ανδ)γός »
86. Πολυζώνης Γιάννης του Αποστόλου ανδ)γός »
87. Κεραμάρης Αθανάσιος του Δήμου ανδ)γός »
88. Δρόσος Λεωνίδας του Θωμά ανδ)γός Πεζικού
89. Παύλου Κυριάκος του Δημητρίου ανδ)γός »
90. Παπαθανασίου Δημήτριος του Αλεξάνδρου ανδ)γός »
91. Σαββίδης Γιάννης του Γεωργίου ανδ)γός »
92. Καλκίδης Θεόδωρος του Γεωργίου ανδ)γός »
93. Αθαναλίδης Σαύρος του Στεφάνου ανδ)γός »
94. Αγγελούσης Βασίλειος του Γεωργίου ανδ)γός »
95. Καλαρζίδης Νικόλαος του Σάββα ανδ)γός »
96. Κυριαζόπουλος Πέτρος του Φωτίου ανδ)γός »
97. Μουράτογλου Χρήστος του Αντωνίου ανδ)γός »
98. Παλίδης Μπράϊκος του Κώστα ανδ)γός »

99. Ἀλμπάνη Μαρία τοῦ Παναγιώτη ἀν3)γός Π.Ε.
100. Ποντικός Γεώργιος τοῦ Γιάννη ἀν3)γος Π.Ε.
101. Δομανίδης Φώτιος τοῦ Βλασιμήρου ἀν3)γός Π.Ε.
102. Λέτα Βικτωρία τοῦ Γιάννη ἀν3)γός Π.Ε.
103. Τσιραμπίδης Ἀλέξανδρος τοῦ Νικολάου ἀν3)γός Π.Ε.
104. Φιλικκίδης Ἀλέξανδρος τοῦ Σταύρου ἀν3)γός Π.Ε.
105. Γκουτζίρη Χρυσάνθη τοῦ Ἀθανασίου ἀν3)γος Π.Ε.
106. Μάντηλας Σπύρος τοῦ Κωνσταντίου ἀνθυπολοχαγός Π.Ε.
107. Ἀδαμίδης Παρασκευάς τοῦ Χρυσοστόμου ἀν3)γός Π.Ε.
108. Μήτσης Ζήσης τοῦ Παναγιώτη ἀν3)γός Π.Ε.
109. Διαμαντάκης Διαμαντής τοῦ Ἀθανασίου ἀν3)γός Π.Ε.
110. Βαλουκτζῆ Πελαγία τοῦ Κώστα ἀν3)γος Π.Ε.
111. Γεωργιάδης Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός Π.Ε.
112. Χατζαρίβου Σοφία τοῦ Σάββα ἀν3)γός Π.Ε.
113. Τσακανίδης Δημήτριος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός Π.Ε.
114. Φωτιάδης Δημοκράτης του Μιχαήλ ἀν3)γός Π.Ε.
115. Δημητριάδου Ἀναστασία τοῦ Ἀριστείδη ἀν3)γός Π.Ε.
116. Κασσανδρινός Ἰωακείμ τοῦ Ἀθανασίου ἀν3)γός Π.Ε.
117. Στογιαννίδης Κώστας τοῦ Παναγιώτη ἀν3)γός Π.Ε.
118. Γιουρούκης Γεώργιος τοῦ Κώστα ἀν3)γός Πεζικού
119. Δούλιος Λεωνίδας τοῦ Σπύρου ἀν3)γός »
120. Μάρκος Ἀθανάσιος τοῦ Γρηγόρη ἀν3)γος »
121. Ντάης Γιάννης τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀν3)γός »
122. Ξανθόπουλος Χρῆστος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
123. Γκέκας Βασίλειος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
124. Λασκούδης Λάσκος τοῦ Ἀθανασίου ἀν3)γός »
125. Βασιλόπουλος Γιάννης τοῦ Κώστα ἀν3)γός »
126. Γκιτσάκης Χρῆστος τοῦ Νικολάου ἀν3)γός »
127. Σφάκη Γιαννούλο τοῦ Χρήστου ἀν3)γός »
128. Τάχος Βασίλειος τοῦ Γιάννη ἀν3)γός »
129. Χαρατσῆς Κώστας τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
130. Χατζούλης Ἠλίας τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »
131. Βαγγελατσάκης Ἀναστάσιος τοῦ Χρήστου ἀν3)γός »
132. Γώγου Πέτρος τοῦ Εὐαγγέλου ἀν3)γός »
133. Ἰωσηφίδου Παρθένα τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
134. Σούκας Ἠλίας τοῦ Κώστα ἀν3)γός »
135. Στερνόπουλος Μιλτιάδης τοῦ Ἀργύρη ἀν3)γός »
136. Κίκου Σόνια τοῦ Λαζάρου ἀν3)γός »
137. Λάλος Νικόλαος τοῦ Στεργίου ἀν3)γός »
138. Πατσής Σταμάτης τοῦ Γιάννη ἀν3)γος »
139. Τσουλής Δημήτριος τοῦ Εὐθυμίου ἀν3)γός »
140. Φουντουκίδης Σωκράτης τοῦ Στυλιανού ἀν3)γός »
141. Δρούμπας Σταύρος τοῦ Τρύφωνα ἀν3)γός »
142. Κατσιάκης Νικόλαος τοῦ Ἠλία ἀν3)γός »
143. Λεωνίδης Βασίλειος τοῦ Θωμᾶ ἀν3)γός »
144. Τσιμάγκος Στέργιος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
145. Μέρας Κώστας τοῦ Χρήστου ἀν3)γός »
146. Κυριάκου Ἀχιλλέας τοῦ Κώστα ἀν3)γός »
147. Ντζιάβος Λάμπρος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
148. Τσαλίδης Νίκος τοῦ Γιάννη ἀν3)γός »
149. Ἀβραμίδης Στέργιος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
150. Ἀντωνίου Ἀντώνιος τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »
151. Γραμματικόπουλος Παῦλος του Κώστα ἀν3)γός »
152. Γκαγγερόπουλος Χρῆστος τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »

153. Ἰορδανίδης Γεώργιος τοῦ Κώστα ἀν3)γός Πεζικοῦ
154. Νικολαΐδης Δημήτριος τοῦ Βασιλείου ἀν3)γός »
155. Ἀρβανιτίδης Γεώργιος τοῦ Ἠλία ἀν3)γός »
156. Γεωργιάδης Ἡρακλῆς τοῦ Ἰορδάνη ἀν3)γός »
157. Γκούντρας Γιάννης τοῦ Μιχαήλ ἀν3)γός »
158. Καμαράκης Χρῆστος τοῦ Ἰωάν ἀν3)γός »
159. Παπαδινούδης Χρῆστος τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »
160. Σαμαράς Νικόλαος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
161. Τραπάλης Δημήτριος τοῦ Στεράνου ἀν3)γός »
162. Χατζοῦλης Χριστείδης τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »
163. Γιατσίδης Χρῆστος τοῦ Χαραλάμπου ἀν3)γός »
164. Δελίδης Πέτρος τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »
165. Ἠλιοπαριάδης Δημήτριος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
166. Κερμανίδης Κίμων τοῦ Κώστα ἀν3)γός »
167. Κάρτσης Κώστας τοῦ Ἀθανασίου ἀν3)γός »
168. Καραγκιούρας Ἠλίας τοῦ Γιάννη ἀν3)γός »
169. Κοκκρουμπίνης Δημήτριος τοῦ Κώστα ἀν3)γός »
170. Λιάπης Γιάννης τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
171. Μπούλης Στέργιος τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »
172. Παπᾶς Κώστας τοῦ Ἀντωνίου ἀν3)γός »
173. Σιτζάκος Γιάννης τοῦ Κώστα ἀν3)γός »
174. Σιδηροπούλου Πελαγία τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »
175. Σαραβασίλης Γεώργιος ἀν3)γός »
176. Τοζλούδης Χρυσάφης τοῦ Δήμου ἀν3)γός »
177. Χασιώτης Γιάννης τοῦ Θωμᾶ ἀν3)γός »
178. Περπερίδης Γιάννης τοῦ Θωμᾶ ἀν3)γός Π.Ε.
179. Μητσοράφεη Σταματία τοῦ Γιάννη ἀν3)γός Π.Ε.
180. Νικολαΐδης Κώστας τοῦ Ἀβραάμ ἀν3)γός Πεζικοῦ
181. Παπαδόπουλος Νίκος τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός Π.Ε.
182. Σερμπίνος Βασίλειος τοῦ Ἀθανασίου ἀν3)γός Π.Ε.
183. Φίλης Γιάννης τοῦ Βασιλείου ἀν3)γός Π.Ε.
184. Γκοζιώτης Ἀθανάσιος τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός Π.Ε.
185. Στεφανόπουλος Δημήτριος τοῦ Γιάννη ἀν3)γός Π.Ε.
186. Τσιουλάκης Γιάννης τοῦ Χαραλάμπου ἀν3)γός Πεζικοῦ
187. Σοφοτάσιος Χρῆστος τοῦ Χριστοβούλου ἀν3)γός Π.Ε.
188. Ἰασωνίδης Γεώργιος τοῦ Στυλιανοῦ ἀν3)γός Π.Ε.
189. Εὐαγγέλου Βασίλειος τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός Π.Ε.
190. Κεμος Τάσιος τοῦ Ζήση ἀν3)γός Π.Ε.
191. Καρτάση Μαρία τοῦ Ἀθανασίου ἀν3)γός Π.Ε.
192. Βούλναρης Ἀθανάσιος τοῦ Ἀποστόλου ἀν3)γός Π.Ε.
193. Σερλέτης Κώστας τοῦ Στεργίου ἀν3)γός Π.Ε.
194. Χρυσάφης Ἀπόστολος τοῦ Παρασκευά ἀν3)γός Π.Ε.
195. Τσαλλίκης Δημήτριος τοῦ Κώσταν ἀν3)γός Πεζικοῦ
196. Ἀγγελίδου Ὀλυμπία τοῦ Θεοδώρου ἀν3)γός »
197. Γεωργιάδης Σίμος τοῦ Νικολάου ἀν3)γός »
198. Κουκούμης Ζήσης τοῦ Γεωργίου ἀν3)γός »
199. Κοτσίνας Σταῦρος τοῦ Θεοδώρου ἀν3)γός »
200. Νάτσικας Χρῆστος τοῦ Ἀθανασίου ἀν3)γός »
201. Πάσχος Βασίλειος τοῦ Γιάννη ἀν3)γός »
202. Παπαδόπουλος Παῦλος τοῦ Γιάννη ἀν3)γός »
203. Παπαδόπουλος Γεώργιος τοῦ Ἀντώνη ἀν3)γός »
204. Σίρλου Κυβλα τοῦ Δημητρίου ἀν3)γός »
205. Ἀράπτη Ἀσπασία τοῦ Θωμᾶ ἀν3)γός »
206. Ψύλλος Γεώργιος τοῦ Παναγιώτη ἀν3)γός »

207. Πουλούρης Γεώργιος του Δημητρίου ανδ)γός Πεζικού
208. Ζηκίδης Βασίλειος του Παναχόλη ανδ)γός »
209. Σερτεκίδης Κώστας του Χαραλάμπου ανδ)γός »
210. Σιδερόπουλος Γεώργιος του Δημητρίου ανδ)γός »
211. Τσίκας Κώστας του Θεοδώρου ανδ)γός »
212. Φύλλιος Νίκος του Ευαγγέλου ανδ)γός »
213. Κουζίνας Τρανός του Δημητρίου ανδ)γός »
214. Γκαδάμης Απόστολος του Δημητρίου ανδ)γός »
215. Παχτσεβάνης Ζαχαρίας του Αδαναδίου ανδ)γός »
216. Πατέρα Αναστασία του Θωμά ανδ)γός »
217. Παπάς Παύλος του Ευαγγέλου ανδ)γός »
218. Τσομπανη Ζωή του Βασιλείου ανδ)γός »
219. Τσίκος Γιάννης του Νικολάου ανδ)γός »
220. Χαριτοπούλου Ελπινίκη του Αδαναδίου ανδ)γός »
221. Χοϊτης Χαράλαμπος του Χρήστου ανδ)γός »
222. Βαμβακίας Γεώργιος του Χριστοφίδη ανδ)γός »
223. Γκιόκας Χρήστος του Θωμά ανδ)γός »
224. Δεληγιάννης Κώστας του Αργύρη ανδ)γός »
225. Κουκουλης Αδαναδίου του Μιχαήλ ανδ)γός »
226. Μαρτίνης Γιάννης του Κώστα ανδ)γός »
227. Παπαδημητρίου Χρήστος του Κώστα ανδ)γός »
228. Ζαχαριάδης Λεωνίδας του Χαραλάμπου ανδ)γός »
229. Τσιμπούκης Δημήτριος του Γεωργίου ανδ)γός »
230. Ζαχαρία Σούλα του Δημήτρη ανδ)γός »
231. Μήγκας Αναστάσιος του Θεοδώρου ανδ)γός »
232. Ορμανλίδης Γιάννης του Κώστα ανδ)γός »
233. Χριστακουδης Δημήτριος του Χρήστου ανδ)γός »
234. Νικής Φώτης του Ζαχαρία ανδ)γός »
235. Ανδρεντσίδης Χαράλαμπος του Χρήστου ανδ)γός »
236. Δαβλιάρης Νικόλαος του Ευαγγέλου ανδ)γός »
237. Δόλας Χαράλαμπος του Παναγιώτη ανδ)γός »
238. Καρασμπιώπουλος Δημήτριος του Θωμά ανδ)γός »
239. Κωνσταντινίδης Πρωτοπέλης του Δημητρίου ανδ)γός »
240. Σκιαζής Δημήτριος του Βασιλείου ανδ)γός »
241. Σαμαραντώνης Παναγιώτης του Κώστα ανδ)γός »
242. Ψάλτης Γεώργιος του Γιάννη ανδ)γός »
243. Ανδρεόπουλος Δημήτριος του Χρήστου ανδ)γός »
244. Γκλαβίνας Παύλος του Παύλου ανδ)γός »
245. Δερματάς Παναγιώτης του Σταύρου ανδ)γός »
246. Καλτσεδής Γιάννης του Αποστόλου ανδ)γός »
247. Σκόδρας Ηλίας του Φιλίππου ανδ)γός »
248. Τερζίδης Θεόδωρος του Δημητρίου ανδ)γός »
249. Κύκος Παύλος του Δημητρη ανδ)γός »
250. Τασίδης Βασίλης του Δημητρίου ανδ)γός »
251. Καλαμπέλος Γεώργιος του Θεοδοσίου ανδ)γός Π.Ε.
252. Χοϊμης Κώστας του Γιάννη ανδ)γός Π.Ε.
253. Μακρής Αδαναδίος του Νικολάου ανδ)γός Π.Ε.
254. Πατέρας Πέτρος του Νικολάου ανδ)γός Π.Ε.
255. Μακρίδου Ασημίνα του Δημητρίου ανδ)γός Π.Ε.
256. Πανόπουλος Γεώργιος του Παντελή ανδ)γός Π.Ε.
257. Γουλτίδου Ελλη του Δανιήλ ανδ)γός Π.Ε.
258. Δαμίγος Γιάννης του Αγγέλου ανδ)γός Π.Ε.

259. Ντετσός Γεώργιος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός Π.Ε.
260. Πυρήνης Ἐλευθέριος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός Π.Ε.
261. Χαζηχαπῆ Παρασκευή τοῦ Πασχάλη ἀνδ)γός Π.Ε.
262. Μητάκου Ἑλένη τοῦ Δανιὴλ ἀνδ)γός Π.Ε.
263. Σιταρᾶς Νίκος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός Π.Ε.
264. Δαφφέλας Κώστας τοῦ Σταύρου ἀνδ)γός Π.Ε.
265. Παρῆς Γιάννης τοῦ Ἠλία ἀνδ)γός Π.Ε.
266. Παγωνάρης Παῦλος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός Π.Ε.
267. Μαλτέζου Σμαρώ τοῦ Χρυσάνθου ἀνδ)γός Π.Ε.
268. Βασιλείου Θανάσης τοῦ Φωτίου ἀνδ)γός Πεζικοῦ
269. Ζάης Νικόλαος τοῦ Ἀθανασίου ἀνδ)γος »
270. Καπετάνιος Εὐάγγελος τοῦ Θωμᾶ ἀνδ)γός »
271. Κωνσταντινίδης Συμεών τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
272. Ρούφας Σταμάτης τοῦ Πέτρου ἀνδ)γός »
273. Σιάχης Χαράλαμπος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
274. Τσιρώνης Παναγιώτης τοῦ Ζήση ἀνδ)γός »
275. Διανουλάκης Χρῆστος τοῦ Ἀργύρη ἀνδ)γός »
276. Γιωτοπούλου Ὄλγα τοῦ Ἠλία ἀνδ)γός »
277. Γιαλαμᾶ Μαρίκα τοῦ Ξενοφῶν ἀνδ)γός »
278. Σμιλένης Δήμος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
279. Θεοδώρου Νικόλαος τοῦ Ζαφείρη ἀνδ)γός »
280. Βογιατζῆς Γιάννης τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
281. Βοδα Σταυρούλα τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός »
282. Γκίκας Νικόλαος τοῦ Βασιλείου ἀνδ)γός »
283. Μόσχου Χρυσάνθη τοῦ Σταύρου ἀνδ)γός »
284. Ν. [illegible] Ἠλίας τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
285. Ξανθόπουλος Γεώργιος τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός »
286. Πούλιος Ἀπόστολος τοῦ Νεραντζῆ ἀνδ)γός »
287. Τσιτσιμάκας Χρῆστος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
288. Ἀνδρέου Πασχάλης τοῦ Περικλῆ ἀνδ)γός »
289. Ἀρμουτιδης Σταῦρος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
290. Ἀμποδίνη Δήμητρα τοῦ Πέτρου ἀνδ)γός »
291. Βλαχίδης Βασίλειος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός »
292. Γεωργιάδης Χρήστος τοῦ Κλημεντίου ἀνδ)γός »
293. Δρένος Βασίλης τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
294. Καραμιζάλης Νικόλαος τοῦ Ἀντώνη ἀνδ)γός »
295. Μπάμπαλος Γεώργιος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
296. Παυλίδης Κώστας τοῦ Βασίλη ἀνδ)γός »
297. Πέπτσης Πέτρος τοῦ Τρεϊανοῦ ἀνδ)γός »
298. Σαββαΐδης Στυλιανός τοῦ Σάμβα ἀνδ)γός »
299. Σιδερῆς Σταμάτης τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
300. Στρατόχης Κώστας τοῦ Σταύρου ἀνδ)γος »
301. Τάταρης Παναγιώτης τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
302. Τσούγκας Χρῆστος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
303. Φακερίδης Γεώργιος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
304. Γεωργόπουλος Ἀντώνης τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνδ)γός »
305. Καραμιχαηλίδης Ἰσαάκ τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
306. Λεσμπουρίδης Βασίλειος τοῦ Γρηγοριαφύλλου ἀνδ)γός »
307. Σταυρόπουλος Ἠλίας τοῦ Ναούμ ἀνδ)γός Π.Ε.
308. Μιχαηλίδης Σωτήριος τοῦ Λαζάρου ἀνδ)γός Π.Ε.
309. Θωμόπουλος Γεώργιος τοῦ Παναγιώτη ἀνδ)γός Π.Ε.

310. Τσακιρίδου Ἀνδρούλα τοῦ Ἀνέστη ἀνδ)γός Π.Ε.
311. Γαβριηλάτος Ἀνδρέας τοῦ Παναγιώτη ἀνδ)γός Π.Ε.
312. Βίος Δημήτριος τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός Π.Ε.
313. Θεοφυλάκτου Γεώργιος τοῦ Στεφάνου ἀνδ)γός Π.Ε.
314. Παπαδημητρίου Ἀντώνης τοῦ Ἐλευθερίου ἀνδ)γός Π.Ε.
315. Σαμαρᾶς Εὐάγγελος τοῦ Πέτρου ἀνδ)γός Πεζικοῦ
316. Σομάδης Πέτρος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
317. Τσυκόπουλος Γρηγόριος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός »
318. Τανίδης Βασίλειος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
319. Ἀντωνίου Δημήτριος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
320. Βοϊδονίδου Καΐτσα τοῦ Ἠλία ἀνδ)γός »
321. Γαλατσούδης Ἀνδρέας τοῦ Ζήση ἀνδ)γός »
322. Καρίτσος Νικόλαος τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
323. Παλατσίδης Σωτήρης τοῦ Στράτη ἀνδ)γός »
324. Παπαδημόπουλος Κώστας τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
325. Ρήγας Χρήστος τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
326. Τσακάλης Κώστας τοῦ Τριανταφύλλου ἀνδ)γός »
327. Ἀϋγερινοῦδης Ἀθανάσιος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
328. Γαλαμίδου Μύρτω τοῦ Ἠλίου ἀνδ)γός »
329. Δούκας Δημήτριος τοῦ Παναγιώτη ἀνδ)γός »
330. Κύρδας Λάμπρος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
331. Μηλιάνης Ἠλίας τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
332. Μπαρμπάτης Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
333. Μπαξεβάνης Ἀπόστολος τοῦ Στεργίου ἀνδ)γός »
334. Σίμογλου Χρήστος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
335. Χαρίσης Γιάννης τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
336. Γώγου Δέσποινα τοῦ Στεργίου ἀνδ)γός »
337. Κυμάτας Λάμπρος τοῦ Ἀντωνίου ἀνδ)γός »
338. Καργάκης Παγχάλης τοῦ Μιχαήλ ἀνδ)γός »
339. Κλιάσος Πέτρος τοῦ Νασούμ ἀνδ)γός »
340. Καρλέτσος Μιχαήλ τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
341. Μπούτος Σωκράτης τοῦ Κωνσταντίνου ἀνδ)γός »
342. Μακρῆς Ἀπόστολος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
343. Μαυρομάτης Σωτήριος τοῦ Συμεών ἀνδ)γός »
344. Μαλακάκης Σταῦρος τοῦ Σπύρου ἀνδ)γός »
345. Βελῆς Σπύρος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
346. Γκιρτσιράνης Δημήτριος τοῦ Σαράντη ἀνδ)γός »
347. Γεωργιάδου Ἀνδρούλα τοῦ Βασιλείου ἀνδ)γός »
348. Γουγᾶς Στέργιος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός »
349. Καπαγιάννης Ρίζος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός. »
350. Λαμπαδαρίου Σάββας τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
351. Μάγγος Ἠλίας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνδ)γός »
352. Στεφανίδου Εὐαγγελία τοῦ Ἠλία ἀνδ)γός »
353. Τσορνάκης Νικόλαος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
354. Βλαχάκης Κώστας τοῦ Φωτίου ἀνδ)γός »
355. Δημόπουλος Χαρίλαος τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός »
356. Ζαμπάκης Ξένος τοῦ Ἀθανασίου ἀνδ)γός »
357. Λαζαρίδης Νικόλαος τοῦ Λαμπρινοῦ ἀνδ)γός »
358. Μηλιόπουλος Κυριάκος τοῦ Μηνᾶ ἀνδ)γός »
359. Μαντζουγιάννης Κώστας τοῦ Θεοδώρου ἀνδ)γός »
360. Ποντορόπουλος Θεόδωρος τοῦ Ἀντωνίου ἀνδ)γός »

361. Τσολακίδης Δρόσος τοῦ Πολυχρόνη ἀνδ)γός Πεζικοῦ
362. Χρηστακούδης Τηλέμαχος τοῦ Ξενοφῶν ἀνδ)γός »
363. Ἀργυρίου Κώστας τοῦ Ἀργύρη ἀνδ)γός Π.Ε.
364. Γκαλιμάνης Σωτήριος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός Π.Ε.
365. Ἀραβαντῆς Ἐλευθέριος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός Π.Ε.
366. Τατείδου Μαρία τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνδ)γός Π.Ε.
367. Ἀδανασίου Γεώργιος τοῦ Ναούμ ἀνδ)γός Π.Ε.
368. Γεωργάκης Νικόλαος τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός Π.Ε.
369. Κριμπάς Βασίλειος τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός Π.Ε.
370. Βάγιος Θεολόγος τοῦ Σωτηρίου ἀνδ)γός Πεζικοῦ
371. Καριστεράνης Παναγιώτης τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός »
372. Κουκουλίδης Θεόδωρος τοῦ Κοσμᾶ ἀνδ)γός »
373. Κελεσίδης Γρηγόριος τοῦ Ἀδανασίου ἀνδ)γός »
374. Ράπου Γεώργιος τοῦ Ναούμ ἀνδ)γός »
375. Τόσκας Γιάννης τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός »
376. Τάνας Χρῆστος τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
377. Χατζῆς Ἀντώνης τοῦ Σπύρου ἀνδ)γός »
378. Ἀδανασιάδης Ἠλίας τοῦ Ἰσαάκ ἀνδ)γός »
379. Βόσκου Κατίνα τοῦ Σταύρου ἀνδ)γός »
380. Γρέτσας Γιάννης τοῦ Παναγιώτη ἀνδ)γός »
381. Νικίδης Παναγιώτης τοῦ Στρατῆ ἀνδ)γός »
382. Πουλαχίδου Βάσω τοῦ Βασιλείου ἀνδ)γός »
383. Σαψούλης Κώστας τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός »
384. Σουφλιός Ἀντώνιος τοῦ Ἀδανασίου ἀνδ)γός »
385. Σαπανίδης Ἡρακλῆς τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
386. Γκλαβέλης Μιχαήλ τοῦ Δημοσθένη ἀνδ)γός Π.Ε.
387. Ἴτσος Στάμος τοῦ Εὐαγγέλου ἀνδ)γός Πεζικοῦ
388. Κούσιος Εὐάγγελος τοῦ Παντελῆ ἀνδ)γός »
389. Τριπένης Ἀδανάσιος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
390. Ψάλτης Ἀριστοτέλης τοῦ Ἀδανασίου ἀνδ)γός »
391. Ἴτσκου Γεώργιος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
392. Κυριακίδης Νίκος τοῦ Στεφάνου ἀνδ)γός »
393. Καραδήμος Βασίλειος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
394. Κωσταντινίδης Κυριάκος τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός »
395. Μπόγιας Πέτρος τοῦ Θευδόση ἀνδ)γός »
396. Μιντίδης Δημήτριος τοῦ Κυριάκου ἀνδ)γός »
397. Νάτσης Γεώργιος τοῦ Πέτρου ἀνδ)γός »
398. Παύλου Εὐστάθιος τοῦ Σταύρου ἀνδ)γός »
399. Ρωσσίδης Ἀπόστολος τοῦ Κυριάκου ἀνδ)γός »
400. Σταμέγχος Μήτσος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
401. Μηλίνας Στέργιος τοῦ Ἀδανασίου ἀνδ)γός »
402. Ἀδανασιάδης Εὐστάθιος τοῦ Διογένη ἀνδ)γός »
403. Ἠλιάδης Ἠλίας τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
404. Κορτζάκης Νικόλαος τοῦ Θεοφίλου ἀνδ)γός »
405. Καρτιγώργης Παναγιώτης τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
406. Βασιλειάδης Ἀλέξανδρος τοῦ Παναγιώτη ἀνδ)γός »
407. Γκοτσάνας Δημήτριος τοῦ Ἀποστόλου ἀνδ)γός »
408. Γλυφτσής Νικόλαος τοῦ Σταύρου ἀνδ)γός »
409. Δουβτσάκης Γιάννης τοῦ Χαριτίδη ἀνδ)γός »
410. Ζαχαράκης Γεώργιος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
411. Κωσταβής Ἀριστείδης τοῦ Δημητρίου ἀνδ)γός Π.Π.
412. Κουρουζιδής Γεώργιος τοῦ Θεόκτιστου ἀνδ)γός Πεζικοῦ

413. Κουπαντζέλης Κυριάκος του Δημητρίου ανδ)γός Πεζικό
414. Κοσιδης Βασίλειος του Γεωργίου ανδ)γός »
415. Κερμανίδης Δημήτριος του Αλέξη ανδ)γός »
416. Λίκας Δημήτριος του Γεωργίου ανδ)γός »
417. Λαυδυκης Βασίλειος του Γιάννη ανδ)γός »
418. Μπουχογιάννης Κώστας του Θωμά ανδ)γός »
419. Μαδένα Χρυσούλα του Χρήστου ανδ)γός »
420. Νταύφας Αριστείδης του Νικολάου ανδ)γός »
421. Ξανιδης Σόββας του Βασιλείου ανδ)γός »
422. Παλυχρονίδης Νίκος του Αλεξάνδρου ανδ)γός »
423. Τερζος Ηλίας του Νικολάου ανδ)γός »
424. Σιάπης Πέτρος του Θεοδώρου ανδ)γός »
425. Τερζάκης Γιάννης του Γεωργίου ανδ)γός »
426. Φαντανίδου Πέτρος του Δημητρίου ανδ)γός »
427. Θωμόπουλος Βασίλειος του Λαζάρου ανδ)γός »
428. Ιωαφείδης Γεώργιος του Αλεξάνδρου ανδ)γός »
429. Κουκαΐδης Παύλος του Βασιλείου ανδ)γός »
430. Κτιστάκης Στέφανος του Νικολάου ανδ)γός »
431. Σιμιτζάκης Κώστας του Σταύρου ανδ)γός »
432. Μπαγδάνης Λάζαρος του Δημητρίου ανδ)γός »
433. Τερπένιδου Βενέτα του Γεωργίου ανδ)γός Π.Ε.
434. Τσαγκαρ τος Ηλίας του Παναγιώτη ανδ)γός Π.Ε.
435. Κραμιάρης Σταμάτης του Γιάννη ανδ)γός Πεζικού
436. Κυρελάς Νικόλαος του Κώστα ανδ)γός »
437. Χατζηχρήστου Δημήτριος του Γεωργίου ανδ)γός »
438. Καμπάνης Θώμος του Γεωργίου ανδ)γός »
439. Κανάκης Ελευθέριος του Κώστα ανδ)γός Π.Ε.
440. Σοϊνίδης Λάζαρος του Ευστρατίου ανδ)γός Π.Ε.
441. Κυρίδης Γεώργιος του Χρήστου ανδ)γός Π.Ε.
442. Παναγιώτου Παυτάλης του Γιάννη ανδ)γός Π.Ε.
443. Τέλας Θεόδωρος του Παναγιώτη ανδ)γός Π.Ε.
444. Φιλιππίδης Θανάσης του Σταύρου ανδ)γός Π.Ε.
445. Κοντόπουλος Βασίλης του Δημητρίου ανδ)γός Π.Ε.
446. Βασιλείου Γιάννης του Γεωργίου ανδ)γός Π.Ε.
447. Ηλιόπουλος Γιάννης του Δημητρίου ανδ)γός Π.Ε.
448. Μανουσάκης Ευστράτιος του Μιχαήλ ανδ)γός Π.Μ.
449. Μερκούρης Δημήτριος του Αναστασίου ανδ)γός Π.Ε.
450. Ιωαννίδης Χρήστος του Γιάννη ανδ)γός Πεζικού
451. Μισιρλίδις Γιαννης του Γιάννη ανδ)γός »
452. Μπαΐρος Γιάννης του Γεωργίου ανδ)γός »
453. Μιχαηλίδις Νικόλαος του Θωμά ανδ)γός »
454. Παπούτσα Χρυσούλα του Βασιλείου ανδ)γός »
455. Ταλίρης Χρήστος του Παναγιώτη ανδ)γός »
456. Μίχος Γιάννης του Δημητρίου ανδ)γός »
457. Αδανασιάδης Χαράλαμπος του Γεωργίου ανδ)γος »
458. Αβραάτος Σταύρος του Γεωργίου ανδ)γός »
459. Ηλίας Αχιλλέας του Παναγιώτη ανδ)γός »
460. Ιωαχειμίδις Κώστας του Λαζάρου ανδ)γός »
461. Μπιρόπουλος Μιχαήλ του Χρήστου ανδ)γος »
462. Νούλης Νικόλαος του Μιχαήλ ανδ)γός »
463. Πετίδου Μαρία του Χρύσανθη ανδ)γός »
464. Παπαδόπουλος Στέλιος του Αριστείδη ανδ)γός »

465. Πουταλίδης Ἠλίας τοῦ Ἀναστασίου ἀν)γός Πεζικοῦ
466. Ρέσιος Πέτρος τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
467. Βανοπούλου Μάχη τοῦ Μιχάλη ἀν)γές »
468. Γιαννούλης Μπαλάσης τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
469. Ἐφραιμίδης Δημήτριος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀν)γός »
470. Θεοδωρίδης Δημήτριος τοῦ Ἀποστόλου ἀν)γός »
471. Καρατσόπουλος Σταύρος τοῦ Δημητρὴ ἀν)γός »
472. Κυριακίδης Γεώργιος τοῦ Κυριάκου ἀν)γός »
473. Καμάσης Στυλιανός τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
474. Μπέλιος Βασίλας τοῦ Κώστα ἀν)γός »
475. Μέτσης Χρῆστος τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
476. Νικολιτσάνης Σπύρος τοῦ Σωτήρη ἀν)γός »
477. Παύλου Γιάννης τοῦ Κώστα ἀν)γός »
478. Ράπτου Εἰρήνη τοῦ Δημητρίου ἀν)γός »
479. Βλαχόπουλος Κώστας τοῦ Θεοδώρου ἀν)γός »
480. Γκιλιουμάνης Γρηγόριος τοῦ Παντελῆ ἀν)γός »
481. Γιαχανός Στρατῆς τοῦ Μανώλη ἀν)γός »
482. Κέδρος Πέτρος τοῦ Κοσμᾶ ἀν)γός »
483. Λιουλιουτάκης Ἠλίας τοῦ Δημητρίου ἀν)γός »
484. Λαμπρός Ἀπόστολος τοῦ Χρήστου ἀν)γός »
485. Λιόλιος Φωτεινὴς τοῦ Νικολάου ἀν)γός »
486. Πενταρλῆς Λάζος τοῦ Ἐλισσαίου ἀν)γός »
487. Παπαδόπουλος Χρῆστος τοῦ Φωτίου ἀν)γός »
488. Παπαπαναγιώτης Γρηγόρης τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
489. Παπᾶς Κώστας τοῦ Δημητρίου ἀν)γός »
490. Χαραγιάπουλος Φώτης τοῦ Σταύρου ἀν)γός »
491. Τσιλακόπουλος Ἀντώνης τοῦ Σωτήρη ἀν)γός »
492. Τζιλιος Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου ἀν)γός »
493. Ταρπινίδης Ἄγγελος τοῦ Δημητρίου ἀν)γός »
494. Τσιαουσίδης Φίλιππας τοῦ Νικολάου ἀν)γός »
495. Εὐθυμιάδης Γεώργιος τοῦ Φλεβάνη ἀν)γός »
496. Τσαμπάρης Ἀνδρέας τοῦ Παναγιώτη ἀν)γός »
497. Τσιούλης Βασίλειος τοῦ Θωμᾶ ἀν)γός »
498. Χρήστου Βασίλειος τοῦ Σπύρου ἀν)γός »
499. Θευλογίδης Χρῆστος τοῦ Θευδώρου ἀν)γός »
500. Παρασκευάς Κώστας τοῦ Παρασκευᾶ ἀν)γός »
501. Παυλίδης Νικόλαος τοῦ Βασιλείου ἀν)γός »
502. Πυσάρης Τέντιος τοῦ Πέτρου ἀν)γός »
503. Βέντζιος Χρῆστος τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
504. Γρέτσιος Ἠλίας τοῦ Σωτηρίου ἀν)γός »
505. Κάτσιου Ἀδαμάσιος τοῦ Βαλάση ἀν)γός »
506. Σπανόπουλος Κώστας τοῦ Εὐστρατίου ἀν)γός »
507. Τσιαγκάλης Φώτιος τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
508. Φλώρης Ἀλέξανδρος τοῦ Ἀδαμασίου ἀν)γός »
509. Χαρχαντής Γεώργιος τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
510. Βακαλιοῦ Μύρσα τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
511. Κόρτσιος Ἀναστάσιος τοῦ Κώστα ἀν)γός »
512. Τσακμάκης Ἐλευθέριος τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
513. Καπαπλῆς Παναγιώτης τοῦ Σπύρου ἀν)γός »
514. Κυλαφᾶς Δημήτριος τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
515. Λαζαίδου Ἀντιγόνη τοῦ Ἀντωνίου ἀν)γός »

516. Χατζησωτηρίου Ἀδαμάσιος τοῦ Δημητρίου ἀν)γός Πεζικοῦ
517. Λώριος Γιάννης τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
518. Τσίτσης Δημήτριος τοῦ Νικολάου ἀν)γός »
519. Μανιάβης Γιάννης τοῦ Νικολάου ἀν)γός »
520. Μπούνη Δήμητρα τοῦ Ἀδαμαντίου ἀν)γός »
521. Τόκου Λεωνίδης τοῦ Τρύφωνα ἀγ)λίας »
522. Χριστοδούλου Χρήστος τοῦ Γρηγορίου ἀν)γός »
523. Ἀναστασιάδης Σάββας τοῦ Κώστα ἀν)γός »
524. Κύκκερις Νικόλαος τοῦ Κώστα ἀν)γός »
525. Κοντούρας Γεώργιος τοῦ Συμεών ἀν)γός »
526. Μουλαντζής Χρήστος τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
527. Μπεσίνας Σωτήριος τοῦ Μαργαρίτη ἀν)γός »
528. Τσίβολου Κατερίνη τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
529. Χατζίδου Μαρία τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
530. Ψυχογιού Μαρία τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
531. Κλιάσος Θεόδωρος τοῦ Νασόμ ἀν)γός »
532. Ἀντωνιάδης Ἀδαμάσιος τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
533. Ιλαδίκας Ἀδαμάσιος τοῦ Πασχάλη ἀν)γός »
534. Γιαννακής Γιάννης τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
535. Εὐαγγελίδης Γεώργιος τοῦ Νικολάου ἀν)γός »
536. Ζησάκης Κώστας τοῦ Σίμου ἀν)γός »
537. Ἰατρόπουλος Γιάννης τοῦ Ἰακώβου ἀν)γός »
538. Κουσίδης Χρήστος τοῦ Τηκολέοντα ἀν)γός »
539. Καστανάκης Σταῦρος τοῦ Κώστα ἀν)γός »
540. Κολυβᾶς Μανώλης τοῦ Δημητρίου ἀν)γός »
541. Λατσουδάκης Παναγιώτης τοῦ Παναγιώτη ἀν)γός »
542. Μιχαηλίδης Γεώργιος τοῦ Κυριάκου ἀν)γός »
543. Μινέτας Γεράσιμος τοῦ Διονυσίου ἀν)γός »
544. Μακάλτσης Βασιλειός τοῦ Γρηγορίου ἀν)γός »
545. Παληγιάννης Γεώργιος τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
546. Τριανταφύλλου Κώστας τοῦ Παναγιώτη ἀν)γός »
547. Ἀρίκος Πασχάλης τοῦ Δημητρίου ἀν)γός »
548. Ἀπονοζίδης Γιάννης τοῦ Παναγιώτη ἀν)γός »
549. Γαβριηλίδης Ἀλέξανδρος τοῦ Θωμᾶ ἀν)γός »
550. Ζυγούρας Κύριας τοῦ Βασιλείου ἀν)γός »
551. Κιουτσούκ Χουσεΐν τοῦ Σουλεϊμάν ἀν)γός »
552. Κεραμιδᾶς Ἠλίας τοῦ Γιάννη ἀν)γός »
553. Κεχαγιᾶς Νέστορας τοῦ Δημοσθένη ἀν)γός »
554. Κύρκος Εὐάγγελος τοῦ Δημητρίου ἀν)γός »
555. Καραντώνης Δημήτριος τοῦ Ἀντωνίου ἀν)γός »
556. Καραγιάννης Νικόλαος τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
557. Καραχαισάλης Μανώλης τοῦ Μιχαήλ ἀν)γός Π.Ε.
558. Καραχαισταντής Στέφανος τοῦ Λάμπρου ἀν)γός Π.Ε.
559. Γκατσάδης Γιάννης τοῦ Χρήστου ἀν)γός Π.Ε.
560. Κουρουδάκης Γεώργιος τοῦ Χρήστου ἀν)γός Π.Ε.
561. Μαυροκόπελος Νικόλαος τοῦ Χαρκιόπου ἀν)γός »
562. Γρηγοριάδου Λίζα τοῦ Παναγιώτη ἀν)γός Π.Ε.
563. Καγιώργης Γαβριήλ τοῦ Γεωργίου ἀν)γός Π.Ε.
564. Μπίκπας Γιάννης τοῦ Βασιλείου ἀν)γός Πεζικοῦ
565. Μήτας Χρήστος τοῦ Γεωργίου ἀν)γός »
566. Μπαρμπάτης Δημήτριος τοῦ Γερασίμου ἀν)γός »

567. Παπαδάκης Δημήτριος τοῦ Δήμου ἀνδ)γός Παζιτικο
568. Θεοδωρίδης Δημήτριος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός »
569. 'Αναστασιάδης Κώστας τοῦ Κοσμᾶ ἀνδ)γός »
570. Κανατίδης Κώστας τοῦ Κοσμᾶ ἀνδ)γός »
571. Παυλίδης Νικόλαος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
572. Προκοπιάδης 'Αναστάσιος τοῦ Παντελῆ ἀνδ)γός »
573. Κούπανης 'Αριστοτέλης τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός »
574. Χουσίδης Χρήστος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
575. Παναγιωτόπουλος Γιάννης τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
576. Γεωργιάδης Κώστας τοῦ 'Ηλία ἀνδ)γός »
577. Βόρδουνας Κώστας τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός »
578. Δούλη 'Αρχοντούλα τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
579. Ζορμπᾶς Χαράλαμπος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός »
580. Καραχάλιος Γεώργιος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός Π.Ε. »
581. Τασουλούχη Στεφανία τοῦ Κοσμᾶ ἀνδ)γός Παζιτ
582. Σουκούρος 'Αλέξανδρος τοῦ Νικολάου ἀνδ)γός »
583. Δημητριάδης 'Αναστάσιος τοῦ Χρήστου ἀνδ)γός »
584. Μπακογιάννης Γιάννης τοῦ 'Αντωνίου ἀνδ)γός »
585. Πολτσίδης Λάζαρος τοῦ Παύλου ἀνδ)γός »
586. Κιτσούδη Γιαννούλα τοῦ Κυριάκου ἀνδ)γός »
587. Πασπαλτσής Χρήστος τοῦ Γιάννη ἀνδ)γός »
588. Σλιούπας Στέφανος τοῦ Γρηγορίου ἀνδ)γός »
589. Βασιλειάδης Εὐτύχιος τοῦ Βασιλείου ἀνδ)γός »
590. Μπάρμπας Κώστας τοῦ Θεοδώρου ἀνδ)γός »
591. Σαραπατσάνη Κατίνα τοῦ Παναγιώτη ἀνδ)γός »
592. 'Αδαμίδης Σπῦρος τοῦ Βασιλείου ἀνδ)γός »
593. Δημητρίου 'Απόστολος τοῦ Λεβέντη ἀνδ)γός »
594. Σκυβρίτης Νικόλαος τοῦ Σπύρου ἀνδ)γός »
595. Ριζούλης Γεώργιος τοῦ 'Αθανασίου ἀνδ)γός »
596. Καραγκιόζη Δημήτριος τοῦ 'Αγγέλου ἀνδ)γός »
597. Λαζάρου Χρήστος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »
598. Κυρκπέτης Βασίλειος τοῦ Σταύρου ἀνδ)γός »
599. Σπάδης Δημήτριος τοῦ Σπύρου ἀνδ)γός Π.Ε.
600. Σοκόλης Μιχαὴλ [illegible] Πεζικ
601. Χαριτίδου Ὀθρανία τοῦ Γεωργίου ἀνδ)γός »
602. Τσάγκας Γεώργιος τοῦ Ἀποστόλου ἀνδ)γός »
603. Χαλκίδης 'Απόστολος τοῦ Κώστα ἀνδ)γός »

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
23 Γενάρη 1919
Ὁ 'Αντιπρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Προαγωγές μαχητών καί 'Αξιωματικών τοῦ Δημ. Στρα «γιά ἀνδραγαθία»

(ΤΙΜΗΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ)

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη 23 Δε» 1947, τήν Πράξη ἀριθ. 11 τοῦ Γενικοῦ 'Αρχηγείου, τό ἀριθ. 1. τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σ) προτάσεις τῆς Διοίκησης Μηχανικοῦ Γ. Α.

'Α π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Τούς παρακάτω μαχητές καί ἀξιωματικούς τῆς Διο Μηχανικοῦ Γ. Α. πού ἔπεσαν στά πεδία τῶν μαχῶν πολεμ ἡρωϊκά γιά τή λευτεριά καί ἀνεξαρτησία τῆς 'Ελλάδας, γουμε γιά ἀνδραγαθία στούς βαθμούς πού ἀναφέρουμε:

1. Τόν 'Υπολ)γό μηχανικοῦ Τσιτσιμπρη Χρήστο τοῦ Ναούμ χαγο Μηχανικοῦ
2. Τό συν. Σαϊροπουλο Γρηγόρη τοῦ Ζαφείρη σέ λο Μηχανικοῦ
3. Τόν 'Ανθ)γό Μηχανικοῦ Σαλονικιό Γιώργο τοῦ Βα σέ λοχαγό Μηχ. Π. Ε.
4. Τό συν. Σκαρμπο Παναγιώτη τοῦ Γιάννη σέ 'Υ χαγό Μηχανικοῦ
5. Τό συν. Δασκαλόπουλο Κώστα τοῦ Βασίλη σέ 'Υπ Μηχανικοῦ
6. Τόν 'Ανθ)γό Μηχανικοῦ Κατσιώρα Πέτρο τοῦ Τραϊνοῦ πολοχαγό Μηχανικοῦ
7. Τόν 'Ανθ)γό Π. Ε. Τζηδημόπουλο Σάββα τοῦ Παναγιώ ὑπολοχαγό Π. Ε.
8. Τό συν. Βλαχάκη Χρυσόστομο τοῦ Βαγγέλη σέ ἀν λοχαγό Μηχανικοῦ
9. Τό συν. Καμαμέτσο Φώτη τοῦ Κώστα σέ ἀνδυπολο Μηχανικοῦ
10. Τό συν. Τσιπέλα Πασχάλη τοῦ Γιώργη σέ ἀνδυπολ γα Μηχανικοῦ
11. Τό συν. Βλάχο Πέτρο τοῦ Θανάση σέ ἀνδυπολοχαγό χανικοῦ

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
29 Μαρτη 1949
'Ο Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Προαγωγή Ἀξιωματικῶν τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ καὶ ἀπονομή Μεταλλίου ἀνδρείας καὶ Μεταλλίου ἐξαιρετικῆς σαμποταριστικῆς δράσης.

(ΠΕΜΠΤΟΣ ΝΟΜΟΣ)

Ἔχοντας ὑπ' ὄψη τὴν εἰσήγησή μας Πρ. Ἐπ. τῆς 20 Δεκεμβρίου 1947, τὴν Πράξη ὑπ' ἀριθ. 11 τοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγείου, τοὺς νόμους ὑπ' ἀριθ. 1, 13 καὶ 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καὶ σχετικὴ πρόταση τῆς XI Μεραρχίας

Ἀποφασίζουμε

Α. Τὸ Λοχαγὸ πεζικοῦ Σῖμο Γιάννη τοῦ Παγγέλη ποὺ ἔπεσε στὸ πεδίο τῆς μάχης πολεμώντας ἡρωϊκὰ γιὰ τὴ λευτεριὰ καὶ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας προαγουμε σὲ ἀντισυνταγματάρχη Μηχανικοῦ.

Β. Ἀπονέμουμε τὸ Μετάλλιο ἀνδρείας γιατὶ διακρίθηκε γιὰ πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, τόλμης, αὐταπαρνησιστικότητας, αὐτοθυσίας καὶ ἡρωϊσμοῦ.

Γ. Ἀπονέμουμε τὸ Μετάλλιο ἐξαιρετικῆς σαμποταριστικῆς δράσης, γιατὶ πραγματοποίησε ἐξαιρετικὰ κατορθώματα σαμποταριστικῆς δράσης.

Στὴν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
2 Ἀπριλίου 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ἀπονομὴ Μεταλλίων καὶ Παρασήμων σὲ μαχητὲς καὶ Ἀξιωματικοὺς τοῦ Δ. Σ.

Ἔχοντας ὑπόψη τὴν Ἰδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τοὺς Νόμους ἀριθ. 18 καὶ 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καὶ σχετικὲς προτάσεις τῆς XI Μεραρχίας,

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Α) Ἀπονέμουμε τὸ Μετάλλιο Ἀνδρείας στοὺς πιὸ κάτω μαχητὲς καὶ ἀξιωματικοὺς τῆς XI Μεραρχίας ποὺ διακρίθηκαν γιὰ πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, τόλμης, ἀποφασιστικότητας, αὐτοθυσίας καὶ ἡρωϊσμοῦ.

1. Στὸ μαχητὴ σκοπευτὴ καὶ ἀντιξερίζτα τῆς Διλοχίας Σαμποτὲρ τῆς XI Μεραρχίας Δοσταλάκη Ἀντώνη τοῦ Ἀργυρίου.
2. Στὸ μαχητὴ τῆς 18 Ταξιαρχίας Μπλιάγκα Δημήτριο τοῦ Γεωργίου
3. Στὸν ἐπιλοχία— διμοιρίτη τῆς 18ης Ταξιαρχίας Τσολάκη Σταῦρο τοῦ Σταύρου.
4. Στὸν Ἀνθυπολοχαγὸ Πεζικοῦ - διμοιρίτη τῆς 18ης Ταξιαρχίας Ραμπούση Δημήτριο τοῦ Γεωργίου.
5. Στὸν Ἀνθυπολοχαγὸ Πεζικοῦ — Πολ. Ἐπίτροπο Διμοιρίτη τῆς 18ης Ταξιαρχίας Μεταξᾶρη Παναγιώτη τοῦ Κανάκη.
6. Στὸν Ἀνθ)γὸ Πεζικοῦ τῆς 18ης Ταξ)μχίας Τσάκα Πρόδρομο τοῦ Κώστα.

Β) Ἀπονέμουμε τὸ Μετάλλιο Στρατιωτικῆς ἀξίας β' τάξης στοὺς πιὸ κάτω μαχητὲς καὶ ἀξιωματικοὺς τῆς XIης Μεραρχίας ποὺ ἔδειξαν ἐξαιρετικὲς ἡγετικὲς καὶ στρατιωτικὲς ἱκανότητες στὴ διάρκεια μαχῶν.

1. Στὸ μαχητὴ—ὁμαδάρχη τῆς 18ης Ταξ)ρχίας Κωγιόπουλο Γεώργιο τοῦ Ἀντωνίου.
2. Στὸ Διμοιρίτη τῆς 18ης Ταξ)ρχίας Τσερλίκη Θωμᾶ τοῦ Βασιλείου
3. Στὸν Ὑπολ)γὸ Πεζικοῦ—Πολ. Ἐπίτροπο λόχου τῆς 18ης Ταξ)ρχίας Κυριαζόπουλο Χρυσόστομο τοῦ Κοσμᾶ

Γ) Ἀπονέμουμε τὸ παράσημο «Ἡλέκτρα» στὶς πιὸ κάτω μαχήτριες ποὺ μὲ ἐνν παλληκαριά, τὴ μαχητικότητά, τὴν αὐτοθυσία καὶ ψυχραιμία τους ἀπέδειξαν πὼς εἶναι ἄξιες συντρόφισσες στὶς ἀξέχαστες ἡρωϊδὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ

1. Τὴ μαχήτρια τῆς 18ης Ταξιαρχίας Δαυΐδκα Στέλλα τοῦ Δημοσθένη.
2. Στὴ μαχήτρια Πολ—Ἐπίτροπο Διμοιρίας τῆς 18ης Ταξ)ρχιας Τσαούση Μεταξιὰ τοῦ Γεωργίου.

Δ) Ἀπονέμουμε τὸ Μετάλλιο ἐξαιρετικῆς σαμποτεριστικῆς δράσης στὸ μαχητὴ σύνδεσμο λόχου τῆς 18ης Ταξ)ρχίας Γερκπαπαζῆ Ἀντώνιο τοῦ Παναγιώτη ποὺ πραγματοποίησε στὴ μαχη τῆς Νάουσας ἐξαιρετικὸ κατόρθωμα σαμποτεριστικῆς δράσης.

Ε) Ἀπονέμουμε τὸ εἰδικὸ Μετάλλιο γιὰ καταστροφὴ ἐχθρικῶν τάγκς στοὺς πιὸ κάτω μαχητὲς καὶ ἀξιωματικοὺς τῆς XI Μεραρχίας ποὺ μὲ δική τους βολὴ κατέστρεψαν ἐχθρικὰ τάγκς.

1. Στὸ μαχητὴ ὁμαδάρχη τῆς Διλοχίας Σαμποτὲρ τῆς XI Μεραρχίας Μπούρα Δημήτριο τοῦ Γιάννη ποὺ στὴ μάχη τῆς Νάουσας κατέστρεψε ἕνα ἐχθρικὸ τάγκς
2. Στὸν ἀνθυπολοχαγὸ Πεζικοῦ Πολ. Ἐπίτροπο Διμοιρίας τῆς 18ης Ταξιαρχίας Μεταξᾶρη Παναγιώτη τοῦ Κανάκη ποὺ στὴν πρώτη καὶ δεύτερη μάχη τῆς Νάουσας κατέστρεψε μὲ δικές του βολὲς τρία ἐχθρικὰ τάγκς.

Στὴν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης

3 Φλεβάρη 1949

Ὁ Ἀντιπρόεδρος

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἀπονομή Παρασήμων καί Μεταλλίων σέ μαχητές καί Ἀξιωματικούς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ.

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκεμβρη 1947, τό Νόμο ἀριθ. 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετικές προτάσεις τῆς Ἀνωτάτης Μεραρχίας.

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Α. Ἀπονέμουμε τό Παράσημο «Ἠλέκτρα» στίς πιό κάτω μαχήτριες τῆς Ἀνωτάτης Μεραρχίας πού μέ τήν παλληκαριά, τή μαχητικότητα, τήν αὐταπάρνηση καί ψυχραιμία τους ἀπέδειξαν πώς εἶναι ἄξιες συνεχίστριες τῆς ἀξέχαστης ἡρωΐδας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ

1. Στή Λοχία τῆς 103 Ταξιαρχίας Βλαχάκη Λεμονιά τοῦ Ἀνδρέα
2. Στή Λοχία – Ὑπεύθυνη γυναικῶν λόχου τῆς 103 Ταξ. Γκαμπιτσοῦ Ἑλένη τοῦ Κώστα
3. Στή μαχήτρια – τσαουσίνα λόχου τῆς 103 Ταξ. Γαλάνη Σπυριδούλα τοῦ Νίκου.
4. Στήν Ἐπιλοχία – ὁμαδάρχισσα τῆς 103 Ταξ. Διρφκούλου Ὀλυμπία τοῦ Θεοδώρου.
5. Στή Λοχία τῆς 103 Ταξ. Τσιτσάλη Γιαννούλα τοῦ Θανάση.

Β. Ἀπονέμουμε τό Μετάλλιο γιά καταξοχή ἀεροπλάνου στούς πιό κάτω Ἀξιωματικούς τῆς 103 Ταξιαρχίας πού μέ θυσία τους βοήθησαν ἀποδεικνύοντας ἐξαιρετικό ἀεροπλάνο.

1. Στόν Ἀνθ)χη Πεζικοῦ Διοικητή τῆς 103 Ταξ)ρχίας Παπαιωάννου Ἀχιλλέα τοῦ Γιάννη.
2. Στόν Ὑπαγωγή Πεζικοῦ – Ἀξ)κό Ἐπιχειρήσεων τῆς 103 Ταξ)ρχίας Τσιτσιμάκη Γιάννη τοῦ Κώστα.
3. Στήν Ἀνθ)γο Πεζικοῦ – Ὑπεύθυνη γυναικῶν τῆς 103 Ταξ)ρχίας Δώδα Γιαννούλα τοῦ Ἡρακλῆ.

Γ. Ἀπονέμουμε τό Μετάλλιο ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας ἀνιχνευτῆ σέ πιό κάτω μαχήτες καί Ἀξιωματικούς τῆς Ἀνωτάτης Μεραρχίας πού ἐκτελώντας μιά ἀνιχνευτική ἀποστολή ἔφεραν σέ πέρας τήν ἀποστολή τους μέ τέτοια ἐπιτυχία, ὑπομονή, ἱκανότητα καί ἑτοιμότητα τους, πού ἔκαναν τέτοια ἀποτελέσματα, ὥστε ἡ ἐνέργειά τους ἔγινε παράδειγμα μέσα στίς ἀνταγωνιστικές τους καί κίνητρο γιά ἀριστεία.

1. Στόν μαχητή Ἀνιχνευτή τῆς 103 Ταξ)ρχίας Γαργάλα Κώστα τοῦ Γιάννη.
2. Στόν μαχητή Ἀνιχνευτή τῆς 103 Ταξ)ρχίας Περδικάκη Θανάση τοῦ Γιάννη.
3. Στόν μαχητή Ἀνιχνευτή τῆς 103 Ταξ)ρχίας Οἰκονόμου Γιάννη τοῦ Σταμούλη.
4. Στόν ἐπίλοχία Ἀνιχνευτή τῆς 103 Ταξ)ρχίας Σταμπαδάκη Δημήτρη τοῦ Κώστα.
5. Στόν ἐπιλοχία Ἀνιχνευτή τῆς 103 Ταξιαρχίας Κρικέλλη Ἀναστάση τοῦ Κώστα.
6. Στόν Ὑπολοχαγό Πεζικοῦ-διμοιρίτη Ἀνιχνευτή τῆς 103 Ταξιαρχίας Κωτσιοκώστα Δανιήλ τοῦ Γεωργίου.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
6 Μάρτη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

'Απονομή Μεταλλίου σέ μαχητές καί άξιωματικούς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ
(ΤΙΜΗΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ)

'Έχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τούς Νόμους ἀριθ. 13 καί 1 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετικές προτάσεις τῆς Χίης Μεραρχίας.

'Α π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Α) 'Απονέμουμε τό Μετάλλιο ἀνδρείας στό μαχητή-σκοπευτή ταχυβόλου τῆς Διλοχίας Σαμπιέρ τῆς Χίης Μεραρχίας Μπαϊνέτα Γεώργιο τοῦ Δημητρίου, ἡρωϊκό νεκρό μας πού διακρίθηκε στή μάχη Νάουσας γιά πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας.

Β) 'Απονέμουμε τό Μετάλλιο Στρατιωτικῆς ἀξίας Β' Τάξης στούς πιό κάτω ἀξιωματικούς τῆς XI Μεραρχίας, ἡρωϊκούς νεκρούς μας πού στή μάχη τῆς Νάουσας ἔδειξαν ἐξαιρετικές ἡγετικές στρατιωτικές ἱκανότητες.

1. Στόν ἀνθυπολοχαγό Πεζικοῦ Διμοιρίτη τῆς 18ης Ταξ)ρχίας Γκελεβίτη Νικόλαο τοῦ Πολυχρόνη.
2. Στόν ἀνθυπολοχαγό Π.Ε. Διμοιρίτη τῆς 18ης Ταξ)ρχίας Κουτσογιάργη Γιάννη τοῦ Δημητρίου
3. Στόν ἀνθυπολοχαγό Π.Ε. Διοικητή Λόχου τῆς 18ης Ταξ)ρχίας Κάντσιο Γεώργιο τοῦ Χρήστου.

Στήν 'Έδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
3 Φλεβάρη 1949
Ο 'Αντιπρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

'Απονομή Μεταλλίων 'Ανδρείας σέ 'Αξιωματικούς καί Μάχητές τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

'Έχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τό Νόμο ἀριθ. 13 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετικές προτάσεις τῆς II Μεραρχίας.

'Α π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

'Απονέμουμε τό Μετάλλιο ἀνδρείας στούς παρακάτω ἀξιωματικούς καί μαχητές τῆς II Μεραρχίας πού διακρίθηκαν γιά πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, τόλμης, ἀποφασιστικότητας, αὐτοθυσίας καί ἡρωισμοῦ.

1. Στόν ὑπολ)γό Πεζικοῦ τῆς II Μεραρχίας 'Ανδρίτσο 'Ηλία τοῦ Νάκου
2. Στόν ανθ)γό 'Υγειονομικοῦ τῆς II Μεραρχίας Ζάρκου Χρῆστο τοῦ 'Αποστόλη
3. Στή Μαχήτρια μαθήτρια τῆς Σχολῆς 'Αξιωματικῶν Κ.Γ.Α.Ν.Ε. Παπαλεξάντρη Μαρία τοῦ Στάθη
4. Στό μαχητή τῆς II Μεραρχίας Διαμαντή Γιάννη τοῦ Ζήση
5. Στό μαχητή τῆς II Μεραρχίας 'Αδαμιδόπουλο Κώστα τοῦ Θόδωρου
6. Στό μαχητή τῆς II Μεραρχίας Νοντρή Βασίλη τοῦ Γιώργη

Στήν 'Έδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
23 Μάρτη 1949
Ο Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἀπονομή τοῦ Μετάλλιου ἀνδρείας σέ Ἀξιωματικούς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

Ἔχοντας ὑπ' ὄψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τό Νόμο ἀριθ. 13 τῆς Προσωρινῆς Δημ. Κυβέρνησης καί σχετικές προτάσεις τῆς Χ Μεραρχίας.

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Ἀπονέμουμε τό Μετάλλιο ἀνδρείας στούς παρακάτω Ἀξιωματικούς τῆς Χ Μεραρχίας πού διακρίθηκαν στίς μάχες «Μακρόρεμα» γιατί πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, ἀποφασιστικότητας, αὐτοθυσίας καί ἡρωϊσμοῦ πού τόσο γιά τίς συνθῆκες μέσα στίς ὁποίες ἔγιναν ὅσο καί γιά τά ἀποτελέσματα πού ἔφεραν ἀνέβασαν τούς ἀγωνιστές αὐτούς σέ ράγια τῶν συναγωνιστῶν τους ἄξιους μέσα στούς ἐκλεκτούς πού ἔχουν τήν τιμή νά συμμετέχουν στό Λαϊκό καί Δημοκρατικό ἀγώνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

1. Στόν Ὑπολοχαγό Πεζικοῦ Πρωτονοτάριο Ἀπόστολη Γιοῦ Σιέργιου
2. Στόν Λοχαγό Πεζικοῦ Παπαδημητρίου Ἠλία γιοῦ Ἀνδρέα.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
11 Δεκέμβρη 1948
Ὁ Ἀντιπρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἀπονομή Παράσημου «Ἠλέκτρα» σέ μαχήτρια τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη 23 Δεκέμβρη 1947, τό Νόμο ἀριθ. 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετική πρότασή της IXης Μεραρχίας

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Ἀπονέμουμε τό παράσημο «Ἠλέκτρα» στή μαχήτρια τῆς 16 Ταξιαρχίας Παπακαϋλου Ἀλεξάνδρα τοῦ Θανάση, γιατί στή μάχη τοῦ ὑψώματος 962 στίς 25-1-49 ἔδειξε μέ τή μαχητικότητα, καλλιεργιά, καί αὐτοθυσία της πώς εἶναι ἄξια συντροφιᾶς τῆς ἀξέχασης ἡρωΐδας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
19 Φεβρουάρη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἀπονομή Μεταλλίων ἀνδρείας σὲ Ὑπαξιωματικούς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

(ΤΙΜΗΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ)

Ἔχοντας ὑπόψη τὴν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τὸ Νόμο ἀριθ. 13 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καὶ σχετικὲς προτάσεις τῆς Ιης Μεραρχίας

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Ἀπονέμουμε τὸ Μετάλλιο ἀνδρείας στοὺς πιὸ κάτω ἡρωϊκοὺς μας Νεκροὺς ποὺ διακρίθηκαν γιὰ πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, τόλμης, ἀποφασιστικότητας, ποὺ τόσο γιὰ τὶς συνθῆκες μέσα στὶς ὁποῖες ἔγιναν, ὅσο καὶ γιὰ τὰ ἀποτελέσματα ποὺ ἔφεραν, τοὺς ἀνέβασαν στὰ μάτια τῶν συναγωνιστῶν τους ἐκλεκτοὺς μέσα στοὺς ἐκλεκτοὺς ποὺ ἔχουν τὴν τιμὴ νὰ συμμετέχουν σὲ Λαϊκὸ καὶ δημοκρατικὸ ἀγώνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

1. Στὸ Λοχία ὁμαδάρχη τῆς 192 Ταξιαρχίας Ἰβανούδη Βάϊο τοῦ Πέτρου.

2. Στὸ Δεκανέα σκοπευτὴ τῆς 192 Ταξιαρχίας Νιανιὰ Γιάννη τοῦ Γιάννη

Στὴν Ἕ τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
19 Φλεβάρη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἀπονομή Μεταλλίων Ἀνδρείας σὲ Ἀξιωματικοὺς καὶ Μάχητές τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

Ἔχοντας ὑπόψη τὴν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τὸ Νόμο ἀριθ. 13 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καὶ σχετικὲς προτάσεις τῆς ΙΙ Μεραρχίας.

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Ἀπονέμουμε τὸ Μετάλλιο ἀνδρείας στοὺς παρακάτω ἀξιωματικοὺς καὶ μαχητές τῆς ΙΙ Μεραρχίας ποὺ διακρίθηκαν γιὰ πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, τόλμης, ἀποφασιστικότητας, αὐτοθυσίας καὶ ἡρωισμοῦ:

1. Στὸν ὑπολ)γὸ Πεζικοῦ τῆς ΙΙ Μεραρχίας Ἀνδρίτσο Ἠλία τοῦ Νάκου
2. Στὸν ἀνθ)γὸ Ὑγειονομικοῦ τῆς ΙΙ Μεραρχίας Ζάρκου Χρήστο τοῦ Ἀποστόλη
3. Στὴ Μαχήτρια μαθήτρια τῆς Σχολῆς Ἀξιωματικῶν Κ.Γ.Α.Ν.Ε. Παπαλεξάντρη Μαρία τοῦ Στάθη
4. Στὸ μαχητὴ τῆς ΙΙ Μεραρχίας Διαμαντή Γιάννη τοῦ Ζήση
5. Στὸ μαχητὴ τῆς ΙΙ Μεραρχίας Ἀδαμόπουλο Κώστα τοῦ Θόδωρου
6. Στὸ μαχητὴ τῆς ΙΙ Μεραρχίας Χονδρὸ Βασίλη τοῦ Γιώργη

Στὴν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
23 Μάρτη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

'Απονομή Μεταλλίων καί Παράσημων σέ μαχητές τοῦ Δημ. Στρατοῦ

(ΤΙΜΗΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ)

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1942, τούς Νόμους ἀριθ. 13 καί 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετικές προτάσεις τῆς Χης Μεραρχίας

'Αποφασίζουμε

Α. 'Απονέμουμε τό Μετάλλιο ἀνδρείας στούς παρακάτω ἡρωϊκούς νεκρούς τῆς 103 Ταξ)ρχίας πού διακρίθηκαν γιά πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, τόλμης, ἀποφασιστικότητας, αὐταπάρνησης καί ἡρωϊσμοῦ.

[redacted]

Δημητρίου.

2. Στή Λοχία—ὁπλίτου τῆς 103 Ταξ. Λεσπουρίδη Σάββα τοῦ Θεοδώρου.

Β. 'Απονέμουμε τό παράσημο «Ἠλέκτρα» στίς παρακάτω ἡρωϊκές νεκρές τῆς 103 Ταξιαρχίας πού μέ τήν παλληκαριά, τή μαχητικότητα, αὐτοθυσία καί ψυχραιμία τους ἀπόδειξαν πώς ἦταν ἄξιες συντρόφισσες τῆς ἀξέχαστης ἡρωίδας τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ.

1. Στή μαχήτρια—νοσοκόμα Λόχου τῆς 103 Ταξ)ρχίας Νότση Χρυσάνθη τοῦ Νίκου.

2. Στή Λοχία—'Υπεύθυνη Γυναικῶν τῆς 103 Ταξ. Δημητρίου Βάσω τοῦ 'Αργύρη.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
6 Μάρτη 1949
'Ο Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

'Απονομή Παράσημου «Ἠλέκτρα» σέ 'Υπαξιωματικό τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ.

(ΤΙΜΗΜΕΝΗ ΝΕΚΡΑ)

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη 23 Δεκεμβρη 1947, τό Νόμο ἀριθ. 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετική πρόταση τῆς IX Μεραρχίας

'Αποφασίζουμε

'Απονέμουμε τό Παράσημο «Ἠλέκτρα» στήν ἡρωική νεκρή μας Δεκαγέα Χριστογωρίδου Ἑλένη τοῦ Κώστα τῆς 16 Ταξιαρχίας, γιατί στή μάχη τοῦ ὑψώματος 962 στίς 15-1-49 ἀπόδειξε μέ τήν παλληκαριά, μαχητικότητα, αὐτοθυσία καί ψυχραιμία της πώς ἦταν ἄξια συντρόφισσα τῆς ἀξέχαστης ἡρωίδας τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
19 Φλεβάρη 1949
'Ο Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

'Απονομή Μεταλλίου σέ 'Αξιωματικό τοῦ Δημ. Στρατοῦ

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκεμβρη 1947, τό Νόμο ἀριθ. 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετική πρόταση τῆς Χης Μεραρχίας

'Α π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

'Απονέμουμε τό μετάλλιο ἐξαιρετικῆς δράσης ἀνιχνευτή στόν 'Αν)γό Πεζικοῦ Τσιώτα Γιώργη τοῦ Βασίλη τῆς 103 Ταξιαρχίας γιατί ἐκτελώντας μιά ἀνιχνευτική ἀποστολή ἔφερε σέ πέρας τήν ἀποστολή του μέ τέτοια ἐξυπνάδα, ὑπομονή, ἡρωϊσμό καί ἐπιμονή καί πέτυχε τέτοια ἀποτελέσματα, ὥστε ἡ ἐνέργειά του ἔγινε παράδειγμα μέσα στούς συν)στές του καί κίνητρο γιά ὁμιλλα.

Στήν 'Έδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
23 Μάρτη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

'Απονομή Παρασήμων σέ μαχήτριες τοῦ Δημ Στρατοῦ

(ΤΙΜΗΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ)

Ἔχοντας ὑπόψη τήν ἱδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τό Νόμο ἀριθ. 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετική πρόταση τῆς XI Μεραρχίας

'Α π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

'Απονέμουμε τό παράσημο «'Ηλέκτρα» στίς παρακάτω ἡρωϊκές νεκρές τῆς 18 Ταξιαρχίας τῆς XI Μεραρχίας, πού μέ τήν παλληκαριά, τή μαχητικότητα, αὐτοθυσία καί ψυχραιμία τους ἀπόδειξαν πῶς ἦταν ἄξιες συνρόφισσες τῆς ἀξέχαστης ἡρωΐδας τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ.

1.. Στή μαχήτρια—Νοσοκόμα Λόχου Σταργίου Νίκη τοῦ Θεόφιλου
2. Στή μαχήτρια Δαλκεριανίδου Κική τοῦ 'Αναστασίου.

Στήν 'Έδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
23 Μάρτη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΙ

α) Σ ε ρ α ε Τ α χ υ δ ρ. Υ π η ρ ε σ ι α ς

1. Ράπτης Νίκος τοῦ Γιάννη
2. Ἀγγελίδης Ἄγγελις τοῦ Ἀναγνώστη
3. Μαυρίδης Ἀριστείδης τοῦ Ἀλεξάνδρου
4. Καλεσάς Τάσος τοῦ Σπυρίδωνος
5. Ἀεβανιώτης Εὐάγγελος τοῦ Γεωργίου
6. Σίμου Εὐριδίκη τοῦ Εὐαγγέλου
7. Βογιατζόπουλος Ἀθανάδιος τοῦ Δημητρίου
8. Τσέκος Νικόλαος τοῦ Εὐαγγέλου
9. Τηλεγράφου—Τριανταφύλλου Παρασκευοπούλα

Υ. Δ ι ε ύ θ υ ν σ ή Μ ε τ α φ ο ρ ῶ ν Γ.Α.

ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΙ

α) Μ η χ α ν ι κ ο ῦ

1. Σεραφείμ Γεώργης τοῦ Ἀναστασίου

ΥΙ. Δ ι ε ύ θ υ ν σ η Δ ι α β ι β ά σ ε ω ν Γ.Α.

ΑΝΘΥΠΟΛΟΧΑΓΟΙ

α) Μ η χ α ν ι κ ο ῦ

1. Ρέγγας Ἠλίας τοῦ Γιάννη

Β. Τους παρακάτω Ἀξιωματικούς τῶν πιό κάτω Μονάδων προάγομαι στούς βαθμούς πού ἀναφέρονται:

Ι. Χ Μ ε ρ α ρ χ ί α

1. Τόν Ἀνθ/γό Πεζικοῦ Παπαχρήστου Γρηγόριο τοῦ Ἠλία σέ Ὑπολ/γό Πολ. Ἐπίτροπο.

ΙΙ. Μ ο ν ά δ α Π υ ρ υ β ο λ ι κ ο ύ Γ.Α.

1. Τόν Ἀνθ/γό Πυρ/κοῦ Δαβῆ Γιάννη τοῦ Θεοφάνη σέ Λοχαγό Πυρ/κό.

2. Τόν Ἀνθ/γό Πυρ/κοῦ Τσιμπίρη Δημήτριο τοῦ Νικολάου σέ Ὑπολ/γό Πυρ/κοῦ.

3. Τόν Ἀνθ/γό Πολ. Ἐπιτρόπου Μαχαιρίδη Κώστα τοῦ Γεωργίου σέ Ὑπολ/γό Πολ. Ἐπίτροπο.

Γ. Τόν Λοχαγό Πεζικοῦ Σερβετά Θωμά τοῦ Σπύρου τῆς Χ Ἀμερικῆς μεταπόσουμε στον κλάδο τῆς Στρατιωτικῆς Δικαιοσύνης.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
13 Μάρτη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἀπονομή Μεταλλίου ἀνδρείας σέ Ὑπαξιωματικούς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ

(ΤΙΜΗΜΕΝΟΙ ΝΕΚΡΟΙ)

Ἔχοντας ὑπόψη τήν Ἰδρυτική μας Πράξη τῆς 23 Δεκέμβρη 1947, τό Νόμο ἀριθ. 13 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καί σχετικές προτάσεις τῆς Ιης Μεραρχίας

Ἀ π ο φ α σ ί ζ ο υ μ ε

Ἀπονέμουμε τό Μετάλλιο ἀνδρείας στούς πιό κάτω ἡρωϊκούς Νεκρούς πού διακρίθηκαν γιά πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρείας, ἠλιμ. ἀποφασιστικότητας, πού ἐδῶ γιά τίς συνθῆκες μέσα στίς ὁποίες ἔγιναν, ἄδει καί γιά τά ἀποτελέσματα πού ἔφεραν, τούς ἔβαλαν στα μάτια τῶν συναγωνιστῶν τους ἐκλεχτούς μέσα τους ἐκείνους πού ἄξιζαν τήν τιμή νά συμμετέχουν σάν Λαϊκό τό δημοκρατικό σῶμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

1. Στόν Λοχία ὁμαδάρχη τῆς 192 Ταξιαρχίας Ἰβανοθάδη Δαυΐδ τοῦ Πέτρου.

2. Στόν Δεκανέα σκοπευτή τῆς 192 Ταξιαρχίας Νιανιά Γιάννη τοῦ Γιώργου.

Στήν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης
19 Φλεβάρη 1949
Ὁ Πρόεδρος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Ἀπονομὴ Μεταλλίων καὶ Παραισθημάτων σὲ μαχητὲς καὶ ἀξιωματικοὺς τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ.

Ἔχοντας ὑπόψη τὴν ἀριστερὴ μας Πράξη τῆς 23 Δεκεμβρη 1947, τοὺς νόμους ἀριθ. 13 καὶ 21 τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης καὶ σχετικὲς προτάσεις τῆς Χ Μεραρχίας

Ἀποφασίζουμε

Α. Ἀπονέμουμε Μεταλλίο ἀνδρειας σὲ ὅλους πιὸ κάτω μαχητὲς καὶ Ἀξιωματικοὺς τῆς Χ Μεραρχίας ποὺ διακρίθηκαν γιὰ πράξεις ἐξαιρετικῆς ἀνδρειας, σὲ μερικοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ἀφοῦ πρωτύτερα χύθηκε καὶ ἀρωσμὸς

1. Στὸ μαχητὴ τῆς 103 Ταξ/ρχίας Κανδιανὴ Ἀποστόλη τοῦ Σπύρου
2. » » » » » Κουρμπανὸ Μανώλη τοῦ Δευτερη
3. » » » » » Πασσιώτη Κων/νο τοῦ Γεωργη
4. » » » ἀκροβολιστὴ ὁπλ/λου τῆς 103 Ταξ/ρχίας Ἀραμπατζὴ Παναγιώτη τοῦ Δημου.
5. Στὸ μαχητὴ — ὁμαδάρχη τῆς 14 Ταξ/ρχίας Καραϊζὶ Μιχάλη τοῦ Χαραλαμπου.
6. Στὸ μαχητὴ — ὁμαδάρχη τῆς 14 Ταξ/ρχίας Βαρδάμη Νικόλα τοῦ Ἀνασταση.
7. Στὸ λοχία — ὁμαδάρχη (Μηχανικοῦ) τῆς 11 Ταξ/ρχιας Τσιτσιφα Νικόλα τοῦ Κώστα
8. Στὸν ἀν/γὸ Πεζικοῦ — ὁμαδάρχη τῆς 103 Ταξ/ρχίας Βλασσόγλου Γεωργιου τοῦ Ἰγνατίου.
9. Στὸν ἀν/γὸ Πολ. Ἐπιτρόπου — ὁμαδάρχη τῆς 103 Ταξ/ρχίας Τσίνα Λεωνίδα τοῦ Πετρου.
10. Στὸν ἀν/γὸ Πεζικοῦ — ὁμαδάρχη τῆς 103 Ταξ/ρχίας Παπαχριστου Σωτηριου τοῦ Γιάννη
11. Στὸν ἀν/γὸ πεζικοῦ — ὁμαδάρχη τῆς 103 Ταξ/ρχιας Γιαννακόπουλο Ἠλία τοῦ Φώτη
12. Στὸν ἀν/γὸ πεζικοῦ τῆς 103 Ταξ/ρχίας Οἰκονόμου Νίκο τοῦ Ἀλεξάνδρου.
13. Στὸ λοχία Πεζικοῦ — Πολ. Ἐπιτρόπο Λόχου τῆς 103 Ταξ/ρχίας Κωτσιλιώτη Θωμᾶ τοῦ Θανάση.

Β. Ἀπονέμουμε Παράσημο - Ἡλιακτίδα στὶς πιὸ κάτω μαχήτριες καὶ Ἀξιωματικοὺς ποὺ μὲ τὴν παλληκαριά, τὴ μαχητικότητα, τὴν αὐταπάρνηση καὶ ψυχραιμία τους ἀπόδειξαν πὼς εἶναι ἄξιες συντρόφισσες τῆς ἀέρχασης ἡρωϊδας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

1. Στὴ μαχήτρια τῆς 11 Ταξ/ρχίας Ἀλέκου Κωνσταντινιὰ τοῦ Γεωργίου
2. » » » » Παπαδοπούλου Μαρίκα τοῦ Παναγιώτη
3. » Λοχία — μαχήτρια » Μανσίδου Ἀδαμὼ τοῦ Γεωργη
4. » Ἐπιλοχία — μαχήτρια » Καλινὶ, Ἑλένη τοῦ Πετρου
5. Στὴν ἀν/γὸ πεζικοῦ — Διμοιρέσσα τῆς 14 Ταξ/ρχίας Κων/νίδου Σοφία τοῦ Κώστα.
6. Στὴν Ὑπολ/χὸ Πολ. Ἐπιτρόπο — Πολ. Ἐπιτρόπο Διμοιρας τῆς 14 Ταξ/ρχίας Παπαδοπούλου Ἑλένη τοῦ Κώστα.

Γ. Ἀπονέμουμε τὸ Μετάλλιο ἐξαιρετικῆς θαρραλεότητας δράσης στὸ μαχητὴ διμοιρίας μηχανικοῦ — τῆς 14 Ταξ/ρχίας Θανάση, Νικόλαο τοῦ Ἠλία ποὺ πραγματοποίησε στὴν ἐπιχείρηση τῆς Ῥωμανιᾶς ἐξαιρετικὸ κατόρθωμα θαρραλεότητας δράσης.

Στὴν Ἕδρα τῆς Προσωρινῆς Δημοκρατικῆς Κυβέρνησης

28 Δεκεμβρη 1949

Ὁ Πρόεδρος

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Απονομής Μεταλλίων και περιθαλπτηρίων σε μηχανικούς και Αξιωματικούς του Δημοσιευτικού Στρατού

Απονομές

Α) Απονέμομε το Μεταλλίο Ανδρείας στους παρακάτω μηχανικούς και Αξιωματικούς της IX Μεραρχίας που διακρίθηκαν για πράξεις εξαιρετικής ανδρείας, τόλμης, αυταπαρνησιθρησκείας, υποδειγματικής και ηρωισμού:

1. Στού μηχανικού ανθυπασπιστή της 108 Τεθωρακισμένης Ταξιαρχίας Γιαλεμένη Παντελή του Νάσου.
2. Στού Λοχία — ανιχνευτή της 108 Ταξιαρχίας Μήτσιου Λαμπρόπουλου του Αντωνίου.
3. Στον Επιλοχία—οδοδείκτη Σαμπατάκο της 108 Ταξιαρχίας Ταξιαρχίας Κώστα του Κυριάκου.
4. Στον Ανθ/γό Π.Π.—Πολιτικό Υπαλληλο Δημόπουλο της 108 Ταξιαρχίας Θωποπούλου Δημήτρη του Χριστόφορου.
5. Στον Ανθ/γό Πεζικού της 108 Ταξιαρχίας Πετροπούλου Ανδρέα του Κωνσταντίνου.
6. Στόν Υποσμηνία Μηχανικού—Αξιωματικό Μηχανικού της 108 Ταξιαρχίας Λιόλιου Φίλιππου του Ορέστη.

Β) Απονέμομε το αργυρό Μετάλλιο για ανδρεία ταγματάρχη στούς παρακάτω μηχανικούς και Αξιωματικούς της IX Μεραρχίας που με δική τους βούληση κατατάχθηκαν εθελοντικά:

1. Στόν Λοχία Ομαδάρχη της 108 Ταξιαρχίας Μαγκούση Απόστολου του Μιχαήλ.
2. Στόν Ανθ/γό Πεζικού—Διμοιρίτη της 108 Ταξιαρχίας Γκιόκα Δημητρίου του Ηλία.

Γ) Απονέμομε το παρακάτω Πολεμικό Μετάλλιο στούς κάτω μηχανικούς της IX Μεραρχίας, που με την ανυπολόγιστη τους βοήθειαν τα βαρύτατα τραύματα και βασανιστήρια που δέχτηκαν από τούς εχθρούς, τις τέλειωσε ηρωικά η Τουρκική Δουλειά:

1. Στη μεταγωγικής διοικήσεως Σαμπατάκο της 108 Ταξιαρχίας Καπετανάκη Αντωνίου του Εμμανουήλ.
2. Στη μηχανικής—Κτηνιατρικής υπηρεσιών της 108 Ταξιαρχίας Τσιόκα Δημήτρη του Κωνσταντίνου.
3. Στη Λοχία—ελαστικού τροχοφόρου της 108 Ταξιαρχίας Μηχανικού Γεωργίου του Κωνσταντίνου.
4. Στη Λοχία—σιδηρά της 108 Ταξιαρχίας Κανελλόπουλου Αργυρόπουλου του Δημητρίου.
5. Στη Λοχία—Ομαδάρχη της 108 Ταξιαρχίας Τσιάρα του Βασιλείου του Λουκά.

Δ) Απονέμομε το [illegible] Πολεμικό Μετάλλιο [illegible] στούς παρακάτω Αξιωματικούς της IX Μεραρχίας που [illegible] μονάδα Αντιαρματικών της 108 Ταξιαρχίας [illegible] γενικής και διοικητικής υπευθυνότητας [illegible] της ώρας:

Ε) Απονέμομε το Μετάλλιο Στρατιωτικής [illegible] στούς παρακάτω Αντιαρματικούς της [illegible] μονάδα της 108 Ταξιαρχίας [illegible] ψυχικής και σωματικής ικανότητας στη διάρκεια της μάχης Σαπών—Ελευθε-

Στην Έδρα της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης
28 Φεβρουαρίου 1949
Ο Πρωθυπουργός
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΣ

Ποδάρας Αλέκος του Γιάννη. Γεν. το 1917 στην Καλλιπεύκη Ολύμπου. Πήρε μέρος στον Αλβανικό πόλεμο. Μέλος του ΚΚΕ. Στον ΕΛΑΣ απ' το 1942. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις 8/8/46. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Δύο φορές τραυματίας. Λοχαγός του ΔΣΕ.

Θεοχαρόπουλος Κώστας του Ευθυμίου. Γεν. το 1924 στο Δεσπότι Γρεβενών. Γραμματέας της ΕΠΟΝ του χωριού. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Τον Αύγουστο του 1946 με δικό του όπλο κατατάχθηκε στο ΔΣΕ. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Τρεις φορές τραυματίας. Λοχαγός του ΔΣΕ.

Σιουμάδης Δημήτρης του Σταύρου, απ' το Σκαλοχώρι Καστοριάς. ΕΛΑΣίτης, Ανθ/γός της Σχολής Αξιωματικών του ΕΛΑΣ. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ταγματάρχης του ΔΣΕ.

Μερκούρης Ηλίας του Ζαχαρία (Ταρζάν) απ' το Βόλο. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές του 1946. Ανθ/γός της Γ' σειράς της ΣΑΓΑ. Τρείς φορές τραυματίας. Διοικητής λόχου. Υπολ/γός του ΔΣΕ.

Μιχαλούδης Νίκος. Γεν. το 1926 στην Αναύρα Καρδίτσας. ΕΛΑΣίτης, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' τις αρχές του 1947. Ανθ/γός της ΣΑΓΑ. Υπηρετούσε στον Λόχο ΚΑΜ. Στις μάχες του Βίτσι το 1948 τραυματίστηκε σοβαρά με αποτέλεσμα να χάσει και τα δυό του πόδια.

Αρετή Τζανίκα - Διαμαντή του Χαραλάμπου, απ' την Ανοιξη Γρεβενών. ΕΠΟΝίτισσα. Στο ΔΣΕ απ'τις αρχές του 1946. Ανθ/γός της Β' σειράς της ΣΑΓΑ. Διμοιρίτισσα της 102 Ταξιαρχίας. Ιδιαίτερα διακρίθηκε με τη διμοιρία της στη μάχη των Ασπραγγέλων στις 17/6/48. Στην μάχη αυτή τραυματίστηκε.

Διαμαντής Τάσος απ' τις Κουβανάδες Καρδίτσας. Υπηρέτησε στα τμήματα του ΕΛΑΣ και της Πολιτοφυλακής. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ενας απ' τους πρώτους μαχητές της ανταρτοομάδας του Νικηταρά. Ανθ/γός της Β'σειράς της ΣΑΓΑ. Λοχαγός του ΔΣΕ.

Καρακώστας Μήτσος απ' το Απδονοχώρι Καρδίτσας. ΕΛΑΣίτης. Μέλος του ΚΚΕ. Στέλεχος της ΚΟΒ του χωριού του. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Στις σκληρές αμυντικές μάχες του Κλέφτη τον Ιούλη του 1948 υπηρετούσε στο τάγμα του Καπετάνιου Ευριπίδη σαν διοικητής λόχου. Πολεμώντας στην πρώτη γραμμή του πυρός τραυματίστηκε σοβαρά.

Γουρούνας Κώστας του Δημητρίου. Γεν. το 1924 στην Μακρυράχη (Καϊτσα) Δομοκού. Εφεδροελασίτης, μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Ανθ/γός της Γ' και της Δ' σειράς της ΣΑΓΑ. Τραυματίστηκε τρεις φορές. Λοχαγός του ΔΣΕ.

110. Ελευθεριάδης Κώστας του Νικολάου. Απ' το Ροδοχώρι Νάουσας. Υπηρέτησε στον ΕΛΑΣ και στην πολιτοφυλακή. Μέλος του ΚΚΕ. Στο ΔΣΕ απ' το 1946. Πολιτικός Επίτροπος Λόχου.

Ομάδα αξιωματικών του ΔΣΕ σε μια εθελοντική εξόρμηση για την συγκομιδή βαμπακιού στον κάμπο του Ουζμπεκιστάν. Ορθιοι απ' τα δεξιά: Σανιδάς Χριστόφορος, Βλαδήμηρος, Σαμαρτζίδης Δημήτρης, Κατσής Μήτσος. Καθιστοί: Τσαρός Παναγιώτης, Τζιούφας Μήτσος. Τακένδη, Νοέμβριος 1952.

ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ
ΤΑΧ. ΔΙΝΣΗ: ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ & ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 8 - 106 78 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 38 34 569 - FAX : 33 26 062
ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 38 - 105 63 ΑΘΗΝΑ

Α.Π. 4089 /96

Αθήνα, 14 Φεβρουαρίου 1997

ΠΡΟΣ
Μ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΙΣΗ

Αγαπητέ Συνάδελφε,

Το Δ.Σ. της Ε.Ε.Λ. με πολλή ευχαρίστηση σας πληροφορεί ότι η Επιτροπή Κρίσεως Νέων Μελών με απόφασή της, της 21.11.96 ενέκρινε την εγγραφή σας στην Εταιρία μας.

Σας συγχαίρουμε, σας ευχόμαστε ό,τι καλό και δημιουργική πορεία.

Παρακαλούμε να φροντίσετε για την εγγραφή και την ετήσια συνδρομή σας.

Με συναδελφικούς χαιρετισμούς,

Ο Πρόεδρος
Γιώργος Κάστρο

Ο Γενικός Γραμματέας
Φίλιππος Φιλιππίδης

Περιεχόμενα

1. Πρόλογος. Το τρίχρονο πρωϊκό έτος του ΔΣΕ 9
2. Στις τελευταίες μέρες του 1948.
Μετά την ανεπιτυχή επιχείρηση κατά της 'Εδεσσας 13
3. Ομαδικό δυστύχημα από έκρηξη αντιαρματικής νάρκης 14
4. Μια ολοφάνερη πράξη συγκάλυψης ευθυνών 46
5. Το κράτος του Τίτου εμποδίζει τους τραυματίες μας
να μπουν στην Γιουγκοσλαβία 49
6. Οι σαμποταριστές δίνουν και εδώ το μαχητικό τους παρών 54
7. Στις επάλξεις του αγώνα και το αντάρτικο ταχυδρομείο 62
8. Η επίθεση και η κατάληψη της πόλης Νάουσας ήταν
ένα λαμπρό παράδειγμα δημιουργικής εφαρμογής
της αντάρτικης τακτικής 64
9. Ονόματα αγωνιστών που έπεσαν στη μάχη της
Νάουσας και έγινε δυνατό να εξακριβωθούν 71
10. Ο εφοδιασμός και οι μεταφορές στο ΔΣΕ.
Του Ταγματάρχη του ΔΣΕ Ηλία Αρμάγου 73
11. Ομάδα καταξιωμένων αγωνιστών του ΔΣΕ
απ' το Νομό Κιλκίς (με αλφαβητική σειρά) 85
12. Συνάντηση με την αδελφή μου Ελένη
στην πρώτη γραμμή του μετώπου 90
13. Η μάχη για την ανακατάληψη του Γράμμου. Το πρώτο
βήμα για την ανακατάληψη του Γράμμου το 1949 100
14. Η Σχολή Αξιωματικών του ΓΑ παίρνει
ενεργό μέρος στην ανακατάληψη του Γράμμου 107
15. Η επιχείρηση για την κατάληψη της Φλώρινας.
Προετοιμασία της επιχείρησης 121
16. Μερικές πλευρές αυτής της μεγάλης μάχης 126
17. Η Φλώρινα αμυντικός προμαχώνας
του αντιπάλου στη Β. Ελλάδα 126
18. Συσχετισμός δυνάμεων α) Κυβερνητικός Στρατός 127

19. Να ποιές ήταν οι βασικές ιδέες που συμπεριλήφθηκαν στο στρατιωτικό σχέδιο του ΓΑ του ΔΣΕ 129
20. Αποστολές και στόχοι των σχηματισμών του ΔΣΕ 131
21. Η επιχείρηση ήταν προδομένη 136
22. Συνοπτικά για την εξέλιξη της μάχης 137
23. Μια καταραμένη ημερομηνία, μια μαύρη γρουσούζικη μέρα 146
24. Η πρωϊκή έξοδος απ' τον εχθρικό κλοιό 147
25. Αφού δεν σκοτώθηκα στη Φλώρινα δεν πρόκειται ποτέ να πάθω τίποτες 150
26. Συνοπτικά για τις απώλειες και των δύο αντιπάλων πλευρών στη μάχη της Φλώρινας 166
27. Ένας συνοπτικός επίλογος 169
28. Ονόματα αγωνιστών που έπεσαν στη μάχη της Φλώρινας και έγινε δυνατό να εξακριβωθούν 173
29. Για τους αιχμαλώτους πολέμου. Η συμπεριφορά των ανταρτών απέναντι στους αιχμαλώτους και τραυματίες του πολέμου 181
30. Λίγα για τη συμπεριφορά του Κυβ. Στρατού απέναντι στους αιχμαλώτους αντάρτες 184
31. Θηριωδίες εις βάρος των ανυπεράσπιστων τραυματιών και αιχμαλώτων πολέμου 188
32. Μακάβρια και βέβηλη σκύλευση των νεκρών 191
33. Γνώμες και πληροφορίες 194
34. Στο ανταρτοκρατούμενο χωριό Βλάση Κοζάνης οι πεσόντες στη μάχη αντάρτες και φαντάροι κηδεύονται χωρίς διάκριση και με τις ίδιες θρησκευτικές τιμές 197
35. Στο δρόμο προς τα νοσοκομεία της Αλβανίας 199
36. Ένας μικρός φόρος τιμής στο σκοτωμένο σύντροφο και συμπολεμιστή Γιώργο Τσουλοχρήστο 209
37. Η δημιουργία της ταξιαρχίας σαμποτέρ. Σκοπός, το κλίμα και το πνεύμα της περιοχής 223
38. Η σύνθεση του μαχητικού και διοικητικού προσωπικού της Ταξιαρχίας σαμποτέρ 227

39. Μερικοί απ' τους μαχητές και στελέχη της Διλοχίας σαμποτέρ Μπάρμπα-Μπότσαρη. Μάρτης 1949 230
40. Συνάντηση με τους Νίκο Ζαχαριάδη και Μήτσο Παρτσαλίδη 236
41. Η συγκρότηση της πρώτης ταξιαρχίας σαμποτέρ του ΔΣΕ. Η οργανωτική και διοικητική διάρθρωση 240
42. Μερικές πληροφορίες απ' τη διοικητική διάρθρωση 240
43. Η αποστολή της Ταξιαρχίας και ο σχεδιαζόμενος γεωγραφικός χώρος ανάπτυξης σαμποταριστικής δράσης 246
44. Μας περίμεναν σκληρές δοκιμασίες, αξεπέραστα εμπόδια, ανυπέρβλητες δυσκολίες, πραγματικές συμπληγάδες 247
45. Το πέρασμα στα μετόπισθεν του αντιπάλου 249
46. Ένα τολμηρό και εξαιρετικά πετυχημένο σαμποτάζ 261
47. Ο ΠΕ του Λόχου Κυνηγών Αρμάτων Μάχης (ΛΚΑΜ) Γιώργος Τερζόπουλος μας γράφει τα παρακάτω 267
48. Οικογένειες ολοκαύτωμα του Αγώνα 269
49. Επιστολές. Η αθάνατη εποποιία του ΔΣΕ δοσμένη από τον Δημήτρη Κατσή 272
50. Δημήτρης κατσής απ' το ημερολόγιο ενός αντάρτη του ΔΣΕ 275
51. Επιστολές από την αντίπερα όχθη 275
52. Λίγα λόγια για το βιβλίο του Δ. Κατσή «Το ημερολόγιο ενός αντάρτη» 287
53. Σχολή αξιωματικών. Αθάνατες μορφές αξιωματικών τιμημένων νεκρών του ΔΣΕ 294
54. Διοικητές του ΔΣΕ 324

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΤΣΗ
«ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΑΝΤΑΡΤΗ ΤΟΥ ΔΣΕ
1946-1949»
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ
Δ. ΓΚΑΝΤΗΡΑΓΑΣ
ΓΕΡΑΝΙΟΥ 7, ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ.: 5244.309
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Ο Μήτσος Κατσής του Νικολάου γεννήθηκε το 1925 στην Ανω Κτιμένη Καρδίτσας. Μέλος του ΚΚΕ απ' το 1943. Γραμματέας της ΕΠΟΝ του χωριού του. Σαν εφεδροΕΛΑΣίτης πήρε μέρος σε μια σειρά μάχες και σαμποτάζ ενάντια στους γερμανούς κατακτητές, κοντά στο χωριό του, στους Πέντε Μύλους, στο Σταθμό Καΐτσας κ.λ.π.

Για την αντιστασιακή του δράση το μεταβαρκιζιανό καθεστώς τον κυνηγάει, τον καταδιώκει. Στις 28 Ιούνη του 1945 συλλαμβάνεται απ' την παρακρατική συμμορία του Βουρλάκη και μια ολόκληρη μέρα ξυλοκοπείται ανελέητα. Ο πατέρα για να τον σώσει έσφαξε ένα κριάρι και τον έβαλε στην προβιά του.

Στις 20 Γενάρη του 1946 συλλαμβάνεται απ' την χωροφυλακή και μια ολόκληρη εβδομάδα κάτω από αυστηρή απομόνωση βασανίζεται απάνθρωπα στον αστυνομικό σταθμό Καΐτσας.

Στο ΔΣΕ απ' τις 16 Ιούλη του 1946. Πολέμησε 1154 εικοσιτετράωρα με το όπλο στο χέρι. Εδωσε 137 μεγάλες μάχες. Τέσσερις φορές τραυματίστηκε και χρειάστηκε να νοσηλευτεί στα νοσοκομεία: Σκόπια της Γιουγκοσλαβίας, Κορυτσά, Σουκ, Τύρανα, Ελμπασάν της Αλβανίας. Απόφοιτος της Β' σειράς της Σχολής Αξιωματικών του ΔΣΕ. Αναδείχτηκε διαδοχικά διμοιρίτης, λοχαγός, διοικητής τάγματος. Πήρε μέρος στις μεγάλες μάχες του Γράμμου και του Βίτσι 1948-1949. Τιμήθηκε με ένα Μετάλλειο Ανδρείας και δυο Μετάλλεια Εξαιρετικής Σαμποταριστικής Δράσης. Εκανε 38 χρόνια πολιτικός πρόσφυγας στην Τασκένη. Στην αναγκαστική προσφυγιά 10 ολόκληρα χρόνια εργαζόταν την ημέρα και τα βράδια σπούδαζε. Πτυχιούχος πολιτικός μηχανικός. Χρημάτισε αρχιμηχανικός και διευθυντής μεγάλης οικοδομικής επιχείρησης. Τιμήθηκε με πολλές διακρίσεις και μετάλλεια στην παραγωγή. Επαναπατρίσθηκε με την οικογένειά του το 1987. Με την επιστροφή του στην Ελλάδα εξέδοκε το πρώτο βιβλίο του «Τεράστια Συμβολή των Ελλήνων Πολιτικών Προσφύγων στην Οικοδόμηση του Σοσιαλισμού του Ουζμπεκιστάν».